
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
3 D
21

A I a 140 6. 20

PRÆROGATIVA HISPANIÆ,

HOC EST,

DE DIGNITATE ET PRÆEMINENTIA REGVM REGNO-rumque Hispaniæ, & honoratiori loco ac titulo eis eorumque legatis à Conciliis, nec non Romana sede iure debito,

TRACTATVS EXIMIVS,

REGES CATHOLICOS CHRISTIANISSIMIS A-liisque iure, regnis, sede ac titulo potiores extitisse & adhuc liquidò demonstrans:

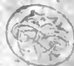
AVCTORE

IACOBO VALDESIO D.

Cum Indice gemino, vno capitum, rerum altero: nec non præfatione ad

ILLVSTRISS. DN. BARONEM DE RECK, S.C.M^tis Consiliarium Imperialem Aulicum.

ANNO 1626.

S. Andrea della Valle.

FRANCOFVRTI,

Cura & typis GVOLFGANGI HOFMANNI.

Illustri & Generosissimo Domino

Dn. IOANNI, LIBERO BARONI de Reck, &c. S. Cæs Maiest. Consiliario, &c.

Dn. suo Clementissimo.

Ptimum quemq; gloria duce, Generosissime Domine, Domine Clementissime, & excelsi animi stimulos hominum mentes ad altiora sectanda, & dignitatum fulgores capessendos rapere, nemini obscurum esse puto, vt quæ subtracto corpore in animis posterorum semper vigeat vireatq;, ac vel ipsa pietate suadente, proprium honorem conseruare iubeat. Hinc distincti dignitatum gradus, & honorum fastigia, quibus homo homini quid præstet docetur, & alios ad imperandum, ad seruiendũ alios natos esse ostenditur. Sed intra modestiæ & continentiæ limites coercendam esse hanc cupiditatem honorum, ipsa ratio & natura suadet, sin minus, sui in ipsius amorem, ambitionem, & superbiam homo deflectit. Recto igitur tramite, non temeritate aliqua quærendus honor & gloria, vtpote quæ labore assiduo, virtute & vigi-

lantia acquiritur. Vnde Virtutis & Honoris templum apud priscos Romanos, in quod non nisi per Virtutis adyta patebat ingressus. Priuatam tamen ambitionem & superbiam summopere fugiendam & detestandam, publicam vero magnificentiam & decorum omni conatu retinendum sectandumq; esse, saniores Politici docent. Ex hoc ergo fundamento omni æuo suborta rixæ & contentiones inter summos & moderatioris alioqui ingenij Principes, qui hunc næuum semper Reip. condonandum putarent, si eam in partem immoderatius ferrentur.

Inter cætera vero honoris argumenta inprimis sedis honoratioris eminentia constituitur, cum ex maiori sede maior effulgeat dignitas, eamque sedem vel armis etiam tueri licitum dicatur, quod in subscriptione etiam honoratiore loco facienda, & similibus obtinet, quæ controuersiæ multis iam annis inter potentissimos seculi nostri Mōarchas, inprimis vero Hispaniæ & Galliæ Reges viguerunt, & adhuc magna contentione agitantur, Gallis pro sui regni dignitate animose calamum stringentibus, nec etiam Hispanis suas partes deserentibus. Nec vtriq; parti sua desunt argumenta speciosa. Inprimis vero litem hanc resuscitarunt vtriusque Regis Legati in Synodo Tridentina, nec hactenus prolata sententia, aut lis decisa fuit.

Verum huius controuersiæ fundamentum quoad primatum & praeminentiam regni Hispanici constituendam,

dam, hoc præsenti libro complexus est Author noster D. IACOBVS VALDESIVS, Granatensi in Prætorio Auditor Regius, vir summæ eruditionis, quem luci typis nostris in Germania edere placuit, quo & huius controuersiæ præcipua fundamenta & ius præeminentiæ Hispaniæ Regno præ Gallico competentis eo magis aliis etiam exteris paterent.

T. vero Generos. Illustris & Generosissime Domine, inscribere præsentem hunc Tractatum præ aliis volui, non solum quod Ill. T. Gener. veræ laudis stimulis excitata, gloriæ immortalis tramite decurso, auita virtute, & factis heroicis, summaque prudentia, & rerum variarum experientia, grauissimis peregrinationibus & legationibus eximia cum laude comparata nominis famam nunquam intermorituram adepta, verum etiam ab Inuictissimo nostro Imperatore, Diuo Ferdinando II. Illustri Generosorum S. Imperii Baronum & Consiliariorũ Aulicorum numero adscripta, & in summo dignitatis fastigio collocata est, & vel sic illustris huius contentionis de iure & praeminentia regni Hispanici, cuius fundamenta potissimum ex virtutum adytis deducuntur, spectator sedens, fructum & emolumentum, quod ex vera gloria redit, magna cum animi oblectatione percipiat. Accedit etiam quod Ill. T. Generositas huius Editionis mihi potissimum author extitit: Iure igitur ad T. redeat Generositatem, elegan-

tiori nunc typo exornatus Valdesius & nitidiore, ni fallor, indutus cultu.

Benigno ergo vultu Illustris & Generosissime Domine, Illustris T. nominis compellationem, hoc loco à me humiliter institutam, suscipe, & sub Generosit. T. fauore tanquam sub tutelari Aiacis clypeo contra inuidorum morsus clementer protege. Deus ter Opt. Max. Generos. T. quam diutissime florentem, incolumemq;, ad Reip. incrementum & vtilitatem conseruet. Dabantur Francofurti, 31. Martii, Anno 1626.

Generos. T.

subiectissimus cliens

GVOLFGANGVS HOFMANNVS
Typogr. Francofurt.

PHI-

PHILIPPO III. HISPANIARVM, INDIARVM, ALIORVMque vtriusque orbis regnorum Catholico Regi, omnium Maximo & Inuictissimo.

VM fœlicissimus ille, ter maxime Philippe, (quo nullus vnquam candidior auspicatiorque) nobilissimo Pinthiano Hispaniarum gymnasio illuxerit dies, quo tuo iucundissimo conspectu, vnà cum magno & omni æuo memorando Philippo II. patre Tuo, & clarissima sorore Isabella summo cum triumpho & gaudio ita frueretur, vt quos legum auctores & fontes (cum ex regio pectore illæ manent) tot regna agnoscant, eos ipsarum beneuolos attentosque Academia ista habuerit auditores. Cuius singularis & immortalis beneficij, cum ego vt sacrorum canonum in ipsa schola in primaria cathreda Professor particeps fierem, publicumque munus habendi orationem esset iniunctum, nullum aliud in sacrarum Ecclesiæ legum facultate (vt ipsa, quæ legislatrix templumque iustitiæ est, se gratam ac iustam ostenderet) auctoritati regiæ aptius, scholæ Pontificiæ accommodatius, regno grauius, disserendum thema excogitaui, quam vt defendendum susciperem, Tibi ab Ecclesia Catholica, vt omnium magis Catholico Principi, eiusque ita acerrimo & strenuo defensori, vt in Te vno vnica spes protectionis suæ nitatur, primam ac summam sedem tam in sacris Conciliis, quam omnibus Ecclesiæ publicis locis, & pompis solemnibus deberi. Cum autem huius

dispu-

disputationis argumentum in frequentia illa celeberrima probatum senserim, mihi euenit id, quod olim Ægidio Romano accidisse Paulus Æmilius in Philippo IV. auctor est, quod cum in scholis publicam de regno coram Philippo Pulchro quæstionem habuisset, tandem eius regis imperio, opus de regimine Principis edidit: Iussus enim Catholici Philippi II. patris Tui statim ad me delatus est, vt elaboratum de sedis antelatione tractatum ad Eum mitterem: cuius præcepto regio obtemperans, cum rem aggredi instituissem, difficultas vehemens se obtulit, quæ me anxium ancipitemque valde reddidit. Nam cum obsequium vt clientulus iure fidelitatis debitum Regi Maximo præstare intenderem, arduum ac viribus meis impar onus, rei, de qua agitur, pondus, eius, in cuius nomine apparet, Maiestas & celsitudo, ab incepto deterrebant, tum quod, cum diuinitas quædam sit regia dignitas, eius defensio diuinum desideraret ingenium, tum etiam quod disputatio ipsa non solum hominem totum & eximium, sed & plures, eosque omnes multiplici ac varia historiarum cognitione versatos, matura diligentique iuris vtriusque, & antiquitatis notitia simul atque peritia excellentes postularet: meque ab hisce naturæ dotibus alienum viderem. Ex aduerso autem mihi in mentem veniebat votum Maiestati regiæ mihi ac omnibus sacrosanctæ non persoluere, creditoremque Regem ludificari sacrilegium esset, ac salua fide fieri non posset. Tandem dum in vndoso hoc mari cursum rectum tenere non valerem, differre opus cœpi, tum quod arbitrarer, nihil immaturum aut præcox in tam magna & publica re honestè proferri posset, tum etiam vt experirer, an id, quod arte mea & ingenio accelerari ac perfici non posse sperarem, ex alienis laboribus, frequenti & longa lectione, temporis interuallo conficiendum consequerer, dum tamen id agerem, expertus

sum,

sum, non satis fidam esse omnium fere vnam vocem, assiduum laborem, cuncta assequi; nudus enim labor & industria absque ornamentis, vsus acritate, ingenii, artis peritia, diligentia, maturo iudicio, prudenti intellectu, in indagandis, deligendis, distribuendis, ac debito ordine collocandis rebus, vt condimentum absque sale, vt dicitur sterile, vel vt homo in solitudine degens absque politica & ciuili societate existimatur, ex eoque solo nihil perfectum potest & absolutum proferri. Quibus fluctibus & procellis exagitatus, tenuitateque ingenij vere deuictus, statim aura quadam suauissima benignitatis Tuæ animum refecit, ad tutumque ita portum perduxit, vt anchoris comitatis & clementiæ Tuæ nauem mentis fluctuantem firmarem, domesticum illum, quem vt communis omnium parens erga Tuos amorem habes, natiuamque animi propensionem & humanitatem mecum sæpe cogitans, ac memoria repetens. His igitur excitatus, tantique regis imperio, cui serui obsequium debeo, deuinctus, sub tam augusto patrocinio in publicum emittere opus decreui: Vires si pro animo non fuerint, ignosci postulans. Quamuis enim tantæ molis opus primores auctoritate & eruditione desideraret viros, tamen interim dum scripta in lucem accuratius emittunt, vt regiis obtemperem præceptis, non dubitaui, meum edere laboris partum, ac quasi inter strepere anser odores. Tu autem Inclyte Rex, cum ea vere nobilitas sit, quæ nunquam ab humanitate abest, eaque firma potentia, quæ cum benignitate coniungitur, hunc à subdito tuo porrectum libellum, à patre postulatum, filio oblatum accipies, pro salute communi ac totius Hispani regni dignitate supplicem, cuius argumẽtum, cum de Sacro apud Sacrosanctum Pontificem, & Sacrosanctæ Ecclesiæ actus, Sacro Regi debito loco sit, Tui tutelaris præsidij potius est, quam iudicij seuerioris. Nam si Octauio Cæsari quilibet de

disputationis argumentum in frequentia illa celeberrima probatum senserim, mihi euenit id, quod olim Ægidio Romano accidisse Paulus Æmilius in Philippo IV. auctor est, quod cum in scholis publicam de regno coram Philippo Pulchro quæstionem habuisset, tandem eius regis imperio, opus de regimine Principis edidit: Iussus enim Catholici Philippi II. patris Tui statim ad me delatus est, vt elaboratum de sedis antelatione tractatum ad Eum mitterem: cuius præcepto règio obtemperans, cum rem aggredi instituissem, difficultas vehemens se obtulit, quæ me anxium ancipitemque valde reddidit. Nam cum obsequium vt clientulus iure fidelitatis debitum Regi Maximo præstare intenderem, arduum ac viribus meis impar onus, rei, de qua agitur, pondus, eius, in cuius nomine apparet, Maiestas & celsitudo, ab incepto deterrebant, tum quod, cum diuinitas quædam sit regia dignitas, eius defensio diuinum desideraret ingenium, tum etiam quod disputatio ipsa non solum hominem totum & eximium, sed & plures, eosque omnes multiplici ac varia historiarum cognitione versatos, matura diligentique iuris vtriusque, & antiquitatis notitia simul atque peritia excellentes postularet: meque ab hisce naturæ dotibus alienum viderem. Ex aduerso autem mihi in mentem veniebat votum Maiestati regiæ mihi ac omnibus sacrosanctæ non persoluere, creditoremque Regem ludificari sacrilegium esset, ac salua fide fieri non posset. Tandem dum in vndoso hoc mari cursum rectum tenere non valerem, differre opus cœpi, tum quod arbitrarer, nihil immaturum aut præcox in tam magna & publica re honestè proferri posset, tum etiam vt experirer, an id, quod arte mea & ingenio accelerari ac perfici non posse sperarem, ex alienis laboribus, frequenti & longa lectione, temporis interuallo conficiendum consequerer, dum tamen id agerem, expertus

sum,

sum, non satis fidam esse omnium fere unam vocem, assiduum laborem, cuncta assequi; nudus enim labor & industria absque ornamentis, vsus acritate, ingenii, artis peritia, diligentia, maturo iudicio, prudenti intellectu, in indagandis, deligendis, distribuendis, ac debito ordine collocandis rebus, vt condimentum absque sale, vt dicitur sterile, vel vt homo in solitudine degens absque politica & ciuili societate existimatur, ex eoque solo nihil perfectum potest & absolutum proferri. Quibus fluctibus & procellis exagitatus, tenuitateque ingenij vere deuictus, statim aura quadam suauissima benignitatis Tuæ animum refecit, ad tutumque ita portum perduxit, vt anchoris comitatis & clementiæ Tuæ nauem mentis fluctuantem firmarem, domesticum illum, quem vt communis omnium parens erga Tuos amorem habes, natiuamque animi propensionem & humanitatem mecum sæpe cogitans, ac memoria repetens. His igitur excitatus, tantique regis imperio, cui serui obsequium debeo, deuinctus, sub tam augusto patrocinio in publicum emittere opus decreui: Vires si pro animo non fuerint, ignosci postulans. Quamuis enim tantæ molis opus primores auctoritate & eruditione desideraret viros, tamen interim dum scripta in lucem accuratius emittunt, vt regiis obtemperem præceptis, non dubitaui, meum edere laboris partum, ac quasi inter strepere anser odores. Tu autem Inclyte Rex, cum ea vere nobilitas sit, quæ nunquam ab humanitate abest, eaque firma potentia, quæ cum benignitate coniungitur, hunc à subdito tuo porrectum libellum, à patre postulatum, filio oblatum accipies, pro salute communi ac totius Hispani regni dignitate supplicem, cuius argumẽtum, cum de Sacro apud Sacrosanctum Pontificem, & Sacrosanctæ Ecclesiæ actus, Sacro Regi debito loco sit, Tui tutelaris præsidij potius est, quam iudicij seuerioris. Nam si Octauio Cæsari quilibet de

)( )(*profa-*

profana rescripti dicatiq; Codices eo ipso Hieratici dicebantur, multo magis Catholico Principi oblatus de Sacro apud Catholicam Ecclesiam loco libellus regij iuris est, regiaeque clientelae iusta summi patroni protectione tanquam sub Aiacis clypeo muniendus. Quod tamen magis reipublicae Christianae expedit, vt ad Principem sedem, de qua contentio est, tuendam, ad eius vbi tenditur Ecclesiae fidem augendam, religionem defendendam, & conseruandam, ad regni huius faelicitatem, de qua differitur, & omnium aureum seculum, quo Te regnante fruuntur, retinendum per tres trium Nestorum aetates, valeat floreatq; Tua Maiestas.

Catholicae vestrae Maiestatis

obedientissimus
subiectissimusq;

Iacobus Valdesius D.

S V M-

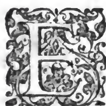
SVMMA CAPITVM, QVÆ HOC LIBRO HABENtur, vt velut vno aspectu contextus totius operis cognosci possit.

PRO-

PROOEMIVM, QVO REGES IVRE NATVRALI, DIVINO ET HVmano deuinctos esse ostenditur ad Regni sui dignitatem & antelationem defendendam, simulque illi, qui de prima sede contenderunt, commemorantur.

1 *Vtilitas rei, de qua agitur.*

X OMNIBVS Quæstionibus, quæ hisce & anteactis temporibus, in foro Pontificio versantur, haud scio an vlla alia, genere ipso nobilior, aut pondere grauior, aut re & dignitate sublimior, aut publica auctoritate fructuosior sit, quam quæ iamdiu inter Hispanos & Gallos, de excelsiori loco & sede agitatur: quippe quæ sit de re, quæ tantum cæteris præstat, quantum homos omnibus humanis rebus præest & excellit. Et quamuis plena ambitionis & superbiæ (vt est humana mens contentionis auida) controuersia ista non exacte rem aduertentibus fortasse videatur; magisque audacissime pugna, quam lite de iure disertissime disceptando decernenda: sed attentius ex fontibus hauriendo, quod iusta iuri que omni diuino, naturali & humano sit consona, hoc capite differendum suscepi. Et vt Deo auctore fœlicibus faustisque auspiciis initium sumatur, institutum nostrum altius

 causam

causam repetendo exordiar. Honestum, vtile, ac iucundum tres sunt ingenui, excelsiq; animi stimuli, quos ita assiduo, & vbique sibi comites ac familiares vera gloria adiunxit, vt non tantum societatem atque amicitiam, sed quandam cum eis ingenitam cognationem cōtraxisse videatur. Ex quibus si honestatem, vt Principem & reginam attendamus, ad quam quærendam semina quædam à Deo nobis ac virtutis igniculi dati sunt, ita honos vt diuinus, sacrosanctus, ac honestus, in sacra pagina cōmendatur, & omni iure recensetur; vt Salomonis [a] sapientia humanis omnib. reb. sanctitas Pauli [b] vitæ ipsæ anteponere non dubitet. Deusque ipse optimus maximus nullum aliud recto ac iusto viro præclarius præmium pollicetur, vt Dauid [c] cecinit, quam quod in memoria æterna erit iustus & ab auditione mala non timebit. Nulla igitur maior cura habenda homini est, quam animi honorisque. Nam alia humana bona, aut natura aut casu à nobis abeunt atq; secedunt, semper superstite anima & honore viuente, ita vt sublato corpore terræque submisso anima & honores vigeant. Et ita illi omnino probandi sunt, qui maiorem rationem honoris quam vitæ habent, cum inesse animæ honor, nō minus quam anima corpori, & spiritus animæ videatur, & cum dedecore vitam agere, turpissima mors apud homines iudicetur: nulla enim alia res propinquior est spiritualibus bonis quam honos, ex S. Thoma 2.2. *quæst.* 73. vnde merito ipsa Christiana pietas iusque diuinum suum cuique tribui honorem vt à Deo elargitum iubet, & vt quisque conseruet, vt rem excepta anima pretiosiorem teste diuino [d] Gregorio constituunt. Naturæque bonitas & industria, quam ducem in omnibus vi quadam rationis sequi debemus, sicut in humano corpore alia [e] aliis nobiliora membra distribuit: ita in Reipublicæ statu non omnes exæquare patitur, sed quantum homo homini præstet satis indicat, cum alios ad imperandum, alios ad parendum, alios ad docendū, alios ad discendum,

Marginal notes (left): a Ecclesiast. 41. prouerb. 12. Rom. 12. c. non sunt audiendi. 11. q. 3. c. nolo. 12. q. 1. l. Iulianus ff. si quis omissa causa testamenti. l. iusta. ff. de manumissis vin-dic. l. isti quidem. ff. de eo quod metus causa. glo. verbo honoris in extr. ad conditorem de V. S. Ioan. 12. Arist. 4. Ethic. Soto de iust. & iure. lib. 4. q. 2. art. 3. Sebastianus Medices in opuscul. opusc. 5. Vintus lib. 1. decis. decis. vlt.

b 1. Cor. 9. bonum est mihi magis mori, quam vt gloriam meam quis euacuet. l. infamia. C. de decurionib. l. b. 10. Virgilius 5. Aeneid. vitāq, volunt pro laude pacisci.

Marginal notes (right): 2 Tres gloriæ stimuli, honestū, vtile, iucundū. 3 Honestum. 4 Iure diuino quemque honorem à Deo concessum conseruare teneri. 5 Idem iure naturali.

c Psalm. 111. Eccles. 37. d c. vlt. dist. 89. e 1. Cor. 12. auth. de monachis. §. ordinat.

dum [e], natos ostendat: vt inferiores non de hoc debeant conqueri, sed naturę vi & iure, cedant superiorib. & obedi-
6 Idem iure humano. antur: ita n. concentus & ordo naturæ à Beato [f] Augustino diffinitur, vt sit parium disparium q; rerum, in sua loca cuiq; tribuens dispositio. Ius aũt humanum ex diuini & naturalis iuris fontib. haustum, eorum præcepta exequitur, eum qui honoris alienum occupat locum, vt sacrilegii & maioris vis reum grauiter puniendo: [g] ad quam n. normam & regulã, aptius rectiusq; terra se contineri ac moderari ex B. Gregorio [h] iustius est? quam ad cœlorum exemplar, in quorum thronis alii inferiores, alii superiores, & angelorum & beatorum gradus cõstituuntur.
7 Vtile. Vtile aũt si inspiciamus (in quo pleriq; decepti, nihil in rebus humanis quicquam norunt, nisi q fructuosum sit) honoris præmium vt frugiferum quęrendum efflagitandumq; erit. Qui enim alii ad excelsa tropha appetenda acutiores sunt stimuli quam leges honoris? Quid magis adolescentiæ habenas comprimit, furorẽque & impetum in flore iuuentutis cohibet quam pudor? qui ita corrector [i] est nostri, vt affectus & appetitus magis ardentes detineat, & temperet generosa quadam vereсũdia, quam Plato diuinam vocat, & quæ in nobilib. [k] & ingenuis animis præcipuam sibi sedem collocat; qui turpe & ignominiosum recte iudicant, ne quid indecore, effeminateve faciant, ne quid libidinose aut molliter cogitent, ex quo honos tam à se quam à maiorib. partus & quæsitus iacturam patiatur. Est enim pudor vehemẽs motus animi dedecus fugiens, laudemq; maxime consequens, ruborq; color habetur virtutis & nobilitatis, vt recte Plautus ait: *Ego illum periisse duco cui quidem periit pudor.*
8 Rubor color virtutis & nobilitatis. Cum igitur honoris cũ virtute coniuncti honestum & vtile desiderium habeatur, non inferiorem locum sibi iucundi pars vẽdicat.
9 Iucundum. Nulla etenim ex humanis rebus ita animæ (quæ semper ad æternam beatitudinem aspirat) satisfacit, neq; gaudiis cœlestib. exæquari videtur, sicut honos verum & legitimum virtutis præmium, [l] vt esse cecinit Iuuenalis *satyra.10.*

f *lib.19. de ciuitate Dei.c.13.*
g *c. solitæ. de maiorit. & obed. l.1. C. vt dignitatib. ordo seruetur.*
h *c. ad hoc. dist. 89.*
i *Ambrosius serm.10. in Psal.118.*
k *l.6. tit.18. p.2.*
l *Cicero in Bruto: honos est virtutis præmium. Arist. 2.4 & 8 Eth.*

Tanto maior famæ sitis est quam virtutis.
Quis enim virtutem amplectitur ipsam?
Præmia si tollas.

[m] *Ioan. 8.* [n] *Philipp. 2.* Nihil enim aliud Deus in terris quærere profitebatur nisi gloriam [*m*] patris sui, nullumque sibi elegit præclarius munus, quam nomen [*n*] super omne nomen, in quo pater exaltauit illum, idque beatorum spirituum officium in cœlis esse & sacra pagina & diuini eius interpretes docent, gloriam Deo assidue canere, ad quorum normam nullum aliud Deo gratius in orbe offerre sacrificium possumus, [o] *Ioann. 5.* quam soli Deo, [*o*] honorem, laudem [*m*] & gloriam puro ac sincero corde semper, & vbique præstare iuxta illud *Psalmi 28.* Afferte Domino gloriam & honorem. *Apocal. cap. 5.* Honor & gloria Deo nostro sedenti in throno; quod Concilium Toletanum quartum *Canone* 15. demonstrat.

[p] *Aristot. 1. Ethicor. Plato in Cratilo.* Et cum nomina ad exprimendum [*p*] apte & proprie conceptum mentis sint inuenta, nullum nomẽ inueni, i aptius honori potuit quam gloriam nuncupare, sicut gloriam etiam vocamus, qua cœlestes & beati in cœlis sempiterno gaudio fruuntur, est enim fama, corona Principum, Regum, dominorum, Doctorum, religiosorum, mulierum, virginum, & pauperum, & ita teste Augustino *de bono viduitatis relato. c. non sunt audiendi 11. quæst. 3. & c. nolo. 12. q. 1. Non sunt audiendi siue viri sancti, siue fœmina, qui quando reprehenduntur ex suspicione, sufficere sibi coram Deo tutam conscientiam respondent, contemnentes hominum æstimationem, crudeliter, cum occidant animas aliorum, quia nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra, conscientia nobis, fama proximo*: & Gregorius super Ezechielem *homilia* 9. id indicat & Pontifices sunt exemplo, qui Concilia ad se purgandum congregauerunt. Sed cum gloriam hanc, honorem, & imperium bonus, ac ignauus æque sibi exoptent, ille vera via nititur, alter quia bonæ artes, & 10 *Ex fine metiri debet honoris appetitus.* cogitationes ei desunt, dolis, atque fallaciis contendit, & ita ex vsu, fineque, quo tendit, metiri debet. Nam si formã, effigiemque honesti, quæ solis animæ oculis cernitur, quis sequi-

ſequitur, vt honeſtum ſolum appetat, laudabilis erit, ac præclara gloria, ſi vero honoris cupiditati adiungit appetitionem quandam principatus, alta ſemper cupientem, donamitionemque, qua animus inſoleſcat humanus, aliorum cõtemptum, ſui ipſius amorem, ambitionem dignitatum, non ſolum iniuſta, & improba erit, ſed ſi ad ſuperbiæ nomen peruenerit, omnium rerum magis moleſta, magiſque Deo, [q] & hominibus deteſtabilis, & vt vitia magna, quæ magnis etiam in animis, vt virtutes conſidere ſolent, fugienda. Deus enim optimus [r] maximus vt flagitioſum, & turpe prohibet cum aliorum damno primas cathedras, primas in foro ſalutationes, primas in rebus publicis ſedes, more Phariſæorum populari gloria exquirere, & cum eis tumeſcere. Cum non temeritate, quæ immanitas potius appellanda eſt, non iniuria quærendus, expectandusq; ſit honos, ſed vigilantia, labore, duceque virtute [ſ] quæ ſemper veluti corpus vmbram, fortunam comitem, & honorẽ habet, laudataque creſcit. Eaque legitima debet eſſe gloria, vt in ſpe gloriæ filiorum Dei docente Paulo, [t] & nos gloriemur, & qui gloriatur, in Domino ſolo glorietur. Virtutum enim honos à natura adiutor datus, & non vitiorum
11 comes. Vnde Romani illi priſci prima ætate Marcelli [u] opera, vnum honori & virtuti conſecrarunt templum, cum ita cohærere debeant, vt ſeparari non poſſent, ſed cũ poſtea vnam baſilicam duobus diis dicare ominoſum putarent, duo inſtituerunt delubra ita constructa, vt in ædem honoris non niſi per domum virtutis eſſet aditus, cum ex illa vera, & legitima gloria naſcatur: omnia enim quæ homines arant, nauigant, [x] ædificant, virtuti parent; & hoc vnum immortale contigit mortali, ſed quamuis immoderata dominandi libido, imperandique ardens ambitus, in priuatis rebus ſæpe accidat, in publicis, in quibus nõ perſonis, ſed magiſtratibus, & muneribus ſibi creditis conſulitur, nõ ita frequenter inueniri ſolet, cum magis finis eorum, quibus publicæ curæ, & magiſtratus commendantur ad tuenda com-

Virtutis & honoris ſocietas & templum.

q *Eccleſiaſt.* 10 *Ioann.* 5.
r *Matth.* 24. *Luc. & Marc.* 10. & 12. *Eccleſ.* 7.
ſ *Patritius lib.* 4. *de inſtit. Reipub. tit.* 6.
t *Rom.* 5.
u *Valer. Maximus libr.* 1. *c. de Marcello & templo honoris. Eumenius in panegyrico. Valduinus in relatione fol.* 17.
x *Seneca Epiſt.* 99.

da communia iura, & augēda, quam ad priuatam sui ipsius vtilitatem tendat. Vnde sicut fugienda erit priuata ambitio, publica magnificentia, & auctoritas diligenter erit quærenda. Pulchrum enim censetur Re publicæ benefacere, & eius curam negligere ignauia, & socordia ita turpis est, & execranda, vt sacri canones tanquam [y] mortalē culpam hanc negligentiam damnent, & leges [z] non honestū, sed turpē ciuem iudicent eum, qui pro salute patriæ, & pro religione non dimicauerit. Quod si in magistratib. à Regib. concessis, hoc exigitur, cum regnū Liuio teste *lib. 26.* sit res inter Deos hominesq; pulcherrima, in eius dignitate amplificanda, & defendenda, quale studium, qualisq; cura desiderari debet, cum ad suscitādos subditorū animos, vt Regis honorem tueantur, arcta quadam cathena ita deuinxerit eos, qui imperantur cū imperante, vt sicuti à sole in subiecto hoc orbe lux, aut tenebræ, sic à Principis honore, & gloria subditorum dignitas, & splendor pendeat. Sicut n. Deus in eo totus sit sapientissimorum hominum sententia occupatus, vt seipsum, qui fons est veritatis, intueatur, & hominū vtilitati, salutiq; prospiciat, profectò rex, qui Deo simillimum se prorsus reddere voluerit, is se totum tradere debet ad cæterorum hominū intuendas rationes, eorum præsertim quib. Deus, vt aliis præessent, dedit potestatem. Ideoq; cum Deus omnium auctor, & rex, reges vt nobiliores, & validiores vicarios [a] sibi constituerit, vt Plinius *in panegyrico Traiani* inquit: *Principem dat Deus, qui erga omne hominum genus vice sua fungatur.* Diuinam quandam in human s homini dedit potestatē, & dignitatem, vt honeste, salubriter, atq; ex vsu publico vnus præesset pluribus, leges, & iussa poneret, maria, terras, pacem, bella moderaretur, vnde Regem Deum sacra scriptura appellat *Psal. 46. Quoniam Dii fortes terræ vehementer eleuati sunt. Exod. c. 7. Constitute Deum Pharaonis, & c. 22 Et imago Dei.* Vnde Deum in Regno [b] corporeum, cum Dei vices gerat, vt numen diuinum subditi venerantur, & colunt, *vt qui ordinationi eius resistat, Deo resistat, Rom.*

12 *Mortalis culpa est nō defendere honorem.*

13 *Regis sui dignitatem præcipue subditus tueri obligatur iure & ratione.*

14 *De regia dignitate.*

[y] *c. nelo. 12. q. 1. c. sacerdos. 1. q. 2. c. in canonibus 16. q. 1. c. irrefragabili, de officio ordinarii. glos. c. dictum q. 81. & c. ea quæ, de officio Archidiaconi. Nau. c. nouit, de iudic. nu. 22.*

[z] *l. iusta ff. de manumiss. vind. l. vt vim. ff. de I. & I.*

[a] *In proœmio & l. 1. & 5. tit. 1. p. 2 glos. in principio auth. Pet. Greg. lib. 6. c. 5. de Rep.*

[b] *Exod. 28. S. Thom. de regimine principum. glos. in l. iubemus. C. de SS. Eccl. verb. cœlesti. glos. in rub. tit. 1. p. 2. Bald. l. imperiali. C. de nuptiis. Marinus Frecbia de sub feudis lib. 1. tit. de origine Baronum. nu. 36. ex auth. de instru. fide. §. 1.*

Rom.13.c.qui ordinationi.11.q.3. & ita Plato, Homerus, [c] ac Hesiodus Ioue educatos Reges commemorant, quod à Deo in reges,& à regibus in alios,lumen doctrinæ,&splendor gloriæ deriuetur, & imago Dei animata appellatur Rex à Menandro,& à Plutarcho in Themistocle, & Tertulian. *lib. ad Scapulam. Colimus imperatorem sic quomodo & nobis licet,& ipsi expedit hominem à Deo secundum, & quicquid est à Deo consecutum solo Deo minorem.* Quare sicut præmium regnantium ipsa est regia dignitas,cuius celsitudo,& maiestas pabulum principum à Cicerone, [d] & Aristotele nuncupatur: ita ciuium,(cum in vno oẽs adsint) salus,& nutrimentum imperantis est probitas,& prudentia. Quamobrem cum maximo imperio maxima cura insit, velut sidera splendorem habent, sed vt vsibus mortalium deseruiant, sic Reges dignitatem, sed cum munere, officioque deuinctam,collata est in sinum eorum Respublica. sed nempe in sinum, & vt foueatur, virtutibus abundet Princeps,

15 *Qualis debet esse princeps.*

quibus velut anchoris nauis regni firmetur. Varia prudentia, qua velut clauo gubernetur, religione pia, & sincera, qua nitens acerrimus protector,& defensor[e] auctoritatis Ecclesiæ fiat, cum ab eo, ipsa auctoritatem velit capere, & cum ab vno capite tot capita pendeant, recte Rex caput Regni in sacra [f] scriptura vocatur,quia ex salute, vel ægritudine eius, cætera membra vel valent, vel ægrotant.Nam si ille ad virtutem præit, sequuntur reliqui, si ad vitia,ad ea inclinantur,si bene beateque agit, florent. si improspere,labuntur,aut ruunt cum illo. Item, & anima,& cor populi dicitur,quia vitam, & nutrimentum vniuerso corpori Reipublicæ præstat,& vt cor,cum corpus somno quiescit,vigilat,sic Princeps,vt optimus pastor: cuius vigilantia somnos omnium defendit, [g] omnium otium illius labor, omnium delitias illius industria,omniũ vacationem illius occupatio, eoque diligenter moderante placida vita cum pietate, & honestate subditi fruuntur. Cum sit vere Princeps, qui in summo fastigio

16 *Caput Regni quare dicatur Rex*

17 *Cor & anima populi rex dicitur, & sol.*

[c] *Homer.Iliad. 2.Hesiodus in Theogonia.*

[d] *Cicero de Rep. Arist.8. Ethic. Beroaldus de fœlicit. Cassaneus in cathalogo gloriæ mundi, considerat.2. 5.part.*

[e] *S.Thom. lib. 1. de regimine Principis cap. 2.l.6 tit.9.l. 16.tit.14.l.3. ti.29.p.2.Bal. l.2.ff.de ll.*

[f] *Sapient.7. Eccles.10. Esa. 1. 2.Cor. 6.6. plurimi. 6.q. 1.c.sicut.2. q. 7.c.miramur. dist.61.*

[g] *Seneca epist. consolatoria ad Polybium.*

ſtigio non magnus magis, quam bonus audiri deſiderat, magiſque virtutem, quam imperium cogitet, ac ita omnibus proſit, vt hominum cauſa ſit, nec dominus, ſed tutor videatur, & vt animus corpori, ſolque orbi terrarum lucem, & vitam præſtet, caputque, & corona ſit, quæ vt cingit frontem, ita veluti murus aheneus omnes circũdet, & vt alter Athlas, vlnis, & humeris ſuis orbis curam ſuſtineat, cum Principis magnitudo ſtabilis, fundataque ſit, quem omnes non ſupra ſolum, ſed pro ſe eſſe ſciunt, illud munus exercendo. Quod Diocletianus [h] cum priuatus eſſet, nihil difficilius in vita humana, quam bene imperare iudicauit, adeo quod cum tantæ molis ſit ſub communi quodam obedientiæ iugo, ab vno capite tot capita coerceri, tam rari boni Principes olim exiſtimabantur, vt quidam (referente Flauio Vopiſco) dixerit, omnes in vno annullo deſcribi, ac depingi poſſe, propterea quod fingendus aliquis ſit, qui nunquam reuera fuerit, ſicuti fingitur idea perfecti oratoris, recteque Antigonus [i] filium alloquebatur. *Antignoras fili, Regnum noſtrum eſſe glorioſam ſeruitutem, & qui aliter ſentit, neque regius, neque ciuilis homo ſed tyrannus iudicabitur.* Vnde regnandi pondere ſuperati quidam, difficileque omnium iudicantes hominis in hominem imperium, pondus adeo graue, vt ſuis humeris impar à ſe abdicarunt, vt de Diocletiano, [k] Plutarchus, de Sylla Timoleo, & Corinthio Siciliæ [l] Appianus, & Æmilius Probus, & de pluribus aliis Petrus Gregorius con memorant. Quorum rectum conſilium hiſce grauiſſimis verbis explicat Thomas Morus *lib.* 2. *Vtopiæ. Merito abſtinent ſapientes à regenda Republica, habentes ſatis, vt qui aliena ſtultitia mederi nõ poſſunt, ſaltim ſint in tuto, velut qui effuſum in plateis populum, cum ab imbribus ſub tecto reuocare non poſſunt, conſulte agunt, cum ſe intra tecta continent.* Eamque regnandi molem à ſe excutere optaſſe Diuum Auguſtum refert Dio, [m] & Ælium Pertinacem excogitaſſe in eo narrat Iulius Capitolinus, aliique (cum regere cæteros, non vnũ, ſed plures deſideraret opus, & labor adeo ingens)

18 *Quare corona cingatur Rex.*

19 *Quam difficile ſit optime regnare.*

20 *Qui abdicarunt monarchiam regnandi oppreſſi à ſe Regnum, & qui id tentarunt, & ſocios ſibi adiunxerunt.*

h *Flauius Vopiſcus in Aureliano. Crinit. de honeſta diſciplina lib. 15. cap 8.*

i *Aelianus li. 2. c. 2. de varia hiſtor.*

k *Plutarchus in Sylla. Sigonius lib. de imperio Occidentali, anno 304. Varonius, 2. tomo ann 304. Zonaras 3 p.*

l *Appianus lib. 2. de bello ciuili. Aemilius Probus in Timol. Petr. Grego. de Repub. lib. 26. c. 1 & 2.*

m *Dio lib. 52. Zonaras 2. to. de Octauiano.*

21 *Subditus vt membrum capitu regis tenetur subuenire eius cura.* gens) socios sibi adiunxerunt in imperio, vt Traianum, Theodosium, & per longæuum cursum annorum, qui secuti sunt Imperatores. Hinc argumentum deducitur perspicuum, & vrgens, quantum vnusquisque subditorum regi, vt capiti, cordique suo i s ingenuis dotibus, quibus ornatus est, opitulari debeat, præcipue ad dignitatem regiam, regnique auctoritatem pu licam, tuendam, cum vt
22 *Ratio qua re exultent corda ciuium in regis introitu.* membrum part ceps fiat gloriæ, qua caput fruitur. Hincque etiam illa recondit i, quæ parum animaduerti solet, ratio reddi, excogitarique potest, vnde nascatur incredibilis, & admirabilis in cordibus omnium lætitia, qua abundant ciues, cum Rex aliquam vrbem aduentu hilari ornat; vt enim sol iucundo affulgens lumine, discussis vndique tristitiæ nebulis, festiuis gaudiis omnia conspectu serenat, atque in nouum ver terris hyberna niue horrentibus suis illis fauoniis aspirat: ita omnium animos, vbi introitus regis apparet, noua lætitia occupat, omnis rerum facies mutato squalore enitescit, idque natura quadam & genio suadente euenit, cum enim rex sit anima, cor, caput, radix, solque populi, à quo vita, & lumen eius deriuatur, tunc subito, sicut ex musicæ arte fertur, quod vbi duo instrumenta musica consonant, vno pulsato, aliud sine tactu, & pulsatione sonat, ita & concentu, & suauitate quadam membra suo capite, corpus anima, sanguis corde, rami radice, lumen sole exultant, virtuteque & splendore replentur, quod satis explicat *l. 1. C. publica lætitiæ libr. 12 ibi: Si sacros vultus inhiantibus forte populis inferimus, hoc sine immodico pretio nuntiari excipique sancimus.* Vbi sumptus in publica lætitia, qua excipitur rex in c uitate su i, moderantur, ne respondeant voluntati & desiderio excipientium, nam si p o libito expendere possent, omnes reditus, vt gaudium cordis ostenderent, in pompa & trium ho consumerent, & hoc significat illud verbum *inhiantibus populis*, id est, toto spiritu & anhelitu desiderantibus vultum regis conspicere. Cum igitur satis demonstrauimus à regia dignitate Regni honorem,

norem,& ciuium pendere,& ex Horatio *de arte poetica:*

Singula quaque locum tenent sortita decenter.

23 Ac honoris diuersa genera reperiantur, (diuino Antonino[n] obseruante) vnumque & praecipuum sit dignitati sublimiori primam sedem tribuere, cum ex ea eius amplitudo cognoscatur, tum diuino iure, vt patet *1. Regum 9. Assumens itaq; Samuel Saulem, & puerum eius introduxit in triclinium, & dedit eis locum in capite eorũ qui erant inuitati.* Et ita illud *symboli: Sedet ad dextram patris.* Et illud *Psal. 109. Sede à dextris meis.* Arguere eminentiam loci[o] eruditi Doctores explicant, cum ex maiori sede maior dignitas cognoscatur, idque tum etiam humano,[p] canonico,& ciuili iure, patet, eandemq; contentionem, cum Plautius triumphans Romam rediret Britannis ab eo deuictis, an Cæsar ad dexteram vel læuam cum eo incedere deberet, retulit Dionysius Alicarnassæus *antiquitatum Romanarum volumine*, cum latus dextrum honorabilius iudicetur *ex gl. 3. l. decernimus C. de SS. Eccles. vbi* Bald. *notab* 3. Castaldus *de imperatore, quæst. 66.* Eamque primam sedẽ 42 licere omni iure armis defendere ex nostris iuris interpretibus docent, & grauissimi, & diligentissimi auctores, [q] idemque indicant de quolibet gradu eminentiori honorem superiorem indicante, 25 vt in subscriptione honoratiori loco facienda, & prius scribenda in suffragio[r] voce priori loco emittenda, & omni simili vsu, prout cuiusq; regionis postulat consuetudo his præcedentiis attendenda, *c. legimus. dist. 93.* Viuius *lib. 2. decis. vlt. nu. 2.* Quia tamen illi celebritate digni sunt q publico honori, ac decori studẽt, quoniam referre gratiam regibus, patriæ parentibus videtur, id facere cupiens, vt primum lumen scholarum, foriq; attigi, causam regiam publicamque Hispani regni tuendam suscipere decreui; omnium regum primam sedem Hispano regi deberi, vt excelsiori, & sublimiori, non eloquentiæ, nec ingenii neruis, quos debiles fateor fretus, sed primum diuino

[Margin notes:]

23 *Sedes gemmo honoris.*

42 *Licet defendere armis primam sedem.*

25 *In subscriptione, & prima voce dignitas maior cognoscitur.*

n *S. Antoninus in summa. 4. p. tit. 5. c. 10 §. 2.* Cassanæus *in Cathalogo. 1 p. consid. 10.*

o *Card. cons. 32.* Felinus *in rub. de maior. & obedien.* Lezeriel *lib. 2. q. 3. de primogenit.*

p *gloss. verb. altiori. §. aliã, Inst. de bonorum possess. & §. fin. Instit. de iure naturali. ex textu. c. antiqua, de priuilegiis. c. quia sanctitas. dist. 50. l. 23. tit. 21. part. 2.* Bald. *per text. ibi l. quotiens. C. vbi senatores.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 20. nu. 50.* Otalora *in prin. de nobilit. 5. p. c. 5.* Ioan Garsia *de nobil. gl. 1. n. 44. & gl. 35 n. 59.*

q Bal. *l. decernimus. C. de SS Eccl.* Cassan. *1. p. consi. 11. & 12. & c. per tuas cum glo. 1. de maior. & obed. c. Episcopos dist. 17. c. quam periculosum. 7. q. 1. l. 1. C. vt dignit. ordo seruetur.* r Bar. *l. 1. ff. de albo scribendo.* Af-

diuino numine, deinde nuda, ſimplicique veritate confiſus nihil ad rem tractandam præter fidem, & ingenuitatem, quibus nitimur, adferens, quam prouinciam adeo arduam vtinam alii Doctores, qui fœliciter, abſolutius, ac etiam accuratius rem attingerent, ſuſciperent, ſed quia nunc mihi demandata eſt, in campum iuris vtriuſq; præſidio, & inueſtigatione auctorum, & rationum (cum victoriæ ſpes in meliori cauſa pendeat.) progredimur, vt docente Paulo, is coronari debeat, qui legitime certauerit. In quo ſi ius in ar-
26 mis, cedant noſtris Galli, qui virium potius, quam ingenii opibus gloriam quærentes pro patrio honore dimicando promptiſſimi ſunt, & caput, fortunaſq; facile pro victoriæ corona exponunt. Si autem in ſcriptis commentariis de iure certandum erit, ægram, & prope depoſitam cauſam ſuſcipere videbimur, cũ dextera Hiſpano viro, vt piiſſimus aduertit Nauarrus [ſ] potius ad arma exercẽda, quam ad calamum nata videatur, & ita tacendo fortaſſe fateri dicent Galli, cum [t] ex eis tot ſint, qui integris voluminibus ſæpe audaciores, quam veriores tueantur Regum Galliæ dignitatem, quorum diligentiam & laudo, & Paulus Iouius *lib. 1. hiſtoriæ* merito ſic commendat de illis loquens: *Gens alacritatis & perampla fiduciæ plena, mirumque in modum dedita regibus ſuis, quibus diuinum quendam animi vigorem perſuaſum habent.* Ex noſtris aũt ſolus Fernandus Menchaca [v] hanc quæſtionẽm leuiter, & prima fronte per tranſennam nõ iis neruis, vt res poſtulat, attigit, & aliqua adducit Lancellotus Conradus Mediolanenſis auctor, vt nobis cõuenire videatur id, quod de Romanis circa Athenienſes refert Saluſtius: *Athenienſium res geſtæ ſicut ego exiſtimo, ſatis ampla, magnificaque fuere, verum aliquanto minores tamen quam fama feruntur, ſed quia prouenere ibi ſcriptorum magna ingenia, per terrarum orbẽ Athenienſium facta pro maximis celebrantur. ita eorum, qui ea fecere, virtus tanta habetur, quantum verbis ea potuere extollere præclara ingenia. At populo Romano nũquã ea copia fuit, quia prudentiſſimus quiſq; negotio ſuo intẽtus maxime*

Hiſpani armis, Galli ſcriptis patriam defendunt.

flict. deciſ. 1. Beroius qu. 45. Velluga in ſpecul. principum rub. 6. nu. 24.
[ſ] *Nauar, in apolog. de redditibus, monito 83. nu. 2.*
[t] *Renatus Chopinus lib. 3. de dominio Frãcia. c. vlt. n. 11. Caſſaneus, 5. part. conſid. 31. Boerius de auctoritate magni Principis. Carolus Graſalius de iure Regni Francorum. Corſ. tus de poteſtate regia, quæſt. 21. 22. & 27. Selua de beneficio 2. p q. 23 Marzar. conſ. 26. & Vicent. Cigault in alleg. circa capitula regalia. §. capitulũ regale.*
[v] *Menchaca in prœmio illuſt. contrau. n. 18. Lancel. Conra. in tẽplo omniũ iudic. l 1. c. 2. §. 3. n. 14. cũ al.*

 erat.

erat. Ingenium nemo sine corpore exercebat. Optimus quisque facere, quam dicere sua, ab aliis benefacta laudari, quam ipse aliorum, narrare malebat. Sed tamen quia ex iuris regulis, qui tacet, non fatetur, [x] nec negat, cum mentes Gallorum, qui Reges suos in cœlum extollunt, summo pretio habeam & colam, ne silentio fateri videamur, non negligenda in nobis cura erit, sed expetenda, summaque cum diligentia exquirenda, & cum ea, quæ patrii honoris, & regiæ dignitatis sunt, omnibus sint communia, & summis viris, infimis, & mediocribus tuenda, & conseruanda erunt, quin etiam solus ipse per se huiusmodi conatus iustus est, atque laudabilis, ideo diuinum numen faueat, vt aggrediar quæstionem istam, & perficiam inter has duas Germanas nationes tot seculorum serie, & hisce nostris seculis adeo disceptatam, vt Veneriis inter legatos nostri catholici Philippi II. Regis Hispaniarum, & Henrici Gallorum regis excitatam Marzarius *conf. 26.* retulerit, & inter Franciscum Mourinum cancellarium maximi illius Caroli Quinti Imperatoris, antequam imperii culmen, & coronam adeptus esset, & Antonium Prato eximii Francisci Regis Gallorum Cancellarium anno 1521. in ciuitate Cales Cassanæus [y] memorat. Est enim hæc contentio, in qua non ambitio priuata, sed publicus regni, & patrius honos est disputationis argumentum, quod sacra pagina commendatur Esa. 24. præcipiente: *Gloriam meam alteri non dabo*, & Baruch. 4. *Ne tradideris alteri gloriam tuam, dignitatem tuam genti alienæ.* Prædoque sui ipsius à iure [z] iudicatur, qui honorem à virtute profectum cum iactura sua alteri relinquit. Cum pro religione, [a] pro regibus, pro patria, pro parentibus defensionem suscipere, legitimum, ac naturale ius sit, idque omni æuo vter alteri præferendus, esset decertatum, & controuersum, extitit apud omnes gentes, [b] ex quibus ius gentium iudicabitur, vt de legatis Samnitum, & Campanorum Liuius *lib. 47* commemorat, magnumque Alexandrum in ludis Græciæ totum fuisse occupatum in dirimendis circa primas

27 *Ius diuinū, naturale, gentium, & humanum dictat pro dignitate republica contendere.*

28 *Qui de prima sede cōtenderint.*

x c. is qui tacet, de reg. iur. in. 6.

y 5. p. consid. 29. & 45. in Cathalogo gloriæ mundi. & Pacianus de probat. lib. 2. c. 35. nu. 18.

z c. sacerdos. 1. q. 2. c. nolo. 12. q. 1. Cassanaus 1. p. consid. 5.

a l. vt vim. ff. de I. & I. & l. sequenti.

b § ius gētium Inst. de iure naturali.

primas sedes quæstionibus excitatis. Quintus Curtius *lib. 1.* recitat: Apud nos, & olim, & hodierna die inter Toletanā vrbem, & Burgensem in omni curiarū congregatione circa primam vocem proferendam controuersia viget, quæ à regibus componi [c] solet. Eandem inter Salernum, & Surrētum, Campaniam, & Cossentiam, Neapolitano regno, & inter Catoloniæ, & Valentiæ regna extare litem Velluga, [d] & Frechia disputant, & de republica Venetorum consuluerunt Menochius, [e] & Tiberius Decianus, & quæstionē inter Duces Florentiæ, & Ferrariæ recitat Comes Natalis *lib. 14. in fine eius historiarum sui temporis* & consiliis illustrarunt huius seculi excellentes Iuris vtriusque Doctores partes Ferrariæ sustinendo collegium Bononiense, & Paduanum [f] Philippum Portium, & Decianum, Florentinam aūt suscepere defensionem Marzarius [g] & alii q. antea controuersum extitit inter duces Mediolanenses, & Sabaudiæ Ægidio [h] Bossio referente, & inter duces Burgundiæ in ea re victores, & electores imperii recenset quæstionem Cassanæus, [i] & inter Ferdinandū Regem Apuliæ cum rege Scotiæ memorat Hieronymus Paulus *in practica cancellariæ Apostolicæ, c. de summa doctrinali, vers. de regno Scotiæ & de regno Gothorum*, cum aliis contendens agit Ioannes Magnus *in protestatione Concilii Basiliensis edita in historia eius nu. 16. & c. 28.* simi'esque dissensiones inter Poloniæ & Lusitaniæ Reges & duces Vrbini ac Mantuæ memorat Comes Natalis *historiar. sui temporis lib. 11. anno 1558.* & inter ducem Burgūdiæ & Andegauensem refert contentionem circa sedem Boerius *de auctoritate magni consilii, nu. 207. & n. 110.* inter Marchionem de Transio & Vicecomitem de Tallardo, Ioannes Garsia *de nobilitate glos. 35. nu. 59.* priuatasque a ias dissensiones Moguncię apud Henricum Tertium Imperatorem, & Galliæ apud Carolum Sextum Gallorum regem narrāt Sanctus Antoninus, & Robertus [k] Gaguinus, discordiæque huiusmodi spirituales monachos, solitudinem, ac humilitatem eligentes perturbant ad forumque circa eas iu-

27 *Ius diuinū, naturale, gentium, & humanum dictat pro dignita(te) (r)epublica (c)ontendere.*

28 *Qui de pri(m)a sede cō(t)enderint.*

c Hist... trian... 16. & ... histor... nu 2... 5. init... Henri... Ioan... d Vell... 6. nu... specul... pum... de sue... de ori... ronum... bitatu... 25 § ... nu. 10 ... e Meno... consil. lib. 2. consi. 7 f Port... 167. ... consi. 1... g Mar... consi. 2... h Bossi... pract. 1... Princi... i Cassa... par. co... k S. An... parte ... à tit. 1... 3 & G... nus lib... Carolo...

dicandas trahunt, vt Menochius, [*l*] & Cassanæus aduer-
tunt, & Concilium Tridentinum, [*m*] sedandas & compo-
nendas im pompis publicis ordinariis reliquit, cumque
frequens sit hæc disputatio, vt dicitur *l. decernimus. C. de SS.
Eccles. vbi glos. verbo residendi*, frequentior tamen in Conciliis
vniuersalibus, quæ aliquandiu suspendit ea & distulit, sic-
ut occasione legatorum Castellæ, Aragoniæ, & Angliæ in
Constantiensi Synodo euenit, vt patet *session. 21.* donec ses-
sione 26. decretum est, ne loci ratio haberetur, in qua dis-
ceptatione domestici hostes bello ciuili ardentes reges
propinquitate, & fœdere amicitiæ coniunctissimi iudi-
cabantur, nam Ioannes Secundus rex Castellæ prior in se-
de, & voce iudicari contendebat. Alfonsus Quintus
rex Aragoniæ se cum patre de honoris controuersia di-
micaturum [*n*] pollicebatur, *vt ex annalibus Aragoniæ*
constat. Et tandem deposita paterna obseruantia ac re-
gia maiestate induta Ferdinandus Catholicus Castellæ
rex cum coniuge Elysabetha patrem suum Ioannem Ara-
goniæ regem ad sinistram collocauit dum in Vitoria vr-
be ambo cōuenirēt, vt narrat Anton. Nebrisensis *historia re-
gum Catholicorum decade 1. lib. 7. c. 10.* Cumque antiqua hæc
esset pugna inter Angliam, & Castellam. Tandem Basi-
liensis Concilii diffinitione decretum extitit, vt præcedat 29
rex Castellæ, & eius legatus, quod obtinuit regnū Hispa-
num ope, & diligentia Alfonsi Garsiæ à Sancta Maria &
Carthagena, primum decani Compostellani, & Sego-
biensis, deinde Episcopi Burgensis, qui ita strenue, & cum
omnium admiratione & consensu partes Castellani regni
egit, vt merito eius beneficium erga rempub icam histo-
riis omnibus prædicetur, [*o*] *& de hac re eius tractatus de ses-
sionibus extat anno 1434. editum*, quo victoriam reportauit,
neque in ea lite reticenda est Ioannis Syluæ Comitis Ci- 30
fontani animi magnitudo. Nam cum Henrici regis An-
gliæ legatus dexteram occupasset, sua valida dextera eum
à loco diuulsum eiecit, ibidemque vt legatus regis Ca-
stellæ

Sententia lata pro regno Castellæ aduersus Angliam.

Magnitudo animi Comitis Cifontani.

[l] *Menoch. cons. 51. lib. 1. Cassanæus supra.*
[m] *Trid. sess. 25. c. 12. de regul. Gama decis. 1. nu. 7. & 8.*
[n] *Hier. Zurita annal. lib. 12. c. 66. & libr. 14. c. 36. 26. 40. & 45.*
[o] *Historia regis Ioan. 2. regis Castellæ anno 34. regni c. 243. Zurita lib. 14. c. 34. annal. Garibai libr. 16. cap. 23. historia. Cassaneus 5. p. Consid. 38.*

ſtellæ ſedit, vt rem geſtam Ferdinandus Pulgar. *cap. 8. illuſtrium virorum* memoriæ prodidit, diſceptationemque inter Gallos, & Hiſpanos iam antea mille ſeculis cœptam iterum excitarunt legati vtriuſque regis in Tridentina Synodo, in qua omnium patrum mentes ita turbauit [*p*] contentio, vt in fine eiuſdem Concilii hæc ſint prolata verba: *Declarat ſancta Synodus ex loco aſſignato oratoribus tam Eccleſiaſticis, quam ſecularibus in ſedendo, incedendo, aut quibuſcunque aliis actibus, nullum cuiquam eorum fuiſſe factum præiudicium, ſed omnia illorum Imperatoris, regum, rerumpublicarum, ac principum ſuorum iura, & prærogatiuas illæſas, & ſaluas eſſe, in eodemque ſtatu permanere, prout ante præſens Concilium, reperiebantur.*

p Gamma cis. 1.

31 *Hodie viget contentio de prima ſede cũ Gallis, quæ & Concilio Tridentino excitata fuit.*

Quæ lis adhuc ſub iudice eſt, nam & ſi in ea anno 1564. à Pio Quarto circa momentariam poſſeſſionem quædam compoſitio fuerit tractata, tamen ſupplicatione ab ea interpoſita, & non pronuntiata ſentẽtia, in eodem ſtatu manet, Conciliaque, & Pontifices, & Eccleſiam vniuerſam in eadem ſolicitudine conſtituit, & omnium oculos, & animos in vniuerſo orbis theatro attentos, & auidos expectantes habet. Ideoque cum de aris, & focis ſanctioribus inuicem dimicemur, ac de Palladio in Chriſtiani nominis, & ſedis eccleſiæ periclitemur, deque magna virtute, atque gloria nationis Hiſpaniæ agatur, non maleuolentia, aut inuidia ſimulataque; ductus, ſed naturali patriæ obſequio, cui debitor ſum, quid ſentiam de iure, quidque apud grauiſſimos auctores inuenerim, non tanta ſermonis politia, quam fide optima referam, non ad contemptum excellentis Galliæ, cum ex Beato Gregorio. *cap. ecce diſtin.* 99. *Non honorem eſſe deputo, in quo fratres meos honorem perdere cognoſco*: nec ad diſcordiam inter has duas adeo ſanguine longo, & a ſtrictiſſima propinquitate coniunctas nationes excitandam, cum iam inde à diluuio à duobus fratribus deriuentur, Hiſpania à Tubale, Gallia à Samoth, filiis Iaphet, nepotibuſque Noe, & vt germanæ regiones fraternam propagationem, conſeruando, certo fœdere

32 *Germanæ ſorores ſunt Hiſpania & Gallia nationes.*

dere simul ad Alexandrum legatos Iberi, & Celtæ miserũt ex Arriano *li.6.* de gestis Alexandri,& vna cõiunctione nuptiarum, & cohabitatione ita sunt copulati, vt pars Hispaniæ Celtiberiæ nomine à Celtis, & Iberis ornaretur, id animaduertentibus Diodoro Siculo *lib.6.* & Beato Hieronymo *c.66.ad Esaiam*, & vt gentes vno vinculo deuinctæ ab eisdem imperato ibus gubernabantur, iidem tyranni vtrâque regionem vexarunt. Et ita cum aduersus Nerone Galba in Hispania imperatoria dignitate ornatus Augustus acclamaretur, idem in Gallia euenit,& ideo in monetis vtraque regio pingebatur dexteris manibus connexa & alligata ex Amb.osio Morales *lib.9.c.17.in Hispaniæ historia:* eodemque ferme tempore cum Al.ni, Gothi, Sueui ingressi sunt, mutua auxilia aduersus alias nationes sibi præstitere Cæsare teste *de bello Gallico lib.3.* & aduersus Romanos, & alios ex quinquaginta mille Hispanis auxiliantibus sibi Galli duces elegerunt, vt ex Orosio [q] Morales commemorat, neque vsquam separata sunt omnino regna. Nam Hispania partẽ Galliæ obtinuit, vt Narbonensem, Aquitaniæque multa, & maxima oppida, quæ Gothi occuparunt Hispaniarum reges,& ideo ea pars Galliæ Gothica dicebatur, vt pluribus vetustissimis aucto ib. confirmat doctissimus Couarruuias, *cap.1.practicarum,& antiquo 1 seculo ex Strabone lib.3. Geographiæ*: Hispani præcipue Cantabri vsque intima Galliæ possederunt, quod & Seneca *c.8 de consolatione ad Albinum* expressit, de Gallis loquens: *Transierunt deinde Ligures, in eum transierunt, & Hispani, quod ex similitudine ritus apparet, eadem enim tegumenta capitum, idemque genus calceamenti, quod Cantabris est.* Idque annotauit Stephanus Forcatulus *libr. vlt. de Gallorum imperio*, quod hodierna ætate experimur. Nam ab Hispanis pars Galliæ in regno Catalaniæ possidetur, & à Gallis pars Nauarræ ex regnis Hispaniarum occupatur, assiduoque omni æuo vxores regibus Gallorum Hispania procreat, Galliaque Hispanis, vt vsu experimur, & testatur Alfonsus Carthagena *c.75.in Anacephaleosi*, regesque nostri, vt catholicus, maxi-

q *Orosius lib. 6 c.8. Morales libr.8.cap.23.*

maximusq; Philippus rectiori linea ab illustri progenie ex Merouеis,& Pipinis, Gallis deriuatur, quam qui secuti sunt reges Galliarum, & de hac sede contendunt, ideoq; ciues cum ciuibus de virtute certare æquum est, & non detrahendo gloriæ Gallorum, quæ & nostra vt fratrum germanorum est, & regis nostri cui magna pars Galliæ paret, vt Gallia Belgica Burgundiæq; pars, & aliæ partes ex Nauarro *in epist. ad Ducem Alburcensem versic. ad quartum respondeo*, callidiq; aduocati, & facundi oratoris persona exuta solum fidelis historiographi eam induens vtriusque regni excellētias commemorabo, si non acute, & sapienter, vere tamen, ingenue, & bona fide cum veritate, qua nihil nobis omnino antiquius esse debet, cum ecclesia, cui hæc omnia consecrantur, mendaciis, & commentis non delectetur, & omnes fingendi, vel adulandi causæ ab ea procul abesse par sit, vt inde constet, cui fratri primogenitura, cuiq; filio prima benedictio matris ecclesiæ debeatur: & quia datur laudi aperta, & lucida veritas escaque non plurima, sed quæ suauissima est, & pauca nutrit, ac reficit, qua breuitate potero rem tractabo, quia iam diu nobis illud sedit, non quod magnum bene, sed quod bene magnum, initiumq; sumam ab origine, qua reges, & legati Conciliis interesse cœperunt, vt ab ouo, vt dicitur, incipiam, & apposite exordiar.

CAPVT I.

QVO DE ORIGINE, ET CAVSA AGITVR, ex qua Imperatores, & Reges interesse debeant sacris Conciliis, seu eorum legati, & qui primi interfuerint, ostendendo, quod primus ex Regibus Rex Hispaniarum Conciliis adfuerit.

E Rebus sacris Pontificum, qui vim, numenque Dei optimi maximi in orbe tenent, non principum iudicium esse nemo Christianus nisi temerario, & hæretico studio negare potest: quod & Leontius Tripolitanus antistes Constãtio Imperatori, fertur in conuentu[a] Episcoporum respondisse, sed nõ ita dissimilia sunt vtriusq; reipublicæ instituta, quin quoddam inter se vinculum commune non retineant, & mutua quoq; alter status ab altero subsidia rerum gerendarum petere consuescat, vt est exemplum Pauli,[b] qui ad depellendam iniuriam, ciuem Romanum se esse profitens, Regibus vti voluit, prout Beatus Augustinus[c] animaduertit. Sed in hoc vicissitudinario auxilio, non vt Optatus Mileuitanus Imperatorum fautor profert, rempub. non esse in Ecclesia, sed Ecclesiam in repub. id est Imperio Romano, asserimus, sed potius cum Beato Ambrosio *de negotio fidei ad Cæsarem* scribente, Imperatorem, resque esse in Ecclesia, non supra Ecclesiam fatemur, & vsque ad sanguinẽ tuebimur. Quid enim æquum? Quid rectum? Quid faustum, ac fœlix Principes gerere possent? Nisi Ecclesia prius à Deo, à quo bona cuncta procedunt assiduis precibus postularet, vt eis præsto sit, & auxiliator. Quod & Ieremias, Daniel, Zacharias, Petrus,

1 *Iudicium de spiritualibus esse Pontificũ, non regum ostenditur, sed vtraq; potestas mutuum auxilium alteri præstat.*

[a] *Suidas in histor. verbo, Leontius Tripolis.*
[b] *Act. 22.*
[c] *lib. 12 contra literas Petiliani, c. 58. refertur c. 1. c. si in adiutorium, & c. quoniam idẽ mediator dist. 10. Petr. Gregorius lib. 3. c. . n. 20. cum aliis de repub.*

Petrus, Paulus sæpe pro principibus orare in ecclesia pręcipiunt, isque primitiuæ ecclesiæ apud protochristianos ex Tertulliano *in apologetico aduersus gentes* mos fuit, vt pro incolumitate imperii, pro potestatibus, & ministris, & antelucanę, nocturnæque sine intermissione fierent orationes, q. necab vsu recessit, cum id apud nos, & iure, & consuetudine receptum, experiamur. Vnde primum in hoc differendo themate, axioma catholicum cõstituo, Imperatores, reges, & eorũ legatos non ad diffiniendum aliquid suffragio, nec vt eorum auctoritate, & potestate aliquid decernatur, in Conciliis interesse posse, nec vnquam à Christo nato habuerunt vocem diffinitiuam, vt notat Ioannes Echius *in locis communibus aduersus Lutherum 2. conclus.* de Conciliis vidẽdus Anastasius, Germanius *lib. 2. de sacrorũ immunitatib. c. 12.* sed solum inuitari, conuocariq; debere, vt cum eis de reipublicæ Christianæ salute, & gubernatione, quid decerni debeat à patribus Ecclesiasticis, consulatur, ac conferatur. Principum enim non liberum ius in sacris est, sed inspectio quædam, idq; tuendi magis, quam cognoscendi causa, & ita vocantur, vt sint testes, defensores, consiliarii, executores ex Ioanne Echio *supra*, & amici, fratres, patroni, debitoresq; ecclesiæ ex B. l. *c. olim. de rescriptis*, Castaldo *de imperio, quæst. 94.* in quo axiomate anceps, & valde apud glossas, [d] & Doctores nostros disputata quæstio extitit, an de necessitate, vel honestate, & vrbanitate solum e igatur, vt Principes Christiani ad Concilia conuocentur, in qua sac osanctæ matris Ecclesiæ iudicio, me, & omnia dicta, & facta mea subiiciendo, existimo veritati consentaneum esse, quod ex multis, quę in iure prohibentur, facta tamen tenent, [e] hoc vnum est. Nam Concilia celebrata auctoritate summi Põtificis, etiam si non conuocentur Principes Christiani, firma, & valida erunt, sed dum sint vniuersalia, si antequam celebrentur, vel perficiantur, Reges Christiani petant, vt absque eorum, vel legatorum præsentia non celebrentur, debent expectari Principes, possiuntque ipsi

2 *Axioma. Principes non ad diffiniendum, sed ad conferendum interesse Conciliis.*

C 2

ipsi defendere, vt differatur Concilium, donec interesse possint, vt ex nostris [f] iuris interpretibus locupletissimi & grauissimi auctores docuerunt. Quæ sententia auctoritate Pontificum confirmatur. Primo *ex regula* Nicolai Pontificis *ad Michaelem Imperatorem scribentis*, dum eius præsentiam in Conciliis, quæ non sint vniuersalia, vbi de fide agitur, necessariam non esse docet, sed solum in vniuersalibus, quia omnium communis est causa, & quæ ad omnes & clericos, & laicos pertinet Christianos, vt *in decreto Gratiani* [g] habetur. Secundo id Symachum Papam, vt Theodorico Regi Italiæ, & Hispaniæ satisfaceret, fecisse legimus apud eundem Gratianum, conuocauit enim Concilium, vt ipse interesset [h] Rex. Idque tertio Innocentij Quarti [i] responso constat, dum ex bello, quod Federicus Imperator cum ecclesia gerebat, ipse Concilium, quo Reges interesse deberent, congregare protestatur, illud vt notissimum scribens, quod Reges Conciliis interesse debent, quod cum auctoritatis argumento ostensum videatur, rationibus patet. Primo cum id sit iuris vulgatissimum principium, quod consuetudo [k] obtinet vim legis: consuetudine iam inde ab eo tempore, quo Constantini Imperatoris præsentia Nicenum primum vniuersale fuit celebratum Concilium in reliquis Imperatorum, & Regum, seu eorum legatorum personæ interfuerunt vniuersalibus Conciliis, vt in Tridentino vltimo, Lateranensi, Viennensi, & Basiliensi, Constantiensi, & omnibus celebratis, id ex eorum actis constat, igitur si consuetudo habet legis vicem, & cōsuetudine Ecclesiæ hoc receptum est, lex Ecclesiæ iudicabitur, vt Reges, & Principes Christiani Conciliis intersint, & vt illis seruetur consuetudo quæsita tempore, & iure defendere iuste possunt. Secundo ad Concilia, & acta iudicialia de iure [l] citari debent ii, quorum interest in lite, sed de causa Imperatorum, & Regum in Conciliis agitur, vt eorum intersit adesse, tum quia defensores, & aduocati

Eccle-

[f] *Abbas Panormitanus disp. 1. nu. 27. & Cardin. c. licet, de elect. in q. 4. posita sub q. 32. principali n. 12. Selua de benef. 2. par. q. 23. n. 4. Iacobatius de Concil. lib. 2. art. 1. vers. item de Regibus, & vers. sed de Imperatore, & vers. certe licet doctores.*

[g] *c. vbinam, 96. dist.*

[h] *c. concilia, dist. 17.*

[i] *c. Apostolica, de re iud. in 6.*

[k] *c. consuetudinis, dist. 11. l. ergo. l. imo l. de quibus cum alijs, ff. de ll. c. fin de consuet.*

[l] *c. fin. de elect. in 6. clem. pastoralis, de re iud. l. de vno quoque. ff. de re iudicata.*

3 *Iure fundatur dicta sententia.*

4 *Ratione eadem opinio demonstratur.*

Ecclesiæ ab eadem [*m*] iudicantur, & suscipiuntur, tum etiam quia communis [*n*] causa est ea, in qua de fide agitur, & priuata vniuscuiusque regni, dum de moderatione eius in ecclesiasticis, & temporalibus rebus, & reformatione morum in Synodis decernendum est. Ideoque in nationalibus Cōcilijs Toletanis [*n*] initium sumebatur pro Regibus preces emittendo, quarum forma recensetur Agathensi Concilio sub Cælestino primo congregato *cap.* 1. quod cum ratione nitatur maxima hæc sententia, vt dilucidius patefiat, sigillatim commemorabo aliquas causas, ex quibus Reges ad Synodos vniuersales conuocare opus esse iudicabitur.

m c. vt ... lem, de ... ibi, Sed ... stolica ... cato & ... fore ca... de Imp... e'igend... tur in t... ne Rom... iureiur... ibi. Ipsi... clesia de... esse pro... simi de... res.

3 *Iure fundatur dicta sententia.*

5 *Prima causa recensetur eius sententiæ.*

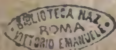
Prima causa, in qua glossæ, & auctores superius recitati conueniunt, colligitur ex iam memorato decreto Nicolai Papæ *apud Gratianum* [*o*] relato, quod causa fidei sit communis, & laicis, & clericis, argumentum sic constituendo, Ecclesia est omnium fidelium secularium, & Ecclesiasticorum congregatio, [*p*] sed in Concilio agitur de fide, quæ communis est, omni congregationi igitur, sicut pro statu Ecclesiastico antistites adsunt in Cōciliis, æquum est; & iustum, vt pro statu temporali reges seculares, vel eorum legati intersint. Licet enim laici in articulis fidei, & dogmatibus Ecclesiæ non docere, sed doceri debeant, [*q*] ideoque cum non cum auctoritate diffiniendi, neque iurisdictione intersint, vt protestatur Martianus Imperator, [*r*] tamen vt omnes vno ore profiteantur eandem vnam fidem Catholicam, & confirment vno consensu laici, quod sacerdotes decernunt, adesse ibidem debent, cum & fides Catholica apud seculares manere possit, vt apud Beatam Virginem Mariam semper absque vlla intermissione firmiter, & constanter mansit. Vt Abbas Panormitanus *disp. 1. num. 28.* hac vtitur ratiocinatione & Cardinalis Aræcœli *de œcumenico Concilio, cap. 12. & 13.*

n c. vbi 96. dist.
o c. vbi 96. dist.
p c. Eccl... consecr. dist. 1.
q c. doce... dist. 67. ... cuit. 17 ... 2. § fi. ... lib. 6.
r c. nos ... dem. 96

4 *Ratione eadem opinio demonstratur.*

6 *Secunda causa.*

Secunda recensetur causa ex eo, quod in Concilijs, vt in sacro Tridentino vltimo experientia didicimus, agitur de

tur de sacramento matrimonii, quod solum seculares contrahunt, & ita in re adeo ad eos spectante, æquum est, vt consulantur, & audiantur in eo, quid expediat decernere, quid augere circa impedimenta, quid diminuere ex decre-
s c. cum ad se- tis, & vt leges [s] ciuiles, & Ecclesiasticæ componendæ
dem. 35. q. 2. sint circa nuptias statutæ.

Tertia causa adducitur ex eo, quod in Conciliis agitur de iurisdictione Ecclesiastica, & eius priuilegiis, in qua sæpe solent inter magistratus vtriusque potestatis Ecclesiasticæ, & secularis oriri discordiæ, an clerici primæ tonsuræ debeant foro Ecclesiæ vti & à tributis regiis immunes declarari, & quando & quibus in delictis, vt statutum est in sacro Tridentino [t] Concilio, & quando de legitimitate incidenter suspendendo causas temporales [v] debeat Ecclesiasticus cognoscere, & ratione peccati [x] debeat coerceri ab Ecclesia fidelis laicus, item & ratione iuramenti vsurarum, & aliis similibus causis, in quibus & circa temporalia, & circa seculares Ecclesiæ iudicium est expectandum, & requirendum. Item & priuilegia regibus ab Ecclesia concessa examinantur, & vt conseruentur, neque violentur, circa hæc omnia discutienda, & conferenda reges audiri, & consuli debent. 7 Tertia causa.

t Session. 22. c. 6.
v c. tuam, de ordine cognitio. c. causamque, qui filii sint legitimi.
x c. nouit. de iudiciis.

Quarta causa erit eiusdem Concilii gratia, vt defendantur in eo nomine Dei congregati ab omni hæreticorum, & infidelium [y] audacia, & cum silentio, vt decet, cum quiete ac securitate, & libertate omnes suffragium præstent, neque violentia vlla fiat, sed vna vox omnium videatur. 8 Quarta causa.

y Conuocat. Conc. Trid. Pii 4 sess. 16. Eugubinus de reparat. fidei lib. 5 signo 13. c. 8.

Quinta causa adiungitur à Sisenando Rege Gothorum initio Concilii Toletani quarti, vt tam in statu Ecclesiastico, quam temporali Reges, quid in moribus praue vsurpatum agnoscunt, referatur, vt per Ecclesiam id quod ad eius iudicium & forum pertinet, reformetur. 9 Quinta causa.

Sexta causa habetur Ecclesiæ moderationi necessaria, 10 Sexta causa.
& de-

& defensioni, cum sæpe vt in Viennensi Synodo de bello infidelibus inferendo, & expeditione ad Regionem sanctã Hierusalem recuperandam, & Principes Christianos fœdere coniungendo agatur, vt Pius Quartus in conuocatoria Concilii Tridentini *session.16.* constituit, ad quam causam, quæ peculiaris Regum est, eos esse conuocandos nemo negare poterit.

11 *Septima causa.* Septima causa additur, vt Reges confirmantes decreta Concilii assentiant, licet non diffiniendo, sed probando; & sicut testes ibidem extiterunt, executores in regnis suis validi existant eorum quæ probarunt, & vt testes interfuerunt, & seuere in eos, qui libertatem Concilii, immunitatem, atque iurisdictionem impediunt, animaduertant, nec patiantur lædi ab aliqua potestate decreta eiusdem Synodi, vt longiori sermone recitat sacra Synodus Tridentina *session. 25. cap. 20.* & Pius Quartus *in Bulla confirmationis eiusdem Concilii* ita hortatur, vt qua pietate per oratores suos affuerunt Reges Concilio, eadem, ac pari studio exequi decreta curent, & vbi opus fuerit, auxilientur; idque eleganter aduertit Clemens Monilianus Cardinalis Aracœli *in compendio Theologic. institut. tractat. de Concilio Oecumenico, cap 12. & 13.* Quod in hisce Hispaniarum regnis religiosissime ad vnguem à religiosissimo Rege nostro Philippo II. obseruatum semper fuit, & quotidie obseruatur, cum literæ Regiæ in supremo eius senatu expediantur, vbi aliquod decretum Concilii custodiendũ necesse est, & omnes causæ ad Concilium spectantes, & obseruantiam decretorum eius, in illo tantum supremo senatu Regiam personam sustinente, litigãtur, interdictis aliis etiam Regiis audientiis, ne de illis vlla occasione cognoscant, etiam si per modum violentiæ adferãtur, cum vt patronus, & executor Concilii Rex ipse sit, eiusque commissione senatus supremus solum examinet Concilii

12 *Ratio quare causæ Cõcilii Tridẽ-* quæstiones, eaque potissimum est causa praxis, quare ad id solum tribunal huiusmodi lites deferantur, indeque etiam consti-

constituitur ius, vt Reges in suis regnis possint addere pœnas in violatores [z] decretorum Concilij, vt firmius obseruentur, fideliusque custodiantur, possitque rex punire transgressores eiusdem Concilij etiam clericos, vbi eius auxilio opus fuerit, quia id non propria, neque regia auctoritate, & iurisdictione facit, sed ecclesiastica demandata sibi, vt executori ab ipso Concilio, potestate, sicut Pelagium Pontificem Iustiniano delegasse eam, vt executori communi retulit Platina *in vita Pelagii primi* circa coercendos hæreticos, quod tamen temperandum est, vt pœna temporalis, non ecclesiastica addatur, vt aduertunt frater Alfonsus à Castro insignis Theologus, [a] & copiosus noster Fernandus Menchacensis: & exemplum apud nos adduci potest in clandestino matrimonio puniendo, cuius pœna cum & iure communi antea & postea sacrosancto Concilio Tridentino [b] sit statuta, additur temporalis exilij, & publicationis circa dimidiam bonorum à lege [c] regni.

tini solum examinentur in supremo senatu Hispaniarum, nō in aliis, & reges possint adiicere pœnas contra non seruantes decreta Cōcilii.

13 Octaua causa ab eruditissimo sane viro Michaele Thomasio de ratione habendi Cōcilia summo cum iudicio cōmemoratur, quod Regum summorumque secularium, magistratuum causæ quandoque in Conciliis ex regis consultatione, vt consulat grauissimos patres, solent tractari, vt patet ex Concilio Toletano, & adnotationibus eruditissimis numquam satis laudati viri Garsiæ Loaisæ eiusdem Toletanæ Ecclesiæ præsulis, ex quibus, & Roderici Toletani *lib. 2. cap. 19. historia* colligitur, quod cum Cinthilæ, qui primus ex omnibus regibus Gothis pulsis Romanis totum Hispaniæ regimen obtinuit, successerit Sisenandus, vt imperium suum confirmaret nationale illud Concilium ex Episcopis Hispaniæ, & Galliæ Gothicæ conuocauit, vbi de priuatione Suintilani Regis cum vxore, & Genalosa fratre eius actum est, vt *Canone 75. eiusdem Concilii* extat, & Principum regna, causæque stabiliri in Synodis *ex Concilio Toletano quinto, Canone 1. & aliis, & sexto, Canone 13. cum seqq.* apparet.

Octaua causa.

z Arg. gl. fin. c. nec licuit, dist. 17 vbi Archidiaconus per tex. cap. de liguribus. 23. q. 5. sic inducēdo, quod ille textus dirigitur Marjæ Patritio, vt comprimat principali potestate transgressores, & ex auth. quomodo oporteat Episcopos collate. 1.

a Castro lib. 2. c. 27. de iusta hæreticorum punitione. Mēchaca, §. 26. nu. 57. de succeß. creat.

b c. cum inhibitio, de clandestina despon. Conc. Triden. seß. 24. de matrim. c. 1.

c l. 49. Tauri. l. 1. tit. 1. lib. 5. recopila.

Item

Item & quod causæ secularium magistratuum ad Concilia deferantur, vt consultis præsulibus regius executor auctoritate regia constitutus in Synodo in eos animaduertat, *ex Canone 13. eiusdem Concilii Toletani quarti*, hisce verbis satis demonstratur: *Omnes autem qui causas aduersus Episcopos, aut iudices, aut potentes, aut contra quoslibet alios habere noscuntur, ad idem Concilium concurrant, vt quæcunque examine synodali à quibuslibet praue vsurpata inueniuntur, regii executoris instantia, iustissime his, quibus iura sunt, reformentur, ita vt pro compellendis iudicibus, vel secularibus viris ad Synodum Metropolitani studio quidam executor à Principe postuletur.* Quibus iudiciis Ecclesiasticis nihil sane regiæ iurisdictioni detrahebatur, cum omnis executio per regios executores fieret, immo Rex ipse magna molestia leuabatur, cum res grauissimæ regni sui, ex quibus aliquando tumultus populorum oriuntur, optimorum ac prudentissimorum consilio, quales Episcopi illi erant, & nunc sunt, tractarentur, nam quantam curam conseruandæ regiæ iurisdictionis, vt inuiolata eius maiestas maneret, perspicacissimi illi episcopi habuerunt, *ex decreto vltimo illius quartæ Synodi* quilibet cognoscere poterit, sicut contra lędentes maiestatem regiam illis cōmittere causam solebant reges, sæpe *vt in eiusdem canone 30. Concilii* apparet à Gratiano [*d*] relato. Idque Alaricum in codice Theodosiano promulgando obseruasse recenset Varonius 6. *tomo annal. Ecclesiast. anno* 507. cum prius id à Prouincialibus Episcopis examinari voluit, & leges seculares ab eis probari in vsu eo seculo receptum fuit, & Reges Galliæ Abbati Sancti Dionysii lege sua subdebant personam Regiam, vt de eius morib. cognoscerēt, Renatus Chopinus *de sacra politia lib. 2. tit. 12. num.* 16. ita & hodie non male regno suo consulerent Reges, si hoc eis iudicium contra magistratus eximios, præcipue vbi pauperes vexantur, permitterent, maxime cum querelas pauperum negligere non possint Episcopi, vt remedium adhibeant, etiam à regibus postulando, vt sancitum extat *canone 32. eiusdem quarti Toletani Concilii*

[d] *c. sepe. 23. q. 8.*

D hoc

hoc sermone: *Episcopi in protegendis populis, ac defendendis impositam à Deo sibi curam non ambigant, ideoque dum conspiciunt iudices, ac potestates pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali monitione redarguant, & si contempserint, emendare eorum insolentiam regis auribus intiment, vt quos sacerdotalis admonitio non plectit, ad iustitiam regalis potestas ab improbitate coerceat, si quis autem Episcoporum id neglexerit, Concilio reus erit.* Idem *Carthaginensi 5. c. 9. & Africano cap. 24.* habetur. Itaque saltem hisce temporibus certiores Reges de hac re facere debent, & postulare remedium ab illis adhiberi. Item & si quæ leges desiderantur ad gubernationem regni [e] admonere, vnde ad has deliberandas, conferendasque res, quanto opus sit Regis, vel legati eius persona in Conciliis satis constat.

[e] *Eug ubinus lib. 5. signo 18. de reparatione fidei.*
[f] *Albas d. §. 2.*

Nona perpenditur causa per [*f*] Abbatem, Seluam, & reliquos, quod Reges vngi debeant ex constitutione iuris sacro oleo, & ita vt ecclesiasticæ personę iudicantur, vt Cōciliis intersint, quæ debilis admodum ratio est, cum non habeant vocem diffinitiuam in Conciliis, vt superius notauimus, quam habere contenderent, si vt ecclesiastici adessent. Quibus & aliis iustis de causis, & iure diffinitum, & inueterata consuetudine receptum esse, satis firmum est, Reges legatosque eorum interesse Conciliis debere, & id satis indicat omnium Conciliorum vsus, dum post Episcoporū, qui diffiniunt, Regum, legatorumq; qui consuluntur, subscriptiones fiunt distincto, & separato loco, vt e Osio, & antiquis auctoribus diligētissimus, omnique genere literarum excellens Garsia Loaisa *in annotationibus quarti Concilii Toletani c. 4.* obseruat. 14 *Nona causa.* 15 *Subscriptiones Episcoporum & Regum.*

Prima huius capitis parte cognita, reliquum est differere, quis Imperatorum, Regumque primus Conciliis interfuit per se, vel legatos, & Constantinum Magnum originē dedisse communi omnium consensu in Ecclesia receptum extat ex Beato Isidoro à Gratiano relato, [g] dum initium à Constantino canones Conciliorum duxisse in eo capite recitatur, quod tamen non ita nudo sermone, & ieiuno accipien- 16 *Constantinus primus Imperatorum adfuit Conciliis.*

[g] *c. canones, dist. 15.*

cipiendum est, sed quodam temperamento, & distinctione adhibita. Nam quamuis ex illo Apostolorum seculo Concilia generalia cœperunt Hierosolymis celebrata, vt *diuersis locis Actuum Apostolorum* scriptum extat, tamen ex vniuersalibus, & œcumenicis ex toto orbe terrarum congregatis primum Nicęnum auxilio Constantini conuocatum fuit, & ea causa canones eo tempore cœpisse Isidorus testatur, non quod canones Conciliorum illi primi essent, sed quod vniuersalis Concilii canones tunc initium sumpsissent, neque etiam Nicæno Concilio primus adfuit Constantinus, cum antea anno 314. dum cathecumenus in fide institueretur, Arelatensi Synodo interfuerit ad innocentiam Cæciliani Episcopi iniuste à Donatistis accusati, ostendendam congregatæ, vt id Eusebius, [h] & ex illo Cæsar Varonius fidelissimus annalium ecclesiasticorum auctor, meritissimusque Cardinalis narrat, quo in Concilio Osius ille Cordubensis antistes Hispaniarum, & orbis fulgentissimus sol, defensor Conciliorum accerrimus, & victor extitit, Beato Augustino *libr. 1. & 5. contra epistolam Parmeniani* commemorante. Item & anno 315. acta Syluestri Papæ in bibliotheca Vaticana Romæ custodita referunt quadam Synodo Romana, Constantinum interfuisse, qua inter Christianos, & Iudæos disputatio excitata fuit, Helena matre Constantini Iudæorum factiones sustinente, & Cōstantino Syluestri Pontificis, & fidelium partes fauente, in qua tandem iudicibus Cratone Philosopho, & Zenophilo constitutis Christianorum pars obtinuit, quod tamen erudite refellit Cæsar Varonius [i] ostendens ex annorum computatione id Concilium anno 324. fuisse celebratū in modum triumphi assistentibus Syluestro Papa, Helena matre Constantini, & eodē Constant. Magno, qui eodē tempore gratia baptismatis fuit absolutus, ostendēs idē auctor Helenam prius q̃ Constantinum filium Christi fidē suscepisse: sed quia nostrū non est hoc loco historiæ veritatē lōga

17 *Osius Hispanus Arelatensi Synodo interfuit.*

h *Euseb. lib. 2. c. 37. & 38. de vita Constan. Cæsar Varon. 4. tom. annal. an. 314. fol. 119.*

i *Tomo 3. ann. an. 315 fol. 132. & an. 324 fol. 246.*

disputatione inuestigare, sed solum ostendere primum Imperatorem Constantinum Conciliis interfuisse, quod ex vnaquaque sententia demonstratur, id non differimus, præsertim quod ista ante Nicænum Concilium non fuerūt vniuersalia Concilia, sed generalia saltim & in illo celebri primo ex vniuerso orbe vniuersali Concilio Nicæno Constantinum Magnum interfuisse omnium vna est sententia, & acta ipsius Concilii narrant, quod anno 305. habitum fuisse consentiunt fere omnes auctores, vt colligit idem Varonius anno 325. deinde post Constantinum Imperatores successores eius, tam in Orientalibus, quam Occidentalibus regionibus adstitisse Conciliis omnes vno ore ex actis Conciliorum fatentur, & ex octo Conciliis notat Cardinalis A[illegible]zcoli *de Oecumenico Concilio c. 3.* Qui autem 18 primus ex Regibus adfuerit, non satis apud auctores animaduertitur, sed quod ex historiis colligere potui, in hac re Hispaniam, vt in cæteris primitias obtinuisse exploratum, & certum videtur, nam cum anno 476. Imperium Occidentale cessaret, Flauio Momilio Augustulo Imperante, Odoacre Herulo eum ex Italia expellente, eundem [k] Odoacrem Theodoricus Ostrogothorū Rex superauit, dominiumque Italiæ suscepit, quo tempore, dum Hispaniæ etiam Rex extitisset, Conciliis adstitisse, ostendemus. Ad cuius dispositionis exactam sententiam cognoscendam est adnotandum, quod in primo Concilio Romano anno 478. quod fuit tempore Odoacris celebratum ex l ge eiusdem Odoacris, & Basilii Patricii vices eius gerentis statutum fuit, vt deinceps finita vita Simplicii eo tempore Pontificis Romani nullus eligeretur Pontifex inconsulto Odoacre, & eius successoribus, quæ quidem lex refertur in Concilio Romano tertio, quod anno 501. celebratum sub Theodorico fuit, & refertur in decreto Gratiani 19 [l] in quo quidam decepti sunt, existimantes, eo Concilio tertio eam legem fuisse promulgatam, cum potius ex Concilio derogata fuerit, & solum in eo lex refertur, quæ primo

Theodoricum primū Regum, dū Italiam & Hispaniam moderaretur, Conciliis adfuisse.

Error quorundam, qui existi-

[k] *Onuphrius Panuinus in Chron eccles. an. 476 Carolus Sigonius lib. 15. de imperio Occiden. an. 476. fol 369. Morales lib. 11. c. 37.*

[l] *c. bene quidē, 96 dist Varonius 6. tom. ann. an. 483. fol. 71. Carolus Sigonius lib. 15. de imperio Occ den. an. 478. Naucler. gener. 17.*

marunt in Romano Concilio tertio statutum, ne Pontifex inconsulto Rege crearetur, & intellectus ad text. c. bene quidem. 96. dist.

primo Concilio erat lata, vt summo cum iudicio, omnia faciunt, aduertunt Carolus Sgonius, & Cæsar Varonius, & tādem cum mortuo Simplicio Papa schisma graue in ecclesia oriretur, alijs Laurentium, aliis Symachum postulantibus, duobus Conciliis Romanis, quod secundum, & tertium nuncupantur, Symachus legitimus Papa fuit declaratus, lexque Odoacris primo Concilio lata, derogata extitit, & tādem cum schisma post quatuor annos ab electione Symachi trāsactos, iterum excitaretur, ad Theodorici Regis aures querelæ Symachi graues delatæ sunt scriptis aduersarii eius, & voce proferentes coram rege, quod atrocia, & inaudita facinora perpetrasset, cumque id Theodoricus falsa opinione ductus in animum induxisset suum, vt deponeret Symachum, quartum Concilium Romanum indixit, constituendo visitatores, qui iudices essent de delictis Symacho impositis, vt electus legitur in Euodio *libro pro Symacho* Petrus Episcopus Altinensis, ad quam Synodū Episcopi à Theodorico conuocati venire recusarunt, cum non legitime à Rege essent accersiti, quia solum ad Pontificem congregatio Conciliorum spectaret, & tandem Symachi conuocatione facta, iisdemque congregatis Episcopis Symachi innocentia luce clarior apparuit Theodorico rege in Concilio adstante, & se deceptum ab aduersariis Symachi profitente, qui licet Arrianus esset, ecclesiæ summam obseruantiam ostendit, & Synodi diffinitioni omnia subiecit, totamque Symachi causam, vt legitimis iudicibus decidendam reliquit, schismate ea causa sedato, vt ex Diuo Gregorio *lib. 4. dialog. c.* 40. Euodio diacono, Nicolao Papa *in epist. ad Michaelem Imperatorem*, & ex aliis grauissimis auctoribus recensent Platina, Papirius, Mausonius, Palmerius, Michael Burchingerus, Varonius, & alii scriptores Pontificales *in vita Symachi*, quod ex Onufrii Pa-
20 nuini *chronico, & cōputatione* Caroli Sigonii *historia anno* 502. [m] accidisse fertur, quo tēpore Theodoricus Hispaniarum Rex extiterat, vt *ex chronico* Isidori, & Vulsæ *de Regibus Gothorum.*

Anno 502. primus Rex Theodori-

[m] *Blondus lib. 3 decad. 1. Diacon. in Anastasio l.b. 16. Genebrard. in chro. an. 500. Rauennēsia Concilia hac vocat Varon. 5. to. an. 500. fol. 537. & an. 501. & an. 503.*

thorum Vaseus *in chronico Hispaniæ anno 511.* profitetur, Varonius *6. tomo anno* 517. Valer. *2. part. c. 12. & generalis historia Hispaniæ part. 2. c. 32. & aliis*, vt Ambr. Morales *lib. 11. c. 40.* eum Theodoricum tutorem, & moderatorē nepotis sui Alarici affirmantib. sed quia controuersias istas non attinet ad rem cōponere, vt etiam Mariana *lib. 5. c. 7.* de rebus Hispaniæ non audet, & quæcunq; eorum opinio vera sit, Theodoricus siue vt Rex, siue vt gubernator Hispaniæ in quarto Concilio Romano adstitit. Vnde in quinto Concilio Romano Stephanus Cordubensis Episcopus, vt Regi Theodorico subditus ex Hispania interfuit, vt idem Morales *lib. 11. c. 38.* aduertit, & in eo Concilio nullum ex Galliis Episcopum, cum viciniores essent, adfuisse legimus, quia Theodoricus nō Galliarum Rex ea ætate, sed Clodouæus erat, & Theodorici ope Concilia congregabantur. Item & confirmat hoc testimonium, vt Regem Hispaniarum Theodoricum Conciliis adfuisse, quod Cōcilia Nationalia, & Prouincialia in Hispaniarum regnis eum Regē Hispaniæ nominant, & sub eius ditione, & regno celebrata profitentur, vt Tarraconense anno 6. Theodorici, Gerundense anno 7. Valētinum, & Ilerdense anno 15. congregata leguntur in actis eorundem Conciliorum tam in collectis diligentia eruditissimi Garsiæ Loaisæ, quam in aliis Conciliorum voluminibus, & id etiam Ambrosius Morales [*u*] horum Conciliorum mentionem faciens profitetur, eoque anno 15. Regni sui reddidisse Theodoricum nepoti Alarico regnum Hispaniarum Isidorus *in historia Gothorum* affirmat. In hoc autem seculo, quo sub Theodorico Concilia Hispaniæ celebrantur, & ipse Theodoricus vt Rex Hispaniarum Conciliis Romanis adfuit, neque in Conciliis generalibus vrbis Romanæ, neque aliis, neq; in Prouincialibus Galliarum Reges Galliæ adstitisse legimus, nam quamuis ea ætate Aurelianēse Prouinciale in Galliis habitum fuerit sub Clodouæi Catholici Regis imperio, tamē in eo non adfuit

Theodoricus adstitit Concilio quarto Romano, quo tempore erat Rex Hispaniæ.

[*u*] *lib. 11. cap. 43. & 45.*

adfuit immo constat ex literis ad Synodum ab eo missis,& responso Synodi ad literas Regis non interfuisse, vt ex Papirio Mausonio *libr. 1. de gestis Galliæ in Clodouao* apparet, Paulo Æmilio in eo Aimonio, Roberto Gaguino,& Genebrardo, & ita in Concilio generali, vt epilogum faciamus, primum Regem Hispaniarum interfuisse satis probatum est.

21 *Clodouaus non adfuit Concilio Aurelianẽ-si.*

In Conciliis Prouincialibus, & nationalibus anno 589. Recaredum Regem Gothorum in tertio Concilio Toletano adstitisse *ex actis Concilii omnium editionum* notissimum est, & apud omnes nostros [o] consensus est in eius vita, & deinde successores eius in reliquis Conciliis adfuisse *ex actis eorum* dilucide quisque percipere potest, in Gallia autem, quamuis & Clodouæi, & Chilperici, a ieremq; e regum imperio Aurelianense, Turonense, Parisiense, Aruenense Concilia congregata fuisse, certum sit, tamen eis, neq; reges, neq; eorum legatos adstitisse legimus, donec in Concilio apud Vermeriam Pipinum Regem anno 755. interfuisse Gratianus [p] *in decretis* auctor est, licet id ex eius actis non appareat, sed solum in Concilio Suessionensi, dum vt dux, & præfectus Regis Childerici Galliis gubernaret itaq; tam in generalibus, quam in Prouincialibus Synodis ab antiquiori seculo præsentes extitisse reges Hispaniarum constat multo antea quam Reges Galliarum. Quis autem vt legatus Regis primus in Synodis adfuerit, non satis apud auctores compertum est, licet coniecturis deprehendi possit, quod cum Imperatores Synodis interfuissent, vbi ex aliqua legitima causa adesse non possent, legatos cum mandato eorum mitterent, qui vices eorum sustinerent, & quod colligere potui *ex antiquis annalibus*, primus qui adstitit vt legatus Conciliis fuit Imperatoris Theodosii alterius Theodosii Magni filii legatus in Ephesina prima Synodo Candidianus præclarissimus comes, vt patet *ex epistola 3.* Theodosii & Valentiniani *relata 1. tom. Conciliorum in Synodo Ephesina fol. 087.* & narrat

22 *Quis primus Rex in Prouinciali Synodo interfuerit.*

o Morales libr. 12. c. ... Vasæus an. 589. Mariana lib. 5. c. 15.

p c. si quis ingenuus 29. q. 2.

23 *Quis primus, vt legatus adfuit Conciliis.*

& narrat Cardinalis Aracœli *de Oecumenico Concilio c.* 13. extat etiam *epistola* Pulcheriæ Augustæ *in Calcedonensi Synodo relata* tomo Conciliorum fol. 9. *scripta ad consularem Bithiniæ Strategium*, qua curam ei iniungit vt omnē quietem in Cōcilio studeat habendam, expellatque monachos ac clericos, quos episcopi remouendos iudicarint. Ex regibus aūt quantum lectione & studio assequi potui, primus qui legatus in Conciliis adstitit Basilius Patricius Romanus extitit. Nam cum teste Sigonio *de imperio Occidentali anno* 476. & aliis omnibus annalium scriptoribus statim vt Odoacres Herulus Momilium Augustulum ex Italiæ regno expulit, sedem Rauēnæ regiam collocauit, & Romæ Patricium Pręfectumque prætorio Basilium constituit, vt vicem eius gereret, cumque Simplicio Romano Pontifice Ecclesiam gubernante anno 476. Concilium generale Romæ congregaretur, cuius Concilii fit mentio, & refertur eius decretum *in Concilio Romano tertio habito Symachi Papæ tempore, & in decreto Gratiani* [q] & in hoc primo Concilio Romano florente Symacho habito Basilius vt Odoacris legatus, & vt Vicerex interfuit, ibidemque lege quadam, quæ lex Odoacris, vel Basilii appellata fuit, statutum extitit, vt mortuo Simplicio nullus alius absque consultatione Odoacris, & successorum eius, in Pontificem eligeretur Romanum, quæ lex postea reuocata fuit anno 502. in tertio Concilio Romano sub Symacho Papa & Theodorico Rege, de quo superius actum est, licet ea lex in creatione Symachi seruata fuerit, vt Sigonius *de imperio Occidentali lib.* 16. *anno* 498. aduertit. Ex quibus colligitur Basilium referente Gratiano, & *actis Concilii Romani primi, & tertii* testantibus, vt legatum Odoacris Concilio Romano primo interfuisse & cum Odoacres tunc vt Romanorum Rex partem in Hispania obtineret, totamque regiam dignitatem Odoacris Basilius sustineret; sicut Regis Italiæ legatus adstitit, ita & vt Regis Hispaniæ in ea Prouincia, quæ Romanis parebat; similiq; modo Pipinum Suesonensi Concilio Prouinciali adfuisse,

q *c. bene quidem, 96. dist.*

vicem

vicem Childerici Regis gerentem superius obseruauimus, cum tunc Maiordomus, & gubernator Regni esset, Regesque Galliæ quieti, & otio dediti genio indulgentes domi, vt testudines commorantes, neque illud Alexandri Magni celebre verbum imitantes, regium esse laborare, seruorumque otium quærere, omnia gubernandi onera in Maiordomos ita nuncupatos, & gubernatores iniiciebant, sibi solum delitias, & voluptates eligendo, ita vt deponi ab ecclesia iuste meruerint, & eorum loco illi in Reges sint creati ab eadem, qui gubernationis molem antea sustinebant ab ipsis regibus creditam.

CAPVT II.

QVO AVCTORITATE CONCILIORVM, legum, sacrorumque doctorum ostenditur, regibus Hispaniarum primam in ecclesia sedem deberi temporalem.

a l. semper ff. de iure immun. Plato lib. 9. de ll. Cic. de senec. A. Gellius lib. 2. c. 15. noct. Attic.

b Arist. lib. 1. orat. Cicer. in topicis Gal. lib. 5. de decret. Quint. lib. 5. Hippocr. cap. 1. Humeus lib. 5. logices.

c l. 2. ff. de ll. & regula, dist. 3.

1 *De argumento ab auctoritate.*

SEMPER & vbique maiorum auctoritas, [a] eorum præsertum, qui scriptis suis lumen cæteris præstiterunt, vt religiosa ac diuina res venerabilis fuit, quibus vt senioribus magistris fidem habere sacrosanctum, ac quasi quoddam ius naturale, & gentium omnium animis insitum videtur. Vnde licet Philosophi disputare ratiocinando, potius quam testimoniis peritorum doceant, [b] Iuris tamen professores primum locum argumento ducto ab auctoritate legis, (qua genus regitur humanum,) tribuunt, cum ei acquiescere [c] omnes debeant, tam iudices, ne animi affectione ferantur, quam

2 *Auctoritas legis.*

subditi, vt ad eius præscriptum vitam recte instituant. Post legem autem sequitur auctoritas, & potestas vsus longæui, & con-

& consuetudinis, cui à iure, vt iuris loco obseruetur, facultas datur. [d] Sed quia natura varietate diues & fœcunda, non omnia lege, & consuetudine comprehendi patiatur, cum passim plura negotia, quam vocabula eueniant, [e] & ideo leges interpretatione, & euentus litium doctrina egeant, cessante lege, & consuetudine. Tertio loco vim habent, responsa prudentum, & scripta doctorum, ita tamen, quod auctoritas duplex sit, alia, quæ eam vim habeat, vt ipsa per se, vel si ratio nulla, cur aliquid agamus, afferatur, nos tamen ad agendum, & credendum impellat, ratio autem si auctoritate careat, sæpe languet, & ista, quæ à lege, & consuetudine ducitur, infallibilis dicitur, ita quod eandem potestatē legi, & vsui tribuimus, vt eam haud falli posse iudicemus in delectu rerum. Alia est probabilis auctoritas, quæ doctorum [f] scriptis continetur. Cum enim ij sint Doctores, à quibus prius seruitutem eundi, agendi per tritas ab ipsis vias impetramus, & auctoritas consistat in eo, de eorum virtute, prudentia, bonitate recte existimamus iuris professores, qui vrbanius, quam cæteri agunt, & cum sit vrbanitas credere maiorem fidem, quam alii interpretibus adhibent, vt quanto antiquiores, grauiores auctoritate habeantur, eaque de causa, cum hæc sit de iure disceptatio, iure vtendi ab auctoritate Conciliorum, legum, doctorumque, vt à fonte, & capite initium sumam, ita vt in hoc tractatu lapides, & ligna, vt legum consultissimi faciunt ab aliis accipiam auctoritate, & testimoniis Conciliorum, & Pontificum, Imperatorum, & Doctorum vtendo, extructio, & forma nostra erit, architectus ego ero, sed materiam varie vndiq; conduxi, nec aranearum sane textus ideo melior, quia ex se fila gignunt, nec noster vilior, quia ex alienis libamus vt apes, & vt facilius res, de qua agitur, cognosci possit, cum præloquia sint lumen operis, quæ ad intelligendum illustre reddunt, & magis in aperto ponunt, vt quam breuissime potero, paucis absoluatur quæstio, aliqua exordiar.

3 Auctoritas consuetudinis.

4 Auctoritas Doctorum.

d l. de quibus ff. de ll. §. ex non scripto, Inst. de iure nat. c. fin. de consuetudine.

e l. 2 ff. de praescript. verb.

f §. responsa prudentum, Inst. de iur. nat. c. sancta Romana, dist. 15. Bart. l. 1. ff. si certum pet. vbi omnes. Euerard. loco 48. Cano de locis Theolog. libr. 7. loco 48. Simancas c. 22. & 25. de instit cathol. Coratius de communi opinione.

Primo,

5 *De duplici modo sedendi, & subscribendi in Concilio.*

Primo, quod in Conciliis ecclesiæ catholicæ dupliciter distingui solet sublimitas, & superioritas loci, & subscriptionis. Aliquando enim episcopi, non suo subscribunt nomine, neq; suffragium ferunt, nec sedem occupant, sed nomine Prouinciæ, quam sustinent, & eo casu non personæ eius, nec antiquitatis habetur ratio, sed nationis, & Prouinciæ attenditur dignitas, & nobilitas, vt *ex duobus* [g] Gratiani *decretis* colligitur, ideo Mediolanensem prius, quam Rauennatem præsulem subscripsisse, quia licet antiquior consecratione Rauennas extitisset, & si persona, & dignitas Episcopi attenderetur, prius subscribere debuerat, tamen ibi ratio habetur Prouinciæ, & cum dignior sit Mediolanensis eius nomine, prior Mediolanensis subscripsit, & mos huiusmodi seruatur in Nicæno Cócilio, vbi nó ordine consecrationis subscribunt Episcopi, sed ex prouinciarũ ordine, & dignitate. Item & in Constantinopolitano primo & idem vt ageretur in Basiliensi, & Constantiensi, vt suffragia ferrent nationes, non personę sessione 1. actum fuit, & hic vsus in legatis Imperii, & regnorum viget, vt sedes eis nó ex nobilitate personæ, sed pro dignitate Regni, & mittentis tribuatur, [h] aliter & secundo Episcopi subscribunt, & sedẽt, vt non gradus Prouincię, nec diœcesis cõsideretur, sed antiquas cõsecrationis, ita vt antiquior cõsecratione, licet diœcesi recentior prius subscribat, & sedeat, q, frequentius fit, & iure ita decretũ est à Gregorio primo [i] in Mediolanẽsi Concilio & Tridentino; fere omnib. seruatum vidimus, vnde cum sedes, & subscriptio antiquitati cõsecrationis, & personæ debeatur, non sumi argumentũ poterit à Prouincia, sed solum, cum Prouinciæ attenditur dignitas.

6 *Sedere ad dextram, vel sinistrã non semper arguit superioritatem.*

Secundo, primo & superiori loco sedem habere superioritatem personæ, vel Prouinciæ indicat, vt notum lippis, & tonsoribus est, sed ad dexteram, vel sinistram sedere, nõ semper maiorem dignitatem arguit, vt aduertit eleganter Varonius, [k] referens ex antiquo ordine Romano, locum, vbi

& concilia. 5. hinc inde, dist. 17. c. bene quidem. 96. dist. vbi gl. verbo Mediolanensis. Gamma decis. 1. n. 1. Abb. c. scriptum, de elect. notab. 4. Aemilius Verretus n. 44. c. cum omnes, de const. in repet. late Fuluius Pacianus de prob. lib. 2. c. 15. nu. 68.

h Iacob. tim de Conc. li. 1. art. fin. vers sed quaro circa præmissa c. 2. c. sane de ofp de leg. c. 2. de offi. legati.

i fin. dist. 17. gl. in data sexti. verbo Pontificatus, & in proœm. Clem. verbo Pontificatus, & Clem. 2. de celebr. Miss. verb. Põtifi. ũ, & Clem. 1. de pœnis, ver. qui minus Pontificem. Iacobatius de Conciliis lib. 1. art.

n. Selua de benef. 1. part. q. 2. n. 31. Varon. 6. to. an. 451. & an. 465. [k] *Varon. 6. to. an. 451. f. 141. & 2. to. an. 218. fol. 301. & prætermissu in fine fol. 776. & 3. to. an. 325. fol. 273.*

vbi presbyteri ad dexteram, Episcopi ad sinistram sedent, vt patet hisce verbis: *Sedebunt ex locali dispositione, vt intrantibus Ecclesiam Episcopi sint ad sinistram, presbyteri vero ad dextram, vt quando Pontifex sederit, & ad eos respexerit, Episcopos ad dexteram, presbyteros intueatur ad sinistram.* Et ex Nicæna & Calcedonensi Synodo actio 1. id notat, vbi legati Pontificis ad sinistram sedebant stante in media aula Conciliorum Euangeliorum codice Christum figurante vt præesset Conciliis, sic conciliari plura posse loca Conciliorum de dextera, & sinistra asserens, & ideo in sacrificio Missæ id passim inspici potest, cum epistola ad dexteram, & Euangelium dignius ad sinistram, & læuam canantur, in qua re consuetudo attenditur ex Abbate *c. solitæ. num. 7. de maiorit. & obed.* Iacobatio *de Conciliis lib. 5. articul. 7.* Fuluio Paciano *de probationibus lib. 2. c. 26. num. 93.* Nam licet frequentius dextera nobilior sit *ex textu d. c. solitæ, de maiorit. & obedient.* Baldus *l. decernimus C. de SS. Eccles. notab. 2.* Castaldus *de Imperatore, quæst. 88. num. 9.* Pacianus *d. l. num. 90.* Ioannes Garsia *de nobilitate gloss. 48. numer. 24. ex c. 25. Matthæi*, vbi electi ad dexteram Dei in iudicio collocabuntur, & apud eum *c. 26.* dicitur: *Amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei.* Paulus *cap. 1. ad Hebr. & c. 7. Actuum Apost. Psalm. 109. gloss. c. quam periculosum. 7. quæst. 1.* & patet ex sexta Constantinopolitana Synodo *in princip.* tamen aliquando versa vice sinistra honoratior habita est, nam quamuis apud Hebræos dextera tam in sacris, quam in profanis extitit potior, & diuino consilio per Patriarcham Iacob in benedictionibus Ephraim, & Manasses *cap. 48. Genes.* mutatæ vices & rerum ordo sunt, vt sinistra præferretur dexteræ. Apud Gentiles autem in profanis dextera dignior habita est, sed in sacris sinistra, quod apud eos melioris esset auspicii, ex Plutarcho *quæst. 78. quæst. Rom.* Varro *l. 6. verb. Scena, de ling. Latina.* Cicero *de diuinatione.* Plinius *lib. 2. c. 54* & quia Pythagoras, Plato, Aristoteles Philosophorum Principes Orientem huius hemisphærii nobiliorem partem sinistræ tribuerent, dexteræ Occidentem,

dentem, ex Plutarcho *lib. 2. cap. 10. de placitis Philosophor.* Varro *super Fenestella verbo Sinistræ aues*, Donatus, & Seruius *in illud Virgil. Aeneid. 2. Intonuit lauam.*

7 *Primus locus antiquitatis Hispaniæ ex actu Apostolorum.*

Quibus sic præfatis initium sumetur ab auctoritate ex actis Apostolorum, & Conciliis eorum tempore celebratis, vt ego cogitaui duabus animaduersionibus prius constitutis, alia, qua Apostolorum tempore & infantia ecclesiæ quatuor Concilia cōgregata fuisse recensentur. [l] Primum ex centum fere, & viginti fidelibus ad substituendū Apostolum fidelem Iudæ infideli, cum Matthias forte electus fuit *ex cap. 1. Actuum Apost.* idque anno 34. à Christo nato. [m] Secundum eodem anno *c. 6.* [n] *Act. Apost.* legitur conuocatum Concilium ad eligendos diaconos, in quorū numero insignis Prothomartyr Stephanus fuit collocatus. Tertium *c. 15.* legitur, vbi de Cerintho hæretico confutando, & an circumcisione vtendum esset, actum fuit, cuius Concilii fit mentio in epistola Pauli *ad Galat. cap. 2. & 5. ad Corinth. c. 11.* quod anno 48. celebratum Onufrius Panuinus contendit, sed [o] verius probat Varonius congregatum extitisse anno 51. Quartum *c. 21.* recitatur circa permittēdam circumcisionem Iudæis, solum ad tempus, vt cum honore Synagoga sepeleritur, quod anno 58. [p] contigit.

[l] *Varon. 1. tom. an. 58. fol. 537.*
[m] *Varon. 1. to. an. 34. fo. 214*
[n] *Varon. ibid. fol. 230.*
[o] *Varon. 1. to. an. 51 fol. 361.*
[p] *Varon. 1. to. an. 58. fol. 531.*

Secunda animaduersio erit, quod Beatus Iacobus Apostolus, antequam hæc duo vltima Concilia celebrarentur, anno 51. & 58. iam Hispanias peragrauerat, earum gentes ad fidem catholicam seruandam reducendo, & eius hortatione & prædicatione conuersos fidem ex Hispaniis plures professos legitur, ex quibus secum Hierosolymis, vbi Apostoli cæteri conuenerant, adduxit aliquos alios ad conuertendos Hispanos, cæteros ibidem reliquit, vt *c. 6.* longiori sermone ostendemus, & ea ex Calisto Papa & aliis Petrus Antonius Beuter [q] colligit, idque certissimum esse patet, cum anno 44. à Christo nato Apostolorum prothomartyr Iac bus ab Herode Aggrippa coronatur ex Varonio, & [r] aliis.

[q] *Beuter lib. 1. c. 23. hist.*
[r] *Varon. 1. to an. 44. fo. 301*

Quibus constitutis deducitur auctoritas,& argumentum huiusmodi: in Conciliis Apostolorum omnes fideles congregabantur,vt *Act. Apostol.c.1.* S.Lucas testatur, centũ vere viginti fideles in prima Synodo interfuisse,quasi significet omnes in ipsa nascente ecclesia in Concilio adesse. Sed cum aliud tertium anno 51.& quartũ anno 58. fuerint celebrata eo tempore Hierosolymis discipuli, quos ex Hispania tulit Beatus Iacobus, aderant,cum ipse anno 44. ab Herode fuerit occisus, igitur si aderant ibidem Hispani fideles, & omnes congregabantur in Conciliis, necessario sequitur,quod Hispani in eisdem Conciliis interesse debebant,& pro Regione Hispana, quæ instruebatur in fide, vt qui postea à Beato Petro missi redituri erant, vt fratres Hispanos docerent, & alios conuerterent, maxime cum ageretur an Gentiles essent circumcidendi, & sic de eorum causa, vt gentilium tractaretur, & ita pro Hispana regione in Concilio primus Beatus Iacobus, vt Apostolus, & patronus, & præsul Hispaniæ, cui ea regio credita fuit, interfuit in tertio, & vltimo,ipsi Hispani iam fideles pro natione sua adfuerunt, in qua re non solum Galliæ, sed & omnibus Europæ regionibus antecellunt Hispani, cum primi Apostolum Christi in regione sua viderint, primi Conciliis interfuerint ecclesiæ catholicæ, primi ex gentibus fidem fuerint confessi. Vt cum Europæ geographica descriptione sit caput Hispania, caput etiam eius in profitenda fide catholica extiiller.

[f] c. prima annotatio, dist. 16. Alaba 1. part. c.1. de Conciliis. Rosellus de Concilio q. 11. Reginaldus Polus de Conciliis q. 33. Cano lib. 5. c.3. de locis theolog. Couarruuias lib. 4 variar. c.15. Raimundus Rufus in apologia contra Patronũ Molinei fol. 16. Varonius in 2. & 3. to. ann. Ant. Augus. in proxim. canon. pœniten. Ferd. Mendoza de Concilio Illiberitano.

8 Secundum pro Hispanis adducitur testimonium non leue quidem, sed veritate perspicuum, auctoritate grauissimum, vetustate mirabile ex Concilio illo Nicæno celeberrimo, congregatione, & auctoritate, nam quamuis auctoritate alia præcesserint Concilia generalia illa, vt quatuor Apostolorum, [f] Ancyritana, Illiberitanaque Synodus, & aliæ, sed congregatione facta ex vniuerso orbe hoc primum fuit œcumenicum, id est, vniuersa-

Secunda auctoritas, & testimonium ex Concilio Nicæno.

uersale, ex toto orbe congregatum Concilium, cum ante Constantini auxilium id Ecclesiæ ob tyrannos non licuisset, & ita hoc sensu dicitur à Beato Isidoro, & aliis canones Conciliorum à Nicæno [t] Concilio, tempore Cóstantini cœpisse, nam intelligitur canones Concilii vniuersalis primum auctoritate, & congregatione tunc cœpisse, cum antea libera Ecclesia non fuisset, sed canones Concilii generalis auctoritate solum iam antea cœperunt ante Nicænũ Concilium, vt ex allegatis doctoribus satis colligitur, quę vniuersalis Synodus licet à quibusdam sub Iulio I. Pontifice Romano celebrata numeretur, tamen sub Syluestro habitam fuisse tempore Constantini anno 325. [v] ex antiquioribus fere omnes recentiores consentiunt, ibidemque celeberrimi ex remotissimis regionibus conuenere patres, alii ætate, & eruditione florentes, alii senectute, & literis venerabiles, alii simul sanctitate, & miraculis clari, alii martyrio pro nomine Christi insigniti, & partim claudi, partim cæci, partim ossibus fractis, ita vt martyrum, & sanctorum chorus, & populus integer ibidem vt cœli imago [x] quædam inspiceretur.

In hac igitur beatissima, & cœlesti congregatione non ex antiquitate consecrationis sederunt, nec subscripserunt Episcopi, sed secundum dignitatem Prouinc arum, quibus præe ant, subscribebant, vt ex actis Concilii patet, & inde sumitur argumentum, & auctoritas ad rem, de qua agimus, quod ex Prouincia Hispaniæ Osius episcopus Cordubensis subscripsit, & etiam Nicasius Diuiensis ex Galliarum regione, & tamen primo loco, vt dignior, & nobilior in regione Osius Hispanus pro Hispana Prouincia subscripsit, quam Nicasius pro Gallia, cum primo loco subscripserit, & ille penultima subscriptione, vt hisce verbis constat:

[t] c. 1. dist. 15. c. quoniam. c. sancta c. sexta. dist. 16.

[v] c. sexta. §. prima dist. 16. Couar. lib. 4. variar. c. 15. Varonius 3. to. an. 325. fol. 249. Sigonius de Imper. Occident. anno 325. Onufrius Panuinus in chron. eccles. anno 325. Vellarminus controuer. 4. lib. 1. c. 5. de Concil. 1. tom.

[x] Eusebius lib. 8. c. 6. 7. & 9. de vita Constantini. Nicephorus lib. 8. hist. Eccles. c. 14. tripart. lib. 2. c. 1. & 2. Socrates libr. 1. c. 5. histor. ecclesiast. Sozomenus lib. 1. c. 16.

Et suscri-

Et subscripserunt trecenti, decem & octo Episcopi, qui in eodem Concilio conuenerant.

Osius Episcopus ciuitatis Cordubensis Prouinciæ Hispaniæ dixit, ita credo, sicut superius scriptum est.

Victor, & Vicentius presbyteri vrbis Romæ pro venerabili viro Papa Episcopo nostro Sancto Syluestro subscripsimus, ita credentes, sicut supra scriptum est.

Prouinciæ Aegypti Alexander Alexandriæ magnæ, &c.

Et cum omnes Prouinciæ suo ordine narrentur, penultima sic se habet:

Prouinciæ Galliarum Nicasius Diuiensis.

Quod testimonium ex Concilio adeo vetusto, & graui locupletissimũ ita est; vt negari non possit, sed quia ei aliqua 9
forsan obiicere Galliarum studiosi contẽdent, singulis, quę difficultatem aliquam habere possunt, sigillatim, & suo ordine satisfaciemus.

Responsiones ad obiectiones, quæ fieri circa hanc auctoritatem Nicæni Concilii possunt.

Primo aliquis forte affirmabit, ea prisca ætate non habitam fuisse rationem in sedendo, & subscribendo circa dignitatem Prouinciarum, & regionum, sed vt se obtulit casus, & sors, subscriptio facta fuit, & ita non potest sumi ex hoc ordine subscribendi argumentum. Cui obiectioni respondet oculatissimus eius seculi testis Eusebius *libr. 3. c. 10. de vita Constantini* commemorans diligentiam, curamq; maximam adhibitam fuisse in collocandis sedibus, & ordine subscriptionum hisce verbis: *Die autem Concilio, quo res in controuersiam vocatæ dirimerentur, præstituta singuli parati erant in ipsa media regalis palatii aula, quæ amplitudine cæteris præstabat, illic celebraturi, ac compluribus sedibus in vtroque aulæ latere ordine dispositis, qui erant accersiti, intus præsto fuerunt, & sedem, quæ quemque decebat, capiebat quisque, atque cum vniuersus ministrorum Dei conuentus decenti ordine collocatus esset*, quod idẽ Theodoritus, [γ] & Carolus Sigonius, & alii aduertunt. Et quãdo ad ordinem inducendum est sedes vel subscriptio assignata,

10 *Prima obiectio, an habita sit ratio loci in Nicæno Concilio.*

γ Theodoritus lib. 1. c. 7. Sigonius lib. 3. de Imper. Occid. an. 325.

gnata, argumentum est necessarium ab eminentia illius, *ex l.1.ff.de albo scrib.* Pacianus *de prebat.lib.1.c.25.nu.79.*

11 *Secunda obiectio, an Osius fuerit legatus Romanæ sedis Apostolicæ.*

Secunda obiectio, quæ in medium adferri poterit, huiusmodi est, quod Osius legatus Romani Pontificis extiterit in Nicæno Concilio, & ita non subscripsit, vt præsul, ex Prouincia Hispaniæ, sed vt legatus sedis Apostolicæ, quod Varonius [z] Onufrius Panuinus, & ex Hispanis auctorib. quidam sentiunt, id tamē ex antiquis chronicis & auctoribus colligere non licet, immo aperte repugnat illis, quia in actis Concilii Nicæni solum Victor, & Vincentius presbyteri vrbis Romæ eadem oratione simul, vt legati Syluestri Pontificis subscribunt, Osius vero distincto loco, & in epistola eiusdem Concilii, qua postulatur eius confirmatio, ita legitur: *Beatissimo Papæ vrbis Romæ, cum omni reuerentia colendo Syluestro Osius Episcopus Prouinciæ Hispaniæ ciuitatis Cordubensis, & Macarius Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & Victor, & Vincentius presbyteri vrbis Romæ, ordinati ex directione tua.* Quo loco Macarius nec vt legatus subscripsit, nec fuisse legitur, & est medius inter Osium & legatos, & eodem modo nec Osius legatus fuit, licet prius subscripserit, & ex Eusebio *de vita Constantini lib.3.c.9.* satis patet hoc sermone: *Ex ipsis Hispanis vnus nominis, & fama celebritate insignis cum aliis multis in consensu illo adfuit, & quanquam vrbis illius penes quam imperium est, Episcopus ingrauescente ætate præpeditus abfuit, eius tamen presbyteri, qui aderant, illius locum suppleuerunt.* Idem Theodoritus *lib.1.c.7. Trecenti decem & octo Episcopi in vnum conuenerant, Episcopus autem Romanus propter ætatem admodum ingrauescentem abfuit, verum duos ille misit presbyteros potestate illis concessa actis illius Concilii assentiendi.* Idemque hoc pacto narrat Nicephorus *libr.8.c.14* Cassiodorus [a] *in Tripartita*, Sozomenus, & alii, qui solum hos duos legatos recensent sedis Apostolicæ. An autem ex Hispanis Episcopis alii adfuerint in illo celebri Concilio Nicæno, non satis constat, sed colligi videtur ex multis, cum quod in ea Synodo 318. episcopi conuenerunt, & solum 222. numerantur subscriptione, & ita constat, quod

12 *An alii Episcopi Hispaniæ adfuerint Cōcilio Nicæno præter Osium.*

z Onufrius [Pa]nuinus in [Chron.?] tal. ad Pla[tin.] an. 330. [Ba]ron. 3. to. [an.] 325. fol. 1[..] Beuter. c.[..] par. hist. G[a]ribai lib.[..] c 48.

a Tripar. li[b.] c.1. Socrat[es] lib.1.c.5. [So]zomenus l.c.16. Pl[a]tina de 7.C[on]cil. Sigon. [lib.] 1. de Imp. Occid. an[..] Couar. lib[..] variar. c.1[..]

cum

cum Prouinciæ subscriberent, non personæ, ex Prouincia Hispaniæ licet alii extiterint, Solus Osius, cui tota potestas Hispaniæ commissa erat, subscripsit, maxime cum in Sardicensi Concilio, quod Nicæno proximum fuit, in quo subscripserunt Episcopi, non per Prouincias, sed ex antiquitate episcopatus, præsules Hispani, alii præter Osium subscripserunt, vt Emeritensis Cæsar Augustanus, Barchinonēsis, & alii, vt aduertit Ambrosius [b] Morales, tum etiam id patet ex Eusebio, Nicephoro, Tripartita, & aliis superius citatis hisce verbis: *Ex ipsis Hispanis vnus nominis, & fama celebritate insignis cum aliis multis in illo consensu adfuit*. Illud enim verbū (cum aliis multis) refertur ad Hispanos, & Osium, vt sit sensus, ex Hispanis vnus insignis Osius interfuit cum aliis multis Hispanis, licet non adeo insignibus, & ita siue cum aliis Hispanis adfuerit, & solus subscripserit, quia alii ei vices suas, & omnis Hispania tribuerint, vt in Concilio Basiliensi *sess. 1. & 2.* Archiepiscopus Toletanus pro natione Hispana, & omnibus Episcopis eius vocem ferebat, siue solus cum mandato absentium extiterit, vt Beuter [c] existimat, cum Hispanicæ Prouinciæ vires gesserit, & eius nomine subscripserit, dignitas Hispanorum, & superior, eminētiorque subscriptio satis ex dictis deducitur.

[b] *Morales lib. 10 c. 5. hist. Hispana.*

[c] *Beuter 1. par. cap. 25.*

Tertia, & difficilior obiectio esse poterit, quod excellentia subscriptionis, & prior locus non Prouinciæ Hispaniæ, cuius vices gerebat Osius, sed eius personæ, & dotibus tributa est, quia miraculum eius seculi [d] Nicephorus, & patrem Conciliorum, ducem & antesignanum Beatus Athanasius magna cum laude, & admiratione appellant, Varonius que Principem Concilii fuisse refert, qui quæstiones proponebat, & suffragia Episcoporum sumebat, omniaque ordinabat, & ideo præponebatur. Sed huic obiectioni respondetur, quod in Concilio ad anteponendum Osium non habita ratio est eius personæ, sed Prouinciæ, vt patet ex sequenti Concilio Sardicensi, in quo vt in actis eius Sardicensis apparet, & ipse Osius, quæstiones propone-

13 *Satisfit tertiæ obiectioni, quod tributa sit hæc excellentia, non Prouinciæ, sed Osii personæ.*

[d] *Nicephorus lib. 9. c. 31 S. Athanasius in epist. ad solitariam vitam agentes. Varonius 3. tom. an. 325 fol. 272.*

ponebat, suffragia sumebat, & omnia ordinabat, adeo quod sæpe in eo Concilio dicitur: Osius autem, & qui cum illo Sardicæ erant, ita vt solus velut Princeps, & pater Concilii nominaretur, & eodem etiam stylo, & phrasi vtitur Nicephorus [e] asserens Osium, & Protogenem Synodo Sardicensi præfuisse. Nihilominus tamen licet interfuit eo Concilio, vt præesset, & auctor fuit ex Gratiano *c. prima annotatio dist. 16.* in subscriptionibus eius, quæ ex antiquitate consecrationis, non Prouinciarum factæ sunt, prius alii plures, quam Osius subscripsere; & ex Hispanis Emeritensis, & Cæsar Augustanus Episcopi, vt *ex iisdem actis Sardicensis* constat, quod idem factum est in Concilio Illiberitano, in quo Osius post alios subscripsit, vt *ex actis eius in 1. tomo Concil. & Collectione* Garsiæ Loaisæ patet. Econtra autem vbi seruatur ordo Prouinciarum in eodem Sardicensi Concilio, vt statim demonstrabimus, post vrbem Romanã, Hispania sequitur Prouincia, antequam Gallia nominetur, & ita in Nicæno Concilio non ex eo, quod excellens fuerit Osius, in eo prior subscribit, neq; quod ordinauerit Synodum, cum idem seruari deberet in sequenti Sardicẽsi proximo Nicæno, in quo præfuit, sed tantum dignitas Prouinciæ Hispaniæ, & nobilitas anteponitur Galliæ, & aliis Prouinciis.

e *Niceph. lib. 9. c. 1. Varonius tom. an. 3 fol. 538.*

13 *Satisfit tertiæ obiectioni, quod tributa sit hæc excellentia, non Prouinciæ, sed Osii personæ.*

14 *Quare Osius subscripserit prius, quam legati Pontificis.*

14 Nec poterit etiam obstare, quod Osius, cum legatus Pontificis non esset, vt diximus, quomodo subscribit antequam legati subscriberent, cum illi absque dubio præcedant, in qua re est aduertendum, quod eo tempore legati Pontificis licet haberent mandatum Pontificis, id intelligebatur ad consentiendum Concilio, ex Theodorito *libr. 1. cap. 7. Episcopus autem Romanus propter ætatem admodum ingrauescentem abfuit, verum duos ille misit presbyteros potestate illis concessa actis illius Concilii assentiendi.* Et Theodoretus *libr. 2. cap. 22.* refert epistolam Damasi, qua recensetur legatos mitti ad consensum, officio legatorum fungebantur in primis Synodis, cum vero sub-

ſcribebant, ſuo loco erat ſubſcriptio, & ſedebant vt Epiſcopi in loco conſecrationis, vt in Sardicenſi Concilio, in quo dicitur *c. prima annotatio, diſt. 16.* quod erant legati Romanæ ſedis Vincentius Capuanus Epiſcopus, & Ianuarius Beneuentanus, & Calopodius Neapolitanenſis, & tum iſti ſubſcribunt in Sardicenſi Concilio non primi, ſed diuerſo loco quiſque & poſt alios, & ſi ſubſcribebant pro Prouincia, loco Prouinciæ ſuæ, & ita Victor, & Vicentius non vt legati Pontificis ſubſcribunt, licet nominentur legati, vt vere erant, ſed pro Romana Prouincia, pro qua etiam aderant, & eo tempore cum Italia, & Hiſpania coniungerentur, vt notat Varonius 3. *tom. anno 347. fol. 526.* & Oſius pro Hiſpana, & presbyteri Romæ pro Romana Prouincia poſiti ſunt, & quia pro ea miſſi erant, etiam eis legationis munus Pontifex dedit, vbi autem pro Prouincia non mittebantur, ſed ſolum erant legati, non ſubſcribebant Conciliis, ſicut nec Pontifex ſubſcribit, in Sardicenſi Concilio. Athanaſius *apolog. 2.* ait legatos fuiſſe Archidamam & Philoxenum, qui diuerſi ſunt ab eis, quos Gratianus numerat, & tamen iſti nõ ſubſcribunt nec legati in Concilio Conſtantinopolitano, nec in aliquibus aliis, licet poſtea in nouioribus ſubſcribant legati, quare non vt legati, ſed pro Prouincia ſubſcripſere Victor, & Vicentius. Vnde etiam illa obiectio, quod eſſet legatus Pontificis Oſius, tollitur, quia etiamſi legatus fuiſſet, non ſubſcribit vt legatus, ſed ſubſcribit pro Prouincia loco ſuo, quia legatus conſentiebat Concilio, non ſubſcribebat.

Confirmatur hoc teſtimonium fide dignum, ne cauillationem patiatur aliquam hæc auctoritas, ex *Epiſtola* Conſtantini Magni *ad Epiſcopos*, qui adeſſe Concilio non potuerunt, miſſæ circa tempus, quo paſcha reſurrectionis celebraretur, quæ legitur in actis eiuſdem Nicæni Concilii, & apud Euſebium, [f] & Nicephorum, in qua quidẽ Hiſpania priori loco, quam Gallia nominatur. & cum epiſtola ſit in Concilio ſcripta ab Imperatore miſſa, in re tam graui maxi- 15

[f] *Euſeb. de vita Conſtantini lib. 3. c. 19. Nicephorus li. 8. cap. 25.*

maxima cum attentione, & examine, & cura habita fuit ratio circa nominandas suo gradu & loco Prouincias, & ita inquit epistola: *Ipse adeo id solertia vestra placiturum esse recipi, vt quod per vrbem Romanam, Italiam, Africam, omnē Aegyptum, Hispanias Gallias, Britannias, Lybiam cunctam, Graciam, Asiam, atque Ponticam ditionem, & Ciliciam vno atque consentienti seruatur Cōcilio, id libenter quoque prudentia vestra suscipiat.* Et his literis Constantini non Osius nominatur, nec ille causa extitit, quod prius Hispania nominaretur, cum de ipso mentio non fiat.

16 Post Nicænum Romanum sub Syluestro celebratum, & alia leguntur Concilia, in quibus cum non conuenerint ex Prouinciis remotis, sed solum ex finitimis, nec fuerint auctoritate, & congregatione vniuersalia, sed solum auctoritate generalia ex illis, donec Sardicense magnum congregatum extitit, non potest deduci argumentum.

17 *Tertia auctoritas, & testimoniū ex Concilio Sardicensi.*

Tertium, & maximum testimonium ex Sardicensi Concilio colligitur anno 347 quod ex numero magno Episcoporum magnū appellatur à Beato Athanasio [g] in eo existente, vt Calcedonense magnum vocatur, eo quod 630. Episcopi conuenerint. Nam in Sardicensi eo primo libertatis ecclesiæ tempore trecenti Episcopi catholici Occidentales, & septuaginta sex Orientales Arriani in vnum coacti sunt, sicut ex Beato Athanasio [h] Nicephorus, Socrates, Sozomenus, Cassiodorus, & alii affirmant, licet Thodoritus solum 150. numerat, quod Sardicense Concilium, quāuis Bellarminus *controu. 4 lib. 1. c. 7. de Concil.* partim approbatum ab ecclesia, partim reprobatum existimet, [i] eo quod trecenti Episcopi Occidentales catholici verā fidem declararunt, & septuaginta sex Arriani Orientales hæreticam opinionem sint secuti, tamen vt scriptum est totum catholicum, submittendo me censuræ ecclesiæ, opinor esse, & vt catholicum à Beato Nicolao Papa, à Concilio Constantinopolitano, à Beato Isidoro, Anselmo, &

[g] *B. Athan. Apolog. 2. Onufrius Panuinus in ... ecclesi. an...*

[h] *Niceph. ... c. 12. Socr. 2. c. ... 6. ... li. 2. c. 11. ... siod in tr... lib. 4. c. ...*

15 [i] *Baron. 3 an. 547. ... rales lib. ... Theod. l. ... cap. 7.*

aliis refertur in decreto Gratiani [k] variis locis, & Bucar- 18
di Ibenis, & ab omnibus fere sanctis patribus, & ibi cala-
mi, vel librarii mendum extitit, dum dicitur, quod sexa-
ginta solum Episcopi conuenerint, cum fuerint trecenti,
quod Concilium omnes partes veri & legitimi Concilii
habuit. Primo enim conuocatum fuit à Iulio Papa. Item se-
cundo legati Pontificis superius memorati adstiterũt. Ter-
tio confirmatum ab eodem Iulio extitit, & teste Beato A-
thanasio [l] oculatissimo multi ex conuenientibus mar-
tyrium pro defensione eiusdem Concilii passi sunt, & alii
persecutionem grauem, vt ex Nicephoro & aliis patet ne-
que Vellarminum ad asserendum partim reprobatum fu-
isse Sardicense Concilium mouere potuit, quod in eo se-
ptuaginta sex Episcopi Arriani Orientales conuenerant,
dãnatam sectam profitentes. Nam vt recte ex Beato Atha-
nasio, & Epiphanio Cæsar Varonius [m] aduertit, in ea Sy-
nodo nihil scriptum extat, quod sapiat sectam illam Arria-
nam, neque illi ibidem adfuerunt, sed discesserunt à Con-
cilio, & aliud ex septuaginta solum Episcopis Orientali-
bus Arrianis in ciuitate Philopoli ex Prouincia Thraciæ 19
congregarunt, in quo error ille perfidus scriptus fuit, non
tamen Sardicæ, sed quia illi Sardicense Concilium voca-
runt, quod alibi diuerso loco, & separati à catholicis con-
gregarunt, in hac re decipi potuit Vellarminus. Item &
alia de causa induci in hãc sententiam potuit, quod ex Bea-
to Basilio *epist.* 52. in eo Concilio Marcellus catholicus
pronunciatus extitit, cum Arrianus extiterit.* Sed eo
tempore catholicam fidem profitebatur, & ideo meri-
to cum Beato Athanasio, & Paulo iudicatus catholi-
cus extitit, ex Beato Athanasio *apolog.* 2. & supra relatis
auctoribus, postea decessit à fide, & Arrianam secutus 20
fuit. In hac autem Sardicensi Synodo magna, catholi-
ca, & celebri non semel, sed pluries, vbi nominantur
Hispania, & Gallia summo cum studio, & vigilantia in
repetitis sæpius occasionibus Hispania anteponitur, &
ordine

Quod catholicum extiterit, & approbatum ab ecclesia Sardicense Concilium.

Error Vellarmini.

[k] *c. quod dictum. c. quoniam. c. prima annotatio, dist. 16. Ibo Carnotensis p. 4. c. 145. decret. Panor. lib. 2. c. 117.*

[l] *S. Athan. in epist. 1. & 3. ad solitariam vitam agentes. Niceph. libr. 9. c. 29. Tripart. lib. 4. c. 38. Sigon. lib. 5. de Imp. Occid. an. 347. Varon. 3. tom. an. 347.*

[m] *S. Athan. loc. cit. & Epipha. hæres. 52. Varon. fol. 541. l. relato superius. Seuerus Sulpitius lib. 2. sacr. hist.*

ordine prius scribitur, & ita argumento sumpto [n] ab ordine, maxime vbi geminatio facta est, cum ordo prior arguat prærogatiuam, Hispania præfertur Galliæ, & id licet ex subscriptionibus colligi non possit, cum Episcopi antiquitate consecrationis, non ex dignitate Prouinciæ subscripserint, vt factum in Nicæno Concilio fuit tamen in epistolis eiusdem Concilii, & vbi se obtulit occasio nominandi Hispanias, & Gallias, Hispania priori loco collocatur, vt ex actis eiusdem Concilii [o] apparet, quæ etiam referuntur à Beato Athanasio, Theodoreto, Theodorito, & Tripartita hisce verbis: *Sancta Synodus Dei gratia ex vrbe Roma, Hispaniis, Galliis, Italia, Campania, Calabria, Africa, Sardinia, Pannonia, Missia, Daciaque,* Idem Beatus Athanasius *apolog.* 2. contra Arrianos: *Fuere in magno Sardico Concilio plures quam trecenti Episcopi, qui ex multis Prouinciis Aegypti, Lybiæ, Pentapoleos, Palestinæ, Arabiæ, Isauri, Cypri, Pamphiliæ, Liciæ, Galatiæ, Datiæ, Missiæ, Thraciarum, Dardaniæ, Macedoniæ, Epyri, Thessaliæ, Achaiæ, Cretæ, Dalmatiæ, Scythiæ, Pannoniarum, Norici, Italiæ, Pycini, Thusciæ, Campaniæ, Calabriæ, Appuliæ, Brutiæ, Siciliæ, Africæ, Vniuersæ Sardiniæ, Hispaniarum, Galliarum, Britanniarum, eo se ad Concilium contulerunt.* Et ita vbicunque Gallia & Hispania simul nominantur, priori loco Hispania & honoratiori apponitur.

21 *Quarta auctoritas, & testimonium ex Concilio Ariminensi.*

Quartum testimonium ex Concilio Ariminensi deduci potest, quod licet non sit legitimum Concilium, vt dicemus, tamen ex eo colligitur argumentum hoc pacto, nam Synodus ista circa causam Athanasii, & fidem Nicæni Cōcilii congregata est, cum Cōstantius Imperator anno 358. & 359. curauerit, q. duo conuocarentur Concilia, alterum ex Orientalib. Episcopis Seleuciæ, aliud ex Occidentalib. Ariminense in quo 400. & plures prælati conuenerunt ex Illirico, Italia, Hispania, Gallia, q. Ariminense Concilium initio suo legitime iubēte Liberio Papa fuit cōgregatū ibidē fere omnib. Episcop. catholicis cōuenientib. exceptis 80. Arria-

22 *An fuerit legitimum Concilium Ariminense.*

n *gl. c. quidam per t… ibi de elect… 6. verb. p… catorum, DD. & c… de pact. … verb. præ… tores. c. b… quidem, … Mediolan… sis 96. dist… uerard. …* 1 *ab ordin… c. solita. d… maiorit. obed.*

o *B. Athan… apolog. 2. epist. 1. & solitariam agen. Theodoret lib. 4. c. 2. Theodorit l. b. 2. c. 8. part. lib. 4… 24. Varon… supra fol.*

Arrianis. Sed quia Constãtius Imperator infectus Arriana hæresi, violentia vtens liberos non reliquit Episcopos, sed tyrannide oppressos aliquos coegit subscribere, aduersus ea, quæ in Nicæno Concilio constituta fuerunt, illud Concilium legitimum esse definit, & reprobatum fuit à Papa, tam illud quam Seleucæ celebratum, quam alterum, vt ex Nicephoro, [p] & aliis satis constat, sed argumentũ quod ex illo colligi potest, est conuocatione legitime â Papa facta, & stylo eius temporis, vbi semper Hispania prius, quam Gallia nominatur; vt ex conuocatione eius Concilii patet relata per Gallum auctorem Sulpitium Seuerum *lib. 2. sacræ historiæ, num. 47.* hæc proferentem: *Ita missis per Illiricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque magistris, officialibus acciti, aut coacti.* Ex Concilio Constantinopolitano primo, & Romano quinto sub Symacho Papa, in quo vt ex actis eius apparet, & Morales *lib. 11. c. 4.* refert, Stephanus interfuit Episcopus Cordubensis, & ex aliis Conciliis non potest colligi comparatio, nec causa, ex qua fundetur certa sentẽtia, nec pro Hispania, nec Gallia, donec Lugdunense secundum fuit celebratum.

Quintum testimonium est ex auctoritate Concilii Lugdunensis secundi in ipsis visceribus Galliæ celebrati Lugduni anno 1274. in quo præfuit Gregorius X. Pontifex, & in eo aliqui [q] affirmant interfuisse Michaelem Paleologum Orientis Imperatorem Constantinopolitanum, & Regem Tartarorum, quem adduxit frater Hieronymus Asculanus, ex Diui Francisci familia, qui postea Nicolaus V. Pontifex Maximus creatus fuit, & Philippum Regem Francorum adfuisse refert Sigonius, sed nec adstitisse Paleologum, nec Regem Tartarum, sed solum legatos eorum certissimis rationibus, & cõiecturis notant ex nostris historicis Hieronymus [r] Zurita fidelissimus scriptor, Miedes, Petrus

12 Quintum testimoniũ ex Concilio Lugdunensi secundo.

p Niceph. libr. 9. c. 39. cum aliis. Theodor. lib. 2. c. 18. cum aliis. Socrat. lib. 2. c. 29. cum aliis. Sozom. libr. 3. c. 18. cum aliis. Tripart. lib. 5. c. 10. cum aliis. Onufrius in chr. an. 359. Sigon. lib. 3. de Imp. Occid. an. 359 ex B. Hieron. August. & aliis. Vellarm. d. controu. 4. lib. 1. de Conciliis c. 6. Varo. 3. to. an. 359.

q Blondus libr. 8. à declin. Imper. an. 1274. Sigon. de regno Italiæ, tom. 3. an. 1294. Genebrardus lib. 4. an. 1272. Platina & Illescas in vita Gregorii X. S. Antoninus 3. p. ti. 20. c. 2. Baptista Egnatius in vita Paleologi.

r Zurita lib. 3. c. 85. Del Rey don Iayme Conquistador Miedes li. 19. c. 1. 3. & 4. in eius vita Beuter lib. 2. c. 43. Paulus Aemilius in Philippo III.

Petrus Antonius Beuter, Paulus Æmilius, idque patet *ex epistola*, quam ad Paleologum scripsit Pontifex Gregorius X. cuius fit mentio apud fratrem Angelum Rochum, *in Bibliotheca Vaticana fol. 211.* Tum etiam Nicephorus Gregoras, *lib. 4. & 5. histor. Paleologi*, qui mores, vitamque describit, huius celebris itineris non facit mentionem, cum recenseat actum fuisse de conciliatione Ecclesiæ Græcæ cum Latina, ob quam causam præcipue congregatum fuit Concilium istud, & ad conuersionem Tartarorum, & expeditionem sacri belli Hierosolymitani, quæ Synodus extitit insignis, nam dum ad eam pergeret, obiit ille cælestis doctor Thom. Aquinas, & ibidem adfuit, & obiit B. Bonauentura excellens doctrina, & sanctitate, & interfuerunt 500. Archiepiscopi, & Episcopi, & 40. Abbates, & 1000. Prælati, & tandem in eo ex testimonio Hieronymi Zuritæ, Petri Beuter, & Miedis, & aliorum Pontifice instanter efflagitante adstitit Rex Aragoniæ Iacobus dictus Don Iaime el conquistador, & ibidem in loco, & sede cæteris regnis anteponitur, & quia elegantissime describit, & narrat Petrus Antonius Beuter loco relato, eius verba fideliter sermone Hispano quo conscripta sunt, recitabimus: *Viendo el Papa Gregorio que la Iglesia tenia gran necessidad de Concilio para muchas cosas, y especialmente para las de vltramar, determino de juntar Concilio en Leon de Francia para la Pascua de spiritu sancto, y le embiaua a auisar, como a Rey de Aragon para encarecelle, que no faltasse de alli, teniendo necessidad de su presencia, para dar consejo y fauor a la sancta Iglesia, fuela dada respuesta al Nuncio del Papa, que el Rey seria en el Concilio sin alcuna duda, y de hecho, despues de auer celebrado las funerarias de la Reyna de Francia Ysabel su hija, muger de Philipo, se puso en camino el Rey, dexando al Infante Don Pedro en Girona, para que gouernasse la tierra. Y el primer dia de mayo fue el Rey en Leon. Salieron le a recebir los Cardenales vna legua de Leon, y fue tanta la gente que salio de Arçobispos, Obispos, Abades y otros Prelados de la Christianidad, que tardo el Rey dende el lugar, donde le recibieron los Cardenales, hasta el palacio del Papa, desde la mañana ha-*

11 *Quintum testimonium ex Concilio Lugdunensi secundo.*

na hasta passado medio dia, a la que fue en el palacio salio el Papa reuestido, y delante del Rey fuesse asentar en su solio Pontifical, y fue el Rey a poner se de rodillas delante del, haziendo le la obediencia, que los Reyes suelen hazer a los Papas, luego mando el Papa, que pusiessen vna silla a su lado para el Rey. Tu uose despues el concilio con grande solemnidad, hallandose en el juntados quinientos entre Arçobispos y Obispos, y quarenta Abades, y mas de mil Prelados, con Embaxadores de los Tartaros, y de los Griegos, y de los Reyes Latinos. Tratose de la necessidad que tenia la tierra sancta, y quiso el Papa, que el Rey dixesse su parecer. Empeço el Rey su habla, tomando por fundamento aquellas palabras del Propheta Esayas: Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum. *Leuanta Hierusalem y recibe la lumbre, que ya viene tu alegria. Hizo vn sermon gracioso, y muy substancial exhortando a todos los estados para el socorro de la tierra sancta, do nuestra redempcion se cumplio, y ofreciosse de passar alla con mil caualleros de linage, si el Papa alla passara, como ofreciera, dio razon, particularmente como dos vezes se embarcara para passar alla, y las dos le embargara Dios el viaje con fortunas, y tempestades en la mar terribles: por lo qual pensaua, que aun no era venido el tiempo, en que Dios fuesse seruido de dar la tierra a los Christianos, guardando lo para aquella hora, que segun el creya se effetuaria. En aquel Concilio hablo con tanta grauedad, y buena gracia, que el Papa, y todo el Concilio le bendixeron. Saliendo el Rey de la Iglesia, caualgo en su cauallo y meneole, dando vnas bueltas y arremetiendo, que se espantaron todos, viendo le tan viejo, y tan asido en el cauallo, y dixeron vnos Franceses. Parmon arma sire vous estes assez puissan pour occiure les sarracins. Por cierto sennor, aun estays bien rezio para matar los Moros. Tuuieron embidia algunos Embaxadores de Reyes, que alli estauan, de la gloria del Rey de Aragon: y pareciendoles, se les auia perjudicado a sus sennores en dar el primer lugar al Rey de Aragon Don Iayme, no quisieron concertarse en aquel Concilio: de suerte y manera que ninguna cosa se concluyò. Viendo esto el Rey quiso confessarse con el Papa, y tomando su bendicion, boluiose a Catalunna con grande honra para toda Espanna. En este Concilio murio sant Buenauentura.* Ex qua historiæ descriptione satis apparet omnibus

Regni

Regni legatis Regem Iacobum in sede excelluisse in Concilio illo Lugdunensi secundo, licet in ipsa Gallia congregatum extiterit.

23 *Concilium Viennense & Mantuanum.*

In Concilio Viennensi sub Clemente Quinto anno 1311. celebrato trecentis Episcopis, pluribusq; aliis prælatis congregatis [*f*] ex B. Antonino, Blondo, & aliis, in quo Concilio licet Philippus Pulcher Rex Franciæ adstiterit ex Villanæo *lib. 9. in eius vita*, & Papyro Mausonio *libr. 3.* & eius filius primogenitus Ludouicus Hutinus Rex Nauarræ *ex descriptione bibliothecæ Vaticanæ edita per fratrem* Angelum Rocham *fol. 213.* & etiã præsentes fuere alii duo filii Philippus, & Carolus *ex manu scripta Pontificali historia*, & constat [*t*] ex Hieronymo Zurita dignissimo fide scriptore annalium Aragoniæ, legatos Iacobi II. Regis Tarraconensium, ibidem Dominũ Petrum Queralt, Petrum Boil magistrum rationum, Guillelmum Aulomar Regium iudicẽ profectos dieb. Septemb. anno 1311. extitisse in ea Synodo, tamen de loco superiori, cui tributus sit, non constat, nec in Concilio Mantuano à Pio II. habito aduersus Turcam ex Platina *in eius vita* anno 1459. in quo legati Regis Ioannis II. Aragonensium extitere, ex eodem Zurita, [*v*] Ioannes Margarit Episcopus Elnensis, Petrus Peralta Regis Oeconomus, Ioannes Gallac. Vicecancellarius, Franciscus Ferrerius in curia Romana Regis mandatarius.

f S. Ant. part. tit. 1. Blond. 2. lib. 9. 1311. C... frius Pa... eo anno. ...lus Aem... Philipp...

v lib. 16 58.

24 *Quintum testimoniũ ex Concilio Basiliensi.*

Quintum est hisce nostris seculis finitimum testimonium ex Concilio Basiliensi, vbi suffragia per Prouincias, & nationes, non per singulas personas ferebantur, & sic pro cuncta sua natione vnus ex illa selectus proponebat, & hoc vsu in ea Synodo seruato Concili. Basiliensis sessione 1. Hispana natio, prius quam Gallica suffragium, vt dignior, nobiliorque tulit, cum sit certum, quod dignior, & præstantior natio priorem emittit vocem *ex Concilio Constantiensi, sessione 29. & sessione 28.* vt ex eiusdem session. s lectione patet: *Quo loco taliter electo, & pronunciato, ac assignato, & deputato, vocati fuerunt in locum dicta congregationis*

Reuerendissimi Patres, & Domini, Domini, Ioannes Archiepiscopus Toletanus nationis Hispanæ Præsidens, Ioannes Archiepiscopus Rhotomagensis nationis Gallicanæ Præsidens, Ricardus electus Eboracensis Anglicanæ nationis Præsidẽs, Andreas Episcopus Poxauiensis nationis Germanicæ Præsidens, in quorum præsentia dicti loci electio fuit solemniter publicata: Idque Platina vita Eugenii IV. Pontificis confirmat. *Et quod Basiliense Concilium iam antea inchoatum Martini decreto augeri indies cerneret, concurrentibus eo Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannoniæque Principibus, qui communem Christianæ Reipublicæ causam in arbitrio Concilii disponebant.* In qua Synodo legati Regis Ioannis II. ex Castellæ regnis extitere Alfonsus Carrillo Prothonotarius Apostolicus, Aluarus Episcopus Conchensis, Ioannes Sylua Comes Cifontanus Regis Ioannis II. antesignanus superior, Alfonsus Garsia de Sancta Maria & Carthagena Decanus Compostellanus, & postea Burgensis Episcopus Doctor Ludouicus de Paz, & frater Gallus Prouincialis Dominicanus, & frater Ioannes Corral, vt eos refert Hieronymus [x] Zurita, & Garibai, & pro Rege Aragoniæ Alfonso V. Archiepiscopus Palermi, & Alfonsus Borja Episcopus Valentinus Doctorque, & equestris ordinis, alter ex eodem Zurita [y] in Concilio Florentino incepto Ferrariæ sub Eugenio IV. 15
Concilium Florentinum.
quo adfuit Ioannes Paleologus Græcorũ Orientalis [z] Imperator, & Patriarcha Constantinopolitanus, Prælatique Græci, & Latini, nõ inuenitur locus su, erior inter legatos, nec in actis Concilii, nec apud scriptores historiæ eius.

x Zurita lib. 14. c. 34. & Garibai in compendio Regum Castellæ, lib. 11. c. 7.

y Zurita lib. 14. c. 13. & 54.

z Genebrardus lib. 4. an. 138.

Sextum deducitur testimonium ex SS. Concilio Tridentino vltimo vniuersali à Paulo III. & aliis sequentibus Pontificibus conuocato, habito, & confirmato instante Carolo V. Imperatore, Regeque Hispaniarum inuictissimo, vt *epist. conuocat. eiusdem Concilii* patet, in qua Synodo legatus Caroli V. Imperatoris Regis Hispaniarum summum locum inter legatos obtinuit, superioremque legato Regis Francorum, vt ex actis Concilii inspici potest, vbi priori loco Sigismundus orator, & legatus Imperatoris sedebat, 20
Sextum testimoniũ ex Concilio Tridentino.

Vaticana Bibliotheca fol. 215. Præterea Platina. & Papyr. Massonius in vita Eugenii IV.

ſedebat, & collocatur antequam Reualdus Ferrerius, & Guido Faber oratores Galliarum Regis. Sed quia aliqua obiici poſſunt, his ſatisfaciemus.

Primo quod ille orator non vt orator Regis Hiſpaniarum adſtitit, ſed vt orator Imperatoris, cum idem Carolus V. & Imperator, & Rex Hiſpaniarum eſſet, & vt Imperatoris legatus, certum eſt, quod præcedere debet, & ita poſteaquam obiit inuictiſſimus Carolus V. & pro Rege Catholico maximo Philippo II. Marchio Peſcariæ, & loco eius Claudius Fernandez Quignones Comes Lunenſis fuit, tunc Regis Galliæ legatus non conceſſit locum ſuperiorem, immo nobiliorem ſibi poſtulauit, & orta inde fuit contentio inter vtriuſque Regis legatos, Philippi II. & Frãciſci Regis Galliarum, ita vt ſuſpenderent celebrationem Concilii, quod ne impediretur & adeo Reipublicæ vtiliſſimum remedium ceſſaret, legatus Regis catholici Hiſpaniarum apud Concilii ſecretarium ſedit, decreto Concilii ordinante, ne præiudicium aliquod ſequeretur ex loco Regibus conceſſo, vt ex fine Concilii conſtat, & actis eius. Sed ſatisfaciendo obiectioni reſpondetur, quod legatus Imperatoris, fuit & Imperatoris, & Regis Hiſpaniarum legatus, & abſque aliqua proteſtatione Franciſci Regis Galliarum proteſtantis, quod ne ei in loco præcedere videretur, vt legatus Regis Hiſpaniarum, ſed ſolum vt legatus Imperatoris, & ipſe duplicem perſonam ſuſtinuit, aliã Imperatoris, à quo mandatum habebat, alterã Regis Hiſpaniarum, cuius etiam ſuſceperat mãdatum, & ſic ex vtroq; titulo Imperatorio & Regio præceſſit, cum ex diuerſis [a] titulis, & cauſis poſſit vnam eandemque poſſeſſionem quis exercere, vt vtriſq; proſit poſſeſſio, & ſic vno actu ſedendi, omnes actus

27 *Confirmatur hoc teſtimonium ex eodem Concilio Tridentino.*

exercentur, ſicut poſſeſſio [b] vniuerſarum rerum conſeruatur poſſidendo ſeruum, vel aliquam partem corporis vniuerſalis, vt maioratus hæreditati. Confirmatur hoc teſtimonium ex relatis per Menchacam *initio controuerſiarum illuſtrium*, qui in eo Concilio adfuit. Nam cum inter oratores

a l. 3. § ex contrarius ff. de acquir. poſſ. [illegible] bi Socinus [illegible] DD.

b l. 1. § . ver. l. prædia 48 ff. de ac. poſſeſſ.

vtriusque Regis excitaretur controuersia, quorum prior habere orationem debuisset in iudicio lite agitata, prior Hispanus habuit orationem, vt fundamenta quædam ad id sustinendum, quibus vsus fuit, Menchaca *ibidem* recitat, & ita posteriori actu possessor in Conciliis Hispanus est, vt pro eo iudicandum esse nemo dubitet, cum attendatur vltimus [c] actus circa continuandam possessionem, & hæc sunt, quæ in mentem venerunt testimonia ex Conciliis vniuersalibus, & generalibus deducta, vnde ad alia ex nationalibus Conciliis collecta transeundum erit.

[c] *c. consultationibus, de iure patron. c. cum ecclesia. c. cum olim, de causa possess. & prop. c. querelam, de elect.*

28 Ex Conciliis nationalibus septimum erit testimonium his præfatis, quod Gothorum seculo illo non solum Hispanias, sed magnam Galliarum partem, vt Narbonensem totam regionem, & Aquitaniæ maiorem terminum possidebant ex cõcessione Honorii imperatoris, Alarici, & Ataulfi, & potentia sua, vt ex B. Isidoro, Prospero, Aquitano, Paulo Æmilio, & aliis ostendunt Didacus Couarruuias, [d] & Ambrosius Morales, Hieronymusque Zurita, & ea de causa, vbi ex omni regno & natione prælati conueniebant, & nationalia Concilia Episcopi non solum ex vniuersa Hispania, sed ex illis Galliæ Prouinciis Gothis subiectis conueniebant, quæ eo q; Gothis pareret, Gallia Gothica cognominabatur, & quotiens in vnum & Episcopi Galliæ, & Hispaniæ conueniebant, Hispania vt nobilior priorem sedem, vocem, & nominationem habuit, & Gallia inferiorẽ, vt patet in Concilio III. Toletano tempore Recaredi Regis habito, vt legitur *in actis Conciliorum*, & copiosius, apertiusq; in Conciliis Hispaniæ diligentia Garsiæ Loaisæ, tunc nostri eximii Principis Philippi præceptoris, nunc Archiepiscopi Toletani, cuius summa eruditio vna cum integritate, & sanctitate vitæ, & morum, contendunt, vt difficile sit iudicare, quæ excellentior sit in eo, ita oẽs perfecte elucẽt, is enim in eo Hispanorum Conciliorum codice sigillatim retulit suo nomine Hispanos Episcopos, & deinde ordine suo Gallos *in annota.* ad III. Toletanum Concilium idemq; aduer-

Septimum testimoniũ ex Conciliis nationalibus.

[d] *Couar. c. 1. pract. n. 1. Morales li. 11. c. 12. Zurita lib. 1. cap. 1.*

aduertere licet in IV. Toletano tempore Sisinandi Regis celebrato, in quo recenset Hispaniæ, & Galliæ Præsules [e] Morales, in eis enim sæpe legitur: *Hispania atque Gallia sacerdotes.* Hispanos priori collocandos loco, vnde emendanda sunt verba in decreto Gratiani, *c. cum longe 63. dist.* Concilii Toletani & in actis Conciliorum. Nam vbi legitur: *Vnde placuit omnibus Pontificibus Hispaniæ atque Galleciæ:* legēdum est: *Galliæ Gothicæ.* Gallecia enim pars Hispaniæ est, non diuersa ab ipsa Hispania, vt est Gallia, quæ Gothica dicebatur, quia Gothis subdita erat, vt *in decretis*, à Gregorio XIII. Pontifice summo *emendatis* adnotatum est, & ab Antonio Augustino *de emendatione Gratiani*, & aduertunt Vaseus, & [f] Garibai, & si hoc non recusatur, vt suspectum testimonium, cum in Hispania celebrata sint Concilia, plura adduci possent ex Conciliis nationalibus, in quibus Gothi, qui pares erant Gallis, & Hispanis, cùm nec Hispani, nec Galli essent, minime nocerent iuri Prouinciarum, si certa non esset in hac re Hispaniæ dignitas.

29 Emendatur c. cum longe, 63. dist.

[e] Morales 12.c.3.&

28 Septimum testimoniũ ex Conciliis nationalibus.

[f] Garibai 8 c.43.c 11.c.19.l fol.89.

30 Octauum ordine debito testimonium ex phrasi, & sacrorum Doctorum stylo colligitur, apud quos vbi Hispaniæ, & Galliæ fit mentio, simul eas coniungendo, priori & digniori loco Hispaniam collocant, idque apud Tertullianum finitimum vetustissimis Conciliis auctorem, adeo ob eruditionem venerandum videre licet *c. 7. & 8. aduersus Iudæos*, argumentum aduersus eos proponens, perfidiæ arguendo, quod omnes gentes fidem Christi professæ sint, eis in duritia cordis sui manentibus, hanc subiungēs orationem: *In quem enim alium vniuersa gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iam venit? Cui enim aliæ gentes crediderunt? Parthi, Medi, Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Armeniam, Phrygiam, Cappadociam, & incolentes Pontum, Asiam, & Pamphyliam, immorantes Aegyptum, & regionem Africæ, quæ est trans Cirenem Romani, & incolæ tunc, & in Hierusalē Iudæi, & gentes cæteræ, vt iā Getularū varietates, & Maurorū multi fines, Hispaniarū omnes termini, & Galliarū diuersæ nationes, & Britannorū inaccessa loca Romanis Christo vero subdita, & Sar-*

Octauum ex sacris Doctoribus testimonium.

& Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum & abditarum multarum gentium, & Prouinciarum, & insularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare minus possumus.

Sanctus Irenęus priscus auctor *libr. 1. contra Hæres. c. 3.* vtens eodem argumento aduersus Iudæos & Hæreticos: *Et si in mundo loquela dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna & eadem est, & neque hæ, quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Iberis sunt, neque hæ, quæ in Celtis, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Aegypto, neque hæ, quæ in Lybia, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ, sed sicut sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus, atque idem est, sic lumen, & prædicatio veritatis, vbique lucet, & illuminat oēs homines, qui volunt ad veritatis cognitionem venire.* Vbi constat, quod Iberi qui sunt Hispani, prius quam Celtæ, qui sunt Galli, nominantur. Sanctus Hieronymus *in epistola ad Rufinum* eandem rem prosecutus ait: *Hoc in Ecclesiis suis faciant, quod Romæ, siue quod in Oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, vbi humilitas perseuerat,* & sæpe frequenter hoc stylo vsi sunt sacri Doctores.

Nonum, idque efficax, & certissimum testimonium ex auctoritate legum Romanorum, & Imperatorum adducimus. Primo in notitia Imperii, in qua omnis cura, & industria adhibetur describendi Prouincias ordine, vetustati & dignitati cuiusque Prouinciæ debito, & constituto, qui liber merito ex grauitate doctrinæ, & antiquitate, & veritate in summo precio habetur, *in 2. parte, qua agitur de Imperio Occidentali, c. 2.* priori loco Prouinciæ Hispaniarum, deinde secundo ordine Prouinciæ Galliarum numerantur. Idemque stylus *c. 67.* seruatur, vbi Hispania prius, & *c. 68.* Gallia deinde recensentur, cuius ordinis summo cum studio, & animaduersione seruati rationem reddit Guido Pancyrolus doctissimus interpres Imperii notitiæ, ex eo, quod Hispania prius Prouincia Reipubl. fuerit Romanæ, quam Gallia,

31 *Nonum testimonium ex legibus Romanorū, & Imperatorum.*

Gallia, ideo priori loco distribuitur. Idem seruari apud Sextum Ruffum virum Consularem eadem de causa *de historia Romana c. Regnum Imperatorum*: sed ea non satisfacit ratio, cum ex eodem Sexto Ruffo, licet Hispani opem Romanis prius, quam Galli dederint, tamen in expugnatione totius Regni prius fuit expugnata, & occupata vniuersa Gallia à Romanis, quam Hispania, cum Octauius Augustus Cæsar Cantabros, & Astures nondum superatos expugnauerit, nec omnino potuerit, ideo id totum dignitati & nobilitati regionis tribuendum est, cuius insignia Octauius Augustus vt nobiliora sibi sumpsit, vt referemus suo loco.

Confirmatur hæc sententia ex lege Iustiniani Imperatoris *l. 2. §. iubemus C. de offic. Præfect. Prætor.* qua prior locus datur ordine literæ Hispaniæ, hisce verbis: *Quæcunque in partibus Hispaniarum, Galliæ siue Francorum aguntur*: Et sic videtur Ioannem Magnum pronunciasse pro Hispaniæ dignitate, iam antea quam suprema gloria, & copia, quibus hodie fruitur, potiretur. Nam *in lib. 15. Gothorum historiæ c. 17.* inquit: *Vnde satis apparet, quantis calamitatibus, & vexationibus opprimebatur inclyta natio Hispanorum, ante Gothorum imperium, sub quo non solum liberata fuit ab omni exterarum gentium incursu, sed in eam amplitudinem, & gloriam ascendit, vt nunc aut præcipua, aut inter præcipuas totius orbis nationes merito existimetur. Et lib. 15. c. 26. In Hispania Vestrogothorum orta sunt noua regna, quorum omnium præcipuum erat Gothorum, quemadmodum hoc nostro æuo ipsa Hispania, in qua sedes elegerant, nulli fælici regioni secunda esse videtur.*

CAPVT III.

QVO OBIECTIONIBVS ADVERSVS SVpradicta testimonia à Gallis adductis respondetur, satisfaciendo testimoniis, & argumentis ab auctoritate, quæ in eorum gratiam adduci possunt.

IN hac literarum palæstra doctores Galli in procemio citati omne robur cõstituant in defendenda possessione,& retinenda,quam Regem Galliæ,& eius legatos habere contendũt circa occupandum locum honoratiorem in Conciliis sacris,& Ecclesiæ actibus,& ita cum existant in hac quasi possessione,perturbari nõ debet,quo minus vti possident,possideant, sed cum hoc tractatu non tantum de possessione, sed de proprietate,& possessione simul agatur, omnibus in vtraque causa fundamentis satisfacere pro ingenii tenuitate conabimur. Ad quam rem perficiendam, Concilia, quæ argumentum ab auctoritate præstare illis possunt, referemus,& actus possessionis,quibus nituntur.

Primum adducere poterunt testimonium non quidem ex antiquissimis, sed ex recentioribus Conciliis, & primũ adducitur Lateranense, cui præfuit Innocentius III. anno 1215. in quo 1300. præsules extitisse recenset [g] S. Antoninus, aliique recitant 70. Archiepiscopos, 412. Episcopos, 800. Abbates & prælatos, Patriarchasque Hierosolymitanum,& Constantinopolitanum, legatosque Federici Occidentalis Imperatoris Regis Siciliæ, & Orientalis Imperatoris: Item & legatos Regum Hierosolymitani, Hispani, Gallici, Britanni, Vngari, Bohemi, & Cypri,& in enar-

1 *Responsio ad locum Concilii Lateranensis sub Innocentio III. congregati.*

[g] S. Anton. 3. p. tit. 19. c. 1. §. 6.

in enarratione eorum anteponunt ordine ſcribendi legatum Franciæ, legato Hiſpaniæ [*h*] ex Platina, Genebrardo, Philippo Bergomenſi & aliis. Cui teſtimonio primo reſpondetur, quod ex ipſius Concilii actis non conſtat de hoc ordine, & ſcriptores ſaltem recentes non poſſunt præſtare argumentum ab auctoritate, maxime cum ſint fere omnes Galli, & ita Hiſpani, cum de Concilio mentionem faciunt, priori loco collocant Hiſpanos legatos, deinde Gallos. [*i*] Item & ſecundo Platina & alii, non ordine, vt ſederunt legati, ſed vt in mentem occurrit, eos numerarunt, vt patet, quia in referendo ordine, diſſentiunt auctores, & vtuntur ordine præpoſtero. Nam Platina prius Oratorem Græci Imperii, cum inferior ſit, quam oratorem Occidentalis Imperii nominat, & Michael Burchingerius prius Romani Imperii legatos, quam Orientalis ſcribit. Item & Platina, & Burchingerius, Blondus, & alii priori loco collocant legatos Regni Hieroſolymitani, Genebrardus legatos Franciæ, vnde non conſtant inter ſe, vt dici poſſit, curam in recitandis ordine legatis ſuſcepiſſe ſcriptores iſtos. Et quando prior nominatio non eſt facta ad ordinem inducendum, ſed ex quadam ſimplici, & enunciatiua demonſtratione perſonarum vel locorum, tunc nõ ſumitur argumentum ab ordine literæ, Felinus *c. cum delicta declaratione 4. de reſcript. gl. ſ. c. ſi quis ex Epiſcopis, diſt.* 79. Pacianus *de probat. lib. 2. c. 25 num. 76 & 79. vt c. 2. de iudic.* vbi prius Epiſcopi inferiores quam Archiepiſcopi digniores nominantur, *& c. paſtoralis, de conceſ. preb.* vbi prius canonici, deinde Archiepiſcopus ſcribuntur, *c. fi. de offic. deleg. in 6.* & pluribus aliis locis. Item & ex eiſdem prius legatos Regni Hieruſalem ſcriptos fuiſſe conſtat, & ita legatus Regni Hieruſalem, cuius ius obtinet Rex noſter inuictiſſimus, anteponitur, vnde potius eſt contra eos argumentum. Deinde quod omnem tollit dubitationẽ, & difficultatẽ, eſt, ꝙ licet fateri cogeremur, ꝙ tamen nullo modo fatemur, in eo Concilio anteferri legatos Frãciæ, eo quod prius ſcribãtur,

h *Platina vita Inno. III. Phil. Bergomenſ. li. ſuppl. chr. an. 1215. Genebrardus anno. Sur. in præfat. Concil. Michael Burching. vita Inno. III. Blond. lib. 6. dec. fin.*

i *Garibai 12. c. 48. Marieta lib. c. 24. §. Illeſcas lib. hiſt. Pont. 182. in vita Innocen.*

2 *Argumentum de hoc Concilio Lateranenſi pro Hiſpanis eſt.*

CAPVT III.

QVO OBIECTIONIBVS ADVERSVS SVpradicta testimonia à Gallis adductis respondetur, satisfaciendo testimoniis, & argumentis ab auctoritate, quæ in eorum gratiam adduci possunt.

IN hac literarum palæstra doctores Galli in proœmio citati omne robur cõst tuant in defendenda possessione, & ret nenda, quam Regem Galliæ, & eius legatos habere contendũt circa occupandum locum honoratiorem in Conciliis sacris, & Ecclesiæ actibus, & ita cum existant in hac quasi possessione, perturbari nõ debet, quo minus vti possident, possideant, sed cum hoc tractatu non tantum de possessione, sed de proprietate, & possessione simul agatur, omnibus in vtraque causa fundamentis satisfacere pro ingenii tenuitate conabimur. Ad quam rem perficiendam, Concilia, quæ argumentum ab auctoritate præstare illis possunt, referemus, & actus possessionis, quibus nituntur.

Primum adducere poterunt testimonium non quidem ex antiquissimis, sed ex recentioribus Conciliis, & primũ adducitur Lateranense, cui præfuit Innocentius III. anno 1215. in quo 1300. præsules extitisse recenset [g] S. Antoninus, aliique recitant 70. Archiepiscopos, 412. Episcopos, 800. Abbates & prælatos, Patriarchasque Hierosolymitanum, & Constantinopolitanum, legatosque Federici Occidentalis Imperatoris Regis Siciliæ, & Orientalis Imperatoris: Item & legatos Regum Hierosolymitani, Hispani, Gallici, Britanni, Vngari, Bohemi, & Cypri, & in enar-

1 Responsio ad locum Concilii Lateranensis sub Innocentio III. congregati.

g S. Anton. 3. p. tit. 19. c. 1. § 6.

in enarratione eorum anteponunt ordine scribendi legatum Franciæ, legato Hispaniæ [*h*] ex Platina, Genebrardo, Philippo Bergomensi & aliis. Cui testimonio primo respondetur, quod ex ipsius Concilii actis non constat de hoc ordine, & scriptores saltem recentes non possunt præstare argumentum ab auctoritate, maxime cum sint fere omnes Galli, & ita Hispani, cum de Concilio mentionem faciunt, priori loco collocant Hispanos legatos, deinde Gallos. [*i*] Item & secundo Platina & alii, non ordine, vt sederunt legati, sed vt in mentem occurrit, eos numerarunt, vt patet, quia in referendo ordine, dissentiunt auctores, & vtuntur ordine præpostero. Nam Platina prius Oratorem Græci Imperii, cum inferior sit, quam oratorem Occidentalis Imperii nominat, & Michael Burchingerius prius Romani Imperii legatos, quam Orientalis scribit. Item & Platina, & Burchingerius, Blondus, & alii priori loco collocant legatos Regni Hierosolymitani, Genebrardus legatos Franciæ, vnde non constant inter se, vt dici possit, curam in recitandis ordine legatis suscepisse scriptores istos. Et quando prior nominatio non est facta ad ordinem inducendum, sed ex quadam simplici, & enunciatiua demonstratione personarum, vel locorum, tunc nō sumitur argumentum ab ordine literæ, Felinus *c. cum delicta declaratione 4. de rescript. gl. f. c. si quis ex Episcopis, dist.* 79. Pacianus *de probat. lib. 1. c. 25 num. 76 & 79. vt c. 2. de iudic.* vbi prius Episcopi inferiores quam Archiepiscopi digniores nominantur, *& c. pastoralis, de conces. præb.* vbi prius canonici, deinde Archiepiscopus scribuntur, *c. fi. de offic. deleg. in 6.* & pluribus aliis locis. Item & ex eisdem prius legatos Regni
2 Hierusalem scriptos fuisse constat, & ita legatus Regni Hierusalem, cuius ius obtinet Rex noster inuictissimus, anteponitur, vnde potius est contra eos argumentum. Deinde quod omnem tollit dubitationē, & difficultatē, est, ꝙ licet fateri cogeremur, ꝙ tamen nullo modo fatemur, in eo Concilio anteferri legatos Frāciæ, eo quod prius scribātur,

Argumentum de hoc Concilio Lateranensi pro Hispanis est.

h Platin. vita Inn. III. Phil. Bergomens. suppl. ch. an. 121[...] Genebrard. anno. S[...] in præfa[...] cil. Mu[...] Burchin[...] vita In[...] III. Blo[...] lib. 6. d[...] fin.

i Garib. 12. c. 4 [...] nar. b. [...] c. 24. § [...] lescas l[...] hist. Po[...] 181. in Innocc.

non anteponuntur legatis Regis Hispaniæ, neque Castellæ, cum eo tempore Hispania distinctos reges haberet, alium Castellæ, alium Aragoniæ, alium Lusitaniæ, alium Legionis, alium Nauarræ, & diuersis bellis Sarracenorum opprimerentur, vt ex Platina, *vita Innocentii III.* constat, & ea de causa non interfuit aliquis vt legatus totius Hispaniæ, sicut nunc adesse debet, neque adfuit vt legatus regis Castellæ, quia nullus legitur ab eo missus *in historia regis Henrici primi Castellæ regis*, neque apud Marianam [k] Latinum scriptorem, nec Vaseum, nec apud Zuritam, licet ipse omnes legatos regum adstitisse affirmet, nec in processu litis super primatu Ecclesiæ Toletanæ in eo Concilio excitato, quod Garsia Loaisa refert in Conciliis Hispaniæ *in annotationibus ad Concilium Toletanum sub Gundemaro rege celebratum*, vbi recitatur, quam diserte historiographus Hispaniæ annalium Rodericus Toletanus causam pro primatu egerit, orationemque habuerit in theatro illo, & consessu publico Concilii celebrioris, quam vnquam contigerit omni linguarum genere ornatam, vt ostenderet Narbonensem Galliæ, Prouinciam Tarraconēsem Aragoniæ, Compestellanam Galleciæ, & Bracharensem Lusitaniæ primatui Toletanæ subiici. Quod autem colligere potui ex manuscripta historia Pontificali latina, idque certius videtur, est, quod tunc rex Castellæ, cum bello aduersus Sarracenos occupatus nimis esset, remotus à Romano situ legatos non miserit, sed solū rex Aragoniæ, & ita ille vt rex vnius regni, & membrum non capiti, & fonti nocuit, maxime cum tunc non iure societatis & communionis regna obtinerentur, sed diuerso, & distincto iure diuersa esset, & ita acta vnius, ex toto tit. C. res inter alios acta, aliis non præiudicant, & quod ita se res habuerit, ex contextura dictæ historiæ, recensendo verba ostendemus, quæ eiusmodi sunt *in vita Innocentii III. Generale Concilium celebrauit in Ecclesia Lateranensi, erantque Episcopi 412. inter quos fuerunt duo Patriarchæ, scilicet Constantinopolitanus, & Hierosolymitanus, Antiochenus vero languens pro se Vicarium*

Antio-

k *Marian. libr. 12. c. 4. an. 1215. Vaseus an. 1215. Zurita lib. 2. c. 66.*

Antecordium Episcopum, Alexandrinus vero sub Sarracenorum dominio constitutus Germanum suum miserunt, Metropolitani erant 71. Abbates, Priores vltra octingenti, fuitque numerus prælatorum in toto 1213. legatorum Federici Imperatoris siue Regis Siciliæ tunc in Imperatorem electi, & Imperatoris Constantinopolitani, Philippi Franciæ, Ioannis Angliæ, Vngariæ, Hierosolymitani, Cypri, & Aragoniæ, Regumque aliorum ingens adfuit multitudo: Et verosimile est, quod cũ nominatur legatus Aragoniæ, si Castellæ qui ei præerat, adfuisset, potius ille vt præclarior nominaretur, quam alter Aragoniæ, & hoc colligitur ex hoc auctore, & etiam deducitur, quod non vt cæteri ordine regionum mentionem facit. Vnde patet quemque auctorem, vt placuit, arbitrio suo ordinem scripsisse, non adstrictum legi sublimitatis. Item *in Bibliotheca Vaticana fol. 203.* solum vnus Hispanus legatus describitur, qui fuit Aragonensis.

r Responsio ad secundum testimonium Gallorum ex Concilio Constantiensi.

Secundum adducere possunt testimonium ex Concilio Constantiensi anno 1215. quod adducit Renatus Chopinus, *de dominio Franciæ, lib. 3. c. vlt. num.* 11. in quo adfuit Sigismundus Imperator Occidentalis, & *in actis eiusdem Concilii maxime sess.* 22. Ioannes Gerson Cancellarius Franciæ legatus Regis Galliæ ad dexteram sedebat, cum ibidem essent Regis Aragoniæ Alfonsi V. legati Ioannes Remon Fox Comes Cardonæ, & Almiraldus Aragoniæ, frater Antonius Caxal generalis Mercenariorum, Remon Xamar Sperandeus Cardona, magister, Philippus Malla insignis Theologus, & concionator Gundisaluus, Garsia à Sancta Maria filius Domini Pauli de Sancta Maria, Michael Tranes, quibus mandatum à rege in die Iulii anno 1416. concessum extitit, eosque numerat legatos Zurita. [l] Rex autem Castellæ Ioannes legatos habuit Didacum Stunicam Archiepiscopum Hispalensem, Martinum Fernandez à Corduba Arcis præfectum de los Donzeles, Didacum Anaya Episcopum Conchensem, Ferdinandum Martinez de Aualos doctorem decretorum, Decanumq; Segobiensem, & regium auditorem, doctorem Didacum Fernandez

[l] *Zurit. 12. c. 4 & 63.*

à Vallisoleto Decanum Palentinum, fratrem Ludouicum à Vallisoleto Dominicanum doctorem, Ioannem Fernandez à Penaflor, quos recensent [m] Garibai, & Zurita, fueruntq; ibidem legati Nauarræ, quos refert *Concilium sess. 22.* Sed huic respondetur obiectioni, quod sedere ad dexterã, vel sinistram semper non arguit eminentiam loci, vt ex Varonio [n] c. 1. ostendimus, & hac Synodo non potuit deduci argumentum, cum dissentirent valde inter se circa sedis superioritatem, & primam vocem Aragonia, Castella, & Anglia, vter potior esse deberet, vt *ex sess. 22. & sess. 29. eiusdem Concilii* patet, & Zurita, [o] & tandem ne alicui nationi aliquod ius quæreretur, decretum fuit *sess. 29.* vt præsidens Concilii pro omnibus loqueretur, vt his verbis patet: *Qua lecta idem dominus præsidens pro toto Concilio respondit, & quod vox præsidentis sit vox totius Concilii, quando primo de consensu omnium nationum constiterit, namque propter discordiam nationum Hispanicæ, & Anglicanæ, quæ prior responderet pro toto Concilio, Placet, & de aliis prærogatiuis fuit per nationes. & Cardinales ordinatum, quod præsidens responderet pro toto Concilio, Placet. & sess. 22.* statutũ est decretum de non derogando iuri alicuius nationis de prioritate votorum, quod quia nimis prolixum est, non hic transcribimus, sed solũ verba vltima, quæ sunt: *Nihil omnino excellentia, aut cuiuscunq; alterius iuris proprietatis, seu possessioni per præmissa, vel aliquo eorum acquiratur, seu acquisitum sit, seu quouis modo accrescat, seu accreuisse censeatur circa prioritatem vel posteritatẽ, aut præmissorum aliquod quomodolibet allegari, &c.* Item cum Imperator & eius legatus sederet ad dexteram, Ioannes Gerson cancellarius Franciæ post legatum Imperatoris sedere necesse debuit, & ideo ad sinistram primo loco sedere vt extitisse vero simile est legatum Hispaniæ, honoratior, & potior locus consensus fuit primus sinister quam secundus dexter.

Tertium Galli in sui gratiam adducent testimonium ex Concilio Lateranẽsi sub Leone X. & primo sub Iulio II. anno 1511. celebrato aduersus Ludouicum XII. Regẽ Francorum,

[m] *Garibai lib. 16. c. 7. Zurita lib. 11. c. 66.*

[n] *Varon. 6. to. an. 451. f. 141.*

[o] *Lib. 12. c. 66.*

4 *Ad tertium testimoniũ Concilii Lateranensis Iulii II. & Leonis X.*

rum, qui conciliabulum Pisanum [p] auctoritate sua congregauit. In quo ss. 8.9.& 10. Ludouicus Solier legatus Ludouici XII. Regis Galliarum post legatum Imperatoris Maximiani nominatur & deinde legatus Regis Aragoniæ Catholici Ferdinandi Hieronymus Bich.

Cui testimonio vt satisfaciamus, illud præfari oportet, quod cum Ferdinandus Rex Catholicus, & excellens Regnum Castellæ non ex patrimonio, neque propria hæreditate obtinuisset, sed ex matrimonio, quod cum Rex Siciliæ esset, contraxit cum Isabella Regina Castellæ Catholica, ea defuncta, viduoque Ferdinando manente, ipse vt proprium patrimonium obtinuit Regnũ Siciliæ, & Aragoniæ, quorum hæres legitimus fuit, & Regnum Castellæ ex patrimonio, & hæreditate matris Isabellæ obtinuit Domina Ioanna eius filia, quæ nupsit Philippo I. patri inuictissimi, maximique Caroli V. Imperatoris, & quia eo tempore ipsa Ioanna erat vidua, ægritudineque impedita, & filius Carolus infans ætate, administrator eius & regni Castellæ Ferdinandus extitit, vt satis id *ex chronicis* patet, maxime ex Zurita. [q] Vnde Ferdinandus Hieronymum Bich constituit legatum, vt Rex Aragoniæ, & quod solum missus sit pro illo Regno, constat ex Zurita *libr. 7. c. 47.* Et antequam Rex Ferdinandus gubernator Castellæ nominaretur solumq; regnaret Aragoniæ, missus est Hieronymus Bich legatus cũ aliis ad præstandam obedientiam Iulio II. & quamuis postea mandatum ei, vt Rex Aragoniæ, & administrator Regni Castellæ, dederit, tamen solum titulo administratoris fuit vsus, & mandatum pro Regno Aragoniæ solum datum est, quod patet quia in Concilio duplici nomine vocatur aliquando, & sæpius orator Regis Aragoniæ, *vt sess. 7. & 8.* aliquando orator catholici Regis Hispaniæ, vt *sess. 1.2.3.4.9.10.11, & 12.* aliquando catholici Regis Aragonũ, & Castellæ gubernatoris, vt *sess. 5. & 6.* & vtroq; nomine semper orator Regis Aragoniæ solum intelligitur. Primo quia Ferdinandus non erat Rex Castellæ, sed administrator solum, vt dictum

p Gentbr. lib. 4. an. Guiccard. 11. hist. Ferronus Aemilius vita Ludou. XII. Monarchia Pineda lib. 27. c. Onufrius chron. an. 1511. & addit. ad Platinam vita Iulii II. & Leonis X. vita lib. 9. 30. 35. & cum aliis Ferdinand. Catholico.

q Zurita l. 6. 7. 8. c. & 45. in Ferdinando Catholico. P. Mexia in Carolo V. & 4.

dictum est, & ita nec in mandato concesso, nec alibi nunquam Regis nomine vsus est, sed tantum administratoris, & ea causa dum Regis Hispaniæ dicitur orator, non ex eo intelligitur, quod esset orator Regis Hispaniæ, sed vt Regis Castellæ, vt Regis Aragoniæ, ex eo, quod in vsu erat, vt Rex solum Aragoniæ diceretur Rex Hispaniæ, & Rex Castellæ etiam, licet non essent Reges totius Hispaniæ, partem ex figura Metonymia pro toto continentes, quia & vbi duo possunt concurrere actus possidendi, ex vtiliori, & qui minus nocet, intelligendum est possedisse, *l. si paterna, vbi* Baldus, & Paulus, *C. de repud. hered.* Alex. *l. 2. C. quod metus causa.* Aimon *cons. 32. & 106.* Ioannes Garsia *de nobilit. gl. 12. nu. 40.* & ita dum dicitur orator Regis Hispaniæ, intelligitur, vt supra nominatus est, orator scilicet solum Regis Aragoniæ, cum vno mandato tantum esset vsus in vna sessione, sicut in alia, & ita phrasis est, quod Rex Aragoniæ Rex Hispaniæ quandoque nuncuparetur, vt *ex bulla* Vrbani Papæ patet *ad Regem Aragoniæ Petrum missa*, quam refert Petrus Beuter *lib. 2. c. 9.* cuius titulus est: *Vrbanus Episcopus, seruus seruorum Dei, Petro charissimo sibi in Christo filio Hispaniarum Regi excellentissimo, eiusque successoribus.* Et idem Beuter *libr. 2. c. 17.* retulit priuilegium Raimundi Comitis Barchinonēsis hoc titulo: *Raimundus Dei gratia Barchinone, & Hispaniarum Marchio.* Alioqui enim non Regis Aragoniæ, sed Castellæ vocaretur orator Hieronymus Bich, vel semper orator Regis Hispaniæ, nam cum esset inferius Regnum, & vt hæreditas Regni Castellæ Aragoniæ Regnum non partis minoris, sed superioris fieret mentio, cum in maiori minor [r] summa contineatur, non è contra, in minori maior, nec veniant maiora, quæ non nominantur in minori concessione, & procurator non intelligatur vti, nisi in eo quod expresserit mandans, [s] quia licet posset alia comprehēdere, noluit, & certum est, quod formam secutus est ei datam, ex qua non vsus est mandato Regis, vt Castellæ administratoris, ex quibus prima responsio est, quod in eo

[r] *c. sedes, de rescript. c. qui ad agendum, de procuratorib. in 6. c. in toto de R. I. in 6. Bald. l. illud. ff de minor.*

[s] *c. cum super, de offic. delig. vbi DD.*

Conci-

Concilio non orator Regis Castellæ adfuit, vt nocere posſit ei Regno, sed solum pro Rege Aragoniæ tunc aderat, nec etiam administrator Regni Regno potuit damnum inferre, cum non sit proprietarius, maxime quod eo tempore Ioanna Regina proprietaria erat quadam mentis ægritudine occupata, & eo tempore nec administrator, nec eius procurator [t] iuri eius obesse poterant, nec possessioni. Item ex momentaneis, & reiterabilibus ex sua natura actibus, non ex vno actu perditur ius, sed ex pluribus per 30. annos, Ioannes Garsia *de nobilit glos. 6. nu. 53.*

5 *Generalis obiectionũ Galliæ responsio, vt satisfiat omnibus testimoniis, & auctoritatibus, qui in eius gratiam conueniri possunt ex variis regni Hispaniarum mutationibus, & temporib.*

t l. 1. §. furi sus ff. de acq possess. Alex. cons. 22. n. vol. 1. Palac Rubius in R de donat. in virum, §. 9 §. 43 nu. 1 Caldas Pere l. si curator habens, ver si curatores, nu. 19.

Item & secundo *sess. 11. in fine eius*, vt etiam refert monarchia, [v] eo quod dissentirent Petrus Episcopus Siracusanus orator Regis Catholici, & Patriarcha Aquileiæ, statutum fuit, ne locus videretur assignatus certus alicui, sed, vt quisque ingrederetur, occuparet posset locum, nulla ratione nobilitatis, vel antiquitatis habita.

Item huic Concilii Lateranensis loco, & omnibus aliis, quos aduersus Hispanos Galli in sui gratiam adducere possunt generali animaduersione, & satisfactione respondetur habita temporum distinctione. Primum tempus, & ætas Hispaniæ, postquam fidem catholicam amplexa fuit, numeratur, quando vniuersa Regio sub vno Rege, & ditione erat, neque in Prouincias diuidebatur, sed vno corpore Hispaniarum vnum Regnum extabat, vt ante seculum Roderici Regis, & occupationem Sarracenorum contigit, & hoc tempore, & seculo nusquam reperietur, quod Gallia in Conciliis, nec in Ecclesiæ actibus Hispaniæ præcesserit, immo ab Apostolorum Conciliis, in Nicæno, Sardicensi & aliis Hispaniam nobiliorem, quam Galliam sedem habuisse, *capite superiori*, compertum est.

v Monarch. li. 27 c. 8. §

6 *Primum Hispaniæ tempus, quo vnita extitit.*

Secundum tempus, & ætas Hispaniæ infœlix numeratur, cum ab Africanis Sarracenis occupata, & vastata extitit, & tandem eos paulatim è patrio solo, è maternisque sedibus exterminare Hispani curarunt, tum ex Asturum regione altrice, & regina in Hispania recuperanda, tum ex Py-

7 *Secundum Hispaniæ tempus, quo occupatur à Mauris, & incipit restaurari.*

rinæis montibus, tum ex Cantabris diuersis Ducibus constitutis, vnde & diuersa Regna in vna Regione [x] distingui cœperunt, qua ætate cum Hispaniæ accidisset, quod Salustius omnibus Regnis euenire ait: *Quæ orta sunt, occidunt, quæ aucta senescunt*, cum ad amplitudinem summam veheretur, aliquanto deprimitur, & Gallia tunc ad summum fastigium peruenit regnante Carolo Magno, cui à Leone III. Pontifice concessa corona Imperii Occidentalis fuit anno 801. & apud Gallos Reges vsque ad Carolum IV. Simplicem permansit per centum & plures annos, donec Berengarius IV. tempore Benedicti IV. & Alfonsi IV. Regis Castellæ ex Longobardis suscepit Imperium anno 904. & postea anno 936. Leo VII. Pontifex Othoni concessit ex Gallis ad Germanos traducẽs, vt id *ex multis historiis contextũ opus de translatione imperii* Vellarmino auctore indicat, & ex Platina [y] Genebrardus, Onufrius, & alii notant, qua ætate & seculo aduersus Hispaniam Gallia non potest deducere argumentum, cum eo tempore reges Hispaniæ de restauratione regni tractarẽt, potiusquam de cõtentione cum aliis, item & Galli Imperium obtinerent, cuius rationẽ, si aliquis locus præcedentiæ legitur, illam consequi possent, cum Imperatores ex Imperii dignitate antecellant.

[x] Morales lib. 13. c. 1. cum aliis. Zurita lib. 1. c. 2. & 3. Mariana lib. 7. c. 1 cũ aliis.

[y] Platina in Leone III. Benedict. IV. & Leon. VII. Genebrardus lib. 4. an. 904. & 936. Onufr. in chron. iisd. annis. Sigon. de regno Italiæ iisd. an. Zurit. lib. 1. c. 3. annal. Aragoniæ.

Cumque omnium rerum vicissitudo sit, ita ex mutatione temporũ tertia ætas esse cœpit in regno Hispaniæ, quia [z] eiectis per diuersas partes eius Mauris eodem tempore distincta regna sunt, vnum Legionense, aliud Castellæ, alterum Aragoniæ, aliudque Granatæ & Beticæ, quam Sarraceni adhuc occupabant, donec catholicorum regum Ferdinandi, & Elysabeth fortitudine, omnino exterminati sunt ex Granata Mauri, defecitque nomen regium eorum in Hispania, quo quidem seculo licet variæ essent etiam in regno Galliæ mutationes, cum deficientibus Merouecis Pipinorum familia regnaret, & ex Germania, Galliaque simul tempore Caroli Magni coniunctis cum aliis regnis diuisio ex successione liberorum extiterit: Itemque & poste-

[z] Mellu in consuet. Parisi. tit. 1. §. 19. nu. 2. & 13.

Tertium tempus, quo Hispaniarũ regna diuisa extiterunt.

postea linea Hugonis Capeti inciperet, tamen Galliæ regnum hoc vno, vel Galliæ, vel Franciæ vocabulo vno nomine, & ditione semper vnitum videmus, & ita in congregatione Conciliorum, & ecclesiæ reges Galliæ legatos vt reges Galliæ vniuersæ miserunt, sed reges Hispaniæ non vt reges Hispaniæ mittere legatos poterant, sed vnusquisque pro regno suo, rex Castellæ pro regno Castellæ, & Aragoniæ Rex pro regno suo, & Nauarræ, & Lusitaniæ Reges pro suis regionibus, & vnusquisque quandoque rex Hispaniæ dicebatur, nam Rex Castellæ ita titulum quandoque præbebat, & Rex Aragoniæ similiter, vt superius demonstrauimus, & quod ita esset in vsu, patet ex Concilio Constantiensi *sess.* 38. vbi dum pro tota natione Hispaniæ vellet legatus Aragoniæ respondere, cum per nationes suffragia emitti Synodus [a] statuisset, id repugnauit legatus Lusitaniæ, vt patet hisce verbis Concilii: *Verum cum Ambasiatores charissimi Ecclesiæ filii Regis Portugalliæ illustris publicæ concessioni huiusmodi se opposuerunt, & cum de huiusmodi concessione tractaretur, & timerent, quod aduenientibus Ambasiatoribus charissimi Ecclesiæ filii Regis Castellæ ipsi verosimiliter de huiusmodi concessione, siue decreto turbarentur, & conquererentur prout iam super hoc grauem exposuere querelam asserentes huiusmodi concessionis obseruantiam in eorum tendere læsionem, ac sui honoris non modicum præiudicium*; & inferius: *Sed quod singula ambasiata Regum Castellæ, Aragoniæ, Portugalliæ, & Nauarræ habeant, & repræsentent in natione prædicta voces omnium prælatorum, & aliorum, qui consueuerant ad Concilium vocari, & regnorum duntaxat, & dominiorum suorum, quæ habent in Hispanica natione*, & ea de causa pugnabant inter se Reges de præcedentia, cum vnusquisque contenderet legatos ab eo missos antecedere aliis debere, vt retulit maximam inter reges Castellæ, & Aragoniæ cōtrouersiam Hieronymus [b] Zurita, idemque in Basiliensi Concilio, Lateranensi sub Leone X. *à sess.* 9. inspici in actis eorum potest, quod legati Regum Castellæ, & Aragoniæ, & Nauarræ adstiterunt pro Regibus cuiusque Prouinciæ, non pro vni-

[a] *Monarchia lib.* 23. *c.* 16. §. 1.

[b] *Zurita lib.* 11. *c.* 66. & *lib.* 14 *cap.* 36. 40. & 45.

vniuersa Hispaniæ natione, nec in Tridentino, etiamsi coniuncta essent Castellæ, Aragoniæ, & Nauarræ regna, adhuc legatus non pro vniuersa Hispania intererat, cum ibi etiam Lusitaniæ legatus pro regione Lusitana adesset, & non vnita Hispania vigeret.

Quartum aureum seculum, & fœlix, faustaque ætas, qua regnante catholico Philippo II. inclyto, & maximo, & nũc Philippo III. non solum omnes Prouinciæ Hispaniæ inter se cohærent, & in vnum rediguntur ad pristinum statum redactæ, sed eius regnum præest cæteris regnis remotioribus tam occidentalibus, quam orientalibus, & septentrionalibus, meridianisque, qua temporum serie, & computatione præhabita, si Gallia ostendat tempore primo, quo Hispania sub vno rege integra extitit, actum quo illi præcessit, tunc id testimonium admittendum erit, cum æqualiter Gallia, & Hispania florerent ea ætate sub vno rege, quod non ostendet Francorum regnum, immo quod pro Hispana regione sint plures actus, & testimonia, ex quibus eam præferri constat, superius admonuimus. Secundo autem tempore, quo Hispania mærore afflicta, & deuastata extitit, si aliquod testimonium adducatur, non nocebit, & sicut captiuo, donec in postliminium reuertatur, non nocet, tempore, quo apud hostes in captiuitate est, id quod aduersus eum agitur, ita Hispania à Sarracenis occupata, donec impedita, & captiuitate apud hostes retenta fuit, non ius amisit, sed vt in postliminium, & libertatem reuertitur, & omnia ac si nusquam in hostium potestate fuisset, integra, & illæsa iure postliminii [b] recuperat, nec vlla præscriptio currit, donec impedita est regio, vt exemplo id notissimo cerni potest in regnis Hierosolymitano & Antiochiæ, nam omnia pristina priuilegia, & libertates consequentur, si ab hostibus ad catholicos reducentur, cum tempore, quo in captiuitate manent, non eis nocent actus contrarii, & ita regnum, quod ab infidelibus, & Ecclesiæ inimicis detinetur, duo retinet priuilegia. Primum quod illi

9 Quartum Hispaniæ tempus.

10 De statu primi temporis Hispaniæ.

11 Status Hispaniæ secundo tempore habitus non nocet ei, vt tempus captiuitatis.

12 Regnum captiuitate detentum recuperat

[b] c. primo, de præscript. c. porro, 16. q. 3. l. filio ff. de lib. & posth. & toto tit. ff. de capt. c. pastoralis. 7. q. 1. Innocent. c. 2. de noui operis nuntiat. Alex. cons. 44. vol. 1. Rebuf. tit. de regia ad prælaturas nominatione, verb. concessa in concord. Gail lib. 2. obser. obs. 61. n. 5. Bart. Capua. in const. Regni Siciliæ li. 3. tit. de animalibus in pascuis assignandis.

iure postliminii priuilegia, vbi liberatur.

illi semper competit ius, & titulus, vt restituatur spoliatus repetatque & iusto bello recuperet, quod amissum est, & in Hispanis [c] ius semper fuit, restaurandi, quod Mauri occuparunt, vt egregie præstiterunt: aliud est, an priuilegia conseruet, quæ ante habebat & locum priorem ciuitas & regnum repetitum ab hostibus, alioquin enim non esset restitutio, neque in integrum statum repositio, vt diffinitur restitutio *in l. quod si minor. §. restitutio ff. de minorib.* & ita in hac secunda ætate Hispania donec detenta fuit, non amisit ius, nec locum honoratiorē, quem antea habuit, sed iure postliminii recuperat ab hostibus reuersa, nec ei nocent actus præcedentiæ, si quos interim durante captiuitate Gallia vsurpauit, quia impedito bello, vel captiuitate [d] non currit præscriptio, nec ei nocet possessio contra eum acquisita.

13 *Status tertii temporis in Hispania non nocet.*

Tertio tempore, quo restauratæ sunt aliquæ Prouinciæ Hispaniæ, sed ex eo, quod in captiuitate extitit, diuisa sunt varia Regna, & sub diuersis Regibus: tunc etiam si aliquos actus Gallia in damnum Hispaniæ circa honoratiorem locum acquisiuit in prælatione Castellæ in Regni Legato, vel Aragoniæ, vel Lusitaniæ, vel Nauarræ, illi actus non nocēt Hispaniæ vniuersæ vno corpore vnitæ, quia sicut aliud est vniuersitas ipsa, [f] & vnum corpus vnitum, aliud sunt singuli de vniuersitate, & ciues, & Decuriones, vt membra vniuersitatis circa acquirendam possessionem. Nam quod vniuersi congregati vno corpore faciunt, [g] nocet singulis ciuibus in bonis publicis, licet non in priuatis bonis cuiusque, & ad singulos refertur, ac si singula fecissent in illis, sed è contra, quod singuli Decuriones sigillatim faciunt, non nocet vniuersitati, nec quod vna ciuitas facit, aliæ [e] nocet, eodem modo, quod membra diuisa, & singula per se, vt Castella, Legio, Aragonia, Lusitania, Nauarra faciunt,

14 *Quod diuisum est, non nocet integro corpori.*

I 3 nec

[c] *Ancarran. in reg. peccatum 3. q & c. quod super his. de voto: Anastasius Germonius de sacrorum immun. l. 3. c. 13. n. 29. ex Oldraldo cons. 72.*

[d] *c. cum ex iniuncto, de noui operis nuntiat. l. loca ff. de relig. Oldrald. cons. 91. Rebuf. de decimis. q. 13. Xuarez alleg. 8. Abiles in cap. prætorum, verb. Islas, in prin. nu. 2. ex Innoc. d. c. cum ex iniuncto. Carolus Tapia l. fin. ff. de const. Prin. 2. p. c. 4. n. 25. cum alijs.*

[e] *c. quia diuersitatem, de concess. præb. c. 1. de præscript. Bart. de tyran. q. 7. Balbus de præscript. 1 p. 6. part. nu. 4. & 9. Bardus de tempore vtili & continuo. & in Regno notat Felinus c. 1. de præscr. ad fin.*

[f] *l. 1 §. municipes. ff. de acqu. poss toto tit. ff. quod cuiusque vniuers. nom.*

[g] *l. aliud. §. refertur. ff de R. I. c. 1. & per tot. de his, quæ fiunt à mai. parte capit.*

nec quod vnum membrum gerit, alteri membro nocet, neque quod facit vt membrum, & sigillatim, damnum infert vniuerso corpori vnito, cum aliud singula membra per se, aliud vniuersum corpus vnitum, sicut vnum membrum monasterii, & prioratus non habet eadem priuilegia, nec honorem, & dignitatẽ, quam ipsum monasterium caput eius, neque monasterium vnum habet priuilegia, quibus congregatio totius ordinis potitur: vnita enim virtus crescit, disiuncta minuitur. Nec enim riuus Euphratis fluminis Euphrates est, sed pars eius. Vnde sequitur, quod sicut priuilegium concessum Ecclesiæ non tollitur [*h*] ex consensu, & actib. clericorum, nec filiationis, nec priuilegium ciuitatis per actus contrarios ciuium, & cum expresse illi renunciare non possint priuilegio, neque tacite facto poterunt, ita neque consensus, & actus vnius Prouinciæ poterit nocere alteri Prouinciæ sociæ, nec vniuerso [*i*] regno: sicut si Pontifex concedit iurisdictionem dignitati, vt de certo genere personarum cognoscat, & eas personas ab aliis iudicibus exemptas declarat, cum duobus concedat priuilegium, iudici, & personis, licet personæ aliis consentiant iudicib. non nocet iudici, quominus eos coram se comparere cogat, cum non solũ exemptio suum, sed iudicis priuilegium contineat, cui non potuit renunciare in damnũ iudicis: ita Prouincia, & Reges vnius Prouinciæ, si in actib. consenserunt sedis in præiudicium aliarũ, non nocet sociis, & multo minus vniuerso corpori Regni, cuius nomine, & totius nationis nihil gestum est, neq; cum mandato totius Regni, sed solũ eius priuatæ Regionis, & ita nullus actus adduci potest per Gallos, in quo præcesserit Rex Galliæ Regi Hispaniæ, & Regno vniuersali, neq; si aliquis detur, in quo anteponatur Regi Castellæ, vel Aragoniæ, illius Prouincię actus non nocebit vniuerso Regno, & vbi Regnũ, & natio Hispana vniuerso corpore locum habuit & vocem, prętulit Gallis, vt diximus de Concilio Basiliensi, *c. superiori*, idq; ex eo confirmatur, quia possessio mutatur ex nouo iure possidendi,

h *Innoc. & Socin. n. 23. c. accedentib. de priuil. Abb. c. pro illorum, de preben. Fel. nu. 94. c. cum accessissent, de constit. Ias. cons. 81. libr. 3. & 140. lib. 4. Carolus Tapia l. fin. ff. de const. prin. 2. p. c. 2. nu. 17.*

i *c. cum tempore, de arbit. c. 2. de restit. in integr. c. cum olim, de priuil. in 6. Fel. nu. 28. & Decius 94. c. cum accessissent, de const. Socin. c. accedentib. & c. recepimus, de priuil. Tapia vbi supra, nu. 20.*

dendi,& causa mutata possidendi [*k*] & titulo, non eadem, quæ antea possessio, sed noua manet altera, [*l*] sicut mutatione personæ, & qualitatis mutatur res. Vnde cũ Hispania priuilegia, & iura, q̃ illi competebant vt Regno vniuersali, mutauerit, quia diuisa est in varios Reges, & inceperint Prouinciæ per se sigillatim possideri, & ex causa, & titulo Prouinciæ, non totius regni inceperit possessio illa, diuersa possessio, & noua, non quæ antea erat, cum Regnum in vniuerso vnitũ manebat, & cum ex animo, & titulo [*m*] reguletur possessio, neq; possent Reges Castellæ habere animum ampliorẽ possidendi, q̃ vt Reges Castellæ, neq; Aragoniæ, quam vt Reges Aragoniæ, neq; Lusitaniæ, q̃ vt Reges Lusitaniæ, neq; Nauarræ, quam vt Reges Nauarræ, non potuit possessio sic restricta extendi, vt noceat vniuerso Regno in vnum corpus redacto, & sic cum neq; in Lateranensi Cõcilio, neque in aliquo post deuastationẽ Hispaniæ à Mauris facto, Rex vt Hispaniæ Rex nec legatum miserit, nec adstiterit, non potest Regno nocere, vt est exemplum, nam si omnes partes Hispaniæ, & Prouinciæ, vt Hispania haberẽtur, non meliorem locum Castella, quam Aragonia, nec Lusitania, nec Nauarra haberent, sed omnes æquales, & pares essent, vel vnus pro omnib. legatus mitteretur, & vna vox Hispaniæ, & suffragium esset, non pluriumRegnorum, neq; Lusitania postremum locum, quam Britannia obtineret, quia pars Hispaniæ Lusitania: idem sicut Castella, & Aragonia, haberet priuilegium vt pars eius, sed quia non ratio habita est Hispaniæ, vt vniuersi Regni Hispanorum, sed Lusitaniæ, vt Lusitaniæ, Castellæ, vt Castellæ, & Aragoniæ, vt Regni Aragoniæ, & Nauarræ, ideo illis Regionibus locus est assignatus, non Hispaniæ. Vnde cum hodie Hispania sub vniuersa ditione sit, sub vno Rege integrumRegnum, vniuersum corpus ad integrum statum redit profligatis Sarracenis omnino, & cum facile res [*n*] reuertatur ad suam naturam, nunc ad priscam ætatem, & primam, quam ante Maurorum occupationẽ Hispania habuit, reuer-

k l. possessio. 49. ff. de acq. poss.

l l. 3. §. illud. l. quod meo. ff. de acq poss. l. non solum, 3. §. 1. ff. de vsucap. l. 5. C. de acq. poss Bart. l. Paulus respondit. ff. de acq. hæred. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 9 gl. 3. n. 1. & & 2.

m l. 3. §. si iusserint, l. 3. & per totum. ff. de acq. poss.

n l. si vnus. §. pactus ff. de pact. gl. verb. processus, c. 1. de rescr. in 6.

reuertitur, & ille locus, qui antea, vt Hispaniæ vniuersali tribuebatur, concedendus est, nec nocent alii, vt Prouinciis tributi, cum non noceant Regno, nec possit præscribi contra Regnum vniuersale, donec non extiterit sub vniuersa ditione, vt nunc extat, & donec se offerat occasio, nō potest esse vsus, quia vsus sine facto, & subiecto, in quo cadat, esse non potest, vt priuilegium non amittitur, vbi nō se offert occasio, [o] & actus vtendi illo, quo argumento vtitur Menchaca *in proæmio illustrium controuersiarum in hac causa, num.* 15. & vbi se obtulit, conseruauit in Concilio Basiliensi. Item cum Regni Hispaniæ successio sit ex Molina *lib.* 1. *c.* 2. *num.* 10. *de primogenitis ex maioratu*, & primogenituræ, in illo antecessores non potuerunt nisi tempore vitæ suæ successoribus nocere, nec præscriptio induci ex eodem Molina *lib.* 4. *c.* 10. In qua re quia non hoc fundamētum præcipuum est in eo, non immorabimur, & ideo cum in toto pars sit, non in parte totum, Gallia ex parte non deducere potest argumentum ad totum sicut Hispania potest, si pars prætulit, quia si pars prior est, multo erit præstantius totum. 15

o c. accedentib. de priuil. Attilius ff. quemad. seruit. adnot. gl. c. Abbate, de V. S. vbi DD. l. 3. tit. 7. p. 5. Rolan. cons. 16. n. 72. vol. 1. & 52. nu. 30. vol. 3. Xuarez in proæm. fori, nu. 4. Aimon cons. 124. nu. 15. vol. 1.

Regnum Hispaniæ cum sit ex maioratu, non nocent successorib. gesta ab antecessoribus.

Tandem iactant, & gloriantur Galli, quod hæc lis non sub iudice est, sed iam decisa, & terminata. Cum anno 1564. Pius IV. Pontifex inter legatos Catholici & maximi Philippi II. & Caroli IX. Regis Francorum id decreuerit, locum præstantiorem Gallo tribuens, vt summa cum arrogantia, qua Galli vtuntur, recitat Papyrius Mausonius *in vita Pii IV.* & quidam Mediolanensis auctor *Italica lingua lib.* 8. *historia generali anno* 1564 Nam huic allegationi, qua maxime nituntur Galli, facile respondetur. Primo quod sententia ista non dirimit controuersiam, cum appellatione sit extincta, vel suspensa, ab ea enim supplicatum est per legatos Philippi II. catholici Regis, & supplicatio suspendit, cum ad eum effectum sit instituta ad rem attentius deliberandam, & maturius decernendam, & ita interim donec confirmetur, vel reuocetur sententia, in pendenti manet

net quæstio, [p] & suspenditur causa in eo statu, quo antea erat manens, & quod hæc supplicatio sit interposita præter id, quod ex actis processus id notissimum est, recitat Onufrius Panuinus Gallorum studiosus auctor *in supplemento ad Platinam de vitis Pontificum in Pio IV.* hisce verbis narrans, vt protestatio facta, & admissa à Pontifice fuerit: *Haud longe post controuersia de honoratiori in consessibus publicis loco, inter oratores Gallum, & Hispanum diu ante Francisci Vargæ, opera excitata, Pontifex post longas tergiuersationes summum Gallo locum assignauit, cum de concordiæ forma multum consuluisset, nec vllam reperisset, Hispanus enim superiorem consessum Gallo negabat, Gallus Hispanum æqualem recusabat in Tridentino quoque Concilio, quia Pontifi is iussu vtrisque oratoribus in sacris thuris suffimenta simul oblata erant, magna discordia orta fuerat ob eam rem, Ludouicus Requesens magnus Castellæ Commendator, Hispanus orator irritatus post publicam contestationem Regis sui nomine Pontifici factam, quam Pontifex suscepit, & iudicium pollicitus est, Roma abiit.*

p l. si quis aduersus auth. quæ supplicatio, C. de prec. Imper. offeren. l. 1. C. de sen. ten. præf. prat. Roland. cons. 38. vol. 2. Maran. 6. p. act 2. num. 12.

16 Secundo respondetur, quod cum ex duobus malis, quæ necessitate cogente euenire debent, [q] illud quod minus est, sit eligendum, duo eo tempore se obtulerunt Ecclesiæ catholicæ incommoda, quæ vitari vllo modo non poterāt, aliud iniuriam inferre catholici Regis dignitati, & eius Regno, sublimiorem locum Regi Francorum assignando, lædereque maiestatem temporalem Regiam, aliud vero, & grauius, quod lædebat spiritualem maiestatem Dei, & Ecclesiæ, & damnum fidei inferebatur, cum Rex Franciæ protestatus fuerit, se & Regni sui incolas obedientiam Ecclesiæ denegaturos, & cum anima sit pretiosior, charior, & longe præstantior, quam corpus, & fidei catholicæ propagatio, quam [r] temporaria dignitas, maxime cum ea ætate pullularent hæreses in Gallia, exitiumque timeretur animarum, ideo Pontifex non in vim decreti sententiæ, sed cuiusdam compositionis, & iuxta calamitatem temporis instante occasione illud declarauit, vt Reges Franciæ, & subditos in fide contineret, quos discedere saltim vasallos

q c. quando. 11. q. 3. c. duo mala. 13. dist. Soto in 4. dist. 28. q. 1. art. 1.

r c. solita de maior. & obed.

metuebat, & Rex minabatur, cum negare obedientiam Ecclesiæ Romanæ à fide discedere sit, & ne id proprio Marte, & cogitatione inuenisse dicar, referã verba Mambrini Roscei *in supplemento ad Tarcagnotæ historiam, volum. 2. 3 part. li 8 anno* 1564. *sermone Italico*, vt scripsit: *Liberato il Pontifice di cosi eminente pericolo dal corpo, non restaba per questo de ser grandemente trauagliato nello animo per ragione dil contrasto nato per conto della precedenza prima nel Concilio di Trento tra le Ambasiatore dil Christianissimo Re di Francia, è quello dil Catholico Re di Spagna, è hora rinouato di quel di Spagna, il qual da ordine dil suo Principe instaba à preso di su sanctita, che con diffinitiua sentenza terminasse questa lor contesa, dimandaua il Re di Spagna che il primo luogo a la sinistra dil Pontifice fosse assignato al suo Ambasciatore, essendo il primo a la dextra dil Ambasciatore Imperiale, altrimenti si lasciaba intendere, che lui haueria richiamato, non solo il Ambasciatore, ma accio tutti gli altri sui subditi dalle terre della chiesa protestaba alli in contro il Re di Francia, che si veniria mosso il suo Ambasciatore da piu degno luogo a preso il Papa dopo quello dil Imperatore qual gia tante centinaria di anni haueban goduto i suoi antecessori per la lor nobilta, antichita & beneficii fatti a la sedia Apostolica, che eso non solo caueria il suo Ambasciatore di Roma, ma che le moueria in perpetuo tutto il suo Regno dalla obediencia dalla Apostolica siede, & comisse al suo Ambasciatore che subito che elle se acorgesse de esser niente digradato dil suo luogo, che douese denunciare, questa alienatione dil suo Regno al Papa, & tornarse ve in Francia vedendo il Papa il mal grande che poteria succedere dallo sdegno di qual si sia di questi Principi che alle volte in gran signori ha piu luogo la collara che la ragione cerca col consiglio dil consistorio di remediare agli scandali, che per questo poteuan occorrere col satisfare a chiascun di questi Principi determina per tãto che le Ambasciatore di Francia stia al suo luogo solito, & aquello di Spagna consegua vn luogo apartato di tutti gli altri Ambasciatori trai Cardinali, & supra i tutti Cardinali diaconi alquanto pero piu basso a la qualle determinatione non voglendo gli Spagnoli quietarsi si sdegno il Pontifice di modo che gli disse che per sua humanitta gli aueua concesso piu degno luogo di chelche per ragione gli pertie-*

perueniua, qual non se gli agridiua, se andase doue gli piacesse, peroche esso non era per reuocar questo suo ordine. Ex qua narratione per scriptores historiæ facta animo & regione finitimos Gallis, & ab Hispanis remotos, Galliarumque studiosissimos, licet omnia quæ possunt in gratiam, & beneuolentiam Regis Franciæ conuertant, tamen ex illis colligitur primo integritas in fide Catholica Regis Hispaniæ, & in obedientia Ecclesiæ; Constantia Regis, & Regni, nunquam enim pollicitus est, licet sententiam aduersus se pronunciasset Pontifex, quod ab obedientia Pontificali discederet, sed solum, quod temporale commercium impediret, & vt filius humilis, & obediens iram Pontificis absque causa excitatam patienter tulit, ex aduerso autem Rex Franciæ nō solum temporalem negotiationem, sed omnem obedientiam spiritualem denegare promisit, & ita Pontifex etiam Franciæ studiosus potius partes, & factionem Galliæ secutus fuit securus, & certus de fide Hispanorum, dubius & anceps de Gallis, metuens ne discederent à fide Catholica, maxime cum in eodem statu maneret causa, admissa protestatione, & supplicatione Regis Hispaniarum, vt per Panuinum relatum est.

17 Constantia Hispanorum in fide.

Tertio respondetur, quod illa sententia licet supplicatio non interposita esset, non nocet Hispaniæ Regi, & Regno, tempore & statu præsenti, quia vulgare est iuris principium, sententia, vt noceat, debet tria continere, quod sit inter easdem personas, [l] eademque sit causa, & idem ius agendi, alioquin vna parte, & qualitate deficiente non præiudicat: sed tempore, quo sententia lata est, cum Hispania adhuc integra nō esset in vno Rege, sed Lusitanus Rex partem Hispaniæ obtineret, non litigatum est cum Rege Hispaniæ, sed cum Rege Castellæ, & Aragoniæ, quæ Regna in vno corpore tunc erant, & Nauarræ, sed non cum Rege Lusitaniæ, qui citatus non fuit, neq; cum Rege Hispaniæ vniuersalis, & in vno Regno constitutę, & ideo iam nō inter easdē personas fuit lata sententia,

l. l. & an eadē. ff de except. rei iudic. c. pen. de re iud.

tentiæ, cum Rex Hispaniæ diuersa dignitas sit à Rege Castellæ, & Aragoniæ, vt superius diximus: Item neque eodem iure agendi, neque causa cum tunc iure Regis Castellæ, & Aragoniæ, non Hispaniarum actum sit, hodie iure Regis Hispaniæ agatur, & causa eius sit, quæ diuersa sunt ex adductis superius, & ita illa sententia vt diuerso iure agendi diuersa causa inter diuersas dignitates lata non nocet.

Item quod certũ est Pii IV. controuersia excitata de primo considendi loco, & præcedentia inter legatos Hispaniæ, & Galliæ, non sententia iudicialis extitit, nec pronunciata ordine, & more iudiciorum fuit, sed solum quædam compositio agebatur, in mediumque proposita, & tractata, non decisa, ac diffinita cum deliberatione mansit, & ita nec ius inter partes fecit, nec iudicii, nec sententiæ nomen habuit, vt testis locupletissimus est Italus auctor Comes Natalis *in historia sui temporis ab anno* 1545. *vsque ad annum* 1581. *lib.* 14. *in fin. anno* 1564. cuius verba recensere libet, ne aliquid ex capite fingere videar: 18

18 Sententia Pii IV. non sententia iudicialis extitit, sed quædam compositio, quam intendebat suadere, neque effectũ habuit.

Perturbabant in Italia magnopere animum Pontificis post patefactam tam periculosam stultorum coniurationem, dissensiones ortæ in Tridentina Synodo inter duos potentissimos Christianorum Reges, vtrius orator Regis honorificentiorem locum obtineret ac præcederet. Nam Rex Gallorum insignem sibi fieri iniuriam, & non ferendam censebat, si cum priorem locum tot annos ipse obtinuisset, & antiquissimus atque Christianissimus Rex cæteros omnes Reges anteiret nobilitate, potentia, dignitate, sub cuius imperio quatuor Reges, & triginta ac duo Duces continerentur, qui multa præclare pro Christiana fide fecisset, qui diuinis miraculis cœlitus fuisset confirmatus, nunc cogeretur Philippo nouo Regi cedere. Imperat igitur hic Rex per literas suo oratori, quem assiduum Romæ habebat, nisi perantiquus sibi & vsitatus locus publice concedatur apud Pontificem, & cæteris honorificentior post Cæsarem, vel si quid in huiusmodi negotio innouetur, præter id vnum, si legatio Hispana scilicet excluderetur, vti continuo obnuntiata perpetua Gallia ab Apostolica sede abalienatione Roma excederet.

deret. At contra iubetur Hispanus orator nullo modo perferre, si concederetur Gallico oratori vt praecederet; atque omnino vel honorificentiorem locum post Cæsarem procuraret, vel certe parem Gallico dignitate. Contendebant idcirco, enixeque demonstrare nitebantur Hispanas partes complexi regnum Hispaniæ antiquius esse & nobilius Galliæ, quippe quod Hispania caput sit Europæ, quæ post ruinas, euersionesque Gothorum ac Maurorum apparet iure debere redire ad pristinam auitamque dignitatem. Nam eius Prouinciæ Rex, quæ prior Christianam fidem complexa est, quæ plura beneficia in Christianam Rempublicam contulit, quæ latius imperat, quæ digniores Regis electores habet, iure optimo locis omnibus & temporibus dignitate præcedere debet. At Hispania per multos annos ante Gallos complexa est Christianam fidem, multaque bella per noningentos fere annos pro fide Christiana aduersus barbaras & immanes nationes gessit, multasque ciuitates & bellicosos populos ad Christianam fidem sanctæque Romanæ Ecclesiæ catholicæ obedientiam compulit, cum Galli Reges contra per domitis & subiugatis tantum finitimis Christianis nationibus sui regni fines amplìauerint; qui cum semel Pontificem defenderint; mox Christianissimi nomen sibi sumpserunt. Quod vero attinet ad dignitatem electionis, contendebant Hispani post clades & calamitates acceptas à Mauris, Hispaniam fuisse vniuersam in duodecim regna diuisam, regemque ipsum Hispanum ab hisce regibus fuisse delectum, cum Rex Galliarum contra non quidem à regibus, sed à Ducibus totidem delectus fuerit, qui certe fuerunt inferiores dignitate. Nunc autem cum res ad vnum redierit regem, opus esse ad integritatem, prioremque statum rem redire, cum hactenus non extincta quidem, sed in multorum amplexu consopita quodammodo fuerint, quare & antiquior & nobilior erit Hispanus Gallo Rege censendus. His addebantur vetera iura Hispana in regnũ Galliæ, & recentia præterea propter Burgundiam familiam, cum tamen Gallus Rex contra nullum ius habeat in Hispaniam, cõtendebant rursus Hispani Gallum regem neq; vnctum esse, vt asserebatur, neque lilia diuinitus accepisse, sicuti Rex Hispanus accepit crucem rubram, neque fuisse legitime Christianissimum appellatum à Pontificibus, cum solus Imperator legitimus sit dispensator & largitor titulorum. Quibus accedebãt amplissima Sicilia Neapolisq; re-

gna, & tot opulentissimi principatus, & Indiarum, nouique orbis possessio, & tanta imperii amplitudo, vt Rex Hispanus dignus potius qui imperatorio nomine insignetur apparet, quam cui Rex Gallus præferatur: quippe cum titulorum & imperii amplitudo & antiquitas atque opulentia non parum faciat ad dignitatem & præstantiam ipsorum Regum. Scribit præterea Philippus ipse ad Pontificem, nisi conueniens locus suo oratori assignetur, se non oratorem modo, verum etiam omnes subditos Roma euocaturum. Monet oratorem vt primum locum procuret à sinistra Pontificis, cum locus à dextra Cæsari conueniat, vel Gallo, si absit Cæsaris orator; quem locum si obtinere non possit, aut si contra fuisset pronuntiatum à Pontifice, iubet non Roma quidem excedere, sed non amplius tanquam oratorem regium negotiari. His æque valida rationes à Gallis defensoribus, si non superiores aduersus Hispanas afferebantur, quas cum non potuerim assequi vt cupiebam, malui silentio inuoluere, quam imperfectas ad posteros transmittere, cum alii scriptores illud efficere possint. Consimilis contentio inter Florentiæ Ferrariæque Duces versabatur, quoniam alter per quasdam occasiones primum locum sibi deberi putauerat, at alteri legitimũ videbatur per antiquum gradum honoris & auitam possessionem conseruare, ac ius eius reipublicæ retinere, quæ semper sine vlla dubitatione vel controuersia primum nominis, existimationis, dignitatis locum obtinuerat. In hanc controuersiam proprias rationes vtriusque Principis recensere prætermisi, eadem ratione commotus, qua Gallicas etiam præteriui. Accidit quod auctus viribus Florentiæ Dux & dignitate, dilatatoque Imperio per optimum animi sui affectum rebus præclare gestis explicatum multa & non leuia contulerit auxilia ad defensionem & incremẽtum Christianæ religionis, primum à Pio V. Summo Pontifice ob ingẽtia merita, deinde à Cæsare duobus supremis principibus Christiani nominis ad sublimiorem dignitatis gradum, dignioremque titulum prouectus est, quo facto omnis illa controuersia de medio sublata iure videri potest, vt magis opportune à nobis explicabitur. Enimuero Summus Pontifex qui intelligeret Reges ac Principes propensos esse magis ad irã, quam ad cognoscendam æquitatem suarum petitionum, plerumque multis rationibus de regibus iudicium differt. Rem in dies protrahit, multi-

multiplicibus tergiuersationibus negotium comperendinat. Sententiam quoquomodo potest deuitat proferre, nihil aliud studiosius molitur, quã vt illud iudicium silentio inuoluatur. Sed cum Gallus omnino Roma esset excessurus, nisi suus locus sibi assignaretur, indicuntur comitia sacratorum patrum purpuratorum. Conueniunt frequentes, explicantur in comitiis facultates & mandata vtriusque Regis procuratorio nomine suis oratoribus concessa. Disputatur diu pro vtroque Rege pro animis magis huic quam illi propensis. Denique cum ad ferendam sententiam ventum est, illa perobscura & noctis plena lata est dissentientibus plerisque in vtramque partem. Non placuit petitio Philippi Regis quibusdam purpuratis, cum parem locum videretur postulare, & tamen honorificentiorem clam aucuparetur, quippe quia primus locus à sinistra sit honorificentior secundo à dextra. Sic enim fiebat vt Hispanus cum pari loco contentus esse appareret, fieret superior; atque hac pluribus disputata sunt. Pontifex in tanta sententiarum varietate dubio erat animo quid esset faciendum, quare cum nollet primum locum Gallo assignare post Cæsarem, decernit vt in sacello locus inter sacra Hispano assignaretur supra omnes purpuratos diaconos, at paulo tamen humilior & contractior, qua ratione visus est Pontifici suum locum obtinere, at non præcedere Gallus Hispano. Quod attinebat ad exosculationem sacræ imaginis, quam Pacem vocant, & suffitum thuris, ita statuit, vt imago primum Cæsareo, deinde cæteris ab eo oratoribus porrigeretur postmodo daretur Hispano. Thuris suffimentum omnibus simul primum, postea Hispano offerretur. Cum manus essent lauandæ, quod semel aut bis certe ad summum quotannis accidit, decernitur ne Hispanus accedat. Illud quoniam nescio quid nouum, & hactenus insitatum haberet præter antiquam consuetudinem, fecit vt Gallus orator locum recusaret, qui erat perpetuam Galliæ abalienationem obnunciaturus, sicuti iussus fuerat à Rege, nisi Hispanus mutandi consilii opportunitatem obtulisset. Nam discessuro Gallo par esse videbatur, vt per quandam comitatem & facilitatem verborum optatũ locũ aucuparetur sedis, superbe recusauit: Gallo cõtra per eam opportunitatẽ locũ oblatum humaniter acceptãte, omnis põtificia indignatio à Gallo cõuersa est in Hispanũ. Nã Põtifex iratus ait se Hispano cõcessisse humanitatis causa, quod

sa, quod dignitas & iura antiqua non possent obtinere: quare si locum nolit, abeat vt lubet. Enim vero hac non legitima sententia cuiquam videri potest, sed amica quaedam & paterna potius compositio tanquam inter filios dissidentes cum omnis iudicatio hoc aequum, illud iniquum esse statuat, ac vix fieri posit, vt pares sint vtrinque rationes. Florentiae autem & Ferrariae ducum controuersia minime fuit indicata. Hactenus Natalis Comes.

Ex cuius narratione satis dilucide quisque iudicare potest tum quod nulla sententia lata fuit inter memoratos Hispaniæ & Galliæ Reges, sed diu elaboratum extitit de compositione, vt pares iudicarentur, tum etiam quod Pōtifex vt paulo ante animaduertimus, abalienationem Regni Galliarum, & à sede Apostolica, & obedientia Pontificum defectionem iuste curauit vitare, cum id fieri orator Gallus Regis sui nomine pollicitus sit, cum tñ Hispani solū discessurum oratorē ab vrbe Romana, non tñ abalienationē Regni Hispaniarū, nec ab obedientia Pontificia discessurum Regem promiserit, cum potior sit causa fidei, & religionis Christianæ, quæ in parendo Pontifici magna ex parte constat, quam omnis causa honoris: integritas enim & puritas fidei Philippi Catholici Regis, & Hispanorum inuiolata, & absque labe, & suspicione vndique, & semper inconcussa manet, qua fretus Pontifex potius placere Gallo, ne occasionem præberet ruinæ, maluit, quam pro Hispano iudicare, ad opportunius tempus iudicium differens. Et ne aliquid reticere videamur, referam Italo sermone rem, vt manuscriptam diligenter inueni, prout accidit tam in lite hac, quam in Concilio Tridentino.

Scrittura nella causa della precedenza degli due Ambasciatori Spagna & Francia, che si dice hauer composto il Illustriss. & Reuerendiss. Vitelli, &c.

TRouandosi Nostro Signore hauer promesso piu & piu volte alli Ambasciatore di Francia dargli il suo luogo alla

alla festiuità della Pentecoste, il Sabbato precedente alla festa che fu à 19. di Maggio 1564. chiamo gli infrascripti Cardinali Pisani, Cesi, Morone, Farnesi, San Clemente, Bordigiera, Borromeo al tempo Camarlengo Ferrara & Vitelli & in Camara sua gli proposse como si trouaua hauer promesso di dare il suo luogo alle Ambasciatori di Frãcia & che voleua in ogni modo osseruarlo, ma quando si fusse trouato modo & non hauesse pregiudicato a Francia & fusse stato di Sodisfatione à Spagna le hauerebbe hauuto molto à caro & pero egli gli haueua chiamati inanzi a lui quella matina per trouar questo modo che sarebbe vna vtil cosa à metterlo in essecutione. Furono dumque proposti due parti., vno che era stato mandato dalla Corte di Spagna cioe che alla Ambasciatore Catholico si desse il luogo sotto il sinistro Diacono assistente il altro che si metesse vn scabello alla incõtro di sua Beatitudine al capo della banca di Diaconi vn poco piu dentro sopra il quale sedesse il Ambasciatore di Spagna. Il primero partito fu examinato da Cardinali & fu detto che gli era troppo degno & honorato & tale che non sarebbe stato amesso in modo alcuno dalla Ambasciatore se ben si diceua che si darebbe le elettione à Francia che pigliasse qual volesse, occorreuano anchora sopra di esse altre difficoltà come dire che hauesse à portar la coda a su Santità darle il acqua alle mani quando celebraua pigliar la mano destra hauer il incenso prima & la pace, ma per alla hora si diceua che non occoreua determinare cosa alcuna di queste poi che sua Beatitudine non celebraua ancora che poi in vltimo sua Santità si lasciasse intendere volere che quello di Spagna cedesse in tuti quelli atti alla Ambasciatore di Francia, solamente vi rimaneua la difficoltà del dare l incenso & questo si leuaua dicendosi che si poteua dare vna incẽsata agli Ambasciatori della banda destra & vna alla finistra ma come si è detto il partito non piaque come si fusse troppo honorato à Spagna solo dalla banda sinistra & tutti gli altri dal-

L la de-

la destra. Il secondo partito pareua piu conueniente & accetabile si ben conteneua le medesime difficoltà dette di sopra. Quanto agli altri atti di precedere si sarebbe non dimeno prouisto col nõ venire delli Ambasciatori di Spagna quando fusse occorso, che sua Santità celebrasse & nel dar il incenso ch'era necessario in ogni Capella si pigliaua questo ispediente che fussero incensati prima tutti quelli della banda destra fin alli vltimo che è quello de Fiorenza & doppo che si fusse incensato alla sinistra quello di Spagna che in questo modo incensandosi quel di Fioréza si veniua à dinotare che non si andaua secondo il ordine della precedenza Bardigiera & Ferrara repugnauano & contradiceuano aquesto secondo partito & a qual si voglia altro che si proponessi mostrando in effetto di volere che il suo Ambasciatore stesse non solo sotto quello delli Imperatore ma che quello di Spagna stesse sotto di loro & questo era il loro parere se bene chiararamente non lo diceuano in parole & soggingeuano che il Ambasciatore suo non sene contentarebbe mai & che essi non il hauerebbeno consigliato ne essortato. Allihora il Papa mosso da giustissima causa gli disse che essi erano troppo ostinati & voleuano essere Patroni della sua Capella & che non il intendeua cosi & che haueua promesso di dar il luogo suo à Francia & glielo voleua osseruare ma che glieli haueua gia promesso quando cio si potessi fare senza pregiuditio del Re di Francia di non honorar à Spagna & dargli tutte quelle sodisfationi che si poteuano, & pero che essi hauessero pazienza & ordino agli Cardinali che il giorno attendessero à parlar allo vno & allo altro Ambasciatore perche egli non verrebbe quel giorno à vespero & che se si fusse trouato che la matina della Pentecoste egli era resoluto di fare la giustitia. Andorno gli Cardinali alle Stanze di Borromeo doue era le Ambasciatore de Spagna & separati dalla Bodigiera, & Ferrara che se erano ritirati in vne altra stanza gli conferir-

feritno questo modo che se erano imaginato per amor suo il Ambasciatore mostro di far vn poco di renitenza ma nõ tanta che gli Cardinali disperassero che non potessi succedere il partito massime hauendo gli detto in vltimo che riuedirebbe meglio le sue instrûtione & gli darebbe risposta. Fatto questo gli Cardinali si misero à magniare dalla Bordigera in poiche volse andar à casa sua dicẽdo di hauer à ragionar con el Ambasciator di Francia che quella mattina era con lui à desinare & condusero gli Cardinali doppo desinare de mandar à chiamare il Ambasciator di Francia come feceero per conferir anchora seco quel secondo partito, ma egli ricuso di vinire dicendo che sua Santità gli haueua promesso il luogo suo & che egli alli hora di vespro sarebbe venuto per hauerlo ma non per venire à dispute ne stare su le negotiationi. Rimãdorno di nouo & si fece tãto che vicino alli hora de vespro si condusse in alcune Camere di Borromeo doue Ferrara & Bordigiera separati da gli altri Cardinali per spatio di piu di due hore ragionorno cõ lui di questa materia ma egli stette saldo in recusar ogni partito dicẽdo che sua Santità gli haueua promesso di dargli il suo luogo & che quel di Spagna, o nõ verrebbe, o starebbe sotto di lui & che si esseguisse, o le vna, o le altra cõditione di queste altrimẽte il giorno seguente si sarebbe partito & protestaua la Francia essere persa & totalmẽte aliena da questa sede & che le hauerebbe preso vn odio inplacabile & irrecõciliabile. Tutto questo fu referito da gli dui Cardinali à gli altri nõ volẽdo egli venire alla presẽza loro, In tãto veniua tẽpo che gli Cardinali andassero a referire à sua Santità & perche voleuano prima intẽdere anchora le opinione di quello de Spagna andorno di sopra alle anticamara di sua Beatitud. La qual era ritornata da Beluedere & iui aspettorno le Ambasciatore de Spagna che era in S. Pietro il quale venuto fu da gli Cardinali ritirato in vn Camerino & gli parlorno per intendere la sua volunta, la qual fu che egli à patto alcuno nõ voleua accettar questo luogo

& chegli ordine che haueua dal suo Re non lo permetteua, di modo che trouando si gli Cardinali isclusi dalle vno & dalle altro referirno il tutto à sua Santità, la qual cō tutta la prudenza & benignità che si poteua vsare in simile negotio rispose: Hoi faciamo questo per far fauore al Re de Spagna, & le Ambasciatore lo conosce ne lo vol accettare, Andate dunque à dir gli che se non lo vuol accettare: Noi siamo resoluti di mattina dare il suo luogo à Francia, & fare quanto comporta la giustitia. Andorno gli Cardinali che furono tre cioè Morone, san Clemente, & Vitello, doppo le hauer fatto al quanto proua in persuader gli che accettase il partito quando videro che egli staua risoluto di non gli dissero la deliberatione di sua Sanctità per la mattina seguente & egli disse che resoluendosi su Beatitudine di far gli quello agrauio egli leuoleua legere vna scrittura che la aueua in mano voleuano gli Cardinali menarlo dentro ma Vitello gli disse che non era honesto andare inanzi à vn Principe tanto grande quanto è il Papa, & legere vna scrittura, la quale non fusse istata prima, vista & considerata da sua Sanctità le Ambasciator fece restenza di darla, & replicando gli i Cardinali il medesimo soggiunse le Ambasciatore che la scrittura era modesta replico di nouo Vitello che quanto piu ella era modesta tanto piu era s[illegible]o honore che se vidisse de sua Sanctità, Alle hora le Ambasciatore gliela diede di piu gli fu dimandato si voleua venir la mattina in Capella, & gli Ambasciatore rispose che farebbe quanto comandaua il suo Re, & quello che compisse alle honor suo accennando quasi di voler venire, entrorno gli Cardinali con le scrittura & la ferono leggere a sua Sanctità, & vi trouorno alcune parole impertinenti, per le quale sua Beatitudine con grandissima ragione alterata comincio à dire, poi che procede di questa maniera se vuol protestare che venghi in publico in Sala di Constanstino ordinando che si accendessero le torcie. Gli Cardinali gli furono in torno che era meglio

auc-

auedere di far gli leuar quelle parole, & passar il tutto quietamente. Cosi sua Sanctità si fermo quanto a questa parte. Quanto alle altra parte che diceua di voler venire in Capella la mattina, il Papa ordino al Cardinal i Vitelli che gli dicesse da parte sua che la mattina non entrebbe la porta di Suizzari del Palazzo se non cō dui seruitori, & vn Notaro à far protesto & dire tutto quello che volesse ma che egli gli hauerebbe data risposta cōueniente alle parole che hauesse detto. Cosi i Cardinali andorno, dalle Ambasciatore & dissero che douesse mutare quelle parole & egli staua duro de non volere & ricuso di farlo mostrando pero sēpre molta modestia & molta humanità. Quanto alli altra ambasciata che gli fece Vitello egli resto molto sospeso, ne fece risposta alcuna. Entrorno gli Cardinali dentro a referia su Sanctità che egli diceua di non voler mutare la scrittura è con tuto questo era pur bene diffinirla. Alli hora cosi il Papa nella Camara secreta lo fece venir dentro con tre o quatro testimonii che furno il Conte Broccardo, Conte Landriano, Abbate Brisigna & le Ambasciatore il quale in tanto haueua leuato dalla protesta quelle parole importanti lesse la protesta sempre in genochioni, & gli Cardinali stettero sempre à sedere con le barrette in testa. *La protesta era del tenore chi qui si puo vedere:*

Protesta.

NOtarios Publicos que aqui presentes estais, dadme por fee y testimonio ami don Luis de Requesens Comendador mayor de Castilla Embaxador de la S.C.R. Magestad del Rey de Espanna mi sennor, como digo y protesto que el Rey mi sennor deue preceder al serenissimo Rey de Francia, assi por la Corona de Espanna antiguedad potencia y grandeza della como por la multitud de otros Reynos y sennorios que a ella estan subiectos, de que procede

que su Mageſtad es el mayor y mas poderoſo Rey del mundo, pues en ſus Eſtados y ſennorios oy eſta defendida y conſeruada la fee Catholica, y Religion Chriſtiana de nueſtro Sennor Ieſu Chriſto, y ſu ſanta Sede Apoſtolica y Ygleſia Romana: y aſſi como à Rey de tan grandes Reynos y Eſtados donde eſta, inuiolablemente ſe defiende, conſerua y augmenta, y ſiempre ſe ha conſeruado y aumentado ſin vanidad ni mutacion alguna ſe le deue y es ſuyo el mejor lugar demas y allende de otras muchas coſas que para el ay, que por ſer al mundo notorias no las refiero, particularmente, de que no ſolo de la precedencia que Vueſtra Santidad dize querer declarar, o, ha declarado agora por eſcrito, o, por palabra, por promiſſion, o, por otra qualquier via en fauor del dicho ſereniſſimo Rey de Francia, pero aun de auer hecho, o, hazer qual quier acto de ygualdad, por el qual ſe ponga en duda la precedencia a la Mageſtad Catholica del Rey mi ſennor, ſerle deuida, ſe le haze notorio agrauio e iniuſticia. Por lo qual yo en ſu nombre contradigo a qualquier declaraciõ de precedẽcia, o, de ygualdad, que en fauor del dicho ſereniſſimo Rey de Francia ſe aya hecho, o ſe haga, y hablãdo cõ el deuido acatamiẽto digo ſer nĩguna y de ningũ valor y effecto cõtra el notorio derecho de ſu Mageſtad Catholica, y no eſtãdo hechâ declaracion, proteſto no ſe deuer hazer, y ſi hecha eſta deuerſe reponer por ſi allende de ſer notoriamente injuſta, ninguna, è inualida por ſer hecha ſin conocimiento de cauſa, ſin citacion de parte, ſin proceſſo ni prouança alguna, y como el derecho es notorio la ſentencia deſta manera dada por qualquier Pontifice, es ninguna, y aſſi proteſto ſer deuido a ſu Mageſtad el primèr lugar, ante todos los Reyes del mũdo, y que por acto ninguno que ſu Santidad haga, o huuiere hecho, como por acto injuſto è inualido no le prejudicar en conſentir, que ſe haga por iuyzio en la precedencia, la qual es tã deuida à ſu Mageſtad Catholica, y hago eſta proteſtacion todas quantas vezes al derecho de ſu Mageſtad

con-

conuiene y fuere neceſſario, y hablando con el acatamiento y reuerencia que ſe deue a la ſereniſſima perſona de V. B. y con grandiſſimo ſentimiento que tengo de verme neceſſitado del leuar en eſte termino que por todas las vias poſſibles yo he procurado euitar, y agora euitara ſi pudiera, proteſto que haziendo V. Santidad, o dando lugar a que ſe haga la dicha declaracion ſera cauſa de grandes y graues incõuenientes, que en toda la Chriſtiandad ſe podrian ſeguir, que facilmente ſe dexan conſiderar, los quales ſean a cargo de V. B. que podran ſer tales que iuſtamente la ocaſion y cauſa dellos perturbaran el animo de vueſtra Beatitud, y porque no ſe pueda imputar no lo auer aduertido a vueſtra Beatitud, ni que a coſa tan agrauiada yo aya diſſimulado hago eſte proteſto, y y pido al preſente y preſentes notarios me den teſtimonio deſta proteſtacion para conſeruacion del derecho de ſu Mageſtad Catholica, para que yo pueda dar cuenta y deſcargo de mi a la Mageſtad Catholica del Rey mi ſennor.

Riſpoſe ſu Sanctita ſenza punto de alteratione, & con quella dignita che ſi conuiene a un Vicario di Chriſto admettendo il proteſto ſi & inquantum iſcuſandoſi che non haueua citato le parti perche eſſi non haueuano voluto che non haueua ſeruata la forma ſolita de gli altri giuditii per che egli haueuano trouato gli Franceſi ſempre che ſtauano à canto alli Ambaſciator delle Imperatore gli cõſeruaua in quello iſteſſo luogo ſenza dargli, coſa alcuna de nuouo & ſe offeriua ſe gli voleua di comettere la cauſa al Collegio di Cardinali, o, a tutta la Rota & di fare giuſtitia che le animo ſuo era buono verſo il Re Philippo & gli darebbe ſempre tutte le ſodisfattione che poteſſe & che le amaua, & gli farebbe ſempre tutti piaceri & che, non accadeua che vn Re come lui deueſſe mettere ſotto ſopra tutto il mondo per queſto acto le Anbaſciator riſpoſſe ſolo aquella parte doue ſu Sanctita ſe offeriua al Re & gli diſſe. Que ſu Sanctitad ſe auia quitado la libertad

de ha-

tentia, cum Rex Hispaniæ diuersa dignitas sit à Rege Castellæ, & Aragoniæ, vt superius diximus: Item neque eodem iure agendi, neque causa cum tunc iure Regis Castellæ, & Aragonię, non Hispaniarum actum sit, hodie iure Regis Hispaniæ agatur, & causa eius sit, quæ diuersa sunt ex adductis superius, & ita illa sententia vt diuerso iure agendi diuersa causa inter diuersas dignitates lata non nocet.

Item quod certũ est Pii IV. controuersia excitata de primo considendi loco, & præcedentia inter legatos Hispaniæ, & Galliæ, non sententia iudicialis extitit, nec pronunciata ordine, & more iudiciorum fuit, sed solum quædam compositio agebatur, in mediumque proposita, & tractata, non decisa, ac diffinita cum deliberatione mansit, & ita nec ius inter partes fecit, nec iudicii, nec sententiæ nomen habuit, vt testis locupletissimus est Italus auctor Comes Natalis *in historia sui temporis ab anno 1545. vsque ad annum 1581. lib. 14. in fin. anno 1564.* cuius verba recensere libet, ne aliquid ex capite fingere videar: 18

Sententia Pii IV. non sententia iudicialis extitit, sed quadam compositio, quam intendebat suadere, neque effectũ habuit.

Perturbabant in Italia magnopere animum Pontificis post patefactam tam periculosam stultorum coniurationem, dissensiones ortæ in Tridentina Synodo inter duos potentissimos Christianorum Reges, vtrius orator Regis honorificentiorem locum obtineret ac præcederet. Nam Rex Gallorum insignem sibi fieri iniuriam, & non ferendam censebat, si cum priorem locum tot annos ipse obtinuisset, & antiquissimus atque Christianissimus Rex cæteros omnes Reges anteiret nobilitate, potentia, dignitate, sub cuius imperio quatuor Reges, & triginta ac duo Duces continerentur, qui multa præclare pro Christiana fide fecisset, qui diuinis miraculis cœlitus fuisset confirmatus, nunc cogeretur Philippo nouo Regi cedere. Imperat igitur hic Rex per literas suo oratori, quem assiduum Romæ habebat, nisi perantiquus sibi & visitatus locus publice concedatur apud Pontificem, & cæteris honorificentior post Cæsarem, vel si quid in huiusmodi negotio innouetur, præter id vnum, si legatio Hispana scilicet excluderetur, vti continuo obnuntiata perpetua Gallia ab Apostolica sede abalienatione Roma excederet.

deret. At contra iubetur Hispanus orator nullo modo perferre, si concederetur Gallico oratori vt praecederet; atque omnino vel honorificentiorem locum post Cæsarem procuraret, vel certe parem Gallico dignitate. Contendebant idcirco, enixeque demonstrare nitebantur Hispanas partes complexi regnum Hispaniæ antiquius esse & nobilius Gallia, quippe quod Hispania caput sit Europæ, quæ post ruinas, euersionesque Gothorum ac Maurorum apparet iure debere redire ad pristinam auitamque dignitatem. Nam eius Prouinciæ Rex, quæ prior Christianam fidem complexa est, quæ plura beneficia in Christianam Rempublicam contulit, quæ latius imperat, quæ digniores Regis electores habet, iure optimo locis omnibus & temporibus dignitate præcedere debet. At Hispania per multos annos ante Gallos complexa est Christianam fidem, multaque bella per noningentos fere annos pro fide Christiana aduersus barbaras & immanes nationes gessit, multasque ciuitates & bellicosos populos ad Christianam fidem sanctæque Romanæ Ecclesiæ catholicæ obedientiam compulit, cum Galli Reges contra perdomitis & subiugatis tantum finitimis Christianis nationibus sui regni fines ampliauerint; qui cum semel Pontificem defenderint; mox Christianissimi nomen sibi sumpserunt. Quod vero attinet ad dignitatem electionis, contendebant Hispani post clades & calamitates acceptas à Mauris, Hispaniam fuisse vniuersam in duodecim regna diuisam, regemque ipsum Hispanum ab hisce regibus fuisse delectum, cum Rex Galliarum contra non quidem à regibus, sed à Ducibus totidem delectus fuerit, qui certe fuerunt inferiores dignitate. Nunc autem cum res ad vnum redierit regem, opus esse ad integritatem, prioremque statum rem redire, cum hactenus non extincta quidem, sed in multorum amplexu consopita quodammodo fuerint, quare & antiquior & nobilior erit Hispanus Gallo Rege censendus. His addebantur vetera iura Hispana in regnũ Galliæ, & recentia præterea propter Burgundiam familiam, cum tamen Gallus Rex contra nullum ius habeat in Hispaniam, cõtendebant rursus Hispani Gallum regem neq; vnctum esse, vt asserebatur, neque lilia diuinitus accepisse, sicuti Rex Hispanus accepit crucem rubram, neque fuisse legitime Christianissimum appellatum à Pontificibus, cum solus Imperator legitimus sit dispensator & largitor titulorum. Quibus accedebãt amplissima Siciliæ Neapolisq; re-

gna, & tot opulentissimi principatus, & Indiarum, nouique orbis possessio, & tanta imperii amplitudo, vt Rex Hispanus dignus potius qui imperatorio nomine insignetur apparet, quam cui Rex Gallus praeferatur: quippe cum titulorum & imperii amplitudo & antiquitas atque opulentia non parum faciat ad dignitatem & praestantiam ipsorum Regum. Scribit praeterea Philippus ipse ad Pontificem, nisi conueniens locus suo oratori assignetur, se non oratorem modo, verum etiam omnes subditos Roma euocaturum. Monet oratorem vt primum locum procuret à sinistra Pontificis, cum locus à dextra Caesari conueniat, vel Gallo, si absit Caesaris orator; quem locum si obtinere non possit, aut si contra fuisset pronuntiatum à Pontifice, iubet non Roma quidem excedere, sed non amplius tanquam oratorem regium negotiari. His eque validae rationes à Gallis defensoribus, si non superiores aduersus Hispanas afferebantur, quas cum non potuerim assequi vt cupiebam, malui silentio inuoluere, quam imperfectas ad posteros transmittere, cum alii scriptores illud efficere possint. Consimilis contentio inter Florentiae Ferrariaeque Duces versabatur, quoniam alter per quasdam occasiones primum locum sibi deberi putauerat, at alteri legitimũ videbatur perantiquum gradum honoris & auitam possessionem conseruare, ac ius eius reipublicae retinere, quae semper sine vlla dubitatione vel controuersia primum nominis, existimationis, dignitatis locum obtinuerat. In hanc controuersiam proprias rationes vtriusque Principis recensere praetermisi, eadem ratione commotus, qua Gallicas etiam praeteriui. Accidit quod auctus viribus Florentiae Dux & dignitate, dilatatoque Imperio per optimum animi sui affectum rebus praeclare gestis explicatum multa & non leuia contulerit auxilia ad defensionem & incremẽtum Christianae religionis, primum à Pio V. Summo Pontifice ob ingẽtia merita, deinde à Caesare duobus supremis principibus Christiani nominis ad sublimiorem dignitatis gradum, dignioremque titulum prouectus est, quo facto omnis illa controuersia de medio sublata iure videri potest, vt magis opportune à nobis explicabitur. Enimuero Summus Pontifex qui intelligeret Reges ac Principes propensos esse magis ad irã, quam ad cognoscendam aequitatem suarum petitionum, plerumque multis rationibus de regibus iudicium differt. Rem in dies protrahit, multi-

multiplicibus tergiuersationibus negotium comperendinat. Sententiam quoquomodo potest deuitat proferre, nihil aliud studiosius molitur, quā vt illud iudicium silentio inuoluatur. Sed cum Gallus omnino Roma esset excessurus, nisi suus locus sibi assignaretur, indicuntur comitia sacratorum patrum purpuratorum. Conueniunt frequentes, explicantur in comitiis facultates & mandata vtriusque Regis procuratorio nomine suis oratoribus concessa. Disputatur diu pro vtroque Rege pro animis magis huic quam illi propensis. Denique cum ad ferendam sententiam ventum est, illa perobscura & noctis plena lata est dissentientibus plerisque in vtramque partem. Non placuit petitio Philippi Regis quibusdam purpuratis, cum parem locum videretur postulare, & tamen honorificentiorem clam aucuparetur, quippe quia primus locus à sinistra sit honorificentior secundo à dextra. Sic enim fiebat vt Hispanus cum pari loco contentus esse appareret, fieret superior; atque hac pluribus disputata sunt. Pontifex in tanta sententiarum varietate dubio erat animo quid esset faciendum, quare cum nollet primum locum Gallo assignare post Cæsarem, decernit vt in sacello locus inter sacra Hispano assignaretur supra omnes purpuratos diaconos, at paulo tamen humilior & contractior, qua ratione visus est Pontifici suum locum obtinere, at non præcedere Gallus Hispano. Quod attinebat ad exosculationem sacræ imaginis, quam Pacem vocant, & suffitum thuris, ita statuit, vt imago primum Cæsareo, deinde cæteris ab eo oratoribus porrigeretur postmodo daretur Hispano. Thuris suffimentum omnibus simul primum, postea Hispano offerretur. Cum manus essent lauandæ, quod semel aut bis certe ad summum quotannis accidit, decernitur ne Hispanus accedat. Illud quoniam nescio quid nouum, & hactenus inusitatum haberet præter antiquam consuetudinem, fecit vt Gallus orator locum recusaret, qui erat perpetuam Galliæ abalienationem obnuntiaturus, sicuti iussus fuerat à Rege, nisi Hispanus mutandi consilii opportunitatem obtulisset. Nam discessuro Gallo par esse videbatur, vt per quandam comitatem & facilitatem verborum optatū locū aucuparetur sedis, superbe recusauit: Gallo cōtra per eam opportunitatē locū oblatum humaniter acceptātē, omnis Pōtificia indignatio à Gallo cōuersa est in Hispanū. Nā Pōtifex iratus ait se Hispano cōcessisse humanitatis causa, quod

alla festiuità della Pentecoste, il Sabbato precedente alla festa che fu à 19. di Maggio 1564. chiamo gli infrascripti Cardinali Pisani, Cesi, Morone, Farnesi, San Clemente, Bordigiera, Borromeo al tempo Camarlengo Ferrara & Vitelli & in Camara sua gli propos̃e como si trouaua hauer promesso di dare il suo luogo alle Ambasciatori di Frācia & che voleua in ogni modo osseruarlo, ma quando si fusse trouato modo & non hauesse pregiudicato a Francia & fusse stato di Sodisfatione à Spagna le hauerebbe hauuto molto à caro & pero egli gli haueua chiamati inanzi a lui quella matina per trouar questo modo che sarebbe vna vtil cosa à metterlo in essecutione. Furono dumque proposti due parti, vno che era stato mandato dalla Corte di Spagna cioe che alla Ambasciatore Catholico si desse il luogo sotto il sinistro Diacono assistente il altro che si metesse vn scabello alla incōtro di sua Beatitudine al capo della banca di Diaconi vn poco piu dentro sopra il quale sedesse il Ambasciatore di Spagna. Il primero partito fu examinato da Cardinali & fu detto che gli era troppo degno & honorato & tale che non sarebbe stato amesso in modo alcuno dalla Ambasciatore se ben si diceua che si darebbe le elettione à Francia che pigliasse qual volesse, occorreuano anchora sopra di esse altre difficoltà come dire che hauesse à portar la coda a su Santità darle il acqua alle mani quando celebraua pigliar la mano destra hauer il incenso prima & la pace, ma per alla hora si diceua che non occoreua determinare cosa alcuna di queste poi che su Beatitudine non celebraua ancora che poi in vltimo sua Santità si lasciasse intendere volere che quello di Spagna cedesse in tuti quelli atti alla Ambasciatore di Francia, solamente vi rimaneua la difficoltà del dare l. incenso & questo si leuaua dicendosi che si poteua dare vna incēsata agli Ambasciatori della banda destra & vna alla sinistra ma come si è detto il partito non piaque come si fusse troppo honorato à Spagna solo dalla banda sinistra & tutti gli altri dal-

la destra. Il secondo partito pareua piu conueniente & accetabile si ben conteneua le medesime difficoltà dette di sopra. Quanto agli altri atti di precedere si sarebbe non dimeno prouisto col nõ venire delli Ambasciatori di Spagna quando fusse occorso, che sua Santità celebrasse & nel dar il incenso ch'era necessario in ogni Capella si pigliaua questo ispediente che fussero incensati prima tutti quelli della banda destra fin alli vltimo che è quello de Fiorenza & doppo che si fusse incensato alla sinistra quello di Spagna che in questo modo incensandosi quel di Fiorëza si veniua à dinotare che non si andaua secondo il ordine della precedenza Bardigiera & Ferrara repugnauano & contradiceuano a questo secondo partito & a qual si voglia altro che si proponessi mostrando in effetto di volere che il suo Ambasciatore stesse non solo sotto quello delli Imperatore ma che quello di Spagna stesse sotto di loro & questo era il loro parere se bene chiaratamente non lo diceuano in parole & soggingeuano che il Ambasciatore suo non sene contentarebbe mai & che essi non il hauerebbeno consigliato ne essortato. Allihora il Papa mosso da giustissima causa gli disse che essi erano troppo ostinati & voleuano essere Patroni della sua Capella & che non il intendeua cosi & che haueua promesso di dar il luogo suo à Francia & glielo voleua osseruare ma che glieli haueua gia promesso quando cio si potessi fare senza pregiuditio del Re di Francia di non honorar à Spagna & dargli tutte quelle sodisfationi che si poteuano, & pero che essi hauessero pazienza & ordino agli Cardinali che il giorno attendessero à parlar allo vno & allo altro Ambasciatore perche egli non verrebbe quel giorno à vespero & che se si fusse trouato che la matina della Pentecoste egli era resoluto di fare la giustitia. Andorno gli Cardinali alle Stanze di Borromeo doue era le Ambasciatore de Spagna & separati dalla Bodigiera, & Ferrara che se erano ritirati in vne altra stanza gli conferir-

ferirno questo modo che se erano imaginato per amor suo il Ambasciatore mostro di far vn poco di renitenza ma nõ tanta che gli Cardinali disperassero che non potessi succedere il partito massime hauendo gli detto in vltimo che riuedirebbe meglio le sue instrútione & gli darebbe risposta. Fatto questo gli Cardinali si misero à magniare dalla Bordigera in poiche volse andar à casa sua dicẽdo di hauer à ragionar con el Ambasciator di Francia che quella mattina era con lui à desinare & condusero gli Cardinali doppo desinare de mandar à chiamare il Ambasciator di Francia come fecero per conferir anchora seco quel secondo partito, ma egli ricuso di vinire dicendo che sua Santità gli haueua promesso il luogo suo & che egli alli hora di vespro sarebbe venuto per hauerlo ma non per venire à dispute ne stare su le negotiationi. Rimãdorno di nouo & si fece tãto che vicino alli hora de vespro si condusse in alcune Camere di Borromeo doue Ferrara & Bordigiera separati da gli altri Cardinali per spatio di piu di due hore ragionorno cõ lui di questa materia ma egli stette saldo in recusar ogni partito dicẽdo che sua Santità gli haueua promesso di dargli il suo luogo & che quel di Spagna, o nõ verrebbe, o starebbe sotto di lui & che si esseguisse, o le vna, o le altra cõditione di queste altrimẽte il giorno seguente si sarebbe partito & protestaua la Francia essere persa & totalmẽte aliena da questa sede & che le hauerebbe preso vn odio inplacabile & irrecõciliabile. Tutto questo fu referito da gli dui Cardinali à gli altri nõ volẽdo egli venire alla presẽza loro, In tãto veniua tẽpo che gli Cardinali andassero a referire à sua Santità & perche voleuano prima intẽdere anchora le opinione di quello de Spagna andorno di sopra alle anticamara di sua Beatitud. La qual era ritornata da Beluedere & iui aspettorno le Ambasciatore de Spagna che era in S. Pietro il quale venuto fu da gli Cardinali ritirato in vn Camerino & gli parlorno per intendere la sua volunta, la qual fu che egli à patto alcuno nõ voleua accettar questo luogo

& che gli ordine che haueua dal suo Re non lo permetteua, di modo che trouando si gli Cardinali isclusi dalle vno & dalle altro referirno il tutto à sua Santità, la qual cõ tutta la prudenza & benignità che si poteua vsare in simile negotio rispose: Hoi faciamo questo per far fauore al Re de Spagna, & le Ambasciatore lo conosce ne lo vol accettare, Andate dunque à dir gli che se non lo vuol accettare: Noi siamo resoluti di mattina dare il suo luogo à Francia, & fare quanto comporta la giustitia. Andornò gli Cardinali che furono tre cioè Morone, san Clemente, & Vitello, doppo le hauer fatto al quanto proua in persuader gli che accettasse il partito quando videro che egli staua risoluto di non gli dissero la deliberatione di sua Sanctità per la mattina seguente & egli disse che resoluendosi su Beatitudine di fargli quello agrauio egli leuoleua legere vna scrittura che la aueua in mano voleuano gli Cardinali menarlo dentro ma Vitello gli disse che non era honesto andare inanzi à vn Principe tanto grande quanto è il Papa, & legere vna scrittura, la quale non fusse istata prima, vista & considerata da sua Sanctità le Ambasciator fece restenza di darla, & replicando gli i Cardinali il medesimo soggiunse le Ambasciatore che la scrittura era modesta replico di nouo Vitello che quanto piu ella era modesta tanto piu era suo honore che se vidisse de sua Sanctità, Alle hora le Ambasciatore gliela diede di piu gli fu dimandato si voleua venir la mattina in Capella, & gli Ambasciatore rispose che sarebbe quanto comandaua il suo Re, & quello che compisse alle honor suo accennando quasi di voler venire, entrorno gli Cardinali con le scrittura & la ferono leggere a sua Sanctità, & vi trouorno alcune parole impertinenti, per le quale sua Beatitudine con grandissima ragione alterata comincio à dire, poi che procede di questa maniera se vuol protestare che venghi in publico in Sala di Constanstino ordinando che si accendessero le torcie. Gli Cardinali gli furono in torno che era meglio

auec-

auedere di far gli leuar quelle parole , & passar il tutto quietamente. Cosi sua Sanctità si fermo quanto aquesta parte. Quanto alle altra parte che diceua di voler venire in Capella la mattina , il Papa ordino al Cardinal i Vitelli che gli dicesse da parte sua che la mattina non entrebbe la porta di Suizzari del Palazzo se non cō dui seruitori, & vn Notaro à far protesto & dire tutto quello che volesse ma che egli gli hauerebbe data risposta cōueniente alle parole che hauesse detto. Cosi i Cardinali andorno , dalle Ambasciatore & dissero che douesse mutare quelle parole & egli staua duro de non volere & ricuso di farlo mostrando pero sēpre molta modestia & molta humanità. Quanto alli altra ambasciata che gli fece Vitello egli resto molto sospeso, ne fece risposta alcuna. Entrorno gli Cardinali dentro a referia su Sanctità che egli diceua di non voler mutare la scrittura è con tuto questo era pur bene diffinirla. Alli hora cosi il Papa nella Camara secreta lo fece venir dentro con tre o quatro testimonii che furno il Conte Broccardo, Conte Landriano, Abbate Brisigna & le Ambasciatore il quale in tanto haueua leuato dalla protesta quelle parole importanti lesse la protesta sempre in genochioni, & gli Cardinali stettero sempre à sedere con le barrette in testa. *La protesta era del tenore chi qui si puo vedere:*

Protesta.

NOtarios Publicos que aqui presentes estais, dadme por fee y testimonio ami don Luis de Requesens Comendador mayor de Castilla Embaxador de la S.C.R. Magestad del Rey de Espanna mi sennor, como digo y protesto quel Rey mi sennor deue preceder al serenissimo Rey de Francia, assi por la Corona de Espanna antiguedad potencia y grandeza della como por la multitud de otros Reynos y sennorios que a ella estan subiectos, de que procede

que su Mageſtad es el mayor y mas poderoſo Rey del mundo, pues en ſus Eſtados y ſennorios oy eſta defendida y conſeruada la fee Catholica, y Religion Chriſtiana de nueſtro Sennor Ieſu Chriſto, y ſu ſanta Sede Apoſtolica y Ygleſia Romana: y aſſi como à Rey de tan grandes Reynos y Eſtados donde eſta, inuiolablemente ſe defiende, conſerua y augmenta, y ſiempre ſe ha conſeruado y aumentado ſin vanidad ni mutacion alguna ſe le deue y es ſuyo el mejor lugar demas y allende de otras muchas coſas que para el ay, que por ſer al mundo notorias no las refiero, particularmente, de que no ſolo de la precedencia que Vueſtra Santidad dize querer declarar, o, ha declarado agora por eſcrito, o, por palabra, por promiſſion, o, por otra qualquier via en fauor del dicho ſereniſſimo Rey de Francia, pero aun de auer hecho, o, hazer qualquier acto de ygualdad, por el qual ſe ponga en duda la precedencia a la Mageſtad Catholica del Rey mi ſennor, ſerle deuida, ſe le haze notorio agrauio e iniuſticia. Por lo qual yo en ſu nombre contradigo a qualquier declaraciõ de precedẽcia, o, de ygualdad, que en fauor del dicho ſereniſſimo Rey de Francia ſe aya hecho, o ſe haga, y hablãdo cõ el deuido acatamiẽto digo ſer nĩguna y de ningũ valor y effecto cõtra el notorio derecho de ſu Mageſtad Catholica, y no eſtãdo hechâ declaracion, proteſto no ſe deuer hazer, y ſi hecha eſta deuerſe reponer por ſi allende de ſer notoriamente injuſta, ninguna, è inualida por ſer hecha ſin conocimiento de cauſa, ſin citacion de parte, ſin proceſſo ni prouança alguna, y como el derecho es notorio la ſentencia deſta manera dada por qualquier Pontifice, es ninguna, y aſſi proteſto ſer deuido a ſu Mageſtad el primer lugar, ante todos los Reyes del mũdo, y que por acto ninguno que ſu Santidad haga, o huuiere hecho, como por acto injuſto è inualido no le prejudicar en conſentir que ſe haga por iuyzio en la precedencia, la qual es tã deuida à ſu Mageſtad Catholica, y hago eſta proteſtacion todas quantas vezes al derecho de ſu Mageſtad

con-

conuiene y fuere necessario, y hablando con el acatamiento y reuerencia que se deue a la serenissima persona de V. B. y con grandissimo sentimiento que tengo de verme necessitado del leuar en este termino que por todas las vias possibles yo he procurado euitar, y agora euitara si pudiera, protesto que haziendo V. Santidad, o dando lugar a que se haga la dicha declaracion sera causa de grandes y graues incõuenientes, que en toda la Christiandad se podrian seguir, que facilmente se dexan considerar, los quales sean a cargo de V. B. que podran ser tales que iustamente la ocasion y causa dellos perturbaran el animo de vuestra Beatitud, y porque no se pueda imputar no lo auer aduertido a vuestra Beatitud, ni que a cosa tan agrauiada yo aya dissimulado hago este protesto, y y pido al presente y presentes notarios me den testimonio desta protestacion para conseruacion del derecho de su Magestad Catholica, para que yo pueda dar cuenta y descargo de mi a la Magestad Catholica del Rey mi sennor.

Rispose su Sanctita senza punto de alteratione, & con quella dignita che si conuiene a un Vicario di Christo admettendo il protesto si & inquantum iscusandosi che non haueua citato le parti perche essi non haueuano voluto che non haueua seruata la forma solita de gli altri giuditii per che egli haueuano trouato gli Francesi sempre che stauano à canto alli Ambasciator delle Imperatore gli cõseruaua in quello istesso luogo senza dargli, cosa alcuna de nuouo & se offeriua se gli voleua di comettere la causa al Collegio di Cardinali, o, a tutta la Rota & di fare giustitia che le animo suo era buono verso il Re Philippo & gli darebbe sempre tutte le sodisfattione che potesse & che le amaua, & gli farebbe sempre tutti piaceri & che, non accadeua che vn Re come lui deuesse mettere sotto sopra tutto il mondo per questo acto le Ambasciator risposse solo aquella parte doue su Sanctita se offeriua al Re & gli disse. Que su Sanctitad se auia quitado la libertad

de ha-

de hazer merced al Rey su sennor, haziendole tanto agrauio, Respose il Papa: Non per causa nostra ma vostra & gli beneficii che habiamo fatto al Re Philippo non meritauano queste parole che voi dite che ci faceste vna protesta della maniera che ci hauete fatta, & questo fù il fine licentiando su Santità le Ambasciatore che sene andasse.

Auiendo el sennor Comendador mayor vsado todos los medios que a podido, porque su Sanctidad le diesse la ygualdad con el Embaxador de Francia auiendo hasta agora pretendido la precedencia su Sanctidad, ha siempre mostrado estar resoluto en declarar en fauor del Frances, con no restar..............en esta possession. Facilmente oy Sabado veynte de Mayo su Sanctidad ha hecho hazer congregacion ante si despues de comer a los illustrissimos Cardenales, entre ellos Moron, Farnes, Sancta Flor, san Clemente, Vitello, Cesis, Borromeo, &c. Los quales an procurado de induzir al Embaxador de Francia acontentarse de alguna igualdad, y por esto se han propuesto diuersos pareceres, y en ninguno a condescendido, si no se le diesse al nuestro lugar en vn vanco sobre los Cardenales, Diaconos vn poco mas atras, en lo demas queria proceder, auiendose por algunos de los sobredichos Cardenales referido esto por vltimo acuerdo al Comendador mayor en la antecamara de su Sanctidad, el no lo acepto sino que dixo que queria hazer su protestacion, fueron con esto los Cardenales al Papa y de nueuo salieron diziendo al Comendador mayor se la mostrasse, y leyda le rogaron que quitasse vna palabra escandalosa: y assi lo hizo, y llamado dentro al Papa se hinco de rodillas y leyo la protestacion, la qual en suma contenia al principio la amistad y parentesco que auia entre su Magestad y el Rey de Francia, y despues la grandeza y potencia de su Magestad Catholica, y como era mayor sennor y Rey del mundo y benefactor desta santa Sede, y como por esto y por otras razones que

que del auia entendido su Mageſtad, merecia el primer lugar, que no dandoſe le y auiendo declarado haſta entõces, o declarandoſe en adelante coſa contra eſto à boca, o en eſcritura, o en obra ſe proteſtaua que tal ſentencia era injuſta iniqua à indeuida, y que no hazia danno ni perjuyzio a la juſticia de ſu Mageſtad, no auiendo en ello ſu Santidad procedido citada la parte, y que ſe proteſtaua que de los dannos, o inconuenientes que de aqui podrian reſultar era ſu Santidad cauſa. Leyda la roteſtacion demando ſu Santidad la copia, la qual le fue dada, y dixo muy repoſadamẽte que admitia la dicha proteſtacion, ſi & inquantum, y que no podia dexar de conſeruar al Frãces en el lugar que auia eſtado en nueſtros tiempos, que en lo demas cometeria la cauſa, o a Cardenales, o a los Auditores de Rota, para que ſe vieſſe tam in poſſeſſorio quam in petitorio, y que ſi haſta aqui no lo auia hecho era porque ſu Mageſtad nunca auia querido que ſe cometieſſe. En eſte medio el Embaxador ſe quiſo partir dudando no qu ſieſſe declarar ſentencia contra, y fue detenido por los Cardenales, diziendo que pues el auia oydo, que le oyeſſe tambien a el, y proſiguio diziendo que auia à ſu Mageſtad dado los plazeres y regalos que pudieſſe, è interrumpiole el Embaxador, diziendo que ya ſu Sãtidad en eſto ſe auia quitado la libertad, para hazer merced a ſu M. A lo qual el Papa reſpondio, con alguna alteraciõ, que no merecia eſta proteſta y palabras las mercedes y plazeres que haſta aqui auia hecho a ſu Mageſtad, y a ſu Corona: y con eſto acabò demandandoſe copia deſtas palabras por el ſecretario del Embaxador. Y aſſi diziendo el Embaxador que ya no auia mas que hazer, que beſaua al pie de ſu Santidad, ſe partio de Palacio a vna hora de noche.

Copia de vna littera de Trento.

LA mattina di S. Pietro eſſendo gli ſegniori legati i due Cardinali gli padri tutti & Ambaſciatore in Capella

nel Domo & incominciata gia la messa che celebraua il Vescouo de Auosta Ambasciator del Duca de Sauoya si vidde alli improuiso vscir di Sacristia vna Sedia di velluto morato che il Maestro di Cerimonie ignorãte del mistiero faceua cõdurre, & locare dinãzi à gli Patriarchi dico tra le vltimo luogo di Cardinali, & primo di Patriarchi che diede marauiglia à ognuno & molto maggior ne diede il vedere sopragiongere & seder in quella Sedia il segnior Conte di Luna in solito di cõparire in simili attioni doue oltre la differẽza del luogo ne viene anco quella delli incẽso, della pace & altre ceremoni, Hor altre che inter Patres in quello instante nacquero diuerse sorti mormorationi come sono diuersi gli humori & gli ceruelli si vidde subito il Cardinali de Loreno & gli Ambasciatore de Francia dar si le ochio le vno alli altro, & Loreno cominciar à parlar cõ gli legati merauigliandosi di questo atto cosi improuiso & celato à lui & agli Ambascatore del suo Re il simile fecero, gli Ambasciatore co il Mezo dil Maestro delle Ceremonie che lo mãdorno da gli segniori legati mettẽdo gli in consideratione à punto le sudette Ceremonie che ho detto de incenso & di pace al che fù resposto che si saria remediato cõ fare che in vn medesimo tempo cõ due torriboli & due paci due ministri hauessero fatto quelle ceremonie de che gli Francesi non si contentorno dimãdando di essere cõseruati nel possesso della precedenza & che non erano per comportar innouatione alcuna, ma che haueriano protestato & partitisi dal Concilio cosi fatto modo rispondẽdo & replicando per internuntii sene passo fin alla hora del sermone che nõ se vdi ne Epistola ne Euangelio, & salito in Pulpito il Theologo Spagnolo per dire il sermone che il poueretto credette hauer à fare in quel di solẽne con piena audienza & molta attentione gli segniori Legati con gli altri Cardinali & cinque Chiese. Praga Ambasciatore delli Imperatore, & con esse il Presidente Feneno vno degli Ambasciatore di Francia si ritirorno, in Sacristia che dietro le altare a trattar

di que-

di questa materia con molto disturbo de quella solennità che il pouero Theologo stette vn pezzo che nõ voleua cominciare & finalmente essendo gli detto a douer dire disse & gli padri & gli altri Ambasciatore sempre ragionorno & messi sempre inanzi & in dietro della sacristia fuori & dentro finì il sermone che nõ era finita la negotiatione, & il celebrãte cõtinuando la messa in tono il Credo che non passo piu oltre che a: *In vnum Deum Patrem omnipotentem* ; che se indisse silentie fu chiamato dẽtro Granata il quale vsci poi con vna ambasciata al Conte che per alli hora nõ si intẽdesse ma era del modo de accomodamẽto che si trattaua & ritorno dentro, Vsci fuori il medesimo Conte, il Cardinal Madruccio & cinque Chiese i quali doppoi vn pezzetto di dibattimento lasciorno quel segniore con li ispediente che si era preso di lasciar stare per quella mattina & incẽso & pace con le quali cõditioni si vsci di Sacrestia & si continuo la missa senza inceso & senza pace, & a pena detto: Ite, Missa est. Il segnior Cõte si parti di Capella & con esso gran parte di Prelati Spagnoli & Italiani de i Regni di S. Maestà Catholica poi piu agiatamẽte col suo ordine partirono gli legati & gli altri Ambasciatori, Hor fin qui e la scorza delli historia che a rispetto di quel di dentro de la Sacristia parera dolcissima. Et in prima i poueri segniori Legati per fuggire le imputatione che apertamente se gli daua che cosi clandestinamente cõ fraude & ingiustitia manifesta si procedesse alla condẽnatione de vn pupillo & de vna vidoua Re & Regina Christianissimi & iam n detta causa mettendo in cõsideratione oltre le honesta della causa cosi giusta il luogo il tempo il modo lo scandalo di tutto il mundo furono necessitati quei segnori de scusarsi con le ordine espresso di Roma di douersare ogni cosa in quel tempo in quel luogo & in quel modo & senza communicar lo di che gli Francesi piu irati vennero a parole chi per il zelo che ha di quella santa Sede, & in particolare della persona de N. signori confessero il vero che mi andato & dispiacere

& timore insieme, Mi pare che dicessi quel Presidente in nome del suo Re agli signori Legati,& poi andetto á ognuno publicamente che per quella mattina volendo hauer maggior rispetto che non se era hauuto ad altri al culto diuino si teneua di non fare quella protesta che haueua in commissione del suo Re di douer fare in simile caso & che era per far sempre che loro signorie Illustrissime con quella carita & giustitia che si doueua non hauessero prouisto alle indignita di quella Maesta restituendo anco al culto diuino tutte le solite ceremonie de incenso di pace & altre che sono in comun vso & osseruanza della Chiesa & procedendo piu oltre a dechiarar il senso della protestatione dissero che han detto dopoi, Noi non protestaremo con voi signori Legati perche non site voi autori di queste cose ma meri essecutori non contra il Concilio perche non hauendo quella liberta che deue non ci fa aggrauio ne ci puo releuare non contra il Re Philippo ne contra il segniori Conte di Luna perche essi preseguono la causa loro,non cōtra la Sede Apostolica che seguēdo noi i vestigii di nostri maggiori i quali sono stati sempre vbedientissimi figli & fortissimi defensori di quella santa Sede le honoriamo & riueriamo,& siano pronti á defenderla & essaltarla sēpre ma protestaremo contra personam particularis hominis gerentis se pro Papa cum vero non sit,tam ex capite nullæ & inualidæ electionis & ob vitium Simoniæ,quam ex aliis causis & præsertim schismatis,de quibus certas,& indubitabiles rationes,& probationes adducemus,& si questo cosi sconcio modo di parlare han detto di parole che in offendono pur troppo á vdirle non che ad hauerle á scriuere & consimile protesto con voler interponere suas appellationes ad futurum Pontificem recte & legitime electum & ad verum & legitimum Concilium,& simili altre impertinenze, dicono di voler partire & pensar di hauere vn Concilio Nationale,ma loro le dipingono di tante nationi che vengono anco a questo atto dichiamarlo piu vniuersale che non è que-

è questo & oltre di stare apparecchiati qui nel sudetto modo han mandato il Musotto à Roma che parti hier sera con commissione di farla alcune querele con il signore, & forse anco alcune sorti di protestimoni & de iscusationi che si saprano & mi pare che il Cardinal di Loreno habbia mandato a cercar licenza a su Santita per volersi partire & andarsene come dicono per la via di Frandra alla sua Chiesa.

Il Signor Conte de Luna che certo è vn gentilissimo signore vedendo & intendendo queste nouelle & parendo gli che questi segniori ministri Francesi vogliono non solo essere souerchieuoli con lui che e ministro del Re Philippo ma essere anco ingiuriosi alla persona di il segniore a causa di hauer fauore con le ragioni del medesimo Re ha conuocato a parte gli Prelati di sua Maesta Catholica agli quali ha parlato certo assai gentilmente metendo gli in consideratione il caso successo nel quale egli diceua hauer hauuto molta pacienza & vsato molta modestia pregiudicando in qual che parte al seruitio del suo Re per non inquietare vn cosi santo seruitio del segnior Iddio & che per contrario si vedeua la dureza & ostinatione di Francesi non solo in non voler cedere come deuono al Re Philippo, ma non ametterlo ne ancho in vguale al che esso non era per hauer piu pacienza & che haueua instato con gli segniori Legati alla prima occasione che saria al piu la prima Dominica le hauessero al suo luogo amesso & cerimonie vguale conforme alle ordine di su Sanctita & perche in tal caso gli Francesi cosi come an parlato potrebbono anco protestare con parole che tocassero le honor di su Beatitudine & forse anco del meo & nostro Re percio vi auertisco a uolerui ritrouare in tutto quello che occorresse per il seruitio di Dio sua Sanctita, & sua Maesta Catholica, & simile parole assai gentilmente dette.

Hor sopra de queste materie mi fa fastidio vdire non che douer redire gli maneggi le pratiche le nouelle gli disordini, & le volonta degli huomini mostrandosi vna rottura

aperta con vna scandalosa dissolutione di questo Concilio vn schisma nella chiesa guerre, & infiniti altri disordini nella Christianita, & qui tra tutti vna confusione dimente pochi instrumenti di concordia & molti di discordia aspettando si questo giorno di giudicio che sara la prima Dominica & mi vergogno di dir la calũnia che si da à noi pouerelli Preti & in particolar a voi altri di la volendo che ogni cosa sia stratagema vostro per dispẽdere questo Concilio hora che piu si speraua che douesse partorire q al che cosa di bene & che siamo tristi & che siamo poltroni & che non ci cũriamo delle honor di Dio ne delle cõscienze nostre ne della rouina del mondo, & non ci vergognamo delle infamia nostra & questo è peggio che vorei essere sordo per non vdirlo.

In questa parte come in tutte le altre gli prelati Spagnoli, dico gli piu vecchi & piu saldi hanno mostrato & mostrano molta bontà & molto zelo delle Religione & della dignità Ecclesiastica affaticandosi col segnior Conte & cõ gli Francesi per ouuiare à vn tanto dannoso & scandaloso disordine che Dio voglia che facciano frutto che io non lo credo, & a V. S. Illustrissima humilmente baccio le mani, di Trento, al 1, di Luglio, 1563.

Altra Scrittura ò lettera di Lorena sopra il Breue, che Pio IV. mandò à Trento in materia de precedenza.

BEatissimo Padre: Non potrei giamai con parole esprimere il dispiacere che io hebbi hier mattina quando io viddi che gli segniori Legati senza dirci alcuna cosa haueuano consentito che il segniori Conte di Luna fusse venuto alla messa & che intessi che haueuano deliberato di dargli luogo in Capella & dargli le incenso & la pace nel medesimo tempo che si daua agli Ambasciatori di Francia innouando & mutando in preiudicio del nostro Re le antico rito & costume

costume sempre osseruato nella Chiesa, io non posso Padre Sancto in cosa di tanta importanza tacere & per essere io membro della Sede Apostolica & deuotissimo seruitore de vostra Beatitudine non posso contenermi che io non le dica con ogni humiltà che io non posso a bastanza merauigliarmi come ella habbia mai potuto venir in questa resolutione di commandare che si facia vna cosa, la qual da materia di mettere in arme gli maggior Principi della Christianità alienar il Regno di Francia dalla obedienza di lei & far vn schisma, il piu pernicioso che sia mai stato nella Chiesa suplico humilmente la Sanct.tà vestra che voglia concedermi che con ogni summissione, & humiltà possa dirle liberamente, quel che io sento in questo negotio. Il che pero intendo che sia detto con fermo presuposito di corregerlo alla censura di vostra Beneditione la prego dũque che voglia considerare le età del Re pupillo & gli beneficii che hanno fatto gli suoi predecessori a cotesta sancta Sede & da questo considerare quanto sia graue il torto che si gli farà se da lei che deue essere Padre commune, & protetore de tutti gli pupilli gli vien tolto quello che tutti gli suoi antecessori hanno pacificamente & senza contrasto alcuno goduto senza essere intesa, ne vdita la sua ragione, è pure certo è gran cosa che la Sãctità vostra habbia voluto in vn certo modo per scriuere al Concilio & alla faccia sua dar vna sentenza tale inaudita parte quasi che volesse el consenso pregiudicare al Re di Francia pupillo. Voglio lasciar al giuditio di V. Beatitudine, quanto sia ben fatto questo & dir le che si non fusse stata la molta prudenza, & pietà del signior Conte di Luna, & la pacienza di noi altri che non è restato per gli suoi legati il giorno di San Pietro il piu funesto & infelice giorno che mai habbia hauuto la Christianità. Mà voglio vn poco lasciar di dire di questo & voglio con ogni modestia, & riuerenza dolermi che hauendo mi la Sanctita vostra fatto dire dal Musotto mio signiore, & dagli suoi Legati che confidaua tãto in me che vo-
leua

leua che di tute le cose del Concilio io fusse fatto participe di che non ne ho fin adesso veduto segno alcuno ma piu tosto il contrario voglio nō di meno che tengi per certo la Sanctità vostra che questo non mi da vn minimo fastidio, & nō penso ad altro che di seruirla ma ben mi preme & dispiace oltre modo che habbia sub pœna inobedientię vietato agli suoi legati il potermi communicare le cose mie proprie & pertinēti a me mōstrādo di hauer mi si poca fide che non ha voluto che mi si cōmunichi quello in che meglio de ogni altro poteuo seruir la, & tanto piu mi dispiace questo quanto che io credo che nella deuotione mia verso lei ne le attione mie lo meritassero pure se al sicuro che mi contento di quanto gli piace & ogni disfauore che mi ha fatto o fara lo riputero a fauore persuadēdomi che cio faccia perche sa che può pigliar di me ogni segurta, Pero voglio bendirle che quādo il negocio mi fusse stato cōmunicato in tempo, hauerei fatto tutto quello che per me si fusse potuto perche hauesse hauuto quel meglior fine che hauesse potuto riceuere senza offesa de alcuno il che non si e potuto fare p essere io stato colto alle improuiso, pero con tutto questo nō e seguito tutto quel male che saria seguito si io nō mi fusse messo in mezo auisato da vn buon Prelato Spagnolo che persuasse al signior Cōte di Luna a cōtintarse che per quella mattina non si desse ne incenso ne pace ad alcuno ne anco agli Legati che per certo il menor male che ne seguiua era la dissolution del Cōcilio perche essi signiori Legati per cosa che io gli dicessi non voleuano lasciar di esseguire le ordine che haueuano da V. Sanctita alla quale hora voglio dire perche il grado che io ho nella Chiesa, & il desiderio che ho della quiete sua me obliga a farlo che se questo che ella ha ordinato si fara gli nostri Ambasciatori dechiareranno che hauendo ella lasciato le officio di Padre & fatta si parte senza vdire la ragione del Re loro sentētiato con tāto pregiudicio di su Maesta, & di superiore voluto ridurlo a vgualita che non consentano a questa sentenza,&

za,& si aiutarà no con tutte le ragione che potranno nõ hauendo riguardado ne al Concilio ne ad altro secondo che parrà ser della causa loro & la Sanctita vostra sà bene che il veder si far torto pesa & dispiace a ogni persona massime à Principi & che in tutti i modi senza rispetto alcuno sene risentono,ondi gli ministri per non poter mancare de obedire sono forzati tal volta a far delle cose con dispiacere loro che non vorriano fare le importanza della cosa ni ha messo à dir questo alla Sanctità vostra, & de più che qui non è alcuno ne Italiano ne Spagnolo che intendendo questo fatto non gridi contro di lei,io le supplico hora per le viscere di Giesu Christo che ella non voglia essere authore & causa di tanti mali ma si leui da questo pensiero,& lasci che il Cõcilio camini al suo fine al quale era talmente incaminato che senza questo accidente si poteua aspettare che fusse bẽ presto & felice secondo il desiderio de lei & io le prometto che si ella desisterà di far questo pregiudicio al mio Re me afatighero di sorte che per questo non si restera de caminar inanzi & di piu le dico che per cosa che si faccia non sara possibile di far venire questi due Re alle arme che ben trouerà modo di remediar a questo,ma non vedo gia remedio che si ella ben viuesse cento anni non habbia da trauagliar infinitamente tutto il tempo che viuera se in questa vi e forsse cosa che offendesse la Sanctità vostra la supplico ad atribuirlo al zelo chi io ho del bene vniuersale della Christianità & al desiderio che ho della quiete & buona fama sua ne volendo con questa dirle altro li baccio con ogni humiltà i Sanctiss. piedi. Di Trento, a vltimo di Guiglio,1563.

Existimaui P.B. Mutettum hunc meum ad S.V. mittere illi vt fidem det etiam atq; etiam obsecro,cuius iterum & pedes osculor.

D.V. Beatitudine
Humilissimus seruitor
C. Cardinalis de Lotaringia, S. Cernigon, &c.

Interim tamen ne occasio præberetur Gallis discedendi à fide & vt integra, saluaque maneret dignitas Hispaniæ, motu proprio Pii V. declaratum est, ne noceret Hispanorum iuri, & antelationi vitatio concursus cum Gallo legato, nec ista compositio, & instructio data est Legatis, vt Comiti Oliuarensi, & aliis, vbi declaratur tunc Pium IV. nihil decreuisse, & quod contentionem distulit Catholicus & religiosissimus Philippus II. ne religio Gallis deficeret ea occasione, & verba instructionis ea sunt Hispano sermone originalia:

19 Instructio data legatis circa hanc contentionem à Regibus Hispaniæ, & Pii V. motus proprius declarans non nocere sententiam.

En Tiempo de Pio IV. se començo en Roma la diferencia de precedencia, entre el Embaxador del Rey nuestro sennor, y el del Rey de Francia, y Pio IV. se hallô muy prẽdado en Franceses, de que los conseruaria en la pretension que ellos querian tener, despues de auer passado con el muy muchas cosas se vino a tratar de medios, y el Embaxador de su Magestad se venia a contentar con la ygualdad, y Franceses nunca la quisieron por las prendas que Pio IV. tenia entonces con ellos, y porque temia que le quitarian la obediencia, se resoluio la vispera de Pascua de Espiritu Santo, del anno de 1564. de dar a entender que otro dia queria que viniesse el Embaxador de Francia, a la Capilla, y estuuiesse despues del Embaxador del Emperador, y que si su Magestad se contentaua el meteria la causa en possessorio, y petitorio, y haria que se hiziesse iusticia cõ mucha breuedad de parte de su Magestad, nunca se quiso aceptar este juyzio, y el Embaxador hizo aquel mismo dia su protesta, y no asegurando se Pio Quarto, de que otro dia no viniesse el Embaxador de su Magestad tenia orden de quando este negocio legasse a estos terminos de no yr a la Capilla, y assi se quedo en casa, y no fue mas a negociar cõ el Papa, y dio cuenta a su Magestad de lo que auia passado ordenose le que partiesse de Roma, y que dixesse al Papa que su Magestad le reuocaua de Embaxador a cerca de su Sãtidad: pero no a cerca de la Sede Apostolica, y assi se partio,

tio,y con disimulacion se entretuuo en Luca, y en Genoua anno y medio que el Papa biuio, muerto el, quando boluio a Roma, hecho Papa Pio Quinto se pudiera boluer a tratar deste negocio, pues no auia auido auto ni declaracion por escrito que huuiesse perjudicado al derecho de su Magestad, pero a su Magestad le parecio no tratar desta materia: y assi mando a su Embaxador que quedasse en Roma, y que no concurriesse en ningun acto publico, y en conseruacion de su derecho, se saco vn breue de Pio Quinto, en que declaraua que el tener su Magestad Embaxador en Roma, y no concurrir a los actos publicos, no le perjudicasse al derecho que tenia en possessorio y petitorio a la precedencia muerto Pio V. y salido Gregorio XIII. se dudo si conuendria boluer a tratar de la precedencia, o sacar otro breue con el que dio Pio V. y no parecio hazer lo vno, ni lo otro, porque el breue de Pio Quinto se tiene por bastante, para la conseruacion del derecho, y assi se ha quedado esse negocio, y quando los Embaxadores se visitan precede cada vno en la casa del otro, y entrambos traen cuydado de no encontrarse en otras partes, aunque vn Embaxador de Francia que tenia muy poco seso, busco vna vez en tiempo de Pio V. ocasion de toparse en palacio con el de su Magestad: pero no gano en ello nada, porque el de su Magestad se estuuo en el lugar que tenia antes que el de Frãcia entrasse, y el quedo muy corrido, a se de hazer todo lo que se pudiere por apartar estas ocasiones, y porque la que mas ordinariamente se podria ofrecer, es la de toparse en Palacio, esta preuenido el Maestre de la camara de su Santidad, que es el que da las audiencias de no dal'a a los dos Embaxadores en vn dia aora que se puedan topar, y porque se introduxo en tiempo de Pio V. que los Embaxadores tuuiessen audiencias en vn dia en la semana, y que este fuesse el Viernes el de su Magestad, escogio para si el del Sabado con ocasion que el Viernes tenia mucho que escreuir, porque partia aquel dia el ordinario de

Genoua: y assi a quedado introduzido de yr cada Sabado a la audiencia y los otros Embaxadores el Viernes.

Otras de las occasiones en que puede auer concurrencia, es, en el cumplimiento que se haze con el Colegio quãdo mueren los Papas, y en la salida del conclaue y guarda del, y al tiempo de dar la obediencia. Otra quando se ofrece dar gracias, o dezir, *Te Deum laudamus*, o hazer alguna procession por alguna historia, o buen sucesso que siendo de las cosas de su Magestad, va su Embaxador, y no se halla el de Francia, como en particular acontecio en tiempo de Sixto, en la presa de Nus, de que fuerõ a dar gracias a la Iglesia de Santiago. En el mismo tiempo en la Canonizacion del santo fray Diego se trato, de que huuiesse de ser lo mismo: pero inclinandose el Papa y algunos Cardenales a quien lo cometio, a que por no perder la obediencia de Francia, con que le amenazauan, huuiesse de hallarse presente el Embaxador de Francia, no fue el de su Magestad, y se tomo por medio que hiziesse las ofrendas el Cardenal don Pedro de Deza, con que se cumplio el acto, y se escuso la concurrencia.

CAPVT IV.

QVO PRIMA RECENSETVR CAVSA, & ratio, quare anteferri debeat Rex Hispaniæ Regi Galliæ, & cæteris, cum caput Europæ, & eius nobilius sit Regnum.

SVPERIORI loco, auctoritate Conciliorum vniuersalium, testimonio Iuris vtriusque, & sacrorũ doctorum sententiis Hispaniam anteferẽdam ostendere curauimus, reliquum est, vt cum ratio

ratio sit, quæ omnes saltim politicos homines suadere debeat, nisi sint omnis sensus expertes, id rationibus, causis, argumentisque ab ipsis fontibus repertis dilucide demõstremus.
1 Et cum principium rerum dignior nobiliorq; sit pars, vt origo, & fons, ex quo deriuantur cætera, ab eo incipiemus. Sic enim Deus omnipotens principium, & caput, cuius omnes fideles membra sunt, nuncupatur: *Ego sum A & O, principium & finis*, & *Ephes* 4 hisce verbis vocatur: *Crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum est, & connexum*. Et alibi sæpe & Pontifex summus Christi Vicarius hoc nomine capitis in Ecclesia merito vtitur, [a] ac in mirabili hominis architectura, & cõpositione omne artificium pulchrius, & miraculosius in capite cerni potest, vbi omnes sensus, auditus gustus, visus, olfactus collocantur. vbi lingua conceptus animæ interiores explicans, cernitur, & vbi sedem habent oculi speculum interioris animi, & testes eorum, quæ in intimis præcordiis quis sentit, vbi Deus iudicium, intellectumque, quo à brutis homo discernitur, constituit, vbi ornatus est pulchritudinis, quæ amorẽ excitat, omniaque composita, & ordinata in solo capite, plusquam in toto corpore conspiciuntur, ita vt monstrum esset, quod corpus capiti exæquare [b] contenderet, sicut Cassanæus describit, & cum caput sit pars dominans corpori, qui caput gubernat, debet esse cęteris, qui corpora regunt, excellentior ex omnium consensu. [c] Et ea ratione Imperator, [d] vt caput cęteris Regibus antecellit, licet potentia Regnorum, & diuitiarum sit inferior, & Cathedralis Ecclesia, vt caput collegiatis, & aliis ditionib. suæ [e] diœcesis præest, & magistratus Romæ præstat cæteris sublimioribus fortuna & iurisdictione, [f] eo quod Romæ, vbi est caput orbis, sedem habeat, & denique tanto præstantior est quisque, quanto subditis [g] imperat amplioribus, & Prouinciis, cum Regio pars sit nobilitatis, ex quibus deducitur argumentum primum, & ratio huius disputationis. Nam si
2 certum est, quod is anteponendus erit, qui præest nobilio-

1 *Principiũ, & caput nobilior corporis pars, & omnium rerum est.*

[a] *c. in memoriam. dist. 19. c. non decet, dist. 12. c. miramur dist. 61. c. dudum 3. q. 6.*
[b] *Cassanæus in catal. gloriæ mundi, 12. p. consid. 46.*
[c] *Cassanæus 1. p. consid. 14. & 5. p. cons. 15. & 19. Boerius de auct. magni cons. nu. 149. Marzarius cons. 26. Menchaca in proœm. illust. controu. n. 128.*
[d] *Cassanæus 5. par. cons. 26.*
[e] *Innoc. c. 3. de sepult. Boerius supra n. 178.*
[f] *Auth. de Coll. l. 1. C. de silentiar. lib. 11. & comm. in rub. ff. de offic. præf. vrbis.*
[g] *Auth. de defens. ciuit. in princ. c. de his de consecr. dist. 5. Tiraq. de nobilit. c. 12.*

ri Regno,& capiti,inde sequitur,quod Rex Hispaniæ anteferri debet,quia Hispaniæ imperat, quæ est caput Europæ, & nobilius eius Regnum. Vnde cum prima pars negari nō possit,secunda quod sit Hispania caput Europæ,&nobilior pars eius demonstratur,& primo quod sit caput, & principium Occidentis,vbi Europa sita est,testis erit Plinius nobilis scriptor, *initio lib. 3. natur. histor. Terrarum orbis vniuersus in tres diuiditur partes, Europam, Asiam, Africam, origo ab occasu solis, & Gaditano freto, qua irrumpens Oceanus Athlanticus in maria interiora diffunditur.* Quibus verbis patet, quod initium Europæ in Gaditano freto collocatur, & *eodem lib 3. c. 1. In eo prima Hispania terrarum est vlterior appellata.* Idemque Strabo 3. *cosmograph.* & cæteri antiqui,& optimi auctores cōsentiunt, ex illisque Nicephorus *lib. 14. c. 16. In Hispania sedes fixerunt, quæ prima ab Hespero regio est.* Ac Lucius Marinæus Siculus *de rebus Hispaniæ* hoc exorditur modo: *Hispania, sicuti Plinius, aliique scriptores tradiderunt, regio prima in solis occasu Europæ terminos claudit.* Item Abrahamus Hortelius, & Geographi cæteri depingunt in theatro orbis, & Cassanæus [h] fatetur, & sic cum formetur Europa in forma virginis, in capite Hispania collocatur *ex* Ioannis Encysi *geographia*, idque duplici ostēditur ratione, quod caput sit aliarum regionum, prima est, quia cum vniuersus orbis mari cingatur ex omnib. geographis, non posset mare diffundi ad alias regiones illustrandas, nisi per regionem Hispaniæ, in qua in Gaditano freto, mare vt fons sit,& principium,origoq; vnde aperitur quasi quædam ianua, vt inde vt à capite,& fonte per Europā deriuetur,& quod fluit ex vno latere Mediterraneum mare appellatur, & q ex alio diffunditur Ocean⁹, & ita ad Asiam, Africamq; inde protenditur, & ab hoc capite cætera mēbra deriuantur & ab hoc fonte vt flumina cætera maria exeunt,vt Plinius commemoratus *dicto loco* describit. Secundo id confirmatur,quia Rex Hispaniæ dominatur, imperatque nouo orbi, vbi Asia, Africa, Europaque cernitur, parsque Orientis, Occidentis, Septentrionis,& Meridiei, & in

[h] *Cassan. 12. p. consid. 15. & 17.*

& in omnibus his quatuor orbis partibus Hispania vt domina, & caput gubernat, cæterasque regiones ad fidem Catholicam, politicamque gubernationem, vt membra reducit.

4 *Hispania omnium nobilius Regnum.*

Hac probata parte, quod sit Hispania Europæ caput, reliquum est, alteram, quod sit nobilior regio, confirmare, & cum id sit Regnum, quo nullum hodie sol aspicit, neque latius patens, neque florẽtius, quicquid opum, quicquid nobilitatis, quicquid ingenii, quicquid splendoris obtinet, nihil est, quod vel à natura, vel à virtute, vel à fortuna sit expectandum, quin cumulatissime sit consecuta Hispania, quæ nobilissimas gentes, ferocissimos populos, bellicosissimas nationes, non minus armis, quam sapientia subiecerit, & ita Hispaniam post Italiam patriam omnibus Europæ regionibus anteponendam esse, vt digniorem, & ornatiorem Plinius *lib. vlt. natur. hist. c. vlt.* scribit, cum in contẽtionem omnes adducat regiones hisce verbis: *Etiam peractis omnibus naturæ opibus discrimen quoddam rerum ipsarum facere conueniat, ergo in toto orbe, & in quocunque cæli connexitas vergit pulcherrima est omnium rebus meritoque principatum natura obtinens, Italia rectrix parensque mundi altera.* Et statim subiungit post Italiæ laudes: *Ab ea exceptis Indiæ fabulosis proxime quidem duxerim Hispaniam, quacunque ambitur mari.* Item & Iustinus *lib. 36. c. 44. histor.* eam Africæ, & Galliæ prætulit, de Hispania hæc proferens: *Hæc inter Africam, & Galliam posita Oceano freto, & Pyrinæis montibus clauditur, sicut minor vtraque terra, ita vtraque fertilior. Nam neque vt Africa violento sole torretur, neque vt Gallia assiduis ventis fatigatur, sed media inter vtrasque hinc temperato calore, inde fælicibus, & tempestiuis imbribus in omnia frugum genera fœcunda est, adeo vt non ipsis tantum incolis, verum etiam Italiæ, vrbique Romanæ, cunctarum rerum abundantia sufficiat.* Quod & Vasseus Flandrus *c. 9. histor.* & Lucius Marinæus Siculus *de rebus Hispaniæ, in princ.* confirmat, idq; argumento ex Plinio *lib. 34. c. 8. natur. hist.* deducto ostenditur, quo narratur ad eligendã statuã perfectiorẽ ex multis Amazonarũ à diuersis artifi-

artificibus constructã, vt in Ephesiæ Dianæ templo collocaretur, hoc iudicium facit, vt cum venirent in certamen laudatissimi ex diuersis gentibus ea placuit, vt eligeretur probatissima, quam omnes qui præsentes erant artificum secundam post suam iudicassent, quod & Herodotus *in Vrania, siue lib 8. histor.* testatur de Themistocle illo magno duce, nam post inclytam Salaminiæ pugnam, cum omnes duces certarent, cui super or laus, & locus tribui deberet, cum omnes sibi primum assignarent locum, in secũdo Themistoclem constituerunt cuncti, & ita quem omnes secundum post se eum priorem omnia suffragia declararunt, q; Hispaniæ contingit. Cum enim Itali, vt Plinius describit, post Italiam secundam Hispaniam fateantur, Galli post Galliam, Germani post Germaniam, & eodem ordine cunctæ nationes, inde sequitur, vt quam omnes secundam post suam patriã faciunt, ea prior, & superior esse debeat, & hęc generaliter, & per transennã de Hispaniæ Regno, & dignitate eius dicta sint, sigillatim aũt si de situ eius, amœnitate, abundãtia frugum, annona, aeris salubritate, copia metallorum, auri, argenti, gemmarum, temperamento, clymate, fidelitate, fortitudine, sapiẽtia, sanctitate, religione, & morib. Regni, & incolarũ disserendum esset, ingentia volumina conficienda forent, solum enim Duces, & Imperatores strenuos & omnium præstãtissimos narrare operosissimus labor & immẽsus iudicatur à Blondo, [i] & cum non animᵒ sit opus differre, sed solum epilogo quodam vti, voluntarie iusto ad huius Regionis excellentias breui sermone redactas, consulendos legendosq; remitto Lucium Marinæum Siculum, [k] Vasseum, Lancellotum Conradum, Medinã, Ambrosium Morales, & alios, hoc vnum tamen tacitus nõ prætereo, quod *1. Maccab.* 8. vt Iudæa remotissima Regio miraretur potentiam Romanorum, non adducitur alia exterarum nationum victoria à Romanis parta, vt terrorem inferret Iudæis, sed solum narratur, quod partes Hispaniæ domuerit illis verbis: *Et quantum fecerunt in Regione Hispanorũ, & quod*

5

Argumentum quod Hispania sit cæteris regionibus superior.

[i] Blondus lib. 3. fol. 68. triumph. Romæ.
[k] Marinæus de rebus Hispaniæ. Vasseus in prin. & c.1. & 2. hist. Medina de las grandezas de España. Lancel. Conradus in templo iudicum, lib.1.c.1.§3. Madera Monarch. de España, c.6.7. 8. & 9. cum aliis. Roder. Areualo Palẽtinus 1.p.c.1. cum aliis.

& quod in potestatem redegerunt metalla argenti, & auri, quæ illic sunt. Et vt aliæ Prouinciæ vectigalia Romam adducunt, Hispania Imperatores, qui Romæ dominentur, attulit, id Claudiano *in panegyrico de laudibus Serenæ* celebrante:

Quod dignum memorare tuis Hispania terris
Vox humana valet? primo lauat æquore solem
India, defessos exacta luce iugales
Proluis, inque tuo respirant sydera fluctu,
Diues equis frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fœcunda piis: tibi secula debent
Traianum, series his fontibus Ælia fluxit
Hinc senior pater, hinc iuuenum diademata fratrum,
Namque aliæ gentes quas fœdere Roma recepit,
Aut armis domuit, varios aptantur in vsus
Imperii, Phariæ segetes, & Punica messis
Castrorum deuota cibo: dat Gallia robur
Militis, Illyricis sudant equitatibus alæ
Sola nouum Latiis vectigal Hiberia rebus
Contulit Augustos, fruges, æraria, miles,
Vndique conueniunt, totoque ex orbe leguntur,
Hæc generat, qui cuncta regnat, nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æque
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu
Placillam Mariamque daret pulchramque Serenam.

Et cum innumera se offerant dicenda, solum verba Latini Pacati inferam *in panegyrico Theodosii: Nam primum tibi mater Hispania est, terris omnibus terra felicior, cui excolendæ, atque adeo ditandæ impensius quam cæteris gentibus supremus ille rerum fabricator indulsit. Quæ nec Austrinis obnoxia æstibus, nec Arctois subiecta frigoribus, media fouetur axis vtriusque temperie. Quæ hinc Pyrenæis montibus, illinc Oceani æstibus, inde Tyrrheni maris littoribus coronata Naturæ solertis ingenio velut alter orbis includitur. Adde tot egregias ciuitates, adde culta, incultaque omnia, vel fructibus plena, vel gregibus, adde auriferorum opes fluminum, adde radiantium metalla gemmarum. Scio fabulas poetarum, auribus mulcendis repertas,*

aliquando nonnullis gentibus attribuisse miracula. Quæ dum sint vera, sunt singula. Nec iam excutio veritatem. Sint (vt scribitur) Gargara prouentu læta tritici, Meuania memoretur armento, Campania censeatur monte Gaurano, Lydia prædicetur amne Pactolo, dum Hispania vni quidquid laudatur assurgat. Hæc durissimos milites, hæc expertissimos duces, hæc facundissimos oratores, hæc clarissimos vates parit. Hæc iudicum mater, hæc Principum est. Hæc Traianum illum, hæc deinceps Hadrianum misit imperio, huic debet imperium. Cedat his terris terra Cretensis parui Iouis gloriata cunabulis, & geminis Delos reptata Numinibus, & alumno Hercule nobiles Thebæ. Fidem constare nescimus auditis, Deum dedit Hispania quem videmus. Qui nec de fidelitate, in qua superat omnes nationes Hispania, nec de religione, nec antiquitate, nec innumeris aliis orationem habuit, quæ singula percensere fieri non potest.

Itemque Iusti Lipsii in *epist. ad Philippum III. Regem in tract. de milititia* verba recensebo *de fortitudine: Tuam illam consule, & ipsos Hispanos, qui etsi robore & bello semper validi, tamen ab arte destituti sunt: & ea fecit, vt caderent, quamuis ægre & sero, sub Romanas leges. In laudem eorum hæc dixerim, nulla natio vetustiorem hanc gloriam sibi vindicat, nulla diuturniorem: non ipsi illi quos laudatũ imus, Romani.* Ecce ab antiquo, & priusquam Romana virtus se exsereret, bello Peloponnesiaco fama eorum ad Græcos ipsos venerat: & Alcibiades *in oratione quapiam* apud Thucydidem, *fortissimos* testatur *& pugnacissimos omnium barbarorum.* Quid Liuius? *gentem natam instaurandis reparandisque bellis* & alibi, *qui nullam vitam rentur sine armis esse.* Annæus Florus ipsam Hispaniam indigitat *bellatricem, viris armisque nobilem, Annibalis eruditricem*: Velleius Paterculus *ita fortem*, vt duce Sertorio, *per quinquennium diiudicari non potuerit, Hispanis Romanisne in armis plus esset roboris, & vter populus alteri imperaturus esset.* Quid plus dici potest, idque à Romanis: id est, & hostibus & superbis: Nec verba sunt: res docuit bello Annibalico, qui præcipuas suas victorias Hispano militi non inuitus referret acceptas. Sed & Romanis,

cum

cum primam Prouinciarum Hispaniam inierint, postremam domuerunt: ducentos per annos in ea, & de ea, pugnantes, varie victi aut victores.

CAPVT V.

QVO SECVNDA CAVSA ET RATIO Adducitur, quare sublimior sedes Hispaniæ debeatur, eo quod antiquior origine, sede, & fundatione, Regumque imperio sit.

Argumentum ab antiquitate valet, eo quod id quod antiquius est, dignius, & nobilius est.

OMNES qui gentis, aut populi dignitatem explicare student, exponere inprimis eius originem, ac principia debent, vt quo tempore clari, aut obscuri nominis fuerint, sine fraude pateat. Nam & si nostra proprie non videntur, illa quæ à nostris maioribus gesta sunt, publico tamen iure, ac successionis ratione ad nos pertinent, cum de publica gentis dignitate agitur, quia populus, & ciuitas, vt Iurisconsulti, [a] & peritiores sentiunt, est hominum vniuersitas in vnum quasi corpus, collegiumve coacta, cui penitus refertur, quicquid tam à nobis, quam à nostris maiorib. publico nomine gestum dicitur, quæ vero priuatim aguntur, minime ad publicam causam porriguntur, non inepte igitur hoc loco sublimitatem sedis debitæ Regibus Hispaniarum tractaturus, qua antiquitate Regnum polleat, agendum erit, cum ex ea vna causa certamen inter legatos Campanorum, & Samnitum decisum Liuius *lib. 7. decad* commemoret, eaque sola ratione declamationes inter Ægyptios, & Scythas circa antiquitatem contendentes elegāter habitę recensentur ab [b] historicis, nihilque maiori encomio extollitur in populis, quam originem antiquam eis præbere, vt Vlpianus eloquens Iurisconsultus Syriam patriam ea laude exornat: *Nobilis regionib. serie seculorum antiquissima.* Arca-

a Cic. de Rep. A. Gellius. lib. 10. noct. Attic. c. 21. B. Augu. lib. 19 de ciuit. Dei, c. 21. §. plebiscitum, Inst. de iure natur. l. proponebatur. ff. de iudic. & tit. ff. quod cuiusque vniuers. nom.

b Iustin. lib. 2. Herodot. in Euterpe. Luc. de Dea Aegyptia. Arist. lib. 7. polit. cap. 10. Tiraq. de nobil. c. 19. n. 30.

desq;[c]se Sole,Luna,ac Astris priores gloriabantur ex Statio *lib.4.Thebaid.* 2

Arcades hinc veteres Astris, Lunaque priores.

Virgilius *lib.8.Aeneid.*

Arcades ipsum credunt se vidisse Iouem.

Et de Atheniensibus,ac Troianis idem Virgilius cecinit,& Herodotus *lib.7.* narrat,pluraq; Tiraquellus *dicto loco*[d] cumulat,& Plinius *lib.8.epist ad Maximum* eleganter exprimit: *Reuerere gloria veterem,& hanc ipsam senectutem,qua in homine venerabilis,in vrbibus sacra est;*tum denique id experientia rerum magistra docet,cum primogenitus prior tempore, potior honore inter fratres etiam potentiores habetur, & eo primogeniti decore Christus *Rom 8.* commendatur, *vt ipse sit primogenitus in multis fratribus: & Daniel* 8. antiquus dierum vocatur,cum etiam sapientia à Salomone, & Christus, qui sapientia patris est,eo titulo antiquitatis, & primogenituræ extollitur *Ecclesiast. 18. Ex ore Altissimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.* Et statim subiungit: *Ab initio & ante secula creata sum.* Vnde apud nos presbyteri sacerdotes appellantur, cum sit Græca vox idem quod Antiqui significans, antiquumque id dicatur genuino & casto sermone, quod pretio summo [e] veneratur, eo quod quasi quoddã numen diuinum colitur [f] antiquitas,in qua significatione accipiendus est locus Pauli [g] iurisconsulti, vbi disciplinam castrorum, in qua salus totius Reipub continetur, antiquiorem, quam priuatam charitatem liberorum ostẽdit;ibi enim antiquior,id est, preciosior dicitur, sicut & Hispani nostri honoris causa *Sennores* vocant nobiliores, non quod ætate seniores sint,sed veneratione colendi ex generis longo sanguine, sicut antiquitas ipsa: vnde cum de Pythagora Diogenes Laertius *in eius vita*,& ex Beato Basilio *in sermone de ieiunio* certum sit, antiquum verbum omne per antiquitatem fit nobilius [h] in iure nostro tam Pontificio, quam

Litem contentionis inter populos dirimi ex antiquitate.

3 *Ad l.postliminium.§. si filius, ff. de captiuis.*

[c] *l.1.ff.de censib.*
[d] *Tiraq.c.19. nu.22.de nobilit.*
[e] *Tiraq. de iure primog. in praef. Pet Greg. in syntag. Iur. li.15.c.1. nu.9.& lib. 16. c.8.nu.8.*
[f] *Conanus lib.1.comm.c.8. nu.3.*
[g] *l.postliminium. § si filius ff.de cap.*
[h] *c.antiqua,de priuileg. c.2.c. statuimus, de maio. & obed. l.1 ff.de albo scrib.l.1. C. vt dignit ordo seruetur.l.1. C.de Coss.lib. 11.& l.honores C. de decurion. lib.10. Tiraq. in praef. de primogen. Syntag.Iur. libr.13.c.21. Cassan.4.p. consid. 36. Ereches de feudis,in prin. num.61. Velluga in spec.princip. in prin. Arist.lib.2.politic.c.8.& 1.Rethor. Quintil.lib.3.c.vlt. Aluarus Pelagius lib.1.de planctu Eccl.art.62.*

quam Cæsareo, exemplo fratris primogeniti, & ciuitati, & Regno antiquiori, vt primogenito prima sedes debetur, idq; præcipuum quæstionis fundamentũ est. Vnde eodem exemplo cum lis dirimenda sit inter Hispanos, & Gallos excitata, neminique dubium sit Regnum ex sua prioritate honorabilius à natura factum in eodem honoris statu suos incolas continere, quamdiu Regnum est, tanquam ab eodem gentium stirpe, & genere, & eiusdem Prouinciæ gremio conceptos: insurgant igitur hoc loco docti, & in historia periti, arguantque si possunt à nobilitate loci, & antiquitate, an primi Hispani, vel Galli fuerint, & quæ natio primogenituræ honore potiri merito debeat.

Circa primam originem, & sedem Hispaniæ, incolarumque eius, à quibus nos ipsi Regionem, genusque nostrũ Deo propitio per naturæ propagationem, successionemq; recepimus, in ea indaganda quatuor præcipua tanquam historiæ capita spectanda sunt. Primum, qua ex gente exierint, ad quam Regionem transmigrauerint, quo tempore, & quo titulo, aut iure. Hæc enim videntur principia in Regno constituendo, & cum Arcadum more, qui se Deo æquales tempore fingere conantur, prioresq; Sole, & astris, ante diluuiumque plures curent deriuare sedem Prouinciæ, & originem, vt etiam auctores Hispaniæ contendunt, ideo Tubalem [1] ad habitandam Hispaniam motum fuisse asserentes, quod vbertatis, & amœnitatis situs notitiam habuerit, tamen quia post diluuium ab vna gente Noe, & filiis eius, sicut è primo Adam omnes deriuati sunt, & quia eorum, quæ ante illam cladem, & inundationem euenerunt, nihil certi nec explorati, præter id, quod Moyses *in Genesi* memoriæ prodidit, testari possumus, vt aduertit Alfonsus Cartag. *c.3. Anacephal.* pluris faciendum existimo, quid memoria dignum sit, certum recensere, quam incertas de tempore incognito sententias narrare, cum sicuti magnorum fluminum noti sunt lapsus, nota ostia, fontes ferme ignoti, ita primæ omnium origines gentium in tam

4 *Tempora circa originem Hispanorum.*

[1] *Garibai lib. 1. cap. 6.*

obscuris versantur tenebris, vt inde prædicent, se ante solem natos quosdam, & ita eo vt inani labore relicto de prima ante diluuium origine, post illud, quæ fuerint Hispaniæ initia, inuestigemus. In qua inquirenda non est audiendus excellens alioqui & insignis omni literarum genere Arias Montanus, *qui c. 14. in Abdiam Prophetam*, exponens illa verba Abdiæ *c. 1. Transmigratio Hierusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit ciuitates Austri*. Ille vertit illud verbum Hebræum Sepharad, quod Beatus Hieronymus in Bosphoro verterat, vt significet Sepharad, id est, Hispaniam, quæ ita Hebræo sermone nuncuparetur, eo loco, & ita nominatur ibi, quia primus fundator Sepharad extiterit, cum sit id vsitatum in sacra scriptura, vt Prouinciæ à fundatore primo nomen accipiant, vt Ægyptus Cham dicitur à Prophetis: & Græcia Iauam à primis conditorib. quod & Garibai *libr. 1. c. 6. & lib. 4. c. 1.* commemorat. Sed id non certum argumẽtum est, præter id, quod omnium sententiæ, & traditioni ab omni æuo de gente in gentem deriuatæ repugnat. Nam illa verba variè vertuntur, cum Beatus Hieronymus in Bosphoro traduxerit, & septuaginta interpretes Euphata dixerint, vt doctissimus Franciscus Ribera *in eadem Abd æ expositione* erudite recenset, & ita non est tuta versio Montani, item licet certior esset cæteris, non inde sequitur, quod Sepharad, licet Hispania vocetur, ideo Sepharad primus conditor extiterit, cum sæpe Regna appellantur ab auctore, & sæpe ab eorum nomine, qui ampliarunt, & illustrarunt illam, vt Assur [k] appellatur Babylonia à Nemrot fundata, & ita Sepharad Hispania, eo quod ab illo amplificata fuerit, nominari potuit, sicut ab Hespero Hesperia, & Hispano Rege Hispania dicta est, & ab Iberia, vt docte, & egregie post librum hunc Hispano sermone maiestati Catholicæ Regis Philippi II. traditum vidi animaduertisse licentiatum Maderam [l] Granatensis prætorii fisci procuratorem Regium. Hincque videtur meo iudicio confutanda sententia

Opinio Ariæ Montani circa Hispaniæ conditorem nõ admittitur.

[k] *Esa. 10. 30. & 31. Num. 24.*

[l] *c. 3. de la monarchia de España.*

tentia Ariæ Montani, quia ex primo conditore Hispania prima fundatione Cetubalia, vel Thobelia à Tubale dicta est e Beroso *lib 3. cap. 5. antiquit.* & Iosepho *lib. 1. antiquit. cap. 7.* & eodem Iosepho auctore *lib. 1. cap. 6.* sæpe Regiones mutauerunt nomina, eam gloriam posteris sibi vsurpantibus ex rebus præclare gestis, idque ex verbis ostenditur: *Porro gentium quædam adhuc seruant deriuatam à suis conditoribus appellationem, quædam mutauerunt.* Alii, vt Volaterranus *libr. 3. de gestis Hispan. vsque ad Gothos*, ab Iberis Asiæ populis conditam fuisse Hispaniam asserunt, sed contra eos Iberos ab Hispanis descendisse Dionysius Alexandrinus auctor est, & Nicephorus *lib 8. cap. 34.* Nam Iberia dicta est Hispania, vel à flumine Ibero ex Iustino *lib. 44.* & Quinto Curtio *libr. 5. de gestis Alexandri*, vel à Rege Ibero, vt dicemus. Vnde sententia omnium priscorum, & nouorum consensu omni seculo recepta est longissima traditione, Tubalem, seu Iabalem quintum filium Iaphet, & Noe nepotem post diluuium Hispaniæ primum conditorem extitisse, hoc ordine seruato, quod, vt patet *Genes. 9. & 10.* cessante vniuersali clade ex illa arca genus humanum seruante & propagante Noe exiuit simul cum tribus liberis, hisce verbis nominatis: *Erant ergo filii Noe, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Iaphet, porro Cham ipse est pater Chanaam. Tres sunt isti filii Noe, & ab his disseminatum est omne genus hominum super vniuersam terram.* Ab his tribus Noe filiis ingentem copiam nepotum Noe vidit, qui postea ad diuersas Regiones constituendas, & ad ædificanda Regna, & incolenda diuisi sunt, & inter nepotes Noe, qui transmigrarunt per varios orbis situs, *Genes. 10.* Tubal recensetur quinto loco filius Iaphet. qui tertius Noe filius extitit, *c. 5. & 9.* nominatus, siue primus ante alios ex Loaisa *in Isidori chronic. 1. ætate*, idque *c. 10.* hoc sermone patet: *Hæ sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Iaphet, natique sunt eis filii post diluuium, filii Iaphet. Gomer, & Magog, & Madai, & Tubal, & Mosoch, & Thiras.* Quando autē disper-

6 Opinio cōmunis de origine Hispaniæ Tubalis conditoris.

dispersi sunt fratres, Tubali quinto filio Iaphet, & Noe nepoti Hispaniæ ædificatio & habitatio obtigit, vt primus eius conditor extiterat, & ita primi incolæ Tubalis descẽdentes Cetubeles denominati, sunt, eo quod ex cœtu Tubalis essent, vt Berosus Chaldæus auctor *lib. 3. & 5. antiquit.* latis exprimit, & Annius Viterbus [*m*] eius expositor, & ex Hebræis auctoribus [*n*] Iosephus: ita à Iauane vero Iouia, totumq; Græcorũ genus. *Quin & Thobelus Thobelis sedẽ dedit, qui nunc sunt Iberi.* Idq; ex Iosepho Zonaras Græcus historiographus mutuauit: *Cõdidit aũt Iobel, (qui est Thubal,) Iobelas, qui nostris temporibus Iberes appellantur, qui & Hispani, à quibus postea Celtiberi appellati sunt.* Et ex Latinis omnes venerandi antiqui, & fideles nouiores asserunt, vt Beatus Hieronymus, Isidorus, & reliqui, quorum auctorum testimonio [*o*] con- 7
didit Tubal Hispaniam anno 143. post diluuium, & 2173. ante Christi natiuitatem, & 1179. à creatione mundi, & regnauit 155. annis in Hispania Tubal ipse, quæ annorum cõputatio Berosi videtur, cum qua conuenit Strabonis numerus narrans sex mille annis, anteaquam ipse scriberet, floruisse in Hispania literarum studia, qui viguit imperante Augusto Cæsare, & ex Xenophonte *in Geographia, c. de diuersitate temporum* Strabo quatuor menses anni perficere existimabat, & duo mille annos solares, duodecim mensium sunt sex mille anni, ex Strabonis computatione, qui etiam non
numerauit 173. annos, quorum notitiam non habuit: illud 8
autem quod Hispaniæ eo tempore literarum studia narrauerit, hinc sumpsit originem, quod Tubal eo seculo regnabat, qui artis poeticæ & musicæ primus inuentor extitit, vt de musica Polydorus [*p*] Virgilius recitat, & leges Hispanis condiderit, Philosophiæ & Astrologiæ præcepta instituerit, documentaq; omnium reliquerit facultatum, præter

Tempus fundationis Hispaniarum.

In Hispania prima Theologia, Astrologia, Philosophia, Musica, Poesis, & legum facultates instituuntur, & prima Academia.

[m] *lib. 12. c. 1. 3. & 4.* [n] *lib. 1. antiq. c. 7.* [o] *S. Hieron. c. 66. in Esa. & c. 27. in Ezec. Euseb. in chro. Rodericus Arch. ep. Tolet. lib. 1. hist. Hisp. c. 3. Alfonsus Cartag. in anacephal. c. 3. & Episc. Gerundensis c. 8. & 9. hist. Vasaeus 1. to. c. 10. Florian. de Ocampo li. 1. histor. c. 1. & 4. Beuter. c. 6. hist. Ven. fol. 36. Tarafa de Reg. Hisp. lib. 1. c. 1. Cassan. in cathal. gloriæ mundi 5. p. cons. 18. Bergomẽsis lib. 2. & 10. in supplem. chron. Cromerus de orig. Polon. c. 1. & 2. Mariana de reb. Hispan. c. 1. & Genebrardus in chron. anno 27. diluuii, & 1694. à creatione mundi. Chronica generalis Alfonsi 2. p. c. 3. Didacus Valera 2. p. c. 1.* [p] *Polydorus Virgilius libr. 1. c. 14. de inuentorib. rerum.*

præsertim autem ritus, sacrificia, diuinasque literas docendo, & sic Iobel cognominatus est, quæ vox lingua Hebraica sapientem in rebus diuinis significat, & Iobeles ex Iosepho dicti sunt Hispani, Eusebioque, & Beato Hieronymo, quasi docti, & instituti rebus diuinis, cum ex eisdem illis metro ordinatas leges Thubal instituerit, Regnique ordinationes, vt facilius ac suauius ex carminibus, & ordinis concentu memoria retinerentur, hincque Setubalem in Lusitania ciuitatem, & Tudelam, Tatallamque in Regno Nauarræ denominatas fuisse à Thubale, asserunt quidam ex superius commemoratis auctores; Noeque auum vsque ad Hispaniam ex ædificationis eius notitia peruenisse, & apud Astures Noegam oppidum, quod dicitur apud nos *Nauia*, condidisse, & apud Galeciam Noelam, quæ dicitur *Noya*, propriumque Noe nomen illis indidisse, vt Berosus *libr. 5. anno 10. Nini* auctor est, ex eoque Vaseus *dicto cap.* 10. quorum oppidorum meminit Plinius *lib. 3. cap. 21. natur. hist.* deinde vero ab Ibero Rege, cuius meminit Berosus, Iberia dicta est Hispania, à quo etiam nomen sumpsit Iberus fluuius, & Hesperia à stella Hesperia

9 Occidentali, siue rectius à Rege Hespero, cuius frater Athlas postquam Hispaniam obtinuit, in Italia Regnum collocauit, iam ab ea ætate Hispania, Reges Italiæ rectoresque inclytos creante, vt postea Traianos, Theodosiosque insignes educauit, vt regerent & Italiam, & orbem, Hispania à Rege Hispano deriuatur, licet aliam ethymologiam coniectura quadam erudita sane, sed difficili ex doctissimo Iacobo Mendoza Ambrosius Morales *in descriptione Hispaniæ* retulerit, quam sufficit non placuisse honori nostri seculi Antonio Augustino Tarraconensi Archiepiscopo viro sane ita omni literarum genere ornatissimo, vt nihil penitus ignorauerit; & hinc progenitos à Thubale Hispanos satis liquet.

Athlantem Regē Italiæ dedit Hispania Italiæ, vt alios Imperatores.

10 Patefacta igitur Hispanorum origine & sede, de Gallorum initio agendum erit, in quo ita dissentiunt fere omnes,

Origo Regni Gallorū

omnes, vt ipsi Galli auctores [q] fateri cogantur, nihil exploratum, & certum affirmare posse: aliqui enim asserunt Galliam à dictione Galath Hebræa dictam fuisse, quam hodie Bretones seruant, & Glau apud eos significat aquam, & quia populi hi diluuii tempore aqua innundati fuerunt, dicuntur Galli quasi populi aqua pleni, qua ethymologia vtitur Abrahamus Hortelius *in theatro orbis in descriptione Galliæ*, Robertusque Cænalis *de re Gallica*. Hincque Stephanus Forcatulus *de Gallorum Imperio, & philosophia libr. 1. fol. 3.* Noe, quem antiqui Ianum appellarunt, Gallum dictum fuisse asserit, eo quod in arca siue naui salutus mansit, cum Scythæ, & Sagi *Galeri* vocent naues, & apud nos retineatur nomen *Galeras*, sicut huius dictionis Scythicæ *Galeri* mentionem facit Cato *de originum libris*; sed quia, vt commemoraui initio huius capitis, recensere ea, quæ ante diluuium gesta sunt, non possumus, cum simul cum orbis ædificiis, & volumina historiarum perierint, præter libros Moysis, & ex hac denominatione omnes populi Galli dici possent, cum aqua interierint, & antea non Galli, sed Celtæ dicebantur, vt dicemus: aliam igitur post cladem illam originem quærere debemus, ita vt intelligamus Galliam, in qua Galli habitarunt, & Franciam, de qua agimus, eandem esse, quæ sic dicta est ab occupatione Francorum, qui ei nouum nomen cum nouo dominio dederunt.

q Oliuer. Textor in epithetis, verb. Galli. Cassan. 12. p. consid. 17. Guilbel. Benedict. ca. Raiuntius, verb. si absque liberis, decis. 2. nu. 39. & verb. duas habens filias, nu. 77.

Alii [r] autem Galliam à Gomer, alio nomine Cromero dicto, deriuari existimant filio Iaphet, & nepote Noe, fratreque Thubalis Hispaniarum conditoris, cuius fit mentio *Genes. 10. Filii Iaphet Gomer, & Magog, & Madai, & Iauan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras.* Deceptos tamen eos auctores fuisse, non ex recentioribus, sed ex antiquissimis auctoribus liquido constat. Cum Cromerus dictus Gallus non Galliam, & Gomer non Galles, sed Galatas Gomerenses olim dictos condiderit ex Iosepho *libr. 1. c. 7.* & Italiam Cromerus construxerit, ex Beroso *lib. 4. & 5.* ex quo vera, & omnium fere senten-

r Cromerus de orig. Polon. c. 1. & 2. Steph. de Imper. & Philo. Gallor. lib. 1. fol. 3.

sentētia est Berosum sequentium, quod vltra filios Iaphet, Noe nepotes *cap.* 10. nominatos, alius natu minor extitit Samotus dictus, qui Galliam ædificauit, & Samotenses Gallos à nomine suo appellauit, & ita Berosus *libr.* 5. testatur paulo postquam Thubal Hispaniam condidit, & Cromerus Italiam, Samotus initium dedit Galliæ, & ei successit filius Mago, & alii, quæ origo à Beroso numeratur, & Annio Viterbo commentatore eius, & omnibus fere, teste Stephano Forcatulo *superiori loco*, qui narrant Samotum alio nomine Ditem fuisse cognominatum, à quo gloriantur Galli deriuari, ex Iulio Cæsare *lib. 6. de Bello Gallico*: *Et Galli se omnes à Dite patre progenitos prædicant, idque à Druidibus proditum dicunt.*

11 *Gallia Galathea.* Alii vero Galliam à Celte Polyphemi gnato, qui multis post annis regnauit, initium sumpsisse asseuerant, & inde dictos Celtas, & postea Gallos à Galatha filio Herculis Galliam illustrante, quem Hercules ex Galathea procreauit, cum ex Italia Hispaniam vsque transmigrauerit. Sed nec hæc origo placet, cum à Celta Rege Celtas dici [s] Strabo, & Marcellinus scribant, ita vt quandoque ex Forcatulo *libr. 6. de imperio, & Philosophia Gallorum*, Celtæ sint populi partem Galliæ habitantes ex Pomponio [t] Mela, Strabone, & Plinio, & aliquando omnes Galli Celtæ vocentur, Galli autē à Græca dictione Γάλα Lac significante dicti sunt, eo quod albi sicut lac nascantur, & Marcellinus *libr.* 15. narrat: *Celsioris statura & candidi sunt Galli pene omnes, rutili*, vel natura regionis, vel ex eo quod frigore cōtracta membra, & sanguis in corde retentus album colorem generent, & sol non torridos constituat, vt cecinit Baptista Mantuanus:

12 *Gallia à colore lactis.*

Ignea mens Gallis, & lactea corpora, nomen
A candore datum populis.

13 *Vnde Salii dicantur Galli, & lex Salica.* Eodemque casu Galli Salii denominantur ex Ammiano Marcellino *in vita Iul. Apostatæ*, ita q; Salia tota Regio Galliæ voce-

[s] *Strabo lib. 4. Marcel. lib. 15. rerū gest. Annius Viterb. ad Berosum de Regib. Assyr.*

[t] *Pompon. Mela lib. 3. c. 2. Plin. lib. 4. c. 16. & 19. Iulius Cæsar in comment. lib. 3 & 6. de bello Gallico.*

vocetur, vnde lex Salica dicta ex Forcatulo *lib.6.* vide Petrum Gregorium *in præludiis*, & etiam quædam pars Galliæ Salia dicitur; & ex his patet & Beroso antiquiori auctore, cuius scriptis fidem maximam Iosephus, cæterique prisci scriptores in origine gentium habent, Hispanos à primo fratre Thubale progenitos, Gallos à Sarmatho minore natu, Hispanos primo conditos, Gallos postea, & ita vt primogenito fratri, & antiquiori origine, Gallus ætate, & fundatione germanus frater minor locum honoratiorem relinquere merito omni iure postulante debet primogenito Hispano fratri.

Galli autem Franci dicuntur ex quibusdam à Franco Hectoris filio Parisiensem splendidam vrbem ædificante, certius tamen est a Francis occupantibus Galliam Francos appellari, eoque nomine à Beato Gregorio Pontifice Maximo primo donatos. Francorum autem, qui Gallias occuparunt, origo varie redditur, vt ex Geldrio *in compendio chronici Geldriæ c.4.* Sed ab omnibus filio Hectoris Franco tribuitur, qui cum Antenore, & Teucris euersa Troia vagans per Asiam & errans, ad littora Danubii perueniens, sollicitudinemque quærens, sedem collocauit apud flumen Thanaim in lacu Mæotide, vbi Sicambria ædificata fuit, à qua Sicambri populi dicti, & inde Germaniam vsque transeuntes, Francus & socii Franconiam inclytam vrbem, quæ dicitur Franckfurt, condiderunt, à qua Regione Franci exeuntes Galliam expugnarunt, & ab illis Francia dicta fuit, quæ ethymologia certior videtur, quam alia ab aliis reddita, vel a Franconia Prouincia, vel ex eo, quod Galli Franci, id est liberi a tributo existant, quia se à iugo liberarunt, vel quod Valentinianus Imperator propter opem ab eis obtentam aduersus Alemanos eos liberarit, vt hæc, & alia Paulus [v] Æmilius, Robert. Gaguinus, Molinæus, & alii recensent *initio historiæ*, & inde alia de causa, cum Franci sint Galli, honorem primum Hispanis debent, cum Troiani ex Floriano de Ocampo *libr.1.c.7 histor.* ex probatissimis scriptori-

14 *Vnde dicatur Francia Gallia.*

15 *Quod Franci à Sicambris descendant, & Sicambri semper in Germania extitere.*

[v] *Molin. 1. par. consuet. Paris. n.12. Tarcagnota lib.6. par.2 fol.210. S. Anton p.2. tit.11.c 3. Sigon lib.1. de Imp. Occid fol.3. Christianus Massæus li. 3. chron. Andr. Raimer in Basilicon genealog. opere. Sigibertus in chron. c. de Regno Francorum.*

ptoribus asserente à Phrygiis descendant, Phrygii autem originem à Brigo IV. Hispaniarum Rege trahant, qui eo sermone Phrygius, & ab eo Phrygii dicti sunt populi ab eo cōditi, & ita Franci vt nepotes Hispaniarum auo obseruantiam, ac obedientiam præstare debent.

Capvt VI.

QVO TERTIA CAVSA, ET RATIO COMmemoratur, quare antecedere debeat Rex Hispaniæ, cum sit eius Regnum primum in fide recipienda & profitenda, tam in vniuersa Regione, quam in quibusdam eius Prouinciis, in eoque prima Ecclesia sit condita, primum Concilium celebratum, primus Pontifex ex hac natione electus, primus Imperator creatus, prima epistola à Pontifice missa, primus legatus, & nuncius destinatus, primus Sanctus cui Ecclesiam dedit Romana, primus qui conuerterit Imperatores.

1 *Argumentum quod priori in fide recipienda Regno potior sedes debeatur.*

VT inferior hic mundus cœli tum motu tum lumine regitur, ita Christiana Regna à fide, à religione, ab ecclesiasticis, & diuinis rebus, velut à cœlestibus gubernari, & fundamenta capere debent, quare profanis omissis sacrata iura, cum hic de Ecclesiæ sede agatur, repetamus, cum enim nulla maior virtus ac honorabilior operari ab homine possit, quam mentis religio, quæ diuini boni initium, ac pars præcipua est, cardo & scopus huius disputationis in ea versabitur veritate inuestiganda, vbi primum religionis cultus, & splendor

enituerit, suoque fulgore innumeros populos illustrarit, & in eandem religionem, fidemque pellexerit, vt prior tempore, potior in iure pronũtietur ex omni legum sanctione, [a] antiquiorque possessio, & iustior vincat, [b] ne contra ordinem naturæ ex B. Leone [c] *imperiti magistri noui antiquis præferantur, rudes emeritis.* Appetere enim in domo Dei, vt est Ecclesia Catholica, decorem & honorem meritis fidei & religionis monet Psalmista: *Domine dilexi decorẽ domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Exemploque ipsiusmet Ecclesiæ ad iura in eius sede habenda instituimur, in qua Beatus Paulus *Rom.* 8. Apostolos, vt primitias fidei habentes maiori priuilegio ornatos ostendit: *Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus Dei habentes.* Quo loco Beatus [d] Thomas, cæteraque Theologorum schola docet, potiori ac sublimiori gradu, & præmio gloriæ Apostolos frui, quia priores in fide recipienda extiterint, ex qua laude ornat Beatus Lucas Antiochenses, *Act.* 11. *Ita vt cognominarentur primum Antiochiæ discipuli Christiani*, & ideo quia primi potiores constituti sunt, cum ibi Beatus Petrus sedem Pontificatus collocauerit, & Romam postea sede translata [e] Patriarchalis dignitas perpetua manserit in Ecclesia eius, gloriamque gentis extollit hac in re D. Chrysostomus *homil.* 3. *ad popul. Antiochenum: Sicut Petrus inter Apostolos primus Christum prædicauit, sic inter ciuitates hæc primatum, & coronam quandam admirabilem Christianorum tulit appellationem: & homil.* 7. *in Matth. Vos autem siquidem aliquod de honore certamen oriatur omni ambitione contenditis, vt vel vniuerso præsideatis orbi, illo scilicet vobis priuilegio blandientes, quod hæc prima ciuitas fidelibus Christianorum nomen imposuit.* Et ab ipsomet legislatore diuino legis Euangelicæ Christo Opt. Max. exordiendo hæc lex ordinata fuit cum primo in fide & vocatione Petro, *Matth.* 4. *& Marci* 1. prior dignitas & maior collata fit, vt Pontifex successor eiusdem Christi, & caput eius Ecclesiæ esset, deinde hoc exemplo ipsa Ecclesia in Conciliorũ sede primã [f] antiquiori

[a] *l. assiduis C. qui pot. in pig. hab. c. qui prior, de R. I. in 6. gl. verb. fuerit, c. 1. de maior. & obed.*

[b] *c. licet causam, de prob. l. quoties. C. de rei vend. Bart. l. si duo. ff. vti possidetis verois, nu. 51. d. c. licet causam. Menoch. de retinen. rem. 3. q. 87. nu. 275.*

[c] *c. statuimus 61. dist.*

[d] *S. Tho. c. 8. ad Rom. & 1. p. q. 44. art. 7. & in 1. sent. dist. 16. art. 2. Scot. & Durand. in 3. Cassan. in catal. gloriæ mund. 3. p. consid. 28. & 29.*

[e] *c. rogamus. 24. q. 1. c. antiqua, de priuil. Syntagm. Iur. lib. 15. c. 5. & 7. Baron. 1. tom. an. 43. fol. 297.*

[f] *c. fin. dist. 17. vbi gl. & c. 1. c. statuimus, de maior. & obed. Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 14. c. 3. Iacob. de Concil. 1. art. 12.*

tiquiori præsuli in ordinatione & consecratione tribuit sedem. Item omnes bene fundatæ Respub. temporales vetustiori & primo in possessione honoratiorem [g] locum assignant, & denique ea ratione in Ecclesia Regi Hierosolymitano prior debetur locus, quod prius prædicata in eo Regno fides fuerit Carolo Grasalio [h] Gallo auctore id recipiente, non mirum igitur erit, si ostenderimus, primum omnium Gentilium Regnum Hispaniarum fuisse, in quo fides Catholica prædicata & recepta fuerit, etiam ante Antiochenum populum, in quo primũ nomen Christianis inditum est, nõ tamen ibi primũ fides prędicata est, cum iam eam B. Iacobus in Hispania promulgauerit, inde sequitur, vt mirabili rerum ordine factum videatur, vt Regnũ prius fundatione, & à fratre maiori conditum Hispanum prius etiam lucem diuinitatis aspexerit, ac aliis gentibus cõmunicaret, & ita locus diuinæ religionis inter Gentiles apud nos primus fuit, & sic etiam primus in eiusdem religionis actibus, & sede esse debet, in qua re ostendenda, cum diuina ex dignitate ornari debeant diuina, virtus altiori, q̃ meo ingenio, atq; eloquio celebrãda esset, sed quia se altius tollere, vt res postulat, nõ potest oratio, nuda, & syncera veritate cõfisus rẽ ab exordio natiuitatis Christi aggrediemur.

g *Glos. 1. ff. de albo scrib. glo. verb. antiq. c. fin. de consuet. in 6. Curia Pisana lib. 2 c. 2. vbi adil. lit. O. Gãma decis. 1.*

h *Carolus Grasalius de Iurib. Regum Franciæ, Iure 1.*

2 *Primum Hispaniæ signum in natiuitate Christi, statim vt natus est.*

Ab ipso nascentis Christi orbis totius redemptoris primordio bonis auibus fœlicibusque auspiciis potita est Hispana tellus, statim enim vt Iesus Christus ex Maria Virgine lumen illuminans omnes mortales natus est, signum eius diuinæ lucis in Hispania visum est, vt his verbis *ex chronico Isidori* Lucas Tudensis memorat *lib. 1. In Hispania etiam hora natiuitatis Domini circa noctis medium quædam nubes adeo splenduit, vt meridiani caloris feruorem, ac splendorem daret terris.* Idem *generalis historia* [i] *Alfonsi Regis* recenset, Vaseus, Morales, & alii, alterumq; signũ mirabilius scribit locuplentissimus & fide dign⁹ auctor, qui nõ vt Hispan⁹ recusari poterit, S. Thom. q. in 3 *p. quæst. 36. art. 3. in so ut. ad* 3. refert, in Hispania 3. simul exortos soles, pares magnitudine & splẽdore, q. paulatim in

3 *Hispaniæ tres simul exorti soles pares magnitudine & luce paulatim in eundem orbem coierunt.*

i *Chron. Hispan. gener. 2. part. c. 107. Vaseus lib. 1. fol. 57. Morales lib. 9. c. 1.*

eun-

eundem orbem, & solem coierint, vt indicaretur eo aspectu Trinitatis mysterium, cum tres sint æquales & consubstantiales personæ, & vnus Deus. Quibus Hispanis reuelationibus à Deo optimo missis cedant aliæ, quæ Romæ leguntur, vt fons olei, cuius meminit Orosius, [k] & sol vnus fulgentissimus apparens, vt quidam testantur ex Varonio, & Morales, [l] itaque Hispania vt prima in fide suscipienda, & firmior in retinenda, fuit prima in reuelatione natiuitatis Christi, cum de Gallia in huiusmodi signis nihil legatur.

[k] *Orosius lib. 6 c. 20. hist.*
[l] *Varon. t. to. an. 1. fol 59. Morales lib. 9. c. 1.*

4 *Secundum testimonium, quod fidei magistra in ea Beatissima virgo Maria fuerit, Beatusque Iacobus Apostolus.*

Secundum testimonium ab excellentia instituentis in fide Catholica, præceptorumq; in Euangelica doctrina docenda & seminanda sumetur, sicut enim orbe diluuio vastato, vt iterum renasceretur & habitaretur tellus deserta & inundata, Noe filii & nepotes dispersi sunt per vniuersum orbem, *Genes.* 10. ita vt aliis in Asia, aliis in Europa, vsque ad Gades sorte obtigissent Regiones, Iosepho auctore *libr.* 1. *c.* 7. eodẽ modo Adæ peccato cum natura humana cladẽ pateretur, regnoq; cœlesti priuata esset & beatitudine, ad quam fruendam creauit Deus hominẽ ad imaginem & similitudinẽ suam, vt iterum renascatur homo ex aqua, & Spiritu Sancto, Deus homo natus est, & vt alter Noe filios suos à se in Spiritu & diuina doctrina genitos & institutos in vniuersum orbẽ ad seminandum verbum Dei, & plantas Euangelii radicitus in cordibus hominum figendas misit, & ita dispersi sunt Apostoli per Prouincias, *Act.* 15. Nicephorus *lib.* 3. *c.* 1. & Prochorus *de Beato Ioanne*, *c.* 1. ita vt vnicuiq; Prouinciæ Apostolus datus sit, vt Asia Ioanni Euangelistæ & Antiochia, Galatia Romaq; Petro & Paulo, & eo ordine vnicuiq; credita est regio, vnde dicitur, quod vnaquæq; Prouincia habet Apostolum, & quamuis nullus ex Apostolis ibidem prædicauerit, dicitur Apostolus Regionis ille, qui ex sanctis post Apostolos primus in fide Regnum instituit, quia Græca voce Apostolus idem est, quod missus à Deo, & sicut in custode Angelo cuique regno

gno

gno ad eam regionem assignando Deus excellentiorẽ gratiam facit, ita in constituendo Apostolo prædicationis Euangelicæ excellentiori charius sibi,& præstantius regnũ [m]ostendit,in quo priuilegio excellit Hispania, cum Beatissimam virginem Mariam omnium Apostolorum, mortalium, & Angelorum Reginam magistram habuerit doctrinæ Euangelicæ,& Beatum Iacobum maiorem eius nepotem ex sorore fratrem Ioannis Euangelistæ in multis adeo ad interiora pectoris arcana electum, vt in transfiguratione,& passionis oratione in Gethsemani patet. Hic igitur Apostolus Hispaniæ primus in eius oram gentemque profectus Euangelicam institutionem aperuit, posuitque apud nos fundamenta fidei, quæ ab eo tempore nec defuit, nec interitura beneficio Dei vllo seculo erit, & non solum dum in humanis fuit diuinus Iacobus, honorem Hispaniæ exhibuit in ea docenda, sed eo mortuo, quod liberaliter receperit, corporis sui miraculo summo vsque ad diem resurrectionis carnis constituit Deus Opt. Max. vt iaceret in Hispania, cuius semper pater patronusque Apostolus esset, vt cum primum martyrium sit passus inter Apostolos, hoc honore decoretur, ex Cassanæo *dicto loco*, nullumque aliud Apostolorum corpus ita ab exteris nationibus colitur, cum

[m] *Cassanæus 3.p consid.29. in catal. gloriæ mundi.*

5 *Votum adeundi Compostellam.*

vndique confluant ad illud venerandum, votumque illud videndi ita sit ab Ecclesia probatum, vt dispensationẽ eius sibi Pontifex reseruauerit, sicut voti Hierosolymam & Romam adeundi, [n] cum de nulla alia peregrinatione id cõstituatur, quæ sanctitas loci & veneratio, ex egregiis & inclytis personis, peragrationem istam, & votum persoluentibus summam auctoritatem cœpit, cum & Romani Pontifices, Imperatores, Reges, heroesque insignes hanc sanctam Basilicam, vbi corpus conditum est, adierint, vt de Calisto II. Pontif. Max. qui miracula Beati Iacobi in lucem edidit, legitur, quem ante pontificatum in Hispaniam profectum corpus sanctum coluisse refert Morales *lib. 9. c. 7.* & de insigni Francisco Assiensi minorum fratrum patre cer-

6 *Qui adierint Compostellam Pontifices, & Reges, & sancti.*

[n] *Extr. & si domini ci, de pœniten. & remission. inter communes.*

Q tum

rum est, & Sancto Dominico Calciatensi, aliisque piis & religiosis viris. Item scriptum etiam extat Imperatorem Carolum Magnum tam rerum gestarum gloria, quam sanctitate, & religione præclarum huius Sancti corporis videndi & venerandi causa ad Hispaniam & eius Basilicam peruenisse, vt traditione habetur, & eius aduentus celebratur in Metropolitana Ecclesia dicti Apostoli 6. Iulii, qua solemne anniuersarium canitur, recolendo memoriam donorum, quæ largitus est liberali & regia manu. Quamquam [o] Rodericus, & Morales historici nostri hoc confutent, & hanc peregrinationẽ colendi dicti corporis causa à Carolo Caluo Imperatore Caroli Magni nepote expeditam fuisse asserunt, certum tamen est ac exploratum, Ludouicum VII. Francorum Regem generum Imperatoris Hispaniarum [p] Alfonsi VII. Regis Castellæ sociatum socero hanc sacram domum adiuisse, idem de Ioanne Brena Rege Hierosolymitano ex Gallia profecto [q] narratur, & Guillelmo duce Aquitaniæ, & Comite Burgundiæ Raimundo, qui vxorem habuit Vrracam filiam Regis Alfonsi, qui Toletum expugnauit, & ex Regibus Aragoniæ Rex Petrus anno 1185. & Iacobus anno 1292. dicuntur Compostellanam Ecclesiam adiisse, ex Lusitanis Regibus Emanuel, [r] Legionenses autem, & Castellani Reges plures adiuerunt, vt Alfonsus Castus cum Vrraca coniuge, Ramirus primus, cui apparuit in bello Beatus Apostolus, Alfonsus III. cognominatus Magnus, qui Ecclesiam restaurauit, Ferdinandus I. [s] Sanctius IV. Alfonsus XII. Reges Catholici Ferdinandus, & Elisabeth anno 1486. & Catholicus atque omnium maximus Philippus II. anno 1555. cum in Angliam proficisceretur, cumque de Apostolo adeo insigni, & patrono gloriari merito Hispania possit, non minus triumphare poterit, quod Beatissima semper Virgo adhuc viuens ab Angelis ducta in Cæsar Augustana vrbe Beato Iacobo apparuit, eique præcepit, vt in eius honorem & memoriam ecclesiam conderet, pollicitaque est, quod fides-

7 *Prima Ecclesia orbis Cæsar Augustana.*

[o] *Rodericus li. 4. c. 10. Morales li. 9. c. 7.*

[p] *Mausson. lib. 3. in vita Ludouici VII. de gest. Franc. Aemilius in eo. Roderic. lib. 7. c. 9. & hist. Alfon. c. 26.*

[q] *Mausonius supra.*

[r] *Damian de Goesp. 1. c. 64.*

[s] *Roderic. lib. 4. c. 12. & 15. Historia generalis p. 3. c. 11. & 14. & p. 4. c. 1. Historia Regis Sanctii c. 3. & Alfonsi XII. c. 102.*

fides vigebit omni tempore Hispaniæ, ibique artificibus existentibus Apostolo sacro & discipulis alma ecclesia cōdita est sub inuocatione Beatæ Mariæ columna cœlesti, qua sedit Sacratissima Virgo ibi apposita, vt dicemus suo loco, itaque ibidem magistra fidei confirmans prædicationem Apostoli Beatissima Virgo in Hispania extitit, eam ornans maximo & singulari beneficio, vt corpore suo viuenti frueretur, ita vt prima Ecclesia orbis Catholicorum fuerit Cæsar Augustana Diuæ Mariæ dicata, à Beato Iacobo constructa, vt auctor est Garsia Loaisa *in marg. decreti Gundimari, fol. 292. in Conciliis Hisp.* Marinæus Siculus *de laudib. Hisp. lib. 5. tit. de sacris ædib.* Mariana *libr. 4. c. 2. de reb. Hispan.* & statim dicetur.

8 *Tertium testimonium, & probatio, quod Hispania prima in institutione veritatis Euangelicæ fuerit regio ex omnibus Europæ.*

Tertium testimonium, Hispaniam in prædicatione Euangelica primam extitisse ex omnibus regionibus Europæ, sumitur ex historia Ecclesiastica, & certa de Apostolorum diuisione: anno enim post natiuitatem Christi 36. & vltimo imperii Tiberii Cæsaris ex Vaseo anno 37. vel anno 38. in primo Caii Caligulæ ex Ambrosio Morales, 3. aut 4. annis post Christi passionem, quæ anno 34. ætatis suæ accidit, completis 33. annis, & 3. mensibus, & quibusdam diebus anni 34. vt computant diligenter Panuinus, [t] Varonius, & alii, hoc igitur anno 34. & eodem passionis Christi, antequam cæteri Apostoli diuiderentur anno 36. Beatus Iacobus Apostolus ad Hispanias peruenit, concessa à Deo Optimo Maximo ea Hispanis gratia, vt quæ prima regio extiterit in fundatione à Tubale facta, prima esset in fundatione veritatis Euangelicæ, concessoque Beato Iacobo eo priuilegio, vt cum primus esset ex Apostolis antesignanus, qui martyrium pati deberet, antequam ipsi diuiderentur, primus esset omnium in prædicatione Gentilium in fines orbis terrarum, adducendo doctrinam Euangelicam, vt Propheta de Apostolis cecinit, quæ prædicatio Iacobi in Hispania adeo

[t] *Onufrius Panuinus in fastis, & chron. an. 34. Varon. 1. tom. an. 34. Morales lib. 9. cap. 4.*

vera est, vt dubitationem non patiatur, sed ne vllus locus coniecturæ relinquatur, id breui sermone ostendemus, Primo quamuis in Actis Apostolorum non legatur Beatum Iacobum Hispaniam peragrasse, tamen auctoritatẽ scripturæ constat *Rom.10.* vbi verba *Psalm.18. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*, perfecta in apostolis Paulus docet, ostendendo, quod nemo excusari poterit, quod non sit ei prædicatum Euangelium, dum inquit: *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi, sed dico, nunquid non audierunt, & quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Itaque speciali, & singulari prophetia, Hispania à Propheta Dauid vaticinata fuit, quod ad eam perduci debebat Euangelica institutio per Apostolos, cum in fines orbis terræ verba eorum audienda essent, & finem orbis terræ in Hispania situm esse dicitur, vt Poetę fabulantur, ibidem solem occultari, vbi corpus iacet Beati Iacobi in Regno Gallecię prope Compostellam, quod Nericum promontorium, hodie finis terræ dicitur, vt Morales [v] notat, vnde titulus tonitrus impositus fuit *Marc. 3.* Beato Iacobo à Christo: *Et imposuit Simoni nomen Petrus, & Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, (quod est filii tonitrui.)* Recteque conuenit prædicationi eius, cum sonus verbi Domini per tonitrum Iacobi sonaret in vltimo terræ habitatæ in Hispania, scilicet ad quam per tonitrum Iacobi laus Christi in fines terræ perducta est completo vaticinio *Psalm.47. Suscepimus Deus misericordiam tuam in dimidio templi tui secundum nomen tuum Deus, sic laus tua in fines terræ.* 10

Prophetia de prædicatione Iacobi Apostoli in Hispania.

[v] *Morales in descrip. Hisp. c. 1 antiq. Hispan.*

11 Quamuis enim orbis ab orbe rotunda figura dicatur, in qua nec est initium, nec medium, nec finis, tamen ex ortu solis, & occasu quodam à sole Oriente principium consideratur, & finis, vbi sol post cursum videtur occultari Astrologicis regulis, & figuris id docentibus. Secundo suadetur hæc veritas e traditione antiquissima in vniuersa Ecclesia recepta, cum enim traditionis testimonium in rebus diuinis *ex SS. Concil. Trident. decreto,*

creto, sess. 4. cap. 1. sit necessarium vniuersæ Ecclesiæ, traditione receptum est Beatum Iacobum Hispanias adiuisse, ibidemque fidem Catholicam prædicasse, ita *in lectionibus Romanis in breu. antiquo Pauli III. & hodierno Pii V. & vetustissimo Toletano* legitur, & S. Isidori, & passim apud omnes vno ore, ita
12 de manu in manum, & voce in vocem peruenit, & prædicatur, vt dubitationi locus non detur. Tertio ex auctoritate Pontificum Leonis III. *in tract. de passione, & martyrio Beati Iacobi*, Calixti II. *de translatione corporis eius*, Gelasii, & aliorum
13 summorum Pontificum. Quarto ex concordi & vnanimi sacrorum doctorum, & historiarum antiquarum & recentiorum sententia, tam apud Hispanos, quam apud omnes nationes, ita quod hoc vno ore omnes ita prædicent, vt nefas & impium videatur, & in scirpo nodum quærere, hac in re hæsitationem facere, vt patet ex auctorib. *& historiis grauissimis*, quas recensent [x] Vaseus, Morales, & alii. Sed quia quidam inuident sorti fœlicissimæ Hispaniæ, & quibusdam fragilibus argumentis labefactare hanc omnium consensu probatam sententiam nituntur, eis satisfacere operæ pretium erit, & dubitationi Varonii *in martyrolog. 25. Iulii, & 1. tom. anno* 44. qui id non negat.

Argumentum ab auctoritate.

Argumentum ab vnanimi sententia.

x Vaseus an. 37. in chron. Hisp. Moral. lib. 9. c. 7. Nicol de Lyra in Abdiam Proph. gl. interlineari Laur. Surius in vita B. Iacobi. S. Anton. 1. p. hist. tit. 6. c. 7 Naucler. generat. 2. vol. 2. Mutius Iustinus p. 7. hist sacra, fol. 163. Historia generalis Hispaniæ li. 1. c. 10. Mariana de rebus Hispan. lib. 4 c. 3. Tarafa 1. p. in Claudio Caligula. de regib. Hisp. S. Isidorus c. 71. de vita, & morte sanctorum. Bede in collect. & in martyrologio.

Prima obiectio, quæ ab inuidis detractorib. circumferri solet, huiusmodi se habet. Iacobus Zebedæi fuit ab Herode occisus anno 44. ex Varonio à natiuitate Christi & ex Vaseo anno 50. eo autem tempore nondum Apostoli dispersi erant, vt gentibus prædicarent, nam *Act.* 15 diuisi, & sortiti Prouincias sunt, & ita ante hanc diuisionem non verosimile videtur, quod Iacobo fuerit assignata Hispana regio: sed facilis est responsio, cum enim parata esset corona martyrii Beato Iacobo, vt in eo cæteris præiret, & antecederet, paratus bibere calicem Domini, sicut promisit illi, ita prouidentia Dei ne fraudaretur, qui cæteris præibat in martyrio, partitione & gloria, Prouincia ei credita est Hispana, vt viuo & mortuo sub patrocinio & tutela sua constituta esset.

Item & secundò licet diuisio vniuersa facta sit *Act.* 15. tamen aliqui Apostoli priuatim ex Hierosolymitana ciuitate ad prædicãdos Gentiles exierunt, vt Paulus & Barnabas Antiochiam profecti sunt, *Act.* 11. *& alibi*, sed quia cum ille qui voluntate reuertendi alicubi proficiscitur, nec animum habet ibidem commorandi, sedemque figendi, non dicitur mutasse domicilium, nec b. eum reuertens diuertisse ex iuris [y] decisionibus, ea ratione cum Apostoli exibant ad alias Prouincias conuertendi ad fidem gratia, animo tamen statim reuertendi, & reddendi rationem prædicationis apud Petrum, & Apostolos Hierosolymis existentes, non dicuntur hoc modo exeuntes discessisse, nec diuisos ab aliis extitisse, vt Paulus & Barnabas, qui licet Antiochiæ prædicauerint, non tamen animum domicilium ibidem constituendi habuerint sed reuertendi ad cæteros Apostolos, eodemque ordine & modo Beatus Iacobus Hispanias profectus, cum mentem habuerit veniendi ad Petrum, & Apostolos, non dicitur discessisse omnino, tunc enim discessisse & diuisos esse potest dici, cum omnino separarentur, sortitique essent Prouincias animo ibidem manendi, vt Asiæ Beatus Ioannes Euangelista commoratus est. 14 *Responsio ad primam obiectionem.*

y l. postliminii 5. §. fin. ff. de cap. l. non vtique. 4. l. eius qui. 17. §. fin. ff. ad municip. & incol. l. quæquid calore. ff. de R. I.

Secunda obiectio, quod non reperitur in Actis Apostolorum peregrinatio Beati Iacobi, facile tollitur, cum multa euenerint, quæ non scripsit Beatus Lucas, sed traditione ad nos peruenerunt ex gestis Apostolorum; vt D. Hieronymus [z] conqueritur, aliqua referens, & generalis regula est, multa Deum Apostolosque eius fecisse & docuisse, quæ scripta non sunt apud Eangelistas, nec Lucam in actis, & credenda sunt ex traditione Ecclesiæ, *Ioan.* 16. *& vlt. & Rom.* 5. patet, diffinitumque [a] ab Ecclesia est, Beatusq; Lucas pauca commemorauit ex his, quæ gesta sunt extra Iudæam & Samariam, silentio enim etiam præteriuit, vt D. Iacobus Hermogenem, & Philotum Magos, quos ei Herodes Agrippa obtulit, vt reuocarent à proposito; & 15 *Ad secundam obiectionem responsio.*

z Super Gal. 2.

a c. cum Marthæ, de celebr. Miss. Conc. Trident. sess. 4. c. 1.

cum

eum eo contenderet, ad fidem reduxit, & disputatione publica superauit, neq; recitauit, quod Iosias Iacobi accusator, & qui eum ad carcerē duxit, cū Iacobus paralyticū in itinere ab infirmitate liberauerit, ad sanam mētem rediit, doctrinamq; Euangelicā suscipiens simul cum B. Iacobo martyrii palmā adeptus est, vt socius in eo esset, qui prima causa extiterat, & apud Paulum *in epistolis, & alibi* plura leguntur, quæ apud Lucam *in actis* non reperiuntur, veluti quod in Antiochia sedē Apostolicam Petr⁹ habuit, vt Varon. [b] obseruat. [b] *Varon. a.to. an. 39. f. 162.*

16 *Ad tertiam obiectionē responsio.* Tertia obiectio, quod iter adeo difficile & longinquum, vt est à Hierosolyma vsq; in Hispaniam, tam in proficiscendo, quam in redeundo nō paucis dieb. perfici poterat, id facillime dissoluitur, cum an. 44. à natiuitate Christi martyrium sit passus B. Iacobus, & 10. post passionem eius, cum Christus sit passus an. 34. & ita decem annorum spatio à passione Christi vsque ad interitum Apostoli potuit iter perficere, prædicare, & longo tempore Hierosolymis adesse, vt Morales dicto loco adnotat.

17 *Ad quartā obiectionē responsio.* Quarta obiectio, quod Iacobus vsque Hispanos oēs conuerterit ad fidem, non est verosimile, quod reuersus sit ad Petrum & alios Apostolos, solutionē apertam habet, quod eo tempore nondum erat diuisio vniuersa & omnino facta, & sicut ab Antiochia breui reuersi sunt Paulus & Barnabas, vsque dum omnino sortiti essent Prouincias, ita ab Hispania illico B. Iacobus discessit, rationem redditurus, & paratus accipere Prouinciam in diuisione generali, quæ sibi credita esset.

18 *Ad quintā obiectionē responsio.* Quinta obiectio, vbi opus videtur exigi, ea est, quæ colligi potest ex *Act. 11.* ibi enim cum Cornelius Centurio, & alii ex gentilibus ad fidem Catholicam conuerterentur, mirati sunt Iudæi, quomodo Christus ad solos Iudæos, & oues Israel esset missus, Apostoli gentiles recipiebant, & tunc Petrus exposuit illis ordinem, narrans quemadmodum viderat linteum magnum quatuor initiis submitti de cœlo, vbi quadrupedes terræ, & bestiæ,

&c.

& reptilia, & volatilia cœli continebantur, præceptumque est ei, vt manducaret ex illis, renuensque Petrus, quod immundus esset cibus, reponsum accepit, quod ne immundum iudicaret, quod Deus mundauit, & statim linteum in cœlum regressum est, ea significatione, quod quatuor initia lintei essent quatuor orbis partes, Oriens, Occidens, Septentrio, & Meridies & omnia animalium genera essent omnes gentes ex orbe, tam Iudæi, quam Gentiles, & ex præcepto Domini, quod non immundos iudicaret non circumcisos, & quod Gentiles reciperet, tunc videtur, quod inceperit prædicare gentibus, cum antea solis Iudæis fieret, & tunc Cornelius Centurio, & alii, de quibus actum fuerat *Act.* 10 receperunt baptisma, vnde si ante lintei visionem antea Apostoli non prædicabant, nisi Iudæis, Iacobus non Hispaniam profectus fuit ad Gentiles Hispanos conuertendos. Secundo postquā, vt refertur *Act.* 7. Stephanus lapidib. obrutus vitam hāc cum meliori commutauit, *Act.* 8. dicitur, *quod facta est in illa die magna persecutio in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos*, & ita Apostoli omnes videntur simul congregati, & quod non discesserat Iacobus ab illis, quod anno 36. accidisse Varonius *eo anno* 1. *tomo annal.* scribit, immo ex Apollonio Eusebius [c] commemorat, traditione receptum fuisse, præceptum extitisse Domini, quod Apostoli non discessissent ab Hierosolyma per duodecim annorum spatium, & ita Iacobus, qui anno 44. decem annis post passionem Christi occisus est ab Herode, non potuit egredi ex Hierosolyma.

[c] *Euseb. lib.* 5. *cap.* 17.

Quæ tamen ratiocinationes, cum aliquo pacto vrgere videantur, non difficilem responsionem habent. Primo enim *Act.* 11. vbi visio lintei à Beato Petro refertur, non narratur, quod Apostoli essent, qui dubitabant, an gentilibus prædicandum esset, imo circumcisi Apostolos increpabant, quod non circumcisos Gentiles baptizarent, & vt tolletur detractio eorum, narrauit illis Petrus visionem

nem lintei, quod Deus omnes recipiebat, vt litera constat ibi: *Audierunt autem Apostoli, & fratres, qui erant in Iudæa, quoniam & gentes receperunt verbum Dei, cum autem ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum, qui erant ex circumcisione dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?* hactenus Lucas. Ex quibus verbis, maxime illis, *qui erant ex circũcisione*, constat, eos, qui circumcisi erant disceptasse aduersus Apostolos, idque apertius patet iungendo *cap. 8. cum capit. 11.* quia *cap. 8.* dicitur, quod lapidato Stephano præter Apostolos alii discipuli dispersi sunt, ita quod Apostoli simul congregati manserunt, hisce verbis: *Facta est autem illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per Regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos:* *cap. 11.* de illis qui dispersi sunt, refertur, quod illi solum Iudæis prædicabant, de Apostolis autem non commemoratur, quod solis Iudæis narrarent Verbum Dei, immo cõstat, quod & Gentiles recipiebant, & ob id detractionem patiebantur, & quod soli dispersi essent, qui Iudæis prædicabant, non Apostoli, hoc sermone patet: *Et illi quidem qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt vsque Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum nisi solis Iudæis.* Vnde Beati Apostoli, vt Petrus, Iacobus, & alii, quibus iam patefactum erat à Deo, quod illud Iudæorum priuilegium, Deum missum esse ad oues Israel, vt *Matth. 15.* dixerat Christus Cananææ, non intelligitur, quod ad eas tantummodo sit missus, sed quod primum oues Israel quærere, & docere debebat, vt id opere præstitit, cum ibidem natus sit, prius prędicauit, miracula ingentia operatus est, sed post illos monitos non gentiles reiecit, sed potius Samaritanam ex Samaria aliena à lege Iudæorum Samaritanosque suscepit, *Ioan. 4.* Et ipse Christus declarauit *Marc. 7.* vbi eiusdem Cananææ refertur colloquium, & inquit Christus: *Sine prius saturari filios, non est n. bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Itaq; Christus postquam saturos filios Israel doctrina, & institutione

Euangelica reddidit, Gentiles recepit, & ipsam Cananæam, & Syrophenissam Gentilem *Marc.7.* cuius recepit fidem, & extollit, & ita præceptum Domini *Matth.10.* *In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne introieritis sed potius ite ad oues, quæ pereunt domus Israel:* intelligitur, vt priori tempore instituant filios Israel, & post illos institutos ad gentes proficiscantur, vt *Marc. vltim.* habetur: *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Et *Matth. vltim. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos seruare omnia, quæcumque mandaui vobis*, vt aduertit Varonius *1. tomo annal anno 35 Christi.* Vnde Iacobus à Christo edoctus, & lacte doctrinæ eius educatus, recte sciebat post Iudæos institutos, posse ad gentiles Hispaniæ transire, vt in vniuersum mundum, & Occidentem vsque Apostoli commearent, vt præceptum est à Domino, quod nõ impleretur, si in Occidentem non peruenisset Iacobus vsq; ad extremum eius in Hispania, postquam post aliquos dies Hierosolymis prædicans commoratus esset, & ita *Marc.3.* recte à Deo filius tonitrus cognominatus est Iacobus, quia sicut fulmen tonitrum post se statim mittit, ita celeriter Hispanias adiit, & reuersus est, nomen Domini & dogma Euangelii ad illas portans. Cum autem satis extet confirmatum *Act.11.* non Apostolos de Gentilium prædicatione dubitasse, sed illi, qui erant ex circumcisione aliqui diligentes inuestigatores antiquitatum existimant, illum detractorem Cerinthium fuisse, qui hæreticus extitit, vt obseruat Varonius *anno 41. 1. tomo annal.* Nam quamuis de aliquibus fidelium ex circumcisione *Act.10.* referatur admiratio: *Et obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus Sancti effusa est, audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.* Hic stupor fidelium non inde euenit, quod Gentilibus Verbum Dei prædicaretur, neque quod Cornelius Centurio Gentilis cum suis baptisma recepis-

cepisset, sed ex eo obstupuerunt: Primo quod ante baptisma Cornelii dicitur: *Quod occidit Spiritus Sanctus super omnes, qui audiebant Verbum Dei*: Secundo quod cum per impositionem manuum Apostolorum Spiritus Sanctus descenderet super conuersos, *Act.* 8. absque ea impositione manus caderet in Gentiles, & hæc admiratio fuit fidelium, contradictio autem infidelis Cerinthi fuit, *cap. 11.* qui baptisma omnibus gentibus præter Iudæos negabat. Vnde Iacobus schola Domini institutus, & doctrina educatus, vt baptizaret Hispanos, & per impositionem manus, vt Spiritus Sanctus descenderet super eos, Hispaniam profectus fuit non solum ad Iudæos solos Hispaniæ, vt quidam argumento supradicto commoti existimabant, sed ad omnes Gentiles instituendos, vt vniuerso mundo annunciaretur Verbum Dei, quãuis Iudæos in Europã, & oẽs regiones dispersos esse, tunc Varonius ex Philone affirmet *1. tomo anno 44.*

Item confutatur hæc ratiocinatio, nam quamuis concederemus, quod ante visionem lintei ostensam Petro, *Act.* 10. Apostoli gentibus non prædicassent, hæc visio & baptismus Cornelii Centurionis anno 41. accidit ex Varonio *dicto anno 41.* & ab eo anno 41. vsque ad 44. annum mortis Iacobi potuit ipse Hispaniam peruenire, & reuerti Hierosolymam, prædicareque ibidem gentes conuertendo, cum eo tempore Thadæus discipulus Christi à B. Thoma Apostolo missus Abdegarum Regem Edissenorum ab infirmitate liberauerit, & eum subditosque baptizauerit, qui ita firmiter conuersus est, vt curauerit bellum Iudæis, eo quod Christum crucifixissent, inferre, ex B. Hieronymo, [d] Eusebio, & Varonio. Secundo argumento de Apollonio, quod Eusebius ex eo retulit, quod per duodecim annos Apostoli post Christi passionem non exierunt ex Hierusalem, eo [e] loco Eusebius potius *lib. 5. c. 17.* refutat Apollonium, vt hæreticum, & certum exploratumque est, *Act. 8.* B. Petrum, & Ioannem Samariam adiisse, & Paulũ, & Barnabã Antiochiam, *Act. 13.* [e] & Thadæum ad Edissenos, & ita Iacobum ad

d S. Hier super Matth. 10. Euseb. l. 1. c. 13. Varon. 1. tom. anno 43.

e c Sacrosancta dist. 22. c. rogamus, 24. q. 1. Origenes homil. 1. in Matth.

ad Hispanos peruenit, omnesque hisce argumentis difficultates sublatas esse existimo, ita vt absque dubitatione maneat probata, vt opinor, sententia, quod B. Iacobus adierit Hispanias. Quo tempore in eis sit commoratus, nihil certi affirmare possumus. Nam quāuis aliqui sentiant per quinq; annos mansisse, vt [f] Morales retulit, tamen non satis id cum supradictis consentire videtur, quod tam longo tempore ibidem sedem habuerit.

[f] Morales lib. 9. cap. 8.

19 *De tempore quo B. Iacobus commoratus sit in Hispania*

Quibus autem ciuitatibus & oppidis sit exceptus, & per quæ loca ambulauerit, quemque fructum fecerit in prædicatione, non satis liquet, hoc vnum traditione ab eo seculo relicta, & memoria celebrata in Ecclesiis Hispaniæ, certissimisque miraculis dicere possumus, quod cum apud Astures Torquatum conuerterit ad fidem, alterumq; Galleciæ in Ira Flauia, quæ hodie dicitur, *el Padron*, alios autem in Regno Aragoniæ; de quorum numero statim agemus, cūque in littore ingentis & celebris Iberi fluminis Cæsar Augustæ cum sociis sederet nocte quadam sollicitus, & quodammodo sibi succensens, eo quod ex Hispanis exiguas oues ad ouile Christi, & Hierosolymam reportaret, ad leuandam mœstitiam eius Beatissima Virgo Maria adhuc in carne viuens, ei apparuit innumeris Angelis circumdata in quadam columna existens, præcepitque consobrino Iacobo, eo loco in memoriam & honorem eius templum ei dicatum construere, promittens sub clientela & patrocinio eius fideles Hispanos se recipere, numerumque fidelium indies augeri, ita vt omnes essent fideles Hispani, & in fide firmiores, semperque eo regno fidem Catholicam permāsuram, quo beneficio & aduentu lætitia summa affectus Iacobus, cæterique gaudio ingenti imbuti Basilicam in eo littore & loco ædificarunt, columna ibidem constituta, cū imagine Deiparæ Virginis in ea collocata, vt sit ea columna fidei, & petra, super qua ædificata est Ecclesia huius regni, cum fundamentum eius adeo securum & firmum sit Beata Virgo, hæcque prima Ecclesia habetur orbis, Hierosolymis enim

20 *Quibus locis prædicauit, & ad fidem reduxit.*

21 *Quod prima Ecclesia in Hispania extiterit.*

enim nondum Ecclesiæ ædificatæ erant, sed manualia altaria portabantur, & in hoc Hispania laudem consequitur: primo quod Beata Maria ad nullam aliam regionem viuens venit nisi ad Hispaniam: secundo quod ibi prima Ecclesia sit condita. Quam historiam Calixtus [g] Pontifex *de miraculis B. Iacobi* scribit, & Petrus Antonius Beuter ita in Ecclesia Mineruæ Romæ scriptam aduertit, & Cæsar Augustæ, & Compostellæ ita legitur, & memoria retinetur, ibidemque templum colitur summa cum veneratione, innumeris miraculis clarum, constatque à multis retro seculis, ac perpetua fama & memoria id retinet; illudque potissimum confirmat hanc veritatem, & Virginis promissionem, quod quamuis Hispania, vt omnium rerum vicissitudo est, maximas clades passa sit, tam ex Arrianis Gothis, quam ex Sarracenorum occupatione, quam ex Hæreticis, omni tẽpore à Christianis summa cum deuotione celebrata fuit in ea Ecclesia memoria Beatæ Virginis, fidesque integra mãsit in incolis Hispanis, non valentibus exteris eam minuere, vt Garibai considerat;
22 [h] de numero autem eorum, quos ad sanam & catholicam doctrinam Euangelicam reduxerit B. Iacobus, variæ sunt sententiæ, cum aliqui duodecim, alii nouem, alii septem fuisse asserant, & Calixtus Pontifex affirmat, vltra eos, qui nomine noti sunt, alios plures non nominatos extitisse, in qua re in tam varia contentione, nihil affirmare exploratum possumus de Athanasio, & Theodoro, quorum vnus Episcopus, alter presbyter ordinati sunt ad cultum diuinum celebrandum in Ecclesia Cæsar Augustana, legitur in memoria eius, & de aliis. Item & Petrus martyr primus Bracharensis Episcopus in Lusitania discipulus Iacobi colitur in ea Ecclesia, qui anno 44. Hispaniæ coronam martyrii accepit, & die 26. Aprilis, ex Varonio *eo die in martyrolog.* Beda, & aliis, celebraturque, quod in honorem B. Petri Apostoli viui condidit templum, vt *in manuscripta histor. Compostel.* Hieronymi Rom. c. 4. asseritur, de quo martyre discipulo S. Iacobi mentio fit apud

Numerus eorum qui conuersi sunt a B. Iacobo in Hispania.

[g] *Beuter libr. 1. cap. 22. cum seqq. Zurita in annal. lib. 1. c. 41. in 1. p. Vasceus an. 37. histor. Morales lib. 9. c. 7. Venero in summa fol. 128. Monarchia Pineda 2. p. lib. 10. c. 25. §. 4. Illescas in Pontific. c. 1. in vita Iacobi lib. 1. Durant. de ritib. Eccl. lib. 1. c. 2. nu. 4. Marian. lib. 4. c. 3. de reb. Hisp. Loaisa in decreto Gundumari, in marg.*

[h] *Garibai libr. 3. c. 9.*

[i] Moral. lib. 9. c. 8. Vaseus anno 44. nostros [i] auctores. Reuersus autem Iacobus ex Hispania Hierosolymam inuenit paratum calicem, quem bibiturum Christus ei promiserat, & ipse consenserat *Matth. 20. & Marc. 10.* & ita martyrii palmam consecutus fuit, dum ab Herode Agrippa gladio occisus fuit, *Act. 12.* cuius mors eo clarior atque illustrior extitit, quod ex Apostolis antesignanus & dux fuit omnium in morte pro Christi nomine ferenda, dum primus promeruisse martyrium cognoscitur, quo autem anno fuerit, 44. vel 36. à Christi natiuitate, ex Eusebio inter se non satis constante dubium est. Nam *lib. 2. c. 9. hist. Eccles.* anno 43. vel 44. videtur significare accidisse tempore, quo fames vigebat, de qua *Act. 11. & 12* fit mentio, *in chronico* vero anno 36. indicat contigisse sed anno 44. & 3. Tiberii Claudii, quo fames vexabat Antiochiam, videtur magis veritati accedere, ex Nicephoro *lib. 2. c. 11. & 12.* [k] *& aliis*, ex quibus dies martyrii 25. Martii solemnis fuit, qua & Christus carnem humanam accepit, & passus est, & quia celebritate festi Domini non potest dies Apostoli, qua decet festiuitate, celebrari, transfertur festum in diem 25. Iulii, qua Ecclesia exultat memoria huius inclyti Apostoli, quia eo die inuentum fuit corpus eius; vt dies vinculorum S. Petri nō celebratur eo die, quo accidit propter solemnitatem paschatis, in quo euenit, *Act. 12.* sed die 1. Augusti, qua catenæ Romam sunt adductæ. 23 De anno quo passus est B. Iacobus. 24 De die martyrii.

[k] Moral. lib. 9. c. 7. Varon. 1. tom. an. 44. & in martyr. 25. Iulii.

Post martyrium sacrum, quid de sanctissimo corpore gestum fuerit, *historia Compostellana*, quam etiam Vaseus refert, *seruata in archiuo eiusdem Ecclesiæ*, sic se habet: *Occidit Herodes Iacobum fratrem Ioannis gladio, cuius Beatissimi Apostoli corpus venerandum Iudæi maleuolentia & inuidia ducti, nec sepeliri voluerunt, nec a Christianis, qui tunc temporis Hierosolymis erant, sepeliri permiserunt, sed sicut Leo Papa in epistola, quam de eius passione & corporis ipsius in Hispaniam translatione ad Hispanos destinauit, affirmat integrum corpus cum capite extra ciuitatem proiicientes canibus, auibus, atque feris deuorandum consumendumque exposuerunt, sed eius* 25 De corpore beato S. Iacobi.

discipuli ab eo adhuc viuente præmoniti, vt corpus suum in Hispaniam transferrent tumulandum totum corpus cum capite teste Leone Papa nocturno tempore arripientes ad littus vsque maris citato calce peruenerunt, vbi dum solliciti de nauigio, quo transfretarent in Hispaniam, essent, nauem diuinitus paratam in littore maris inuenerunt, quam Deo gratias vnanimiter agentes imposito sacratissimo corpore læti cõscenderunt, & scylla cum charibdi, ac periculosis syrtibus manu Domini gubernante ad ciuitatis primum ad Iriensem portum fœlici cursu peruenerunt, deinde venerabile corpus ad locum, qui tunc Liberũ donum, nũc Compostella dicitur, deferentes sub marmoreis arcubus sepelierunt.

Hactenus dicta historia. Ex qua, Moral[e], & omnibus Hispaniæ auctoribus, & exteris constat Sanctissimum Apostolum Iacobum tutelare præsidium Hispaniæ, & patronum mortuum in Hispania sicut viuum se ostendere, vt qui dum vixit, Apostolus fuit ad Hispanos conuertendos, mortuus eos protegat, & ab omnib. calamitatibus securos ac firmos in fide, quam docuit, reddat, vt experientia cognitum est, cum acerrimus defensor aduersus Sarracenos visus sit in acie Clauigi Ramiro Regi fauens, & in aliis pugnis, ita vt quotiens impetus faciunt in bello Hispani nomine Iacobi implorato hostes deterrentur, & animi Hispanorum eo duce excitantur ad victoriam, vt nostri referunt, & exteri, [l] & ita merito colitur summa cum veneratione corpus Apostoli in Hispania, quod post cladem Hispaniæ occultatum fuit, & in eius honorem Basilica ab Alfonso Magno constructa Compostellæ magnifice fuit, eo in consecratione existente, diplomaque à Ioanne VIII. Pontifice impetrante, quod refert Archiepiscopus Rodericus, in cuius Basilica Cardinalium titulo colunt Santissimũ corpus aliqui canonici, & Pontificalibus ceremoniis vestibusque [m] & tandem a remotissimis Orbis regionibus vndique aduenæ peregrini confluunt, ad venerandum sacratissimum corp⁹ à Deo excitati, qui hãc gloriam in terris & Apostolo & Hispaniæ præstat, cum ipse in cœlis talem obtineat, q̃ explicari non potest, & vnusquisque peregrinus hospitium gratum a cœle-

l Moral. lib. 9. c. 7. Marian. lib. 4. c. 3.

m Roder. lib. 5. c. 47. Moral. lib. 9. c. 7. & lib. 15. c. 20.

à cœlesti hospite recipit, vt innumera miracula in gratiam peregrinantium scribuntur à Calixto Papa, S. Antonino, [n] & aliis. Vnde nescio quamotus ratione Christianus Maseus *lib 8. chron.* asserit, Carolum Magnum corpus B. Iacobi ad Tolosam duxisse.

[n] *S. Anton. 2. p. tit. 17. c. 1. §. 2.*

26 *De Pauli aduentu in Hispaniam.*

Post B. Iacobi in Hispania prædicationem illa tuba cœlestis gentium doctor, vas electionis Paulus Apostolus cōcionator insignis extitit in hoc Regno: animum enim Hispanias adeundi patefecit *Rom. 15.* scribens ad eos: *Cupiditatē autē veniendi ad vos ex multis iam præcedentibus annis cum in Hispaniam pr ficisci cœpero, spero quod præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc si vobis primum ex parte fruitus fue o.* Et iterum: *Hoc igitur cum consummauero, & assignauero eis fructum hunc, per vos proficiscar in Hispaniam.* Et quanquam aliqui opinantur non perfecisse iter, nec appulisse ad Hispaniam, quia via cœpta, dum Romę vt pollicitus erat, vitam agens, maneret à Nerone captus, carceri mancipatus fuit, & iter peragere non potuit, vt Gel. sius Papa, & Innocentius I. *in quibusdam decretis* [o] videntur significare. Nam *c. Beatus Paulus 22. q. 2. in decreto Gratiani* inquit: *Quoniam cū ad Hispanos se promisisset iturum dispositione diuina maiorib. occupatus ex causis implere non potuit.* Non enim Gelasius negat, aliquando ad Hispanias peruenisse Paulum, sed tunc cum promisit, statim non valuit adimplere propter ę umnas, quas à Iudæis Hierosolymis, & Romæ à Nerone passus est, vt recte aduertit Varonius *1. tomo annal. an. 61.* Innocentius I. autem *c. quis nesciat, dist. 11.* ait: *Præsertim cum sit manifestum in omnem Italiam, & Galliam, Hispaniam, & Africam, atque Siciliam, Insulasque interiacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut successores eius constituerunt.* Hæc Innocentius, quæ vera quidem & certa sunt, non tamen inde sequitur, quod solus Petrus in Occidente prædicauit, quia ab eo missi prædicauerunt, & instituerunt Ecclesias, vt ipse *ibidem* aperte scribit, sed Paulus & Iacobus, qui Hispanias adierunt, à Petro capite Ecclesiæ & Pontifice vniuersali missi fuerunt, & eius auctori-

[o] *c. beatus, 22. q. 2. c. quis nesciat, dist. 11.*

ctoritate Ecclesias instituerunt, & ita Innocentius non repugnat sententiæ, quod Paulus ad Hispanos peruenerit, sed solum probat omnes vnam fidem professos, qui Hispanias adierunt, nec Gelasius; & licet Gelasius assertor esset eius rei, cum id non decidat, vt Pontifex, sed per transennam, & in exemplum adducat, decipi potuit, vt doctor, & pro vno Gelasio plures sunt ei eruditione literarum & lectione historiæ non impares, tam Græci, [p] quam Latini ita veteres, vt finitimi ma is illis temporibus extiterint, traditioneque receptum extat, & videtur anno 61. accidisse, ex Varonio *dicto loco.* Quem autẽ fructum attulerit eius doctrina, non satis constat, cum non pateflat, quæ post liberationem à vinculis Neronis gessit. Metaphrastes autem *die 29. Iunii, sermone de tempore*, quem Michael Glitius *3. p. annal.* & Surius *tom. 3.* sequuntur, narrat de Xantippe, & Polixene conuersione, quam Astigi fertur factam illo miraculo insigni, traditione celebrato, quod, cum hospitem Apostolorum haberent, splendorem cœlestem in facie diuina conspexerunt literis aureis scriptis: Paulus Apostolus prædicator Christi: quo conspectu admirati vna cum fami ia ad fidem recepti & ad baptisma fuerunt. Item & Sophronius auctor est insignis, quod Paulus Philotheum Principem Regionis Hispaniæ cõuertit, quem Ierotheum appellari verius est, cum sit vox Græca Theos, q. est Deus, & ieron, sacrum, id est, Deo sacrat⁹ homo, qui adeo insignis extitit, vt Dionysius Areopagita profiteatur ab eo omnia didicisse, & de eius gestis, & vita volumen integrum edidit ex Suida *verb. Dionysius Areopagita*, diuinum in sacris literis appellans, hymnosque recitans ab eo compositos, Lælius que Giraldus *in libello de Poetis Latinis* mentionem facit de eo, huncque insignem Hispanum socium sibi fidelem adiunxit B. Paulus. Item & duxisse secum B. Paulum [q] S. Ruffum, vnum ex filiis Simonis Cirinæi, adiutorem in ferenda cruce Christi, aliqui sentiunt, cum enim primum Thebanũ in Græcia Episcopum Paulus ordinauerit secum ferens ad

p *Hippol. de 72. disc. Athanas. in epist. ad Decentium. Cyril. catech. 17. Epiph. haeres. 27. Chrysost. in præfat. ad Hebr. & homil. 7. de laudib. Pauli, & 76. ad Matth. Theodor. epist. 2. ad Timoth. & ad Philip. c. 1. & Ps. 116. Hieron.*

q *Moral. lib. 9. cap. 11.*

Hispanias Dertosæ præsulem reliquit, vt *ibidem* recitatur *in breuiario Ecclesiæ*, aliumq; Paulum, quem Paulum Sergium *Act.13.* nominatum esse fertur, quem, dum cæcus Climas Magus redderetur ab Apostolo, conuertit Paulus, hicque postquam cum Paulo Hispaniam peragrauerat, Narbonæ Episcopus [r] à Paulo est relictus, nec deest, qui existimet Pauli epistolam ad Hebræos ad Hispanos Hebræos missam, quod tamen verosimile non est, cum *Act.15.* de Hispaniæ aduentu mentionem faciens Paulus ad gentes prædicandas venire asserat.

[r] *Equil. lib. 1. c. 60. Moral. lib. 9. c. 11. Prudentius in hymno de martyr. Vas. anno 67.*

27 Nec minus gloriatur Hispania, quod summum Pontificem caput Ecclesiæ Petrum viderit, quem Hispanias adiisse, ibidemque Epenetum cõuertisse, quem Episcopum Sirmiensem postea ordinauit, auctor est Metaphrastes *in com. vita S. Petri*, Onufr. Panuinus *in chron. Ecclesiast.* idem affirmat, cum quibus Lypomanus *de vitis sanctorum*, Morales [s] & alii consentiunt.

Petrus in Hispaniam profectus fuit.

[s] *Moral. lib. 9. c. 14. Monarc. 2. p. c. 28. §. 4. Galesinus in notis ad martyr. 12. Kal. Febr. Surius tom. 3.*

28 Post fundamenta adeo fixa & firma fidei iacta ab his tribus Ecclesiæ columnis Petro, Paulo, & Iacobo, valde creuit in ea, auctaque est fides catholica, & ita anno 67. quo ingentem & validam persecutionem passa est Ecclesia, cũ anno 10. Imperii Nero Petri & Pauli vitam ademerit, Apostoli ipsi curam Hispaniæ vt fideles gerentes & grati hospitio, quo recepti fuerunt, ante obitum curarunt Episcopos & confirmatores in fide, concionatoresque mittere, septẽque elegerunt, quos existimo septem fuisse discipulos B. Iacobi, quos secum duxit Hierosolymis, & postea fidelitate Hispana corpus eius ad Hispaniam tulerunt, & iterum reuersi sunt, vt Petro obedirent. Et licet [t] Morales dubitet, tamen magis veritati accedere videtur, cum Hispanis magis Hispani crederent & iam nossent Prouinciæ mores & Regionum, & vt quod incepit magister Iacobus, ipsi perficerent, idque receptum est traditione Ecclesiæ Hispaniæ, Vaseusq; *anno* 50. & alii affirmant, apud quos nomina eorum scribuntur.

Prædicatio Hispaniæ à septem discipulis Iacobi facta.

[t] *Moral. lib. 9. c. 7. & 13.*

S. Tor-

S. Torquatus Episcopus Accitanus, vulgo (*Guadix*) qui
29 *S. Torquatus.* legitur in Ecclesia Cæsar Augustana fuisse Astur, & primus, quem ad fidem reduxit Beatus Iacobus, ita vt Astures primi fuerint in Hispania Christiani, vt etiam notat Monarchia Pinedæ *2. p. cap. 25. §. 3. & 4.* & qui nullo tempore ab ea deuiarunt. Nam nec Romani eos omnino debellarunt, vt inquit Orosius *lib. 6 cap. 20. Post Cantabros, & omnes deuictos.*
30 *De Asturibus.* *Astures verò positis castris apud Asturam flumen, Romanos, nisi proditi, prauentique essent, magnis consiliis, virtutibusque oppressissent.* Neque etiam proditi omnino superati sunt, quiq; nec Gothorum, nec Sarracenorum tempore à fide discesserunt, ex Ioanne Magno *lib. 16. c. 27.* sed ex rupibus eorum, cum rupes in fide essent, Hispania recuperata est virtute & fortitudine Asturum, in quorum regione depositum venerandum corporum sanctorum & sacrarum reliquiarum factum est, & conseruatum, hic igitur Astur dux in fide recipienda, cum omnes simul discipuli Iacobi à Petro missi Acci manerent, ibidem vt omnium antiquior Accitanus Episcopus mansit, cæteris dispersis per varias ciuitates. Nam memoria retinetur, & legitur *in breuiario Sancti Isidori*, & omni antiquitate conseruatur à retro seculis, quod ibidem cum simul essent discipuli in amœnitate syluarum, & prati viridis, mitterétque ab eis quosdam iuniores, vt legatos fidei, Accitani religionem nouam non admittentes, pontem fortissimum transeuntes, vt Christianos occiderent, pons ipse cecidit, illis submersis gentibus qui Christianos sequebantur, & eo miraculo stupefacti, & perterriti Accitani præsertim Luparia vocantes discipulos Iacobi, ab eis susceperunt baptisma & institutionem fidei, ibidemque Episcopus Torquatus mansit, memoriaque retinetur quædam oliua manu eius posita, quæ flores & fructum simul die Sancti Torquati emittebat, Basilicaque eius Sancti colitur Toletana vrbe & Zamorensi, aliisq; locis, & corpus venerandum Celænouæ in Gallecia dicitur obseruari.

 S. Cæ-

S. Cæcilius Episcopus Illiberitanus prope Granatam, vbi parochia manet, & vestigia: & singulari Dei beneficio cum quidam in rupe ad instar montis nomine Vallis Paradisi thesauri inueniendi cupiditate ductus in Granatensi situ laboraret sub visceribus terræ, & rupis corpora SS. Cæcilii, Hiscii, Cthesiphonis discipulorum Beati Iacobi, & SS. Septentrionis & Patricii, S. Cæcilii discipulorum, & SS. Turilli, Panucii, Maronii, Centulii discipulorum Hiscii, & SS. Maximini & Luparii discipulorum Cthesiphonis, & S. Mesitonis, & aliorum qui diui martyres in ignem & flammas viuentes eiecti sunt, & illis speluncis combusti, quorum cineres sacri & locus concauus, vbi ignis ardebat odore fragrantissimo spirante hodie aspicitur, inuentioque hæc facta est anno 1595. cum libris in plumbeis laminis quatuor repertis scriptis lingua Latina, sed characteribus antiquissimis Arabicis, seu Æthiopicis, ex quibus scripturis patet anno 2. Imperii Neronis S. Cæcilium & discipulos eius Kalendas Februarii passos fuisse, S. Hiscium & discipulos Kalendas Martii, S. Cthesiphonem & discipulos Kalendas Aprilis, quæ inuentio facta fuit summa Dei prouidentia, cum ad eam rem tam mirabilem & immortalē Deus Opt. Max. à prima nascente Ecclesia vsque ad hodierna tempora selegerit Dominum Petrum de Castro à Quignones Archipræsulem Granatensem, adeo religione, sanctitate, literisque pollentem, vt quoddam speculum & exemplar præsulum videatur, & confirmatum est miraculis apertissimis, diplomateque Pontificio Clementis VIII. & diligentia Philippi II. & sententia dicti Archiepiscopi, adstantibus & rem probantibus Episcopis Comprouincialibus, Abbatib. & capitularibus religionum selectis viris; & auditoribus regiis Granatensibus examinantibus, vt patet *ex sententia lata circa eam rem*, & *processu agitato*, & *libello edito eruditissimo nuncupato, Discursos del monte sancto de Granada, elaborato diligētia* Fiscalis patrimonii regii Gregorii Lopez Madera, doctissimi viri; Et hic insero sententiam agitato processu:

In

S. Cæcilius, & Granatæ inuentio sanctorum. 13

In nomine Domini nostri Iesu Christi.

En el anno IX. del Pontificado de nuestro Sanctiss. S. y P. Clemente VIII. y el anno II del Reyno del Clementissimo y Catholico don Philippo III.

NOS don Pedro de Castro por la gracia de Dios, y de la santa Sede Apostolica, Arçobispo de Granada, del Consejo del Rey nuestro Sennor, con consejo, y asenso de los Reuerendissimos Prelados, don Iuan de Fonseca Obispo de Guadix, del Consejo de su Magestad, comprouincial, y sufraganeo nuestro, y don Sebastian Quintero Obispo de Galipoli, y don Alonso de Mendoça Abad de Alcala la Real. Auiendo tratado de las reliquias, que el anno del Nacimiento de nuestro Saluador Iesu Christo de mil y quinientos y ochenta y ocho se hallaron, derribando vna torre antiquissima en esta sancta Yglesia, y otras en el anno de mil y quinientos y nouenta y cinco, en el monte que llaman de Valparayso cerca desta ciudad, el conocimiento, y aprobacion de las quales nos pertenece por derecho, y por el sancto Concilio de Trento, y por especial commission de nuestro muy Sancto Padre Clemente Octauo. Visto este processo, y todas las informaciones, aueriguaciones, y diligencias en el hechas; y auiendo auido consejo, y deliberacion con varones muy doctos, pios, y Theologos, y de otras facultades, de que con nos congregamos, y todo lo demas, que fue necessario, y verse conuino.

Fallamos de vn mesmo parecer, y asenso, en que fuerõ todos conformes: que deuemos declarar, declaramos, difinimos, y pronunciamos las dichas reliquias en este processo contenidas. Conuiene a saber, la mitad del panno, con que nuestra Sennora la gloriosa Virgen Maria limpio sus

lagrimas en la Passion de su Hiio nuestro Redemptor, y el huesso de san Esteuan Protomartyr, ser, y que son verdaderamēte el medio panno de nuestra Sennora, y el huesso del Protomartyr san Esteuan. Y auer estado ocultadas, cerradas, y guardadas dentro de vna pared de la torre antiquissima, que estaua edificada en el sitio donde se edifica la Yglesia Mayor desta ciudad, metidas en vna caxa de plomo betunado por de dentro, y fuera: y dentro en la caxa vna carta de pergamino antiquissimo, en el qual refiere Patricio Sacerdote, que estauan alli las dichas reliquias: y que el las escondio por mandado de sant Cecilio: y se hallo todo dentro en la dicha caxa de plomo, en el dicho anno de mil y quinientos y ochēta y ocho, Sabado dia de san Ioseph, en diez y nueue de Março, derribando, y deshaziendo la dicha torre. Assi mismo declaramos, difinimos, y pronunciamos los huessos, y poluos cenizas, z la masa blāca, que en el anno de nouenta y cinco hallamos dentro de las cauernas del dicho monte, que llaman de Valparayso, ser verdaderamente reliquias de sanctos Martyres, q̄ se gozan, y reynā con Dios nuestro Sennor en el cielo. Conuiene a saber, de los santos Martyres, san Cecilio, san Hiscio, S. Cthesiphon, discipulos del bienauenturado Apostol Sanctiago el Zebedeo: y de san Septentrio, y Patricio discipulos de san Cecilio: y de san Turillo, Panuncio, Maronio, Centulio discipulos de san Hiscio: Y de san Maximino, y Lupario discipulos de san Cthesiphon, y las de san Mesiton. Y los dichos sanctos, Cecilio, Hiscio, y Cthesiphon, juntamente con ellos los dichos sus discipulos y san Mesiton, auer padecido martyrio quemados viuos, dētro en las cueuas, y cauernas del dicho mōte por Iesu Christo nuestro Redēptor y por su santa Fè catholica, y por la predicacion y publicaciō del santo Euangelio, en el anno segundo del Imperio de Nerō, S. Cecilio y sus discipulos en las Kalēdas de Febrero, san Hiscio y sus discipulos en Kalēdas de Março, quemados, como las piedras quando se bueluen en cal. Y san Cthesiphō y sus disci-

ſcipulos en las Kalendas de Abril: como lo dicen y mueſtrã quatro laminas de plomo antiquiſſimas eſcritas en lengua Latina, cõ antiquiſſimos characteres; y otros inſtrumentos tãbien de plomo antiquiſſimos que todo a eſtado cerrado, y ocultado dẽtro en las dichas cauernas, haſta agora, que lo hallamos en el dicho anno de nouẽta y cinco: y pareſce, reſulta, y ſe auerigua por eſte proceſſo: y lo ha moſtrado, y cõprobado DIOS nueſtro Sennor por muchos milagros. En conſequencia de lo qual, declaramos las dichas reliquias deuer ſer recebidas, honradas, veneradas, y adoradas, con hõra, y culto deuido, como reliquias verdaderas de nueſtra Sennora, y de los dichos Martyres, que reynan cõ Dios nueſtro Sennor: ſegun que la Yglesia Catholica Romana acoſtũbra venerar las reliquias de los ſantos. Y deuer ſer expueſtas publicamente al pueblo Chriſtiano, y a todos los fieles para el tal efecto: y que puedan inuocarlos. Y nos, con los aqui congregados, aſſi las recebimos, y veneramos. Y mãdamos que ſe põgã, y colocẽ en guarda, y cuſtodia, y lugar muy decẽte, a nueſtro parecer, o del Reuerendiſſimo Arçobiſpo, que fuere deſta ſancta Yglesia. Y aſſi miſmo declaramos el dicho lugar, y monte de Valparayſo, en las cauernas del qual padecieron martyrio todos los dichos ſanctos, ſer lugar ſancto, y ſagrado, y deuer ſer venerado, y hõrado como las dichas laminas lo mãdan, en memoria de los ſanctos, que padecierõ martyrio en el: y tenerlas prerrogatiuas, que da el derecho, y los ſacros Canones, a los tales lugares ſagrados; y mandamos, que en todo ſe les guarden. Y por eſta nueſtra ſentencia aſſi lo pronunciamos y firmamos de nueſtro nombre, y ſellamos con nueſtro ſello pendiente.

Petrus de Caſtro Archiep. Granat. ſſi.
Ioannes Epiſcop. Guadix. ſſi.
S. Epiſcop. Galiponen. ſſi.
Alphonſus Abbas ſſi.

S. Secun-

S. Secundns Episcopus Abulensis, vbi corpus eius in summa veneratione habetur, Ecclesia sibi dicata. 32 *S. Secūdus.*

S. Indalecius Episcopus Vrcitanus in Regno Aragoniæ in confinibus Nauarræ, quam ciuitatem aliqui Vergam esse dicunt, cuius fit mentio apud Zuritam *lib. 1. c. 27.* 33 *S. Indalecius.*

S. Ctesiphon Episcopus Abderitanus, quæ ciuitas hodie Almeria nuncupatur, & Calixtus Papa Virgitanum appellat, & Varonius *in martyrologio, die 15. Maii* cuius cineres, & reliquiæ Graantæ habentur, vt dictum est. 34 *S. Ctesiphon.*

S. Hesichius Episcopus Carthesanus, vel ex Calixto Carcesitanus prope Asturicam. Et Cartheiæ Episcopum vocat *martyrolog. Rom. die 15. Maii.* 35 *S. Hesichius.*

S. Euphrasius Episcopus Illiturgitanus in Bætica, cuius fit mentio *in Martyrolog. die* 15. *Maii*, vbi Varonius, & apud Guillermum Eisensspiren *cent. 1. part. 1. dist.* 1. his verbis: *Euphrasius Hispanus Iacobi Zebedai Apostoli auditor atque discipulus Illiturgi ordinatus est Episcopus anno Christi 43. Claudio Cæsare Augusto Germanico*: Petrus Beuter *lib. 1 c. 23.* Illiturgi autem an sit ciuitas Gienensis vulgo *Iaen*, an Andujarensis vulgo *Andujar*, disputatum extitit, sed quod sit Andujarensis ciuitas ex Plinio *lib. 3. c. 1. natur. hist.* eam prope Cordubam describente, & Antonino *in itinerario*, & Floriano Ocampo *lib. 5. c. 32. chron.* Garibai *lib. 5. c. 18. 20. 21. & 24. histor.* Ambr. Morales *lib. 6. c. 26. & lib. 9. c. 13.* constat, vt mihi ex libris probatissimis communicauit eruditissimus & omni literatum cognitione & historiarum notitia diligentissimus Dn. Alfonsus Erasso huius regii prætorii senator dignissimus, cum iussu Maximi Philippi II. regis corpus B. Euphrasii à Gallecia ad Andujarensem vrbem sit translatum. 36 *S. Euphrasius.*

Præter hos septem sunt Athanasius & Theodorus, iuxta S. Apostoli corpus, quod indefesse vigi antes seruauerunt, alter ad dextram, alter ad sinistram, & à populis, quos Deo lucri fecerant, sepulti sunt, quos Petr. Anton. Beuter ab Apostolo ex Hispania in Iudæam redeunte Cęsar Augustę in cultu Ecclesiæ Beatæ Mariæ relictos, alterum Episcopum, alte-

alterum presbyterum scribit. Horum martyrum & Hispaniæ patronorum fit mentio in Vsuardi, Adonis, Bedæ, Beati Hieronymi, & aliorum apud Varonium, & Galesinum *in martyrol. die* 15. *Maii*, & apud nostros auctores, Vascum *anno* 40. Moralem *lib.* 9. *c.* 13. Mariana *lib.* 4. *c.* 2. *de rebus Hispaniæ*, &

37 cum Gregorius VII. magnus & inclytus Pontifex Romanus agat de officio Romano Hispaniæ recitando, extollit summis laudibus, quod Hispaniam horum martyrum doctrina instituerit in fide, cum ab ea sint missi à Beato Petro, & vt cognoscatur, quemadmodum ab ipsa antiqua nascente Ecclesia Hispaniæ in omnibus consenserit cum Ecclesia

Extollit Gregorius VII. Hispanam Ecclesiam.

38 Romana, audiamus ipsum Gregorium VII. *lib.* 1. *regist. epist. epist.* 64. *Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei Alfonso, & Sanctio Regibus Hispaniæ Abbatibus, & Episcopis in ditione sua constitutis salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum B. Apostolus Paulus Hispaniam se adiisse significet, ac postea septem Episcopos ab vrbe Roma ad instituendos Hispaniæ populos à Petro & Paulo Apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria Christianitatem fundauerunt, religionem plantauerunt, ordinem & officium in diuinis cultibus agendis ostenderunt, & sanguine suo Ecclesias dedicauere, vestra dilegentia non ignoret, quantam concordiam cum Romana vrbe Hispania in religione & ordine diuini officii habuisset, satis patet.* Hucusque Gregorius VII. & iterum *lib.* 1. *epist.* 7. *Gregorius in Romanum Pontificem electus omnibus principibus in terram Hispaniæ proficisci volentibus perpetuam salutem in Domino Iesu Christo. Non latere vos credimus, Regnum Hispaniæ ab antiquo proprii iuris S. Petri fuisse, & adhuc licet diu à Paganis sit occupatum, lege tamen iustitiæ non euacuata nulli mortalium sed soli Apostolicæ sedi ex æquo iure pertinere, quod enim auctore Deo semel in proprietates Ecclesiarum iuste peruenerit, manente eo ab vsu quidem, sed ab earum iure occasione transeuntis temporis sine legitima concessione diuelli non poterit:* Hactenus Gregorius. Idemque colligitur ex eiusdem Pontificis *Libr.* 1. *epistola Sanctio Regi Aragoniæ missa*, & *lib.* .. *epist.* 2. *ad Alfonsum Regem*, & notat Bozzius Eugubinus *de sign. fidei: libr.* 4. *sign.* 6. *de fidei propagat.*

Ecclesia Hispana cũ Romana semper consensit.

T Qu-

S. Secundns Episcopus Abulensis, vbi corpus eius in summa veneratione habetur, Ecclesia sibi dicata. 32 *S. Secũdus.*

S. Indalecius Episcopus Vrcitanus in Regno Aragoniæ in confinibus Nauarræ, quam ciuitatem aliqui Vergam esse dicunt, cuius fit mentio apud Zuritam *lib. 1. c. 27.* 33 *S. Indalecius.*

S. Cthesiphon Episcopus Abderitanus, quæ ciuitas hodie Almeria nuncupatur, & Calixtus Papa Virgitanum appellat, & Varonius *in martyrologio, die 15. Maii* cuius cineres, & reliquiæ Graantæ habentur, vt dictum est. 34 *S. Cthesiphon.*

S. Hesichius Episcopus Carthesanus, vel ex Calixto Carcesitanus prope Asturicam. Et Cartheiæ Episcopum vocat *martyrolog. Rom. die 15. Maii.* 35 *S. Hesichius.*

S. Euphrasius Episcopus Illiturgitanus in Bætica, cuius fit mentio *in Martyrolog. die* 15. *Maii*, vbi Varonius, & apud Guillermum Eisenspiren *cent. 1. part. 1. dist.* 1. his verbis: *Euphrasius Hispanus Iacobi Zebedæi Apostoli auditor atque discipulus Illiturgi ordinatus est Episcopus anno Christi* 43. *Claudio Cæsare Augusto Germanico*: Petrus Beuter *lib. 1 c. 23.* Illiturgi autem an sit ciuitas Giennensis vulgo *Iaen*, an Andujarensis vulgo *Andujar*, disputatum extitit, sed quod sit Andujarensis ciuitas ex Plinio *lib. 3. c. 1. natur. hist.* eam prope Cordubam describente, & Antonino *in itinerario*, & Floriano Ocampo *lib. 5. c. 32. chron.* Garibai *lib. 5. c. 18. 20. 21. & 24. histor.* Ambr. Morales *lib. 6. c. 26. & lib. 9. c. 13.* constat, vt mihi ex libris probatissimis communicauit eruditissimus & omni literarum cognitione & historiarum notitia diligentissimus Dn. Alfonsus Erasso huius regii prætorii senator dignissimus, cum iussu Maximi Philippi II. regis corpus B. Euphrasii à Gallecia ad Andujarensem vrbem sit translatum. 36 *S. Euphrasius.*

Præter hos septem sunt Athanasius & Theodorus, iuxta S. Apostoli corpus, quod indefesse vigilantes seruauerunt, alter ad dextram, alter ad sinistram, & à populis, quos Deo lucri fecerant, sepulti sunt, quos Petr. Anton. Beuter ab Apostolo ex Hispania in Iudæam redeunte Cæsar Augustę in cultu Ecclesiæ Beatæ Mariæ relictos, alterum Episcopum, alte-

alterum presbyterum scribit. Horum martyrum & Hispaniæ patronorum fit mentio in Vsuardi, Adonis, Bedæ, Beati Hieronymi, & aliorum apud Varonium, & Galesinum *in martyrol. die* 15. *Maii*, & apud nostros auctores, Vaseum *anno* 40. Moralem *lib.* 9. *c.* 13. Mariana *lib.* 4. *c.* 2. *de rebus Hispaniæ*, &

37 cum Gregorius VII. magnus & inclytus Pontifex Romanus agat de officio Romano Hispaniæ recitando, extollit summis laudibus, quod Hispaniam horum martyrum doctrina instituerit in fide, cum ab ea sint missi a Beato Petro, & vt cognoscatur, quemadmodum ab ipsa antiqua nascente Ecclesia Hispaniæ in omnibus consenserit cum Ecclesia

Extollit Gregorius VII. Hispaniam Ecclesiam.

38 Romana, audiamus ipsum Gregorium VII. *lib.* 1. *regist. epist. epist.* 64. *Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei Alfonso, & Sanctio Regibus Hispaniæ Abbatibus, & Episcopis in ditione sua constitutis salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum B. Apostolus Paulus Hispaniam se adiisse significet, ac postea septem Episcopos ab vrbe Roma ad instituendos Hispaniæ populos à Petro & Paulo Apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria Christianitatem fundauerunt, religionem plantauerunt, ordinem & officium in diuinis cultibus agendis ostenderunt, & sanguine suo Ecclesias dedicauere, vestra diligentia non ignoret, quantam concordiam cum Romana vrbe Hispania in religione & ordine diuini officii habuisset, satis patet.* Hucusque Gregorius VII. & iterum *lib.* 1. *epist.* 7. *Gregorius in Romanum Pontificem electus omnibus principibus in terram Hispaniæ proficisci volentibus perpetuam salutem in Domino Iesu Christo. Non latere vos credimus, Regnum Hispaniæ ab antiquo proprii iuris S. Petri fuisse, & adhuc licet diu à Paganis sit occupatum, lege tamen iustitiæ non euacuata nulli mortalium sed soli Apostolicæ sedi ex æquo iure pertinere, quod enim auctore Deo semel in proprietates Ecclesiarum iuste peruenerit, manente eo ab vsu quidem, sed ab earum iure occasione transeuntis temporis sine legitima concessione diuelli non poterit:* Hactenus Gregorius: Idemque colligitur ex eiusdem Pontificis *libr.* 1. *epistola Sanctio Regi Aragoniæ missa*, & *lib.* 0. *epist.* 2. *ad Alfonsum Regem*, & notat Bozzius Eugubinus *de sig. ec. fidei libr.* 4 *signo* 6. *de fid. propagat.*

Ecclesia Hispana cũ Romana semper consentit.

S. Secundns Episcopus Abulensis, vbi corpus eius in summa veneratione habetur, Ecclesia sibi dicata. 32 *S. Secūdus.*

S. Indalecius Episcopus Vrcitanus in Regno Aragoniæ in confinibus Nauarræ, quam ciuitatem aliqui Vergam esse dicunt, cuius fit mentio apud Zuritam *lib. 1. c. 27.* 33 *S. Indalecius.*

S. Cthesiphon Episcopus Abderitanus, quæ ciuitas hodie Almeria nuncupatur, & Calixtus Papa Virgitanum appellat, & Varonius *in martyrologio, die 15. Maii* cuius cineres, & reliquiæ Graantæ habentur, vt dictum est. 34 *S. Cthesiphon.*

S. Hesichius Episcopus Carthesanus, vel ex Calixto Carcesitanus prope Asturicam. Et Cartheiæ Episcopum vocat *martyrolog. Rom. die 15. Maii.* 35 *S. Hesichius.*

S. Euphrasius Episcopus Illiturgitanus in Bætica, cuius fit mentio *in Martyrolog. die* 15. *Maii*, vbi Varonius, & apud Guillermum Eisenspiren *cent. 1. part. 1. dist.* 1. his verbis: *Euphrasius Hispanus Iacobi Zebedai Apostoli auditor atque discipulus Illiturgi ordinatus est Episcopus anno Christi 43. Claudio Cæsare Augusto Germanico*: Petrus Beuter *lib. 1 c. 23.* Illiturgi autem an sit ciuitas Gienensis vulgo *Iaen*, an Andujarensis vulgo *Andujar*, disputatum extitit, sed quod sit Andujarensis ciuitas ex Plinio *lib. 3. c. 1. natur. hist.* eam prope Cordubam describente, & Antonino *in itinerario*, & Floriano Ocampo *lib. 5. c. 32. chron.* Garibai *lib. 5. c. 18. 20. 21. & 24. histor.* Ambr. Morales *lib. 6. c. 26. & lib. 9. c. 13.* constat, vt mihi ex libris probatissimis communicauit eruditissimus & omni literarum cognitione & historiarum notitia diligentissimus Dn. Alfonsus Erasso huius regii prætorii senator dignissimus, cum iussu Maximi Philippi II. regis corpus B. Euphrasii à Gallecia ad Andujarensem vrbem sit translatum. 36 *S. Euphrasius.*

Præter hos septem sunt Athanasius & Theodorus, iuxta S. Apostoli corpus, quod indefesse vigi antes seruauerunt, alter ad dextram, alter ad sinistram, & à populis, quos Deo lucri fecerant, sepulti sunt, quos Petr. Anton. Beuter ab Apostolo ex Hispania in Iudæam redeunte Cęsar Augustę in cultu Ecclesiæ Beatæ Mariæ relictos, alterum Episcopum, alte-

alterum presbyterum scribit. Horum martyrum & Hispaniæ patronorum fit mentio in Vsuardi, Adonis, Bedæ, Beati Hieronymi, & aliorum apud Varonium, & Galesinum *in martyrol. die* 15. *Maii*, & apud nostros auctores, Vaseum *anno* 40. Moralem *lib.* 9. *c.* 13. Mariana *lib.* 4. *c.* 2. *de rebus Hispaniæ*, &

37 cum Gregorius VII. magnus & inclytus Pontifex Romanus agat de officio Romano Hispaniæ recitando, extollit summis laudibus, quod Hispaniam horum martyrum doctrina instituerit in fide, cum ab ea sint missi à Beato Petro, & vt cognoscatur, quemadmodum ab ipsa antiqua nascente Ecclesia Hispaniæ in omnibus consenserit cum Ecclesia

Extollit Gregorius VII. Hispaniam Ecclesiam.

38 Romana, audiamus ipsum Gregorium VII. *lib.* 1. *regist. epist. epist.* 64. *Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei Alfonso, & Sanctio Regibus Hispaniæ Abbatibus, & Episcopis in ditione sua constitutis salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum B. Apostolus Paulus Hispaniam se adiisse significet, ac postea septem Episcopos ab vrbe Roma ad instituendos Hispaniæ populos à Petro & Paulo Apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria Christianitatem fundauerunt, religionem plantauerunt, ordinem & officium in diuinis cultibus agendis ostenderunt, & sanguine suo Ecclesias dedicauere, vestra diligentia non ignoret, quantam concordiam cum Romana vrbe Hispania in religione & ordine diuini officii habuisset, satis patet.* Hucusque Gregorius VII. & iterum *lib.* 1. *epist.* 7. *Gregorius in Romanum Pontificem electus omnibus principibus in terram Hispaniæ proficisci volentibus perpetuam salutem in Domino Iesu Christo. Non latere vos credimus, Regnum Hispaniæ ab antiquo proprii iuris S. Petri fuisse, & adhuc licet diu à Paganis sit occupatum, lege tamen iustitiæ non euacuata nulli mortalium sed soli Apostolicæ sedi ex æquo iure pertinere, quod enim auctore Deo semel in proprietates Ecclesiarum iuste peruenerit, manente eo ab vsu quidem, sed ab earum iure occasione transeuntis temporis sine legitima concessione diuelli non poterit:* Hactenus Gregorius: Idemque colligitur ex eiusdem Pontificis *libr.* 1. *epistola Sanctio Regi Aragoniæ missa*, & *lib.* 9. *epist.* 2. *ad Alfonsum Regem*, & notat Bozzius Eugubinus *de signis fidei libr.* 4. *signo* 6. *de fidei propagat.*

Ecclesia Hispana cū Romana semper consensit.

Quibus teſtimoniis ſatis firmum eſt, in Hiſpania cœpiſſe 39
Alij ſancti viri qui in Hiſpania fidem auxerunt.
prædicationem fidei, antequam in cæteris Europæ regionibus, eamque inſtitutionem primam à Beato Iacobo factam, prædicationibus Pauli & Petri auctam fuiſſe, & tandem confirmatam ſeptem martyrum diſcipulorum Beati Iacob doctrina, & propagatione, ordinationeque. Sed cum de hiſce ſeptem vel nouem diſcipulis conſtet, non excluditur, quin alii extiterint clariſſimi ſanctitate & religione, puritate & exemplo, vita martyrioque, qui Hiſpaniam illuſtrauerint, 40
S. Petrus Bracharēſis.
cum Petrus martyr etiam diſcipulus Beati Iacobi Bracharenſis Epiſcopus vulgo *Braga* in Luſitania legatur, apud Varonium *die 26. April. in martyrolog* & alios. 41
S. Epenetus.
S. Epenetus Epiſcopus Siruienſis, quem Petrus reliquit ibidem. 42
S. Ruffus.
S. Ruffus Epiſcopus Dertoſæ, quem Paulus ſecum adduxit, & poteſt dubitari an ſit ille, de quo agit Paulus *Roman. 16.* quem Thebanum Epiſcopum aſſerit Varonius *die 21. Nouemb.* & S. Hiſcius, cuius ſit mentio in Granatenſi inuentione, niſi ſentiamus S. Hiſcium fuiſſe eum Hiſcium, qui Granatæ paſſus ſit. 43
S. Saturninus.
Item & in Hiſpania conciones fidei habuit celebres S. Saturninus Epiſcopus primus Toloſanus in Gallia, qui vulgo dicitur *ſan Cedornin*, & apud Gallos *Sarcedorni*, & apud Italos *ſan Cernino*, qui Cātaber Hiſpanus erat ex Mariana, & cum à Beato Petro miſſus eſſet ad Gallias inſtituendas in fide, 44
S. Honeſtus
ipſe Honeſtum Pāpilonenſem miſit primum Pampilonenſem Epiſcopum, qui aliquos reduceret ad fidem, à quibus rogatus fuit, vt magiſtrum ſibi mitteret, qui ſuaſione eius Pampilonenſem adiens ciuitatem in ſeptem dierum ſpatio 40000. conuertit, 45
S. Firminus.
in quorum numero S. Firminus extitit, qui innumera & incredibilia paſſus eſt martyriorum genera, vt *in martyrolog.* Viuardi, Adonis, Equilini, & Varonii patet, & *in hiſtor. Prin. Caroli Nauar.* & *in Eccleſia Pampilonenſi*, & apud Moralem, [t] & Vaſeum aſſerentes ab anno 55. vſque ad 60. acciddiſſe.

[t] *Moral. lib. 9. c. 14. & 15. Vaſ. an. 50. fol. 59. Maria. lib. 4. c. 4. de reb. Hiſp. Gregorius Turonenſis de glor. martyr. c. 48. lib. 3. c. 30. Sidon. Apollin. lib. 9. epiſt. fin. Varo. in martyrol. 29. Nouemb. & 25. Septemb.*

In ſe-

46 *Domitiani persecutio.*

In secundo tempore persecutionis Ecclesiæ Domitiano imperante post primam Neronis crudelitatem Eugenius Antistes Toletanus primus insignis fuit secundum quosdam discipulus Dionysii Areopagitæ, ab aliis vero socius,

47 *S. Eugenius*

cum ambo Paulum ex Græcia fuerũt secuti, & Petrus Dionysium in Galliam, Eugenium in Hispaniam misit, viros doctrina & sapientia excellentes. Eugenius autem cum plures ad fidem reduxisset, elegit sedem Toleti in medio Regni, vt ex corde eius spiritus Christi diffunderetur per vniuersum corpus Regni, martyrio postea clarus extitit, vt referunt Vsuardus, Ado, Varonius, & omnes [v] scriptores *in martyrologio die 9. Nouembr.* & nostri, idque anno 68. accidisse Garsia Loaisa Toletanus Archiepiscopus meritissimus asserit *in Concil. Hispan. chronolog. Toletanor. præsul.* eiusq; diuini Eugenii corpus è Gallijs in Hispaniam ad Toletanam sedem religiosissimo cultu, & triumpho augustissimo delatum est anno 1565. religiosissimique Regis Philippi II. humeris ad Ecclesiam ingressum fecit. Item Mariana auctorem Michaelem Sincellum citat ad probandum, quod Clemens Papa successor Petri misit ad Hispanos Philippum & Marcellum, quorum vnus intelligitur Eugenius

v Moral. lib. 9. c. 26. Ilduinus in histo. Galliæ Marian. lib. 4. cap. 4. de reb. Hisp. Mar. Siculus lib. 6. hist. Hisp. Petrus in catal. Sanctor. li. 10. c. 62. S. Illefonsus c. 12. & 14. de viris Illustrib.

47 *Prima epistola Pontificis, quã Clemens misit, fuit ad Hispanos, quam ad Gallos.*

fuisse sic postea dictus ab ingenuitate & nobilitate, cum certum sit à Pontifice Clemente missos vt legatos, & non sit compertum, quid gesserint, in quo excellentia Hispaniæ commendatur. Primo, quod Clemens scripserit ad Episcopos Hispaniæ, sitque prima epistola Pontificis scripta ad Hispanos, quam ad Gallos, vt patet *ex eius epistola relata 1. tom. Concil.* & legitur *in Ecclesia Compostellana.* Secundo, quod

48 *Primi in Hispania Nuncii Apostolici, & legati, quã in alia regione.*

miserit prius legatos, quos Nuncios vocamus, ad Hispanos Pontifex, vt ad Regnum Catholicum, vt aduertit Ioannes Scotus *in vita Dionysii Areopagitæ*, ex eoque colligitur, quam antiquum sit Nunciorum in Hispania officium, sed ex illis missis à Clemente nemo videtur Eugenius, cum ille à Beato Petro sit missus ex Loaisa *in Concil. Hisp. in decr. Gundemari.*

Tertia persecutione Traiani floruit in Hispania Sanctus Mancius, cuius corpus in cœnobio eius nomini dicato requiescit, martyr insignis extitit, & vnus ex 72. discipulis Christi, qui ei ministrauit in cœna sacra, & strauit vestimenta tempore, quo ramis susceptus est in Hierusalem benedicens Deum, anno 100. Christi videtur passus, & antea prædicauit, ex Morales, [x] & Vaseo, fit mentio apud Varonium *die 15. Maii.* 49 *Tertia persecutio Traiani.* 50. *S. Mancius.*

x Moral. lib. 9. c. 30. Vas. an. 100 Marian. lib. 4. c. 5. de reb. Hisp.

Vascus *anno 77.* retulit epitaphium hoc modo. *Belila Hispana serua Iesu Christi requieuit in Domino. Obit æra 115. hoc est, anno Domini 77.* quod Cantabriæ repertum Veterus scribit, & immerito de eo dubitant Morales *lib. 9 c. 23.* Mariana *lib. 4. c. 4.* cum id credibile esse possit, & conuenire tempori illi, quo Hispania fere integra fidem complexa erat, publiceque in monumentis Christiani epitaphia insculpebant, & profitebantur fidem. *Belila.*

S. Clementem Papam hisce temporibus scripsisse epistolam ad Episcopos Hispaniæ, memoria conseruatur, eiusque epistola legitur *in Ecclesia Compostellana*, & aliis.

Hic status Ecclesiæ Hispaniæ per hos centum annos à natiuitate Christi, quibus vixit Ioannes Euangelista, recēsetur, in quibus tredecim saltim Episcopatus referuntur in Hispania, & innumera multitudo legitur fidelium, cum in Accitana vrbe tantum omnes videantur conuersi, & in Pampilonensi ciuitate ex vna prædicatione 40000. crediderunt, in Cantabria martyres incolæ eius erant, & in cæteris vrbibus Episcopi, & cum essent Episcopi, sequitur, quod subditos fideles habebant, ita vt omnis Hispania hoc tempore Catholica in vniuersum videatur, vt ex Irenæo auctore Apostolorum temporibus finitimo *lib. 1 c. 3. contra hæres.* B. Hieronymo *de viris illustr.* notat Varonius [y] omnes Iberos ad fidem conuersos, & in Catholica Ecclesia manentes firmiter. 51 *De statu Hispaniæ breuis epilogus & summa, quo 100. annis primis à natiuitate Christi in fide potitus est.* 52 *Hoc tempore omnes Catholici erant in Hispania.*

y Varon. 1. tom. an. 100. fol. 9.

Statu Hispanorum patefacto, non ita vt decet, sed qua diligentia potuimus inuestigare, operæ pretium est, vt de statu

ſtatu Galliæ agamus, vtraſque Prouincias conferendo, vt ex eis colligatur, quæ antiquior tam in priuatis oppidis, quam vniuerſo Regno in fide Chriſti amplectenda, extiterit, in qua re profiteor, nihil quod ad Galliæ gloriam attineat, & conſequi potero, ſilentio à me prætereundum eſſe, cum hæc contentio veritate niti non inuidia, nec maleuolentia agitari debeat, maxime inter ſorores Germanas nationes ex fratribus deriuatas, & conſanguinitate à retro ſeculis ita confirmatas, vt vna regio videatur vnita.

53 *De ſtatu Galliæ in fide recipienda hu 100. annis.*

54 *Eccleſia Carnotenſis virgini pariture dica a ante aduentum Christi in Gallia.*

Primo, Gallia exultat in eo, quod Eccleſia Carnotenſis antequam Chriſtus ex Deipara Virgine Maria naſceretur, conſtructa eſt, vaticinium oſtendendo aduentus Domini, & Virginis pariture, & ſic titulus eius erat: *Virgini pariture:* ſicut Athenis templum Deo ignoto fundatum refertur, vt obſeruat Caſſanæus. [z] Sed quia hoc magis coniectura nititur, quam veritate, & nõ tractatur in hoc certamine de rebus ante aduentum Chriſti, ſed poſt eius natiuitatem geſtis, nec antea eſſe poterant fideles ex lege Euangelii, hoc ſummo in prætio habendum eſt, ſed non inde de antiquitate religionis Euangelicæ, quæ nondum publicata erat, iudicandum.

[z] *Caſſan. p. conſ.* 17

55 *Quædam mulier ex Gallia ad Chriſtum profecta dicitur.*

Secundo, Gregorius Turonenſis *in princ. de geſtis Franc.* allegatur referens, quod quædam nobilis fœmina ad Chriſtum viuentem in terris videndum ex Gallia profecta fuit, quod non reperi apud Gregorium, nec auctor piiſſimus alioqui & ſanctiſſimus vita & religione omnino in his recenſendis fide dignus habetur, cum ſæpe pietate, & deuota affectione ductus magis in enarrandis miraculis, vt audiuerat, quam in inueſtiganda veritate elaborauerit, vt Ilduinus *in hiſt. Ludouici Pii iuſſu compilata* notat, & Varonius *2. tom. anno* 109.

56 *B. Philippus an in Galliis prædicauerit.*

Tertio, Iſidorus *de vita & obitu ſanct. c.* 71. retulit, B. Philippum Apoſtolum in Galliis prædicaſſe, & ad id Freculphum Lexouienſem Epiſcopum *chronic. tom. 2. lib. 2. c. 4.* citat Claudius Spencæus *in poſt. part. ſuper epiſt. ad Timoth. c. 4. num.* 25. ſed

hic error est librarii, & editionis, cum pro Gallatia, vbi Philippus sedem habuit, legatur Gallia, vt aduertit Varonius *1. tom. anno 44.*

Quarto aduertendum est, quod cum *Act. 8.* dicatur, quod lapidibus Stephano occiso, facta est magna persecutio in ecclesia, quæ erat Hierosolymis: *Et oẽs dispersi sunt per Regiones Iudææ, & Samariæ, præter Apostolos.* Nonque solum per regiones Samariæ dispersi sunt illi sed Palæstinæ fines egressi externas quoque regiones peragrarunt, *ex Luc. 11. Illi qui dispersi sunt à tribulatione, quæ facta est sub Stephano, perambulauerunt vsque ad Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam nemini loquentes verbum Dei, nisi solis Iudæis.* Quin etiam eorum qui pulsi Hierosolymis sunt, ingens numerus migrauit in Asiam, qui eo nomine à cæteris Iudæis distincti sunt, quod dicerentur Hebræi aduenæ dispersionis, ad quos postmodum Petrus Apostolus scribens epistolam eiusmodi titulo prænotauit, vt patet *1. Petr. 1. Petrus Apostolus Iesu Christi electis aduenis dispersionis Ponti, Gallatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ.* Eisdemque Iacobus Apostolus dirigit epistolam, *Iacob. 1. Iacobus Dei, & Domini nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.* Ex his igitur, qui dispersi sunt, quindecim mille numero & amplius, ex illis aliqui Europam appulere, & ad Galliam Massiliam peruenisse hoc tempore Lazarum, Mariam Magdalenæ, Martham, & Marcellam pedissequam vna cum Maximino naui absque remigio impositos legitur *in manuscripta historia Anglica,* quæ habetur *in bibliotheca Vaticana,* & *actis Magdalenæ* refertur à Varonio *1. tomo anno 35.* & comitem eius nauigationis Iosephum ab Arimathia nobilem Decurionem fertur, qui ex Gallia in Britanniam nauigauit, eaque Marcella illam fuisse testantur aliqui, de qua fit mentio *in Euangelio*, quod inflammata diuino spiritu alta voce exclamauit concionante Christo: *Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti.* Et Maximinum fuisse cœcum à natiuitate, cuius oculos Deus aperuit; sed beati viri isti, quamuis

57 *Discipuli Christi dispersi.*

58 *Lazarus, Magdalena, Martha, Marcella & Maximinus Galliam appulerunt.*

Gallias

Gallias corporum suorum præsentia & exemplo virtutis illustrauerint, tamen non prædicatione, cum *Act.11.* dicatur: *Illi qui dispersi sunt à tribulatione, quæ facta est sub Stephano, perambulauerunt usque ad Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum Dei, nisi solis Iudæis.* Et ita patet, quod in Gallia illi solis Iudæis contribulib. euangelizare verbũ Dei poterant, non gentib. Vnde non legitur de eorum prędicatione conuersio aliqua, & sententias diuersas circa sepulchrum Magdalenæ & Marthæ scribit Varonius *die 23. & 29. Iulii in martyrolog.*

59 *B. Paulus per Gallias Hispaniam adiens trãsiit.*

Quinto S. Paulus dum in Hispaniam venit, per Gallias transiit, vbi Paulum Sergium reliquit, vt refert ex Iacobo Fabro *ad Roma. c.15.* Claudius Spencæus *in post. part. super epist. ad Timoth. c.4. nu.25.* & tunc Viennensem Ecclesiam à Paulo fundatam indicat versiculus ibi descriptus:

Paulus præco crucis tibi dat primordia lucis.

60 *B. Petrus prædicauit Galliæ.*

Et B. Petrus, qui per vniuersum Occidentem peragrauit, etiam in Galliis prædicauit teste Panuino *in chron. Eccles.*

62 *B. Lucas prędicauit.*

Sexto Beatum Lucam iussu Pauli prædicasse in Galliis auctor est Claudius Spencæus *in poster. part. super epistol. ad Timotheum cap.4. numer. 25.* & Fortaculus *de Imper. & Philosophia Gallorum, lib.6 fol.364.* qui *lib.2. fol.97.* ait, Paulum ad Galatas scribentem scripsisse ad Tectosages, qui Galli erant, Asiamque transierant, quod nec certo auctore narrant, nec eo, quod ex Gallia venisset, Gallicum Regnum fidem suscepit.

63 *S. Sauinianus.*

Septimo postquam Romæ collocauit sedem B. Petrus, misisse Sauinianum vnum ex 72. discipulis Christi auctores recitant, qui Episcopus Senensis extitit, & templum ædificasse in honorem Petri viuentis adhuc fertur, cuius inuocatio hodie extat, & Potentiano Comite Serotino sociasse dictum Sauinianum ex Varonio *die 13. Decemb.*

64 *S. Potentianus Serotinus.*

65 *S. Martialis.*

Octauo B. Martialis ex 72. discipulis Domini, quem merito Gallia Apostolum suum nominat, ille fertur secundũ quosdam, qui vendidit panes hordeaceos, & duos pisces,

quibus

quibus Dominus saturauit turbam ingentem quinque mille & amplius, & ex aliis fuit ille Nathanael, de quo Christus protulit: *Hic est vere Israelita.* Et alii affirmant esse eum, in cuius capite Christus manus imponens, eam sententiam exposuit: *Nisi efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in Regnū cælorum.* Quisquis ex his extiterit, ex Oriente Romam cum Petro venit, & ab eodem in Gallias est amandatus, qui Lemouicenses, Tolosanos, Burdegalenses, Carducenses, & Aquitanos, populosque eos, qui à Rhodano in Oceanum vergunt, & Germanos instituit in fide, & templum Pictauiense dicatum B. Petro & eius sanguini construxit, & Burdegalense similiter B. Andreæ consecratum, cuius Apostoli Galliarum fit mentio apud Innocentium Papam, *c. fin. §. fin. de sacra vnct. cum gl. verb. propter historiam.* Varonius 1. *tom. anno* 74 *fol* 666. *& die* 30. *Iunii in martyrol.* Item & Iulianus, qui dicitur fuisse Simon Leprosus, Galliæ prædicauit, & Crescens, de quo *Timoth.* 4. *Crescens in Galathia Titus, in Dalmatia Lucas est mecum.* Nam in Gallia non in Galathia legendum esse affirmat Epiphanius relatus à Varonio 1. *to f* 561 *anno* 59. *& in martyrol. die* 27. *Iunii, &* 29. *Decemb.* qui construxit Ecclesiam Viennensem, & Moguntiam. Idem ex Eusebio *libr.* 3. *c.* 4. Nicephoro *lib.* 3. *c.* 1. Mar. Scotus *lib.* 2. *anno* 72. Munsterus *in cosmographia lib.* 3. Claud. Spencæus *in post. part. ad Timoth. cap.* 4. *fol.* 172. *&* 177. Item & Dionysius Areopagita, quem B. Clemens cum Rustico & Eleutherio misit ex Varonio, [a] & hoc tempore floruerunt S. Eutropius, Veronica, Amator, Saturninus, & Priscus, per Varonium, [b] & alios relatos, & plures refert Claud. Spencæus *in post. part. ad Timoth. c.* 4. *fol.* 172.

65 *S. Iulianus Didymus.*

66 *S. Crescens.*

67 *S. Dionysius, Rusticus, & Eleutherius.*

68 *S. Eutropius, Veronica, Amator, Saturninus, & Priscus.*

a *Varon.* 1. *to. an.* 98. *f.* 703. *& die* 9 *Octob. in martyrologio.*

b *Varon.* 1. *to. an.* 59. *fol.* 700. *&* 703. *Fasciculus temporum in vita Petri, & Pontificalis historia manuscripta in vita Petri, & Clementis.*

His centum annis Ecclesiæ status tam Hispaniæ quam Galliç descriptus videtur in vtraque regione fœlix religione & sanctitate virorum, sed in alea disputationis vtriusq; Prouinciæ sigillatim collatis rebus antiquior apparebit & in fide excellentior status Hispaniæ, in ortu enim Christi ortus lucis in Hispania ea nocte visus fuit. Item & tres soles exorti

69 *Collatio status Ecclesiæ, & antiquitatis fidei in regnis Hispaniæ & Galliæ.*

exorti fuere, qui in vnum coierunt paulatim; quæ signa in Gallia non leguntur. Item post Christum passum sub Pontio Pilato, B. Iacobus Apostolus in Hispania prædicauit, gentes eius conuertit, Ecclesiam Beatæ Mariæ dicatam construxit, & ibidem Piissima Maria apparuit ab Angelis ducta, & corpus B. Iacob. in Hispaniam delatum & depositum extitit, quæ omnia euenere antequam in Gallia vlla prædicatio extiterit, ita vt primi fideles in Hispania, prima Ecclesia, primus Apostolus, & prima epistola à B. Clemente missa extiterit, & primus Nuncius Apostolicus. Animo commorandi B. Paulus Hispanias adiuit forsan motus ex eis, quæ à discipulis B. Iacobi cognouerat, cum per Galliam solum transiret, quæ omnia antiquitatem in fide maiorem cum Galliæ statu conferendo habeat, & cum in Gallia floreant sancti & martyres, in Hispania etiam vigent martyres, sancti tutores à Beato Petro missi, & in Hispania in vniuersum prius suscepit fidem Regnum, & vt dilucidius constet vsque ad statum manentem in fide vtriusque regionis, per singula capita membratim rem, prout contigit, & statum Ecclesiæ in vtraque Prouincia distinguemus & aperiemus, cum constet etiam ex Irenæo finitimo Apostolis omnes Iberos conuersos ad fidem.

CAPVT VII.

QVO CONTINVATVR SERIES ET ORDO status Ecclesiæ Hispanicæ & Gallicanæ, ostenditurque Hispanos prius in vniuerso regno fideles extitisse, quam Gallos, prioremque in Hispania Sanctum fuisse, cui dicatæ sint Ecclesiæ tam in vrbe Romana, quam in orbe, & primus ex Hispania Imperator extitit.

RANSACTIS superius relatis centum annis à natiuitate Christi, quorum metam attigit B. Euangelista Ioannes, adeo, prædicatione ab Apostolis facta & eorum discipulis, creuit numerus fidelium, vt oracula Deorum cessassent, fidesque Catholica vbique gentium extenderetur, maxime edicto quodam Neruæ Imp. quo exilio mulctatos Christianos, & cum eis Ioannem Apostolum in Pathmos insulam relegatum restituit, vt ex Tertulliano *c.5 aduersus gentes* Eusebius
a Euseb. lib.3. cap.15. [*a*] recitat, quem statum fœlicem cum communis hostis inuidia non pateretur, Gentiles ea ardentes Traianum compulerunt, vt Catholicos persequeretur, cuius acerbitas & immanitas ea fertur, vt non solum viros Christianos, (Tempus Traiani.) sed populos integros martyrio afficeret ex Tertulliano *ad*
b Euseb. lib.3. c.27. Niceph. lib.3. c.19. Baron. 2. tom. an. 104. f. 23. *S apulam cap.*5. Eusebio, [*b*] & aliis. Vnde cum in Oriente & Occidente plures coronam martyrii subiisse compertum sit, nomina eorum, quæ in libro vitæ æternæ scripta vere sunt, apud nos non satis constant, ita fuerunt innumeri martyres, & ea de causa aliqui ex commemoratis *capite superiori* Galliæ martyrium sunt passi, & Hispaniæ, inter quos exti-

extitit B. Mantius ibidem relatus, & vltra eos in vtraque regione quamplurimi non noti nomine extiterunt, sed ex Hispanis plures fuisse hac ratiocinatione, quam ab aliis cõiecturatam non vidi, qua vtor duobus constitutis historiæ animaduersionib. Prima est, quod vt ex Cuspiniano *de Coss.* Varonius [c] obseruat, Traianus in Orientali expeditione ad expugnandas Babylonem, Seleuciam, & Cthesiphontem ex quamplurimis nationibus collegit exercitum, & ex Europa, Iberis, q. sunt Hispani, cum & ipse Hispan⁹ foret, in quo exercitu 11000. Christiani inuẽti sunt, quos post captas Prouincias in exilium, eo q. Catholici erant, Traianus misit Armeniam relegatos, & eos fuisse 10000. qui Traiani, seu Adriani successoris tempore crucifixi fuerunt pro Christi nomine in syluis montis Ararat, Varonius [d] autumat, saltim hi omnes ex Metaphraste *die 5. Septembr. in martyrolog.* martyrium sunt passi. Secunda animaduersio est, quod in Hispania eo tempore ita florebat Catholica fides, vt fere omnes, & vt ausim dicere, vniuersi fidem catholicam profitebantur, vt *superius* ostendimus. Vnde sequitur argumentum, quod si Iberi Hispani fideles in tam ingenti numero erant ea ætate, & ex illis quamplurimi in exercitu Traiani erant, patet quod Christiani 11000. relegati, & martyrium passi sunt Iberi, qui Christiani erant, & ita multi necessario inter hos milites cœlestes palmã martyrii sunt consecuti, non solũ in Hispania pro confessione fidei mortẽ libenter appetentes cum gloria certauerint, sed nomen Christi per exteras nationes, & ab Occidente in Orientem ferentes ibidem constantiam Hispanam & fidelitatẽ ostẽderint. Hoc autem vnum per transennam adnotare libuit, quod primus ex Impp. exteris Hispanus fuerit, antequam Gallus, vt de Nerua eligente Traianum, *in eo* notat Dio dicens: *Neq; rursus eum deterruit, quod Traianus homo Hispanus, nec Italus erat, quodq; ante eum nemo alterius nationis Imperium Romanũ obtinuerat,* An. 120. à natiuitate Christi Adrian. Imp. regnãte,

Margin notes:

2 *Ratiocinatio, ex qua constat, plures Christianos & martyres Hispaniæ hoc tempore extitisse.*

3 *Quod primus Imperatorum fuerit Hispanus, quã Gallus.*

4 *Tempus Adriani Imp.*

c *Varon. 2. to. an. 108. f. 25.*

d *Varon. ibid. & in martyr. 22. Iunii.*

& Euaristo Pontifice vigente catholici martyriis vexabantur, sed quo magis deprimebātur onere ærumnarum & calamitatum, altius vt palmæ rectæ fidei erigebantur, & fides extendebatur indies. Et tandem defensione Aristidis Philosophi Atheniensis, & B. Quadrati discipuli Apostolorum Adrianus Imp. cohibuit, edictumque protulit, prohibendo, ne Christianos cruciaret, Sereno Grauiano nobili viro postulante, teste [e] Eusebio, immo Lampridius *in Alexandri vita* scribit, templum Christo, vt vni Deorum ædificasse, prohibitus tamen fuit ab illis, qui consulebant circa sacra asserētes omnes Christianos futuros, & fana reliqua deserenda fore, vt etiam Varonius [f] recitat, hacque ætate, vt statim Imperio Antonini Pii ostendemus, omnes Hispani fideles erant, & ex Gallis non vniuersi, sed aliqui, & pauci, quos in fide Sixtus I. Pontifex continere per Peregrinum curauit Antonini Pii Imp. seculo, cuius Imperium initium habuit anno 140 à natiuitate Christi, & 9. Pontificatus Sixti I. fides catholica publice prædicabatur, permittente Imperatore, licet aliquorum calumnia & maleuolētia aliqui martyrium patiebantur, vt Varonius [g] *ex auctoribus quibusdam* colligit, sed ex grauissimis eiusdem seculi & Iustino Philosopho *in dialogo cum Tryphone*, Irenæo *libr. 1. c. 3. contra hæres.* coætaneo eius seculi cum Tertulliano patet. Varonius *anno* 140. refert 2. *tom.* longe lateque in toto orbe terrarum religionem Christi propagatam vigere eo seculo, quo Hispanos fideles catholicos esse, & Gallos non oēs, Tertullianus eius ætatis auctor qui floruit, ex B. Hieronymo *in eius vita*, & Eusebio *in chron. sub Seuero & Antonino Caracalla Impp. in apolog. aduersus Iudaos, c. 7. &* 8 argumentum adhibens, sic ait: *in quem enim alium vniuersæ gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iam venit? Cui enim alia gentes crediderunt? Parthi, Medi, Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Phrygiam, Armeniam, Cappadociam, & incolentes Pontum, & Asiam, & Pamphiliam, immorantes Aegyptum, & regionem Africæ, quæ est trans Cyrenem, Romani, & incolæ tunc & in Hierusalem, Iudæi, & gentes cæteræ, vt iam*

[e] Euseb. libr. 4. c. 3. & 9. Niceph li. 3. c. 27. Varon. 2. tom. an. 125. & an. 128.

[f] Varon. 2. to. an. 124.

[g] Varon. 2. to. an. 142. & 154.

5 Tempus Antonini Pii.

6 Hispani omnes Christiani, & Galli aliqui.

iam Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini, & Galliarum diuersæ nationes, & Britannorum inaccessa loca Romanis, Christo vero subdita, & Sarmatarum, & Dacorũ, & Germanorum, & Scythارum, & abditarum multarum gentium, & Prouinciarum, & Insularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare minus possumus: hæc Tertullianus; ex quo illis verbis (*Hispaniarum omnes termini*) patet, omnes Hispaniarum Prouincias, vniuersumque Regnum, (quia qui omne dicit, nihil excludit) Christi religioni & fidei sub acere, ecõtra autem ibidem (*Galliarum diuersæ nationes*) constat, quod non omnes ex Galliis nationes & Prouinciæ, sed diuersæ aliquæ fidem amplectebantur, quod confirmat D. Hieronymus *epist. ad Ruffinum* his verbis: *Hæc in Ecclesiis tuis faciant, quod Romæ, siue quod in Oriente, quod in Italia, quod in Creta quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illirico, quod in Hispanis, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, vbi humilitas perseuerat*. Vbi dum in Hispania indiffinite & vniuersaliter fidẽ amplecti asserit, B. Hieronymus in Galliis ex parte tantum, & non in omnibus profiteri fidem scribit, & ea causa cum Firminus Episcopus Pampilonensis hoc tempore martyrium subierit, legitur, quod Tyrannus non ausus est, vitam ei publice lucente die adimere, sed occulte, & noctis secreto, ne impediretur à Christianis, cum esset vniuersa multitudo populi catholica, ex Vaseo *anno 150*. in Gallia autem, eo quod ruinam in fide regnum pateretur, vt lux fidei fere extincta reuiuisceret, à Sixto I. Pontifice postulatum fuit, vt Peregrinum prædicatorẽ & doctorem fidei ad eos mitteret, vt *ex manuscripta hist. Pontific. in vita Sixti I.* hisce verbis scriptum extat: *Sauiente persecutione in tantum, quod Christianitas fere deleta esset in Gallia, & pauci se dicerent Christianos, petentibus Christianis in Galliam mitti aliquem, qui lucernam Christianitatis reaccenderet, misit ibi Peregrinum Episcopum cum plerisque alijs genere Romanis, qui multis conuersis martyrio coronantur*. Ex cuius *manuscripta historia* verbis interpretandus est *locus Platinæ in vita Sixti I. Cum vero Sixti temporibus propter frequentes cædes*

7 *Mittitur Peregrinus à Sixto I. ad Gallias in fide instituendas.*

8 *Ex Galliis pauci erant tempore Adriani Imp. & Sixti I. Pontificis fideles.*

pauci reperirentur, qui nomen Christi profiteri auderent, & Galli Christiani præsulem sibi deposcerent, eo Peregrinum ciuem Romanum mitit, qui confirmatis in fide Gallis Romam rediens vltimo supplicio afficitur in via Appia eo loci, vbi Christus descendenti Petro apparuit: Hactenus Platina, qui dum inquit, quod propter frequentes cædes pauci reperirētur, qui nomē Christi profiteri auderēt, intelligendus est, non quod pauci essent in orbe vniuerso, tunc enim fere totus orbis Christum agnoscebat, colebat & adorabat, sed in Gallia pauci erant eo tēpore Christiani, & ita de Gallis petentibus Episcopum Peregrinū solum fit mentio. In Hispania n. adeo erat multitudo Catholicorum ingens, quod non auderent Tyranni occidere catholicos. Et confirmat B. Antoninus [h] & alii Sixtum Papam in fide continuisse Gallos, Mich. Burchingerus *in historia* refert *Ecclesiastica*. Item & Gallus Genebrardus *in chron. li. 3. anno Christi 130.* cum nisi cōtineret, omnes deficerent, cum pauci reperirentur ex dictis Chronographis, & ita singulares faciunt Gallos, quod eos in fide continuit Sixtus, quia alii non defecerant. Item, & quod Gallia in vniuersum non recepisset fidem iis temporib. sed multo etiam post Constantinum Imp. constat ex Sozomeno *lib. 2. c. 5.* hoc pacto: *Cum vero ad hunc modum per vniuersum Imperium Romanum se dilataret Ecclesia Christiana, religio etiam ad ipsos Barbaros peruasit. Nam gentes circa Rhenum accolentes fidei Christianæ se dederunt, Celtæ item, & populi Galliæ vltimi, qui proxime ad Oceanum habitant. Gothi etiam, & gentes illis finitimæ, quæ antea ad ripas Istri habitauerunt, iampridem fide in Christum recepta, se ad cultum & humanitatem mitiorem conuerterant:* Huc usq; Sozomenus, ex quo patet quod Celtæ, qui sunt Galliæ populi, vbi Narbonensis, Burgundia, Prouinciæ sunt, ex Cæsare *in Comment.* & populi Galliæ vltimi, qui proxime ad Oceanum habitant, hi tunc fidem catholicam tēpore Constantini professi sunt, & ita non antea receperāt. Hincque satis liquido ex auctoribus fide dignis, [i] illis seculis viuentibus, vel ex finitimis patet, Hispanias in vniuersum fidem catholicam suscepisse, Gallias non omnes, sed diuer-

9 *Explicatur locus Platinæ.*

10 *Galli adhuc tempore Constantini Imp. non receperant fidem in vniuerso regno.*

11 *Qui sint Celtæ.*

12 *Tempore Constantini Gallia adhuc in fide instituebatur.*

h *B. Anton. 1. p. tit. 9. c. 5. §. 1. Monarch. 2. p. c. 32. §. 5.*

i *Bergomensis li. 4. supplem. Cassan. 12. p. c. 17.*

diuersas earum prouincias, & ex illis pauci constantes extitere, cum necesse fuerit eos continere Sixtum in fide.

Ex quo statu Ecclesiarum Hispaniæ & Galliæ notari possunt *tres errores* in historia, quorum *vnus est historia Pontificalis*, quam Hispano sermone Doctor Illescas edidit, qui Hispanus aduersus Hispaniam *in vita Eleutherii Papæ*, qui floruit imperãte Marco Aurelio, inquit, quod quamuis eo tempore multi fideles in Hispania essent, publice fidem profiteri non audebant; arguitur enim, quod publice profitebantur ex Tertulliano, & aliis vetustissimis auctoribus, cum tunc in Hispania nõ multi, sed omnes essent Iberi fideles, & quia Adrianus in fine Imperii & Antoninus Pius, & idem Marcus Aurelius vltimo tempore imperii permittebant coli religionem Christianam publice edictis decretis ad eam rẽ, & ita Hispania vniuersa publice fidem amplectebatur, nec Gentiles missi ad gubernationem à Romanis audebant martyria propter multitudinem Christianorum exercere.

13 *Error D. Illescas in hist. Pontif. aduersus Hispanos.*

14 *Alter eiusdem error aduersus Gallos.*

Alius eiusdem auctoris in vita Sixti I. videtur error aduersus Gallias, asserentis tempore Sixti I. licet aliqui essent in Gallia Christiani, non tamen Ecclesias, nec Episcopos existere in eo regno, nam si ante id tempus non extitisse Ecclesias nec Episcopos, sed tunc primos fuisse intelligit, id *ex supra dictis* satis confutatur, cum ibidem tot insignes Episcopi & Ecclesiæ extiterint; si autem accipit deletam memoriam eorum, nec audere in Ecclesiis orare, nec Episcopos nominari, nec exercere Pontificalia, eo quod pauci Christiani essent, & fere omnes Gentiles, quia diminuta erat religio, hoc tolerari potest, cum ea de causa ad instituendos in fide missus sit à Sixto I. Peregrinus.

15 *Error eorum, qui asserunt, Angliam, priusquam Hispaniam & Galliam fidem suscepisse.*

Tertius auctorum videtur error, qui asserunt Angliam, & eius Regem Lucium, qui vel Regulus, vel præses Prouinciæ extitit, extitisse priores in fide suscipienda, cum *ex dictis* liqueat vniuersum regnum Hispaniæ pene ab initio suscepisse fidem Catholicam.

Marci Aurelii Imperio, qui primus sibi socium adiunxit Lucium

Lucium Ælium Verum, & incepit anno 163. à natiuitate Christi in tio eius, & donec Ælius Verus anim am egit per 8. annos, persecutio fidelium facta est, non ex edicto publico, sed priuata cuiusque accusatione aduersus eos, qui ritus Gentilicos non obseruabant, quorum erat religiosissimus Aurelius, sed vltimo eius seculi Imperio, & medio cuiusdam admirabilis miraculi causa in legione militum Christianorum euenient s, vt illico recensebimus, edictum, ne Christiani vexarentur, editum est à Marco Aurelio ex his, quæ narrat Eusebius, Panuinus, [k] Varonius, & alii. 16

Tempus Marci Aurelii & Aelii Veri.

[k] Euseb lib. 4. c. 12. Onuf. Panuinus lib. 2. fast. Varon. 2. to. an. 164. fol. 135 & an. 179. f. 217.

17

Martyres Galliæ.

Hoc tempore Galliæ in Ecclesiis Viennensi, & Legionensi constantissimi martyres pro Christianæ fidei defensione mortem obierunt, vt patet *ex epistola, quam vtriusque Ecclesiæ Christiani* [l] *ad Catholicos Asiæ miserunt*, quam refe- 18 runt Eusebius, & alii, & horum martyrum fit mentio *in martyrologiis*, & quamuis Sulp. Seuerus *lib. 2. sacræ histor.* asserat hos pr mos Galliæ extitisse martyres his verbis: ***Sub Aurelio deinde Antonini filio persecutio quinta agitata est, ac tum primum intra Gallias martyria visa serius trans Alpes Dei religione suscepta.*** Et ex illo Genebradus videatur sequi *in chron. libr. 3. anno 172.* auctores Galli aliique multi id sentiant. Tamen nos qui Gallorum statum, non inuidia, sed laude & commendatione prosequimur, multo ante hæc tempora in eo regno martyrum coronam floruisse *superius* ostendimus, sed isto 19 seculo maior numerus visus fuit, in quo Anicetus Pontifex epistolam ad Episcopos Galliæ scribit, quæ *1. tom. Concilior.* habetur, ex quibus status Galliæ in religione is videtur. Primo, quod cum in Ecclesiis Viennensi & Legionensi saltim præcipue, vt Eusebius recitat, fides vigeret, & ibidem 20 martyres fuerunt, videtur quod in aliis cum martyres non extiterint, nec cum iis epistola non scripta sit, ab aliis Christianis Asiæ, & Phrygiæ commorantibus, quod in cæteris Prouinciis non florebat fides catholica, sed Gentilitas vigebat saltim publice, licet occulte aliqui essent Catholici.

Error Sulpitii & Genebrardi, quod hoc tempore primos martyres in Gallia extitisse asserant.

Anicetus scribit ad Episcopos Galliæ.

Status Gallicanæ Ecclesiæ hoc tempore.

[l] Euseb. lib. 5. c. 1. Greg. Turon. de gloria martyr. c. 49. Ado martyrol. 1. Kalen. 4. & 15. Septemb. Surius 2. to. 12. & 24. April. Varon. 2. to. an. 220. f. 65. & an. 164. fo. 135. & 156. & an. 179 fol. 233. Niceph. lib. 4. c. 16. & 17.

21 lici. Item [m] & hoc tempore Gallos in fide retinuit, & instituit B. Irenæus Lugdunensis Episcopus, discipulus Polycarpi, discipuli Ioannis Euangelistæ, à quo missus est ex Asia in Gallias, vt B. Hieronymus & alii scribunt, & Papiam etiam eiusdem Ioannis auditorem habuit ex Varonio. Tertio *ex dictis* à Sulp. Seuero auctore Gallo constat, quod serius fides incepit trans Alpes in Gallia.

S. Irenæus Galliæ prædicat.

m B Hier. epist. 29. Euseb. lib. 5. c. 3. 4. & 8. Niceph. libr. 4. c. 13. cum aliis. Greg. Turon. c. 29. Varon. 2. to. an. 180.

22 Hispaniæ autem regnum, cum omnes essent catholici, vt *ex superius commemoratis* patet, quietum erat hoc tempore, ritus Ecclesiæ & religionis Christianæ seruando, publiceque fidem amplectendo, & ideo martyria non leguntur indicta. Nam martyres hac ætate non extiterunt ex edicto generali recitato ab Impp. sed ex priuata Gentilium incolarum persecutione, & cum Galliæ plures essent Gentiles, ibidem ex accusatione eorum martyrium Catholici passi sunt. Hispaniæ autem magna accessio Christianæ religionis in ipso rerum humanarum turbine facta est, & cum omnes profiterentur fidem, causa cessabat & occasio ferendi tormenta & cruciatus, vnde cum omnia essent religione in vniuersum vigente in Hispania in tranquillo statu, non verosimilis videtur quorundam sententia, quod hoc tempore in ea martyrii coronam acceperint S. Facundus & Primitiuus, vt aduertit Ambrosius Morales [n] hæsitans in tempore martyrii dicti, quod videtur tempore Diocletiani, ex Vasco & Varonio *in martyrolog.* 27 *Nouemb.* & sub Daciano, ex Siculo *lib. 5. de reb. Hispan.* & potest esse hoc tempore, eo quod milites ferocitate Gentilica absque Imperatoris iussu cruciabant fideles, Eusebius *lib. 8. c. 1.* Varonius *2. tom. anno 30 2. fol. 68.*

Status Hispanæ Ecclesiæ hac ætate.

23 *S. Facundus & Primitiuus.*

n Moral. lib. 9. c. 40. Maria. lib. 4. cap. 6.

24 Sed quia in me tela aliqua contorta video ex obiicientibus, quomodo si Hispania in vniuersum suscepit fidem, in ea columnæ & marmoreæ inscriptiones Gentilium Imperatorum legantur. Quarum titulos recenset Morales *lib. 9. variis in locis*, facilis tamen nodi, qui non Gordianus est, dissolutio reperietur *ex historiis*. Christiani enim in temporalibus amplectentes Christi præceptum, vt quod est

Quare inscriptiones Imperatorum Gentilium in Hispania recipiebantur.

X Cæsa-

Cæsaris, redderetur Cæsari, quod Dei Deo, & Petri & Pauli testimonia sint, [o] quibus obedire principibus iubebant, Gentilibus obedientiam Imperatoribus præstabant, fidelitatemque illis iureiurando non per Deos falsos, sed per Christum Dominum præstito promittebant, Deumq; assidue noctu. nis & ante lucem diurnis precibus precabantur pro salute Principum, vt ex exemplo legionis fulminatricis Christianæ dicemus illico, militabantq; sub Principe; vt ex auctore eius ætatis [p] scriptū reliquere, vnde titulis & memoriis columnisq; & marmoreis inscriptionibus Gentiles colebant memoriam Imperatorum. Item cum cura hæc incumberet gubernatorib. & proconsulibus Prouinciæ, illiq; essent Gentiles missi ab Imperatoribus, hi lapides & memoriæ ab ipsis præsidibus Prouinciæ iussu eorum inscribebantur, quod in se Catholici sustinere poterant, cum illud non esset in dedecus religionis Catholicæ, & benigne tractarentur à proconsulibus & præsidibus Prouinciarum ex humanitate Imperatorum, teste Eusebio, [q] & ex eo Varonius.

[o] *Matth.17. 1 Petr.1. Ro.13.*

[p] *Tertul. ad Scapulam, & in apolog. aduersus gentes c.32. Euseb. lib.7. c.1. Varon. 2 to. an. 179. f.103. & 206. & an. 274. & an. 169.*

[q] *Euseb. lib.8. c.2. Varon. 2. to. an. 302. fol. 681.*

Sed Hispaniæ triumphus hac ætate reticendus non est, 25
quem coniectura verum esse existimo, quod in legione fulminatrice Hispani milites & plures extiterunt, quorū precibus Deus Opt. Max. miraculum insigne operatus est, animaduersione hac præhabita, quod Impp. Romani consueuerunt semper fidelitate Hispanorū nota apud omnes existente in custodiam corporum milites Hispanos adhibere iam inde ab Augusto Cæsare, & à Iulio Cæsare, vt Dio [r] Suetonius *in Augusto*, & alii recensent, & ita Sertorius de cognatis non fidens, ex incolis Hispanis custodiam habebat, vt obseruat Morales *lib.8. cap.19. &* 20. adeo insita est natura fidelitas Hispanis, vt cum eis nata videatur. Item & Christiani famuli erant Imperatorum, eosque vt fideliores securius retinebant domo & custodia ipsi Imperatores, vt ex Neronis seculo patet Philipp.4. *Salutant vos omnes Sancti, maxime qui de domo Cæsaris sunt*. Idque adnotat Tertullianus, [s]

Fidelitas Hispanorū.

26 *Imperatoribus famuli assidebant qui Christiani essent.*

[r] *Dio in Seuero Suet. in Aug. c.49. Liuius dec.3. Polybius lib.3. Moral. lib.9. c.41.*

[s] *Tertul. c.36. & 37. in apol. aduersus gentes. Iren. li.4. c.49. contra hæres. Varo. 2. to. an. 237. fol. 370.*

Irenæus,

Irenæusque eius seculi scriptores. Itaque cum Christiani essent famuli Imperatorum, pluresque ex eorum custodia Hispani, qui eo tempore Catholici erant inter milites, vbi erat Imperatoris persona, necessum est, quod interuenirent milites ex eius corporis custodia, & sic Hispani, maxime cum in Hispania eius legionis fulminatricis vestigia sint apud Moralem & Marianam [t] reperta, vt Tarraconensi vrbe lapis inuentus est, ex quo patet militem eiusdem legionis 12. fulminatricis fuisse Caium Iulium Toscum Hispanum his verbis:

27 *In legione Fulminatrici Hispani erant milites.*

t *Moral. lib. 9. c. 39. Marian. lib. 4. cap. 6.*

D. M.

IVLIO II. QVI VIXIT ANNO *XXXVIII. m. II. D X C.* IVLIVS TOSCVS LEG. 12. FVLMINATRICIS LIBERTO BENE MERENTI FECIT.

Et dum Morales D. M interpretatur Diis Manibus, ego Deo Maximo intelligo significari hisce duab. literis. Nam si eius Legionis fulminatricis 12. milites erant Christiani, vt Gentiles auctores fatentur, non miles eius legionis Catholicus Diis Manibus offerret libertum, nisi forsam libertus esset Gentilis. *Historia* autem *eius legionis* sic se habet ex Ethnicis & catholicis [v] auctoribus, & patet *ex epistola Imp.* eiusdem rei causa missa, vt cessaret in Christianos persecutio, quam refert Panuinus *lib. 2. Fast*, cũ exercitus Marci Aurelii contra Germanos & Sarmatas ingente siti opprimeretur, ita vt periret, in vltima desperatione constitutus, monitus M. Aurelius Christianos omnia quæ postularẽt à Deo impetrare, ad eos confugit, rogans, vt preces ad Deum effunderent, q eorum calamitatẽ leuaret, tãdem illis in legione, q̃ Melitina appellabatur, constitutis humi flexis genibus Deum precantib. eis opem & exercitui ferret, audiens eorũ orationẽ omnipotens Deus fulmen à cœlo emisit, q, hostes partim interemit, partim perterruit, & statim imber sequitur, cuius aqua refecit recreauitq; sitim & siccitatẽ exercit[9]

28 *Miraculũ legionis Fulminatricis.*

v *Dio in M. Antonino Philosf. Iul. Capito. in Marco Philosf. Eutrop lib. 8. Paul. Diac. lib. 7. c. 15. Euseb. lib. 5. c. 5. Orof. li. 7. c. 15. Niceph. lib. 4. c. 12. Varon. t. 10. an. 176. fol. 192. Tert. ad Scapulam, & in apol. c. 5. aduersus gentes.*

& in fugam necemque aduersarios conuertit. 29

Tempora Commodi, Aelii Pertinacis, Didii Iuliani, Seueri, Antonini, Caracallæ, Heliogabali, Alexandri Mameæ.

Temporibus Imperatorum Commodi filii Marci Aurelii, qui imperare cœpit anno 178. & Æli Pertinacis, Didii Iuliani, Seueri, Antonini, Caracallæ, Hiliogabali, Alexandri Mameæ cum aduersus Catholicos notabilis aliqua persecutio non scribatur, vt ex vetustis auctoribus recenset [x] Varonius, in Gallia solum circa statum Ecclesiæ inuenitur *epistola Eleutherii Papæ* relata 1. *tom. Concil.* ex qua colligitur plures populos Galliarum ad fidem conuerti, hisce verbis: *Eleutherius Episcopus vniuersis Ecclesiis per Galliæ Prouincias Domino militantibus in Domino salutem: Magno munere misericordiæ Dei totius Ecclesiæ Catholicæ multiplicata sunt gaudia, cum multos populos ad Domini seruitium festinare cognouimus. Quæ de re necessarium iudicauimus vos instituere, vt escas, quas vitare vos audiuimus irrationabiliter, non respuatis.* Vnde patet non omnes Galliæ populos fideles esse, cum multi tunc conuerterentur, quos instituit Pontifex, & tempore Seueri anno 205.

[x] *Varon. 2. to. an. 182. 201. 203. 215. & 225.*

30 *Status Ecclesiæ Gallicanæ tempore Eleutherii Papæ.*

31 *Eleutherius Gallis scribit.*

Irenæus Episcopus Lugdunensis, & Andeolus subdiaconus ambo Polycarpi discipuli martyrium subiere, crescebatque numerus fidelium in Gallia ex Varonio. Hac ætate & seculo Commodi Lucius Rex Anglorum & Britanorum fertur [y] fidem recepisse, qui regulus seu præses Prouinciæ erat, cum tunc Reges non extitissent, & Britannia maiori ex parte Romanis subdita foret, & legitur, quod ipse fidem recepit, quia aliquos Senatores Romanos audierat fidem suscepisse; & anno 203. Donatus rex Scotorum cum coniuge & liberis conuersus est: Boetius *lib. 6.* Genebrardus *lib. 3. anno 195.*

32 *Lucius in Anglia fidem recepit.*

33 *Donatus Rex Scotorum fidem recipit.*

[y] *Platina in vita Damasi, & scriptores Pontificales. Polydor. lib. 2. Reg. Angliæ. Var. 2. to. an. 183. & 26. Maii in martyrol. Beda lib. 1. c. 5. hist. Ang.*

In Hispana Ecclesia horum Impp. seculo idem status manserat, cum omnes Catholici essent, & ideo Felix Fortunatus & Archilocus, qui Valentiæ missi ab Irenæo dicuntur martyrium passi, [z] verosimilius est Valentiæ Galliarum id accidisse, vt etiam vidi postea relatum *in martyrolog. 16. April.* vbi Varonius, Ado & Beda, cum in Hispania publice fides vigeret catholica, & si forte id contingit, Corne-

34 *Hispaniæ status in Ecclesia.*

35 *Felix Fortunatus, & Archilocus.*

Cornelius Romanus præses Hispaniæ id iussit, non quia Hispani essent Christiani, id enim illis non prohibebatur, sed potius in vniuersum permittebatur, sed quia erant Romani, & Romanis vetitum erat, ne Christianam fidem amplecterentur, vt aduertunt Morales, [a] & alii: & eadem causa tempore Alexandri Imp. Tarapha & Lucius Marinæus

36 *Cyriacus cum matre Iulita martyres.* Siculus scribunt Cyriacum cum matre Iulita coronā martyrii accepisse, sed *ex superius recitatis* & aliis coniecturis patet originem ex Asia trahere sanctos illos martyres, vt Morales [b] notat, & quod vniuersa Hispania Catholicam fidem publice profiteretur, constat *ex epistola Antheri Papæ ad*

37 *Antherus Papa scribit Hispanis.* *Episcopos Prouinciarum Bethicæ & Toleti missa, 1. tom. Concil. relata, & in nouissima editione Epistolarum Pontificum,* & pars eius à Gratiano [c] scribitur *in decreto*, in qua ne Episcopi mutent sedes Pontificales, pro Christi auctoritate decernitur, & ex

38 *Error Morales, Illescas & Mariana circa tempus epistola Antheri Papa ad Hispanos.* illa constat ita libere Hispaniam profiteri fidem, vt omnes ciuitates ad sedem constituendam Pontificalem possent eligere, quam epistolam licet Illescas *in vita Antheri*, & Morales in *hist. Hisp.* [d] asserant scriptam fuisse tempore Alexandri Imp: verius est postea missam, quia Alexandri seculo Pontianus Papa extitit, & Pontianum, qui ante Antherum tenuit sedem Apostolicam, martyrio coronauit Maximinus Imp. post Alexandrum, vt *ex historiis* patet, & sic seculo Maximini anno 241. epistola illa Antheri missa fuit ex Varonio, [e] ex qua vt Moral. aduertit, videtur colligi Conciliū circa eam rem congregatū Hispaniæ.

39 *Tempus Maximini.*

40 *Sexta persecutio Ecclesiæ.* Maximini imperio, qui cum in eo ab Alexandro collocatus esset, vt inuidus ingratusque, omnia, quibus Alexander fauebat, ipse odio prosecutus est, & sic Christianos, quos honore affecit Alexander, ipse cruciauit, vt scribunt Eusebius, [f] & Varonius, & ea fuit sexta persecutio Ecclesiæ, qua Pontianus & Antherus Pontifices, & innumeri

41 *Maximus martyr Hispania.* martyres passi sunt, quorum partem Hispania habuit, cum in ea Maximus cum sociis qui dicitur *Magi* prope Tarraconam fuit coronatus martyrio, quorum meminere Morales,

X 3 rales,

[a] *Moral. lib. 9. c. 41. Vascus an. 200. Lau. Padilla en la 4. persecucion de Neron.*

[b] *Moral. lib. 9. c. 42. & lib. 10. c. 29.*

[c] *c. commutationes, 7. q. 1.*

[d] *lib. 4. c. 42. & Marian. lib. 4. cap. 8.*

[e] *Varon. an. 237. in 2. to. f. 371.*

[f] *Oros. lib. 7. c. 12. Euseb. lib. 6. c. 21. Varo. 2. to. an. 237. fol. 370. Oros. lib. 7. c. 19. S. August. lib. 18. c. 52. de ciuit. Dei. Seuer. Sulp. lib. 2.*

rales,[g] & Vaseus;in Gallia autem quid acciderit,latet. 41

Maximini, Maximi,Pupieni Clodii, Balbini, & Gordianorum patris & filii Imperio pace fruitur Ecclesia,& ita memoria digna aliqua,nec in Hispania, [h] nec in Gallia celebrantur.

Tẽpus Maximini, Maximi, Clodii, Balbini, Gordianorum.

Philipporum patris & filii tempore, qui primi ex Impp. Christi fidem fuerunt professi,ex Orosio,[i] & aliis, idem mansit in Hispania & Gallia status,quamuis Mariana *lib.*4. *c.9.* dubitet de fide Philipporum. 43

Philippi Impp. primi Christiani.

Decius à Philippis dux creatus exercitus eos trucidauit, & vt principi ingratus,Deo etiam extitit,catholicos vexãdo,quos diligebant Philippi, & sic Fabianus Papa & innumeri martyrium subierunt,ex Varonio *2.tom.anno* 254. & in Gallia Saturninus Tolosæ, & in Aquitania Amaranthus passi sunt,& plures in Hispania,& Agatha in Sicilia. Varon. *2.tom.anno* 254.*fol.*436.& *in martyrolog.*29.*Nouemb.*& 5.*Feb.* Euseb.*lib.*7.*c.*28. Orosius *lib.*7.*c.*14. Niceph.*lib.*5.*c.*27. Eutrop. *in Decio*, S. August.*l.b.* 18.*c.*52.*de ciuit. Dei.* 44

Tempus Decii Imp.

45 *S.Saturninus & Amaranthus in Gallia martyres, & alii in Hispania.*

Caii Vibii,Treboniani,Gallieni,& filii Volusiani seculo quieuit status Ecclesiæ initio Imperii,ex Eusebio *libr.*7.*c.*1. deinde vero iterum vexata est Ecclesia, cum Cornelius Pontifex & alii martyria subiere, teste Varonio. [k] In hisce autem regnis Hispaniæ & Galliæ memorabile nihil aliud recensetur, præterquam quod Episcopis vtriusque Regni scribit Lucius Papa epistolam, quæ habetur. 1.*tom.Concil.* cuiusque fit mentio apud Marianam *lib.*4.*c.*10. Moralem *libr.* 9. *c.*44. & cum ea ætate Nouatianus Hęresiarcha prodiret,Conciliumq; Romæ, Carthagine, & Antiochiæ aduersus eius hæreses congregatum esset, Occidẽtales Episcopi omnes consulti fuere: [l] sed præsertim Hispanis Episcopis B. Cyprianus *epist.*68.*&* *lib.*1.*epist.*5. scribit,& Morales *lib.*9 *c.*44. existimat hoc tempore extitisse Concilium secundum in Hispania.

46 *Treboniani, Gallieni, & Volusiani tempus.*

47 *Lucius Papa scribit Hispanis & Gallis.*

48 *Cyprianus scribit Hispanis.*

De Valeriano Dionysius eius ætatis auctor accuratissimus, 49

Valeriani Imperium.

[g] Moral.li.9. c.43. Vas.an. 239. Padilla en la 6. persecucion dela Iglesia. Maria. lib.4.c.9.

[h] Varon.2. to. an. 242.& 243. Genebrard.libr.3.

[i] Oros.lib.7. c.13. Niceph. lib.5.c.25.& 36. Sabell. Aenead.7.lib.7. S.Anton.1.p. tit.7.c.7.§.3. Varon. an. 246.in 2.to. Euseb.lib.6. c.27. Eutrop. lib.10.in Iulio Philippo. Moral.lib.9. c.43.

[k] Varon.an. 254.& an. 257. Euseb. lib.7.c.1. Niceph.li.5 c.33.

[l] Varon.2.to. an.254 & 255 f.47.lib. 5. S.Anton.1. p.tit.7.c.7. §.10.

mus, quemadmodum se habuerit erga Christianos, scribit, *apud Eusebium.* [*m*] *Nam quamdiu mansueto animo, & benigno erga sanctos Dei homines affectus erat, nemo Imperatorum qui ei antea fuerant, tantam beneuolentiam & comitatem aduersus illos declarauit, immo vero nec illi quidem, qui Christiani erant eo nomine palam appellati, ita hos sunt amplexati, vt ille, qui quidē in initio Imperii sui, quam familiarissime & amicissime idque in oculis omnium eosdem excepit, & tota domus eius p is hominibus complebatur, eratque plane Dei*

50 *Concilium Africanum* — *Ecclesia, verum Doctor quidam & Princeps Magorum Aegyptii illum tam perdito consilio deprauauit.* Eoque tempore, quo Ecclesia mansuetudine hac fruitur, Concilium Africanum celebratum fuit Cypriano [*n*] auctore, dinde vero suasione eius

51 *Octaua persecutio Ecclesiæ.* — Magi Ægyptii ita sæuire cœpit in Catholicos, quos vnice diligebat, vt bona occisi offerret ei, q. interficeret Christianū, eaq; crudelitate acerba vtens Cyprianū, tresq; Pontifices, Lucium, Stephanū, & Si tum, plu esq; alios martyrii corona insignitos reddidit. [*o*] Octauaque persecutio Ecclesiæ ea numeratur.

52 *Martyres in Gallia tempore Valeriani.* — In Gallia quamplurimi matyres gloriam in certamine consecuti sunt, vt Florentius Episcopus Viennensis, Pontius Cassius Victorinus, Liminius, Anatolianusque, ex Gregorio [*p*] Turonensi.

53 *Nouatiana hæresis in Gallia.* — Quo tempore Nouatiana hæresis diu multumq; Gallias vexauit, cū valde cresceret eo in regno, ac perseueraret, eamq; ex Episcopis secuti sunt quidam, vt Martianus Episcopus Arelatensis, de quo conquestus est Faustinus Episcopus Lugdunēsis, & circa eam rem Cyprianus ad Stephanum Papam scribit epistolam, quæ *in volum. epist.* Cypriani est LXVII. *in tom. Concil.* & apud [*q*] Varonium.

54 *Martyres Hispaniæ hoc tempore.* — In Hispania vero constantissimi martyres extitere, ex quorum numero recensetur Fructuosus præsul Tarraconensis, Augurius, Eulogius eiusdem Ecclesię Diaconi, quos miris laudibus extollit B. Augustinus, [*r*] & recensent eorum martyria Varonius & Surius. Item & Cordubæ Parmenius presbyter cum aliis, ex Hermanno Contracto, quē Vaseus *an. 250. historia* retulit, licet Varonius *in Perside* dicat passos

[m] *Euseb. lib. 7. c. 9.*
[n] *Varon. 2. to. an. 257.*
[o] *Oros. lib. 7. c. 15. S. Aug. li. 18. c. 52. de ciuit. Dei. S. Hier. de script. Eccl. Vita Cyprian. Varo. 2. to. an. 259. & martyr. 15. Septemb.*
[p] *Greg. Turon. li. 1. hist. Frāc. c. 22. & 23. Varon. 2. to. an. 262. f. 557.*
[q] *Varon. 2. to. an. 258. f. 495*
[r] *B. Aug. serm. 101 cap. 2. Surius 1. to. 21. Ianuar. & Varon. eo die & 29. & 2. to. an. 262. fol. 557. Prudent. hym. 6. Marian. lib. 4. c. 10. Moral. lib. 9. c. 47. Vas. an. 256*

passos 22. April. cuius ciuitatis nullus auctor meminit in Persia, & Vaseus ex aliquorum sententia recitat extitisse Carthaginæ 300. martyres dictos Candida Massa, ex eo q cum vrerentur corpora eorum spirante cœlesti vento cineres in candidam massam reuertuntur, vel quod in fornace calcaria martyrium cōsumarunt, sed eos Prudentius *in hymn. 13. de pass. D. Cypriani*, non in Hispania, sed in Africa, Carthaginæ passos testatur, quod & Varonius [f] recenset.

55 *300. martyres Candida Massa an in Hispania vel Africa passi sint.*

f *Varon. 2 to. an. 261. fol. 543. & in martyrol. 24. Augusti.*

Postulat huius seculi occasio, vt grata fidelissimaque Hispania memor ostendatur clarissimi Laurentii martyris ex illa oriundi parentibus sanctissimis Orentio & Patientia Oscensibus, vbi domus eius hodie templum ei dicatum extat, & habuit in Gallia Episcopum Auxensem fratrem B. Orentium, & D. Vicentium martyrem cognatum, patriæ autem Hispaniæ decus, & ornamentum extitit pluribus in rebus. Primo, quod ex aliis nationibus Europæ nemo Sanctorum veneratur ab Ecclesia vigilia, octaua, & solemnitate, & commemoratione in canone Missæ, vt Hispanus Laurentius. Secundo, quod exceptis templis Bb. Petri & Pauli, & B. Agnetis prima Basilica dicata alicui ex Sanctis tum in orbe, tum in vrbe Romana ædificata est in honorem B. Laurentii, cuius ædes sacræ à Constantino Magno Imp. ornamentis ditissimis, & opere miro, marmoreisque sublimibus columnis constructæ sunt. Tertio, quod in vrbe Romana non solum vnam Ecclesiam Constantinus in via Tiburtina in agro Veriano ædificauerit, sed & aliam in Lucinis, & hodie Romæ ædes sacræ B. Laurentii venerantur hæ duæ, & aliæ à S. Damaso Papa constructæ, quæ nomen retinent, *S. Laurentius in Damaso*, aliæ sunt etiam in loco vbi assatus extitit, quæ dicitur *S. Laurentius in Fontana*, itaque Hispania triumphat tali milite cœlesti Ecclesiæ Romanæ, talique Archidiacono Diaconorum primario, & cancellario, custodeque fideli thesauri Ecclesiastici. Excellitque in eo, quod inter quinque vrbis Romæ præcipuas & Patriarcha-

56 *In quibus excellat Laurentius Hispanus cæteris Europæ in Romana ciuitate: & excellentia eius martyrii.*

57 *Aedes sacræ D. Laurentii Romæ.*

archales Basilicas, vna est S. Laurentii extra vrbis muros in via Tiburtina, ex Prouinciali Romano, & Ioanne Monacho *c. fundamenta, de elect. in 6.* hoc versu:

Paulus, Virgo, Petrus, Laurentius, atque Ioannes.

Onufrio Panuino *de 7. Eccles. Roma, cap. 1.* & inter Ecclesias, quæ habent titulum Cardinalis presbyteri, est Basilica S. Laurentii in Damaso, ex eodem auctore *cap. 2.* & Prouinciali Rom. & de miro opere oratorii S. Laurentii, & stationibus in eius Ecclesiis, & ditissimis rebus, & reliquiis, & quod in altari maiori iuxta, quod est corpus B. Laurentii, solus Papa, vel Cardinalis cum eius licentia celebrant, ag[illegible]t idem auctor *cap. 5. in oratorio S. Laurentii, & cap. 6. libr. de station. Roma.* Item à conditoribus commendatur, quod à Sanctis, à summis Pontificibus, & ab Imperatoribus, & Regibus templa sunt condita; à Sanctis, vt à B. Syluestro Papa, cuius hortatu Constantinus ædificauit ea, & B. Damaso Papa: à Pontificibus, vt ab il.is, & à Sixto III. & aliis, cum etiam ibidem sint sepulti Pontifices, vt Damasus II. & alii: Ab Imperatoribus, vt à Constantino M gno, & non solum Romæ, sed & Constantinopolis Pulcheria Augusta erex t magnificas ædes in honorem B. Laurentii ex Marcellino *in chron.* & Nicephoro *lib. 4. cap. 10.* Beda *de 6. ætate in Theodosio Iuniore,* & ampliauit Iustinianus, ex Procopio *de ædific. Iustin.* & Varonio *in martyrolog. 10. August.* sed omni orbe Christiano, vt hodie à ter maximo Philippo II. instituta Basilica vnum ex miraculis orbis conspici potest cœnobium ordinis B. Hieronymi D. Laurentio dicatum, adeo magnificum, vt auctori respondeat opus. Item & Romæ reliquiarum qualitate & quantitate templum illud omnibus aliis excellit, vt plura de hac re referunt Onufrius Panuinus, [1] & Morales. Quarto ab oratoribus laus eius commendatur, cum nullus alius Europæ sit Sanctus, qui tot mirificos concionatores, oratoresque habeat, vt Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium, Isidorum, Bernardum, Leonem Papam, & similes sexcentos alios Ecclesiæ doctores. Quinto, quod

58 *S. Laurentii Scolariense cœnobium à Philippo II. Catholico conditum.*

[1] *Panuinus de 7. Eccle. Roma c. de 6. Basil. S. Laurentii extra muros, c. 6. & antea. c. de Orat. S. Laurentii, quod nunc dicitur Sancta Sanctorum. Moral. lib. 9. c. 46.*

to[u], quod Nummi Romani & Bononienses olim figura S. Laurentii ornabantur, idq; Desiderius Rex Italiæ seruauit ex Aldo Manutio *in ortographia.* [v] Sexto, quod constantia Hispanorum in martyrio cõspicua fuit, vt natiua Hispanorum virtus, triumphauit enim Laurentius, Lauream ex tyranno portans, cum dixit, assatus sum, ita & insita virtus fidelitatis rationem fidelẽ thesauri reddens Christo & Ecclesiæ, & fidelem societatem obedientiamq; magistro Sixto II. seruauit, cui inseparabiliter adhæsit vsque ad extrema eius vitæ supplicia, illa plena mœrore verba proferens: *Quo progrederis sine filio pater?* Diciturq; à Sixto veniente ex Roma ad Hispaniam, à Cæsaraugusta Romam delatus, cum in Cõcilium Toletanum venisset Sixtus, vt ex Vicentio fertur *in serm. de S. Laurentio*, quod Vaseus *anno 259.* affirmat, & Mariana *lib. 4. c. 10.* & ita pro Hispania orat in causa talis Sanctus.

59 Fidelitas & constantia Hispana in D. Laurentio.

60 Sixtus II. ad Hispaniam venit.

61 Hispania vniuersa catholica hoc seculo

Ex dictis patet hoc æuo Hispaniam omnem catholicam extitisse, cum Cyprianus à Fœlice Episcopo Cæsaraugustano consulatur in rebus mutationis Episcoporum, qui desciuerunt à vera fide, & eis respondet Cyprianus, scribitq; ad Episcopos Hispaniæ circa res Concilii Carthaginensis, vt *epist 68.* patet, eos vt Catholicos & regnum laudibus in cœlum efferendo, Sixtusque Papa mittit epistolam Hispanis gratias de statu Ecclesiæ agens, & quodammodo increpans, quod sedem Apostolicam non consulerunt in mutatione Episcoporum, antequam Cyprianum consuleret, cuius verba habentur *1. tom. Concil.* & eius fit mentio apud Vaseum, Varonium, [x] & Moralem.

62 Sixtus II. & S. Cyprianus scribunt Hispanis.

Imperatorũ Galeni, Claudii, Aureliani, Taciti, Floriani, Cari, Carini, Numeriani seculo vsque ad Diocletiani, & Maximiani Imperium, Ecclesia partim tranquillitatem, partim calamitatem passa est, cum & nona persecutio Aureliani numeratur, & ab aliis silentio omittitur, eoque magis ostensa, quam executa videtur, vt Varonius, [y] Genebrardus, & scriptores Cæsarum ostendunt.

63 Tempus Galeni, Claudii, Aureliani, Taciti, Floriani, Cari, Carini, Numeriani.

Hoc

[u] S. Aug. tract. 27. in Ioan. Ambros. de offic. li. 1. c. 41. & lib. 2. c. 28. & serm. 1. & 71. & lib. 2. epist. epist. 1. Bernh. ser. 40. in Cant. & in serm. B. Andreæ. Leo Papa in serm. & hom. S. Isidor. in missali, & breuiar. Varo. in martyr. 10. August. & in 2. tom. an. 261. fol. 532. Greg. in regist. epist. 33. lib. 2. & lib. 3. epist. 30. Greg. Turon. cap. 42. de gloria martyr.

[x] Vaseus an. 256. & Varo. 2. to an. 258. Moral. lib. 9. c. 45. Marian. lib. 4. c. 10.

[y] Varon. 2. to. an. 263. & 270. vsque ad an. 282. Genebrar. libr. 3. chron. his annis. Moral. lib. [illegible] c. 50. Marian. lib. 4. c. 10. & 11.

Hoc tempore Dionysius Papa ad Seuerum Episcopum Cordubensem circa formam diuidendi parochias epistolam misit, cuius pars refertur *in decret. Gratiani*, [z] & extat *1. tom. Concil.* & apud Varonium, [a] Vaseum, Moralem, Genebrardum, eoque seculo Galieni socordia & negligentia Germani vlteriores per Gallias transeuntes abrasa potiuntur Hispania, ac Tarraconensem deuastant per duodecim fere annos, omnia incendio, ferro, & rapinis miscentes, vt ait Orosius, [b] Genebrardus, Vaseus, Morales, & alii Chronicorum auctores, quos Sueuos esse Galletiam occupantes perperam sensit B. Rhenanus *lib. 1. hist. German.* cum id multo post acciderit. Item & Tetricus Tyrannus Hispanias, & Gallias, vires & neruos Imperii occupauit teste Trebellio [c] Pollione *ex eisdem*, imperante Claudio vsque ad Aurelianum, qui eas recuperauit, quare autem id acciderit, & Deus circa Catholicos hãc permiserit irruptionem & ruinam ex prouidentia sua, vt alii conuerterentur Barbari ad fidem, notant Nicephorus, [d] & Sozomenus, cuius egregii scriptoris verba referre libet, quæ dignitate, & fide grauiora sunt: *Causa autem, cur omnes fere Barbari Christianam religionem amplecti cœperint, fuere bella variis temporibus, vtpote regnante Galieno, & Imperatoribus, à quib. ei successum est, à Romanis, & exteris hominibus administrata. Nam cum infinita fere & promiscua multitudo gentium ex Thracia in Asiam traiecisset, eamq; incursionib. factis occupasset, aliiq; Barbari in aliis locis Romanis sibi finitimis idem præstitissent, multi sacerdotes pariter captiui à Barbaris subducebãtur, qui quidem cum hoẽs in illis locis morbis afflictatos sanarent, & Dæmonib. occupatos solo nomine Christi filii Dei inuocato liberarent, & sincerũ præterea ac pium vitæ genus colere, & virtutũ præstantia, obtrectatorũ ora penitus obturare viderentur, Barbari eos, tum vitæ tum factorũ admirabilium causa magnopere admirati, & eos valde prudentes esse, & si tam præstabiles hominum mores imitarentur, numenque diuinum ad eorum exemplum colerent, Deum sibi propitium habituros, itaque ab illis quid sibi agendum sit, doceri constituerunt, discunt fidei nostræ præcepta, baptismum recipiunt, & conuentus more Christianorũ celebrant:*

64 *Nona persecutio Ecclesiæ.*

65 *Dionysius Papa scribit Seuero Episcopo Cordubẽsi.*

66 *Germani vlteriores abrasa potiuntur Hispania.*

67 *Error B. Rhenani.*

68 *Tetricus Hispanias & Gallias occupauit, donec Aurelianus recuperauit.*

69 *Causa occupationis Hispaniarum fuit, vt alii conuerterentur ad fidem.*

[z] *c. singulas 13. q. 1. & c. nemini. 15. q. 3.*

[a] *Varon. 2. to. an. 270. Genebrar. lib. 3. Chron. Vaseus an. 270. Moral. lib. 9. c. 50. Marian. lib. 4. c. 10.*

[b] *Oros. lib. 7. cap. 15. & Vaseus an 265. Genebr. lib. 3. eo anno. Moral. lib. 9. c. 48.*

[c] *Moral. lib. 9. c. 48. & 49. Varon. 2. tom. an. 263 fol. 568.*

[d] *Niceph. lib. 8. c. 33. Sozomenus li. 2. c. 5.*

ꝙ deinde prosequutur vt Iberæ captiuę mulieris gratia Armeniam interiorẽ colentes, religionem Christianã fuerunt amplexi, & Armeni, & Persæ, itaq; cum Barbari Hispanias tenuerint, quas nationes finitimas Romanis Sozomen⁹ dicit, cum eas Barbaros occupasse diximus, ex Hispanis captiuis multi fuerunt Catholici alias nationes conuertentes, & nomen Christi ad remotissimas regiones, vt hodie faciunt, ferentes, ea re distãtes, quod hoc seculo vt domini faciunt, illo, vt serui.

Aureliani aũt nona persecutione martyres in Gallia extitere, vt Patroclus, de quo Greg. Turonensis *c.64. de gloria martyr.* & Claudius Iustus Iucũdinus, & quinque socii, quorum meminit Varon. [e] In Hispania ex eodem Varon. *2. to. anno dicto* 275. plures fuere martyres, quorũ memoria interiit, & manet adhuc S. Narcisi & S. Fœlicis, ex Morale, [f] & Prudentio *hym.4.* S. Eulog o *in memoria Sanct.* Greg. Turonensi *c.92. de gloria martyr.*

Probi Imperio in Gallia bella regnũ Croco occupãte extiterũt, donec ipse expulsus est, qui Christianos cruciabat, ex Greg. Turonensi, [g] & deinde temporib. Cari Carini, & Numeriani Euthicianus Papa Hispanis Bethicæ Prouinciæ scribit Episcopis, vt habetur *1. tom. Conc.* & Vaseus, [h] & alii recitant.

Decima & ingentior persecutio Ecclesiæ sub Diocletiano & Maximiano numeratur, pares immanitate & feritate morum sitim inextinguibilem ad sanguinem Christianorum explere non valentes, architecti tormentorum, quæ nunquam antea excogitata [i] fuerunt, quorum seculo certamen quoddam & contentio nata est inter tyrannos & Christianos circa rem adeo diuersam: Christiani in ferendis suppliciis, illi in inferendis: Tyranni Ecclesiæ comburebant diuinos libros, iustos catholicos afflictos reddebant,

Marginal notes (left):

[e] 2. tom. ann. 275. fol. 602. & in martyrol. 2. Ianuarii & 21. Iulii.

[f] Morales libr. 9. c. 49. Mariana lib. 4. c. 10. Varon. in martyr. 18. Martii, & 1. August. Vicentius in histor. libr. 13. ca. 153. & 134.

[g] Greg. Turon. lib. 1. c. 32. Varon. 2. to. an. 280. & alii.

[h] Vaseus an. 284. Morales lib. 9. c. 50. Genebrardus lib. 3. Mariana libr. 4. c. 10.

[i] Nicephor. lib. 7. c. 2. cum aliis. Orosius libr. 7. c. 13. Eusebius lib. 8. per totum. Sigonius de Imperio Occidentali libr. 1. Varonius 2. tom. anno 284. 285. 303. & seqq. Panuinus de Roman. principibus.

Marginal notes (right):

70 *Iberæ captiuæ gratia Armeni cõuersi ad fidem sunt & Persæ.*

71 *Hispani à retro seculis conuertunt Barbaros.*

72 *Nona persecutio.*

73 *Martyres Galliæ.*

74 *Martyres Hispaniæ.*

75 *Crocus Gallos vexat Probi imperio.*

76 *Euthicianus Papa scribit Hispanis.*

77 *Diocletiani & Maximiani seculum.*

78 *Decima persecutio.*

bant, adeo quod nocte natalitii Christi 20000. martyrum visi sint in vno templo, ex Nicephoro *libr. 7. cap. 6.* & integra vrbs in Phrygia, & ex eodem *cap. 20.* & Varonio in *martyrolog. 7. Febr.* Catholici vero tunc vt vites ex vinea Christi fuerunt, qui vt radicitus amputantur, fœcundiore germine propagantes, vberiorem fructum ferunt, adeo triumpharūt, vt Zonaras *tom. 2.* in Diocletiano affirmet, quod Imperium reliquerit, se eo frui nolle inquiens, cū Christianos extinguere non posset, qui ita sunt amplificati, vt statim Constantini ætate omnis orbis Christum profiteretur palam & publice. In Prouinciis autem, de quibus agimus in Gallia Rictionario præfecto ingens multitudo fuit martyrum, quorum aliquos recensent Surius, [k] & Varonius. In Hispania vero cum omnes essent catholici, mare quoddam effunditur fluentibus vndique Christiano sanguine riuis, quorum copia martyrum adeo creuit, vt ne loca cadauerū multitudine corrumperentur, pestisq; generaretur, & ne sepelirentur cum honore corpora Cæsaraugustæ, vbi innumera erāt corpora occisa plusquā 17000. iussum est, vt corpora vrerentur Sanctorum, immixtis delinquentibus Gentilibus, ne discerni possent ex corporum commixtione & confusione, sed aer cœlitus demissus cineres martyrum in massam candidam & niueam, corpora Gentilium in carbones atros conuertit, vt hodie in cœnobio S. Engratiæ cōspicitur, in eaque illustri vrbe porta cinerum, quæ Ceneja dicitur, adhuc retinet nomen ab his sacris cinerib. vt cecinit Prudentius *hym 4* Petrus *in catal. libr. 10. c. 17.* Varonius *in martyrolog. 3. Nouemb.* S. Isidorus *libr. 15. orig.* Zurita *in annal. Aragon. lib. 1. c. 18. 1. part.* & ex innumeris martyribus insignes sunt S. Engratia, duæ Eulaliæ, alia Emeritensis, alia Barchinonensis, S. Vicentius insignis martyr, Valerius, Iustus, & Pastor, Leocadia, Fœlix, Cucufates, Iulia, & huius generis mille alii, quorum aliquos recensent Morales, [l] Vaseus, Beuter, Mariana, Laur. Padilla, Varonius & alii. Et quod in Hi-

79 *Martyres Galliæ in decima persecutione.*

80 *Martyres Hispaniæ & Cæsaraugustæ massa candida.*

[k] *Surius to. 5. 15. Oct. Var. in martyr. Ro. 12. Decemb. 6. & 25. Octo. & 2. to. an. 303. f. 730.*

[l] *Moral. li. 10. per tot. Vas. an. 306. Marian. lib. 4. c. 12. 13. & 14. Padilla en la 10. persecution. Varon. 2. to. ann. 303. fol. 732. & martyr 16. April. & alibi.*

in Hispania plures numero, quam alia in regione extiterint martyres, patet, cum in triumphi modum deleuisse nomen Christi in colūnis marmoreis iuberēt Imperatores, & Dacianus, vt recitat *ex Aldo* Varonius *anno 304. in 2. tom.* sed spes eum fefellit, *vt anno 303.* eleganter expressit Varonius, cuius verba apposui: *Hispaniarum quoque Ecclesia eadem in eas persecutione vigente, vi vehementissime exagitatæ sunt, & concussæ, licet non desiectæ, etsi afflictatæ, non tamen prostratæ sunt, quia potius eo metu atq; cōcussione magis magisq; firmatæ solidius stabilitæ, & quod Christi virtus est, latius propagatæ.* Eaque persecutione Osius in vincula coniectus fuit, sed vt alter Petrus liberatus ad Ecclesiam augendam, vt *ex Athanasio* refert Varonius *2. tom. anno 303. fol. 734.*

81 *Osius hac persecutione in vincula coniectus.*

82 *Tempora Constantii, Galeriani, Maximiani, Seueri, Maximini, Magentii, Licinii.*

Durauit persecutio hæc Constantii, & Galeriani temporibus, maxime Galeriano acerbius agente, & Seueri, Maximini, Magentii, Licinii seculo, cumque superati sint à Constantino, de illis non agemus, cum in eodem statu Gallia & Hispania fuerint in ea persecutione, Eusebius [m] Papa Episcopis Franciæ, & Melchiades Papa Episcopis Hispaniæ scribunt, vt habetur 1. *tom.* *Concil.*

83 *Eusebius Gallis, Melchiades Hispanis scribunt.*

[m] *Varon. 2. to. an. 304. & 305. cum aliis. Moral. lib. 10. c. 30. Marian. lib. 4. c. 15.*

CAPVT

CAPVT VIII.

QVO CONTINVATIO IMPERATORVM fit Constantini, & aliorum, ostenditurque, primum Concilium Prouinciale in Hispania notum extitisse, primumque ex ea Pontificem, primumque Christianum Imperatorem, quam ex Gallia; ac Constantinum opera Hispani Osii ad fidem venisse.

1 *Tempus Constantini M.*

VREVM Ecclesiæ & quartum seculum Constantino Magno imperante prosequimur, quo ipse Imperator doctrina Catholicæ fidei instructus, ad eamque miraculose conuersus ex victoria, quam vexillo crucis in cœlis apparente reportauit. Congregauit primum vniuersale ex omni orbe Concilium Nicænum, edicta legesq; in gratiam Ecclesiæ & fidei Catholicæ promulgauit. Vnde licet Philippi primi Imperatores Christiani extiterint, aliqui, vt Sozomenus, [a] primum Constantinum Christianum Imperatorem appellãt, sumpto argumento ab eo, quod eius seculo auctoritas Ecclesiæ & libertas concessa est. Sed quia nostri instituti est solum statum Ecclesiæ Hispanicæ & Gallicanæ ostendere, magnitudinẽ Imperii Constantini, eiusq; gesta scriptorib. annalium, vt ipsi narrent, reliquimus. Hoc vnum tamen à præscripto nostræ disputationis non erit alienum, sed ad rem maxime spectans, ad gloriam & dignitatẽ Hispaniæ, vt ostendamus palmam hanc sibi sumere posse, quod ex regione Osius Hispanus Cordubensis Episcopus Constantinum ad fidem Catholicam reduxit, ad id seruatus ex persecu-

a Sozom. lib. 1. cap. 5.

2 *Constantinus ad fidem opera Hispani Osii venit.*

secutione Daciani præfecti Diocletiani, & stygmate insignitus ex Nicephoro *libr. 8. c. 14. & Theatro vitæ humanæ libr. 3.* ex qua conuersione tot tantæque in Ecclesiam Catholicã euenerint fœlicitates & incrementa. Sed vt rem, prout est, aperiamus, duo prӕloquia ad lumen historiæ sunt animaduertenda, primum quod anno 318. cum Ecclesiæ Orientales dissiderent inter se, ea occasione, quod Arrius inuidens, eo quod Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopatus Alexandro concessus fuisset, Hæresiarcha extitit sectæ, quæ negabat Christum filium Dei viui non esse patri coæqualẽ, & consubstantialem, sed solum similem dicebat, quam plures secuti sunt, & laborauit Ecclesia diu in illa extirpanda Arriana hæresi, & ita cum dissiderent inter se, Arrius eam nouam seminans doctrinam execrandam, Alexander autem eam damnans, omnesque ingenii vires & neruos in defendenda vera fide adhibens, & vtrinque cum essent præsulum variæ sententiæ, tandem ex coniectura summa cum deliberatione & iudicio facta à Varonio [b] missus est legatus à Syluestro Pontifice Osius Hispanus Episcopus Cordubensis vir valde in confessione fidei catholicæ probatus, cum Diocletiani & Maximiani imperio carcere inclusus fuisset à Daciano præfecto Hispaniarum, vt ipse cõponeret rem, & sententias Concilio ad veritatem indagandam & confirmandam congregato, auxiliumque peteret à Constantino Imp. cui commendatus à Papa mittebatur, Imperator autem Constantinus cum benigne excepisset Osium sibique Deo inspirante consuetudo hominis grata & accepta valde extitisset, iudiciumque probasset, & literas dedit, vt controuersia per eum componeretur, quarum literarum mentio fit apud Eusebium, [c] Sozomenum, Socratem, Nicephorum, & alios: & Alexandriæ Concilium celebratum est eodem Osio vt legato sedis Apostolicæ præside, cuius meminit Athanasius *apolog. 2.* hisce verbis: *Idemque cum talem sibi titulum vendicasset in Alexandrina Synodo, in præsentia patris nostri Osii depositus est, & cum laicis in ordinem*

[b] *Varon. 3. to. annal. an. 318. fol. 85. & an. 319 fol. 196.*

[c] *Euseb. libr. 2. de vita Constantini, c. 62.*

3 *Osius missus à Papa Syluestro, vt tolleret hæresim Arrii.*

nem redactus. Secundum præloquium erit, quod familiaris modus loquendi apud quosdam auctores fuit, Magicos Ægyptios[d] appellari, cum frequens magica ars ibidem exercceretur, Zoroastre inuētore in Persia. Ægyptii & Gētiles, qui arte magica existimabant operari Christianos miracula, vt eos magos vocarent, Ægyptios nominabant, vt videre licet *Act. 21* vbi B. Paulus ea ratione Ægyptius, id est, magus est nominatus hisce verbis: *Nonne tu es Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti?* Quibus sic præfatis cum Constantinus, antequam principis Christiani indueret personam, Commodum, vt Eutropius vocat, seu Licinium Iuniorem, vt alii, sororis Constantiæ filium, & Crispum eiusdem Cōstantini filium frigore veneni, & Faustam coniugem in calore balnei, aliosque necessitudine & amicitia coniunctos, & subditos necare iusserit, vt *frequentiori sententia* [e] *historiæ* apparet, cum ab Helena matre succensa iusta de causa reprehenderetur, pœnitentia d ctus vt alter Dauid de nece iniusta hisce viris illata consuluit & Episcopos, & Osium legatum Syluestri, qui ex Ægypto Romam ad reddendam rationem legationis proficiscebatur, cum parentem animę & Conciliorum faciens, & assiduo & vbique vocabat, qui eum in doctrina Euangelica instituit, docuitque lauacro baptismi omnes animæ & peccatorum maculas mundari & abstergi, notasque culparum omnino abradi, & sublatis consultationibus Gentilium, cum quibus antea Constantinus ageret, Osio credidit, cuius suasione & ordine baptizatus fuit, quod ita accidisse testis est auctor Gentilis satis infestus & Osio & Constantino, Zosimus scilicet historicus, qui *libr. 2. hist.* sic inquit: *Horum ipse sibi conscius, & propterea contemp. a sacramentorum religionis ad Flamines accedens admissorum lustrationes poscebat, illis respondentibus, non esse traditum lustrationis modum, qui iam fœda piacula posset eluere, quidam Hispanus genere, cui nomen esset Aegyptius Romam delatus, Palatinisque mulierculis familiaris factus, & ad Constantini colloquium admissus sententiam doctrinæ Christianorum habere vim abolendi quodcunque*

Aegyptii Magi dicebantur Christiani.

[d] *Ioseph. lib. 20. c. 6. antiq. c. 12. de bello Iudaico Porphyr. in vita Plotini. Polyd. Virg. de inuent. rerum, lib. 1. c. 21.*

[e] *Eutrop li. 10. in Constan. Victor in Constantino. Oros. lib. 7. c. 18. Sydonius Apollinar. lib. 5. epist 8. Zonaras, 3. tom. in Constantino.*

peccatum confirmauit, & idipsum adeo polliceri, nimirum acceptantes eam homines impios, mox omni delicto liberari, eam orationem cum non grauate Constantinus accepisset, ac partita missa faceret perceptis his, quæ hic Aegyptius offerebat, principium impietatis hoc dedit, vt diuinationem suspectam haberet. Quod ex Zosimo relato Euagrius [f] confirmat hisce verbis: *Et cum de tam nefandis caedibus à suis sacerdotibus expiari laboraret, minimeque quod volebat consequeretur, illos plane respondisse eas non posse expiari, forte in Aegyptium, qui ex Iberia venerat, incidisse & persuasum ab eo fidem Christiani hominis vim habere peccati cuiusque tollendi, ea ex animo amplexatum, quæ Aegyptius ipsi tradiderat.* Et quamuis Sozomenus & Nicephorus [g] id confutent Sosipatrum Gentilem, quem Constantinus prius consuluerat nominantes, qui expiationem denegauit, & postea cum Episcopis consilium cœpisse, tamen eos Varonius [h] recte confutat, & Osius Episcopus Hispanus vocatur, siue quia Magus à Gentilibus, vt Christiani nominabantur, vocaretur, vel quia ex Ægypto cum legatione Romam ad Papam pergebat, ipse est Osius Hispanus, qui initium dedit conuersioni Constantini, à quo, vt à fonte Ecclesia hausit omnia beneficia, quæ erga eam contulit Constantinus, hoc vnum Hispaniæ, vt fœcundæ genitrici sanctorum hominum debens, cum ea fuerit origo, ex qua tot immensæ largitiones Ecclesiæ Romanæ, tot regna, & prouinciæ concessæ sint à Constantino, auxilio & consilio Osii, qui ad baptisma eum induxit, vt auctor est Varonius, [i] & patet, quod eius gratia Constantinus priuilegia Ecclesiis tribuerit, ex lege Constantini Osio Episcopo directa, quæ habetur *in l. 2. C. de his qui in Eccles. manumitt. lib. 1. tit. 13. l. 2. Cod. Iustin. & in Cod. Theodos. li. 4. tit. 7. l. 1. C. de manumiss. in Eccl.*

f *Euagrius lib. 3. c. 40. & 41.*

g *Sozom. lib. 1. c. 5. Niceph. lib. 7. c. 35.*

h *Varon. 3. to. an. 324. f. 214.*

i *Varon. 3. to. an. 324. fol. 218.*

5 Non solum aureo seculo Constantini gloriam singularē Hispania sibi reportauit, quod ex ea fons doctrinæ ope & diligentia Osii deriuata sit, vt Constantinus fidem acciperet catholicam, ex quo manauit per totum orbem incrementum fidei. Sed hanc palmam Hispaniæ regio consecuta est,

Quod primum Concilium prouinciale canonibus conditis 1

Hispania celebratum reperiatur, quam in Gallia. ta est, quod in ea priusquam in Gallia primū Concilium coactum inueniatur, cōditis in eo canonib. & solemnitate Synodi seruata, vt est Illiberitanum, non Illiberi prope Tolosam, vt quidam perperam senserunt, nec Illiberi, quæ est ad radicem montis Pyrinæi, vt Vaseus *anno 338*. existimauit, sed

6 *Error Vasei.* Illiberi iuxta Granatā insigni atq; præclara olim vrbe, maxime quod in ea Sancti floruerunt discipuli Bb. Petri & Iacobi, cum hodie vestigia certissima comperiantur, quæ hisce temporib. testimonium præbent, & in hac re cōsentiunt fere omnes inferius recitandi, vt notat Mariana *libr. 4. cap. 16* De anno vero, quo congregatum extitit, dissident valde inter se Chronographi, nam quidam existimant post Concilium Nicænum conuenisse Episcopos in hoc Concilio, vt ex *1. tom. Concil. editione* videtur colligi, vbi æra Cæsaris 362.

7 *Quare in Niceno Cōcilio computatio fit æra Cæsaris.* scribitur indictum Concilium, à qua 38. annis demptis videtur anno natiuitatis Domini 324. celebratum, cum tunc æra Cæsaris in Hispania [k] numerus annorum fieret, & ea ratione in Nicæno Concilio, quia Osius Hispanus illud ordinauit, sub æra facta est computatio, hancque annorum seriem videtur sequi eruditissimus Garsia Loaisa Toletanus præsul *in editione Concil. Hisp. circa ann. o: at huius Concilii Illiberitani* sentiens post Nicænum congregatum, Ambrosiusque [l] Morales id profitetur, & inde suasi sunt Ioannes

8 *Error Ioannis Gerundensis, Garibai, & aliorum.* Gerundensis *cap. 5. hist.* Vaseus *an. 338.* Garibai, [m] & ali, quod anno 338. indictum fuerit, in eoque interfuisse Helenam matrem Constantini, cum Constante nepote, cui in partitione Imperii Gallias & Hispanias Constantinus pater

9 *Error Petri Beuter.* dederat, itaq; ex his auctorib. quidam anno 324. alii 338. cōgregatū fuisse Concilium asserunt, alter vero auctor vt Petrus Beuter [n] affirmat Conscium antecessorē Osii in Episcopatu Cordubēsi interfuisse eo Cōcilio, q. repugnat verbis Cōcilii, & Varonius [o] id refutat, cū inter Cōcilia, quibus pfuit Osius, hoc vnū numerat, alia vero fuit sentētia Panuini *in chro. an. 313.* quo videtur hoc Cōciliū includere, vera tamen

[k] Varon. 3. to. an. 325. f. 258.

[l] Moral lib. 10 c. 32.

[m] Garibai lib. 7 c. 48. Illescas in vita Sylvest. Monarch. Pineda lib. 12. c. 14. §. 4. Genebrard. lib. 3. an. 320.

[n] Beuter 1. p. c. 25. hist.

[o] Varon. 2. to. an. 305. f. l. 762. & 3. to. an. 357. f. 664

passos 21. April. cuius ciuitatis nullus auctor meminit in Persia, & Vaseus ex aliquorum sententia recitat extitisse Carthaginæ 300. martyres dictos Candida Massa, ex eo quod cum vrerentur corpora eorum spirante cœlesti vento cineres in candidam massam reuertuntur, vel quod in fornace calcaria martyrium cõsumarunt, sed eos Prudentius *in hymn. 13. de pass. D. Cypriani*, non in Hispania, sed in Africa, Carthaginæ passos testatur, quod & Varonius [f] recenset. 55 *300. martyres Candida Massa an in Hispania vel Africa passi sint.*

f *Varon. 2. to. an. 261. fol. 543. & in martyrol. 24. Augusti.*

Postulat huius seculi occasio, vt grata fidelissimaque Hispania memor ostendatur clarissimi Laurentii martyris ex illa oriundi parentibus sanctissimis Orentio & Patientia Oscensibus, vbi domus eius hodie templum ei dicatum extat, & habuit in Gallia Episcopum Auxensem fratrem B. Orentium, & D. Vicentium martyrem cognatum, patriæ autem Hispaniæ decus, & ornamentum extitit pluribus in rebus. Primo, quod ex aliis nationibus Europæ nemo Sanctorum veneratur ab Ecclesia vigilia, octaua, & solemnitate, & commemoratione in canone Missæ, vt Hispanus Laurentius. Secundo, quod exceptis templis Bb. Petri & Pauli, & B. Agnetis prima Basilica dicata alicui ex Sanctis tum in orbe, tum in vrbe Romana ædificata est in honorem B. Laurentii, cuius ædes sacræ à Constantino Magno Imp. ornamentis ditissimis, & opere miro, marmoreisque sublimibus columnis constructæ sunt. Tertio, quod in vrbe Romana non solum vnam Ecclesiam Constantinus in via Tiburtina in agro Veriano ædificauerit, sed & aliam in Lucinis, & hodie Romæ ædes sacræ B. Laurentii venerantur hæ duæ, & aliæ à S. Damaso Papa constructæ, quæ nomen retinent, *S. Laurentius in Damaso*, aliæ sunt etiam in loco vbi assatus extitit, quæ dicitur *S. Laurentius in Fontana*, itaque Hispania triumphat tali milite cœlesti Ecclesiæ Romanæ, talique Archidiacono Diaconorum primario, & cancellario, custodeque fideli thesauri Ecclesiastici. Excellitque in eo, quod inter quinque vrbis Romæ præcipuas & Patriarcha-

56 *In quibus excellat Laurentius Hispanus cæteris Europæ in Romana ciuitate: & excellentia eius martyrii.*

57 *Aedes sacræ D. Laurentii Romæ.*

archales Basilicas, vna est S. Laurentii extra vrbis muros in via Tiburtina, ex Prouinciali Romano, & Ioanne Monacho *c. fundamenta, de elect. in 6.* hoc versu:

Paulus, Virgo, Petrus, Laurentius, atque Ioannes.

Onufrio Panuino *de 7. Eccles. Romæ, cap. 1.* & inter Ecclesias, quæ habent titulum Cardinalis presbyteri, est Basilica S. Laurentii in Damaso, ex eodem auctore *cap. 2.* & Prouinciali Rom. & de miro opere oratorii S. Laurentii, & stationibus in eius Ecclesiis, & ditissimis rebus, & reliquiis, & quod in altari maiori iuxta, quod est corpus B. Laurentii, solus Papa, vel Cardinalis cum eius licentia celebrant, ag [illegible] idem auctor *cap. 5. in oratorio S. Laurentii, & cap. 6. libr. de station. Romæ.* Item à conditoribus commendatur, quod à Sanctis, à summis Pontificibus, & ab Imperatoribus, & Regibus templa sunt condita; à Sanctis, vt à B. Syluestro Papa, cuius hortatu Constantinus ædificauit ea, & B. Damaso Papa: à Pontificibus, vt ab illis, & à Sixto III. & aliis, cum etiam ibidem sint sepulti Pontifices, vt Damasus II. & alii: Ab Imperatoribus, vt à Constantino M gno, & non solum Romæ, sed & Constantinopolis Pulcheria Augusta erex t magnificas ædes in honorem B. Laurentii ex Marcellino *in chron.* & Nicephoro *l. b. 4. cap. 10.* Beda *de 6. ætate in Theodosio Iuniore*, & ampliauit Iustinianus, ex Procopio *de ædific. Iustin.* & Varonio *in martyrolog. 10. August.* sed omni orbe Christiano, vt hodie à ter maximo Philippo II. instituta Basilica vnum ex miraculis orbis conspici potest cœnobium ordinis B. Hieronymi D. Laurentio dicatum, adeo magnificum, vt auctori respondeat opus. Item & Romæ reliquiarum qualitate & quantitate templum illud omnibus aliis excellit, vt plura de hac re referunt Onufrius Panuinus, [t] & Morales. Quarto ab oratoribus laus eius commendatur, cum nullus alius Europæ sit Sanctus, qui tot mirificos concionatores, oratoresque habeat, vt Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium, Isidorum, Bernardum, Leonem Papam, & similes sexcentos alios Ecclesiæ doctores. Quinto, quod

58 *S. Laurentii Scolariense cœnobium à Philippo II. Catholico conditum.*

[t] *Panuinus de 7. Eccle. Romæ c. de 6. Basil. S. Laurentii extra muros, c. 6. & antea. c. de Orat. S. Laurentii, quod nunc dicitur Sancta Sanctorum. Moral. lib. 9. c. 46.*

[v] S. Aug. tract. 27. in Ioan. Ambrof. de offic. li. 1. c. 41. & lib. 2. c. 28. & ferm. 1. & 71. & lib. 2. epist. epist. 1. Bernh. ser. 40. in Cant. & in serm. B. Andreæ. Leo Papa in serm. & hom. S. Isidor. in missali, & breuiar. Varo. in martyr. 10. August. & in 2. tom. an. 261. fol. 532. Greg. in regist. epist. 33. lib. 2. & lib. 3. epist. 30. Greg. Turon. cap. 42. de gloria martyr.

[x] Vaseus an. 256. & Varo. 2. to an. 258. Moral. lib. 9. c. 45. Marian. lib. 4. c. 10.

[y] Varon. 2. to. an. 263. & 270. vsque ad an. 282. Genebrar. libr. 3. chron. bis annis. Moral. lib. 9. c. 50. Marian. lib. 4. c. 10. & 11.

to, quod Nummi Romani & Bononienses olim figura S. Laurentii ornabantur, idq; Desiderius Rex Italiæ seruauit ex Aldo Manutio *in ortographia*. [v] Sexto, quod constantia 59
Hispanorum in martyrio cõspicua fuit, vt natiua Hispanorum virtus, triumphauit enim Laurentius, Lauream ex tyranno portans, cum dixit, assatus sum, ita & insita virtus fidelitatis rationem fidelẽ thesauri reddens Christo & Ecclesiæ, & fidelem societatem obedientiamq; magistro Six- 60
to II. seruauit, cui inseparabiliter adhæsit vsque ad extrema eius vitæ supplicia, illa plena mœrore verba proferens: *Quo progrederis sine filio pater?* Diciturq; à Sixto veniente ex Roma 61
ad Hispaniam, à Cæsaraugusta Romam delatus, cum in Cõcilium Toletanum venisset Sixtus, vt ex Vicentio fertur *in serm. de S. Laurentio*, quod Vaseus *anno 259.* affirmat, & Mariana *lib. 4. c. 10.* & ita pro Hispania orat in causa talis Sanctus.

Fidelitas & constantia Hispana in D. Laurentio.

Sixtus II. ad Hispaniam venit.

Hispania vniuersa catholica hoc seculo

Ex dictis patet hoc æuo Hispaniam omnem catholicam 62
extitisse, cum Cyprianus à Fœlice Episcopo Cæsaraugustano consulatur in rebus mutationis Episcoporum, qui desciuerunt à vera fide, & eis respondet Cyprianus, scribitq; ad Episcopos Hispaniæ circa res Concilii Carthaginensis, vt *epist 68.* patet, eos vt Catholicos & regnum laudibus in cœlum efferendo, Sixtusque Papa mittit epistolam Hispanis gratias de statu Ecclesiæ agens, & quodammodo increpans, quod sedem Apostolicam non consulerunt in mutatione Episcoporum, antequam Cyprianum consulerẽt, cuius verba habentur *1. tom. Concil.* & eius fit mentio apud Vaseum, Varonium, [x] & Moralem.

Sixtus II. & S. Cyprianus scribunt Hispanis.

Imperatorũ Galeni, Claudii, Aureliani, Taciti, Floriani, 63
Cari, Carini, Numeriani seculo vsque ad Diocletiani, & Maximiani Imperium, Ecclesia partim tranquillitatem, partim calamitatem passa est, cum & nona persecutio Aureliani numeratur, & ab aliis silentio omittitur, eoque magis ostensa, quam executa videtur, vt Varonius, [y] Genebrardus, & scriptores Cæsarum ostendunt.

Tempus Galieni, Claudii, Aureliani, Taciti, Floriani, Cari, Carini, Numeriani.

Hoc

64 Hoc tempore Dionysius Papa ad Seuerum Episcopum
Cordubensem circa formam diuidendi parochias episto-
lam misit, cuius pars refertur *in decret. Gratiani*, [z] & extat
1. *tom. Concil.* & apud Varonium, [a] Vaseum, Moralem, Ge-
65 nebrardum, eoque seculo Galieni socordia & negligentia
Germani vlteriores per Gallias transeuntes abrasa potiun-
tur Hispania, ac Tarraconensem deuastant per duodecim
fere annos, omnia incendio, ferro, & rapinis miscentes, vt
ait Orosius, [b] Genebrardus, Vaseus, Morales, & alii
66 Chronicorum auctores, quos Sueuos esse Galletiam occu-
pantes perperam sensit B. Rhenanus *lib. 1. hist. German.* cum id
multo post acciderit. Item & Tetricus Tyrann⁹ Hispanias,
& Gallias, vires & neruos Imperii occupauit teste Trebel-
lio [c] Pollione *ex eisdem*, imperante Claudio vsque ad Au-
67 relianum, qui eas recuperauit, quare autem id acciderit, &
Deus circa Catholicos hãc permiserit irruptionem & rui-
nam ex prouidentia sua, vt alii conuerterentur Barbari ad
68 fidem, notant Nicephorus, [d] & Sozomenus, cuius egregii
scriptoris verba referre libet, quæ dignitate, & fide grauio-
ra sunt: *Causa autem, cur omnes fere Barbari Christianam religionem
amplecti cœperint, fuere bella variis temporibus, vtpote regnante Galie-
no, & Imperatoribus, à quib. ei successum est, à Romanis, & exteris ho-
minibus administrata. Nam cum infinita fere & promiscua multitudo
gentium ex Thracia in Asiam traiecisset, eamq; incursionib. factis occu-
69 passet, aliiq; Barbari in aliis locis Romanis sibi finitimis idem præstitis-
sent, multi sacerdotes pariter captiui à Barbaris subducebãtur, qui qui-
dem cum hões in illis locis morbis afflictatos sanarent, & Dæmonib. oc-
cupatos solo nomine Christi filii Dei inuocato liberarent, & sincerũ præ-
terea ac pium vitæ genus colere, & virtutũ præstantia, obtrectatorũ ora
penitus obturare viderentur, Barbari eos, tum vita tum factorũ admi-
rabilium causa magnopere admirati, & eos valde prudentes esse, & si
tam præstabiles hominum mores imitarentur, numenque diuinum ad
eorum exemplum colerent, Deum sibi propitium habituros, itaque ab
illis quid sibi agendum sit, doceri constituerunt, discunt fidei nostræ præ-
cepta, baptismum recipiunt, & conuentus more Christianorũ celebrant:*

Nona persecutio Ecclesiæ.

Dionysius Papa scribit Seuero Episcopo Cordubẽsi.

Germani vlteriores abrasa potiuntur Hispania.

Error B. Rhenani.

Tetricus Hispanias & Gallias occupauit, donec Aurelianus recuperauit.

Causa occupationis Hispaniarum fuit, vt alii conuerterentur ad fidem.

z c. singulas 13. q. 1. & c. nemini. 15. q. 3.

a Varon. 2. to. an. 270. Genebrar. lib. 3. Chron. Vaseus an. 270. Moral. lib. 9. c. 50. Marian. lib. 4. c. 10.

b Oros. lib. 7. cap. 15. & Vaseus an 265. Genebr. lib. 3. eo anno. Moral. lib. 9. c. 48.

c Moral. lib. 9. c. 48. & 49. Varon. 2. tom. an. 263. fol. 568.

d Niceph. lib. 8. c. 33. Sozomenus li. 2. c. 5.

ꝙ deinde prosequitur vt Iberæ captiuę mulieris gratia Armeniam interiorẽ colentes, religionem Christianã fuerunt amplexi, & Armeni, & Persæ, itaq; cum Barbari Hispanias tenuerint, quas nationes finitimas Romanis Sozomen[e] dicit, cum eas Barbaros occupasse diximus, ex Hispanis captiuis multi fuerunt Catholici alias nationes conuertentes, & nomen Christi ad remotissimas regiones, vt hodie faciunt, ferentes, ea re distãtes, quod hoc seculo vt domini faciunt, illo, vt serui.

70 Iberæ captiuæ gratia Armeni cõuersi ad fidem sunt & Persæ.

71 Hispani à retro seculis conuertunt Barbaros.

[e] 2. tom. ann. 275. fol. 602. & in martyrol. 2. Ianuarii & 21. Iulii.

[f] Morales libr. 9. c. 49. Mariana lib. 4. c. 10. Varon. in martyr. 18. Martii, & 1. August. Vicentius in hiflor. libr. 13. ca. 153. & 134.

Aureliani aũt nona persecutione martyres in Gallia extitere, vt Patroclus, de quo Greg. Turonensis *c. 64. de gloria martyr.* & Claudius Iustus Iucũdinus, & quinque socii, quorum meminit Varon. [e] In Hispania ex eodem Varon. *2. to. anno dicto 275.* plures fuere martyres, quorũ memoria interiit, & manet adhuc S. Narcisi & S Fœlicis, ex Morale, [f] & Prudentio *hym. 4.* S. Eulog o *in memoria Sanct.* Greg. Turonensi *c. 92. de gloria martyr.*

72 Nona persecutio.

73 Martyres Galliæ.

74 Martyres Hispaniæ.

Probi Imperio in Gallia bella regnũ Croco occupãte extiterũt, donec ipse expulsus est, qui Christianos cruciabat, ex Greg. Turonensi, [g] & deinde temporib. Cari Carini, & Numeriani Euthicianus Papa Hispanis Bethicæ Prouinciæ scribit Episcopis, vt habetur *1. tom. Conc.* & Vaseus, [h] & alii recitant.

75 Crocus Gallos vexat Probi imperio.

76 Euthicianus Papa scribit Hispanis.

[g] Greg. Turon. lib. 1. c. 32. Varon. 2. to. an. 280. & alii.

[h] Vaseus an. 284. Morales lib. 9. c. 50. Genebrardus lib. 3. Mariana libr. 4. c. 10.

Decima & ingentior persecutio Ecclesiæ sub Diocletiano & Maximiano numeratur, pares immanitate & feritate morum sitim inextinguibilem ad sanguinem Christianorum explere non valentes, architecti tormentorum, quæ nunquam antea excogitata [i] fuerunt, quorum seculo certamen quoddam & contentio nata est inter tyrannos & Christianos circa rem adeo diuersam: Christiani in ferendis suppliciis, illi in inferendis: Tyranni Ecclesiæ comburebant diuinos libros, iustos catholicos afflictos reddebant,

77 Diocletiani & Maximiani seculum.

78 Decima persecutio.

[i] Nicephor. lib. 7. c. 2. cum aliis. Orosius libr. 7. c. 13. Eusebius lib. 8. per totum. Sigonius de Imperio Occidentali libr. 1. Varonius 2. tom. anno 284. 285. 303. & seqq. Panuinus de Roman. principibus.

bant,adeo quod nocte natalitii Christi 20000. martyrum visi sint in vno templo, ex Nicephoro *libr. 7. cap. 6.* & integra vrbs in Phrygia, & ex eodem *cap. 20.* & Varonio in *martyrolog. 7. Febr.* Catholici vero tunc vt vites ex vinea Christi fuerunt, qui vt radicitus amputantur, fœcundiore germine propagantes, vberiorem fructum ferunt, adeo triumpharũt, vt Zonaras *tom. 2.* in Diocletiano affirmet, quod Imperium reliquerit, se eo frui nolle inquiens, cũ Christianos extinguere non posset, qui ita sunt amplificati, vt statim Constantini ætate omnis orbis Christum profiteretur palam & publice. In Prouinciis autem, de quibus agimus in Gallia Rictionario præfecto ingens multitudo fuit marty-

79 *Martyres Galliæ in decima persecutione.* rum, quorum aliquos recensent Surius, [k] & Varonius. In Hispania vero cum omnes essent catholici, mare quoddam effunditur fluentibus vndique Christiano sanguine riuis, quorum copia martyrum adeo creuit, vt ne loca cadauerũ

80 *Martyres Hispaniæ & Cæsaraugustæ massa candida.* multitudine corrumperentur, pestisq; generaretur, & ne sepelirentur cum honore corpora Cæsaraugustæ, vbi innumera erãt corpora occisa plusquã 17000. iussum est, vt corpora vrerentur Sanctorum, immixtis delinquentibus Gentilibus, ne discerni possent ex corporum commixtione & confusione, sed aer cœlitus demissus cineres martyrum in massam candidam & niueam, corpora Gentilium in carbones atros conuertit, vt hodie in cœnobio S. Engratiæ cõspicitur, in eaque illustri vrbe porta cinerum, quæ Ceneja dicitur, adhuc retinet nomen ab his sacris cinerib. vt cecinit Prudentius *hym 4* Petrus *in catal. libr. 10. c. 17.* Varonius *in martyrolog. 3. Nouemb.* S. Isidorus *libr. 15. orig.* Zurita *in annal. Aragon. lib. 1. c. 18. 1. part.* & ex innumeris martyribus insignes sunt S. Engratia, duæ Eulaliæ, alia Emeritensis, alia Barchinonensis, S. Vicentius insignis martyr, Valerius, Iustus, & Pastor, Leocadia, Fœlix, Cucufates, Iulia, & huius generis mille alii, quorum aliquos recensent Morales, [l] Vaseus, Beuter, Mariana, Laur. Padilla, Varonius & alii. Et quod in Hi-

[k] *Surius to. 5. 15. Oct. Var. in martyr. Ro. 12. Decemb. 6. & 15. Octo. & 2. to. an. 303. f. 730.*

[l] *Moral. li. 10. per tot. Vas. an. 306. Marian. lib. 4. c. 12. 13. & 14. Padilla en la 10. persecutione. Varon. 2. to. ann 303. fol. 732. & martyr 16. April. & alibi.*

in Hispania plures numero, quam alia in regione extiterint martyres, patet. cum in triumphi modum deleuisse nomen Christi in colūnis marmoreis iuberēt Imperatores, & Dacianus, vt recitat ex *Aldo* Varonius *anno 304. in 2. tom.* sed spes eum fefellit, *vt anno 303.* eleganter expressit Varonius, cuius verba apposui: *Hispaniarum quoque Ecclesia eadem in eas persecutione vigente, vt vehementissime exagitata sunt, & concussa, licet non disiecta, etsi afflictata, non tamen prostrata sunt, quia potius eo metu atq; cōcussione magis magisq; firmata solidius stabilita, & quod Christi virtus est, latius propagata.* Eaque persecutione Osius in vincula coniectus fuit, sed vt alter Petrus liberatus ad Ecclesiam augendam, vt ex *Athanasio* refert Varonius *2. tom. anno 303. fol. 734.*

81 *Osius hac persecutione in vincula coniectus.*

82 *Tempora Constantii, Galeriani, Maximiani, Seueri, Maximini, Magentii, Licinii.*

83 *Eusebius Gallis, Melchiades Hispanis scribunt.*

Durauit persecutio hæc Constantii, & Galeriani temporibus, maxime Galeriano acerbius agente, & Seueri, Maximini, Magentii, Licinii seculo, cumque superati sint à Constantino, de illis non agemus, cum in eodem statu Gallia & Hispania fuerint in ea persecutione, Eusebius [m] Papa Episcopis Franciæ, & Melchiades Papa Episcopis Hispaniæ scribunt, vt habetur 1. *tom. Concil.*

[m] *Varon. 2. to. an. 304. & 305. cum aliis. Moral. lib. 10. c. 30. Marian. lib. 4. c. 15.*

CAPVT

CAPVT VIII.

QVO CONTINVATIO IMPERATORVM fit Constantini, & aliorum, ostenditurque, primum Concilium Prouinciale in Hispania notum extitisse, primumque ex ea Pontificem, primumque Christianum Imperatorem, quam ex Gallia; ac Constantinum opera Hispani Osii ad fidem venisse.

1 *Tempus Constantini M.*

AVREVM Ecclesiæ & quartum seculum Constantino Magno imperante prosequimur, quo ipse Imperator doctrina Catholicæ fidei instructus, ad eamque miraculose conuersus ex victoria, quam vexillo crucis in cœlis apparente reportauit. Congregauit primum vniuersale ex omni orbe Concilium Nicænum, edicta legesq; in gratiam Ecclesiæ & fidei Catholicæ promulgauit. Vnde licet Philippi primi Imperatores Christiani extiterint, aliqui, vt Sozomenus, [a] primum Constantinum Christianum Imperatorem appellãt, sumpto argumento ab eo, quod eius seculo auctoritas Ecclesiæ & libertas concessa est. Sed quia nostri instituti est solum statum Ecclesiæ Hispanicæ & Gallicanæ ostendere, magnitudinẽ Imperii Constantini, eiusq; gesta scriptorib. annalium, vt ipsi narrent, reliquimus. Hoc vnum tamen à præscripto nostræ disputationis non erit alienum, sed ad rem maxime spectans, ad gloriam & dignitatẽ Hispaniæ, vt ostendamus palmam hanc sibi sumere posse, quod ex regione Osius Hispanus Cordubensis Episcopus Constantinum ad fidem Catholicam reduxit, ad id seruatus ex persecu-

2 *Constantinus ad fidem opera Hispani Osii venit.*

a *Sozom. lib. 1. cap. 5.*

secutione Daciani præfecti Diocletiani, & stygmate insignitus ex Nicephoro *libr. 8. c. 14. & Theatro vitæ humanæ libr. 3.* ex qua conuersione tot tantæque in Ecclesiam Catholicã euenerint fœlicitates & incrementa. Sed vt rem, prout est, aperiamus, duo præloquia ad lumen historiæ sunt animaduertenda, primum quod anno 318. cum Ecclesiæ Orientales dissiderent inter se, ea occasione, quod Arrius inuidens, eo quod Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopatus Alexandro concessus fuisset, Hæresiarcha extitit sectæ, quæ negabat Christum filium Dei viui non esse patri coæqualẽ, & consubstantialem, sed solum similem dicebat, quam plures sectati sunt, & laborauit Ecclesia diu in illa extirpanda Arriana hæresi, & ita cum dissiderent inter se, Arrius eam nouam seminans doctrinam execrandam, Alexander autem eam damnans, omnesque ingenii vires & neruos in defendenda vera fide adhibens, & vtrinque cum essent præsulum variæ sententiæ, tandem ex coniectura summa cum deliberatione & iudicio facta à Varonio [*b*] missus est legatus à Syluestro Pontifice Osius Hispanus Episcopus Cordubensis vir valde in confessione fidei catholicæ probatus, cum Diocletiani & Maximiani imperio carcere inclusus fuisset à Daciano præfecto Hispaniarum, vt ipse cõponeret rem, & sententias Concilio ad veritatem indagandam & confirmandam congregato, auxiliumque peteret à Constantino Imp. cui commendatus à Papa mittebatur, Imperator autem Constantinus cum benigne excepisset Osium sibique Deo inspirante consuetudo hominis grata & accepta valde extitisset, iudiciumque probasset, & literas dedit, vt controuersia per eum componeretur, quarum literarum mentio fit apud Eusebium, [*c*] Sozomenum, Socratem, Nicephorum, & alios: & Alexandriæ Concilium celebratum est eodẽ m: Osio vt legato sedis Apostolicæ præside, cuius meminit Athanasius *apolog. 2.* hisce verbis: *Idemque cum talem sibi titulum vendicasset in Alexandrina Synodo, in præsentia patris nostri Osii depositus est, & cum laicis in ordinem*

[*b*] *Varon. 3. to. annal. an. 318. fol. 85. & an. 319 fol. 196.*

[*c*] *Eusеb. libr. 2. de vita Constantini, c. 62.*

3 Osius missus à Papa Syluestro, vt tolleret hæresim Arrii.

nem redactus. Secundum præloquium erit, quod familiaris modus loquendi apud quosdam auctores fuit, Magicos Ægyptios [*d*] appellari, cum frequens magica ars ibidem exerceretur, Zoroastre inuētore in Persia. Ægyptii & Gētiles, qui arte magica existimabant operari Christianos miracula, vt eos magos vocarent, Ægyptios nominabant, vt videre licet *Act. 21* vbi B. Paulus ea ratione Ægyptius, id est, magus est nominatus hisce verbis: *Nonne tu es Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti?* Quibus sic præfatis cum Constantinus, antequam principis Christiani indueret personam, Commodum, vt Eutropius vocat, seu Licinium Iuniorem, vt alii, sororis Constantiæ filium, & Crispum eiusdem Cōstantini filium frigore veneni, & Faustam coniugem in calore balnei, aliosque necessitudine & amicitia coniunctos, & subditos necare iusserit, vt *frequentiori sententia* [*e*] *historiæ* apparet, cum ab Helena matre succensa iusta de causa reprehenderetur, pœnitentia d ctus vt alter Dauid de nece iniusta hisce viris illata consuluit & Episcopos, & Osium legatum Syluestri, qui ex Ægypto Romam ad reddendam rationem legationis proficiscebatur, cum parentem animę & Conciliorum faciens, & assiduo & vbique vocabat, qui eum in doctrina Euangelica instituit, docuitque lauacro baptismi omnes animæ & peccatorum maculas mundari & abstergi, notasque culparum omnino abradi, & sublatis consultationibus Gentilium, cum quibus antea Constantinus ageret, Osio credidit, cuius suasione & ordine baptizatus fuit, quod ita accidisse testis est auctor Gentilis satis infestus & Osio & Constantino, Zosimus scilicet historicus, qui *libr. 2. hist.* sic inquit: *Horum ipse sibi cons tus, & propterea contemp. a sacramentorum religionis ad Flamines accedens admissorum lustrationes poscebat, illis respondentibus, non esse traditum lustrationis modum, qui tam fœda piacula posset eluere, quidam Hispanus genere, cui nomen esset Aegyptius Romam delatus, Palatinisque mulierculis familiaris factus, & ad Constantini colloquium admissus sententiam doctrinæ Christianorum habere vim abolendi quodcunque* pecca-

Aegyptii Magi dicebantur Christiani.

[d] *Ioseph. lib. 20. c. 6. antiq. c. 12. de bello Iudaico Porphyr. in vita Plotini. Polyd. Virg. de inuent. rerum, lib. 1. c. 21.*

[e] *Eutrop li. 10. in Constan. Victor in Constantino. Oros. lib. 7. c. 18. Sydonius Apollinar. lib. 5. epist 8. Zonaras, 3. tom. in Constantino.*

peccatum confirmauit, & idipsum adeo polliceri, nimirum acceptantes eam homines impios, mox omni delicto liberari, eam orationem cum non grauate Constantinus accepisset, ac partita missa faceret perceptis his, quæ hic Aegyptius offerebat, principium impietatis hoc dedit, vt diuinationem suspectam haberet. Quod ex Zosimo relato Euagrius [f] confirmat hisce verbis: *Et cum de tam nefandis cædibus à suis sacerdotibus expiari laboraret, minimeque quod volebat consequeretur, illos plane respondisse eas non posse expiari, forte in Aegyptium, qui ex Iberia venerat, incidisse & persuasum ab eo fidem Christiani hominis vim habere peccati cuiusque tollendi, ea ex animo amplexatum, quæ Aegyptius ipsi tradiderat.* Et quamuis Sozomenus & Nicephorus [g] id confutent Sosipatrum Gentilem, quem Constantinus prius consuluerat nominantes, qui expiationem denegauit, & postea cum Episcopis consilium cœpisse, tamen eos Varonius [h] recte confutat, & Osius Episcopus Hispanus vocatur, siue quia Magus à Gentilibus, vt Christiani nominabantur, vocaretur, vel quia ex Ægypto cum legatione Romam ad Papam pergebat, ipse est Osius Hispanus, qui initium dedit conuersioni Constantini, à quo, vt à fonte Ecclesia hausit omnia beneficia, quæ erga eam contulit Constantinus, hoc vnum Hispaniæ, vt fœcundæ genitrici sanctorum hominum debens, cum ea fuerit origo, ex qua tot immensæ largitiones Ecclesiæ Romanæ, tot regna, & prouinciæ concessæ sint à Constantino, auxilio & consilio Osii, qui ad baptisma eum induxit, vt auctor est Varonius, [i] & patet, quod eius gratia Constantinus priuilegia Ecclesiis tribuerit, ex lege Constantini Osio Episcopo directa, quæ habetur *in l. 2. C. de his qui in Eccles. manumitt. lib. 1. tit. 13. l. 2. Cod. Iustin. & in Cod. Theodos. li. 4. tit. 7. l. 1. C. de manumiss. in Eccl.*

f Euagrius lib. 3. c. 40. & 41.

g Sozom. lib. 1. c. 5. Niceph. lib. 7. c. 35.

h Varon. 3. to. an. 324. f. 214.

i Varon. 3. to. an. 324. fol. 218.

5

Quod primum Concilium prouinciale canonibus conditis in

Non solum aureo seculo Constantini gloriam singularē Hispania sibi reportauit, quod ex ea fons doctrinæ ope & diligentia Osii deriuata sit, vt Constantinus fidem acciperet catholicam, ex quo manauit per totum orbem incrementum fidei. Sed hanc palmam Hispaniæ regio consecuta est,

Hispania celebratum reperiatur, quam in Gallia. ta est, quod in ea priusquam in Gallia primũ Concilium coactum inueniatur, cõditis in eo canonib. & solemnitate Synodi seruata, vt est Illiberitanum, non Illiberi prope Tolosam, vt quidam perperam senserunt, nec Illiberi, quæ est ad radicem montis Pyrinæi, vt Vaseus *anno 338*. existimauit, sed
6 *Error Vasei.* Illiberi iuxta Granatã insigni atq; præclara olim vrbe, maxime quod in ea Sancti floruerunt discipuli Bb. Petri & Iacobi, cum hodie vestigia certissima comperiantur, quæ hisce temporib. testimonium præbent, & in hac re cõsentiunt fere omnes inferius recitandi, vt notat Mariana *libr. 4. cap. 16* De anno vero, quo congregatum extitit, dissident valde inter se Chronographi, nam quidam existimant post Concilium Nicænum conuenisse Episcopos in hoc Concilio, vt ex *1. tom. Concil. editione* videtur colligi, vbi æra Cæsaris 362.
7 *Quare in Niceno Cõcilio computatio fit æra Cæsaris.* scribitur indictum Concilium, à qua 38. annis demptis videtur anno natiuitatis Domini 324. celebratum, cum tunc æra Cæsaris in Hispania [k] numerus annorum fieret, & ea ratione in Nicæno Concilio, quia Osius Hispanus illud ordinauit, sub æra facta est computatio, hancque annorum seriem videtur sequi eruditissimus Garsia Loaisa Toletanus præsul *in editione Concil. Hisp. circa annotat huius Concilii Illiberitani* sentiens post Nicænum congregatum, Ambrosiusque [l] Morales id profitetur, & inde suasi sunt Ioannes
8 *Error Ioannis Gerundensis, Garibai, & aliorum.* Gerundensis *cap. 5. hist.* Vaseus *an. 338.* Garibai, [m] & alii, quod anno 338. indictum fuerit, in eoque interfuisse Helenam matrem Constantini, cum Constante nepote, cui in partitione Imperii Gallias & Hispanias Constantinus pater dederat, itaq; ex his auctorib. quidam anno 324. alii 338. cõ-
9 *Error Petri Beuter.* gregatũ fuisse Concilium asserunt, alter vero auctor vt Petrus Beuter [n] affirmat Concilium antecessorẽ Osii in Episcopatu Cordubẽsi interfuisse eo Cõcilio, q. repugnat verbis Cõcilii, & Varonius [o] id refutat, cũ inter Cõcilia, quibus pfuit Osius, hoc vnũ numerat, alia vero fuit sentẽtia Pauini *in chro. an. 313.* quo videtur hoc Cõcilũ includere, vera

[k] *Varon. 3. to. an. 325. f. 258.*

[l] *Moral lib. 10 c. 32.*

[m] *Garibai lib. 7 c. 48. Illescas in vita Sylvest. Monarch. Pineda lib. 12. c. 14. §. 4. Genebrard. lib. 3. an. 310.*

[n] *Beuter 1. p. c. 25. hist.*

[o] *Varon. 2. to. an. 305. f. l. 762. & 3. to. an. 357 f. 664*

tamen meo iudicio videtur opinio Varonii [p] *ex Innocentio I. an. 305.* coactam fuisse hanc Synodum ante Nicænam ex multis certissimis testimoniis, & apertissimis coniecturis, quod *integro volumine edito de confirmando Concilio Illiberitano ad Clementem VIII.* diligentissime & omni eruditione ostendit suauissimi ingenii vir Ferdinandus Mendoza, & id patet, primo quia in Conciliis post Nicænum habitis vsitatissimus mos fuit in Ecclesia symbolum editum in Nicæna Synodo profiteri, & scribere, vt in Concilio Toletano primo, & aliis, quod fieret in hoc Illiberitano, si post Nicænum cogeretur, & quia ante illud extitit, non inseritur ibidem. Secundo quia ex ordine & serie Concilii Illiberitani, maxime *can. 33.* & aliis colligitur, quod Ecclesia nõ quietem & libertatem plenam consecuta erat, sed potius persecutionem patiebatur, quam Constantini tempore post Nicænum passa non fuit, immo summam habuit libertatem, ex quo videtur, quod anno 305. celebratum esset Concilium imperante Constantio patre Cõstantini, quo imperio plena non fruebatur securitate Ecclesia. nec mouent rationes à commemoratis scriptoribus relatæ. Primo dum grauissimus præsul Toletanus Garsia Loaisa *ex auctoritate Isidori* [q] *à Gratiano in decreto citati* inquit. *Canones Conciliorum à temporibus Constantini cœperunt, in præcedentibus namque annis persecutione feruente docendarum plebium nemini dabatur facultas*; & ita non potuit ante Constantinum Synodus congregari: sed is facillime dissoluitur nodus, quod ante Constantinum vniuersalia ex toto orbe terrarum Concilia non conueniri potuerunt ob persecutionem, de quibus Isidorus loquitur *eo capite*, sed prouincialia, vt fuit Illiberitanum, plurima Carthaginensia, & Ancyranum, & Neocæsariense, & Arelatense celebrata sunt, quę habentur *1. tom. Concil.* & Varonius [r] *ex D. Augustino* notat.

Sed cum his & aliis testimoniis per Ferdinandum Mendoza elegantissime adductis constet, tempore, quo Concilium celebratũ extitit, adhuc scrupulus manet, quod prius

celebra-

[p] Varon. 2. to. an. 305. fol. 762. & 1 to. an. 57. f. 463. ex Innoc. I. lib. 3. c. 2.

[q] Isidor. lib. 6. ca. 16. Ethim. c. canones, dist. 15.

[r] Varo. 2. tom. an. 303 f 111.

10 *Quod primum Concilium Illiberitanum Hispaniæ, quam Arelatense Galliæ fuerit.*

celebratum ext tit Illiberitanum Hiſpaniæ Concilium, quam Arelatenſe Gallicum, quod anno *313*. vel 314. cõgregatum Sigonius, [*ſ*] & Varonius affirmant cum Panuino, ᶠ
11 & Genebrardus *lib. 3. an. 320*. poſt Illiberitanum numerat, tamen ante Arelatenſe Euſebius videtur ſignificare, quod circa celebrationem paſchatis Romæ Synodi coactæ ſunt, & aliis diuerſis regionibus, in quarum numero collocat Galliam Irinæo in ea exiſtente anno 198. ſed eo tempore non ſolum Galliæ, ſed in diuerſis aliis regionibus Euſebius [*t*] commemorat congregatas Synodos, & ita in Hiſpania ſimiliter congregata fuit Synodus, cum catholici exiſterẽt in Hiſpania plures, illa tamen Concilia non ſolemnitatem Conciliorum, nec formam obtinuerunt, nec canones con-
12 diti ſunt in illis, ſed conſultationes quædam fuere ſeparatim cuique Epiſcopo factæ, vt ſententiam ſuam exponeret, cum Papa omnes nationes circa eam rem conſuleret, & ea de cauſa nullus ex Chronographis hoc Concilium commemorat, nec nomen habet, nec locum, quo celebratum fuerit, & huiuſmodi Concilia plura in Hiſpania habita fu-
13 iſſe prioribus annis, refert Morales, [*v*] quorum ſuperius mentionem fecimus.

Ex Illiberitana autem Synodo *can. 13. & 15.* ſatis demonſtratur in Hiſpania adeo fidem catholicam vigere eo ſeculo, quod moniales religionem ſeruantes in cœnobiis Deo ſeruirent, idque inſtitutum antiquiſſimum in Hiſpaniarum regnis primum ſeruatum fuiſſe.

Non erit reticenda hoc loco eximia Hiſpaniæ, & miris laudibus extollenda gloria, quod ſymbolum fidei catholicæ, quod ſolemnibus feſtis ab vniuerſali Eccleſia recitatur inter miſſarum ſolemnia, ab Hiſpania proceſſerit, duplici tempore, primo in Nicæno Concilio, quo ſymbolum illud editum fuit, quamuis enim profeſſio fidei, & illa catholica ſententia, quod pater & filius coæquales conſubſtantialeſque omnino ſint in diuinitate, omnium præſulum catholicorum fuerit formula catholicæ fidei eo in ſymbo-

Reſpondetur obiectionibus, quod alia dentur Cõcilia ante Illiberitanum Gallia celebrata.

Moniales primo in Hiſpania inſtituta, quam in aliis regnis.

Symbolum fidei, quod canitur in ſolemnitatibus miſſarum ab Hiſpano auctore Oſio proceſſit, & a iduũ poſtea Concilio Hiſpano fuit receptum in vniuerſa Eccleſia catholica.

ᶠ *Sigonius lib. 3. de Imp. Occid. an. 313. Varon in 3. to. an. 314. fo. 111. Onuf. Panuinus an. 313. in chron.*

ᵗ *Euſeb. lib. 5. c. 11. & Varon. 2 to. an. 198. f. 256.*

ᵛ *Moral. lib. 9 c. 41. 44. & 45.*

 locon-

lo concepta & comprehensa, qua omnia Arrianæ hæresis capita truncarentur, ab Osio Hispano sapientissimo Architecto fuit ordinata, consentientibus omnibus Episcopis, vt testatur oculatissimus testis in eodem Concilio præsens Athanasius de Osio loquens *in epistola ad solitariam* [x] *vitam agentes* hisce verbis: *Hic Princeps est Synodorũ, & si quid scribit, vbique auditur, hic formulam fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arrianos vbique pro hæreticis traduxit.* Cuius symboli verba licet nonnulla addita, & detracta sint in Constantinopolitano 2. cõtra Eunomium Photinum, & Macedonium collecto, prout hodie canitur in Ecclesia, tamẽ præcipua forma Osii fuit. Secundo cum Macedonius Spiritum S. esse Deum negaret, Synodo Constantinopolitana cautum est, consubstantialẽ Patri & filio Spiritum S. esse, vt *ex Isidoro* Gratianus *in decreto c. canones, dist.* 16. retulit, & ea ratione cum personam Filii in Nicæno Concilio esse consubstantialem Patri & coæqualem decerneretur, Arriana secta damnata, postea personã tertiam Spiritus S. consubstantialem & coæqualem cum Patre & Filio esse decreuit Sancta Synodus Constantinopolitana contra Macedonium, sed cum in symbolo nõ exprimeretur in Hispania, primo constitutum fuit, vt illud caneretur in symbolo in Ecclesia, vt ex Toletano Concilio III. *cap.* 3. patet, & postea id in Gallos quoque & Germanos peruenit, vt Strabo *de reb. Eccles. cap.* 22. & ex eo [y] Durantus *de ritib. Ecclesiast.* auctor Gallicus recitant, & Varonius [z] fidelissimus auctor notat illa verba, quæ recitantur in Synodo inter missarum solemnia: *Ex Patre Filioque procedit*: in Hispaniæ Conciliis addita fuisse, & ex illis ad omnes Ecclesias perducta, ita vt hodie in vniuersa Ecclesia canantur, quod sic commemorat hoc ordine, quod cum Leo III. Pontifex præciperet celebrari Concilium Hispaniæ anno 447. quo Priscilliani hæreses ad radicem vsq; præscinderentur, Bracharense primum congregatum fuit, vbi Episcopi Carthaginenses Lusitaniæ, & Bethicæ, non Galleci interfuerunt, quia Galleci per se congregati sunt ad eandem causam, cũ tunc

x Varon. 3. to. an. 325 f. 277.

y Durant. lib. 2. c. 14. n. 54. de rit. Eccl. cathol.

z Varon. 6. to. 90 447.

tunc degerent sub Rechiario catholico Sueuorum Rege, reliquæ partes Hispaniæ sub Theodorico, & eius filio Turismundo Gothis, & ideo ex discriminatione ditionis diuersorum principum diuersis in locis seorsum ab inuicē Catholici Episcopi Hispaniarum conuenerunt, duoq; eodem tempore celebrata Concilia, in vnum postea conflata sunt, quod vna extiterit causa cōueniendi, & eadē Concilia vna conuocauerit auctoritas, quæ in vnam eandemq; conuenerint sententiam, & non duo tantum, sed tria simul reperiuntur coniuncta, nempe hæc duo Bracharense, & Gallecia, quod Lucense dicitur, quæ sunt sub Toletano I. in hisce Conciliis dicitur, quod superadditum est in symbolo: *Ex patre Filioque procedit:* quod tota Ecclesia accepit, & lege Visigothorum *lib. 12. c. 14.* cautum extat: deinde Galli Arelatensi Cōcilio sub Carolo Magno acceperūt.

In vsu vero canendi Ecclesia Romana etiam Leonis tempore non recepit, licet id instanter petierit Carolus Magnus, imo vt aduertit Magister *in 4. senten li. 1. dist. 2.* quamuis argentea tabula exaratū symbolū habuerit iuxta corpus B. Pauli, non fuerunt ita ex tēpore addita verba, donec maturior deliberatio habita fuerit, licet Catholica semper habuerit Ecclesia. Itemq; ex eo, q. Romana Ecclesia, licet in Hispania, & Gallia, & Occidentalib. & Borealib. exceptis Orientalib. Ecclesiis caneretur symbolū, tamen quia id institutū est ad hæreses cōfutandas, & Romana Ecclesia nunquam hęresis nota fuit maculata, noluit recipere in vulgus, donec Papæ Benedicto Henricus Imp. persuasit, vt caneretur, vt Berno *de quibusdam rebus ad missam spectantibus, c. 2.* notat ex Duranto [a] & ita Hispania prima in professione fi- a *Durantus*
dei, & symbolo eius tres habuit excellentias: prima, quod *supra n. 55.*
14 symbolum Nicænum ab Osio sit editum: secunda, q. in Cō-
Tempora ciliis eius sint addita verba in eo: *Ex Patre, Filioq; procedit:* ter-
Constantii, tia, q. in Ecclesia Hispaniæ primo recitatum fuit, & ex ea in
Constantis, alias omnes deriuatum. Liberorum Constantini Magni
& Constantini. imperio Constantii, Constantis, & Constantini, cum inter

cos

eos diuisum esset, anno 337. ex Zosimo, [b] Zonara, Eutro-
pio, & aliis, Constantinus Catholicus decessit anno 340. à
militibus Constantii interfectus apud Aquileiam ad Alsam
fluuium, eo quod contenderet partem sibi assignatam Im-
perii dilatare, vt Rufinus, [c] & alii memoriæ m. ndarunt,
& ita Constans Occidentale Imperium solus obtinuit, &
Constantius Orientale, vterque Imperator Catholicus ex-
titit, vt patet *ex l. 1. C. de hæret. horum impp.* sed postea Constan-
tinus Arrianus declaratúr, & Constans adeo deprauatis
moribus vixit, vt ea occasione Gallia & Hispania à Magnē-
tio & Decentio occupatæ sint, isque interfectus est anno
350. vnde in tam vasta confusione Concilia diuersa sunt
celebrata hisce temporibus partim Arriana, vt Ariminen-
se, Seleucense, & partim catholica, vt Sardicense [d] ma- 15
gnum, quorum peculiarem mentionem non facimus, cum
nostri instituti non sit historiam Imperatorum serie, & or-
dine temporum contexere, sed solum de statu Ecclesiarum
in regnis Hispaniarum & Galliarum agere, in quibus do-
ctrina Catholica hisce temporibus Constante Imperatore
Catholico Occidentem gubernante florebat, eaque occa-
sione in vtroque regno insignes viri eruditione & sancttita-
te vitæ, religioneque conspicui fuerunt, in Gallia enim 16
specimen maximum, & splendorem vitæ, morum, & lite-
rarum præbuerunt Maximinus Episcopus Treuerensis,
Hilarius Episcopus Pictauiensis, Paulinus Marinus Arela
tensis, Euortius Aurelianensis, Rheticius Augustudunen-
sis, & alii clari viri, de quibus S. Hieronymus *de scriptor. Ec-
cles.* & S. Antoninus [e] agunt, sed vna cum hac fœlicitate
catholica immixtio quædam infœlicis sortis obtigit, cum
fece hæresis Arrianæ laborauerit Saturninus Episcopus A- 17
relatensis hac peste infectus, vt Sulp. Seuerus *lib. 2. sacra hi-
stor.* eius ætatis auctor asserit, cuius verba sunt: *Illiricum at-
que Orientem Valens, & Vrsacius caeteri, quorum nomina didicimus, si
inficerunt Gallias, Saturninus Arelatensium Episcopus homo impo-
tens & factiosus premebat.* Adeo quod nisi Hilarius diligenter
occur-

Status Ecclesiarum Hispaniæ, & Galliæ.

Insignes viri Galliarum hoc imperio.

Gallia laborat hæresi Arriana.

[b] *Zosim. li. 2. Zonar. to. 3. Eutrop. lib. 11. Sigonius lib. 5. de Imp. Occid. an. 339. Varon. 3. tom. an. 337. fol. 448.*

[c] *Rufinus lib. 10. c. 6. in addit. ad Euseb. Varon. 3. tom. an. 340. fol. 480 Eutrop. lib. 11. Moral. lib. 10 c. 34. S. Antoninus 2. p. tit. 9 c. 4. Niceph lib. 9. c. 28.*

[d] *Sigon. li. 15. & 16. de Imp. Occid & Varon 3 to. an. 350. fol. 565.*

[e] *S. Anton. 2. p. tit. 10. c. 3. Varon. 3. tom. an. 337 fol. 445. Genebrard. lib. 3. an. 341.*

occurriſſet, Gallia nimis in periculo eſſet, ex eodem Sulpitio *num. 66. Reſiſtebat ſanis Saturninus Arelatenſium Epiſcopus vir ſane peſſimus, & ingenio malo prauoque, verum etiam præter hæreſis infamiam multis atque infandis criminibus conuictus, Eccleſia eiectus eſt, ita partium vires amiſſo duce infracta, Paternus etiam à Petrocoris æque vecors, nec detrectans perfidiam profiteri, ſacerdotio pulſus, cæteris venia data, illud apud omnes conſtitit, vnius Hilarii beneficio Gallias noſtras piaculo hæreſis liberatas.* De qua re etiam egerunt ex Sozomeno, & aliis Varonius, [f] Sigonius, & Genebrardus. In Hiſpania vero plures ſplendidiſſimi viri floruerunt, in quorum numero Gregorius Epiſcopus Elliberitanus ſeu Illiberitanus recenſetur, & Iuuencus, quem nobiliſſimum genere & literis appellat D. Hieronymus vtriuſque mentionem faciens ipſe, & Honorius *de ſcript. or. Eccl.* [g] Morales, Vaſeus, & alii, Pacianus Barchinonenſis Epiſcopus ex Vaſeo, & Prudentius, & Dexter ex Mariana *lib. 4. c. 17.* ſed ex omnibus Oſius ille, qui vnus pro multis ſuſfectus clariſſimum fuit ſydus Eccleſiæ illo ſeculo & miraculum, gloriaque eius ætatis, cuius laudes S. Athanaſius, aliique ſcriptores eius temporis ita extollunt, vt inuenire modum dicendi, vt par eſt, fateantur non poſſe, cum ipſe ſit, quem Sylueſter Papa (vt diximus) ad Conſtantinum miſit, cuiuſque diligentia ipſe Conſtantinus ad fidem conuerſus extitit, quéq; parenté animæ ſelegit, & ad cōponendas diſcordias inter [h] Arrium & Alexandrum miſit, quique ab Eccleſia Princeps iudicatus fuit, vt Arrianā hæreſim damnaret, & Nicænum ordinaret Concilium, ſymbolumque fidei, vt dictum eſt, qui Cæcilianum Epiſcopum Carthaginenſem defendit, à crimine ei illato, Donatum ſchiſmaticum, eiuſque errores confutauit, [i] quique primus Euſtachii Monachi Sebaſtienſis Epiſcopi errores detexit, & impugnauit Concilio Cangrenſi in Paphlagonia celebrato, vt *ex eius actis & epiſtola ad Epiſcopos Armeniæ* patet, qui Sardicenſes canones ordinauit, rogauitque ſingulorum ſententias *ex actis eiuſdem*, qui Nouatianos hæretices pro-

18 *Iuuencus, Gregorius Illiberitanus, Pacianus Barchinonenſis, Hiſpani.*

19 *Laudes Oſii & dotes animi, & mentis.*

f *Varon. 3. to. an. 353. fol. 591. & an. 356 fol. 655. Sigon. lib. 6. de Imp. Occid. an. 355. & 362.*

g *Moral. li. 10. c. 36. & 37. Vaſeus an. 342. & 350. Varon. 3. to. an 337 fol. 445.*

h *Euſeb. lib. 2. de vita Conſtantini. Socrates lib. 1. hiſt. c. 4. Sozom. li. 1. c. 15.*

i *S. Auguſt. lib. 1. contra epiſt. Parmen. c. 4.*

ſtrauit, & denique qui ſolus tot tamque diuerſas hæreſes expugnare & è medio Eccleſiæ tollere potuit, ita vt à cœlo miſſus eo turbulentiſſimo tempore hæreſium videretur doctor veritatis, & lumen fidei, pater Conciliorum, parens Imperatorum, in quo totus orbis videtur fundamentum conſtituiſſe doctrinæ & veritatis, Conſtantiuſq; Imp. quamuis potentia & faſtigio imperii ingentem numerum fautorum haberet ex præſulibus Eccleſiæ pro ſecta Arrii tuenda, omnes pro nihilo ducebat, Oſiumq; ſolum magis ſuæ opinionis velle aſſerebat, quam omnes alios ex orbe terrarum, idq; adeo acriter & inſtanter curauit, vt Oſium decrepitum ſenem, quem ſtigmata cadentis ferri pro Chriſti fide impreſſa à Diacono habere Nicephorus [k] recitat, quemq; exulatum pro defenſione doctrinæ catholicæ ſæpe viderunt patres antiqui, & exemplum quoddam patientiæ omnibus propoſitum, & diuerſa martyria ſuſtinentem, tandem eum compulerit vi oppreſſum ſenio confectum ſubſcribere Arrianæ hæreſi in conciliabulo Syrmienſi, vnde Iſidorus *de viris illuſtr* refert exitum infœliciſſimum habuiſſe, cum enim eſſet reductus poſt hanc confeſſionem in Hiſpaniam, nec vellet ei cõmunicare S. Gregorius Illiberitanus Epiſcopus, ex ea re commotus Oſius cu[r]auit, vt Clemẽtius Conſtantius præfecti Vicarius in exilium mitteret, & cũ non auderet Clementius Epiſcopum iudicare, Oſio tribunali ſedente vt iudicaret, cum ſentẽtiam conaretur exprimere, os vertit, diſtorquens pariter, & ceruicem, ac deſurſum in terram elíditur, atque illico expirauit. Iſidorum ſecuti ſunt Hiſpani auctores, Vaſeus, Morales, [l] Loaiſa primo, qui poſtea aliud ſenſiſſe videtur, ita vt multo ante tempore B. Auguſtinus conqueratur, quod Hiſpani Hiſpanum notent, quem aliæ defendunt nationes, zelum tamen laudans, eo quod lapſum reprehendat cõſtantia fidei Hiſpana.

Sed tamen quia ex Oſio, (quem Oſium, quia Oſius Græce, Sanctus Latine dicitur, appellarunt, cum eſſet ſanctitate pollens eximia, vt notat Theodorus Balſamo *in princ. Concil.*

[k] *Niceph. lib. 8. c. 14. Theat. vita humanæ lib. 3.*

20 *Oſii exitus hiſtoria.*

[l] *Moral. lib. 10 c. 36. Vaſeus an. 374. Loaiſa in annot. ad Illiberitanum Concil. Mariana lib. 4. c. 17. de reb. Hiſpan.*

Concil. Sardicensis, & S. Athanasius *in apologia de fuga,*) tot fructus percepit Ecclesia Catholica, & tam ingẽtem gloriam Hispania genitrix eius, discutienda sunt hæc duo, primo si lapsus sit ore tantum non corde, vt fuit negatio Petri, secũdo an postea pœnitentiam egerit, vt alter Petrus flens peccatum negationis. In prima parte Sulpitius Seuerus adeo in Osio fiduciam habuit auctor pius, & ætati illi proximus, vt dubitet, an consenserit Osius *lib. 2. sacræ histor.* hæc proferens: *Osium quoque ab Hispania in eandem perfidiam consensisse opinio fecit, quod eo mirum, atq; incredibile videtur, quia omni fere ætatis suæ tempore constantissimus nostrarum partium, & Nicæna Synodus illo auctore confecta habebatur, nisi fatiscente æuo, (etenim maior centennio fuit, vt S. Hilarius in epistolis refert) delirauerit.* Idemque Epiphanius *hæresi 73.* dicens, id Osio imposuisse ex quadam epistola furata, hæc dicens: *Alterum vero est, quod cum antea scripserint dissimilem secundum essentiam Filium Patri, vt putarent se condemnare Ecclesiam per literas, quas à venerando Episcopo Osio venati essent, in quibus dissimilis secundum essentiam habetur.* Sed lapsum fuisse Osium, subscripsisseq; formulis trib. in Syrmiensi conciliabulo editis, nõ dubitatur apud auctores historiæ, id tamen post multa tormenta illata, vi metuq; coactus fecit, vt ex his verbis [m] Nicephori patet: *Osius Cordubæ Hispaniæ vrbis Episcopus confessor, & Nicænæ Synodi particeps, qui quidem perinuitus Syrmiæ adfuit, Arrianorum enim dolo non dudum antea in exilium pulsus annitentibus eis, qui Syrmium conuenerãt, Imperiali edicto reductus fuerat, sperauerant n. illi, si is suffragator eorum, siue persuasione seu vi fieret, multum eum ad constituendum stabiliendumq; dogma eorũ momenti allaturum esse, vt qui spectata fide testis, & veluti quoddã miraculum eius ætatis hominib. haberetur, verũ vbi assentiri eis renuerit, varios rursum cõtractæ iam extenuatoq; grauiore ætate corpore sustinuit cruciatus, adeo vt ad fidiculas & verbera peruenerint, quib. ille coactus trib. eorum formulis assensit, & subscripsit.* Et eadem fere verba trãscribit Cassiodorus *in tripartita lib. 5. c. 9.* & S. Athanasius, [n] qui spectator, & actor fuit in hac re, diligenterq; omnia notauit, lapsumque hunc luget Vigilius

m Niceph. lib. 9. c. 31.

n S. Athan. apolog. 2.

contra Eutichem lib. 5. eleganter inquiens: *Immenso sane luctu & implacabilibus lamentis prosecuti sunt sancti patres funus praeclarissimi viri, qui cum nauem, qua tot tantaque Maria nauigarat: inter Syrtes scopulos atque pyratas validis vndique aduersariis vrgentibus, ventis iam ad portum salutis magna gloria perduxisset incolumem, ibi insperato naufragium fecit, vniuersa Ecclesia catholica expauescente eiusmodi Osii plane miserabili casu catholicus orbis contremuit, concussaque solidissima petra.* Idemque ex Soebadio B. Hieronymus *de scriptor. Eccles.* testatur, itaque in tribus his, de quibus disputatio habetur, primum credimus lapsum fuisse Osium, vnde existimo non corde interiori, & mente lapsum, sed ore solum, & exterioribus verbis, & non omnino, in qua re nullum testem locupletiorem meae opinioni adferre potero quam oculatissimum eius seculi Athanasium insignem & exemplum summum patientiae & constantiae, is enim duobus locis id affirmat. Primo *in epist. ad solitarios* scribens inquit: *Tantam vim intulit seni, quem Syrmii pro exilio detinebat, & ita eum arcte tenuit, vt afflictus attritusque malis tandem agreque cum Vrsacio & Valente communicaret, sed tamen vt contra Athanasium non subscriberet, &c.* Postea *in apolog. 2. ad fin. Et si Osius minus Constantii perterritus non videbatur Eusebianis contradicere, v is tamen illa, & Constantii tyranni potestas, multaque contumeliae & interminationes satis ostendunt, minime eum in nostri condemnationem consensisse, sed senii imbecillitate impar verberibus ad tempus cessisse.* Idem Socrates *lib. 2. cap. 20.* de Osio loquens: *Hac de causa motus, vt dixi, accessit ad Concilium, simulatque senex ille eorum fidei assentire abnuebat, plaga illi erat inflictae, membraque machinis distorta, qua propter fidei formulis eo tempore editis vi & necessitate compulsus consensit, subscripsitque.* Idem Sozomenus, [o] Nicephorus, & Tripartita testantur, itaque ex grauissimis auctorib. patet: Primo vi, & cruciatibus in senio infectis subscripsisse, in quo omnes conueniunt: Secundo ex Athanasio, non eum consensisse, sed aegre simulque ad tempus cessisse. Tertia autem pars huius historiae, an Osius poenitentiam egerit, licet habeamus testimoniũ Isidori Hispani aduersus Osium,

[o] *Sozom. lib. 4. c. 5. Niceph. & Tripartita loco supracitato.*

tamen

tamen vt Garsia Loaisa eruditissimus *in margine eius libri* adnotauit, sanctissimus ille vir, qui plusquam post ducentos annos ab Osii temporib. vixit, ex Marcellino apostata schismatico sectæ luciferianæ, assumpsit, vbi eadem verba protulit, quæ B. Isidorus *in comment. de Syrmiensi Concilio ad Theodosium*, vt Varonius [p] aduertit, ex incerto auctore, qui duodecim vitas collegit, in fine videtur, quem manuscriptum in lucem eduxit Garsia Loaisa, & pro eo impio auctore Marcellino, qui occasionē Isidoro præbuit, eius verba genuina, & impia transcribendi alium auctorem Osio contemporaneum testem fide dignum oculatissimum adducamus, de cuius causa agebatur in eo Concilio, & qui tractabat accurate & luculenter res Ecclesiæ, S. Athanasium videlicet, cuius testimonio libenter vtimur in re tam graui, is enim *locus* etiam *citatus in epist. ad solitariam vitam agētes in verbis superius relatis* inquit: *Aegreque cum Vrsacio & Valente communicauit, sed tamen vt contra Athanasium non subscriberet, verum ne ita quidem illam rem pro leui habuit, moriturus enim quasi in testamēto suo eorum vim protestatus est, & Arrianam hæresim condemnauit, vetuitque eam à quocumque probari & recipi.* Non enim apertius potuit id Athanasius scribere, neq; vllum aliud fidedignius testimonium, quam Athanasii adduci, & ne is videatur semel id protulisse, vt geminata verba arguant [q] enixam voluntatem, idem *in apolog. 2. in fin. Vis* (inquit) *tamen illa, & tyrannica Constantii potestas, multaque contumelia, & interminationes satis ostendunt, minime eum in nostri condemnationem consensisse, sed senii imbecillitate impar verberibus ad tempus cessisse.* Hactenus Athanasius: ex quibus verbis: *Ad tempus cessisse*: certum est, quod qui ad tempus cedit, post tempus in pristinum statum reuocatur & restituitur, vt aperte *ex alio loco primo cum hoc cōiuncto* ostenditur. Idemq; videtur Hilarius de Synodo sensisse illis verbis: *Sed de eo (nempe Osio) nihil queror, qui idcirco est reseruatus, ne iudicio humano ignoraretur, qualis antea vixisset.* Scilicet, quod eum Deus reseruauit viuum, dicit Hilarius, vt postea pœnitentia acta, non humanum iudicium ignoraret:

p *Varon. 3. to. an. 357. f. 667*

q *I. Ballista, v. bigl & DD. ff. ad Trebel.*

alium exitum, & quem secundum vitam habuisset, ita vt cũ in eo sancta & integra fuerit, sic fuit exitus errore sublato & abducto, has sententias videtur conciliare S. Augustinus *contra epist. Parmeniani, c. 4.* dum Hispanos eum condemnasse zelo fidei narrat, sed Gallos absoluisse, cum enim Donatistæ odio eum prosequerentur, vtpote qui Cæciliano contra eos fauit tempore Constantini, in eos inuehitur S. Augustinus inquiens: *Quod enim de Osio dicunt Cordubensi quondam catholico Episcopo, flagitandum est, vt probent, non solum talem illum fuisse qualem dicunt sed quod talis fuerit, manifestum illis fuisse, quibus eum communicasse asserunt, hoc enim nisi probauerint, frustra dicunt se scisse qualis fuerit, quia nescientibus obesse non potuit, à quibus se isti innocentibus separando propter ipsam separationis sacrilegam iniquitatem innocentes esse non possunt, hoc enim magis credibile est, si tamen Osius ab Hispanis damnatus, à Gallis est absolutus, sic fieri potuisse, in falsis criminationibus Hispani circumuenti, & callida insidiarum fraude decepti contra innocentem ferrent sententiam, ac postea pacifice in humilitate Christiana cederent sententiæ collegarum, quibus illius innocentia comprobata est.* Item constituta hac veritate historiæ, quod statim vt subscripta est illa professio fidei impia in Syrmiensi Concilio, cui deformiter subscripsit Osius, illico edicto Constantii reuocata est ex Athanasio, [r] Epiphanio, Socrate, certumque est, quod cum ob vim metumque illatum cesserit eis Osius, si idem metus instans erat, si non reuocaret sententiam, cum edictum contrarium esset promulgatum, non eum catholicum vocarẽt Augustinus & omnes sacri doctores, nec auctorem Nicænę Synodi, si ei postea contradiceret, vt velis & remis Cardinalis peritissimus *sacræ histor.* Cæsar Varonius [f] Italus Hispanum Osi[um] tuetur, & Garsia Loaisa idem defendit, cum *in marg. Isidor. in fin. Concil.* Marcellinum dedisse causam Isidoro scribit, & amplectitur sentẽtiam Athanasii, & D. Augustini, & ex nostris Garibai, [t] & Pineda, vnde vt sistam gradum in curriculo orationis, hoc argumentum cõstituo ex Osio pro natione Hispana, nam si Constans Imp. se malle Osium

[r] Athan. de Synodo Epiph. hær. 73. Socr. lib. 2. c. 29.

[f] Varon. 3. to. an. 357. f. 666

[t] Garibai lib. 7 c. 49 Pineda in monarch. 2. p. lib. 3. c. 5. §. 6.

Osium suæ factionis vnum habere asserebat, quam omnes alios præsules, recte Hispana regio arguere potest se vnum Osium habuisse, qui plus Romæ contulerit, quam omnes, quot fuere, quotq; sint, quotque futuri sperantur, cum eius causa Constantinus fidẽ professus donauerit Ecclesiæ Romanæ Italiæ regna & ditiones, quas habuit plures, & hodie habet, totque ædes sacras construxerit, dona dederit, Cõcilia congregauerit, legem catholicam publice profiteri constituit, & ita Osius sedem petit à sede Apostolica, cui sedem regnorum tribuit.

Tempora Iuliani Apostatæ, Iouiniani, Valentiniani, Valentis, Gratiani, Valentiniani.

21 Imperio Iuliani, qui à fide recedens Apostata dictus est, Iouiniani Catholici, [v] & Valentiniani catholici, Valentisque Arriani, & Gratiani catholici, & Valentiniani socii Arriani, qui libertatem reliquit legis & religionis, vt quisque pro libito sectam Arrianam, vel legem catholicam profiteretur, Hispania Galliaque eundem statum obtinuerunt, catholicam fidem Romanamque summorum Pontificum profitendo, licet vtrumque regnum à Maximo tyranno vexatum sit.

Imperium Theodosii Hispani, & Pontificatus Damasi Hispani.

22 Hisce Theodosii Imp. & Damasi Pontificis Romani seculis orbi faustis, Romæ fœlicib. Ecclesiæ fortunatis duos offert Hispania, agens de honoratiore consideridi loco, ex sua regione ortos id postulantes, eosque orbis totius in spiritualibus & temporalibus Principes, quibus merito gloriari possit Hispania, vt Eugubinus *de statu Italiæ fol. 216.* narrat: *Tanta prosperita is euenitu, quanto nulla in orbe terrarum toto omnium seculorum decursu.*

Quod Hispanus fuerit Theodosius cognatus Traiani.

23 Quod autem Theodosius Hispanus fuerit, Italica vrbe in Bethica Prouincia ex maioribus Catholicis natus, & educatus, præter Zosimum *libr. 4.* omnes auctores consentiunt, & Latinus Pacatus, Claudianusque eius ætatis scriptores *in orationibus, & carminibus panegyr. coram illo habitis*, recitant Marcellinus *libr. 22.* Socrates *libr. 5. capit. 6.* Tripartita *libr. 9. cap. 6.* & vt patria eadem, eodemque sanguine, & familia, ita effigie similis Traiano, & eadem sorte

[v] *Orosius li. 7. c. 19. Zonaras to. 3. in vitis Impp. Euss. lib. 11. in addit ad Eseb. Marcel. lib. 22. Eutrop. lib. 11. & 12. Sozom. lib. 5. c. 16. cum aliis. Tripart. libr. 7. Niceph. li. 10. & 11. Sigon. li. 7. an. 363. cum aliis Moral. lib. 9. c. 38. cum aliis Vaseus anno 377. cum aliis S. Aug. lib. 5. cap. 25. de ciu. Dei. Marian. libr. 4. c. 18. & 19. de reb. Hispan Varon. 4. to. ab an. 361. cum aliis. Panuin. lib. 1. de Rom. princip.*

ex Sex-

ex Sexto Aurelio, & cum vterque Reipublicæ Romanæ consuleret, fœlicior Ecclesiæ Theodosius, vt Orosius *libr. 7. cap. 19. & 22.* in aliis codicibus narrat, cum à Gratiano Imp. vocatum asserens, sic inquiens: *Qui cum afflictum, ac pene collapsum Reipublicæ statum videret, eadem prouisione, qua quondam legerat Nerua Hispanum virum Traianum, per quem Respublica reparata est, legit & ipse Theodosium quoque Hispanum virum, & restituendæ Reipublicæ necessitate apud Syrmium purpuram induit, Orientique, & Thraciæ simul præfecit Imperio, hoc perfectiore iudicio, quia cum in omnibus humanæ vitæ virtutibus, iste par fuerit in fidei sacramento, religionisque cultu sine vlla comparatione præcessit siquidem* 24
ille persecutor, hic propagator Ecclesiæ. Et sicut ex Dione in Nerua primus ex exteris nationibus Imperator fuit Hispanus Traianus, ita ex Impp. Catholicis primus fuit Theodosius, qui Hispanus erat, hic ergo à Deo datus, hoc enim significat nomen Græcum Theodosius iam antea vaticinatum ex Aurelio Victore *in Theodosio*, quod Imperii habenas suscepturus erat, qui literis Græcis THE atque D appellaretur, quod in somnis B. Melitio fuit reuelatum, & tandem à Gratiano Imperatore ex Hispania vocatus, & rogatus venit, vt crearetur Imperator coactus, non cogens petitus, non petens *ex* Latini Pacati *oratione*, quod & cecinit Claudianus 4. *consulatu Honorii:*

Quod ex Imperatoribus primus fuerit Hispanus, quam Gallus, tam ex paganis, quam catholicis.

Non generis dono non ambitione petitus,
Digna legi virtus vltro se purpura supplex
Obtulit, & solus meruit negare rogatus.

Cuius virtutes si recensendæ forent pro dignitate, volumina ingentia exigerentur, sed breui summa colligam, quæ officia in Ecclesiam Hispanus Theodosius contulerit, expendendo ex illis aliqua. Primum cum Constantinus solum libere ritus & ceremonias exerceri in Ecclesia edi- 25
ctis præceperit, non tamē fana Idolorum dirueret, Theodosius delubra illorum radicitus euellit, prohibuitque, ne illis sacrificia fierent, vt habetur *l. 1. & 2. C. de summa Trinit. in Cod.*

Officia Theodosii in Ecclesiam.

Cod. Iust. & *in Cod. Theodos.* & cum à Iuliano Apostata, & Valente pecunia fisci ministraretur ad ritus Gentilicos, ille abstulit ex Zosimo *libr.* 4. denique statuit, vt sola fides catholica, quam Damasus Papa profitebatur, [x] seruaretur, & vt Niceno Concilio ordinata fuit. Secundo opem summam Conciliis congregandis tulit, vt cerni potest in duobus Constantinopolitanis aduersus Macedonianum eius auxilio congregatis. [y] Tertio obedientiam eam Ecclesiæ censuris præstitit, vt exemplum sit omnibus singulare & immortale, ex illa notissima historia, cum enim Buthericus in Thessalonica præfectus à populari seditione interfectus fuisset, eo quod ad Ludos Circenses exercendos non eduxisset è carcere quendam aurigam exercitatissimum, cognita vero à Theodosio nece præfecti, & aliorum, qui cum eo interfecti sunt, plures ex ciuitate Thessalonicensi occidi iussit, tam ex nocentibus, quam ex innocentibus, quo præcepto executioni mandato, milites 7000. ciuium trucidarunt, quorum plurimi culpa vacabant, cuius plagæ cum certior factus esset B. Ambrosius ex eo irritatus Mediolani Theodosium in Ecclesiam introeuntem detinuit, à sacrisque abstinere iussit, & ingressum Ecclesiæ prohibuit, donec pœnitentiam ageret, cuius mandato humilis Theodosius reuerenter obediens, diu se separatum à diuinis agnouit, & mœrore cum pœnitentia declarato, publiceque veniam petens admissus est ad sacrificia & officia Ecclesiæ, absolutusque à censuris, ideoque legem condidit, quæ habetur *in Cod. Iustin. l. vindicari. C. de pœnis*, & *l. 3. Cod. Theodos. eod. tit.* & apud Gratianum, *cap. cum apud Thessalonicam 11. quæst. 3.* qua cauetur, ne aliquis vitam adimat, donec per 30. dies causa audiatur, vt iracundiæ locus detur, quod augustum & memorabile factum dignum tali Imperatore omnibus seculis alta mente retentum conseruari debeat, cum non summi Pontificis, sed vnius priuati Pontificis Mediolanensis Ambrosii præcepto ita ceruicem submiserit, vt quod ægre quilibet prætor priuatus recusa-

Marginal notes (left):
26 *Fana Idolorum destruxit Theodosius.*
27 *Concilia congregauit.*
28 *Historia Thessalonica.*
29 *c. cum apud Thessalonicam. 11. q. 3. l. vindicari. C. de pœnis.*

Marginal notes (right):
x *Theodor. lib. 5. c. 20. Niceph. lib. 12. c. 25. & 17. Socrates libr. 5. c. 16. & 17. Sozom. lib. 5. c. 7. Ruffin. lib. 2. c. 13. Tripart. lib. 9. c. 7. 10. 33. & 34.*
y *Tripart. lib. 9. c. 11. Socrat. lib. 5. c. 8. Sozom. lib. 7. c. 7*

cusaret, ipse summus Imperator adimpleuerit, qui licet declarauerit se confici mœrore, omnique solatio carere, donec ingredi Ecclesiam posset, nunquam ad eam profectus est, donec licentiam & veniam à B. Ambrosio obtinuit.
Quarto cum cõsules & senatores plures essent Ethnici Gẽtiles, exemploque suo alios traherent ad paganismum, Theodosius hoc prohibuit, & ita catholici effecti sunt, & cum eis alii executores eorum, vt Prudentius cecinit, & ex eo aduertit Morales *lib. 10. cap. vlt.* Quinto omnem peccãdi occasionem abstulit, cum enim praua Romæ consuetudo vigeret, qua adulteræ probato adulterio prostituebantur, vt essent meretrices omnibus communes, hoc substulit, & pœnam ordinariam *legis Iuliæ de adulteriis* exequi iussit, ex Tripartita *libr. 9. cap. 24.* Socrate *lib. 5. cap. 18.* Item ex eis Pistrina, in quib. fraude homines in molam subterraneis includebãt, funditus euulsit, vtilia cõstituendo, praua auferendo, tyrannos superauit, Ecclesiam auxit, ita vt eius protectione secura reddita sit, & amplificata, fortitudine defensa, munerib. ditissima, ab oppressione hæresum liberata, à Gentilibus Idololatris erepta, à fidelibus venerata, & vltima hora, vt D. Ambrosius *in orat. in obitu Theodosii* ait, Ecclesiæ fidem, & obseruantiam commendauit, dicens: *Dilexi virum, qui cum iam corpore solueretur, magis de statu Ecclesiarum, quam de suis periculis angebatur, nam præcipue commendauit fidem seruari catholicam, Gentilium ritus extirpari.* Nicephorus *libr. 3. cap. 1.* idem ait: *Moriens vero nihil aliud eis mandauit, quam vt veram pietatem integram seruarent.* Quod & Zosimus Gentilis *libr. 4.* fatetur, notat Varonius *tom. 5 anno 395.* & vita dignus fuit, vt eo seculo florerent in Oriente magnus Athanasius, Basilius, item magnus Gregorius Nazianzenus Theologus summus, & Ioannes eloquentia magnus cognomento Chrysostomus, & in Occidente quatuor culmina columnæque Ecclesiæ, luminaria eiusdem, Hilarius, Hieronymus, Ambrosius, & Augustinus, & laudes Theodosii cum non possint recenseri, consulendi sunt auctores,

30 *Iussit vt omnes gubernatores essent Catholici.*

31 *Occasiones peccatorũ abstulit, vt est historia in pœnis adulterii.*

32 *Ecclesiam auxit.*

33 *Vltimo vitæ spiritu commendauit Ecclesiæ protectionem.*

34 *Eo seculo doctores Ecclesiæ floruerunt in Oriente, & Occidente.*

35 res, *de eius rebus gestis* [z] agentes. Neque silentio præteriri debet Placilla Augusta vxor Theodosii Hispana ex Claudiano, quæ ex Tripartita *lib. 9. cap. 11. & 31.* & Nicephoro *lib. 12. cap. 8. & 42.* cum diuinis literis erudita esset, causa fuit, vt Theodosius non deciperetur ab Eunomio hæretico, quem Aulicorum precibus ad colloquium admisit, & illa Nicænæ Synodi fidem profitens cum amantissimo coniuge egit, vt cum illo prorsus non colloqueretur, ne dolis & illecebris Imperatorem in sententiam adduceret, quod & facilius consequi potuit, cum Deum sibi propitium haberet, cuius pauperibus in xenodochiis seruiebat, vt ancilla, alligando, iuscula delibando, patellas amouendo, panem apponendo, ciborum frustra afferēdo, pocula eluendo, cochlearia offerendo, & cum à quibusdam notaretur, dicere solita erat, *aurum distribuere opus Imperii est, ego autem pro ipso imperio hoc opus offero bona mihi omnia conferenti*, maritum hortabatur, quotidie memoria repetens, *oportere semper, vt cogitet, quid pridem fuerit, quid modo esset, vt ingratus benefactori non esset.* Nec aureo hoc seculo fœlicitas Hispaniæ minor extitit in eo, quod Pontificem summum Damasum Hispanum Ecclesiæ Catholicæ obtulerit, qui ex eius regione missus est, siue Lusitanus ex oppido, quod dicitur Guimaraens, siue Carpetanus ex Madrito insigni Regum sede oriundus, vt Platina, & omnes Pontificales *in eius vita* referunt, & nostri historici. [a] qui Pontifex vt primus

36 Hispanus, quam alius ex Galliis, primam sedem petit ab Ecclesia, cuius primam sedem tenuit, sicut enim frater maior regnum Hispanum fundatione Ecclesiarum erectione, institutione diuina legis Euangelicæ, ita Imperatorum catholicorum missione extitit, & fratris primogeniti beneficio in temporalibus & spiritualibns adeo afficiendus erat, vt primum Pontificem in Ecclesia obtineret, in quo laudāda Hispania, primo, quod fuerit Damasus Hispanus adeo insignis religione & morū vitæ exēplo, & eruditione, vt VI. Concilium Constantinopolitanū fide diamantinū lapidē con-

De Placilla vxore Theodosii Hispana.

Quod primus Pontifex in Ecclesia fuerit Hispanus, quam Gallus, & is Pontifex Sanctus & mirabilis Damasus.

z *Vltra dictos videndi sunt S. Anton. 2 p. tit. 9. c. 6. §. 3. Euagr. lib. 1. hist. Eccl. Zonaras. 3. tom. Ruffinus li. 11. c. 18 Moral. lib. 10. c. 45. Sigon. lib. 9. de Imp. Occiden. Varon. 4. to ab an. 379. Marian. lib. 4. cap. 10.*

a *Moral. lib. 10. c. 40. Vasæus an. 387. Monarch. lib. 14. c. 1. §. 1. Marian. lib. 4. cap. 19. & 10.*

congregauerit, de quo B. Hieronymus *in epist. ad Pacatium Virginem*, assentit Virginitatis palmam consecutum, & S. Ambrosius [b] laudat, Theodoritus [c] mirabilem vocat, Symachus Gentilis *in epist. ad Theodosium* Episcopum & insignem antistitem legis catholicæ appellat, & Sanctum Platina in *eius vita*, & Varonius [d] asserens plura miracula eius gratia, & oratione visa fuisse, & cum in Occidente multa veritatis luce corruscasse Nicephorus [e] testatur, omni genere laudis florentissimum & insignem Theodoritus [f] vocat. Secundo in eo, quod à Damaso Hispano Ecclesia plures sacros ritus, canendi Psalmos, & Alleluya, & alia habet quæ recensent Varonius, Platina, & alii. Tertio quod primus extitit ex Hispania Pontifex, quam ex Gallia, cum Damasus fuerit XXXIX. Pontifex à B. Petro, & anno 370. creatur ex Platina, Palmerio, Michaele Burchingero, & Papyrio Mausonio, Illescas *in eius vita*, at primus ex Gallis ex Platina *in Martino II.* & aliis quibusdam auctorib. extitit Martinus II. florens anno 883. & CXI. Pontifex à B. Petro, & adhuc iste non Martinus, sed Marinus dictus ex Onuf. Panuino *in addit. ad Platinam*, qui non Gallus fuit, sed ex Gallesio oppido in Hetruria, vt Papyrius Mausonius recitat *in eius vita*, & ita primus ex Gallis Syluester II. extitit anno 997. & CXLVII Pótifex à B Petro ex dictis auctorib. *in eius vita*. 37

[b] S. Ambros. lib. 5. epist. 40.
[c] Theodor. lib. 5. c. 3. & 10.
[d] Varon. 4. to. an. 367. fol. 200. & an. 384. f. 498.
[e] Niceph. lib. 11. c. 44.
[f] Theodor. libr. 5. c. 2. & 10. Socrat. libr. 4. c. 24. Sozom. lib. 6. c. 23.

Hispaniæ & Galliæ status.

Cum Hispania horum ætate tot ex se vt ex equo Troiano emiserit aliis nationib. præclaros Imp. & Pontifices, in eius Prouincia floruere clarissimi viri à S. Hieron. *de script. Eccles.* celebrati, Platina [g] *in vita Syric i*, & à nostris, vt fuerunt Aurelius, Prudentius insignis hymnorum vates, S. Pacianus Episcopus Barchinonensis, Dexter, Gregorius Episcopus Illiberitanus, Abundantius, Audientius, & Olympus, Paulinus, & Theodosius pater Imperatoris à Valente martyrio coronatus, eo quod cum accepisset in Imperio successurum, qui THE atque D in nomine haberet, omnes Theodosios, Theodoros, [h] & Theodotos, quos inuenire potuit, vt alios ab Herode innocentes interfectos occi- 38

Aurelius, Prudẽtius, Pacianus, Dexter, Gregorius Illiberitanus, & alii floruere in Hispania.

[g] Moral. lib. 10. c. 42. Varon. an. 44. Panuinus in chr. ab an 370. & Genebr. lib. 3. Marian. lib. 4. c. 20. & 21.
[h] Zonaras 3. tom. Tripar. lib. 7. c. 35. Socrat. li. 4. c. 15.

dit, &

dit, & Syricius Papa scripsit Hincmaro Episcopo Tarraconensi, vt habetur 1. *tom. Concil.* Mariana *libr.* 4. *cap.* 20. & 21.

39 *Syricius Papa scribit Hincmaro Episcopo Tarraconensi.* Gallia item excellentes obtinuit viros, Hilarium insignem, & Exuperium Tolosanum, B. Martinum Turonensem, & alios, quos Genebrardus recitat, sed in hac fœlicitate cum in vita humana nihil perfectum sit & consummatum, infœlix Hispania fuit nascente in ea Prisciliano hæretico, qui ex Gnosticis & aliis conatus est seminare hæresim, aduersus

40 *Gallia vigent Hilarius, Exuperius, B. Martinus.* quam Concilium Cæsar Augustanum congregatum est, vt *ex eo* patet, & 1. *tom. Concil.* & apud Garsiam Loaisam, & Gallia eodem morbo Prisciliani laborauit, cum eum reciperet, ex Sulpitio [l] Seuero *in fin. histor.* Morale, & Sigonio, is tamen non hæresiarcha fuit, sed ex aliis accepit, ita quod

41 *Prisciliaanus hæreticus, qui Galliam & Hispaniam corrupit.* ex Hispaniæ nulla hæresis orta est vnquam, sed ad eam ex aliis regionibus allata extitit, neque hæreticos patitur, cum statim Priscilianum abiecerit, vt partum abortiuum, sed Gallia laborauit, tum Prisciliano, & sociis, qui multam Galliæ fecem doctrinæ seminarunt, tum Vigilantio hæresiarcha, qui inuentor fuit hæresis summæ, quam ad Hispaniam adferre tentauit, vt Morales, & Vaseus narrant, Pa-

42 *Gallia hæresibus laborauit diuersis.* nuinus, & alii. Item & laborauit Arriana hæresi, vt *epist. la sua* declarat Damasus Papa, curans vt reducantur Galli Episcopi, nec decipiantur, quam recitat Sozomenus *libr.* 6. *cap.* 23. & legitur in Concilio Romano Damasi Papæ.

l Moral. lib. 10. c. 44. Vaseus an. 343. Sigon. li. 9. de imp. Occid. Marian. lib. 4. c. 20. & 21.

43 *Epilogus, quod filius primogenitus sit Hispania.* Ex his patet ad epilogum rem reducendo, quod filius primogenitus Hispanum regnum est Ecclesiæ, cum sit primum regnum catholicum, primum Pontificem in Ecclesia, primam Ecclesiam in regno, primum in ea Concilium habuerit, & in Romana vrbe primum Sanctũ, & Ecclesiam edificatam, in multisque aliis rebus primum sit, & ita primam benedictionem, & sedem postulat, & quia tempore Arcadii & Honorii diuersum statum habuerunt, alio capite de his agendum erit.

CAPVT IX.

QVO STATVS ECCLESIÆ IN HISPANIA & Gallia describitur ab Imperio Arcadii & Honorii, usque ad Recharedum Regem Gothorum.

OC aureo seculo, quo summi Dei beneficio, & Catholici Theodosii Hispani opera, & auxilio totius orbis vna vox Christus erat, cum vbique terrarum catholica fides vigeret ex B. Hieronymo [a] & Paulino eius ætatis certissimis testibus, cupiditas omnium flagitiorum radix, simul cum innata mortalium animis inuidia, ita omnia perturbauit, vt non solum regnorum, sed omnium rerum humanarum tam religione, quam literis, & gubernatione mutationem pareret, variosque mores variæ nationes ex paterno situ transmigrantes in aliis imprimerent. Magno enim Theodosio Hispano, in Orientali Imperio Arcadius vigesimum attingens annum, & Occidentali agens decimum Honorius, eius liberi successores extitere vterque catholicus, & ambo leges [b] aduersus infideles, tam Paganos, quam Iudæos ferentes, sed eo infœlices, quod hi, qui à Theodosio in fastigium summũ elati fuere, immemores beneficiorum in filios conspirãtes gentes Barbaras & nationes in imperium immiserunt. Gildo enim cui Africa credita fuit, eam sibi sumere conatus, à fratre Macetzile victus, per mare profugus strãgulatus fuit, ex Orosio *lib.7.c.25.* quam strangulationẽ Zosimus *libr.5.* desperationem quandam declarat fuisse, ex qua, ne in hostes incideret, laqueo se suspendit. Ruffinus vero Aquitanus Gallus, vt Imperii culmẽ adipisceretur, in diuersas Prouincias Imperii Orientalis, Gothos, Hunnos, & alios immisit, qui

Right margin notes:
1 *Arcadii & Honorii Imperium.*
2 *Mutationes ex Barbaris nationibus ingredientibus Imperium.*

Left margin notes:
a *S. Hier. epist. 3. & 7. Paulinus epist. 26. Sozom. libr. 8. cap. 1.*
b *l. 3. & 4. C. de hæret. l. 3. & 4. C. de Pagan. l. 7. C. de Iud. & in Cod. Theodos. l. 26. & 27. cum aliis C. de hæret. l. 13. C. de Pagan. S. Aug. ad Vincentium epist. 48.*

qui vt hostes ingressi vt indigenæ sedes fixerunt, & quãuis ipse Ruffinus ab exercitu traditus capite truncatus deficeret, tamen ab eo immissæ nationes Barbaræ non solum Romanas vires contemnere, sed insolentius exprobare cœperunt, vt lacrymis Ieremiæ deplorant B. Hieronymus [c] & Chrysostomus, quod anno 395. accidisse Varonius *in annal. Eccl.* commemorat. Sed cum sibi angustum situm Imperium Orientale huiusmodi nationes haberent, ad expugnandas eius Prouincias in Occidentale transgredi decreuerunt, ꝙ primo apparatus bellices parando an. 400. Alaricus Rex Gothorum conatus est, & deinde profectus ab anno 400. vt Sigonius *libr. 10. de Imp. Occid. ann. 306. & 401.* auctor est, & cum essent duo Reges Gothorum, alter Alaricus Christianus, sed hæreticus Arrianus, alter Rhadagaisus Paganus ferox & immanis, vterq; Romanum Imperium diuerso tempore vexauit, Rhadagaisus ab anno 406. qui cum innumera multitudine cœlesti numine iuuante omnino vastatus est, alter vero Alaricus vicissitudines habens, & quãdoq; victor, aliquando à Stelicone victus, tandem eiusdem hostis Steliconis industria, qui Eucherio filio Imperium affectans, omnes ei barbaras nationes effudit, Alaricus obsidens Romanã vrbem primo auro redemit, deinde vastauit eam occupans, & Italia misere à Gothis vexata: dum in ea hæ aguntur tragœdię, Galliam aggredi Vandali, Alani cum aliis coniuncti barbaris, cœperunt pridie Kalendas Ianuarii anno 407. transito Rheno flumine, cuius regni infœlicẽ cladem sanctissimus ille Ecclesiæ doctor Hieronymus hisce verbis describit *epist. 11. Innumerabiles & ferocissimæ nationes vniuersas Gallias occupauerunt, quicquid inter Alpes & Pyrinæum est, quod Oceano & Rheno includitur. Quadus Vandalus Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, & (o lugenda Respublica) hostes Pannonii vastarunt. Etenim Assur venit cum illis Maguntia, cum nobilis quadam ciuitas capta atque subuersa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata, Vangiones longa obsidione deleti, Rhemorum vrbs præpotens, Ambiani Attrebata extremumque*

[c] *Hier. epist. 3. Chrysost. ad viduam iuniorem. Varo. t. to. an. 395. fol. 13.*

3 *Italia vexatio à Gothis.*

4 *Galliarum occupatio à barbaris.*

que hominum Morini, Tornacus, Nemeta, Argentoratus translati in Germaniam Aquitaniæ nouemque populorum, Lugdunensis & Narbonensis Prouinciæ præter paucas vrbes populata sunt cuncta, quas & ipsas foris & intus vastat fames. Non possum absque lacrymis Tolosæ facere mentionem, quæ vt hucusque non rueret, S. Episcopi Exuperij merita præstiterunt. Ipsæ Hispaniæ iamiamque peritura quotidie contremiscunt, recordantes irruptionis Cymbricæ, & quicquid alij semel passi sunt, illæ semper timore patiuntur, cætera taceo, ne videar de Dei desperare clementia. Quod & Gallus Saluianus Massiliensis *de vero Dei iudicio lib.6.* deplorat hac eiulatione: *Excogitata est in perniciem nostri ac dedecus gens ignauissima, quæ de loco in locum pergens, de orbe in orbem transiens vniuersa vastarent, ac primo de solo patrio effusa in Germaniam primam nomine barbaram, natione Romanam, post cuius exitium primum arsit regio Belgarum, deinde opes Aquitanorum*: & postea: *Non enim hoc agitur iam in Maguntiacensium ciuitate, quæ tam excisa & deleta est, non enim Aggrippinæ, sed quia hostibus plena non agitur Treuirorum vrbe excellentissima, sed quia quadruplici euersione est prostrata.* Idque Ruttilius *in itinerario*, & Zosimus *lib.6.* confirmant, & Prosper Aquitanus cecinit *in prolog. lib. de prouid. Dei:*

Heu cæde decenni
Vandalicis gladiis sternitur, & Gethicis.
Non Castella petris, non oppida montibus altis
Imposita, aut vrbes amnibus æquoreis
Barbarici superare dolos, atque arma furoris
Eualuere omnes: vltima pertulimus.

Ex qua gentium immanium irruptione feroci & vasta, Gallia plena visa est exteris nationibus barbaris Gothis, Vandalis, Alanis, Sueuis, Silingis, Francis, Burgundionibus, & aliis, ita vt hi omnes cum Romanis, & incolis Gallis regnum colerent hac diuisione adhibita, quam elegantius aliis Sigonius *lib.11. de Imp. Occid. anno 419. & 423.* describit, Romani enim partem Galliæ à Rheno vsque ad fluuium Ligerim possidebant exceptis ciuitatibus Armonicensibus, quæ libertatem contendebant. Burgundiones vltra Rhodanum fluuium

5 *Diuisio Galliarum in occupatione hostium.*

fluuium propter quasdam ciuitates Romanis subditas. Gothi à fluuio Ligeri, & deinceps & à Tolosa vsque ad Oceanum, & alii immixti cum omnibus his gentibus, & Vandali partem m xi am occupantes.

6 *Hispaniarum occupatio, & origo Gothorum in eis.* Dum hæc Galliæ mi era obueniunt, Hispania, vt D. Hieronymus vaticinatur perhorrescit, ad eam enim dum Constant nus tyrannus vellet Gallias & Hispanias sibi vsurpare, Constantemque filium Cæsarem ex monacho cõstitue e intenderet, aduersus eum Didymus & Verianus Hispani se obiicientes, in Pyrinæis mentib. iamdiu ingressum impedierunt tyranni: in auxilium autem copias Vandalorum, Alanorum, Sueuorum, & Silingorum induxerunt, vt ex B. Isidoro *de Gothis* & Orosio [d] Ambr. Morales computatione annorum facta narrat. Gothi autem iam inde ab ipsa fundatione Prouinciarum, & genere & conditoribus fratres Germani cum Hispanis, Magog enim frater Tubalis Hispaniarum auctoris Scythiam & Gothiam condidit ex Beroso & Ioseph. *lib. 1. c. 6. antiq.* cursu tamen temporis in Hispanias ab Honorio concessas, vt oportunius demonstrabimus, descenderunt, ita paulatim incolæ facti, vt alias nationes deleuerint, solisq; Hispanis regnarent, nexu & vnionis cum eis vinculo quodam ita contracto, vt vna gens facta vnum nomen Hispaniarum sint sortiti. Huius aũt in Occidente mutationis (cũ volucris fortunæ rota aduersa secundis semper alternet,) plures causas & coniecturas

7 *Origo Gothorum.*

[d] *Oros. lib. 7. c. penult. & vlt. Moral. li. 11. c. 9. 10. & 11. Mariana de reb. Hisp. lib. 5. c. 1. Ioan. Magnus l. b. 15. hist. Goth. c. 4. cum aliis.*

8 *Causæ quare Gothi & alii vastarunt imperium Occidentale.* iudicium humanum excogitauit, sed qui Dei Opt. Max. iudicium exquirere oratione & mœrore curarũt, duas potissimum reddunt, altera ex vitiis totius Occidentis proficiscens hæresibusq; in quibusdam Prouinciis vigentibus, vt S. Hieronymus *epist. 3.* luget his verbis: *Nostris peccatis barbari fortes sunt, nostris vitiis Romanus superatur exercitus, & quasi non hac sufficerent plus pene bella ciuilia, quam hostis mucro consumpsit. Miseri Israelitæ, ad quorum comparationem Nabuchodonosor seruus Dei dicitur.* Alia causa ex prouidẽtia ipsius Dei orta est, vt nationes barbaræ Gentiles & hæreticæ ad fidem incolarum re-

ducerētur, religionem catholicam profitentes, vtramque rationem nouus ille suæ ætatis Ieremias Saluianus Massiliensis Aquitanus Gallus *in libris ad eam rem demonstrandam editis de recto iudicio* & *prouidentia Dei* satis exprimit, & exordiens *libr.* 3. totius vniuersi flagitia exprimit hac oratione lugubri: *Ipsa Dei Ecclesia, quæ in omnibus debet esse placatrix Dei, quid est aliud quam exacerbatrix Dei? Aut præter paucissimos quosdam, qui mala fugiunt, quid est alius omnis cœtus Christianorum, quā sentina vitiorum? Quotum enim quemque inuenies, in Ecclesia, aut nō ebriosum, aut non helluonem, aut adulterum, aut fornicatorem, aut raptorem, aut ganeonem, aut latronem, aut homicidā, & quod his omnib. peius est, præter hæc cuncta sine fine. Interrogo ergo Christianorū omnium conscientiam, ex his, vel flagitiis, vel sceleribus, quæ nunc diximus quotus quisque hominum non aliquid est eorum? Aut quotus quisq; non totum? Facilius enim inuenies, qui totum sit, quam qui nihil.* Et cum longo sermone de vniuerso orbe loquatur, de Romanis *li.* 5. agens eos ita oppressores pauperum depingit, vt optabiles viduis & egenis barbari viderentur, vt pientiores, q̄ ipsi Romani, ita proferens: *Interea vastantur pauperes, viduæ gemunt, orphani proculcantur in tantum, vt multi eorum, & non obscuris natalibus orti, & liberaliter instituti ad hostes fugiant, ne persecutione moriantur, quærentes scilicet apud barbaros Romanam humanitatem, qui apud Romanos barbaram immanitatem ferre non possunt.* De Gallia autem ipse Gallus *eodem lib.* 5. *In omnibus quippe Galliis sicut diuitiis primi fuere, sic & vitiis nusquam improbior vita, nusquam corruptior disciplina, hanc pro muneribus sacris dederunt Domino retributionem, vt in quantum beneficiis suis ille ad se illexerat ad propitiandum, in tātum illi flagitiis suis laborauerint ad exacerbandum.* Hocq; miserrimo tempore Vigilantii & Prisciliani hæreses ita frequenter apud Gallos vigebant, vt iram Dei excitarent digni deprædandam barbaris clade illa eximia trad: Galliam ex Seuero, & aliis, quos Varonius *5. to. an.* 412 *fol.* 345 recitat. Circa Hispanias autem ipse Saluianus Gallus, cum Galliarum scelera narrasset, de Hispanis *libr.* 7. sic ait: *Quid Hispanias? nonne vel eadem, vel maiora forsitan vitia perdiderunt? quas quidem cœlestis*

9 *Causa vastationis vniuersi orbis.*

10 *Causa irruptionis in Romanos.*

11 *Causa irruptionis in Gallias.*

12 *Hæreses in Gallia hoc tempore vigebant.*

13 *Causa irruptionis in Hispanias.*

cœlestis ira etiam si aliis quibuslibet barbaris tradidisset, digna tamen flagitiorum tormenta tolerarunt puritatis inimici, sed accessit hoc ad manifestandũ illis impudentiæ damnationem, in Vandalis potissimum, id est pudicis barbaris traderentur, dupliciter in illa Hispanorum captiuitate Deus ostendere voluit, quantum & odisset carnis libidinem, & diligeret castitatem, cum & Vandalos ob solam maxime pudicitiam illis superponeret, & Hispanos ob solam vel maxime impudicitiam subiugaret. Quid enim? Nunquid non erant in orbe terrarum barbari fortiores, quibus Hispaniæ traderentur? Multi absque dubio imo ni fallor oẽs, sed ideo infirmissimis host. b. cuncta tradidit, vt ostẽderet sc. non vires valere, sed causam, nec nos tunc ignauissimorum quorundam hostium fortitudine obrui, sed sola vitiorum nostrorum impuritate superari, vt vere in nos venerit dictum illud, quod ait, secundum immunditias suas, & secundũ iniquitates suas feci illis, & auerti faciem meam ab eis: Et mox subdit: *Quid prodesse nobis prærogatiua illa religiosi*

14 *Hæreses à Gallia in Hispaniam allatæ, & non vigebant, vt in Gallia.*

nominis potest, quod nos catholicos esse dicimus, quod fideles esse iactamus, quod Gothos ac Vandalos hæretici nominis cõprobatione despicimus, cum ipsi hæretica prauitate viuamus, itaq; rectissime nobis dicitur illud quod iudæis in lege fidentib. dixit sermo diuinus, c. 78. Ierem. Quomodo dicitis: sapientes sumus, & lex Domini nobiscũ est, nolite, inquit, confidere in verbis mendacii dicentes, templum Domini, templum Domini, templum Domini, quia si benefeceritis vias vestras, & studia vestra, aduenæ, & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, neq; sanguinem innocentem effuderitis, in loco hoc habitabo vobiscum, in loco isto à seculo vsque in seculum, quo vtique ostenditur, quod si ista non facimus, superflua nobis catholici nominis præsumptione plaudamus.

15 *Catholicorum nomen semper Hispanis naturale, & genuinum fuit.*

Et quamquam aliquæ hæreses in Hispania allatæ essent à duobus auitis Gallis de erroribus Origenis & Victorini, aliquaque vestigia Prisciliani manerent, vt *epistola* Orosii *relata ante lib. B. Augustini aduersus Priscilianistas* declarat, & Concilium ad id extirpandum Toletanum congregatum est, vt mox dicemus, tamẽ non ita hæ vigebant hæreses sicut in Gallia illis plena, cum Saluianus solũ ex peccato libidinis Vãdalos castos barbaros in Hispanias irruisse testetur, asserẽs semper catholicorum nomine gloriari Hispanos, q deinde inditũ

16 *Hæreses hoc tempore plus in Gallia, quam in Hispania vigebant.*

illis, vt naturale & genuinum fuit, in Gallia autem feruebāt 17
hæreses, tum Prisciliani, tum Vigilantii, qui Gallus à Gennandio *de script. Eccles.* dicitur, & quamuis Calagurritanus à B. Hieronymo nuncietur, *in princ. aduersus Vigilantium*, & à Varonio *5. tom. anno 406.* & Pampilonensem dicat Mariana *de reb. Hisp. libr. 4. c. 20.* tamen non Hispanum appellant, sed potius videntur Gallum nunciare, cum tunc monstra Galliæ nasci hæreticorum dixerint, & potuit esse Calagurritanum aliud oppidum Galliæ, vel ibi presbyterum fuisse, vt Barchinonæ, non tamen natum, sed licet Hispanus esset, dum Hispaniæ egit, nihil obscœnum vel hæreticum gessit, immo à Paulino *epist. 1.* commendatur, & ab Hieronymo *epist. 13.* id ostenditur, sed post egressum ab Hispania illam fæcem & sentinam hæresum euomuit, & imbibit, non eam Hispania gustans, Galliam autem totam fere occupans. Cum igitur prima causa diruptionis & cladis huius à Saluiano tot lacrymis atque suspiriis descripta sit: secunda causa de prouidentia Dei exquirenda est, quæ gloriam maximam Hispaniæ parit, cum enim in ea certauerint Vandali, Alani, Sueui, Silingi, Gothi hæretici oēs, & hostes ferocissimi, dum viderentur victores, victi à fide Hispanorum extitere, nam ea, vt aurum in fornace probatum, hæresum spurcitias à se abiecit, & splendidiorem suam religionem, puram, & integram absque macula & næuo ostendit, & ita à Septentrione Deus Gothos ad Hispaniam Occidentalem transtulit, vt fidem susciperent, quam Hispani veram profitentur, & eam forsan in sua regione manentes non colerēt, quod ex duobus auctoribus eius ætatis coniunctis satis ostenditur ex Saluiano Massiliensi Gallo, & Paulo Orosio Hispano, quorum alter *ærumnas* deplorat, alter iussu B. Augustini *historiam* descripsit eodem spiritu tradens, quo D. Augustinus scripsit libros *de ciuitate Dei*, tunc enim Pagani, vt ex Zosimi Gentilis *historia* patet, eam infœlicem cladem tribuebant iudicio Deorum, quod Gentilium delubra & idola subuerterentur à Catholicis longo Theodosio, & fi-

Vigilantius dum in Hispania fuit, non hæreticus extitit, sed in Gallia, & an fuerit Hispanus.

18 *Causa ex prouidentia Dei deuastationis regnorum.*

19 *Fides in Hispanis probata & pura.*

20 *Gothi victorum armis, sed fide Hispanorum superati religionem eorum susceperunt.*

21 *Orosii finis in describenda historia, & Augustini in libris de ciuitate Dei.*

lia-

liis Arcadio & Honorio, sed quod ea causa non extiterit, cum peccata publica & hæreses eo excidio dignæ essent, & prouidentia Dei occulta id postularet, vt postea Idololatræ & hæretici ad religionem Ecclesiæ Romanæ redirent, Orosius *historiam*, Augustinus *de ciuitate Dei volumen* ediderunt, quibus narratur fœlicitas temporis, quo Christiana religio & virtus floruit, & hortantur, vt intelligant ex ærumnis & infœlici illo euentu faustum aliquid & fortunatũ sperandum esse, quod idem Tertullianus *in apolog. aduersus gentes, cap. 39.* disserit, & idem argumentum aduersus Machiauellum hodie prosequitur Eugubinus catholicus auctor *in lib. Imperia pendere à virtutibus & de Italiæ statu*; sed vt ad rem redeamus, Saluianus *lib. 7.* inquit *de Vandalis* agens: *Quid enim nunquid abducta à solo patrio degere intra Gallias non poterant? Aut ne degerent, cum illæsa à nobis vsque ad tempus illud cuncta vastauerint. Sed est, intra Gallias formidabant, quid in Hispania? Vbi exercitus nostros etiam bellando contriuerant, nunquid consistere aut permanere metuebant iam victores, iam triumphantes, quibus vsque ad hoc fortitudinis factum contingeret ascendere, & post experimenta belli diu parati intelligerent sibi Romanæ Reipublicæ vires, etiam cum barbarorum auxiliis pares esse non posse, poterant ergo illic sedere, nec timere, sed ea vtique cœlestis manus, quæ eos ad punienda Hispanorum flagitia illuc traxerat, etiam ad vastandum Africam transire cogebat.* Et hoc veluti prosequens, hancque reddens rationem Orosius *libr. 7. cap. vlt.* aliam etiam subiungit huiusmodi: *Quamquam si ob hoc solum Barbari Romanis finibus immissi forent, quod vulgo per Orientem & Occidentem Ecclesiæ Christi Hunis, Sueuis, Vandalis, & Burgundionibus, diuersisque & innumeris credentium populis replentur, laudanda & attollenda misericordia Dei videretur, quandoquidem & si cum labefactione nostri tantæ gentes agnitionem veritatis acciperent, quam inuenire vtique nisi hac occasione non possent.* Quod & recens auctor Genebrardus *lib. 3. in chron. anno* 406 *&* 421. excogitauit inquiens: *Quod hæc Imperii dilaceratio, per diffusas nationes Septentrionales vtilis bono publico & Ecclesiæ fuit. Primo enim bellis ciuilibus finem imposuit.*

Deinde penitus Idololatriam sustulit, quam ne Christiani quidem Imperatores radicitus extirpare potuerant. Inde multa imperia & regna Christiana exorta sunt, quorum quodq; religionem propagauit. Et si imperaturus erat Paganus vel hæreticus, negotium toti pene Ecclesiæ fiebat, vt sub Constantio & Iuliano visum fuit, & hodie si in vno loco vel regno non liceat pie & catholice viuere, in alio considere potest. Itaque eodem tempore ob peccata puniuntur Christiani, sed extollitur misericordia Dei, vt essent instrumenta, quibus infideles & hæretici veritatem reciperent & agnoscerent. Quod est maxime attendendum & memoria retinendum circa Hispaniarum excellentiam, in qua longe Gallos superant. Primo quod Gothi & Sueui ab Hispanis sunt ad fidem redacti, vt *suo loco* demonstrabimus ostendentes nō ex fumo eorum fulgorem Hispaniam accepisse, sed fumo dedisse lucem veritatis, tamen Franci non à Gallis, sed Burgundionis Regis filia vxore Clodouai edocti sunt. Secundo vsque discreta & diuisa fuit religio, Gothi nomen retinuerunt Gothorum in Hispania, & Hispani incolæ Hispanorum nomen habuerunt, vt religione dispares, ita gente & nomine, sed vbi vna fuit religio, vna gens, vnumque nomen, solum sonat Hispanorum, non Gothos, nec Hispanos secernens, & vt Hispani Gothos superarunt religione, omnes & Hispani dicti sunt, sed in Gallia Gallorum nomen amiserunt. Franci à Francis gentilibus eos occupantibus omnes dicuntur, & Galliæ pars, quæ Sequanorum nomen habebat, à Burgundionibus hodie Burgundia nuncupatur, vt notat Morales *lib.11.c.6.* & à Gothis antea Gallia Gothica, nunc Vasconia à Visigothis appellatur ex Blondo *de declin. Imp. lib.1.* ita vt nomen Galliæ vulgari sermone omnino amiserit, & fere etiam Latino.

22 *Quibus in rebus potior sit Hispania in fide Gothis & exteris instruendis, quam Gallia, primo ab Hispanis edocti. Gothi, Franci non à Gallis, sed à Burgundionibus.*

23 *Gothi & Hispani vnum nomen habent vbi fuit vna fides, Hispani vocati, Galli nomen amittunt Franci appellati, Burgundiones, & Gothi.*

Hac autem perturbatione varie Hispaniam diuisam esse constat ex Sigonio *libr.11. de Imp. Occid fol.268.* & Varonio *5.tom. anno 409 fol.287.* [e] & aliis, sed ex B. Isidoro narrantibus Hispanis auctorib. maior fides habenda videtur Ambros. Morales, Vaseo, & aliis, cum diligentius res Hispanas

inue-

inuestigauerint, qui scribunt quod Galleciam, quæ tunc maxima Hispaniarum pars erat, cum totam Castellam veterem comprehenderet, Sueui, & cum eis quidam ex Vandalis occupabant, Lusitaniam & Carthaginensem Prouincias Alani demptis Carpentanis & Celtiberis in fide Romanorum persistentibus, cum Asturibus & Cantabris Bethicam Vandali & Silingi.

25 *Status Ecclesiæ Galliarum.* Hoc igitur statu regnis Hispaniarum & Galliarum hisce seculis manentibus in ditione regia, circa Pontificiam iurisdictionem spiritualem variæ erant professiones religionis in vtroque regno, in Gallia enim ex Francis & aliis barbaris quidam Pagani, alii Arriani extiterunt. Burgundiones vero, qui anno 413. partem Galliæ Rheno proximam obtinuerunt, ex Cassiodoro *in chron. in Honorio & Theodosio,* Christianos sub Honorio effectos [f] Orosius tradit auctor eius ætatis, & ita fide dignior quam Socrates, qui ad tẽpora Valentiniani sequentis Imperatoris protrahit, vt Varonius recenset. Ex incolis quidam hæretici, vt superius obseruauimus, Vigilantii & Prisciliani erroribus inquinati, & pauciores catholici manebant. cum Orosius *lib. 7. cap. 19.* de Burgundionibus catholicis hæc scribat: *Eorumque esse prævalidam & perniciosam manum Gallia, hodieque testes sunt, in quibus præsumpta possessione consistunt, quamuis prouidentia Dei omnes Christiani modo facti catholica fide, nostrisque clericis, quibus obedirent, receptis blande, mansuete, innocenterque viuant, non quasi cum subiectis Gallis, sed cum fratribus Christianis.* Et Saluianus *lib. 7. de Prouid. Dei* Gallos flagitiose viuere asserens inquit: *Exceptis tamen perpaucis ferme sanctis atque insignibus viris, qui, vt quidam de ipsorum numero ait,*

---Sparsis redemerunt crimina nummis.

[f] *Oros. li. 7. c. 19. Socr. lib. 7. c. 30. hist. Eccles. Varon. 5. to. an. 415. fol. 538.*

Quos Sanctos viros Varonius 5. *tom. anno* 412. *fol.* 343. intelligit Eucherium Lugdunensem, Saluianum Viennensem, Hilarium Arelatensem, & eius prædecessorem Honoratum Prosperum Regiensem Aquitanum, & alios alumnos monasterii Lerinẽsis. Vnde Innocent. I. vt habetur 1. *to. epist.*

Roman.

Roman. Pontif. & 1. *tom. Concil. epist.* 2. *&* 3. ad extirpandas 26
has hæreses consultus à S. Victricio Rothomagensi, & S. *Burdegalense & Taurinense Concilia sub Innocentio I. in Gallia & epistola Innocentii.*
Exuperio Tolosano scribit Epistolas, Vigilantii hæreses
confutando, Burdegalense tamen congregatum Concilium in Gallia sub Innocentio I. legitur apud Platinam *in Innocentio I. aduersus Priscilianistas*, & Taurinense celebratum ait Genebrardus anno 404. *lib. 3.* nec apud alios inueni. In Hispania autem catholici constantes in fide & religione manserunt, quamplurimi enim martyrii coronã adepti sunt, quod de Gallis eo seculo non legitur, idque S. Au- 27
gustinus *epist.* 180. memorat inquiens: *Non enim quisquam est, oportere, qui dicat ministros manere vbi iam non fuerint, quibus necesse sit ministrare, ita quidam sancti Episcopi de Hispania profugerunt, prius plebibus partim fuga lapsis, partim peremptis, partim obsidione consumptis, partim captiuitate dispersis, sed multo plures illic manentibus, propter quos manerent, sub eorundem periculorum densitate manserunt, & si aliqui deseruerunt plebes suas, hoc est, quod dicimus fieri non debere, neque enim tales docti auctoritate diuina, sed humano vel errore decepti vel timore sunt victi.* Hæc D. Augustinus, ad 28 *Status Hispanæ Ecclesiæ, & martyres in ea florentes, quos hoc tempore nõ fuisse in Gallia constat.*
quem viuentem confugiebant omnes, & vt oraculum diuinum consulebant, ex quo patet peremptos quosdam, vt martyres, alios captiuos, alios profugos, alios constantes manentes in fide, & ita ex incolis catholici erant omnes simul cum Romanis ex Vandalis Arriani, ex aliis nationibus Gentiles, ex Gothis Ataulphus ab omnibus Arrianus habetur, sed cum Placidia coniunx admodum catholica esset, eiusque maritus adquiesceret consiliis & hortationibus, cum ex eis Romam occupare desiisset, verosimile videtur Christianum fuisse catholicum, & Honorii catholici Imp. fautorem. Ex aliis vero Gothis non omnes, vt passim scribunt omnes historici, Arriani erant, sed partim catholici, vt ex Chrysostomo *epist.* 14. patet: *Narrauerunt mihi Marsi & Gothi monachi, apud quos Serapion Episcopus perpetuo delitescebat, Moduarium diaconum venisse illud afferentem, eximium illum virum Vnilam, quem non ita pridem Episcopum creaui, atque in Gothiam missi,*

Catholici eo tempore erant oẽs in Hispania 29 *Coniectura quod Ataulphus Rex Gothorum fuerit catholicus.* 30 *Gothi non omnes Arriani, sed partim catholici erant.*

missi, multis ac magnis rebus gestis, diem suum extremum clausisse, *ac Regis Gothorum literas attulisse*, *quibus*, *vt ad eos Episcopum mittant, petit.* Et idem confirmat B. Hieronymus *epist.* 3. narrans, tempore Theodosii vbique Christi fidem profiteri dicens: *Indus, Persa, Gothus, Aegyptius philosophantur.* Et *epist.* 7. *Gothorum rutilus & flauus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria*, *ac contra nos æque pugnant*, *quia pari religione confidunt.* Vnde constat non omnem Gothorum multitudinem fuisse fœdatam, cum illi Catholici essent, qui à B. Chrysostomo catholicum Episcopum peterent, & qui à D. Hieronymo Christiani vocantur, vt aduertit Varonius 5 *tom. anno* 405. *fol.* 226. *& anno* 390. Gothi enim Constantini imperio catholici erant, & ita Concilio Nicæno Theophilus Gothorum Episcopus subscribit, & Valentis seculo ab Athanarico eorum Rege plurimi martyrio sunt affecti, in quorum numerum Nicetas insignis extitit, id testantibus Orosio, [g] Epiphanio, S. Augustino, & aliis à Varonio recensitis, & licet Valente Imperatore decepti forent, tradita illis pro vera fide & religione secta Arriana, tamen multi in catholica professione perstitere, ex Chrysostomo & Hieronymo post Valentis seculum loquentibus. Itaque hæc confusio hoc tempore & multis deinde seculis manebat, cum in vnaquaque domo simul Arriani & catholici degerent, ex Zurita *libr.* 11. *cap.* 1. *annal. Aragon.* ita quod Hispani essent catholici, & omnes incolæ Hispaniarum manserunt constantes, paulatim Gothos ad religionem impellentes, vt obseruat Garibai *libr.* 11. *cap.* 5. *histor.* & patet *ex initio Concilii Toletani*, quo reddit Recharedus causam conuersionis, cuius mentio *in princip. seq. cap.* fit, & ita constat, quod cum Hispanias occupassent Gothi, Amalarici tempore Regis Gothorum, & Cæsaraugustam obsiderent Childibertus & Clotarius Reges Francorum, in ea vrbe obsessi catholici ciliciis induti, cum tunica & reliquiis B. Vincentii supplicationes peragebant, vt vere catholici, ex Zurita *lib.* 1. *c.* 41. *annal. Aragon.* & Reginone *in chron.* & ita constat vigere

31 *Gothi primo vsque ad Valentem catholici extiterant.*

g Oros. lib. 7. *c.* 19. *Aug. de ciuit. Dei li.* 18. *c.* 52. *Epiph. hæres.* 70. *Varon.* 4. *to. an.* 370 *f.* 5. *Ioannes Magnus lib.* 16. *c.* 39.

fidem catholicam in incolis Hispanis. Nec est, quod Hispanis incolis catholicis imputetur, quod cum Arrianis Gothis habitassent, id enim cogente calamitate temporũ fiebat, & sicut in progressu nascentis Eccle siç suadente necessitate, diuersi religione catholici cum gentilib. cõmercia & contractus gerebant, vt describens eorũ vitæ modum Tertullianus auctor est *c.39.apol.adaers.gent.* quod ex aliis etiam retulit Sigonius *libr.1. de Imp.Occid.an.284.* & ea vicissitudo agendi simul vitam ita in vsu erat, vt Reges Arriani catholicas fœminas Regum catholicorum filias in matrimonium acciperent, & vicissim catholici Arrianas, vt Clodouæus Crotildã Amalarico dedit, & Chilpericus rex Frãcorum religione insignis nupsit Gallisondæ filiæ Leouigildi ex Morale *li.11.c.40. & 64.* & Igunda filia Sigiberti Hermenegildo, & eximia sanctitate Placidia Ataulpho. Vnde cum libertas viuendi in religione catholica pateret Christianis, assiduo celebrabantur sacra Concilia, Pontifexque summus consulebatur, vt Concilium Toletanũ primũ editum hac ætate testatur, cuius fit mentio *in 1.to Conc.* & apud alios [*b*] auctores, sed ornatius & copiosius *in edit. Concil. Hisp.* Garsiç Loaisæ, cui Synodo Innocẽtius Pontifex scribit, vt habetur *1.to.Concil.epist.24.* Vnde cum ipsum Concilium Stilichone Cos. sub Arcadio & Honorio congregatum dicatur æra *438.* & anno *400.* Christi, quo anno nondum Innocentius I. erat Pontifex, sed Anastasius I. cuius erat annus 3. pontificatus, cum per 5. annos sedem obtinuerit, & an. 402. obiit, Innocentiusque I. ei successit, e Platina, Mausolonio, & aliis *in vtriusque vita*, & Varonio 5. *tom.ann.*402.*fol.* 161. Hinc videntur coacta duo Concilia Toletana, aliud primum, quod hic recitatur, sub Anastasio Pontifice; aliud secundum, cui scribit Innocentius, vt Vaseus aduertit, & ex eo Varonius *in 6.to.annal.in appen.& prætermissis*, & Genebrardus scribit, primum an. *404.* congregatum, aliud an. 4 3. Floruerunt autem in Hispania Olympius, quem [*i*] S. Augustinus proponit S. Hilario & Ambrosio, cum in cœlum vsque

32 *Quare Hispani catholici degerent cum Arrianis.*

33 *Nuptiæ Catholicorum cum Arrianis & Arrianorum cum catholicis.*

34 *Concilium Toletanum primum, an fuerint eo tempore duo Concilia Toletana.*

35 *Sancti qui in Hispania floruerunt hoc tempore.*

[*b*] *Moral.li.11. c.4.& 5.Vas. an.402.Varon.5.to.an. 405.fol.255. Genebrar. an. 404.& 413. lib.3.Marian. lib 5.c.1.& 2.*

[*i*] *Aug. contra Iulian lib.1. c. .& 7. Gennadius de vir. ill.[illegible] c.24.*

que

que extollens, Desiderius & Riparius, qui aduersus Vigi-
36 lantium scripsere, ex B. Hiero ronymo. Item Paulus Oro-
sius insignis B. Augustini minister; Isidorus senior Episco-
pus Cordubensis, Idacius & alii.

Tempus Imperii Valentiani & Theodosii. Status Ecclesiæ in Hispania & Gallia.

Imperio filiorum Arcadii Valentiniani Occidentalis
Imperatoris, & Theodosii Orientalis, qui adiungendo sibi
sociam Imperii Pulcheriam Augustam fœliciter impera-
uit, diuersus status fuit tam in Hispania, quam Gallia. Nam
Galliæ Ataulphus, Sigericus, Vualia, Theodoret⁹, & Thu-
37 rismundus, Reges Gothorum possidebant Narbonensem
Prouinciam, vbi Tolosa, & Aquitanicam cum Ducatu Gu-
iainæ, q̃ dicitur Vasconia à Visigothis, & Gallia Gothica, &
38 alias partes Regni. Burgundiones vero occupabant Lugdu-
nensem Prouinciam sub Gundarico rege, q obiit an. 451. in
pugna Attilæ, & Chilpericus & Gundericus eius extitere
successores. Alani, Saxones, & Suesiones tenebant aliam
partem Arelatensem, quorum Rex erat Ægidius, & ei suc-
39 cessit Singrius. Hunni & Romani alias regiones admin stra-
bant, & eo tempore Frãci à Rege Marcomiro & Pharamũ-
do ducti, transgredi Rhenum & Galliam occupare cœpe-
runt, vt huius diuisionis auctores sunt [k] Sigonius, P. Æ-
milius, & alii; in hoc vero statu humano spiritualis Ecclesię
40 status erat huiusmodi, ex Burgundionibus partim Christia-
ni, partim Arriani extiterunt, ex Gallis quidam hæretici,
quidam catholici, cum tunc vigerent hæreses dictæ supe-
rius, & ita aduersus B. Augustinum quidam scripserunt,
quos confutat Prosper Aquitanus, ex Varonio. [l] Alii au-
tem omnes, & Pagani, & Arriani erant, hocq; tempore di-
41 minutam fuisse religionem catholicam patet, quia Leo Pa-
pa *epist. 89. ad Episc. Narbon. & Vien.* conqueritur sine assensu
Pontificis ordinare Episcopos, & Sidonius *epist. 90. ad Theo-
dosium & Valentinianum* operam eorum implorat, aduersus
Episcopos ordinatos inconsulto Pontifice, aduersus quos e-
dita est cõstitutio *in nouellis Cod. Theod. tit. 24 de Episc. ord.* ex Vã-
ron. 6. *to, an. 445.* Floruere tamen ea ætate in Galliis S. Lupus
Dd 2 Tre-

37 Diuisio Galliæ.

38 Hoc tempore Franci Gallias occupare cœperunt.

39 Diminuta erat religio catholica hoc tempore in Gallia.

40 Leo Papa scribit Episcopis Narbonensis & Viennensis Prouinciæ.

41 Ad Nouellam 24. Codicis Theodosiani de episcoporum ordinatione.

[k] Sigon. li. 13. de Imp. Occid. an. 451. & lib. 15. an. 481. R. Gaguinus, P. Aemil. Mausonius in Clodione I in hist. Gall. Zurita lib. 1. c. 1. annal. Aragoniæ. Varon. 6 tom. an. 440.

[l] Varon. 5. to. an. 430. f. 555 & an. 431. fol. 603. & 6. to. an. 442.

Trecensis, Salvianus Massiliensis, & S. Servatus, ex Varonio *6. tom. an. 451.* & coacta sunt Concilia Rhegiense sub Sixto III. Papa, & Valentiniano Imp. & Agathense, sub Cælestino Pontifice, quæ habentur *1. tom. Concil.* & Valense ex Varonio *supra relato.* In Hispania Tarraconensem Prouinciam, Cantabriam & Astures Imperator Occidentalis possidebat, Valentiam & Nauarram, & Regnum Catalanum Galliæ coniunctum, & per Pyrinæos diuisum Araulphus regebat, qui Barchinonæ occisus fuit, idemq; tenuerunt Sigericus, Vualia, Theodoretus & Thurismundus Visigotorum reges, Bethicam Vadali occupabant, à quib. Vãdalosia, & corrupte Andaluzia dicitur, quorum reges Gundericus & Gensericus erant, & cum Vandalis Silingi manebant. Galleciam, quæ erat omnium maxima pars, in qua Lusitania, Barduli, Castelli, & Numantia erãt, Sueui regebant cum quibusdam Silingis, vt Morales *li. 11. c. 14. & 27.* cum aliis memorat ex D. Isidoro *de Vandalis.* Carpetaniam, in qua est Toletanum regnũ, Alani cum Rege Attace moderabantur; quorum gentes, vel Sueui superarunt regnante Rechila, & sociati sunt cum Gothis, vel in Africam cum Vandalis transierunt, in qua re diuersæ sunt sententiæ [*m*] Sigonii, Blondi cum aliis: & Silingi etiam in Bethica deleti per Rechiarium Sueuorum Regem, ex Vaseo & Morale. Quo seculo fœlicior status Ecclesiæ in Hispania erat, licet n. Gothi Arriani essent, & cum eis aliqui catholici ex coniectura tradita, tamen perpauci huc habitabant Galliæ sedem habentes, Romani vero & Hispani oẽs erant catholici Ex Vandalis cum Gensericus primus Arrianus esset, sexdecimq; annis regnaret infestans Hispalẽses Ecclesias, obitũ calamitate plenum Dei iudicio habuit, à dęmoneq; correptus diem extremum clausit. Sed Gensericus filius primo fuit catholicus, & cum eo aliquos ex subditis (vt naturale est caput mẽbra sequi) catholicos fuisse verosimile est, idq; notat B. Isidorus *hist. de Vandalis*, & ex eo [*n*] Varonius. Sueui autem

42 *Sancti, qui in Gallia floruerunt, & Concilia Rhegiense, Agathiense, Vasense.*

43 *Diuisio Hispaniæ.*

44 *Andaluzia: vnde dicta.*

45 *Status Ecclesiæ in Hispania fœlicior, quam in Gallia.*

46 *Gensericus Vandalorum Rex in Hispania catholicus.*

[*m*] *Sigon. li. 11. de Imp. Occid. an. 420. & li. 12. an. 427. Niceph. lib. 14. c. 56. Blond. de declin. Imp. Moral lib. 11. c. 22. & 14. Vas. an. 431. Marian. lib. 5. c. 2.*

[*n*] *Varon. 5. to. an. 409. fol. 287. & an. 428. f. 511.*

autem, qui plures erant, quam omnes alii exteri, licet initio religionem catholicam non profiterentur, tamen cum Rechila eorum Rex Andegabotum eorum ducem expugnantem Bethicam vicisset, illamq; occupasset, & Carthaginensem Prouinciam, quam ex Sigonio [o] à Gothis cœpit, vel à Romanis, ex Morale, anno 447. decessit Emeritæ, cuius gnatus Rechiarius Cæsaraugusta capta cum Romanis bellum gessit, vniuersamq; fere Hispaniam sub dominio habuit ex Iornande *de Gothis* his verbis describente Rechiarii Regnū: *Quibus antea Gallecia & Lusitania sedes fuere, quæ in dextro latere Hispaniæ per ripam Oceani porriguntur, habentes ab Oriente Austrogoniam, ab Occidente in promontorio sacrum Scipionis Romani ducis monumentum, à Septentrione Oceanum, à Meridie Lusitaniam, & fluuium Tagum, qui arenis suis permiscens auri metalla trahit* Is aūt Rechiarius cum Sueuis catholicus extitit ab anno 448. vt auctores sunt oēs historici *de eo tempore* scribentes [p] Itaq; præter Gothos quorum minima tunc in Hispania pars erat, fere oēs alii catholici erant, in Hispania Genserico Vandalorum Rege primo catholico, & Rechiario cum omnib. Sueuis, & omnib. Romanis, & Hispanis, idq; testimonium certum esse potest, cum Gensericus Vandalus primo catholicus, deinde Apostata, dum Africam cum gente Vandalica transiret, in Hispania plures martyrio cruciauit in fide constantes, & in Africa etiam Hispanos catholicos affecit variis cruciatibus, vt Arcadium, Probum, Paschasium, Euthicium, & Paulilum, quorū Vaseus [q] & Morales ex Isidoro *de Vandalis* mentionem faciunt, & Greg. Turonensis de quadam martyre Virgine constantissima memi nit. Item S. Leo Papa *epist* 97. quæ habetur 1. *tom. Concil.* scribit ad Turibium Asturicensem Episcopum, cum florentissima esset Ecclesia Hispaniarum, vt Concilia congregarentur Tarraconensis, Carthaginensis, Lusitaniæ, Galleciæ Prouinciarum, quibus securim admouerent Synodi ad præcidendas radices Priscilliani erroris, & ita patet omnium Prouinciarum tunc Episcopos & præsules esse liberasq; Ecclesias, & antistites ad

47 *Rechiarius Rex Sueuorum & fere totius Hispaniæ cum Sueuis catholicus fuit ab an. 448.*

48 *Martyres Hispaniæ.*

49 *Epistola Leones Papa ad Turibium Asturicensem Episcopum.*

[o] *Sigon. lib. 12 de Imp. Occid. an. 440. & li. 13. an. 447 Moral. li. 11. cap. 24.*

[p] *Isido. de Sueuis in Reciar. Vas. an. 440. & 442. Rode. lib. 2. c. 9. hist. General. hist. Reg. Alfonsi, 1. p. c. vlt. Moral. lib. 11. c. 24. Garib. lib. 8. c. 7. Monarch. Pineda lib 14. c. 22. § 2. & li. 16. c. 7. § 5. Marian. lib. 5. c. 3. an. 448. Varon. 6. 10. an 440. & 448.*

[q] *Vas. an. 441 Moral. libr. 11. c. 23. Greg. Turon li. 1. c. 2. de gloria martyr. Varon. 5. 10. an 427. fol. 505. & in martyrol. 13. Nouemb.*

r Vaſ an. 450. Moral. libr. 11. c. 25. & 26. Varon. 6. to. an. 447. Marian de reb. Hiſp. lib. 5. c. 4.

Concilia in Hiſpania. *Concilium Bracharenſe, Cœnomenſe, & Lucenſe & alia, & quare vnum dicantur Concilium Toletanum*

Concilia in omnibus Prouinciis congregare iuſſerit, & di- 50
uerſa ſint coacta, ex Vaſeo [r] & aliis, in quibus pluſquam
ſexaginta Epiſcopi interfuerunt ex dictis auctorib. & quia
Concilia hæc non leguntur in *1 tom. Concil* ſed vna cum To-
letano primo coniuncta ſunt, vt doctiſſime aduertit Garſia 51
Loaiſa *in annot. Concil. Tolet. primi.* Item & Varonius ſummo cum iudicio obſeruat *6. tom. an. 447.* aliud fuiſſe Concilium, quod ex Prouinciis Carthaginenſi, Luſitana, & Bethica iubet congregari Leo Pontifex, quod fuit Bracharenſe. Aliud Concilium Cœnomenſe in Gallecia, forſan Cœlenobæ cōgregatum. Aliud Lucenſe in municipio Celenenſi. Cum enim Gallecia tunc eſſet ſub Rechiario Sueuorum Rege Catholico, & reliquæ partes ſub Gothis Theodoreto & eius filio Thuriſmundo, & Romanis ex diſcrimine ditionis

In Hiſpania additum eſt illud ſymbolo: Ex Patre, Filioq; procedit.

diuerſorum principum, diuerſis in locis ſeorſum ab inui- 52
cem catholici Epiſcopi Hiſpaniarum conuenerunt, ſed quia vna extitit cauſa conueniendi, vt Priſciliani erroribus ſuccidendis falx immitteretur, vnaque conuocauerit auctoritas Eccleſiæ & Pontificum, vnaque omnium ſententia ex tribus Conciliis, vel pluribus Toletano primo, & ſecundo, Bracharenſi, Lucenſi, Cœnomenſi vnum conflatum, & coniunctum ſub Toletano primo, vt Varonius ad- 53
uertit, additum eſt: *Ex Patre Filioque procedit*: quod ex Hi- 54
ſpania in vniuerſa Eccleſia canitur inter miſſarum ſolemnia, vt opportuno loco aduertemus, & hoc tempore S. Turibius Notarius Leonis Papæ cum aliis clariſſimis viris floruit.

S. Turibius *Tempora Imperatorum vſque ad Momyllium Auguſtulū, Odoacru, & Longobardorum, Iuſtiniani Iuſtini. aliorumq; Orientis Imperatorum.*

Imperio Maximi II. Auiti, Materni, Maioriani, Seueri, Authemi, Olybrii, Glicerii, Iulii Nepotis, Momylii Auguſtuli, cū quo in Occidente tunc intermiſſum eſt nomē Imperatoris, quod in Auguſto cœpit, & vſque ad Auguſtulum per 325. annos ſerie longa durauit, vſque dum Odoacres Herulus Momylio deleto Italiam occupauit, & Theodoricus Oſtrogothus Odoacrē eiecit, cui ſucceſſit Athalaricus, & ei Theodouatus, & Ildoualdus, & Totilas, & Teias,

& de-

& deinde Iustiniano & Iustino imperantibus in Oriente patritii extiterunt Narses, Longinus, & Longobardi incœperunt regnare in Italia ab Alboino Clephis, Autaris, Agilulfus, in Oriente vero imperarunt Marcianus, Leo, Zenon, Basiliscus, Iustinianus, Iustinus, & alii, vt *chron.* Panuini, & apud Sigonium *de reg. Italiæ*, & ex Baptista Egnatio *de Rom. Impp.* patet.

55 *Status Hispaniæ hisce temporibus*

Hisce temporibus sic coniunctis, ne longius nostra protrahatur oratio, in Hispania statᵘ Ecclesiæ huiusmodi erat. Sueui catholici regnarunt Rechiario Rege ab anno 448. qui exitum infœlicem habuit à Theodorico affine rege Visigothorum superatus maxima clade Sueuorum accepta, cum fere omnes interierint, & tandem Maldra catholicus an. 457 ei successit, & Frumarius an. 460. q an. 464. industria Aiacis Galathæ ex B. Isidoro *de Sueuis*, vel Aiacis Galli, ex Vasco, anno 464. ex catholico Apostata Arrianus factus interiit, & cum eo memoria Regum sequentium vsque ad Theodomirum, qui ad catholicam fidem reuersus, eam professus fuit anno 558. & ei Myro successit, & deinde Eboricus, & Andeca, donec Leouigildus oẽs dissipauit Sueuos, & vt catholicos persecutus est, eorum Rege Andeca relegato, & in presbyterum ordinato, vt hæc patent ex Isidoro *de* [*f*] *Sueuis*, Morale, & aliis.

f Moral. lib. 11. c. 30. & 37. cum aliis. Iornandes de reb. Getbicis. Monarch. Pineda lib. 14 c. 22. §. 2. Marian. de reb. Hisp. lib 5. c. 4. cum aliis.

Ex Gothis autem post Ataulphum, Sigericum, Vualiam, Theodoretum, & Thurismundum, qui regionis Hispanæ minimam obtinuerunt partem, Theodoricus extẽdere fines cœpit, & deinde Alaricus, & Amalaricus eius filius, qui cum impubes relinqueretur, gubernauit iure proprio, vel vt tutor eius Hispaniam Theodoricus Ostrogothus, dum factus gubernationis cõpos, regno potitus est, & ei successit Theudius, Theudiselus, Agila, Athanagildus, Liua, Leouigildus, quos recenset Ioannes Magnus *de Gothis*, quibus imperantibus in orbis varietate status Ecclesiæ fere in toto mundo iacturã & ærũnas patiebatur, vt colligit Varon. *6. to. an. 476. fol. 318.* Nam Italiã Odoacer Arrianᵘˢ, Gallias Burgũdiones,

56 *Status Ecclesiæ in omni fere orbe iacturam patiebatur.*

diones, & Gothi Arriani, Franci Gentiles: Hispanias Gothi Arriani: Africam Gensericus Vandalus tyrannus dirus: 57
Orientale imperium Zeno, Euthicianus hæreticus obtinebant, & ita in Hispania Gothi Arriani vigebant, sed Suevi vsq; ad annum *464.* & postea ab anno 558. catholici vigebant. Romani vero & Hispani incolæ constantes in fide catholica manebant, ex Vasco *anno 523.* Morale *libr. 11. c. 41.* 58
& aliis historicis. Idque constat *ex epistol.* Hilarii Papæ *ad Tarracon. Episcopos*, cum ab eis consultus esset in Romano Concilio de quibusdam Episcopis absque eius assensu electis, qui mandatis Pontificis acquiescentes, Episcopatus iniuste occupatos reliquerunt, & eius epistolæ mentio- 59
nem faciunt Morales, [t] Varonius & alii, & habetur *2. tomo Concil.* & *in libr. Epist. Pontific.* Item & Simplicius Pontifex, & Fœlix III. successor ad Zenonem Archiepiscopum Hispalensem Epistolas scripsere extollentes miram in con- 60
seruanda catholica fide diligentiam Hispanorum fuisse, vt habentur *2. tom. Concil.* & *dictarum epistolarum*, & apud Varonium, [v] & alios. Hormisdaque summus Pontifex quinque & plures epistolas ad omnes Hispaniæ Episcopos ad Ioannem Melicetanum, & Salustium Hispalensem, & alios misit, quæ habentur *2. tom. Concil.* & *epist. Pontific.* & fit mentio apud Moralem. [x] Vaseum, & alios, indicatque, quantos progressus in fide faceret natio Hispanorum, cum tempore turbulento tot Concilia celebrarentur ab omni Ecclesia recepta, & quibus vtitur passim in fide confirmãda, & moribus reformandis, & gubernatione recta com- 61
ponenda, vt fuerunt Concilia Tarraconense, Gerundense, ex quibus constat non solum catholicos fidem profiteri Romanæ Ecclesiæ, & templa venerari, sed & monasteria esse, monachosque & moniales strictiorem & perfectiorẽ vitam agentes, vt patet *ex can. 11. Concil. Tarracon.* à Gratia- 62
no *relato c. monachi. 16. quæst. 1.* celebratumque est Ilerdense Concilium, Valentinum, seu Palentinum, ex Loaisa *in collect. Concil. Hispan.* Varonio *tom. 7. an. 531. fol. 169.* Cæsaraugustanum,

Epistola Hilarii Papæ ad Hispanos.

Epistola Simplicii & Fœlicis III. Pontificum.

Epistola Hormisdæ Papæ ad Hispanos.

Tarraconense, Gerundense, Ilerdense, Cæsaraugustanum, Valentinũ, Bracharẽse, Lucense, Toletanũ 2. Concilia in Hispania

Monachi hoc tempore in Hispania vigebant.

Ad c. monachi, 16. q. 1.

[t] *Moral. li. 11. c. 32. Varon. 6. to. an. 465 fol. 266. Vas. an. 467. Marian. lib. 5 c. 4. an. 464.*

[v] *Varon. 6. to. an. 482. Moral. lib. 11. c. 36. Marian. li. 5. c. 5. an. 483.*

[x] *Moral. lib. 11 c. 43. Vas. an. 517. Marian. li. 5. c. 7. an. 527 Varon. 6 to. an 517. fol. 680.*

ſtanum, Toletanum, quod dicitur ſecundum, Bracharenſia tria, & duo Lucenſia ſub Regibus Sueu..rum catholicis, vt habentur *2. tom. Conc. l. & in collect.* Ga. ſiæ Loaiſæ, & apud Panuinum *in chron. Eccleſ.* & alios [y] circa tempora variantes. Quo ſeculo, vt iuuarent e.us ærumnas, & in fide

63 *S. Gregorius Montanus & alii clariſsimi viri floruerunt hac ætate.*

confirmaı ent fratres, excellentes & clariſſimi viri illuſtrarunt Hiſpanias, S. Gregorius Mont. nus præſul Toletanus, *ex* cuius *libris* conſtat, quantum vigeret fides catholica in Hiſpania & ampliata eſſet, Iſidorus Epiſcopus Pacenſis, S. Martinus Dulmienſis Conciliorum Bracharenſium auctor, Iuſtus, Vrgelitanus, Iuſtinianus, Valentinus, Nebridius, Elpidius, quatuor germani fratres Epiſcopi, Aprigius Pacenſis Epiſcopus, S. Hemilianus, D. Laureanus Hiſpalenſis, antiſtites, Eugenius Carthaginenſis, B. Fulgentius Rupenſis Epiſcopus, quem Toletanum ex Volaterr.no facit Vaſeus *anno 496.* pluresque alii & innumeri, & quorundam eorum fit mentio ap ud Iſidorum *de viris illuſtribus*, & Beatum Ildefonſum *eodem tractatu*, & auctorem incertum editum *in collect. Concilior.* Garſiæ Loaiſæ, & apud Trithemium *de ſcriptoribus Eccleſ.* Mar anam, Ambr. Moralem, [z] Vaſcum, & alios, qui mira-

64 *Athanagildus catholicus occulte.*

cula in Hiſpaniæ regnis accidiſſe hac ætate referunt, & Rex Athanagildus catholicus occulte fuit, ex Luca Tudenſi *æra 587.*

Vltima tamen in Hiſpania Arrianæ ſectæ imponitur falx, quæ eam præcidit in martyrio Regis Ermenigildi, qui vt granum frumenti in terra mortuum *Ioan. 12.* fructum vberrimum Eccleſiæ Hiſpaniarum dedit, is enim cum Leouigildum Arrianum dirum & ferocem Eccleſiæ hoſtē ha-

65 *De martyrio Ermenigildi Principis, & filii eius Hermenigildi.*

beret, plures martyrio afficiens, q nolent dep onere fidem catholicam, vt martyria & miracula [a] plura referūt Greg. Turonenſis, & Varonius, id Hermenigildus filius catholicus & catholicorum Rex non ferre valens, & à patre, quod Romanæ Eccleſiæ religionem ſequeretur, cruci. tus, auxilium à Myrone Sueuorum Rege catholico petens, vt patrē

[y] *Varon. 6 to. an. 517 f. 168 & 7. tom. an. 531. fo. 108. & an. 563. f. 486. & an. 572. fol. 542. & an. 569. fol. 531. Moral. lib. 11. c. 43. 45. 49. 52. 54. 57. 62. & 69. Vaſeus ab an. 525. Marian. lib. 5. c. 6. cum al n. Genebr. ab an. 523. Gener. Hiſt. 2. p. c. 37. & 39.*

[z] *Moral. lib. 11 c. 49. 52. & 58. Vaſeus ab an. 496. Marian. lib. 5. c. 6. Varon. 6. to. an. 517. cū aliis, & 7. to. an. 572. fol. 543. & an. 583. f. 503. & in martyr. 4. Iul & 28. Maij*

[a] *Greg. Turon. de glor. conf. c. 12. 13. & 14. & de glor. mart c. 82. Varon. 7. to. an. 583 fol. 600.*

Ec vita-

[a] Beda in mar. Varon. 7. to. an. 584 fol. 608. Moral. li. 11. c. 64. 65. 66. & 67. Vas. an. 584. Marian. lib. 5. c. 12. & 13. Roder. l. b. 2. c. 14. P. Aemil. Mauson. Gaguinus in Clotar. Greg. Turon. li. 5. c. 38. & lib. 6. c. 43. & lib. 8. c. 28. Valer. 3 p. c. 19. Pale. 2. p. c. 19. de Leouig. Rege

[c] Greg. Turon. lib. 8. c. 46. Roder. li. 2. c. 14. Moral lib. 11. c. 71. Vas. an. 586. Ioan. Magn. lib. 16. c. 9. hist. Goth.

[d] Varon. 6 to. an. 475. Sidon. Apol. l. 7. ep. 1. 6. Greg. Turo li. 2. c. 25. & 32

[e] Sigon. li. 15. an. 484. de Imp. Occi. Varo. 6. t. an. 458 f. 1 1 & an. 48 f. 371. Aimoin. l. 1. c. 13

vitaret, exercitumque colligẽs tandem à patre obsessus est, qui cum æquum non putaret vltima manu cum patre congredi, & se in periculo eum occidendi constituere, potius eligit à patre capi, quam victoriam consequi, & ita captus carcere inclusus, immaniq; ferro ligat⁹, securi cerebro percusso naturæ concessit, & cœleste regnum Rex & martyr adeptus est, sociante animam psalmodia suaui Angelorum, quæ audita est, & dum tenebræ essent in nocte Paschatis resurrectionis, qua occisus est, in silentio nocturno lampades fulgore plenæ visæ sunt, Angelis celebrantibus dulcissimo cantu constantiam matyris, vt B. Gregorius Papa eius ætatis locupletissimus & fidedignus auctor scribit *libr. 3 dialog. c. 31.* & apud Gratianum refertur, *c. cæpit. 24. q. 1.* & ita supplendi sunt B. Isidorus *de Gothis*, & Greg. Turonensis, dum referũt in exilium missum Ermenegildum, nam post illud martyrii coronam suscepit, vt Ecclesia celebrat, & omnes [b] auctores consentiunt, qua etiam gloria martyrii honoratus est filius eius Hermenigildus habitus ex Iugunde coniuge catholica, & innocens ab auo occisus est, qui postea Leouigildus (ex Luca Tudensi, *æra 160. in eo*) extremo vitæ pœnitẽs catholicus obiit, commendans Leandro Hispalensi Recharedum, quod & confirmat [c] Greg. Turonensis & alii. 66 *Ad c. cæpit, 24. q. 1.* 67 *Ermenigildus filius Hermenigildi martyr.* 68 *Leouigildus obiit catholicus.*

Hisce temporibus in Gallia ex Francis regnarunt Clodio, Merouæus, Childericus, Clodouæus, Childibertus, Clotarius, Theodoricus, Clodomirus, filii Clodouei, Cherebertus, Chilpericus, Guntramus, Sigibertus, & Clotari⁹ II. Status Ecclesiæ Galliarum hisce Regibus dominantibus scribitur à Varonio, [d] ex Sidonio Appol. & Greg. Turonensi, quod Franci Pagani Gentiles essent, Burgundiones Arriani, & Gothi, Romani tamen & Galli incolæ catholici, donec tandem Clodouæus Rex, qui cœpit regnare an. 48. vel 484 ex Varonio anno 386. omnem Romanorum ditionem, quam in Gallia habebant Q. Fabii & Iulii Cæsaris seculo sibi occupauit illis deletis, fines regni Francorum extendendo, ex Sigonio, [e] quo anno 486. Crotildem catholi- 69 *Status Ecclesiæ Galliarum vsque ad Clodouæum.*

70 *Conuersio Clodouæi.* tholicam filiam Gundibaldi Burgundionum Regis duxit in vxorem, eiusque optimo & salutari consilio post baptizatos filios, cum victoriam Christi nomine amplissimam ex Alemanis summo discrimine constitutus reportaret anno 495. sequenti an. 496. baptisma sacrum suscepit à Rhemigio, & post eum fere omnes Franci, cuius in baptismo admirabilia euenere, de quibus postea agendum erit capite ad eam rem opportuno, vt auctores sunt Gregorius Turonensis, [f] Aimoinus, & alii rerum Galliarum scriptores. Hac que ætate S. Rhemigius Rhemensis præsul, S. Leonardus, S. Seuerinus, S. Patiens Lugdunensis, Auitus, Sidonius Apollinaris, & alii clarissimi viri in Gallia floruerunt, pluraque celebrata sunt Concilia, Lugdunense secundum, Aurelianense quartum & quintum, Turonicum, Parisiense, Auerniense, & ante Clodouæum Arausicanum, Vasense, Carpetorense, Arelatense, vt habentur *2. tom. Concil.* & apud [g] Varonium, & alios.

de gest. Franc. Hincmarus in vita S. Rhemigii.

71 *Clodouæi tempore status Ecclesiæ Galliarum.*

72 *Clarissimi viri in Gallia & Concilia.*

[f] *Greg. Turon. lib. 2. c. 30. & 31. Aimoin. supra. P. Aemilius, Gaguinus, Massonius in Clodouæo. Varon. 6. to. an. 499. fol. 535.*

Sed quia omne robur, omnesque vires & neruos in hac causa constituit Gallia, ex eo quod mira & diuinitus concessa fuit conuersio Clodouæi, inde argumentum sumendo, quod prius Rex & Regnum Catholicum fuerit, quam Hispanum, conferendo tempora, tam præterita, quæ recensuimus, quam præsentia etiam florentissima hoc Galliæ seculo, & collatis vbique rebus, quod superius regnum sit, iudicari poterit, epilogum & summam omnium, quæ superius narrata sunt, colligendo, si tempora anteacta memoremus computatione temporum, quod prius in vniuerso regno, & priuatis gentibus & Prouinciis fides catholica in Hispania, quam in Gallia viguerit, nemo est, qui ex scriptis auctorib. & citatis locis calumniari possit. Secundo, si post cladem acceptã in Ecclesia ob corruptissimos hominum mores, & gentium exterarum inuasiones tempus attendatur, in quo asserunt Galli prius Francos in Gallia, quam Gothos in Hispania ad fidem veram redactos, hoc ad rem, de qua agitur, parum, aut nihil nocere poterit, nam

[g] *Varon. 6 to. an. 482. 490. 463. & 475. & 7. to. passim S. Anton tit. 11. c. 18. & 19. Monarch. 2. p. lib. 16. c. vlt. §. vlt. Panuinus in chron. Eccles. & Genebrard. dictis annis.*

73 *Collatio Ecclesiarum Hispaniæ & Galliæ.*

Ee 2 nunc

nunc non de Gothorum sede sed Hispanorum dignitate agitur, & de Gallorum gloria Hispani autem incolæ licet cũ Gothis commiscerentur, tamen catholici, & sequentes ritus & religionem Romanæ Ecclesiæ perstiterãt, & digniores sunt excelsiori præmio, cum in tot procellis, vt rupes in medio fluctuum exagitata, nunquam defuerit nec ictu oculi minimo eorum fides & religio, & ita illi constantes in ea conseruarunt libertatem, iura, priuilegia, dignitatem, & omnem regni totius eminentiam, nec illis currit præscriptio impeditis ab hostibus, si omni in regno religio non fuerit, *ex not. per text. cap. 1. de præscript.* nec delictum Gothorũ etiam Regum Hispanis, *ex R. delictum, de R. I. in 6.* nocere debet, cum perditorum numerus, vt Liuius auctor est, bonorum cœtum fœdare non possit, culpa semper auctorem sequitur, *l. sancimus C. de pœnis,* & ignominia culpam, innoxius vero minime notandus est, sed licet hac in re omne ius faueat Hispanis, quamuis tempora Clodouæi attendi deberent, nec in eis cedendum Gallis erit: Gallia n. tam Clodouæi, quam filiorum eius ætate diuisa erat, nam partem Burgundiones occupabant, qui erant Arriani, in qua re confirmanda, ne testes alienos adducamus, audiamus Greg. Turonensem Gallum *li. 2. c. 32. hist. Gall.* hæc proferentem: *Tunc Gundobaldus & Godesilus fratres regnum circa Rhodanum, aut Ararim cum Massiliensi Prouincia retinebant, erant autem tam illi, quam populi eorum Arrianæ sectæ subiecti.* Et c. 34. de Gundebaldo loquens: *Illa iste ratione confusus vsque ad exitum vitæ in sua insania perdurauit, nec publice æqualitatem Trinitatis voluit confiteri.* Quod & Varonius *6. to. an. 476. fol. 318* confirmat, & Forcatulus Gallus *de Gal. Imp. & philos. fol. 380.* de Gundebaldo Rege loquens ait: *Non enim his cancellis, quibus hodie Burgundia regnum continebatur, sed Massiliensem vsque Prouinciam manauerat, tamen Clodouæo pendere tributum cogebatur, vir alias implacatus, imo implacabilis.* Aliam partem Galliæ Ostrogothi Arriani possidebant Theodorico Rege Italiæ imperante, quam an. 530. recuperasse

74 *Gallia plures Prouinciæ hæretica, & Gentiles Clodouæi & filiorum eius tempore.*

rasse Gallos auctor est Sigebertus *in chron. an.530.* Aliam aũt
magnam Galliæ partem Narbonensem & Aquitanam Vi-
sigothi Arriani obtinebant, & quamuis aliquam eius partẽ
Clodouæus expugnauerit Alarico ex ea pulso, tamen post-
ea recuperauit vsq; ad Rhodanum Amalaricus filius Ostro-
gothis opem ferentib. vt ex Procopio, Isidoro, & Iordano
notant [*h*] Sigonius, & alii: imo adhuc Gentilitatis ritu im-
molare Francos hostias humanas Procopius *libr.2. de bel. Gal.*
auctor est. Deniq; diuisum varie postea fuit inter filios Clo-
75 douæi eo obeunte regnum ex P. Æmilio, Mausonio *inceis*,
& Sigonio, [*i*] & aliis. Itemq; non omnis Gallia, nec maior
pars hoc tempore Clodouæi & filiorũ, & deinceps fuit ca-
tholica, antequã vniuersa Hispania fuisset, cum & Reccha-
redi tempore Hispaniæ Gothi Arrianam expulerint hære-
sim radicitus & omnino. & adhuc in Gallia Narbonensi &
Aquitana, quæ Gallia Gothica dicebatur, eradicari non
potuit Atthaloco Arriano Episcopo, qui ex obstinatione
Arrius dicebatur, impediente, vt auctor est Greg. Turonẽ-
sis *li.9.c.15. hist. Franc.* Morales *li.12.c.1.* itaque si attendantur
Reges, primo Rechiarius Rex catholicus extitit, & succes-
sores cum Sueuis, & fere Hispania omnis, cum eam obtine-
ret Rechiarius, ita quod maiorem in ea partem possideret,
quam Clodouæus Galliæ, & denique adhuc Hispania vna
voce Gothorum & omnium incolarum Romanæ Ecclesiæ
fidem profitente, Galliarum quibusdam prouinciis Arria-
na secta vigebat. Denique si inter Gothos & Francos ab o-
rigine eorum repetito principio contentio esset, vtra natio
prius Ecclesiam agnouerit, Gothi multo antequam Franci,
cum quælibet natio in paterno situ maneret, fidem rece-
76 pere, quia vt docuimus superius, Gothi catholici erant, do-
nec à Valente Imp. decepti fuerunt, & in Concilio Nicæno
Episcopi Gothorum extitere, non vero Francorum & con-
stantes martyres ex Gothis leguntur, vt B. Hieronymus &
Chrysostomus eorum fidem extollunt, [*k*] quæ in quibus-
dam firma semper fuit *ex superioribus locis memoratis*, neque

Ratiocinatio & argumentum, quod prior in Hispania vniuersa fides catholica floruerit, quam in Gallia, & Reges Hispaniæ prius catholici extitere.

Gothi prius catholici, quam Franci.

h Sigon. lib.16. de Imp. Occid. an.508. Morall. lib.11.c.46. Marian. lib.5.c.7.

i Sigon. lib.16 de Imp. Occid. an 444 & 499. Taricagno cap.1 historiæ annis. Marian. lib.5.c.7. an.536.

k Ioan. Magnus lib.16. c.25. hist. Gothor. in protes. Conc. Basiliensis.

quod decepti sint, donec resipuerint, illis vitio verti debet, qui catholici extiterunt, cum ea mutatio in omnibus gentibus referatur, vt de illis dici possit, quod de Romanis Liuius: *Nulla vnquam gens tam modesta, tam morigerata reperta fuit, qua non aliquando improbos homines ediderit, Romaque ipsa non vnum, aut alterum scelestum ciuem, sed nefariorum hominum cateruas in vnoquoque fere seculo à suis laribus misit.* Itaque non Arriani Gothi decepti à Valente delere poterunt gloriam Gothorum, qui martyres pro fide, qui doctores Ecclesiæ, qui religione excellentes, qui priores Francis in fide extitere. Item cum iure vnus collega retineat iura totius collegii, & conseruat [l] aliis deficientibus: ita in Hispania prę ter id, quod Hispani incolæ Gothis regnantibus catholici extitere, etiam alii nunquam subiici potuerunt à Gothis, nec deuinci, vt Astures & Cantabri, qui omni Gothorum tempore sui juris effecti fidem retinuerunt, & cum ea iura Hispaniæ religionis, q̃ in eis mansit, sicut etiam accidit, cũ à Sarracenis maior pars Hispaniæ vastata est vt auctor est P. Æmilius *lib. 2. in Carolo Marcello* hæc proferens: *Omnis Visigothorum nobilitas, Rodericusq; Rex cecidit, tota Hispania in ditionem Sarracenorum venit, præter Astures & Cantabros, qui mortalium vltimi in Romanorum ditionem venerant, & nouissimi ab eis defecerant, & cum Visigothi Hispanis iura darent, nunquam imperatum fecere suis legibus vsi.* Ioannes Magnus *lib. 16. cap. 27. in hist. Gothorum* agens de Sarracenorum oppressione: *Biennii spatio omnem fere Hispaniam occupant, præter Astures & Cantabros, qui sicut olim nouissimi in ditionem Romanorum concesserunt, ita labente Romano Imperio se solum tum natura loci, tum viribus, & armis protegentes, fidem Christi tutati sunt, vt neque primum Gothis, neque deinde Sarracenis vsquam concesserint.*

[l] *Doctores. c. 1. de elect. Lamb. 2. p. libr. 2. de iure patronat. q. 5. art. 19. nu. 5.*

77 *Astures & Cantabri nunquam à Gothis deuicti, sed semper ab eorum iugo liberi, & semper fidem sunt complexi.*

CAPVT

Caput X.

QVO A RECHAREDO VSQVE AD ÆTATEM hanc, status Ecclesiæ in regnis Hispaniarum & Galliarum describitur.

VM fidem Hispanorum Regibus fidam, Christo vero fideliorem, nullæ vnquam gentes corrumpere & violare potuissent, ipsa natio Hispana vbique & semper in fide constans & firma, cādore & luce religionis suæ tenebras & caliginem doctrinæ Arrianæ exterminauit, & post innumerabiles clades respirans, tādem lugubria vestimenta deponit, accipiens à Domino suum diuinum oraculū, oleum gaudii pro luctu, pro cinere coronā, pro spiritu mœroris pallium laudis, Ecclesiis iā ab impietate prostratis, ad fidem restitutis, sacrisq; canonibus Conciliorum pristino nitore florescentib. & postliminio reuocata exule doctrina euangelica. Cum n. an. 587. pa-
1 De conuersione Recharedi, & Visigothorum. tre Leouigildo defuncto, & catholice cōmendante B. Leandro Recharedum filium, ex Luca Tudensi, & Ioan. Abbate Vclariensi eius ętatis auctore, & aliis *capite superiori* relatis, ei successit Recharedus filius à B. Leandro & Fulgentio institutus, & ab initio regni catholicus, caputq; alii Gothi, vt membra sequentes euangelicam induerunt doctri-
2 Constantia Hispanorū superauit perfidiam in religione Visigothorum. nam, exuentes Arrianam sectam, & ex constantia Hispanorum in fide superati, victoriam ex se ipsis habentes, errorēque deponentes, vna voce profitentes fidem Romanæ Ecclesiæ, insigne illud & diuinum celebratum est Concilium Toletanum, quod dicitur Tertium; vbi omnes vno ore vnā fidem fatentur, iuxta præceptum B. Leandri ante Concilium monitum, vt ex fine Concilii patet illis verbis: *Superest autem, vt*

tem, vt vnanimiter omnes vnum regnum effecti, tam pro stabilitate regni æterni, quam pro fælicitate cælestis Dominum precibus adeamus. Antea enim Hispani seorsum ædes sacras, ceremonias, ritus, & religionem habebant, gensque alia à Gothis distincta, vt religione sic nomine fuit, sed post fidem à Gothis acceptam vnum regnum, vna gens efficiuntur, ita vt deinceps vna fide vnum nomen habuerint, quam gloriam religionis assequendæ ex Hispanis mutuasse & accepisse, Recharedus *in oratione habita in eo Concilio Toletano* apertissime profitetur, hæc proferens: *Vos tamen Dei sacerdotes meminisse oportet, quantis huiusque Ecclesia Dei catholica per Hispanias aduersæ partis molestiis laborauerit, dum & catholici constantem fidei suæ tenerent & defenderent veritatem, & hæretici pertinaciore animositate propriam niterentur vindicare perfidiam. Me quoque, vt re ipsa conspicitis, calore fidei accensum in eo Dominus excitauit, vt depulsa obstinatione infidelitatis, & discordia summoto furore, populum, qui sub nomine religionis famulabatur errori, ad agnitionem fidei & Ecclesiæ catholicæ consortium reuocarem. Adest enim omnis gens Gothorum inclyta, & fere omnium gentium gemina virilitate opinata, quæ licet suorum prauitate doctorum à fide hactenus vel vnitate Ecclesiæ fuerit catholicæ segregata, toto mecum adsensu concordans eius Ecclesiæ communione participatur, quæ diuersarum gentium multitudinem materno sinu suscipit & charitatis vberibus nutrit, de qua Propheta Esaia cap. 56. canente dicitur; Domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus. Nec sola Gothorum conuersio ad cumulum nostræ mercedis accessit, quinimo & Sueuorum gentis infinita multitudo, quam præsidio cælesti nostro regno subiecimus, alieno licet vitio in hæresim deductam, nostro tamen ad veritatis originem studio reuocauimus.* Vnde colligitur primo omnes Hispanos incolas catholicos extitisse, dum Rex solum Gothos & Sueuos conuersos ad fidē proferat, & alios constanter defendisse religionem: Secundo, quod Gothi priusquam deciperentur à doctoribus suis, & Valente, fidem profitebantur catholicam: Tertio, quod Sueui in Hispania catholici alieno illius Aiacis vitio in hæresim dilabuntur, & postea iterum iam cōuersi Leouigildi tyran-

Post fidem a ceptam ab Hispanis qui fide distinguebantur Gothi omnes vna gens efficiuntur.

tyrannide à fide deuiarunt, non tamen omnes, sed multitudo, vt Rex inquit. Synodus autem hæc Toletana habita est anno 589. vt patet *2. tom. Concil.* vbi refertur, & *in collect. Concil.* Garsiæ Loaisæ, & apud Moralem, [a] Vaseum, & alios, huiusque conuersionis fit mentio in *omnibus annal. veterum scriptorum,* Reginonem *libr. 1. in Mauritio*, Isidorum *in chron Gothor.* [b] Greg. Turonensem, Lucam Tudensem, & alios. Quam grata fuerit Deo hæc reductio ad religionem veram, euentus belli in Gallia habiti declarauit; cum ex Isidoro *de Gothis in Recharedo*, nulla vnquam maior in bello in Gothis Hispanis vel similis extitit victoria, nam cum Guntheranus oppugnaret ditionem Narbonensem Galliæ, quam Recharedus obtinebat, Claudius Lusitaniæ dux à Recharedo missus cum trecentis plus minus militibus sexaginta ferme hominum millia occidit, partim fugauit dispoliatis eorum castris, ex Ioanne Velclariensi eius seculi auctore, cuius victoriæ Vaseus *anno 588.* & Greg. Turonensis, [c] & omnes meminere, cumque religio catholica floreret in Hispania, frequenter Concilia celebrabantur eo tempore, vt Hispalense, Narbonense in Gallia Gothica, Cæsaraugustanum, Toletanum IV. Oscense, Barchinonense, & alia, quæ habentur *2. to. Conc. & collect.* Garsiæ Loaisæ, & apud Vaseum, [d] Moralem, & alios fit mentio. Hocque aureo Hispaniæ seculo aurei illi doctores fratres Sancti, Fulgentius, Leander, Isidorus vterque Hispalensis præsul, Sancta Florentina, Mausona Emeritensis Episcopus, Ioannes Abbas Velclariensis, cuius meminit Trithemius, & Isidorus *de viris illustribus*, Tonantius Episcopus Palatinus, Sanctus Prudentius, Fœlix, Euthypius, Seuerus, & alii, per Moralem & Vaseum [e] citati, *& vt sol inter sydera cælestia effulsit Recharedus, quo imperante fortunatum & faustum Hispaniæ regnum floruit, nam victis Arrianis Gallis, & Romanorum aciebus, qui occupauerant Hispaniæ partem*, inquit Lucas Tudensis, *tanta fuit gloria Gothorum illorum tempore, vt non viderentur bella tractare pugnan*-

Ff do, sed

Left margin:

4 Victoria Recharedi ex congressione cum Gallis.

5 Hispalense, Narbonense, Toletanum IV. Oscense, Barchinonense, Cæsaraugustanum, & collect. alia celebrantur Concilia.

6 Sancti qui in Hispania floruerunt, Fulgentius, Leander, Isidorus, & alii.

7 Laudes Recharedi.

Right margin:

a Moral. lib. 12. c. 4. Vas. an. 589. Varon. 7. to an. 589. f. 644. Marian. lib 5. c. penult.

b Greg. Turon. lib. 9. c. 15 hist. Fran. Roder. li. 2. c. 15. Lucas. Tudens. ara 638. Varon. Marian. Morales, Vaseus loco citato. Volater. relatus à I. Magno li. 16. c. 10. Goth hist.

c Greg. Turon. lib. 8. c. 30. Moral. lib. 12. c. 2. Varon. 7. to. an. 588 Iul. 633. Magnus li. 16. c. 10. hist. Goth. Luc. Tudens. supra. Valera 3. p. a. 20. Gener. hist Hisp. 2. p. c. 40.

d Vas. ab an. 585. Moral. li. 12. c. 5. & 7. Marian. lib. 5. c. pen. & ult.

e Moral. li. 12. c. 5. & 6. Vas. ab an. 589.

do, sed quasi in palaestra lusibus delectari, vbique enim prosternebant victores, prudens & pius erat Princeps, & Prouincias, quas pater praelio conquisierat, iste pace firmauit, aequitate deposuit, moderamine erexit, fuit enim placidus, mitis, egregiae bonitatis, tantamque in vultu gratiam habuit, & tātam in animo benignitatem gessit, vt in omnium mentib. influens, etiam malos ad affectum amoris sui attraheret, adeo liberalis, vt priuilegia Ecclesiarum & praedia, quae patria labes fisco associauerat, cum augmento multiplici iuri proprio restauraret, adeo clemens, vt populi tributa saepe indulgentiae largitione laxaret, multos etiam ditauit rebus, plurimos sublimauit honoribus, antiquos Hispanos & Romanos sibi subditos vna cum Gothis eiusdem conditionis esse instituit, nullusque captiuam Christiani filiam iugo seruitutis opprimi passus est, opes suas in miseris, thesauros in egenis recondens. Hactenus Lucas Tudensis. Et ita hisce titulis ornatus est, & aliis excellentioribus decoratus, frater martyris Ermenigildi, consobrinus Sanctorum doctorum Fulgentii, Leandri & Isidori, patruus martyris filii Ermenigildi, fidei restaurator, pater patriae, Apostolus Visigothorum, Gallorum & Romanorum domitor, legislator Hispaniarum, cum ipse anno se to, ex Luca Tudensi, Gothicas leges in compendium reduxerit, hac vna laude dignus, quod post eum Dei optimi maximi beneficio nullus in Hispania Rex labe haeresis infectus fuerit, vt vsque ad tempora sua testatur Alfonsus Cartagena *in anacephal. Regum Hispan. cap. 27.* & deinceps vsque ad foelicissimum seculum Philippi III. catholici & eximii Regis nostri certa fide possumus asserere, omnes Reges Hispaniae, (qui recta linea à Recharedo non deficiente prole descendentium deriuantur, ex Morale *libr. 12. cap 8.*) catholici regnarunt, & obedientes Sedi Sanctae Apostolicae Romanae, omneque regnum cum subditis catholicum extitit, nunquam à fide discedens, immo pro ea cum omnibus Sarracenis & hostibus aliis Ecclesiae fortiter pugnans. Recharedus autem, vt se gratum Deo & Sanctis, quos propitios habuit, exhiberet, auream coronam Gerundae ad altare diuini Foelicis obtulit, vt ex Iuliano Po-

8 *Tituli Recharedi.*

9 *A Recharedo omnes Hispaniae reges catholici ac omnes subditi.*

no Pomerio, & Roderico Toletano & aliis, Vaseus [*f*] &
10 Morales memorant, Gregorioque magno Pontifici Romano ex eisdem munera aurea & gemmarum misit, Romanam sedem, vt caput agnoscens, & trecentas vestes pauperibus B. Petri largiendas concessit, & ab eo ad Pontificem esse munera missa Gregorius Pōtifex testatur mittens ei sanctorum reliquias, *in epistolis*, maxime *libr.* 7. *epistol.* 126. *scripta Recharedo*, vbi recenset hæc verba in eius laudem: *Explere verbis, excellentissime fili, non valeo, quantum tuo opere tua vita delector audita, quippe diebus nostris virtute miraculi, quod per excellentiam tuam cuncta Gothorum gens ab errore Arrianæ hæresis in fidei rectæ soliditate translata est, exclamare cum Propheta Psalm.* 66. *libet: Hæc est immutatio dexteræ excelsi: Cuius enim vel saxeum pectus tanto hoc opere cognito non statim in omnipotentis Dei laudibus, atque in tuæ excellentiæ amore mollescat. Hæc me fateor, quæ per nos acta sunt, sæpe conuenientibus meis filiis dicere, sæpe cum eis pariter admirari delectat. Hæc me plerumque contra me excitant, quod piger & inutilis, tunc inerti otio tepeo, quando in animarum congregationibus pro lucro cælestis patriæ Reges elaborant, quid enim? itaq; ego in illo tremendo examine iudicii venienti dicturus sum, si tunc illuc vacuus venero, vbi tua excellentia greges post se fidelium ducet, quos modo ad veræ fidei gratiam per studiosam & continuam prædicationem traxit.*

10 Recharedus munera mittit Romano Pontifici & Pontifex Gregorius ei sanctorum reliquias.

11 Gloria Regum Hispaniæ, qui ex testatione Pontificis doctores fidei in regnis extiterunt.

Vnde patet quantum gloria excellant Reges Hispaniarum, qui non solum in humanis & temporalibus domini, sed in spiritualibus Apostoli & doctores fidei in regno Gothorum exiterint, idque non auctoribus apocryphis & leuibus, sed ipso Pontifice summo, & adeo eximię sanctitatis, vt Gregorio Magno testante, non semel, sed sæpe, vt *libr.* 7. *epist.* 124. *ad Claudium missa, & alia B. Leandro epist.* 125. *li.* 7. quem ita vnice & ex animo dilexit D. Gregorius, vt ei dicaret opera Moralium in Iob, & dum mitteret hoc amoris testimoniū *li.* 4. *epist.* 46. *indict.* 13. *c* 90. protulit: *Quanto ardore videre te sitiā, quia valde me diligis, in tuis tabulis cordus legi, sed quia lōgo terrarū spatio disiunctū te videre nō queo, vnū quod mihi de te dictauit*

12 Leandro dicauit B. Gregorius opus Moralium & testimonium amoris, quem erga eum habuit

charitas, feci, vt librum regulæ pastoralis, quem in Episcopatus mei exordio scripsi, & libros, quos in expositione B. Iob iam dudum me fecisse cognouisti, sanctitati tuæ communi filio Probino presbytero venienti transmitterem. Finemque facit epistolæ his verbis: *Quando ei parum loquor, quem magis omnibus diligo.* Et tandem naturæ concessit Toleti Recharedus, de cuius obitu Ioannes Magnus *libr. 16 c. 10.* inquit: *Tantus vbique luctus audiebatur, vt vnaquaque domus suum præcipuum amicum amisisse putaretur.*

15 Hoc seculum Hispanis fortunatum, Gallis etiam fœlix fuit, cum id B. Gregorius *libr. 4. epist. 6. indict. 14. c. 106.* indicet, Childiberto Regi Francorum scribens, *& epist. 5. c. 105.* Brunechildi Reginæ, *& lib. 5. epist. 11. c. 151. indict. 14* commendat fidem Gallorum, auxilium ab illis aduersus Longobardos petens, excitando ad id conferendum laudibus religionis, vt facilius mouerentur, vt vicini finitimi ad opem ferendam, sed etiam corruptis moribus viuere idem B. Gregorius *epistol. 58. lib. 5. c. 158. indict. 14.* scribit Theodorico, & Theodoberto, eos, ad mittēdos Episcopos qui Britannos ad fidem redigant, hortando, cum in hac re negligenter & ignaue se gesserint, & ad eos mittit literas *libr. 7. epistol. 120. cap. 120. indict. 2.* suadens, vt vitium simoniæ quo Episcopatus venduntur, è regno eradicent. Item & Galliæ Gothicæ incolæ adhuc proterui, & duræ ceruicis in conuersione manebāt Atholoci seu Vitalogi Episcopi Arriani prædicatione & Granistæ & Vildigerni comitum tyrannide, qui catholicos martyriis cruciabant, vt ex B. Gregorio Turon. *libr. 9. c. 15 histor.* Morales *libr. 12. cap. 1.* refert, & Chilpericus Rex Francorum hæresi laborabat, vt *cap. seq.* ostendemus, sed in hoc statu, cum vtraque Hispana & Gallica Ecclesia in fide catholica & obedientia sedis Apostolicæ existerent, & deinde permanserint, sistamus gradum, nec ad alia progrediamur tempora sequentia, cum nostri instituti solum sit, statum Ecclesiæ vniuscuiusque regni describere, & temporum serie facta computatione osten-

Status Ecclesiæ Gallicarum fœlix hoc tēpore, licet adhuc durarent aliquæ hæreses, & corrupti essent mores.

ne ostẽdere Hispanum regnum in religione catholica profitenda antiquius esse, quam regnum Galliæ, & ideo honoratiore loco dignius, quod vsque ad hæc tempora ostendimus, nec deinceps de cæteris agendũ erit, cum in vtroque regno fides manserit, firmior tamen & constantior in Hispania, à qua nunquam Hispani decesserunt, nec
14 solum in labem & notam hæresis inciderunt, sed nec in suspicionem, quam omnino vitare student, quod de Gallis ex misera temporum calamitate non potest affirmari, cum plurimi eorum, & maxima pars Ecclesiam illam vnice à sede Apostolica dilectam, ornatam beneficiis, cum vnica sit & integra, scindere & dilacerare hæresibus contendant, & vexauerint fideles catholicos, & nunc eiicient. Et ex hoc commendatur Hispania, quod in ea nunquam defecit fides cathol ca, à prædicatione B. Iacobi, & post-

Firmior manet fides in Hispania quam in Gallia.

15 *Nunquam in Hispania defecit fides.*

16 quam Recharedum Regem habuit, omnes Reges primo ex eius sanguine orti sunt, secundo nunquam à fide discesserunt catholica, vt notat Bozzius *de signis Eccles. libr. 20. sign. 83. cap. 3.*

Quod clades accepta à Sarracenis non nocuit Hispanis.

Nec fidissimæ religioni Hispanorum obiici potest clades illa Roderici tempore illata, qua maxima Hispaniæ
17 pars à Sarracenis occupata fuit, & illius occasione declinare cœpit regni fastigium, & extingui Gothorum genus & nomen, nam id non nocuit Hispanis, immo vt de cæco à natiuitate in Euangelio profertur, quod cæcus natus est, vt manifestaretur gloria Dei, ita hæc calamitas euenit, vt nota fieret constantia Hispanorum, in fide profitenda, quæ firma manens in ruina à nationibus exteris eueniente, eos ad agnitionem veritatis adduxit, & postea à Sarracenis vexata Hispania, vt aurum igne probatum elucet, cum ipsis procellis exagitata firmior in fide maneret, & ipsos Arabes Mahumetanos ad fidem induxerit catholicam. Hac enim vastatione in duas partes diuisa est gens Hispanorum, sicut ipsa regio: alia fuit eorum, qui sedes proprias defenderunt valida & forti manu, vt Astures, Cantabri,

Duo genera Hispanorũ conseruarunt iura Hispaniæ, aliud eorũ, qui deuicti non sunt, sed proprias sedes defenderunt, alii eorum qui captiui fidem professi sunt.

Nauarri: alia est eorum, qui capti sunt à Mauris, sed in captiuitate manentes fidem religiose colebant, Ecclesias frequentabant, habentes eas ritu catholico, vt Ambr. Morales *lib. 12. cap. vlt. & lib. 14. c. 1.* cum aliis ostendit, & idem affirmat Hieron Zurita *1. part. annal. Aragon. lib. 1. cap. 41.* scribens Ecclesiam B. Mariæ nuncupatæ *del pilar* in ciuitate Cæsar- 18
augustana, & alias hoc tempore à Catholicis venerari, & vtraque pars iura & priuilegia iure conseruauit. Primo illi, qui situm tuentes, cum à Sarracenis occupari nõ passi sunt, sed ab illorum expugnatione liberarunt, conseruant iura totius regni, nomine vniuersi corporis, sicut enim circa electionem, & reliquos actus collegii deficientibus collegis, aliquo mortis vel captiuitatis casu, ius collegii remanet penes vnum manentem in parte illius, ex legum [g] decisionibus, ita iura Regni vniuersi quibusdam casu captiuitatis & mortis deficientibus penes Astures & Cãtabros, & alios manentes non victos, sed victores, & sedem retinentes, integra, firma, inuiolataque manserunt, quod maxime dicẽdum est in regno, quod iure regni, cũ sit, quid imaginarium & incorporeum indiuiduum habet ius, & vna parte eius totum regnum conseruatur, & eius ius, & hoc asseritur de his qui deuicti non sunt. De aliis vero superatis & captis, colẽtibus tamen fidem, idem affirmandum erit, quia iure postliminii captiuus rediens ad statum pristinum libertatis omnia iura recuperat, ac si in captiuitate non fuisset, *ex tit. ff. de capt. & postlim. reuers.* omniaq; priuilegia & eminentias cõseruat [i] iure, & ita Hispani fidem colentes à captiuitate redeuntes iure postliminii omnia iura regni & priuilegia recuperant. Quod etiã alia ratione demonstratur, quia priuilegium, quod conceditur artificib. eatenus eo gaudent, donec quisq; suum munus [k] exercet, & cum priuilegium & ius anteclationis Hispanis ob constantiam in fide, & antiquita-

Ecclesia B. Mariæ del pilar venerata fuit à catholicis Cæsaraugustæ, cum ciuitas à Mauris occuparetur.

g l. sicut §. fin. ff. quod cuiusque vniuers. nom. vbi gl. & DD. l. si grege. ff. de legat. 1. & DD. c. 1. de elect. Lamb. de iure patron. li. 2. p. 2. q. 2. art. 19. nu. 5. Pet. Molignatus de appel. verb. signific. verb. collegium. nu. 221.

h l. vna. 18. ff. de seru. rust. l. 1. § item. ff. de aqua pluu. l. aqua. § si pluuium. ff. quemadmodum seruit. amitt. l. 18. tit. 31. part. 3. gl. & Bal. c. 1. de 2. fratr. in feud. DD. l. 4. § Cato. ff. de V. O. Ripa nu. 66. c. cum Ecclesia sutrina. de causa possess. Mandos. de cõmiss. form. 1. verb. annexis.

i Abbas c. Abbate, de V. S. Alex cons. 43. nu. 2. li. 1. & cons. 193. n. 7. li. 2. Car. Tapia l. fin. ff. de const. princip. 2. p. c. 4. num. 25.

k l. semper. § negotiatores, & § vlt. ff. de iure immun. l. maximarum. C. de excus. muner. lib. 10. vbi Bar. l. 5. tit. 7. p. 5. vbi gl. Bar. & alii. l. scriniar. C. de test. mili. Fel. c. cler. de iud. Car. Tapia. sup. n. 7.

quitatem in religione, & laborem in ea quærēda & conseruanda sit concessum, & iure debeatur, quamuis in captiuitate essent, cum in ea constituti in fide & religione exerceant munus suum, officiumque catholicorum adhibeant, ita firmiter, vt non solum non amiserint pietatem & fidem, sed pulsis postea hostibus ampliauerint, in barbarosque extenderint, non solum nō debent perdere ius, sed maiori & potiori digni sunt præmio, vt Pontifices declararunt Alfonso catholico Regi scribentes, & aliis, vt statim mentio epistolarum habenda erit, sicut retinetur vsus in vno aut altero contento, in priuilegio retinetur in omnibus, *l. arboribus* §. *1. ff. de vsufruct. vbi Bart. l. si vnus. ff. de seruit. præd. vrban.* vbi Florian. *l. 2. §. hoc interdicto. ff. de itin. actuque priuat.* Innocen. *c. dilectus glos. possessorium de capell. monach.* Balb. *2. part. de præscript. 2. part.* Ant. Bardus *de tempore vtili. c. 15.* itaque ex dictis, vt ostendatur benedictionem primam, & sedem ab Ecclesia Hispaniæ, vt vetustiori in quærenda religione deberi, & firmiori in retinenda, sex distinguuntur tempora. Primum est,

16 *Distinguendo sex tempora ostenditur priorem & potiorem in fide Hispaniam, quam Galliam.*

cum subdita erat Hispania Paganis Impp. quo seculo à B. Iacobo instituti in religione catholica Hispani deinceps amplexi sunt eam, vt docuimus satis. Secundum tempus, quo Christiani Impp. florebant, etiam in Hispania floruisse certum est fidem, *ex dictis.* Tertium tempus fuit, quo barbaræ nationes Hispaniam opprimunt, qua ætate incolæ & municipes Hispani origine nati & educati in eo regno, & Romani cum eis, vt satis demonstrauimus ex Luca Tudēsi & Concilio Toletano, ita constantes in fide perdurarūt, vt non solum non sint infecti labe Arrianæ hæresis, sed potius Gothos Arrianos ad veram agnitionem fidei adduxerunt. Quartum tempus, quo Recharedus cum Gothis & Sueuis fit catholicus, est, quo omnes catholici habitātes in Hispania extiterunt pulsis Arrianis & Iudæis deinde à Sisebuto. Quintum tempus extitit, cum à Sarracenis vastatur Hispania, & excanduit in Hispanos furor vehemens hostium, illi tamen in religione constantes eam oppressi

pressi colunt, & venerantur numen Dei, & à se iugum Maurorum excutiunt, diuiso regno in varias ditiones & Reges. Sextam hoc aureum seculum, quo regnante Philippo III. fruimur, quo Hispania antea diuisa in regiones, nunc in vnum coit regnum, & plura alia regna sibi adiungit, & hac ætate, cum cætera regna Hispaniæ Regi non subdita alia Paganismo, alia Mahometanis legibus, alia diuersarum hæresum vitiis laborent, Reges Hispaniæ vnici 20
protectores Ecclesiæ aduersus eius hostes feroces & immanissimos regna sua candida & pura veste fidei induta absque labe & macula sedi Apostolicæ offerunt, hi Turcarum impetum cohibent, hi hæreticos oppugnant & domant, hi Paganos in regionibus incognitis ad fidem trahunt, armis, pace, & prudentia vtentes, ac purissima religionis seminaria in abditis orbis angulis plantantes, hi Ecclesiam tuentur ab oppressionibus, itaque regnum pro salute & incolumitate sedis apostolicæ mortem oppetere paratum, purum, nitidum absque labe, & suspicioen hæresum offertur Romanis Pontificibus & eorum Sedi SS.

Regum Hispaniæ munus hodiernum, in quibus salus & incolumitas Ecclesiæ est.

CAPVT XI.

QVO DEMONSTRATVR, REGIBVS HIspaniæ honoratiorem sedem deberi, ex eo, quod in Hispania, tam in vniuerso regno, quam in priuatis eius Prouinciis, primo Reges Catholici extitere.

NVLLO alio fundamento nituntur validiori Franci ad extollendam Regum eius regionis sedem, quam vt suadere velint, antiquiores in fide suscipienda catholica, & vetustiores in ea profi-

profitenda extitisse Reges Francorum, quod argumentum quam inutile & fallax sit, ostendemus duplici capite: primo quod examinata ac discussa rei veritate, prius in Hispania generaliter & priuatim Reges catholici extiterunt, quam in Gallia: secundo, quod id argumentum rem, de qua agitur, non decidit, & circa priorem partem, vt res à suo fonte hauriatur, in diuersa tempora, vt dilucidius vera pateat cognitio, distribuimus disputationem, vt factum est *capitis superioris vltima parte.*

1 *Primum tempus circa Reges Hispaniæ catholicos.*

Primum tempus attenditur quo B. Iacobus Apostolus ab Herode occisus est gladio, quod ita accidit ex diuino Leone Papa *in epistol. de eius passione & corporis ipsius in Hispaniam translatione*, quam epistolam ad Hispanos destinauit, quod cum Iudæi integrum corpus cum capite extra ciuitatem proiicerent feris & auibus deuorandum, discipuli adhuc viuente præmoniti, vt corpus suum in Hispaniam transferrent tumulandum, totum corpus cum capite nocturno tempore arripientes ad littus Ioppense perduxerunt, vbi dum soliciti de nauigio, quo transfretarent in Hispaniam, essent, nauem diuinitus paratam in littore maris inuenerunt, & vt quidam tradunt, lapideam, quam Deo gratias agentes imposito sacratissimo corpore læti conscenderunt, & omnibus periculosis fretis deuitatis, prius ad Irensem portum peruenerunt, quod dicitur *Iria Flauia*, hodie *Padron*, postea ad *Liberum donum*, quod nunc *Compostella* dicitur, marmoreo sepulchro conditum fuit beatissimum corpus, dum autem discipuli locum quærerent aptum & idoneum tanto Apostolo, illum à Luparia seu Lupa Regina postulaue unt, quæ eos ad Philotrum Regem misit, qui in carcerem obscurum coniciens, ab Angelo liberatos agnouit, & dum milites eius iussu, vt eos comprehenderent, sequerentur, flumine submersi sunt, ponte simul cum eis ruente, quo miraculo commotus Rex ad fidem conuertitur, sed Luparia obstinata discipulos sacros tauris & Draconi ferocissimis obiecit, quem

2 *De corpore B. Iacobi in Hispaniam translato.*

sancti trucidauerunt & tauros mansuetissimos reddentes 3
sub iugo collocarunt, tuncque Luparia superata Dei mi- *Primo tem-*
raculis ad fidem conuersa, atria & basilicam domum, vt *pore ab A-*
templum Beati Iacobi fieret, obtulit, itaque ab Aposto- *postolorum*
lorum tempore Philotrus Rex, Luparia Regina in Hispa- *seculo Phi-*
nia catholici Reges extiterunt, vt ex Sophoronio Faber *lotrus &*
Rom. 14. retulit, & licet Morales *lib.9. cap.t.7.* in dubita- *Luparia Reges ca-*
tione constituat, ex eo, quod Hispania subdita imperio *tholici in*
Romano tunc Reges non haberet, tamen vt hodie sunt *Hispania.*
Reges subditi Imperio, vt Poloniæ, Transyluaniæ & alii, 4 *Quod hoc*
ita tunc Herodes Agrippa, & similes Reges erant, subditi *tempore Re-*
tamen Imperio Romano, vt etiam Candacis Reginæ fit *ges esse po-*
mentio *in Euangelio*, & eo modo in Hispania Reges ade- *tuerunt in*
rant. Item & Acci alia Luparia conuersa est à discipu- *Hispania.*
lis Beati Iacobi, Morales *lib.9. cap.t.13.* & Xantippe cum 5
Probo in Hispania Beati Pauli Apostoli prædicatione fer- *Alia Lupa-*
tur Astigi conuersa ad fidem, dum in fronte eius literis au- *ria Regina,*
reis inspiceretur scriptum: PAVLVS PRÆDICATOR *Xantippe, & Probus.*
CHRISTI: Morales *lib.9. capit.* 11. ex Metaphraste, & 6
Sophronio Varonius 1. *tom. anno* 61. *fol.* 88. sed vt hæc ad- *Secundum*
eo vetusta missa faciamus, ad reliqua tempora perga- *tempus, dū*
mus. *vtrumq; re-*

Secundum tempus, quod attendi potest, dum fuit sub- *gnum im-*
dita Imperio Romano Hispania, quo pari sorte & gradu *peratoribus*
incedant Gallia & Hispania, cum vtrumque regnum Im- *gubernaba-*
peratores Romanos Occidentales Reges & dominos ha- *tur.*
buerit, & primos Christianos Philippos Imperatores, 7 *Osius Hi-*
sed ea pari fortuna excellit in eo Hispania, quod Constan- *spanus Cō-*
tinus Magnus Imp. adeo vtilis Ecclesiæ, & largitor mune- *stantinum*
rum & regnorum, diligentia & studio Osii Hispani lucem *ad fidem*
fidei suscepit, & eius hortationibus Ecclesiæ largitus est tot *adduxit.*
ditiones & diuitias, vt sæpius commemoratum est. Item 8 *Theodosius*
Theodosius, qui apertius, quam Constantinus, & cumula- *Hispanus*
tius fidem propagauit, cum Idolorum templa euerterit, *Imp. Chri-*
quod Constantinus non perfecit, Hispanus fuit natione, & *stianus pri-*

cius

usquam alii exteræ nationis.

eius filii successores in Imperio, vt *superioribus capitibus* recẽsuimus, & ita Hispania, quæ in producendis Imperatoribus Italiæ fuit parens, & in fide illos instituendo altrix & fons extitit.

9 *Hispania parens in producendis Imperatoribus Christianis.*

Tertium tempus recensetur, quo Imperii sede translata crebras vastationes vtrumq; regnum consecutum fuit, influentibus diuersarum nationum copiis, quibus regna Galliarum & Hispaniarum occupantibus Romanorum Imperium in eis cessauit, liberaque ab eo manserunt, quod seculum etiam si memoria repetatur, distinctio hæc adhibenda videtur, nam aut vniuersum regnum, vt in eo vnus sit Rex, attendendum est, aut singulæ Prouinciæ Regni, in quibus variis Reges regnarunt, sunt aduertendæ.

10 *Tertium tempus post liberata regna ab Imperio.*

11 *In vniuerso regno quis Regũ Galliæ aut Hispaniæ primus fuerit catholicus.*

Si vniuersum regnum, quod in Gothos incidit, concipiamus mente, re diligenter inuestigata & perpensa inueniemus, quod prius in Hispania fuerit Rex catholicus quam in Gallia, nam anno 554. Athanagildus Rex Gothorum fidem catholicam profitebatur cum incolis Hispanis & Romanis, vt auctores sunt omnes historici, [a] & alii, & Lucas Tudensis *æra 587.* sic ait: *Fidem catholicam tenuit occulte Athanagildus, & Christianis valde beneuolus fuit.* Leouigildus item successor frater eius, seu Leonegildus, licet postea infestus Christianis catholicis esset, tamen initio ex eodem Luca Tudensi, *æra 610.* Christianus habitus est, & in exitu omnes consentiunt recte de fide sensisse & commendasse Leandro Hispalensi Pontifici Recharedum filium: de Recharedo tamen anno 587. dubium non est, quod fidem catholicam, quam Hispani & Romani profitebantur, sequens, & veram agnoscens, simul cum omnibus Gothis & Sueuis suscepit, & ita vnum corpus ex omnibus in vniuerso regno compactum, vnaque fides catholica viguit & obseruata fuit, vt diximus *capite superiori.*

12 *Athanagildus & Leouigildus catholici reges Hispaniæ.*

13 *Anno 587. oẽs in Hispania Christiani catholici in vniuerso regno.*

a *Vaseus an. 554. Moral. li. 11. c. 56. Illescas in Pelagio II. Tarapha in Athanagildo. Mich. Ritius in eo. Palent. lib. 2. c. 17. Monarchia libr. 18. c. 2. §. 2. Ioan. Magnus libr. 16. c. 7. hist. Goth. Maria. libr. 5. cap. 9.*

Nec oberit, quod anno 496. Clodouæus baptizatus fuit à Sancto Rhemigio, & ita ante Recharedum catholicus

14 *Anno 496 Clodouæus conuersus*

 vixit,

vixit, nam nunc agimus de Rege vniuersali totius regni catholico, nam si attendamus Reges priuatos Prouinciarum, prius Rechiarius anno 440. in Hispania catholicus extitit, vt mox dicemus, & diximus superius, & Clodouæus licet catholicus fuerit, tamen cum eo non vniuersum regnum catholicum existebat, nec ipse Rex in vniuerso regno Galliarum erat, vt Recharedus in vniuersa Hispania regnabat, & cum eo in fide conueniebant vniuersi, idque patet, tum quia Gregorius Turonens. *libr. 2. de gestis Fran. or. cap. 31.* narrat Clodouæum cum duabus sororibus, & cum eis tria millia Francorum baptizatos fuisse, & ita patet, quod non statim simul omnes fidem susceperunt, sicut Gothi & Sueui susceperunt in Concilio Toletano, neque constat, quo tempore baptisma & fidem omnes susceperint, tum eo tempore Clodouæi, vt narrauimus *capit. 9.* non vniuersa Gallia erat sub ditione Clodouæi, cum Galliam Gothicam Gothi obtinerent Arriani, & Burgundiam aliasque partes Galliæ Burgundiones etiam Arriani, ex eodem Gregorio Turonens. *libr. 2. cap. 32.* Item magnam partem Galliæ sub ectam esse eo tempore Theodorico Regi Ostrogothorum in Italia imperanti, patet ex Sigiberto *in chron. anno* 530. & hi in Arriana hæresi existebant. Clodouæo autem defuncto diuisa est pars Regni, quam possidebat, inter filios Clotarium II. Childibertum, Theodoricum, Theodobertum, ex P. Æmilio, Mausonio, Gaguino, & aliis *in Clotario II.* In Hispania vero vnus erat Rex Recharedus, cuius seculo adhuc in Gallia vniuersa non fides catholica vigebat, cum Gallia Gothica, Aquitania, & Narbonensis Prouinciæ tunc ex multis post annis laborarent hæresi Arriana, vt diximus *capite superiori*, & ita manet satis notum in Hispania vniuersa prius Regem catholicũ in vniuerso regno fuisse, q̃ in Gallia; illud autem, quod dicitur à quodã auctore Clodium Clodouæi patrẽ à S. Rhemigio baptizatum, vnctumque cœlitus, & ei allata

est, non tamen in vniuerso regno Galliarum fides catholica vigebat.

15 *Clodium Clodouei Patrem à S. Rhemigio baptizatũ quidam asserunt.*

16 *In Prouinciis Hispaniæ prius fuisse Reges catholicos, quam in Gallia.*

lata lilia, templumque diuinæ Genoueffæ virgini in colle Parisiensi vouisse, denique vita functum anno 514. id neque cum historiis conuenit, neque habet auctorem grauem, & ita recte confutat Surius *in commentar. ab anno* 1500. *fol. 4.* Si autem Hispaniam diuidamus in Prouincias, in secundo genere regnandi nulli dubium esse potest Prouincias quasdam Hispaniæ multis ante annis Reges catholicos obtinuisse, quam Galliæ;

17 *Rechiarius Sueuorum Rex catholicus anno 440. in Hispania.*

Rechiarius enim Sueuorum Rex, qui fere omnem Hispaniam possidebat anno 440. catholicus regnauit cum omnibus Sueuis & Hispanis sibi subditis, in Prouinciis Bethica, Lusitania, Gallecia, Castella, Celtiberia, ex Isidoro *de Sueuis*, & diximus *c. 9.* in quo etiam adnotauimus Astures & Cantabros fuisse vt Respublicas, & nunquam à Gothis, nec aliis

18 *Asturum & Cantabrorum Prouinciæ semper catholicæ.*

deuictos, & catholicos fuisse, & eorum gubernatores & Reges eadem ratione semper catholici fuere, quod de nulla Prouincia Galliæ legitur.

Nec oberit, quod post Rechiarium, Maldram, qui ei successit anno 457. & Frumerium anno 460. qui catholici fuerunt, Aiacis Galli perfidia iterum Sueuos ad

19 *Sueui licet aliquando defecerint, iterum redüere ad veram agnitionem eius.*

perniciem reduxit, nam Theodomirus Sueuorum Rex anno 563. & successores, donec eos deleuit Leouigildus, iterum ad sanam mentem & meliorem frugem redierunt, vt *c. 9.* commemorauimus, & *Generalis historia Regis Alfonsi* narrat *2. part. cap. 37. & 39.* nec vnus, vel alter Rex hæreticus tollere potuit priuilegia Ecclesiarum Hispaniæ, & antiquitatem iure quæsitam, cum delictum eius non noceat Ecclesiæ, nec currat [b] præscriptio, donec impedita est hæretico moderatore, maxime cum Prouinciæ Hispaniæ Asturum & Cantabrorum essent fideles, & Hispani omnes, & Romani degentes in Hispania catholici, qui conseruant iura totius regni, vt satis docuimus *dicto c. 9.* Quæ interpretatio, si Gallis non placeat, qui dillud à mediis Regibus peccatum non nocet successoribus, patiantur telis vulnera facta suis, nam à Recharedo nullus vsquam impius & in fide

[b] *c. delictum, de R. I in 6. c. cum venerabilis: de except. c. 1. de præscrip. c. placuit, 16. q. 3.*

in fide deficiens fuit Rex in Hispania, sed in Gallia post Clodouæum catholicum & Recharedum Chilpericus Rex Galliæ hæreticus extitit, male de mysteriis Trinitatis & aliis articulis fidei sentiens, vt Gaguinus *libr. 2. annal. Franc. in Chilperico* ait his verbis: *Nec multo post Chilpericus, cuius malitia in homines multis fraudibus perspicua esset, in Deum quoque impietatem meditatus est, de diuina quidem Trinitate ita credi noluit, vt non tres in illa discretas personas, sed vnam confiteretur, quam Patris, interdum nomine Filii, nonnunquam Spiritus Sancti sacræ literæ designarent.* Et P. Mausonius *de gestis Franc. in eodem Chilperico*: *Chilpericus cum multis rebus impie gestis Deum sibi iratum reddidisset, mense quarto à natali Clodouæi successoris sui apud Callam vicum Parisiorum occiditur.* Et Gregorius Turonensis, quem ille odio prosecutus fuit, *lib. 5. cap. 44. & libr. 6. cap. 46. & libr. 8. cap. 5. de gestis Francor.* Neronem appellat, & hæreticum, Ecclesias Sacerdotesque persecutum valde asserit, & eum condemnatum vidisse affirmat in somniis, aliique auctores [c] id testantur. Hisce autem seculis vltimus Rex ante Henricum IV. regnantem, hodie non caruit suspicione Cardinales in carcerem coniiciens, occidens, aliaque gerens, quæ induxerunt ad eum è vita tollendum Dominicani sodalitii fratrem, vt opportunius narrabitur *cap. penult.* Sed ex dictis constat tam in vniuerso regno, quam singulis & priuatis Prouinciis prius catholicos Reges in Hispania, quam in Gallia regnasse. 20

Chilpericus Rex Francorũ hæreticus.

21 Sed cum ex omni argumentorum & rationum cumulo Hispania excellat, & in hoc vno simul cum aliis, tamen licet in ea parte excederet Gallia, nihil noceret iuri Hispaniarum, nam illud argumentum locum obtineret data paritate in omnibus aliis, sed vbi pares non inueniuntur, ille excellit, qui potentior & sublimior est, cum sæpe nobilitas magis ex dignitate excelsiori, quam ex vetustate superior sit, vt Concilium Nicænum, [d] quia ex maiori numero Episcoporum, & potentiori maiestate congregatum est,

Vbi æqualitas nõ est, non attenditur antiquitas conuersionis in Regibus, sed potentia superior.

[c] *S. Anton. 2. p. hist. tit. 12. c. 6 §. 4. & 5. Varon. 7. tom. an. 583. f. 605. & an. 587. fol. 631. Eugub. li. 5. de reparat. fidei, sign. 17. Genebrar. lib. 3. an. 580. in chron.*

[d] *c. quoniam, dist. 16. c. Isid. dist. 6. c. Episcopus, dist. 17. Cassan. in catal gloriæ mũdi, 4. p. consid. 43. Felin. in Rubr. de maior. & obed. Menoc. cons. 126. nu. 20. vol. 2. Boerius nu. 91. de auctor. magni Concilii. Tiraquel. de primogen. in præfat gl. 1 l. 12. tit. 5. p. 1.*

est, præfertur aliis prioribus, vt Ancyritano, & comiti antiquiori titulo præfertur dux recentior, & Cosmestabuli dignitas aliis vetustioribus, & Episcopo seniori Archiepiscopus nouior, & Sacerdoti Episcopus, & Regi Imperator *ex citatis in margine.* Vnde cum potentia & multitudine regnorum Hispaniæ Rex sit longe superior, nec detur paritas in hoc, vt *cap. seq.* latius tractandum erit, Hispaniæ cedere Gallia debet, licet antiquiores in fide Reges haberet, quod tamen non concedimus, immo excellere etiam in hac re Hispaniam, quod firmiores & vetustiores in fide habeat Reges, quam Gallia.

22 *Quis primus Rex fuerit aciem pro religione mouens, an Hispanus, vel Gallus.*

Nec illud etiam silentio præteriri debet, (ne vel minutias Galli conquerantur omittere me in eorum gloriam) quod Galli auctores aduertunt, [*e*] P. Æmilius, Genebrardus, & alii, primum Regem, qui primam Christianorum pugnam pro religione, signa cum Christi hostibus contulit, fuisse Clodouæum, qui bellum cum Arrianis Visigothis in Gallia gessit, nam id dici non potest circa Hispanos, cum Rechiarius Sueuorum Rex catholicus prius pro religione cum Hispanis catholicis in Hispania bellum gessit cum Gothis Arrianis, licet non ita fœlicius, vt Clodouæus victor, ipse enim victus fuit. Item & Clodouæus non tam pro religione dimicauit, quam pro extendendis finibus regni, cum Engolismam, Burdegalam, & Tolosam in Gallia Gothica subiecit, ex dictis auctoribus.

e P. Æmilius in Clodouæo li. 2. Sabellicus lib. 2. Æneid. 8. Genebrardus lib. 3. chro. an. 498.

CAPVT

Caput XII.

Vbi recensetur alia causa antelationis debita Regi Hispaniarum, eo quod omnes alios Reges potentia & magnitudine regnorum longe superet.

DItionum multitudo, opum affluentia, potentiæque magnitudo, quæ forsan in aliis pri- 1
uatis e. itiosæ sunt, in Regibus adeo excellunt, vt vna hæc ratio alias superet, quod potentior regnis excelsior sede esse debeat, cum omni iure diuino, naturali & humano maioribus maior & honoratior locus [a] debeatur, neque natura patiatur omnia æqualia esse, sed præstantius aliquid est, vt æternitas præcellit tempori, intellectus rationi, in sapientum scholis, & ita summus rerum opife. in rebus formandis aperuit, in diuinaque cœlorum fabrica natura obseruauit, in stellarum pulchritudine, quibus solem tanquam astrorum Principem, & luminare maius, deinde Lunam luminare minus, & alias aliis lucidiores & fructuosiores in effectu stellas ipsa admirabiliter præfecit, qui concentus & ordo cœlestis ca. ssa mortalium creatus à mortalibus, [b] vt numina imitentur terre- 2
stria, seruari debent, vt in toto hominum genere aliqui illustres dominentur, qui in rebus humanis imperium teneant, & ex eis inter sydera fulgentia Regum sint alia aliis lucidiora, vt ex Manilio *lib. astronom 4.*

Est æquale nihil, terrenos aspice tractus.

Qua ratiocinatione iure ille excellentior & superior iudicatur, vt sedes sublimior ei debeatur & locus, qui magnitudine regnorum, multitudine populorum, diuitiis, domi-

Ditionum multitudo, opum affluentia potētiaque magnitudo adeo in Regibus excellunt, vt vna hæc ratio alias superet, quod potentiori Regnis excelsior sedes debeatur.

Omnia æqualia esse est contra ordinem naturæ.

a S. Aug. hom. super Matth. 65. c. statuimus, de maior. & obed. c. consuluit dist. 74 l. nobiliores. C. de commer. & mercat. Felinus in rub de maior. & obed. Menchaca in proœm illust. controuers.

b l. 1. § fin. C. ne liceat poten. l. 3. ff. de alien. iudic.

dominio, nobilitate & abundantia subditorum alios superet, [c] cumque catholicus Rex noster Philippus III. cæteris sit potentior, vt concedunt Galli auctores ex Cassanæo,

3 *Potentiori sublimior sedes debetur.*

[d] ei, vt omnium maximo maior sedes debebitur, quod argumentum licet duodecim rationibus ornet Ferdinandus Vazquius Menchacęnsis *in quæst. ista tract. in princip. illust. controuers.* omnes ad vnam rediguntur, cum enim, vt dictum est, maiori maior sedes sit assignanda, tota vis argumenti sita est, tam ostendendo, quis dicatur maior, vt consequatur hanc dignitatem, quam demonstrando, quod omnium maximus & potentissimus est Rex Hispaniæ, & vt attingamus primam partem, ille iure dicitur maior, qui potentia superat alios, multitudine populi, & ditionibus regnorum,

4 *Qui dicatur in iure potentior & maior.*

vt patet *Prouerb. 15. In multitudine populi dignitas Regis, & in paucitate plebis ignominia Principis.* Quod & iure statutum est, & apud bonos auctores, tam Græcos, [e] quam Latinos, id frequens est argumentum, vt Nestor *libr. 9. Iliad.* de Achille loquens apud Homerum inducit:

Qui tu pluribus vnus imperas, populosque regis,
Tibi sceptra ferenda Iupiter ipse dedit.
Qui dubiis omnibus esses, consiliisque dux & rex.

Vnde dignior & nobilior iudicatur homo, qui pluribus hominibus imperat, eosque secundum ius recte moderatur & gubernat. [f] Nam vt ibi diximus exemplo Concilii, quod ex plurium Episcoporum numero vniuersale cōgregatum illustrius & amplioris auctoritatis est, quam Prouinciale ex paucioribus constans, vel generale, quod licet auctoritate, cum sit à Pontifice coactum, ab omnibus seruari debeat, tamen non est auctoritate & congregatione ita graue, [g] vt vniuersale, inde etiam in principibus experimur, quantum potentia attendatur, cum tribus coronis

[c] *Abb. consil. 21. p. 1. & Card. Alexand. c. à subdiacono, dist. 3. per text. c. diaconi, dist. 3. Lancellotus in templo iud. lib. 2. c. 7. de Abbate, nu. 12 & loquens in Rege Hispaniæ li. 1. c. 2. §. 3. n. 18. Cæpolla de Imp. militte delig. §. diuitiis. gl. c. super eo. Clem. 2. de testib. vbi Abbas. c. sedes, de rescrip. post gl. verb. maiores, & omnes.*

[d] *Cassan. 5 p. consil. 27. & 37. Lancellot. lib. 1. c. 2. §. 3. nu. 18. in templo iudic.*

[e] *c. Ecclesiæ. §. hic itaque 1. q. 4. Auth. cōstitutio quæ de dignit. § generaliter autem, vbi Bald. Auth. de defens. ciuit. §. nos igitur. Boerius decis. 286. & de auctorit. magni Concil. nu. 85. & 115. Cassan. 5. p. consid. 3. 15. & 19 Menchaca supra nu. 16.*

[f] *l. 2. C. vt dignit. ord. seru. lib. 10 Menchaca sup. arg. 10. Pelagius de planctu Eccl. lib. 1. art. 62. cum seqq.*

[g] *c. quoniam dist. 16. vbi Archid. gl. verb. præponimus, per text. ibi c. sicut, dist. 16.*

nis Pontifex, & aliis tribus Imperator ideo ornetur, vt significet in tribus orbis partib. Asia, Africa & Europa ditionem [h] & potestatem Pontificem in spiritualibus, Imperatorē in temporalibus exercere, eaq; etiam ratione in principibus inferioribus, qui dux & comes simul est, duobus titulis decoratus, illi, qui solo vno titulo ornatur, [i] præfertur, vt doctor & licentiatus soli licentiato antiquiori, & denique tum frequentiori vsu, tum etiam omni iure melior & potētior est, [k] qui meliores & potentiores subditos sub ditione continet; & cum plura sint argumenta, quibus vti possumus ad rem istam confirmandam, tamen quandam à cæteris ratiocinationē non an maduersam sæpe in alea hac disputationis adhibeo, quæ vere & absque dubitatione litem videtur diffinire: Ecclesia militans in hoc seculo ad imitationem Ecclesiæ triumphantis in gloria Dei se gerere ac gubernare debet, in sedibus, locis, [l] & honorib. distribuendis ac collocandis, sed in triumphante Ecclesia hoc certum videtur, quod ille Rex maiori præmio potiri debet, qui plura regna administrauerit, pluresq; ditiones & subditos gubernauerit, cum magis laboranti in certamine maior corona in spe [m] gloriæ filiorum Dei debeatur. Est enim gloria socia & comes laboris, teste B. Petro *in epist. 1. cap 5. Pascite, qui in vobis est, gregem Domini, vt cum venerit Princeps pastorum, scilicet Christus percipiatis immarcescibilem gloriæ coronam.* Vnde si in triumphante Ecclesia Regi ampliorum regnorum & gentium, vt plus laboranti, maius præmium, & excelsius à Deo tribuendum est, in militante Ecclesia idem debet esse iudicium, vt in ea præmium honoratius, & sublimior sedes tribuatur Regi ditiones plures in Ecclesia continenti & offerenti, in quibus religio Christiana vigeat & floreat, quod &c. apud nos exprimere videtur [n] *l. bene à Zenone. C. de quadrien. præscrip. Qui cum magnis consiliis, suisq; laboribus, pro toto orbe terrarum, die noctuque laborant, quare non habeant dignam sua prærogatiua fortunam?* Additur huic ratiocinationi alia, quæ eam va-

5 *Quare tribus coronis induuntur Pontifex & Imperator.*

6 *Argumentum efficax, quod Rex potentior sublimiorem sedem obtinere debeat in Ecclesia.*

[h] *Clem. 1. de iureiur. vbi gl. verb. vestigiis.*
[i] *Cassan. 4. p. cons. 43. & 51. & 1. p. cons. 48 & 10. Pa. cōs. 33. Menoch. cons. 126. nu. 20. vol. 2. Dec. & Felinus c. clerici de iudic.*
[k] *c. per tuas, de maior. & obed. Auth. de defens. ciuit. §. nos igitur. Menchaca sup. arg. 2. l. 3. tit. 10. p. 2.*
[l] *c. fin. dist. 89. & in prin. tit. 6. p. 1 Ostiens. 1. sum tit. de ordin. ab Episc. Cassan. 4. par. in princ. & consid. 10.*
[m] *Sapient. 4. 3. Timo. b. 2. c. esto. 95. dist. c. excellentiam 23 q. 4. c fin. dist. 96. Cassan. 5. par. cons. 17. & 13.*
[n] *Vbi Salic. notab. 9. Boer. num. 141. de auctor, magni Concil, Menchaca sup. num. 126.*

valde confirmat, qui plures ad beatitudinem æternam cõducit, maiori præmio dignus habetur, sicut [o] grauiori pœna, qui plures ad gehennam damnat, igitur Rex, qui plures reducit ad fidem catholicam, in ea continet, in religione confirmat, qui mores optimos instituit, & causa est occasioque, vt plures cõsequantur vitam & fœlicitatem æternam, maiori præmio, & in triumphante & militante Ecclesia, in quibus seruit, dignus est iudicandus, quod in Rege magis, quam aliis certum est, cum non ad vtilitatem priuatam, sed ad publicam regni totius culmen [p] & fastigium obtineat, vt Plutarchus retulit 4. *apopht.* Regem Antigonum respondisse cuidam assentatori, *omnia honesta esse & licere Regibus*, pro ferenti: inquit enim Rex: ***Hoc Regi barbaro fas esse dicas, qui tibi fidem det, sed iusto & politico Regi, qui regula iusti esse debet, solum licent, quæ honesta sunt. Cum non tam dominus regni, quam minister eius debeat existimari.***

o Guerrer. c. 54. nu. 4. in thesauro relig. Christ. ex l. Athletas §. ait prator. de his qui not. infam. l. 1. ff. de priu. delict.

p S. Thom. cap. 21. ad Ducissam Brauantia Irinæus lib. 5. contra hæres. Guerrer. sup. nu. 52. Arist. 5. polit. Boer. sup. nu. 5. gl. & Abb. Clem. 1. de baptismo.

7 Quod Rex Hispaniæ potentior sit magnitudine & numero regnorum, quam Gallia Rex, & omnes alii orbis terrarum.

7 Prima igitur parte meo iudicio satis perspicue confirmata, quod potentiori Regi excelsior debeatur locus in Ecclesia, reliquum est aliam secundam probare, quod Rex noster Philippus III. sit omnium maximus & potentior Rex, quod facilimum erit, nam cum Hispaniæ imperium Reges nostri plus mille iam annis teneant, sed res corũ nunquam fuere, quam hac ætate florentiores, finesque regni ampliores, prius enim Hispania varie diuisa in Lusitaniam, Bethicam, & Tarraconensem, & aliis diuersis distributionibus fines solos Hispani regni continebat, deinde ipsa Hispania disiuncta suos Reges per multas ætates habuit, & ditiones separatas, vt alter Rex Lusitaniæ, alius Aragoniæ, quidam Castellæ, & Nauarræ extiterint, hodie vero ab orbe cõdito nulli Imperatorum, Regum, vel principum maius Imperium obtigit eo, quo Philippus Indiarum & Hispaniarum Rex potitur, maxime Lusitaniæ regno illi postremo adiecto, nam nihil est in Hispaniarum regnis, nihilque fere sub sole populorum, quod nõ Regi nostro pareat, in qua ditio-

 num

num abundantia & multitudine non solum Gallorum Regem,& eos omnes,qui nunc sunt,sed antiquitatis memoria Alexandrosque, & Carolos Magnos, Traianos, Romanorum Rempublicam,omnesque alios magnitudine & gloria longe superat. Alexander enim Magnus, ex Quinto Curtio aliisque *de eius gestis* scriptoribus, nunquam vltra Asiam exercitum perduxit,nec eam vniuersam occupauit, in qua Asiæ parte, quæ tertia & maior orbis habetur,Rex clarissimus noster Philippus ampliorem obtinet partem,quam Alexander debellauerit, cum enim adiecerit Lusitaniam, (quæ sola adhuc lacinia deerat pulcherrimæ & solidæ Hispaniarum vesti,) & vna cum ea insulas Orientales,& Africæ Asiæque insulas, quam partem Plinius *lib 6.cap.29.* inaccessibilem nauigationem esse existimauit ob nimium solis ardorem,eamque terrarum omnium maximam partem asserit *lib.37.c.vlt. & lib.6.c.17.* tertiam partem esse terrarum omnium affirmat, comitesque Alexandri Magni tradidisse in ea vrbes innumeras,finesque latissimos regnorum adesse: *In Palybrota ditissima amplissimaque India vrbe Regi peditum sexcenta millia, equitum triginta millia, elephantorum nouem millia per omnes dies stipendiari.* Hodiernaque nauigatione & oppugnatione maiorem orbis partem esse diligentissimus cosmographus Abrah.Hortelius testatur *in thesauro cosmograph. lit.I. verb. India*, & de situ,amplitudine, & historia occupationis scribunt Lusitani disertissimi auctores Caspar Varrerius in *cosmographia*, Garsias Huerta,& Barros alter Liuius, Damianus Goes,Osorius,Maffeus,quæ Orientales Indiæ solum ex Lusitana nauigatione sub ditione Philippi nostri continentur,aliæ enim sunt Occidentales,quas Hortelius non proprie Indias appellari scribit *lit. A. verb. Athlantis insulæ*, solum enim Orientales Indiæ appellantur recte ab Indo flumine per regionem Asiæ fluente, Occidentales vero illud paucissimum terræ, quod cognitum fuit, Insulæ Athlanticæ vocatæ fuerunt, & postea America, quæ Indiæ Occidentales ex eodem Hortelio, sunt quarta pars orbis,

itaque

itaq; cum inclytus Rex noster Philippus Indiarum Orientalium dominus tertiam partem orbis in eis obtineat, & Occidentalium Rex quartam partem regat, adeo quod nō regnorum, sed noui orbis integri Rex dicatur, & sub vtroque sole terras subiecerit, & subiectas in seculo hoc teneat, & Rex vtriusque orbis sit, in aliisque Europæ regionibus tot regna moderetur, Hispanias, Neapolim, Sicilias, Mediolanum, Maioricam, Minoricam, Euisam insulas, Sardiniam, & in Italia alias ditiones, & in Gallia Belgicam Galliam, & comitatum de Rosellon, & Burgundia ei debeatur, & Britanniæ, & Angliæ oppugnatio sit ab Ecclesia ei concessa, & Africæ ab Alexandro VI. ex [p] Zurita, & [q] Græciæ, ex eodem, causa donationis factæ ab Imp. Orientali Andrea Paleologo Regibus Aragoniæ. In Africa potitur magno illo portu quem incolæ *Masalquinir* appellant, quo portu nullus insignior, capacior, securiorque in mari Mediterraneo est: habet etiam Oranum, Melillam, & Rupem Pegnonum *Velez* dictam: habet & extra fretum Herculeum Insulas Canaras duodecim numero, inter quas præcipue sunt septem quarum nulla minus quam nonaginta milliaribus ambitur: Lusitaniæ regni iure præclara loca Septam & Tangerum, quæ claues freti, immo maris Mediterranei & Oceani Athlantici sunt. Extra fretum autem Magazanum ciuitatem habet. Idem Lusitaniæ regnum in immenso illo Oceano, Insulas habet, quæ vulgo *Terzere* dicuntur, quæ numero sunt septem, ex iis Angra nomine 40. milliaribus ambitur, S. Michaelis plusquam 90. milliaria continet: habet & Portum Sanctum, nec procul inde Maderam (vino præstantissimam,) quæ regina Insularū Oceani Athlantici est, & 160. milliaribus cingitur. Insularum quoque capitis viridis (*Cabouerde* nominant) imperio claret, septemque sunt. Habet sub Æquinoctiali linea Insulam S. Thomæ, quæ Madera aliquanto maior, saccari abunde diues est. Quin & Rex Philippus iste totius oræ illius Africanæ, quæ à Capite Aguero ad illud quod *Guardafu* dici-

[p] *libr. 1. annal. c. 48.*
[q] *lib. 4. c. 39.*

tur, extenditur: Denique commerciorum, negotiationis, & nauigationis, totque Insularum, quas natura ibidem disseminauit, vel inprimis è regione Capraria inter promontoria Bonæ spei & Smardasuense, dominus herusque vt est agnoscitur. Idem & in Asia Lusitanici regni iure, potiores oræ Occidentalis partes, nempe Armuzium, Dium, Goam, & Malacam possidet. Armuzium commoditate sui situs adeo diues est, vt Arabibus in prouerbium abierit:

Si terrarum orbis quaqua patet annulus esset,
Illius Armusium gemma decusque foret.

Magna Arabiæ fœlicis pars ad Armuzii regnum spectat, sicut & Baharem Insula regina eius sinus Insularum, tum propter magnitudinem, cui terræ fertilitas, & fructuum varietas coniunctæ sunt, tum propter ditissimam margaritarum piscationem. Dium Cambaiæ est clauis, quæ inenarrabilibus diuitiis abundat, suiq; maris, in quo mari Lusitani quoq; possident Damainum, Bazainum, Tauaam, Goam, q̃ (vt interim Ciaulem, Cananorē, Cochimū, & Colanū prætercam) tanti momenti est ciuitas, vt Regi Lusitaniæ tantū, quantum vlla Europę regna pendat. Deniq; Lusitani obtinent omnē fere oram maritimam, quæ à Damarno ciuitate ad Melepuram vrbem vsq; protenditur, q̃ integra maris ora ipsius est, aut eius sociorū, excepto Calecutio. Zeilana sane est Insula orbis vniuersi præcipuæ deliciæ, in ea habent etiam portum & arcem vulgo *Columbo* nuncupatam. Potiuntur & Malaca, quæ iis ipsis locis Imperii sui terminus est, clauisq; negotiationis & commercii Oceani Eoi, illarumque Insularum, quæ tot ac tantæ sunt, vt toti Europæ magnitudine pares putentur. Domos quin etiam potius quam Arces in Amacano, ad commercium cum Chinis exercendum, & in Tidore Insula negotiationem cum Molucis & Banda exercenda habent. Altera ditionum Philippi Catholici Regis pars in nouo orbe continetur, in quo quātum ipse velit consequitur, eo præcipue quod sine socio vel

vel riuali illic regnet. *Diuiditur autem nouus orbis in continentem & Insulas.* Maris Septentrionalis tot sunt Insulæ, vt earum numerus (Lucaiæ tantum excedunt quadringentas) nondum cognitus sit, earumque nonnullæ tam amplæ opulentæque sunt, vt vel earum quæque grandi regno constituendo sufficiat. Boriquena longa est 300. milliaribus, lata 60. Lamiaca paulo minor est. Cuba longa est 300. lata 20. leucis. Hispaniola in ambitu 1600. milliarium est. Quod ad continentem spectat, Rex ipse toti maris oræ, quæ Floridam, nouam Hispaniam, Iucatan lambit, deinde toti illi immensæ Peninsulæ Meridionali ad caput Californiæ, immo ad Quiuiram vsque imperat: eo enim atque vlterius Castellani nouas terra marique regiones detexerunt. Hispaniæ Nouæ ora, quæ initium capit à S. Helenæ oppido, Panamam transiens ad Quiuiram protenditur, circiter 5200. milliaribus longa est, quibus si coniungantur Mediterranea confinia Septentrionem versus, non minus quam 9000. milliaria efficient. Peruuia, quæ ad Panamam incipit, habet oræ maritimæ 12600. milliaria, quorum tria, quæ inter Maragnonem fluuium & Argenteum continentur, Brasiliam complectentia Regem Lusitanorum agnoscunt. Noui orbis continēs multa regna ditionesque perquam amplas complectitur, in quibus duo præcipua regna quasi Imperia sunt, nempe Mexicanum & Peruuianum, quorum Reges potentissimi olim opulentissimique fuerunt. Philippinæ sunt etiam Insulæ, aliaque regna innumera, quæ omnia recenset Ioannes Boterus *in relat. c. de Hispania*, & Carolus Vtenhouius *in parallelo*, vbi explicant Hispaniarum & Turcarum opes. Vnde Lancellotus Conradus, *& ex eo* Camillus Gallinius [r] non satis potentiam Hispani regis explicarunt dicentes, 277. vrbes regere, nam adhuc non eo tempore Lusitaniam regebat, & Indias Orientales, nec Flandriæ ciuitates numerat, eodemque modo laborat Bozzius Eugubinus, [f] qui amplitudine terrarum omnes,

[r] *Lancell. in temp. ind. li. 1. c. 2. §. 3. n. 15. & 17. Camil. Gallin. de V. S. lib. 10. c. 35. nu. 14. Medinae c. 23. de las grandezas de Espanna.*

[f] *Bozz. Eugub li aduersus Machiauel. Imperia perdere à virtutibus, lib. 1. c. 8. & li. 2. c. 4. & de Ital. statu lib. 3. cult. &, de sign. Eccl. li. 8. sig. 32. c. 1.*

omnes, qui ab orbe condito fuerint, Regem Hispaniæ superare affirmat, quod tertiam orbis partem obtineat, patet enim, quod non solum tertiam, sed & quartam ex alio latere, & multo plura alia regna moderatur. Nam si in Alexandro Magno illud mirabile extitit omnibus seculis, quod partem Asiæ magnam subiecit Imperio, & in Traiano memorabile omni æuo, quod de eo profert Dio: [t] *iactabat se vltra quam Alexander penetrasse, etiam in Asia progressurum, idque senatui per epistolam significauit.* Et ita vtriusque, & Octauiani Cæsaris fuit inclyta gloria, & Romanorum, qui plus cæteris debellarunt, ex Dion. Halicarnassæo *initio historiæ supra*, quod si vel Gallus, vel alter Rex, qui cum eis de sede sublimiori certare vellet, non audiretur, sed irrideretur ab omnibus, quid dicendum erit de Rege nostro Philippo, qui tot barbaros, & populos immanes in suam manum strenue redegit & gubernat, in fide catholica continet, mores componit, & sancte instituit: vbicunque mare fremit, siue in Oriente, siue in Occidente, siue Septentrione, siue Meridie Hispanum nomen triumphat & dominatur, qui sicut Sol stellas, mareque flumina superat, ita Alexandrum, Traianum, & omnes, qui ante & post eos fuerunt, Philippus vincit potentia & magnitudine regnorum, quod conferēs omnes, qui vsque adhuc fuerunt Reges, id *ex cosmographica descriptione præsertim lingua Theutonica scripta* ostendit Abrahamus Hortelius, [v] idque antequam accederet Lusitania cum Indiis Orientalibus Castellani regni ditioni, nec id negant Galli auctores, vt Cassanæus solum de Hispano regno agens fatetur, ita vt quod Plutarchus *in apophthegmatibus* de Pompeio Magno refert se conqueri, quod plures, licet Roma floreret magnitudine, Orientem solem, quam Occidentem adorarent: hodie Hispanorū dextera & virtute plures Occidentem adorant, quam Orientem, & Ecclesiam Occidentalem agnoscunt veram & catholicam Romanam, & ita Camillus Gallinius *libr. 10 de V. S. cap. 35. nu. 18.* refert in Fidentium Ticinensi Academia symbolica

signa

[t] Dio in Traiano. Eutrop. lib. 8.

[v] Surius in comment. an. 1558. Hortelius in theat. orbis in tab. Hisp. Lingua Theut. & Iac. Muinobus de tit. Regis Philippi. Garibai lib. 2. cap. 11. & 21. Menchaca in præfat. illustr. Eugub. vbi sup. Cassan. 5. p. consid. 27. & 37.

signa Regi catholico Philippo II. apta impesita fuisse, inferioris orbis terrarum globus à stellari octauæ sphæræ cœlo æquinoctiali circulo distinctus, & litera erat cum Ioue ad similitudinem Augusti, de quo cecinit Virgilius:

Diuisum Imperium cum Ioue Cæsar habet;

Ita diuisum cum Deo Opt. Maxim. cuius omnia sunt, nam Deus sibi cœlum, Philippo vero, vt eius Vicario, temporalem terram concessit gubernandam. Et ita hęc magnitudo, & circa omnes Reges sublimitas iam inde ab Ecclesia annuntiata est per Esaiam *cap. 43. Noli timere, quia ego tecum sum, ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te, dicam Aquiloni da, & Austro noli prohibere, affer filios tuos de longinquo, & filios meos ab extremis terræ.* Et c. 51. *Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. ad dexteram enim & ad læuam penetrabis, & semen tuum gentes hæreditabit, & ciuitates desertas inhabitabit.* Idem *Psalm. 71. & 72.* Quæ Ecclesiæ benedictio concessa est Regibus Hispaniæ ob fidei conseruationem, ex Bozzio *de signis Eccl. f. lib. 20. sign. 32. c. 1.*

8 *Benedictio & Prophetia de Regibus Hispaniæ.*

9 Neque oberit huic fortissimo argumento obiectio Gallorum, quod si habeatur ratio temporis huius seculi, verum erit, quod Hispaniæ Reges amplitudine regnorum & multitudine subditorum superiores cæteris sint, sed inspectis repetitisque seculis præteritis Carolus Magnus Rex Francorum, & alii potētiores Hispanis extiterunt, cui obiectioni non difficilis est responsio. Primo, quod in Regum & regnorum potentia, cum omnium rerum vicissitudo sit, & omnium commune fatum, resque vbi ad summum siue industria siue natura perduxit, præcipiti lapsu eas retroferri experimur, neque attenditur anteactum & præteritum, sed præsens tempus. Nam vbi agitur de aliqua qualitate, quæ requiritur, adesse debet tempore quo lis [x] agitur & pronuntiatur sententia, absurdum enim & ridiculum esset, vt rura, quæ antea ciuitates inclytæ extitere, velint ciuita-

Respondetur obiectioni, quod aliquando fuit maior potentia Gallorum.

x l. in delictis. §. si extraneus ff. de nox act. l. miles ff de test. mil. Bart. & comm. l. ex facto ff. de vulgari. Menchaca supr. nu. 33. Molina l. b. 3. c. 10. de primogen. Mantica lib. 8 tit. 9. de coniect. mente defunct.

tes, quæ nunc sunt, superare loco & sede, & ciuitas, quæ antea metropolis erat, hodie subdita Episcopo velit Metropolitanos ei cedere, tempus enim, quod magnitudinem earũ vrbium deleuit, cum magnitudine simul dignitatem & amplitudinem consumpsit, vt Ouidius *libr.15. metamorph.* eleganter cecinit:

----Sic magna fuit censu virisque,
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos.
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro diuitiis tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte, magnæ viguere Mycenæ,
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces:
Vile solum Sparte est, altæ cecidere Mycenæ,
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant nisi nomen Athenæ?

Propertius *libr.2.eleg.9.*

Magni sæpe duces, magni cecidere tyranni,
Et Thebæ steterant, altaque Troia fuit.

Idemque in Regnis experimur, quod in ciuitatibus, vt docet temporum series 2. *Corinth. 6.* quod transfertur regnum de gente in gentem ob peccata populorum, quod Aristophanes cecinit:

Supera infera reddet Iupiter altitonans.

Cum sit instabile regnum, ex Seneca *in Troade*, & Horatius *Od.7.lib.4.*

Quo pius Aeneas, quo Tullus diues, & Ancus?
Puluis & vmbra sumus.

Et denique exemplis possumus id dinumerare, cum consenescant regna, sicut homines, vbi est enim Arsanus Darii filius, vel eius progenies, qui Dominus Orientis, Rex Regum, & Diis propinquus cognominatur, ex Quinto Curtio *lib.2. de gest. Alexand.* & Cleopatra ex Suida Regina Regum vocabatur, vt hos & alios recẽset Reges P. [y] Gregorius, fato enim omnino ac diuino ordine huiusmodi humanarum rerum & regnorum volubilitas constituta videtur

y P. Greg. lib. 18. c. 1. in syntag. iur. & de repub. lib. 5. c. 2.

detur, ne à nobis ipsis stare ac perdurare in sceptri semper dignitate existimaremur, sed vt standi, cadendi, resurgendique causa ad summi Dei prouidentiam referre cogeremur, quod ita eleganter describit Iustus Lipsius *de constantia libr. 1. cap. 16.* vt huc transcribere integrum caput vtile ac iucundum mihi visum fuit, quod ita se habet: *AETERNA Lex à principio dicta omni huic Mundo: nasci, denasci, oriri, aboriri; nec quidquam stabile aut firmum arbiter ille rerum esse voluit, præter ipsum:*

Vni Deo
Nunquam senectus, atra nec mors imminet:
Sed alia miscet domitor ætas omnia;

exclamat Tragicus vates Sophocles. Omnia ista quæ suspicis, quæ miraris, vicibus suis aut pereunt, aut certe mutantur. Solem illum vides? deficit. Lunam? laborat, & tabescit. Sydera? labuntur & cadunt. Et vt velet aut excuset hæc ingenium humanum: euenere tamen in cœlesti illo corpore & euenient, quæ Mathematicis legem omnem frangant & mentem. Cometas omitto, varia forma, vario situ, & motu: quos omnes ab aere & in illo esse, haud facile imponat mihi lycæum: sed ecce nuper negotium astrologis fecere noui quidã motus deprehensi, & noua stella. Sydus exortum hoc ipso anno: cuius incrementa & decrementa clare obseruata, vidimusq; (difficulter creditum) in cælo ipso nasci aliquid posse, & mori. Proximum cælo aerem inspice, mutatur quotidie: & in ventos abit, nubes, & imbres. Transi ad aquas, flumina illa quæ perennia dicimus, & fontes, alias periisse videbis, alias alueum mutasse & cursum. Ipse ille Oceanus, magna & arcana Naturæ pars, modo tempestatibus attollitur aut deiicitur: & vt eæ non sint, suos habet aquarum accessus & recessus, atque, vt interire eum totum posse censeas, crescit minuiturque quotidie per partes. Iam si terram intueris, quam vnam immobilem voluerunt & vi sua stare: ecce illic labat, & tremore atque occulto spiritu concutitur: alibi aqua corrumpitur, aut igne. Pugnant enim & hæc inter se: neu bella inter homines tantum esse indignere, sunt inter elementa ipsa. Diluuies maris subita inundatioque, quot terras imminuit aut absorpsit? olim magnã illam Atlantidẽ insulam (nec n. meo animo fabula est) postea Helicen, Buren, Aegirã: & ne ad

vetera aut remota eamus, apud nos Belgas patrum auo, duas cum oppidis virisque. Quin iam nunc maxime cærulus ille Diuus nouos sibi sinus aperit, lambens quotidie & abrodens infidum marginem, Frisiorum, Canunefatum, Cauchorum. Nec terra ipsa muliebri ignauia cessat: sed interdum se vindicat, & in medio mari insulas sibi facit: mirante & indignante cano illo patre. Quod si ad interitum mutationemque magna illa corpora, & nostro sensu aterna, destinata sunt: quid censes oppida, respublicas, regna? qua tam mortalia esse necessum est, quam eos qui fecerunt. Vt hominibus singulis adolescentia sua, robur, senecta, mors: sic istis. Incipiunt, crescunt, stant, florent: & omnia ideo, vt cadant. Vnus sub Tiberio terramotus duodecim celebres Asia vrbes euertit, totidem Campania oppida alius sub Constantino, & vnum aliquod Attila bellum plus centenas. Veteres Aegypti Thebas vix fama retinet: centum Creta vrbes vix fides, & vt ad certiora veniam, cadauera Carthaginis, Numantia, Corinthi, prisci viderunt & mirati sunt: nos Athenarum, Sparta, & tot illustrium vrbium ignobiles ruinas. Illa ipsa rerum gentiumq; domina & falso Aterna vrbs, vbi est? obruta, diruta, incensa, inundata: periit non vno leto, & ambitiose hodie quaritur nec inuenitur in suo solo. Byzantium illud vides, quod sibi placet duplicis imperii sede? Venetias istas, qua superbiunt mille annorum firmitate? veniet illis sua dies: & tu nostra Antuerpia, ocelle vrbium, aliquando non eris. Diruit videlicet construitque, & (si fas dicere) ludit in rebus humanis magnus ille architectus: & velut plastes, varias sibi formas & imagines fingit ac difingit ex hac argilla. Oppida adhuc loquor & vrbes: sed regna etiam & Prouincia trahuntur in hanc labem. Olim Oriens floruit, & Assyria, Aegyptus, Iudaa valuere armis ingeniisque: "sors ea in Europā transiit, quæ tamen ipsa, vt corpora instante morbo, vibrari mihi nunc videtur, & præsentiscere magnum suum casum." *Quod amplius & nunquam satis miremur, hic a quinque & quingentis annorum millibus habitatus orbis senescit: & vt Anaxarchi explosa olim fabula iterum applaudamus, surgunt alibi succrescuntque noui homines & nouus Orbis. O mira & numquam cōprehensa Necessitatis lex: abeunt omnia in hunc nascendi pereundique fatalem gyrum: & longæuum aliquid in hac machina est, nihil æternum. Attolle & circumfer mecum oculos (non enim me piget premere*

hunc

hunc locum) & vide rerum humanarum alternas vices &, vt in Oceano, æstus. Tu surge, tu cade, tu impera, tu serui, tu occultare, tu emerge, & eat hic rerum in se remeantium orbis, quamdiu erit ipse Orbis.
» Germani feri olim fuistis? *nunc mitescite ante plerosque populos Europæ. Britanni inculti & inopes? deliciis ac diuitiis Ægyptios prouocate & Sybaritas. Græcia olim floruit: nunc iaceat. Italia sceptrum tenuit? nunc seruiat. Vos Gothi, vos Vandali, vox fex Barbarorum prodite è latebris, & gentibus imperate per vices. Adeste etiam pelliti vos Scythæ, & potenti manu paulisper habenas temperate Asiæ atque Europæ. Sed isti ipsi mox discedite, & sceptrum relinquite illi ad Oceanum genti. Fallor enim? an Solem nescio, quem noui imperii surgentem video ab Occidente?*

Itaque cum sit attendendum tempus præsens, in eo non cadit vlla dubitatio de potentia superiori nostri Regis, sed si attendatur tempus longius & præteritum, non solum deber ratio haberi eius ætatis, qua Carolus Magnus floruit, qui Germanus fuit, & Germanorum Imperator, & Hispania iudicio Dei iacebat à Sarracenis occupata, cum postliminio reuersa ius suum non amiserit, vt alibi diximus. Sed inspiciendum est tempus ante Carolum Magnum, quo floruit & excelluit Hispania excellentiori potentiorique ditione, quam Gallia. Gothi enim Hispaniam omnem, & magnam partem Galliæ, vt superius diximus, obtinebant, ampliusq; & longius regnum, quam Galli, potentiaque & amplitudine eos superabant, vt ex his cognoscatur Gallos inferiores omnino potentia quouis tempore extitisse. Sed hodie absque hæsitatione est, cum Hispanorum ope, labore, fortitudine, & diligentia habitato orbe consenescente surgunt Hispaniæ subditi, alibi succrescuntque noui homines, & nouus orbis: olim Oriens floruit, nunc iacet, Græcia sceptrum tenuit, nunc seruit, & sol ab Occidente noui Imperii surgit.

CAPVT XIII.

QVO AGITVR, COGNOMEN CATHOLICI ab Ecclesia concessum Regi Hispaniarum excellentius antiquiusque esse, quam cognomen Christianissimi, quod Regi Galliarum tributum est, quod item Reges Hispaniarum & aliud omne honorificum obtinuerunt.

NOMEN diffinit Claudianus *in Epistola ad Caium Sulinium*, quod rem notam faciat, sitq; velut rerũ imago: & nomina esse inuenta ait [a] Proculus, vt distinguerentur res, indicarenturque, vt homo distinguitur, aut proprio nomine indito in baptismatis fonte, aut nomine familiæ, aut dignitatis, [b] aut officii, artificii, vel amicitiæ, quæ in testamentis frequens est demõstratio, & quandoque vltra propria aut generis, aut dignitatis excellentia alicuius tituli, nominis vicem obtinet, propter insignem rem, vt cum Poeta simpliciter dicitur, intelligitur [c] apud Græcos Homerus, apud Latinos Virgilius, eodemque modo Regis Catholici appellatione demõstratur Rex Hispaniarum, & Christianissimi titulo Rex Galliarum. Eorum autem vocabulorum & nominum, quibus demonstratio fit, & res nota redditur, relictis variis interpretationibus ex Theophilo, [d] & bonis auctoribus, illud exploratum videtur, quod prænomen dicitur nomen in baptismate inditum à *præ*, quod est ante, & *nomen*, quia ante nomen familiæ profertur, vt Petrus, Iacobus, Franciscus, Antonius. Nomen apud Latinos appellatur, quod nos *sobre nombre* familiæ, & generis, vt Austria, Castella, Sandoual, Castro. Cognomen est titulus acquisitus ab aliquo ob insignem

1 *Quid sit agnomen, nomẽ, prænomen, titulus, & ad quæ officia sint inuenta.*

a *l. nominis appellatione. ff. de V. S. l. 4. ff. de leg. 1.*

b *l. 6. ff. si certum pet. l. 9. §. si quis nomen. ff. de hæred. instit. l. 34. ff. de condit. & demonst. Bar. l. siue certis ff. de duob. reis. l. 4. C. de testa.*

c *§ sed ius. Instit. de iure natur.*

d *§. si quis in nomine. Inst. de leg. vbi Viglius, Hothomanus, Balduinus, & alii,*

ſignem aliquam rem, vt Scipio Africanus dicitur, quia Africam debellauit, Pompeius Magnus, ex magnitudine re-
2 **Error quod agnomen dicatur idẽ, quod cognomen.** rum ab eo geſtarum. & licet aliqui errore decepti loco Ciceronis *lib. 2. de inuent.* agnomen vocent, quod Latini cognomen, & alia Iuſtiniani auctoritate, *§. ſi quis in nomine, Inſtit. de legat.* tamen toto cœlo errant, cum ibidem legi debeat cognomen, vbi agnomen ſcribitur, ex eodem Cicerone *lib. 2. ad Atticum*, vbi puritatem linguæ ſeruauit ibi: *Amicus magnus, cuius cognomen vna cum Craſſi diuitiis cognomine conſeneſcit*: vt aduertit vir nunquam pro meritis ſatis laudatus, licet ab omnibus merito extollatur Antonius Auguſtinus [e] Tarraconẽſis Archiepiſcopus, & alii diligẽtes iuris con- [e] *lib. 3. emend. c. 8. Viglius §. 1. Inſt. de exhar. liber Connanus li. 2. c. 11 comment.*
3 **Titulus.** ſulti in ſermonis cultu. Quibus additur id quod nos Hiſpani titulos vocamus, qui ſunt indices, aliquando dignitatis, vel gradus, vt cum ſcribitur Petro *comiti, duci, doctori, canonico*, ibi dignitas indicatur, & aliquando qualitas ſcribitur,
4 **Leges de titulis: & pragmatica Philippi II. & III.** vt *Illuſtriſſimo, Excellentiſſimo*, quarum qualitatum titulos lege comprehendit [f] Iuſtinianus, & cohibuit exceſſum Philippus II. vt omnia prudentiſſime in titulis pragmaticam factionem condens, ornatam poſtea à noſtro Philippo III. Inuictiſſimo, & titulus & cognomen arguunt nobilitatem, argumentumque excellentiæ præſtant, *Pſalm. 8. Admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra.* Et nomen Ieſus [f] *Auth. de mãdat. Princ. §. titulos. l. 1. C. vbi Senat. vel clar. ff. l. 1. C. vt nemo priuat. Nou. 75. c. 1. Syntag. Iur. P. Gregorii lib. 47. cap. 12.*
5 **Argumentum à titulis.** Paulus ille magnus Apoſtolus ita merito extollit, quod omne in eo flectatur genu cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & in imponendis iuxta proprietatem & indicationem nominibus maxima ſemper fuit habita ratio, vt Iſaac *riſum* ſignificat, Raphael *medicinam Dei*, idque oſtendit cura in tribuendo nomine Ioanni Baptiſtæ, vt plures locos coniungit Euſebius Pamphilus *libr. 11. de præparat. Euangel.* & patet 1. *Reg. 25.* vbi Abigail prudens, cum nomini reſpondeant facta, ea excuſatione maritum Nabal apud Dauidem ei iratum liberauit, quia Nabal nomine Hebræo ignorans & ſtupidus dicitur, & ita ſtultitiæ parceret, & non ſolum in ſacra ſcriptura, ſed apud Ethnicos hoc ſtudium viguit,

guit, nam Imperatores Augusti titulo post coronam adeptam ornabantur, dictus enim Augustus à populo, quasi esset natura hominis acceptior & venerabilior, Græci enim dicunt sebaston quod honore sanctissimum dignissimumque putant, vt ait Dio *libr. 53. histor.* & ante coronam Imperii susceptam Cæsares appellantur à Iulio Cæsare primo Romanorum Imperatore, adeoque leges in honore & existimatione habent nomina, vt illis cautum sit, ne aliquis nomen alterius familiæ vsurpet. Item [g] q. si testator iusserit, vt hæres vel legatarius ignominioso nomine appelletur, illa conditio, vt turpis renciatur, arguendo à nomine optimo optimos [h] mores inesse, & à pessimo pessimos, qua ratione nomen accipitur pro opinione & existimatione, vt apud Salomonem: *Melius est bonum nomen, quam diuitiæ multæ.* Quod cum in priuatis sit constitutum, in Regibus Deus constituit, vt sit pretiosior gemma coronæ eorum & regni. *Esa. 62. Et videbunt gentes iustum tuum, & cuncti Reges inclytum tuum, & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominabit, & eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui, non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua inhabitabitur, quia complacuit Domino in te.* Quam Esaiæ auctoritatem secuta Ecclesia catholica Dei spiritu ducta titulum concessit Catholici Regi Hispaniarum, & Christianissimi Regi Galliarum ob fidem, & erga eam obseruantiam, religionemque summam, & ita contendunt, cum sit nomen argumentum ad petendum ab ea locum honoratiorem, cui excellentiorem titulum tribuit, vt ex eo colligamus, quem alteri prætulit, & Galli hoc argumento inducunt, quod titulus Christianissimi concessus Galliarum Regibus excedit omnes alios, vt sol stellas, & ita in sede debet anteferri, vt Ioannes Ferrault, [i] Carolus Grasalius, & alii colligunt: sed quod Catholici nomen inditum Hispaniæ Regibus excellat, Deo duce dilucide demonstrabimus, simulq; quod nullus titulus sit ab Ecclesia concessus Regibus Galliarum, vel

6 *Augustus quid significet, & Cæsar.*

7 *Quare nomen pro honore & existimatione accipiatur.*

8 *Preciosior gemma coronæ Regis honor, & regni nomen gloriosum.*

g l. 1. C. de mutat. nom. l. facta. §. si in dando. cum gl. ff. ad Trebell. l. sed sciendum. ff. eod. Syntag. Iur. li. 32. c. 8. nu. 2.

h Titus Probus in epit. Valerii Maximi li. 10

i Io. Ferrault de iur. & priuil. Reg. Franciæ. priuil 2. Car. Grasalius li. 1. Regal. Franciæ, iure 1. Boerius de auctor magni Concilii nu. 48. Corsetus de potest. Regia. q. 21. Cassan. in cathol. consi 31. Cosmas in pragm. sanct. verb. libertatis. Guil. Benedictus. c. Raynuntius, verb. & vxorem, decis. 2. nu. 73. Ren. Chopinus de sac. polit. l. 2. tit. 3 n. 2. Robe. Cœna. descrip. Galliæ l. 1 perioc. 14. f. 110.

vel aliis, qui non sit tributus Regibus Hispanis, & illis plures alii quam aliis, & vt appareat, singula cognomina & titulos inuestigemus.

9 *Titulus Excellentissimi.* Gloriantur Galli, quod Nicolaus Pontifex *in epistola Hincmario Archiepiscopo Rhemensi missi*, quæ refertur *in decreto Gratiani c. excellentissimus 11. q. 3.* Carolum Regem Franciæ excellentissimum vocat, sed memores esse debent, quod Gregorius I. summus Pontifex scribens Recharedo Regi Hispaniarum ex Gothis *epist. 126. lib 7.* eum titulo ornat huiusmodi: *Gloriosissimo atque excellentissimo Recharedo Gothorum Regi atq; Sueuorum Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei.* Et *in c. 2. de supplenda negligentia prælat. libr. 6.* Pontifex Reges Lusitaniæ excellentissimos vocat, & Reges Aragoniæ sic appellant Vrbanus II. Pontifex maximus, Alexander II. Gregorius VII. vt epistolas eorum refert P. Ant. Beuter *lib. 2. c. 9. hist.* & Vrbanus II. Petro Regi, & Gregorius VII. Sanctio Regi, vt refert epistolas & concessionem decimarum in eis Petrus Miquel Carbonel *in chron. Hispan. idiomate Cathalonico, cap. de Rege Petro, fol. 36.* Addunt Galli auctores, quod Ioannes Pontifex scribens Salamonio III. Regi Britonum *in epistola* relata *in decreto Gratiani c. hæc quippe. 3. quæst. 6.* & apud Reginonem *li. 2.*

10 *De titulo Gloriosissimi, & Gloriosi.* *chron.* Carolum Regem Franciæ gloriosum vocat, sed eo titulo vsus est Ioannes VIII. Pontifex scribens Alfonso III. cognominato Magno Regi Castellæ gloriosum vocans, vt referunt epistolam Sampirus Episcopus Astoricensis antiquissimus auctor, & Rodericus Toletanus *lib. 8. cap. 18.* Morales *lib. 15. cap. 20. in 3. part.* & proxime retulimus sic Gregorium Recharedo scripsisse gloriosissimum vocans.

11 *De titulo Illustris.* Referunt item Galli scriptores, quod Ecclesia Reges Galliæ Illustres vocat, ex eo quod vere sint illustres in magnitudine ciuitatum & numero, & hic titulus frequẽs fuit in vsu, vt patet *ex epist. Innocentii III. missis Philippo Regi Francorum, & D. Ludouico eius filio, c. nouit, de iudic. c. nouit, de offic. deleg. c. tuam, de ord. cognit.* & Ioannes XXII. *in extrau. meruit, de priuileg. inter commun. & extrau. prodiens, de crimine falsi Ioannis XXII.*

ſed is etiam titulus frequens eſt Regibus Hiſpaniæ, nam Innocentius III. *in c. quanto, de iureiur.* Regem Aragoniæ Illuſtrem vocat, & ita appellatur Rex Luſitaniæ, *cap. ex ſpeciali, de Iud.* pluresque alias epiſtolas referentes eodem titulo miſſas Regibus Aragoniæ recitant Beuter, Zurita, & alii.

Titulus Orthodoxi Græcus ſignificans rectam doctrinam & fidem, quo ſibi vtitur Eccleſia orthodoxa dicta, & fides orthodoxa Imperatoribus ſolet tribui, vt *in fine Concilii Tridentini* eo appellatur nomine Ferdinandus Imp. & ita titulus *in Concilio Arelatenſi* Carolo Magno, & Aquiſgranenſi Ludouico conceſſus fuit, ex Mauſonio *libr. 2. de geſt. Franc.* & *ex actis Concil.* relatis 2. *tom.* patet, ſed id nomen illis, vt Imperatoribus inditum fuit, non vt Regibus Gallorum, & in Conciliis Prouincialibus Galliæ: Regibus tamen Hiſpaniæ ille titulus ſcribitur vt ſolum Regibus Imperatoribus æqualibus, vt Suintillæ, ſeu Cinthillano, in Concilio Toletano VI. & Receſundo in Concilio Toletano VIII. & aliis, quod patet *ex actis eorum tam in 2. tomo Concil. quam collect.* per Garſiam Loaiſam. 12 *De titulo Orthodoxi.*

Titulus Religioſiſſimi ob ſingularem excellentiam cōceſſus fuit catholicis Imperatoribus, & inſignibus in defenſione fidei catholicæ, vt Concilium Chalcedonenſe Leoni Imp. conceſſit, & Gregorius II. Conſtantino, & Synodus Epheſina Theodoſio & Valentiniano, vt 1. *&* 2. *tom. Concil.* legitur, *& decreto Gratiani c. nos ad fidem. 96. diſt.* is titulus Martiano Imp. fuit tributus, & eo ſolum in Suenonenſi Concilio Prouinciali Galliarum vocatum reperio Carolum filium Ludouici Imperatorem, cum ſit titulus Imperatorum, ſed in Regibus Hiſpaniarum vltra id quod frequens eſt titulus religioſiſſimi, & familiaris, ac hæreditarius Regibus Hiſpaniarum in Conciliis Toletanis, vt *in 2. & 3. tom. Concil.* ſic nominatur Recharedus, & in Oſcenſi, & Spalenſi, & in Toletano VI. *can. 2.* Scintillæ tribuitur id cognomen, & Siſebuto, vt ex illis conſtat, & *in decreto Gratiani* 13 *Titulus Religioſiſſimi.*

tiani c. de Iudæis, *dist.* 45. sed etiam in vniuersali Ecclesia à Pontificibus condecoratur Recharedus, vt cum appellat religiosissimum Innocentius III. *in decretal. c. maiores §. item quæritur, de Baptismo*, & Isidorus *in chron. in fin.* testatur peculiarem illius titulum fuisse.

14 *De titulis Piissimi, & Amantissimi.* Tituli Piissimi, Fidelissimi, & Amantissimi Imperatoribus in vniuersalibus Conciliis tribuuntur, vt in Ephesino Valentinianus vocatur, quibus titulis ornantur in Conciliis Toletanis Reges Hispaniarum, Recharedus, Sisinandus, & alii, vt in III. & IV. patet, quibus titulis non vtitur Ecclesia cum Regibus Galliarum, nec Concilia.

15 *Titulus Christianissimi.* Titulus Christianissimi, quo se ornatam merito exultat Gallia, antequam eo vteretur Ecclesia circa Reges Galliæ, vsa est cum Hispanis, nam anno 589. Recharedus Rex Hispaniarum titulum Christianissimi ab Ecclesia habuit, id omnibus annalium scriptoribus Hispaniæ [k] testantibus, & item anno 616. Sisebutus, cum expelleret ab Hispaniæ terminis Iudæos, Christianissimi [l] cognomen habuit, & Cinthillanus Rex Christianissimus vocatur in Concilio Toletano VI. c. 3. vt patet 2. *tom. Concil. & collect.* Garsiæ Loaisæ, & refert Restaurus Castaldus *de Imperatore quæstion.* 36. & Leo Papa scribens Quirico, Christianissimū appellat Flauium Eruigium Hispanorum Regem, quod constat *ex epistola* Garsiæ Loaisæ in Concilio Toletano IV. relata, & alibi sæpe. Vnde patet, quod pluries Hispani Reges Christianissimi dicti sunt ab Ecclesia ante Carolum Magnum Regē Galliæ Imp. qui floruit an. 790. qui primus Christianissimus ex Gallis, & dum Imperator esset, cognominatus est, & post Carolum in Hispania Christianissimi titulo ab Ecclesia Reges ornantur, sic enim Gregorius VII. Ramirum Regem Aragoniæ appellat in epistola ad eum missa, quam recitat Hieron. Zurita *part. 1. annal. libr. 1. capit. 18.* cum regnum suum subiecerit Ecclesiæ, & in Concilio Iacensi Gothicum breuiarium admisso Romano reiecerit cum eo filiis adstantibus, & idem Gegorius VII. Christianissimum

16 *Christianissimi dicti sunt ab Ecclesia Reges Hispaniæ priusquam Galliæ.*

[k] *Vasæus an. 589. Roder. Areualo in Palent. in vita Recharedi.*
[l] *Beuter lib. 2. c. 27. Anacephal. Reg. Hispan. c. 31. Roder. Tolet. lib. 2. hist. c. 17. Garibai li. 8. c. 28. ex Isidoro lib. 5. ca. vlt. Moral. lib. 12. c. 13 Vasæus an. 616. Monarchia li. 18. c. 2. §. 2.*

simum in alia epistola Sanctium III. Regem Aragoniæ vocat, quam retulit Beuter *lib. 2. cap. 8.* & Alfonsum Magnum Regem Castellæ eo nomine ornat Ioannes VIII. vt epistolam integram, qua sic vocatur, refert Sampirus vetustissimus scriptor eius seculi, & Rodericus Toletanus *libr. 4 cap.* 18. & alii [*m*] memorant, quamuis Garibai *dicto loco* Catholicum dictum differat absque fundamento & fide; itaque cum hic titulus Christianissimi esset Regibus Hispaniæ assiduus & familiaris, vt eos maiori honore & ampliori titulo decoraret Ecclesia, Catholicos vocauit. Qui titulus Christianissimi Imperatoribus, vt genuinus & imperio naturalis est, vt Honorium Augustum vocat Bonifacius *c. Ecclesiæ mea, 97. dist.* & Leo Papa Constantinum IV. *in epistola ad Episcopos Hispaniæ de recipienda VI. Synodo Constantinopolitana* relata *in Concilio Toletano XIV.* & *diuersis legibus Cod. Iustin.* vt *l. inter claras. C. de Summa Trinit. & fide ca. hol.* & *Cod. Theodos.* Christianissimi Imperatores cognominantur, & singulis annis in Ecclesia feria 6. in parasceue oratio dicitur: *Oremus & pro Christianissimo Imperatore nostro*; vt aduertit Restaurus Castaldus *de Imp. quæst. 2. circa fin.* & ita patet decipi Ioannem Ferrault Gallum *de turb. Reg. Franc. iure 2* asserentem, nullum alium præter Regem Franciæ Christianissimum ab Ecclesia vocari; sed quia iam vsus obtinuit in sede apostolica & Conciliis, vt Reges Hispaniarum Catholici, & Galliarum Christianissimi appellentur, vt in Concilio Lateranensi sub Iulio II. & Tridentino in fine, relatis *tom. vlt. Concil.* & notant Cassanæus *in catol. part. 5. consi. 37.* & Guerrerius Piso *de Rom. & Venet. Reipub. comparat. fol. 92.* duo erunt discutienda, primum quod antiquius est cuique cognomen, secundum quod excellentius & nobilius.

m *Moral. lib. 15. c. 20. Garibai lib. 9. c. 22. & 23. Ren. Chopin. de sac. polit. li. 1. tit. 7 nu. 18. Volat. li. 2. Geograph c. de Sarracen. orig.*

17 *Titulus Christianissimi Imperatorum refuit.*

18 *Error Ioannis Ferrault.*

19 *De antiquitate tituli in Regibus Hispaniæ & Galliæ.*

Circa primam partem antiquioris tituli concessionis dubium non est, quod prior in Hispania Alfonsus gener Pelagii catholicus sit cognominatus anno 734. & 740. quo tempore sic vocatus fuit, & floruit antequam Carolus Magnus Rex Galliarum, qui anno 813. regnauit, & in Concilio

Magun-

Maguntino Christianissimum appellatum asserit primum omnium P. Mausonius *de gest. Franc. in Carolo Magno*, & Gagu-nus *lib. 4 cap. 1. hist. Franc.* Sigonius *de Imp. Occid. libr. 16. an. 506.* qui titulus Christianissimi cum sit Imperatoribus genuinus, Carolus vt Imperator sic vocatus extitit, non vt Rex Franciæ, & à Concilio Prouinciali Maguntino Germano, non ab vniuersali Ecclesia, nec Pontifice. Alfonsum autem Regem Hispaniæ dictum Catholicum anno 734. catholicum nuncupatum constat ex auctoribus omnibus, vt Garibai *lib. 9. cap. 6.* & Morales *libr. 13. cap. 10. 13. & 15. hist.* differunt, quod autem illi hoc cognomen esset ab Ecclesia inditum, nec Gallus, nec peregrinus auctor est, qui neget, [n] sed vno ore omnes fatentur, & patet in epitaphio sepulchri, vbi ita legitur: ALFONSVS CATHOLICVS. Et *ex manuscriptis historiis antiquissimis* S. Piri Astoricensis Episcopi, S. Iuliani, Pelagii Ouetensis & aliorum, quod verius videtur, quam aliud notabile, quod Recharedus fuit prius dictus catholicus, cum constet religiosissimi cognomen à Pontificibus ei inditum: illud autem, quod Volaterranus *lib. 2. de Alfonso I. Rege Hispaniæ*, & Guolfg. Lazzius *lib. 10. de migrat. gentium* scribūt, non admitto, quod Alfonsus dictus sit catholicus, quia hæreses ex Hispania exterminauit Concilio habito, vt Gothos conuerteret, cum iam diu Arriana hæresis à Recharedo esset expulsa, à quo Concilium illud est celebratum, & nulla alia vigeret in Hispania eo tempore, solumque Reges & incolæ occupati essent in Sarracenis debellandis, & regno recuperando.

[n] *Roder. lib. 4. c. 5. anacephal. c. 47. Pal n. in Alfonso. General. hist. Hisp. 3. p. c. 4. Beuter li. 2 c. 31. Zurit. 3. p. annal. libr. 2. c. 40. Vasæus an. 737. Palacio Rubios de obtent. Regni Nauarra, 6. p. §. 10. Mariana li. 7. c. 4. de reb. Hisp. Tarcagn l. b. 92. par. an. 732. Genebr. in chron. lib. 3. an. 756. Pet. Miquel Carbonel in chron. Hisp. Barchin. fol. 21. c. de Rege Eurigo.*

21 *Quo tempore in vtroque Rege continuatio titulorum facta sit.*

Cum autem dubium vllum non possit esse antiquius Catholici in Hispanis, quam Christianissimi in Gallis cognomen, ne aliquid silentio omittamus, quo tempore continuatio facta sit vtriusque tituli, in vtroque Rege differamus. Aliqui à Carolo Magno in Gallia continuatum dicunt, vt de Ludouico Pio Imp. in Synodo ad Aquas anno *816.* & *3.* Imperii, & in Synodo Aquisgranensi asserit P. Mausonius *in eo*, & Carolo Caluo, quem ita appellasse

 Ioan-

Ioannem Pontificem *in quadam oratione* affirmat, sed de Ludouico Balbo, Carolo Magno, Carolo Simplici & sequentibus non legitur eum titulum esse eis tributum, & illi, quibus concessum fuit, erant Imperatores, cum sit ille titulus Imperatorum peculiaris, vt diximus. Alia opinio iuris interpretum, quos superius retulimus, est, quod Ioannes XXII. Pontifex anno 1334. *in extr. prodiens, de crimine falsi*, Carolum Regem Franciæ Christianissimum appellauit, quod tamen *in dicta extr.* non legitur, immo Illustrem nuncupat illum hisce verbis: *Sub vero signo charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Francorum & Nauarræ illustris studiose deprauant*: qui titulus *illustris* frequens & familiaris erat Regibus Francorum, vt Clemens appellat Philippum Regem Galliæ *in extr. meruit, de priuil. inter commun.* Philippum Pulchrum nepotem D. Ludouici, Bonifacius VIII. *in bulla* relata à Ioanne Ferrault *priuil. 4. de priuileg. Francor. & in priuil.* 11. refert Martinum sic Carolum appellasse *in alia bulla*, & ita vsu & stylo sedis apostolicæ illustres Reges Galliæ, non Christianissimi cognominabantur.

Tertia est opinio, quod Pius II. Ludouico XI. Regi Franciæ Christianissimi titulum dedit, referens legatis eius, quod in Concilio Mantuæ, quod congregatum est anno 1459. eum titulum habuit Carolus pater eius, ex Zurita *in hist. Reg. Cathol. 3. part. annal. Aragon. libr. 2 cap.* 40. qui tamen titulus non legitur continuatus in successoribus. In Hispania autem decretum fuisse à Iulio II. anno 1512. quod in cancellaria apostolica Catholici titulus scriberetur Regi Hispaniarum, Garibai retulit *libr 9. cap. 6 histor.* sed in eo deceptus est, quod tunc primo iussum fuerit, quia ante Alexander VI. anno *1496.* id præcepit, vt refert Zurita *dicto lib. 2. cap.* 40. eum titulum scribere iubens Regibus Hispaniarum, vt hæreditarium, & auferens titulum Christianissimi Regibus Galliarum, quod odio Pontificem & Ecclesiam vexarent, ex Petro Cominæo, sed vetera memoria

repe-

repetendo, ab Alfonso Catholico in Hispania continuatus fuit titulus Catholici, & deriuatus in [o] reliquos, vt patet in Ordonio Primo in quodam priuilegio, cuius exemplar refert Ambr. Morales *libr. 14. cap. 34.* ibique Catholicus cognomine nuncupatur, & Rex Sanctius Castellæ dictus Crassus in priuilegio concesso monasterio *à Samos* ordinis D. Benedicti eo titulo cognominatur, & Rex Alfonsus VI. Toletanæ Vrbis expugnator ita appellatur catholicus in Concilio apud oppidum *de Husillos*, & Alfonsus VIII. qui insignem victoriam circa oppidum nuncupatum *Nauas de Tolosa* obtinuit, catholicus nuncupatur in inscriptione, quæ habetur in cœnobio vetustissimo S. Facundi, Rexque Henricus III. ita patrem Ioannem I. Regem Castellæ appellat catholicum cognomine in testamento ab eo condito, vt refertur *in cap. 20. in historia*, quæ habetur *initio histor. Regis Ioannis II. Castellæ*, vbi scribitur de Rege Henrico III. Petrusque I. Rex Aragoniæ eo titulo catholici ornatur, ex Roderico Archiepiscopo Toletano *libr. 6. cap. 47. histor.* & ita recensent alii [p] auctores, & Petrus II. Rex Aragoniæ auctoritate Pontificia eo titulo catholici vsus est, ex [q] Zurita & aliis, [r] & Rex Alfonsus Castellæ fundator monasterii Sancti Facundi epitaphio sepulchri Catholicus cognominatur, ex Morale *libr. 3. capit. 10. in 3. par.* meritoque ab Alfonso I. catholico genero Pelagii hunc titulum sibi Reges Hispaniæ pepererunt hæreditarium ob summam in Ecclesiam obseruantiam, & in fide constantiam, & eo cognomine distinguuntur ab aliis regibus, ita vt cum diceretur Rex Catholicus, ab Alfonso I. Rex Hispaniæ intelligebatur, vt notant Cassanæus auctor Gallus *in catal. gloriæ mundi 5. part. consi. 33.* & Anastasius Germonius Italus *de sacror. immun. libr. 4. in proœm. num. 8.* & ex nostris Garibai *lib. 18. histor. cap. 1.*

o Illescas in hist. Pontific. 1. p. lib. 2. c. 85. Chopin. lib. 1. tit. 7. n. 18. de sac. polit.

p Beuter lib. 2. c. 20. Miedes lib. 1. c. 19. in vita Iacobi Reg. Aragon. Zurita lib. 2. cap. 62. annal. 1. part.

q Zurita lib. 2. c. 40. 3. par. annal.

r Beuter lib. 2. c. 1. & 20. Pet. Miquel Carbonel in chron. Hisp. Barchin. de Rege Petro Catholico, fol. 57.

22 *Quod sit ex collectis & superius no-*

Disputatione habita de antiquitate nominis Catholici in Regibus Hispaniarum, & Christianissimi in Regibus Gallia-

Galliarum, & de continuatione eiusdem, reliquum est, vt habeatur disputatio, quis excellentior ex illis vel superior apud omnes & apud Ecclesiam natura sua titulus ex hisce sit, cum vterque sit amplissimus, & nomine, & effectu, & rebus, sed necessum est, vt inspiciamus, quis ex eis arguat maiorem excellentiam, & vt demonstretur cognomen catholici honoratius esse, adnotandum erit nihil in eo titulo
addi, vel minui ex superlatiuo, nec dici catholicissimus, sicut Christianissimus, nam inter Christianos alius alio est superior, & superlatiuo in eo vtimur, sed catholicus cum sit nomen Græcum significans idem, quod vniuersale apud Latinos, non in eo superlatiuus gradus in vsu est, nam si est vniuersale, omnia & totum comprehendit, & qui totum dicit, nihil excludit, idem enim est dicere vniuersale, ac si diceremus vniuersalissimum, catholicum, ac si catholicissimum, & ita non nuncupamus Ecclesiam vel fidem catholicissimam, sed catholicam, nec Concilium vniuersalissimum, sed vniuersale, vel œcumenicum Græco sermone ex toto orbe coactum, eoque principio animaduerso, vt differamus de excellentia tituli, origo vtriusque inspicienda erit. 23

men, Catholicus vel Christianissimus.

Non recte dicitur Catholicissimus, nec proprie, nec pure sermone candido.

Et primo Christiani nomen inde cœpit, quod initio Ecclesiæ ea nascente ab infantia, qui Christi magistri doctrinam profitebantur, aut discipuli, aut fratres vocabantur, vt *ex pluribus scripturæ locis, Matth. 23. Luc. 23. & Ioan. 20. & 21.* 24
notat Tertullianus *in apolog. cap. 39.* aut fideles nuncupabantur, vt *Act. 1. 2. & 3. Ephes. 1. & Timoth. 4.* colligitur, aut sancti, *Thessal. 1. & Act. 26. Petrus autem, cum transiret per vniuersos, peruenit ad sanctos, qui erant Lydæ*: vt aduertunt B. Ambrosius *de sacram. libr. 1. cap. 1.* & Pontius diaconus *in vita Cypriani*, & cum isti tituli essent communes omnibus, qui deficiebant in vera Ecclesiæ fide sectantes errores, omnes discipuli, vt profitentes veram doctrinam appellabantur, & vt distinguerentur discipuli Christi à discipulis magistrorum in sectis damnatis & perfidis, discipuli Christi Christiani cœperunt 25

Origo nominis Christiani.

Primi Christiani aut fideles, aut sancti, aut discipuli nuncupabantur.

perunt nuncupari, vt S. Athanasius *aduersus Arrium* hisce significat verbis: *Omnes*, inquit, *qui credebant in Domino nostro Iesu Christo, non Christiani, sed discipuli tantummodo vocabantur, & quia multi nouorum dogmatum auctores extiterunt doctrinæ obuiantes apostolicæ, omnes sectatores suos discipulos nominabant, nec vlla erat discretio inter veros falsosque discipulos, siue Christi, siue Dosithei, siue Iudæ cuiusdam, siue Ioannis sectatores. Ideo Anthiochiæ conuenientes omnes discipuli Christiani vocati.* Et B. Ignatius auctor longe vetustior *epist. 6. ad Magnesianos* agens de nomine Christianorum significat idem: *Simus itaque digni cognomento, quod accepimus, qui enim appellatur alio nomine præter hoc, non est Dei, nec accipit prophetiam Esaiæ cap. 62. loquentem de nobis: & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominabit, & erit populus sanctus. Antiochiæ enim primi discipuli appellati sunt Christiani, cum Petrus & Paulus Ecclesiam fundarent.* Idque confirmant Greg. Nissenus *de profess. Christiani*, Ioan. Chrysostomus *homil. 3. ad populum Antioch. & 7. in Matth* & *ex his* Cæs. Varonius 1. *tom. annal. anno Christi 43.* Vnde Christianus à Christo deriuatur, Christus à Chrismate significante vnctionem, qua Christus ob singularem excellentiam fuit vnctus à Deo, & electus ab æterno in filium sibi coæqualem in diuinitate, & minorem humanitate, vt redimeret genus humanum, vt ex Cypriano *de vnct. chrism.* S Isidoro, antiquissimo Rabano Mauro, & aliis notat Stephanus Durantus vir meo iudicio piissimus *de ritib. Eccl lib. 1. c 20.* estque locus celebris Innocentii III. *in decret. ca. 1 § quia vero, de sacra vnct. Christus enim à chrismate dicitur, vel potius à Christo dicitur chrisma, non secundum nominis formam, sed secundum fidei rationem, à Christo vero Christiani dicuntur, tanquam vncti deriuentur ab vncto, vt omnes concurrant in odorem illius vnguenti, cuius nomine oleum effusum est.* Vnde cum origo, & ethymologia Christiani huiusmodi sit, summa cum ratione Reges Galliæ hoc nomine exultant, vt tanquam veri discipuli Christi eius doctrinam & fidem sequentes hoc nomine potiantur: sed Catholici nomen quantum sit maiori pretio habendum ostendemus, altius eius initium

26 *Christiani nomen vbi cœpit.*

repetendo à tempore Apostolorum *in symbolo fidei* fides & Ecclesia catholica dicitur ibi: *Credo in Spiritum Sanctum, & Sanctam Ecclesiam Catholicam.* Quæ verba, quare catholica dicatur Ecclesia, explicat [f] S. Antoninus: sed ad propositum de quo agimus, origo inde videtur à fontibus hauriendo nasci, quod cum discipuli Christi Christiani vocarētur, vt discernerentur ab aliis discipulis, qui magistros errorum sequebantur, inter eos, qui Christiani dicebantur, aliqui errores oriebantur, ita quod Christianus erat nomen generale omnium, qui doctrinam Euangelicam profitebātur, siue vere cum Ecclesia, siue falso aliquam sectam & hæresim damnatam sequerētur interpretatione erronea, sed Catholicus Christianus nomen peculiare est eorum, qui omnino Ecclesiam amplectebantur, & doctrinam eius, & ita qui Catholicum dicit, Christianum nuncupat Ecclesiæ fidelem, & de gremio eius, qui vero Christianum simpliciter nuncupat, potest comprehendere etiam hæreticum, vt Pacianus *aduersus Nouatianos* notat hoc pacto: *Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomē illud me nuncupat, istud ostendit, hoc probat, illud significat; & si reddenda postremo catholici vocabuli ratio est, & exprimenda de Græco interpretatione Romana, Catholicus vbiq; vnum, vel vt doctiores putāt, obedientia omnium nuncupatur:* & paulo post: *Ergo qui catholicus, idem obediens, qui obediens, idem est Christianus, atq; ita catholicus Christianus est.* Idem auctor alio loco de nomine Catholico: *Sub Apostolis, inquies, nemo catholicus vocabatur, esto sic fuerit, vel illud indulge, cum post Apostolos hæreses extitissent, diuersisq; nominibus columbam Dei atq; Reginam lacerare & scindere niterentur, nonne cognomen suum Ecclesia postulabat? quo incorrupti populi ostenderet vnitatem, ne intemeratam Dei virginem error aliquorum per membra laceraret; nonne appellatione propria decuit caput principale signari? ego forte ingressus populosam vrbem hodie, cum Marcionistas, cum Apollinarios, Cataphrygas, Nouatianos, & cæteros huiusmodi cōperissem, qui se Christianos vocarent, quo cognomine congregationem meam plebis agnoscerem? nisi catholica diceretur. & post catholicum istud nec Marchionem*.

f S. Anton. 3. p. lib. 1. c. 13. quē allegat Iacobat. de Conc. lib. 1 art. 1. Io. de Lignano de censur. §. 4. nu. 4. Lancel. in temp. omn. ind. lib. 1. c. 2. §. 3. n. 14.

27 *De origine & excellentia nominis Catholici.*

nem, nec Apellem, & Montanum sonat, nec hæreticas aures sumit, sed Apostolos, & qui ab eis sunt successores. Idem D. Augustinus *epist. 65. & contra Manichæos cap. 4.* ostendit: *Item ex Petri cathedra per successionem Romanorum Pontificum demonstratum catholicos discriminat ab hæreticis.* Quod & Origenes *aduersus Celsum*, & alii patres venerandi significant, vt cumulat aliquos Varonius *tom. 1. annal. anno 66. & 43. & 2. tom. anno 146. fol. 113. 472. & 476.* probans, quod hæretici nomen Christianorum vsurparunt, sed nomen Catholici nunquam consequi potuerunt. Vnde colligitur huius nominis Catholici excellentia, primo, quod sit nomen Ecclesiæ tributum & fidei, cum dicatur Ecclesia catholica, & fides catholica. Secundo, quod eo ipso quod dicatur Catholicus, intelligitur Christianus, non autem versa vice, nam licet dicatur Christianus, non sequitur, quod sit catholicus. Tertio, quod dum dicitur catholicus, cognoscitur electus, fidelis, purus, sinceræ fidei, obediens Ecclesiæ absque macula & immixtione doctrinæ damnatæ, & inde gloria & magnitudo Regis Hispaniarum arguitur, cum sit Rex Catholicus, & merito ita nuncupetur ab Ecclesia, quæ non potuit ei concedere excellentius, diuinius, superius, ac preclarius nomen, quam quod sibi accepit Catholicum nuncupando, sicut Ecclesia Catholica dicitur.

28 *Alia excellentia nominis Catholici.*

Additur etiam excellentia nominis Catholici, alia ex significatione vocabuli à Stephano Duranto *de ritib. Eccl. libr. 2. cap. 33. num. 12.* animaduersa, nam Græcum nomen est compositum à nomine ὅλον significans *idem*, quod totum Latino sermone, & vniuersale, & à præpositione κατὰ, cuius versio est idem quod *secundum*, & ita Catholicus idem est quod in omnibus vniuersaliter & in totum perfectus in fide & religione, vt Vicentius Lirienensis ait: *In qua Catholica Apostolicaque Ecclesia sequatur necesse est vniuersitatem, antiquitatem, & consensionem:* & alibi: *Id teneamus, quod ab omnibus creditum est.* S. Augustinus *contra epistol. Manichæi c. 4. In Catholica Ecclesia gremio me tenet ipsum nomen Catholicæ, quod non sine caussa inter tam multas hære-*

ses sic ista Ecclesia obtinuit, vt cum omnes hæretici se catholicos dici velint, quærenti tamen Peregrino vbi ad catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere, itaque tot & tanta Christiani nominis charissima vincula recte hominem tenent credentem in catholica Ecclesia. Et Diuus Augustinus *de Genesi ad literam, capit.* 1. concludit, quod catholica Ecclesia dicitur, quia omnino & vniuersaliter perfecta est, & per totum orbem diffusa, iuxta illud *Psalm.* 71. *Et dominabitur à mari vsque ad mare, & a termino vsque ad extrema terræ.* Et non solum in omnibus regionibus orbis & vniuerso loco nota, sed vniuersalis tempore & antiquitate ab Abel vsque in vltimum seculum, quod pluribus locis ostendit [*t*] Beatus Augustinus declarans, quod hæretici vnam Prouinciam, vel sectam, seu quasdam priuatas, homines obtinent, sed Ecclesia catholica per omnes gentes, per totum orbem ab Oriente in Occidentem, à Septentrione in Meridiem diuagatur, & omni seculo permanet, & ea ratione Pontifex summus Romanus catholicus vocatur, & Episcopus catholicæ Ecclesiæ, quia caput omnium Christianorum, & Episcopus vniuersæ Ecclesiæ, vt ex B. 29
Cypriano *epist.* 46. & 40. notat Varonius 2. *tom. fol.* 254 & 455. Et Patriarcha Alexandrinus contendebat se appellari catholicum, vt vniuersalem Patriarcham, cum 12. aut 13. Archiepiscopos, & ingentem numerum Episcoporum sub ditione spirituali gubernaret, vt Guil. Tyrius *libr.* 14. 30
belli sacri, c. 12 & Procopius *libr.* 1. *de bello Persico*, Petrusque Gregorius *ex eis in syntagm. iuris libr.* 15. *cap.* 7. *num.* 5. & *lib* 2. *c.* 1. *num.* 2. aduertunt. Ex qua significatione catholici colligi potest, quam recte & iusta de causa Catholici nomen sit concessum Regibus Hispaniarum, cum non solum sint Christiani Reges, sed Christiani catholici vniuersaliter & in totum fideles, & temporis antiquitate, cum nullo vnquam seculo Hispania hæreses admiserit, nam si Arriana viguit, ea in Hispanis incolis non sedem habuit, sed solum in Gothis, Sueuis, Alanis, Vandalis, cæterisque nationibus,

t B. August. super Psal. 56. & 110. & serm. 151. de temp. libr. 3 contra Donatist. c. 1. de vnit. Eccl. c. 2. & li. 2. contra lit. Petiliani, c. 38. & tract. 118. super euangel. Ioannis. Varon. 2. tom. an. 277. fol. 611. Optat. Meliuetanus lib. 1. & 2. P. Gregorius de Republ. lib. 12. c. 23. num. 2.

Quare Pōtifex Romanus dicitur Catholicus.

Quare Catholicus dici contendit Alexandrinus Patriarcha

bus, qui quamuis eam ad Hispaniam perducerent, tamen constantia Hispanorum, licet miscerentur cum eis, eos tamen vicit & superauit, nam non solum eam hæresim non admisit, sed illam à cæteris expulit, vel exterminauit ad alias regiones non ferens monstrua hæreticorum, vel manentes in ea ad fidem catholicam reducens. Et loco, cum in omni regione vigeat fides catholica, est vniuersale regnum catholicum, & non solum in regione sua est vniuersitas hæc, sed ad plures remotissimasque regiones catholicam fidem extendit eam propagando, & ad Indos Orientales, Occidentales, incognitasque gentes adducendo, & ita nomen, quod Pontifici summo in spiritualibus tribuitur, cum sit omnium caput & Princeps, Regi Hispaniarum in temporalibus recte quadrat, cum sit Ecclesiæ filius, per quem fides eius tam late & longe in vniuerso orbe propagetur, ita quod id (quod Christus de B. Paulo pronuntiauit: *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & Regibus, & filiis Israel: Act. 9.*) de regibus Hispaniæ proferri ab Ecclesia videtur, cum eos catholicos vocet, quod sint vas electum, vt portent nomen Christi, & obedientiam Ecclesiæ Romanæ debitam coram Regibus, & gentibus Indorum Occidentalium, & Orientalium, & Africanorum, vniuersum orbem ad fidem, & gremium Ecclesiæ reducendo, & ita defensor Ecclesiæ Romanæ dicitur Princeps catholicus in *Clem. 1. §. penult. de iureiur.* ibi: *Et Princeps catholicus, & sæpe dicta Ecclesiæ aduocatus, atque defensor.*

[v] *Hier. epist. 85 Ambros. in orat. funeb. de obitu Frat. Tertull c. 30. de præscript. aduersus hære. Irinæus lib. 3. aduersus hæres. c. 3. Varon. 1. to. an. 45. fol. 231. & 2. tom. fol 148. 453. & 166. Aluar. Pelag. de planct. Eccl. lib. 1 art. 63. & discur. 16. ad symbol. Stephanus de Salazar.*

31 Augetur huius magni nominis & pulchri amplitudo, quod idem sit dicere catholicam Ecclesiam, vel Romanam Ecclesiam, cum per Romanam intelligatur catholica, ex Beato Cypriano *epist. 46. Diuidi à Romano Pontifice idem, quod ab vniuersa Ecclesia schismate separari, rursum illam communicare id ipsum esse, quod catholicæ Ecclesiæ vnitati coniungi.* Vt ex Bb. Hieronymo, Ambrosio, Irinæo notat [v] Varonius. Vnde dum nuncupat Ecclesia catholicum Regem Hispa-

Altera huius nominis amplitudo.

niæ, Romanum & Apostolicum vocat, filium Ecclesiæ Romanæ, & vt filii veri matrem sequuntur, ei obediunt, eam tuentur, & ita digni sunt, vt Romani Apostolicique vocentur, vt sub nomine Catholici appellantur.

Vltimo aliud huius excelsi nominis encomium illud extollit ad sydera vsque, nam cum nomen absque exercitatione eius sit vt fides mortua sine operibus, cum ab effectibus nomen cognosci debeat, præ cæteris Regibus excellit & floret Rex Hispaniarum, cum ita exerceat nominis significationem & effectum eius ostēdat, quod omnibus regnis suis & ditionibus tam late longeque distantibus ita puritas & sinceritas in fide Catholica viget, vt eam mundā ab omni macula hæresis, & pulchram absque fœda ruga conseruet, ita quod non solum hæresis ab ea exterminata sit, sed omnis suspicio eius absit, & puniatur à sacro Inquisitionis ministerio, quod ab antiquissimis temporibus inualuit, vt ex Concilio Bracharensi anno 563. celebrato ostendit Varonius 7. *tom. anno* 563. *fol.* 486. his verbis Hispaniam commendans: *Hoc plane sibi laudis vendicauit semper Ecclesia Catholica in Hispania, vt non ab erroribus tantum, sed a suspicionibus esse voluerit suos immunes. Quo factum est, vt & hoc ipso nostro seculo, cum longe lateque fecibus hæreticorum orbis inflammaretur, ipsa illæsa perstiterit accurrentibus summa celeritate Dei ministris, si vel tenuem suspicionis scintillam, vel si non ignem, fumum saltim viderint latentis ignis indicium, ipso præcipue Catholico Rege super omnes in opus nauiter incumbente.* Quo in loco arrogantiæ non tribuetur, quod reticere non possum admirabilem illam & singularē in fide tuenda & ab omni labe conseruanda constantiam patrui mei celebratissimi omni æuo Ferdinandi Valdesii Archiepiscopi Hispalensis, generalis fidei censoris in omnibus regnis Caroli V. Imperatoris, qui præses primo in Regio senatu Castellæ extitit, deinde in sacro fidei ministerio summus quæsitor, is enim zelum & animum acrem & fortem ita ostendit, vt cum ad Hispaniam ex Angliæ regione

32 *Admirabilis alia excellentia.*

33 *Non solum hæresis, sed omnis suspicio eius ab Hispania abest.*

34 *Tribunal Inquisitorum in Hispania ab anno 563.*

35 *Ferdinandi Valdesii Hispalensis præsulis, & generalis Inquisitoris laus.*

gione aliqui viri insignes male de fide sentientes venirent, disseminarentque errores falsos, vt mentionem fecit de Pinthia & Hispali Comes Natalis *libr. 12. anno* 1559. *fol.* 260. *historiæ sui temporis*, æque & nullo discrimine habito ita magnates, opulentos ac tumidos sapientiæ superbia, sicut pauperes & infimos igni & vltimo supplicio, quosdam alios triremibus, alteros pœnitentiæ tradidit, ita vt nec scintilla ignis, qui accendebatur, in Hispania maneret, & extinctam fatetur idem Natalis Comes *dicto lib. 12. anno* 1559. *fol.* 265. cuius mentem adeo diuinitus inspiratam cognoscens Carolus ille V. seculi huius miraculum, dum Gallia ardere cœperit hæreticorum flammis ex eadem occasione ortis, quæ in Hispania fuit, sed non extinctis, dicere solitus est, si Gallia medicinam tanto veneno exoptat, diuidatur Valdesius, dimidia enim eius pars Hispaniam conseruabit, & alia dimidia Galliam ad salutem reducet, itaque Hispania exultet in Domino, qui fidem eius tuetur & conseruat, doleantque Gallia & aliæ regiones, quod ita diuisæ sint ab Ecclesię vnitate, ita parum exercetur in eis nomen catholicæ Ecclesiæ, quod maior pars hæresib. inflammetur. Vnde quod aliis non potest adaptari regnis, vt catholici vocentur Reges, cum vniuersa regna non habeant sub obedientia Ecclesiæ, Hispaniæ quadrat, quæ tota cum aliis sibi subditis regnis fidelis & obediens Ecclesiæ, & vtinam omni seculo, vt sit, Deus Opt. Max. faxit.

Capvt XIV.

QVOD AD REGES HISPANIÆ PERTInet ius vnctionis, & in ea miraculum.

Oleo sancto vngendos Reges, & orationibus exorcismisque sacris *ex pluribus sacræ scripturæ testimoniis* notum est, vt patet *3. Reg. 19.* vbi Dominus ad Heliam: *Vnges Asachel in Regem super Syriam, & Iehu filium Namasi vnges Regem super Israel.* Et de Dauid, *2. Reg. 2.* profertur, & de Salomone, *3. Reg. 1.* & de Saule, *1. Reg. 9. & 10. & Psalm. 78. Inueni Dauid seruum meum, & oleo sancto meo vnxi eum.* Et alibi passim legitur, vt apud Lactantium *libr. 4. de vera sapient. cap. 7.* eaque ratione Reges Christi vocantur, id est, vncti à Deo, vt accipitur illud *Psalm. 104. Nolite tangere Christos meos.* Et *Esa. 45. Hæc dicit Dominus Cyro Christo eius.* Vbi Cyrus ita dictus, eo quod Deus in ministrum eum asciuerat, nam *in eod. cap.* sequitur: *Cuius apprehendi dexteram*; vt declarat P. Gregorius *in prælud. opt. ICti, probique magistratus lib. 1. c. 11.* Vnde in Ecclesia catholica statutum est, vt Impp. à Pontifice oleo sancto & benedictionibus inungantur, vt à Clemente V. *in Clem. 1. de iuretur.* refertur & *in c. venerabilem. de elect.* ab Innocentio III. ibi: *Qui eum inungimus, consecramus, & coronamus.* Idque declarat Restaurus Castaldus *tract. de Imp. quæst. 18 26. seqq. & 39.* quod ius non solum Imperatoribus, qui hoc peculiare habent, vt à Papa vngantur, sed etiam Regibus, vt à præsulibus vnctionem recipiant in suo regno, concessum est ab Ecclesia, vt patet *ex decretali epist.* Innocentii III. *in cap. 1. §. vnde, de sacra vnct.* & notant Selua *de benefic. part. 1, quæst. 5. num. 164. & 165.* signi-

1 *Vnctio Regum generalis.*

2 *Olei vnctionis significatio.*

significationes autem vnctionis retulit August. de Ancona *de potest. Papæ quæst. 38. art. 1.* Castaldus *supra quæst. 27.* nam oleum, quo vngitur, significat lætitiam & promptitudinem ad debellandos inimicos Ecclesiæ, & pugnandi pro fide, & consequendam victoriam: & ea de causa oleo vngebantur in ludis & contentionibus olympicis, qui ad stadium prodibant, ex Athenæo *libr. 9. c. 16.* & cecinit Virgilius *lib. 3. Aeneid.*

Exercent patrias oleo labente palæstras
Nudati socii.

3 *Explicatio Psalm. 44. Vnxit te Deus oleo lætitiæ: & Matth. 25. de oleo V. Virginum prudentum*

Vnde intelligi potest illud *Psalm. 44. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Oleum enim dicitur lætitiæ, quia hoc significat *oleo inungi*, vt ostendatur lætitia, qua ingreditur in campũ certaminis ad victoriam. Item & quia per oleum nitor conscientiæ designatur *iuxta illud Matth. 25. Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis*: & refertur *cap. 1. §. 1. de sacra vnct.* & ex *orat. ceremon. Rom.* & S. Thomas *3. part. summa quæst. 108. artic. 3.* addit, quod sicut *Act. 10.* dicitur de Christo: *Quod prædicauit Ioannes Iesum à Nazareth, quomodo vnxit eum Deus Spiritu Sancto, & virtute*; Et sic Christus, id est, vnctus appellatur Dominus noster Iesus: ita Reges vnguntur, consecrantur, & coronãtur, vt intelligant à Christo vncto potestatem habere, & in eo regnare, quod declarat & Innocentius antiquus glossator *in c. venerabilem, de elect.*

4 *De vnctione Regum Franciæ.*

De vnctione hac omnibus Regibus debita, ac si peculiaris esset Regum Franciæ, clamant [a] Galli, solis illis ac Regibus Hierosolymitanis, & Siciliæ debitam, & singulari quodam priuilegio illis priuatim concessam, cum oleo cœlitus demisso vngantur Reges Galliæ, & ideo vt vncti & cõsecrati epistolam celebrant, cum Pontifex summus missam agit, & Imperator Euangelium canit, & ideo vt Ecclesiasticus in vnctione canonicus est Rex Galliæ in Basilica D. Hilarii Pictauiensis, & Ecclesiis Cœnomamensi & Andegauensi.

a *Chopin. li. 2. de domi. Frãc. tit. 2. n. 7. Cassan. 5. part. cõs. 30. & 31. Selua de benef. 2. p. q. 33. Car. Grasal. lib. 2. iur. 2. de iurib. Reg. Franc. Guil. Benedict. verb. duas habens filias. nu. 77. in c. Rainuntius, de testam. Francis. Marcus decis. 456. nu. 31. & 1024. nu. 5. & 7. Ioan. Andreas & Dominicus c. 2. de prabendis, in 6 Lamber. de iure patron. 1. p. li. 1. n. 4 f. 81. Rest. Castald. de Imp. q. 18. n. 6. Mar. Laudensis q. 76. de Principe. Abbas c. extirpãda §. qui vero. de prabend. Io. Ferrault. priuil. 7. Fusc. hus de visit. & regim. Eccl. li. 1. c. 6. n. 5. P. Gregor. in pralud. lib. 1. c. 11.*

Oleum autem, quo inungitur Rex Franciæ, è cœlo demissum narrant Galli & historici aliqui, & alii iuris interpretes, & sic accidisse ferunt: Quod, quod Clodouæus Clotildis Reginæ ex Burgundionum Regis filiæ suasionibus è paganismo exiens profiteri vellet Christi fidem habitæ victoriæ cuiusdam celebris aduersus Alemanos occasione, postquam à B. Rhemigio Rhemensi præsule instructus in fide, vt catechumenus ad Ecclesiam, vt baptizaretur, accessit, & dum accingeretur vnctioni Rhemigius, & diaconus ex sacrario oleum tardius promeret, nec inueniret, vnica niuea columba inopinate displosis alis è cœlo aduolauit in phiala odoratum chrisma perferens, cęterum post quā candida columba reuolans è cœli fastigio ædes odore & gaudio implesset, Rexque delibutus liquore cœlesti trabem aureo textili mirabilem induisset, iussit confestim Rex ab æditiuis id oleum diligenter Rhemis custodiri in phiala, vt eo in posterum inter auspicia cæteri Reges inungerentur, vt memorant S. Antoninus [b] & alii, & ceremonias ritusque omnes, qui hodie seruantur in inauguratione & coronatione Regum Galliæ, scribit Thomas Cormerius *lib. 1. rer. gest. Henrici II. Regis Galliæ fol. 18.* & ex Gaguino *in Ludouico XI.* refert P. Gregorius *in prælud. opt. ICti, lib. 1. cap. 11.* Ludouicum XI. à Rhemensibus hanc ipsam ampullam auocasse, vt tempus suæ mortis ex ea disceret, quæ demum pristinum in locum restituta est.

Miraculum olei, quo vngitur Rex Galliæ.

[b] S. Anton. p. 2 hist. tit. 11. c. 2. §. 7. Aimoin. c. 18. lib. 1. de gest. Fran. ex Hincmaro in vita S. Rhemigii, & Theodoro in vita S. Landradæ Virg. Gaguinus lib. 1. in Clodouæo, in hist. Gall. Nic. Gillius in Clodouæo lib. 1. Forcatulus de Imp. Gall. lib. 6. fol. 370. Monarch. lib. 16. c. 3. 4. 7. & 8. § 3. Guido q. 114. Mart. Laudensis de Princ. notab. 434. Castald. de Imp q. 19. nu. 2. Varon. 6. to. an. 499. fol. 536. annal. Annon lib. 1. c. 16. Genebr. lib. 3. an. 498.

His igitur, quæ pro Gallis faciunt, sic commemoratis, reliquum est, vt ostendamus, quod adhuc in hisce, quæ vt prodigiosa memorant, non cedit illis Hispania, sed superat.

Primo autem dum Galli existimant auctores, vel alii, ad Reges Galliæ, Hierusalē, & Siciliæ tantum, vel Angliæ etiam, ex quibusdam, & non ad alios pertinere ius vnctionis, quamuis eorum opinio amplectenda foret, Regi Hispaniæ, vt Regi Siciliæ, & Hierusalem ius vnctionis competit, quæ illis

6 illis Regibus familiaris & frequens fuit, iuxta ritus, quibus scribit inunctum fuisse regem Federicum Siciliæ Hieron. Zurita *part. 1. annal. lib. 5. c. 17.* & alii auctores [c] id de regibus Siciliæ affirmantes, sed necessum non est, vt deueniamus ad honorem à Sicilia hauriendum, cum toto cœlo errent, qui existimant his solis Regibus ius vngendi competere, nam ius hoc generale est omnibus Regibus Christianis, non solum ex DD. doctrina, sed *ex text.* Innocentii III. *in cap. 1. §. 1. de sacra vnct.* & illud, quod de his scribitur, peculiariter Regibus ideo fit, quod vnguntur à Papa, quia sunt Vasalli Ecclesiæ, & offerunt regna, *ex c. intelleximus, de iureiur.* vt ex Martino Laudensi *quæstion. 23. de Princ.* Rest. Castaldo *de Imp. quæstio. 18. num. 6. & quæst. 36. num.* 10. sed ius vnctionis nemo negare potest, quod competat omnibus Regibus Christianis, præsertim Hispaniarum, tam iure *ex d. cap. 1. §. 1. de sacra vnct.* quam consuetudine, vt in vsu fuisse patet, cum Beatus Iulianus Archiepiscopus Toletanus oculatissimus testis referat vnctionem Regis Vuambæ, de qua statim agemus, & de vnctione Regis Eruigii successoris eius agitur in Concilio Toletano XII. *cap. 1.* relato *tam 2. tom. Concil. quam in collect.* Garsiæ Loaisæ, vbi agitur de successione Eruigii, & inquit textus Concilii: *Serenissimus Eruigius Princeps regni conscenderit culmen, regnandique per SS. vnctionem susceperit potestatem*: & inferius: *Hunc inclytum Dominum nostrum Eruigium post se praelegit regnaturum, & sacerdotali benedictione vngendum.* Idemque de Flauio Egica successore narrat Morales *libr. 12. capit. 41. 53. & 57.* cum a-
7 liis vsum fuisse ostendens in omnibus Regibus Gothis, vt de Recharedo etiam ante supra citatos ex Beato Isidoro refert Bozzius Eugubinus *in tractat. Imperia pendere à virtutibus, aduersus Machiauellum capit. 13. fol. 153.* eamque sacram vnctionem recipere solitos fuisse in Toletana Ecclesia agens *de primatu eius* notat Garsia Loaisa *in Synodo Toletana sub Gundemaro folio 277. & in notis*

Quod Reges Hispaniæ inuncti fuerunt & ius habent vnctionis.

Reges Gothi vngebantur.

[c] *Aluarot. cap. 1. quis dicatur dux in vsib. feud. Alber. Rub. ff. de stat. hom. Archidiacon. c. quoniam dist. 10. Gofred. & Ostiens. in summa tit. de sacra vnct. Castald. de Imp. quæst. 18. n. 6.*

ad Concil. Tolet IX. capit. 10 fol. 475. iisque non solum in Gothis vsus fuit, sed à Rege Pelagio in Regibus Castellæ inualuit consuetudo, nam de Alfonso VIII. quod inunctus fuerit iuxta antiquos & vsitatos ritus vngendi Reges Hispaniæ a Ramone Archiepiscopo Toletano memorat Garibai *libr. 8. cap. 4. anno 1135.* & de Rege Alfonso XI. qui in Ecclesia Burgensi in humero dextro *ex reg c. 1. de sacra vnct. & ex not. quæst. 22.* per Castaldum *in tract. de Imp.* vt *in historia eius cap 103.* recensetur, vnctus fuit, & Regem Alfonsum VII. à Calixto II. Papa in Ecclesia Compostellana D. Iacobi fuisse coronatum & vnctum notat Beuter *lib. 2. cap. 8.* certius tamen est *ex vetustissimis historiis manuscriptis, & historia eius* edita à Fratre Prudentio à Sandoual *cap 3. & 30.* fuisse corona, & vnctione, ceremoniisque sacris electum & inunctum in Ecclesia Compostellana ab antistite eius Didaco Ramirez. In Regibus Aragoniæ idem seruari obseruat Beuter *libr. 2. cap. 8.* de Ramiro I. qui inunctus fuit, & benedixit Pontifex Benedictus VIII. sceptrum & coronam eius, & rex Petrus II. cui successit Rex Iacobus, coronam suscepit Romæ in ædibus sacris S. Pancratii, vbi Petrus Cardinalis Episcopus Portuerensis vnxit eum in brachio dextro, & Pontifex Innocentius III. *auctoritate c. 1. de sacra vnct.* manu propria coronam imposuit, & iussit cætera regia indumenta & signa imponi, vt pallium, colobium, sceptrum, globum, coronam, & mytram, & ibi iurauit fidelitatem Ecclesiæ, hæreticosque expugnandi, & obtulit regnum Ecclesiæ, eique titulus Regis Catholici concessus fuit, & postea in Basilica D. Petri Pontifex ensem, equestremque ordinem vigil a facta tribuit die Præsentationis Beatissimæ Virginis Mariæ, concessione facta, quod in Cæsaraugustana Basilica omnes reges successores vngerentur, vt testantur *historia regis don Iayme, c 9 & Caroli regis Nauarra,* [d] & alii, idemque de Alfonso IV. rege Aragoniæ maximo regio apparatu & pompa celebri refert, quomodo in Ecclesia Cæsaraugustana vnctus fuit manu Archiepiscopi Cæsar-

8 *Reges Castellæ inungebantur.*

9 *Calixtus II. Pontifex vnxit & coronauit Alfonsum VII.*

10 *Benedictus VIII. Pontifex benedixit sceptrum & coronam Ramiri I. Regis Aragoniæ.*

[d] *Beuter lib. 2. c. 20. Zurita 1. par. annal. lib. 1. c. 50. Miedes li. 9. c. 7. del Rey don Iayme. Illescas in hist. Pontif. lib. 5. cap. vlt.*

11 Cæsaraugustani, & coronam suscepit, simul & equestrem ordinem vigilans, prout moris est in Hispania, vbi etiam coronam, sceptrum, & auri rotundam formam dictam *pomo de oro* Hispanè tribuit, & tunc euangelium rex in missæ officio, vt diaconus celebrauit, vt Hieron. Zurita *lib.7. cap. 1. 28. & 29. & libr. 10. cap. 68. ibidem* mentionem faciens de vn-

Quod Papa coronet Hispaniæ Reges & euangelium cantat.

12 ctione regis Petri IV. & regis Ludouici filii Petri, & nepotis Federici, & de Rege Martino & Ferdinando, vt etiam meminit *historia Regis Castellæ Ioannis II. cap. 211.* Idemque in Regibus Nauarræ vsus fuit, quod omnes vngerentur, vt

Reges Aragoniæ inuncti.

13 meminit Garibai *libr. 26. cap. 1. & libr. 27. cap. 1. & 4.* peculiariter autem retulit de Ferdinando Phebo, Philippo, & Carolo III.

Reges Nauarræ vngebantur.

14 Item vt vngendi ius habent, similiter & epistolam, vt subdiaconi, & Euangelium, vt diaconi, celebrandi, vt de Alfonso IV. Rege Aragoniæ diximus, non quod in vnctione ordinem subdiaconatus, vel diaconatus, vel aliquem sacrũ, vel sacramẽtum recipiant Imperatores vel Reges, vt communis sententia [e] est, & Reges Hispaniæ canonici sunt in Ecclesia Legionensi & Burgensi.

Reges Hispaniæ celebrant epistolam & euangelium, & sunt canonici in quibusdam Ecclesiis cathedralib.

[e] Gloss. fin. c. Valentinian. 63. dist. Abbas & DD. c. venerabilem, de elect. Castald. de Imp. q. 21. in fin. & quæst. 29.

Cum igitur Reges Hispaniæ iure inungi possint, & seruatum aliquo tempore fuerit, postea non vti his ceremoniis & ritibus Reges voluerunt, nam videntur adhiberi solemnitates & ceremoniæ istæ, vt fidelitas illis & obseruan-

15 tia à subditis seruentur, & ipsi seruent eam Ecclesiæ; *sed in Hispania, cum adeo omnes fideles sint, non eo funguntur ritu, vt ostendant subditi nulla solemnitate opus esse, vt illi fidelitatem præstent, ad quam nati videntur quadam propensa natura: nec etiam Reges indigere admonitione hac, vt Ecclesiæ obediant, & in eius fide colenda & augenda omnem operam præstent, cum proni & omni tempore parati sint ad omnem pro Ecclesia curam & defensionem suscipiendam.* Item & quia illi vnctione vtebantur, qui electi erant, sed Reges successione & iure sanguinis, non electionis hodie succedunt in regno, vt Frater Alfonsus Venero *in enchirid. temp. fol. 80.* aduertit, olim enim apud Gothos non ita recta linea

Ratio quare non coronam nec vnctionem Reges Hispani suscipiant.

ad Concil. Tolet IX. capit. 10 fol. 475. iisque non solum in Gothis vsus fuit, sed à Rege Pelagio in Regibus Castellæ inualuit consuetudo, nam de Alfonso VIII. quod inunctus fuerit iuxta antiquos & visitatos ritus vngendi Reges Hispaniæ a Ramone Archiepiscopo Toletano memorat Garibai *libr. 8. cap. 4. anno 1135.* & de Rege Alfonso XI. qui in Ecclesia Burgensi in humero dextro *ex reg c. 1. de sacra vnct. & ex not. quæst. 22.* per Castaldum *in tract. de Imp.* vt *in historia eius cap 103.* recensetur, vnctus fuit, & Regem Alfonsum VII à Calixto II. Papa in Ecclesia Compostellana D. Iacobi fuisse coronatum & vnctum notat Beuter *lib. 2. cap. 8.* certius tamen est *ex vetustissimis historiis manuscriptis, & historia eius* edita à Fratre Prudentio à Sandoual *cap 3. & 30.* fuisse corona, & vnctione, ceremoniisque sacris electum & inunctum in Ecclesia Compostellana ab antistite eius Didaco Ramirez. In Regibus Aragoniæ idem seruari obseruat Beuter *libr. 2. cap. 8.* de Ramiro I. qui inunctus fuit, & benedixit Pontifex Benedictus VIII. sceptrum & coronam eius, & rex Petrus II. cui successit Rex Iacobus, coronam suscepit Romæ in ædibus sacris S. Pancratii, vbi Petrus Cardinalis Episcopus Portuensis vnxit eum in brachio dextro, & Pontifex Innocentius III. *auctoritate c. 1. de sacra vnct.* manu propria coronam imposuit, & iussit cætera regia indumenta & signa imponi, vt pallium, colobium, sceptrum, globum, coronam, & mytram, & ibi iurauit fidelitatem Ecclesiæ, hæreticosque expugnandi, & obtulit regnum Ecclesiæ, eique titulus Regis Catholici concessus fuit, & postea in Basilica D. Petri Pontifex ensem, equestremque ordinem vigil a facta tribuit die Præsentationis Beatissimæ Virginis Mariæ, concessione facta, quod in Cæsaraugustana Basilica omnes reges successores vngerentur, vt testantur *historia regis don Iayme, c 9. & Caroli regis Nauarræ,* [d] & alii, idemque de Alfonso IV. rege Aragoniæ maximo regio apparatu & pompa celebri refert, quomodo in Ecclesia Cæsaraugustana vnctus fuit manu Archiepiscopi Cæsar-

8 *Reges Castellæ inungebantur.*

9 *Calixtus II. Pontifex vnxit & coronauit Alfonsum VII.*

10 *Benedictus VIII. Pontifex benedixit sceptrum & coronam Ramiri I. Regis Aragoniæ.*

[d] *Beuter lib. 2. c. 20. Zurita 1. par. annal. lib. 1. c. 50. Miedes li. 9. c. 7. del Rey don Iayme. Illescas in hist. Pontif. lib. 5. cap. vlt.*

11 Cæsaraugustani, & coronam suscepit, simul & equestrem ordinem vigilans, prout moris est in Hispania, vbi etiam coronam, sceptrum, & auri rotundam formam dictam *pomo de oro* Hispanè tribuit, & tunc euangelium rex in missæ officio, vt diaconus celebrauit, vt Hieron. Zurita *lib. 7. cap. 1. 28. & 29. & libr. 10. cap. 68. ibidem* mentionem faciens de vn-

12 ctione regis Petri IV. & regis Ludouici filii Petri, & nepotis Federici, & de Rege Martino & Ferdinando, vt etiam meminit *historia Regis Castellæ Ioannis II. cap. 211.* Idemque in Regibus Nauarræ vsus fuit, quod omnes vngerentur, vt

13 meminit Garibai *libr. 26. cap. 1. & libr. 27. cap. 1. & 4.* peculiariter autem retulit de Ferdinando Phebo, Philippo, & Carolo III.

Quod Papa coronet Hispaniæ Reges & euangelium canat.

Reges Aragoniæ vncti.

Reges Nauarræ vngebantur.

14 Item vt vngendi ius habent, similiter & epistolam, vt subdiaconi, & Euangelium, vt diaconi, celebrandi, vt de Alfonso IV. Rege Aragoniæ diximus, non quod in vnctione ordinem subdiaconatus, vel diaconatus, vel aliquem sacrũ, vel sacramẽtum recipiant Imperatores vel Reges, vt communis sententia [e] est, & Reges Hispaniæ canonici sunt in Ecclesia Legionensi & Burgensi.

Reges Hispaniæ celebrant epistolam & euangelium, & sunt canonici in quibusdam Ecclesiis cathedralib.

Cum igitur Reges Hispaniæ iure inungi possint, & seruatum aliquo tempore fuerit, postea non vti his ceremoniis & ritibus Reges voluerunt, nam videntur adhiberi solemnitates & ceremoniæ istæ, vt fidelitas illis & obseruan-

15 tia à subditis seruentur, & ipsi seruent eam Ecclesiæ; *sed in Hispania, cum adeo omnes fideles sint, non eo funguntur ritu, vt ostendant subditi nulla solemnitate opus esse, vt illi fidelitatem præstent, ad quam nati videntur quadam propensa natura: nec etiam Reges indigere admonitione hac, vt Ecclesiæ obediant, & in eius fide colenda & augenda omnem operam præstent, cum proni & omni tempore parati sint ad omnem pro Ecclesia curam & defensionem suscipiendam.* Item & quia illi vnctione vtebantur, qui electi erant, sed Reges successione & iure sanguinis, non electionis hodie succedunt in regno, vt Frater Alfonsus Venero *in enchirid. temp. fol. 80.* aduertit, olim enim apud Gothos non ita recta linea

Ratio quare non coronam nec vnctionem Reges Hispani suscipiant.

e Gloss. fin. c. Valentinian. 63. dist. Abbas & DD. c. venerabilem, de elect. Castald. de Imp. q. 21. in fin. & quæst. 29.

& iure propinquitatis, & sanguinis regnum suscipiebant 16
Reges, vt hodie, sed electione vtebantur, vt colligitur ex Gothi olim
Toletanis Conciliis maxime VI. *cap.* 17. VIII. *cap.* 10. & V. *ca.* Reges electione creabantur.
f Couarruu. c. 3. *& legib. Fori iuzgo*, & id longius notát Couaruuias, [f] Mo-
1. pract. nu. 7. lina, Garsia Loaisa, Morales, & alii.

Molin. li. 1. c. 2. nu. 12. Loaisa in not. ad c. 10. Concil. Tolet. IX. fol. 475 in collect. Concil. Hisp. Morales lib. 13. c. 6. in 3 par. hist. Io. Garsia de expens. c. 16 num. 17.

Post regnum autem susceptum in Hispania à Pelagio, & 17
ab eo deriuatum in posteros recta linea, vt dictum est, Diuersi ritus creationis in Hispania post regnum susceptum à Pelagio.
Rex, qui volebat vti ritibus vnctionis, inungebatur, vt quosdam enumerauimus ex multis, qui hac ceremonia vsi sunt. & alii solum coronam suscipiebant, vt in Legionensi vrbe Rex Alfonsus VIII. seu VII. qui auctoritate summi Pōtificis Imperator vocatus, & corona Imperiali ornatus extitit, & Alfonsus XI. in Burgensi ciuitate, & Henricus II. an. 1369. in eadem vrbe, & Ioannes I. an. 1379. in eadem, vt refert frater Alfonsus Venero *d. loco*, sed alii, cū in potestate sua sit constitutum id omittere vel facere, diuersis ceremoniis vtebantur, primo enim Aragoniæ regno ex foro eorum, cum ex primogenitura succedant Reges, Ambr. Morales recenset *lib.* 13. *cap.* 2. *in* 3. *part.* vsum fuisse, quod nocte antecedenti Rex in Ecclesia Metropolitana vel cathedrali vigilabat arma habens, quibus indui debebat, & sequenti die rem sacram audiens offerebat purpuram & monetæ summam quandam, & communione sacra accepta erigebatur in scuto à nobilibus & proceribus, qui dicuntur Hispane *ricos homes*, acclamantibus omnibus ter: *Regium, Regium, Regium*: & spargebantur 100. solidi monetarum, & ipse manu propria ensem ad modum crucis cingebat sibi, 18
quia non erat æqualis & par, qui posset cingere, & eo die Ad l. 3. tit.
alter non equestrem ordinem armatus suscipiebat, quam 22. part. 3.
formam suscipiendi Regem & coronandi etiam vsitatam 19
fuisse in regno Castellæ in scuto acclamationibus Regem Quomodo Hispaniæ & Galliæ Reges in scuto erigebātur.
eleuando, vestigia quædam sunt *in legibus partitarum*, nam *in l.* 3. *tit.* 22. *par.* 3. de generalibus exercitus ducibus, qui *adalides* dicebantur, quod in scuto erigerentur, fit mentio, q; ad similitudinem Regis introductum videbatur, qui vsus

eleuan-

20 *Significatio eleuationis in scuto, coronæ, sceptri, & insigniũ Regalium.*

eleuandi Reges in scuto tempore coronationis apud Francos antiquos inualuit, ex Adone [g] Viennensi & aliis, q; fiebat, tam manibus, quam alacritatis clamorib. plaudẽdo, significatioq; huiusmodi erectionis ea erat, vt intelligeret Rex ea eleuatione supra alios electum & natum ad defensionem, & securitatem Reipubl. vt eius scutum, quo reciperet sagittas aduersus subditos eiectas, & eos ab iniuriis tueretur, secundũ Forcatulum. De coronę aũt, sçeptri, purpuræ, diadematis, & insignium Regalium significatione, & prima inuentione agunt [h] Polyd. Virgilius, Cassanæus. & alii, P. Gregorius *libr. 6. cap. 20. de Repub.* vbi varios ritus inaugurandi Reges refert.

21 *De hodierno vsu apud Hispanos.*

Vsus autem hodiernus apud Hispanos est, vt cum primogenitus filius Regis, qui *Princeps Asturum* nuncupatur. cum ea fuerit primo regio, qua initium restaurationis Hispania sumpsit, eleuatur, tũc iurẽt proceres, tituli, ciuitatesque in curia Regis, & procuratores earum, & qui dicuntur vt nobilissimi *ricos homes*, eum vt Principem & successorem regni, & accipitur iuramentum, si qui deficiunt, in manibus nobilis equitis ad id designati, & postea mortuo Rege tunc vexilla in singulis ciuitatib. eriguntur, & præcipue vbi Rex sedem tunc habet, dicentibus eleuatis acclamationib. Hispano sermone ter: *Castilla, Castilla, Castilla, por el Rey don Phelipe nuestro sennor*: adstantibus supra solium erectum ad id munus hominibus, qui Regia arma portant, scutiferi dicti apud nos *Reyes de armas*, vt in Ioannis II. successione ostend t *eius historia in Henrico III. cap. 15.* & in Ioanne Rege Nauarræ *in Ioanne II. cap. 76.* & quando Reginæ Elisabeth morte fratris Henrici IV. Regis successit, factum memorat Segobiæ Zurita *lib. 19. annal. Aragon. cap. 13.* & antea quando frater Alfonsus voluit eiicere fratrem, *libr. 18. cap. 2.* notat, quod ita seruatum fuerit, & morte Reginæ Elisabeth Methimnæ Campestri, cum Ioanna eius filia sponsa Philippi I. successit, Federicus Dux Albæ vexillum erexit, vt refert idem Zurita *libr. 5. cap. vlt. Regum catholicorum* & morte Ioannæ Reginæ Carolus V. eius filius erectus fuit in Re-

g Ado 6. ætat. Forc. de Gall. Imp. li. 5. f. 318 Annon. lib. 3. c. 61. Syntag. Iur. lib. 6. c. 12. num. 2. & lib. 6. c. 20. n. 26. de Repub.

h Polyd. Virg. lib. 2. c. 3. & 17. de inuent. rer Cassan. 1. p consid. 38. Car. Grasal. iur. 2. Regal. Franc. Castaldus de Imp. q. 35. Petrus de Monte 5. q. de Monarch. Laudensis de Princ. notab. 152. Lucas de Penna in rub. C. de auro coron. lib. 10.

in Regem eo pacto, vt anno 1518. *apud manuscriptam historiam* Petri Mexiæ *lib. 1. c. 12.* & Alfonsum Vlloam *anno 1518. in Caroli V. historia* legitur, & eius renuntiatione regni Philippus II. eius gnatus erigente Pinthiæ vexilla Carolo Principe eius filio, & morte Philippi II. qui obiit 5. Septemb. anno 1598. hora 5. ante meridiem, Philippus III. sic acclamatus extitit, vexilla portantes omnes, qui ex decurionibus signiferi sunt & antesignani dicti *Alferezes* in vnaquaque ciuitate, quo anno, sicut legitur apud Zuritam *lib. 5. cap. vlt. Regum cathol.* & Xuarez meminit *limit. at. 1.* quoniam in prioribus in obitu Reginæ catholicæ Elysabeth famis & pestis inualuit in Hispania, vt dolerent omnes tali regina deficiente, ita è viuis excedente Philippo II. catholico & religiosissimo Rege humana natura & fabrica orbis mœstitiam & dolorem ostendit, cum fames ingens dicto anno generaliter extiterit, & deinde pestis vniuersalis secuta sit.

Aliud priuilegium, quo extollunt Reges suos Galli, quod oleo sancto cœlitus demisso vngerentur, vt diximus, an id miraculum acciderit, vel falsum existimari debeat, malim mehercule pro suo quisque arbitrio iudicet in tanta præsertim rerum atque ingeniorum varietate, ne inuidere potius alienæ laudi, quam cumulum nostræ gloriæ adferre videar, nam quamuis affirment aliqui ex Gallis, tamen alii traditione accepisse referunt, non vero asserere audent, vt Gaguinus, & S. Antoninus, aliique prisci auctores, & ætati illæ finitimi, qui nihil silent, quod ad gloriam Galliæ spectet, nullam de hoc miraculo faciunt mentionem, præsertim Gregorius Turon. qui omnia miracula retulit, is enim *lib. 2. cap. 30 & 31. de conuers. Clodouei in hist. Fran.* agens non meminit, nec Rheginon Monachus *lib. 1. chron. ab anno 421.* vbi de Clodouæo tractat, nec Ado *ætate 6. anno 396. nec Ibo Carnotensis in chron. in Clodoueo*, & recentiores, qui omnium diligentiam auctorum superant, id non recensent, vt P. Æmilius, P. Mausonius *in Clodoueo*, & Ioan. Tilius *anno 490.* nec Sigonius *lib. 16. de Imp. Occid. anno 495.* quod probatur multis,

21 *Principium vnctionis Regũ Franciæ, & an in ea acciderit miraculũ.*

sed

ſed duabus præſertim animaduerſionibus, quas cum meditarer, veras exiſtimo.

Prima erit, quod in baptiſmate iam diu ita optato & præcogitato, cum antea catechumenus eſſet Clodouæus, non veroſimile eſt, quod oleum & chriſma deficeret, q; omnib. paratum aſſiduo eſt, vt ex eius neceſſe eſſet defectu è cœlo demitti. Secunda, quod in epitaphio eius relato à Gaguino, in quo fit mentio de baptiſmo, hoc non ſilentio prætereitur, cum hæc tantum *carmina* de baptiſmate agant.

Mox purgatus aquis & Christi fonte renatus
Fragrantem geſſit infuſo chriſmate crinem.

Eo enim loco, vbi agitur de frangrantia odoris in crine, id dicitur, quia Reges Francorum cæſariem comamq; prominentem nutriebant, cum cæteri circumtonderent, vt Agathias *lib.5.* retulit, & de tempore Clodouæi B. Rhenanus *lib.2.rer.German.* & Aimoinus *li.1.c.4.de geſt.Franc.* & P. Gregorius *lib.6.c.16.num.12. de Repub.* eamque comam vngebant odoribus, ex Forcatulo & Æmilio *ſupra*, & in baptiſmate hoc odoribus totum templum plenum extiterat, vt Gregorius Turon. *lib.2.cap.31.* his verbis narrat: *Nunciantur hæc antiſtiti, qui gaudio magno repletus iuſſit lauacrum præparari, velis depictis adumbrantur plateæ, Eccleſiæ cortinis albentibus adornantur, baptiſterium componitur, balſama diffunduntur, micant fragrantes odore cerei, totumque templum baptiſterii diuino reſpergitur odore, talemque ibi gratiam adſtantibus Deus tribuit, vt æſtimarent Paradiſi odoribus collocari.* Et cum hæc adeo prolixe referat de baptiſmo, nihil de oleo cœlitus demiſſo agit, neque Rob. Cœnalis ſtudioſiſſimus ſuæ nationis Gallus auctor *libr. 1. de re Gall. perioch. 12. fol 93. & 94.* id aſſeuerat de Clodouæo ſermonem inſtituens, ſolemneque baptiſma à D. Rhemigio factum narrans. Sed qui vulgarem profluentemq; traditionem potius, quam probam & diligentem examinationem amplecti volunt, attendant obſecro, quod ab oleo baptiſmatis ad oleum, quo Reges inunguntur, argumentum deduci non poteſt: primo in Clodouæo, qui cum baptizatus eſt, tunc

niæ, Romanum & Apoſtolicum vocat, filium Eccleſiæ
Romanæ, & vt filii veri matrem ſequuntur, ei obe-
diunt, eam tuentur, & ita digni ſunt, vt Romani Apo-
ſtolicique vocentur, vt ſub nomine Catholici appel-
lantur.

Vltimo aliud huius excelſi nominis encomium illud ex- 32
tollit ad ſydera vſque, nam cum nomen abſque exercita-
tione eius ſit vt fides mortua ſine operibus, cum ab effecti-
bus nomen cognoſci debeat, præ cæteris Regibus excellit
& floret Rex Hiſpaniarum, cum ita exerceat nominis ſigni-
ficationem & effectum eius oſtēdat, quod omnibus regnis
ſuis & ditionibus tam late longeque diſtantibus ita puritas
& ſinceritas in fide Catholica viget, vt eam mundã ab omni
macula hæreſis, & pulchram abſque fœda ruga conſeruet,
ita quod non ſolum hæreſis ab ea exterminata ſit, ſed omnis
ſuſpicio eius abſit, & puniatur à ſacro Inquiſitionis mini-
ſterio, quod ab antiquiſſimis temporibus inualuit, vt ex
Concilio Bracharenſi anno 563. celebrato oſtendit Varo- 33
nius 7. *tom. anno* 563. *fol.* 486. his verbis Hiſpaniam com-
mendans: *Hoc plane ſibi laudis vendicauit ſemper Eccleſia Catholica
in Hiſpania, vt non ab erroribus tantum, ſed a ſuſpicionibus eſſe vo-
luerit ſuos immunes. Quo factum eſt, vt & hoc ipſo noſtro ſeculo, cum
longe lateque fœcibus hæreticorum orbis inflammaretur, ipſa illæſa per-
ſtiterit accurrentibus ſumma celeritate Dei miniſtris, ſi vel minimam* 34
*ſuſpicionis ſcintillam, vel ſi non ignem, fumum ſaltim viderint laten-
tis ignis indicium, ipſo præcipue Catholico Rege ſuper omnes in opus
nauiter incumbente.* Quo in loco arrogantiæ non tribuetur,
quod reticere non poſſum admirabilem illam & ſingularē
in fide tuenda & ab omni labe conſeruanda conſtantiam 35
patrui mei celebratiſſimi omni æuo Ferdinandi Valdeſii
Archiepiſcopi Hiſpalenſis, generalis fidei cenſoris in o-
mnibus regnis Caroli V. Imperatoris, qui præſes primo in
Regio ſenatu Caſtellæ extitit, deinde in ſacro fidei mini-
ſterio ſummus quæſitor, is enim zelum & animum acrem
& fortem ita oſtendit, vt cum ad Hiſpaniam ex Angliæ re-

Admirabilis alia excellentia.

Non ſolum hæreſis, ſed omnis ſuſpicio eius ab Hiſpania abeſt.

Tribunal Inquiſitorum in Hiſpania ab anno 563.

Ferdinandi Valdeſii Hiſpalenſis præſulis, & generalis Inquiſitoris laus.

gione aliqui viri insignes male de fide sentientes venirent, disseminarentque errores falsos, vt mentionem fecit de Pinthia & Hispali Comes Natalis *libr. 11. anno* 1559. *fol.* 260. *historiæ sui temporis*, æque & nullo discrimine habito ita magnates, opulentos ac tumidos sapientiæ superbia, sicut pauperes & infimos igni & vltimo supplicio, quosdam alios triremibus, alteros pœnitentiæ tradidit, ita vt nec scintilla ignis, qui accendebatur, in Hispania maneret, & extinctam fatetur idem Natalis Comes *dicto lib. 12. anno* 1559. *fol.* 265. cuius mentem adeo diuinitus inspiratam cognoscens Carolus ille V. seculi huius miraculum, dum Gallia ardere cœperit hæreticorum flammis ex eadem occasione ortis, quæ in Hispania fuit, sed non extinctis, dicere solitus est, si Gallia medicinam tanto veneno exoptat, diuidatur Valdesius, dimidia enim eius pars Hispaniam conseruabit, & alia dimidia Galliam ad salutem reducet, itaque Hispania exultet in Domino, qui fidem eius tuetur & conseruat, doleantque Gallia & aliæ regiones, quod ita diuisæ sint ab Ecclesię vnitate, ita parum exercetur in eis nomen catholicæ Ecclesiæ, quod maior pars hæresib. inflammetur. Vnde quod aliis non potest adaptari regnis, vt catholici vocentur Reges, cum vniuersa regna non habeant sub obedientia Ecclesiæ, Hispaniæ quadrat, quæ tota cum aliis sibi subditis regnis fidelis & obediens Ecclesiæ, & vtinam omni seculo, vt sit, Deus Opt. Max. faxit.

CAPVT XIV.

QVOD AD REGES HISPANIÆ PERTInet ius vnctionis, & in ea miraculum.

OLEO sancto vngendos Reges, & orationibus exorcismisque sacris *ex pluribus sacræ scripturæ testimoniis* notum est, vt patet *3. Reg. 19.* vbi Dominus ad Heliam: *Vnges Asachel in Regem super Syriam, & Iehu filium Namasi vnges Regem super Israel.* Et de David, *2. Reg. 2.* profertur, & de Salomone, *3. Reg. 1.* & de Saule, *1. Reg. 9. & 10. & Psalm. 78. Inueni David seruum meum, & oleo sancto meo vnxi eum.* Et alibi passim legitur, vt apud Lactantium *libr. 4. de vera sapient. cap. 7.* eaque ratione Reges Christi vocantur, id est, vncti à Deo, vt accipitur illud *Psalm. 104. Nolite tangere Christos meos.* Et *Esa. 45. Hæc dicit Dominus Cyro Christo eius.* Vbi Cyrus ita dictus, eo quod Deus in ministrum eum asciuerat, nam *in eod. cap.* sequitur: *Cuius apprehendi dexteram*; vt declarat P. Gregorius *in præl. ud. opt. ICti, probique magistratus lib. 1. c. 11.* Vnde in Ecclesia catholica statutum est, vt Impp. à Pontifice oleo sancto & benedictionibus inungantur, vt à Clemente V. *in Cl. m. 1. de iureiur.* refertur & *in c. venerabilem, de elect.* ab Innocentio III. ibi: *Qui eum inungimus, consecramus, & coronamus.* Idque declarat Restaurus Castaldus *tract. de Imp. quæst. 18 26. & seqq. 30.* quod ius non solum Imperatoribus, qui hoc peculiare habent, vt à Papa vngantur, sed etiam Regibus, vt à præsulibus vnctionem recipiant in suo regno, concessum est ab Ecclesia, vt patet *ex decretali epist.* Innocentii III. *in cap. 1. §. vnde, de sacra vnct.* & notant Selua *de benefic. part. 1. quæst. 5. num. 164. & 165.* signi-

1 *Vnctio Regum generalis.*

2 *Olei vnctionis significatio.* significationes autem vnctionis retulit August. de Ancona *de potest. Papæ quæst. 38. art. 2.* Castaldus *supra quæst. 27.* nam oleum, quo vngitur, significat lætitiam & promptitudinem ad debellandos inimicos Ecclesiæ, & pugnandi pro fide, & consequendam victoriam: & ea de causa oleo vngebantur in ludis & contentionibus olympicis, qui ad stadium prodibant, ex Athenæo *libr. 9. c. 16.* & cecinit Virgilius *lib. 3. Æneid.*

Exercent patrias oleo labente palæstras
Nudati socii.

3 *Explicatio Psalm. 44. Vnxit te Deus oleo lætitiæ: & Matth. 25. de oleo V. Virginum prudentum* Vnde intelligi potest illud *Psalm. 44. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Oleum enim dicitur lætitiæ, quia hoc significat *oleo inungi*, vt ostendatur lætitia, qua ingreditur in campũ certaminis ad victoriam, Item & quia per oleum nitor conscientiæ designatur *iuxta illud Matth. 25. Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis*: & refertur *cap. 1. §. 1. de sacra vnct.* & *ex orat. ceremon. Rom.* & S. Thomas *3. part. summæ quæst. 108. artic. 3.* addit, quod sicut *Act. 10.* dicitur de Christo: *Quod prædicauit Ioannes Iesum à Nazareth, quomodo vnxit eum Deus Spiritu Sancto, & virtute*; Et sic Christus, id est, vnctus appellatur Dominus noster Iesus: ita Reges vnguntur, consecrantur, & coronãtur, vt intelligant à Christo vncto potestatem habere, & in eo regnare, quod declarat & Innocentius antiquus glossator *in c. venerabilem, de elect.*

4 *De vnctione Regum Franciæ.* De vnctione hac omnibus Regibus debita, ac si peculiaris esset Regum Franciæ, clamant [*a*] Galli, solis illis ac Regibus Hierosolymitanis, & Siciliæ debitam, & singulari quodam priuilegio illis priuatim concessam, cum oleo cœlitus demisso vngantur Reges Galliæ, & ideo vt vncti & cõsecrati epistolam celebrant, cum Pontifex summus missam agit, & Imperator Euangelium canit, & ideo vt Ecclesiasticus in vnctione canonicus est Rex Galliæ in Basilica D. Hilarii Pictauiensis, & Ecclesiis Cœnomamensi & Andegauensi.

a Chopin. li. 2. de domi. Frãc. tit. 2. n. 7. Cassan. 5. part. cõs. 30. & 31. Selua de benef. 2. p. q. 33. Car. Grasal. lib. 2. iur. 2. de iurib. Reg. Franc. Guil. Benedict. verb. duas habens filias. nu. 77. in c. Raynuntius, de testam. Francis. Marcus decis. 456. nu. 31. & 1024. nu. 5. & 7. Ioan. Andreas & Dominicus c. 2. de prebendis, in 6 Lamler. de iurepatron. 1. p. li. 1. n. 4 f. 81. Rest. Castald. de Imp. q. 18. n. 6. Mar. Laudensis q. 76. de Principe. Abbas c. extirpãdæ §. qui vero, de prebend. Io. Ferrau. c. priuil. 7. Fus. hus de visit. & regim. Eccl. li. 1. c. 6. n. 5. P. Gregor. in prælud. lib. 1. c. 11.

Oleum autem, quo inungitur Rex Franciæ, è cœlo demissum narrant Galli & historici aliqui, & alii iuris interpretes, & sic accidisse ferunt: Quod, quod Clodouæus Clotildis Reginæ ex Burgundionum Regis filiæ suasionibus è paganismo exiens profiteri vellet Christi fidem habitæ victoriæ cuiusdam celebris aduersus Alemanos occasione, postquam à B. Rhemigio Rhemensi præsule instructus in fide, vt catechumenus ad Ecclesiam, vt baptizaretur, accessit, & dum accingeretur vnctioni Rhemigius, & diaconus ex sacrario oleum tardius promeret, nec inueniret, vnica niuea columba inopinate displosis alis è cœlo aduolauit in phiala odoratum chrisma perferens, cęterum postquā candida columba reuolans è cœli fastigio ædes odore & gaudio impleisset, Rexque delibutus liquore cœlesti trabem aureo textili mirabilem induisset, iussit confestim Rex ab ædituis id oleum diligenter Rhemis custodiri in phiala, vt eo in posterum inter auspicia cæteri Reges inungerentur, vt memorant S. Antoninus [b] & alii, & ceremonias ritusque omnes, qui hodie seruantur in inauguratione & coronatione Regum Galliæ, scribit Thomas Cormerius *lib. 1. rer. gest. Henrici II. Regis Galliæ fol. 18.* & ex Gaguino *in Ludouico XI.* refert P. Gregorius *in prælud. opt. ICti, lib 1. cap. 11.* Ludouicum XI. à Rhemensibus hanc ipsam ampullam auocasse, vt tempus suæ mortis ex ea disceret, quæ demum pristinum in locum restituta est.

Miraculum olei, quo vngitur Rex Galliæ.

[b] *S. Anton. p. 2 hist. tit. 11. c. 1. §. 7. Aimoin. c. 18. lib. 1. de gest. Fran. ex Hincmaro in vita S. Rhemigii, & Theodoro in vita S. Landradæ Virg. Gaguinus lib. 1. in Clodouæo, in hist. Gall. Nic. Gillius in Clodouæo lib. 1. Forcatulus de Imp. Gall. lib. 6 fol. 370. Monarch. lib. 16. c. 3. 4. 7. & 8. § 3. Guido q. 1 4. Mart. Laudensis de Princ. notab. 434. Castald. de Imp q. 19. nu. 2. Varon. 6. to. an. 499. fol. 536. annal. Aimon lib. 1. c. 16. Genebr. lib. 3. an. 498.*

His igitur, quæ pro Gallis faciunt, sic commemoratis, reliquum est, vt ostendamus, quod adhuc in hisce, quæ vt prodigiosa memorant, non cedit illis Hispania, sed superat.

Primo autem dum Galli existimant auctores, vel alii, ad Reges Galliæ, Hierusalē, & Siciliæ tantum, vel Angliæ etiam, ex quibusdam, & non ad alios pertinere ius vnctionis, quamuis eorum opinio amplectenda foret, Regi Hispaniæ, vt Regi Siciliæ, & Hierusalem ius vnctionis competit, quæ

illis

6 illis Regibus familiaris & frequens fuit, iuxta ritus, quibus scribit inunctum fuisse regem Federicum Siciliæ Hieron. Zurita *part. 1. annal. libr. 5. c. 17.* & alii auctores [c] id de regibus Siciliæ affirmantes, sed necessum non est, vt deueniamus ad honorem à Sicilia hauriendum, cum toto cœlo errent, qui existimant his solis Regibus ius vngendi competere, nam ius hoc generale est omnibus Regibus Christianis, non solum ex DD. doctrina, sed *ex text.* Innocentii III. *in cap. 1. §. 1 de sacra vnct.* & illud, quod de his scribitur, peculiariter Regibus ideo fit, quod vnguntur à Papa, quia sunt Vasalli Ecclesiæ, & offerunt regna, *ex c. intelleximus, de iureiur.* vt ex Martino Laudensi *quæstion. 23. de Princ.* Rest.. Castaldo *de Imp. quæstio. 18. num. 6. & quæst. 36. num. 10.* sed ius vnctionis nemo negare potest, quod competat omnibus Regibus Christianis, præsertim Hispaniarum, tam iure *ex d. cap. 1. §. 1. de sacra vnct.* quam consuetudine, vt in vsu fuisse patet, cum Beatus Iulianus Archiepiscopus Toletanus oculatissimus testis referat vnctionem Regis Vuambæ, de qua statim agemus, & de vnctione Regis Eruigii successoris eius agitur in Concilio Toletano XII. *cap. 1.* relato *tam 2. tom. Concil. quam in collect.* Garsiæ Loaisæ, vbi agitur de successione Eruigii, & inquit textus Concilii: ***Serenissimus Eruigius Princeps regni conscenderit culmen, regnandique per SS. vnctionem susceperit potestatem*** : & inferius: ***Hunc inclytum Dominum nostrum Eruigium post se praelegit regnaturum, & sacerdotali benedictione vngendum.*** Idemque de Flauio Egica successore narrat Morales *libr. 12. capit. 41. 53. & 57.* cum a-

7 liis vsum fuisse ostendens in omnibus Regibus Gothis, vt de Recharedo etiam ante supra citatos ex Beato Isidoro refert Bozzius Eugubinus *in tractat. Imperia pendere à virtutibus, aduersus Machiauellum capit. 13. fol. 153.* eamque sacram vnctionem recipere solitos fuisse in Toletana Ecclesia agens *de primatu eius* notat Garsia Loaisa ***in Synodo Toletana sub Gundemaro folio 277. & in notis*** ad Con-

Quod Reges Hispaniæ inuncti fuerunt & ius habent vnctionis.

Reges Gothi vngebantur.

[c] *Aluarot. cap. 1. quis dicatur dux in vsib. feud. Alber. Rub. ff. de stat. hom. Archidiacon. c. quoniam dist. 10. Gofred. & Ostiens. in summa tit. de sacra vnct. Castald. de Imp. quæst. 18. n. 6.*

ad Concil. Tolet IX. capit. 10 fol. 475. itque non solum in Gothis vsus fuit, sed à Rege Pelagio in Regibus Castellæ inualuit consuetudo, nam de Alfonso VIII. quod inunctus fuerit iuxta antiquos & vsitatos ritus vngendi Reges Hispaniæ a Ramone Archiepiscopo Toletano memorat Garibai *libr. 8. cap. 4. anno* 1135. & de Rege Alfonso XI. qui in Ecclesia Burgensi in humero dextro *ex reg c. 1. de sacra vnct. & ex not. quæst.* 22. per Castaldum *in tract. de Imp.* vt *in historia eius cap* 103. recensetur, vnctus fuit, & Regem Alfonsum VII à Calixto II. Papa in Ecclesia Compostellana D. Iacobi fuisse coronatum & vnctum notat Beuter *lib. 2. cap. 8.* certius tamen est *ex vetustissimis historiis manuscriptis*, *& historia eius* edita à Fratre Prudentio à Sandoual *cap* 3. *&* 30. fuisse corona, & vnctione, ceremoniisque sacris electum & inunctum in Ecclesia Compostellana ab antistite eius Didaco Ramirez. In Regibus Aragoniæ idem seruari obseruat Beuter *libr. 2. cap. 8.* de Ramiro I. qui inunctus fuit, & benedixit Pontifex Benedictus VIII. sceptrum & coronam eius, & rex Petrus II. cui successit Rex Iacobus, coronam suscepit Romæ in ædibus sacris S. Pancratii, vbi Petrus Cardinalis Episcopus Portuerensis vnxit eum in brachio dextro, & Pontifex Innocentius III. *auctoritate c. 1. de sacra vnct.* manu pro[pr]ia coronam imposuit, & iussit cætera regia indumenta & signa imponi, vt pallium, colobium, sceptrum, globum, coronam, & mytram, & ibi iurauit fidelitatem Ecclesiæ, hæreticosque expugnandi, & obtulit regnum Ecclesiæ, eique titulus Regis Catholici concessus fuit, & postea in Basilica D. Petri Pontifex ensem, equestremque ordinem vigil a facta tribuit die Præsentationis Beatissimæ Virginis Mariæ, concessione facta, quod in Cæsaraugustana Basilica omnes reges successores vngerentur, vt testantur *historia regis don Iayme, c 9. & Caroli regis Nauarræ*, [d] & alii, idemque de Alfonso IV. rege Aragoniæ maximo regio apparatu & pompa celebri refert, quomodo in Ecclesia Cæsaraugustana vnctus fuit manu Archiepiscopi Cæsar-

8 *Reges Castellæ inungebantur.*

9 *Calixtus II. Pontifex vnxit & coronauit Alfonsum VII.*

10 *Benedictus VIII. Pontifex benedixit sceptrum & coronam Ramiri I. Regis Aragoniæ.*

[d] Beuter lib. 2. c. 20. Zurita 1. par. annal. lib. 1. c. 50. Miedes li. 9. c. 7. del Rey don Iayme. Illescas in hist. Pontif. lib. 5. cap. vlt.

11 *Quod Papa coronet Hispaniæ Reges & euangelium canat.*

Cæsaraugustani, & coronam suscepit, simul & equestrem ordinem vigilans, prout moris est in Hispania, vbi etiam coronam, sceptrum, & auri rotundam formam dictam *pomo de oro* Hispanè tribuit, & tunc euangelium rex in missæ officio, vt diaconus celebrauit, vt Hieron. Zurita *lib. 7. cap. 1. 28. & 29. & libr. 10. cap. 68. ibidem* mentionem faciens de vnctione regis Petri IV. & regis Ludouici filii Petri, & nepotis Federici, & de Rege Martino & Ferdinando, vt etiam meminit *historia Regis Castellæ Ioannis II. cap. 211.* Idemque in Regibus Nauarræ vsus fuit, quod omnes vngerentur, vt meminit Garibai *libr. 26. cap. 1. & libr. 27. cap. 1. & 4.* peculiariter autem retulit de Ferdinando Phebo, Philippo, & Carolo III.

12 *Reges Aragoniæ inuncti.*

13 *Reges Nauarræ vngebantur.*

14 *Reges Hispaniæ celebrant epistolam & euangelium, & sunt canonici in quibusdam Ecclesiis cathedralib.*

Item vt vngendi ius habent, similiter & epistolam, vt subdiaconi, & Euangelium, vt diaconi, celebrandi, vt de Alfonso IV. Rege Aragoniæ diximus, non quod in vnctione ordinem subdiaconatus, vel diaconatus, vel aliquem sacrũ, vel sacramẽtum recipiant Imperatores vel Reges, vt communis sententia [e] est, & Reges Hispaniæ canonici sunt in Ecclesia Legionensi & Burgensi.

Cum igitur Reges Hispaniæ iure inungi possint, & seruatum aliquo tempore fuerit, postea non vti his ceremoniis & ritibus Reges voluerunt, nam videntur adhiberi solemnitates & ceremoniæ istæ, vt fidelitas illis & obseruantia à subditis seruentur, & ipsi seruent eam Ecclesiæ; *sed in Hispania, cum adeo omnes fideles sint, non eo funguntur ritu, vt ostendant subditi nulla solemnitate opus esse, vt illi fidelitatem præstent, ad quam nati videntur quadam propensa natura: nec etiam Reges indigere admonitione hac, vt Ecclesiæ obediant, & in eius fide colenda & augenda omnem operam præstent, cum proni & omni tempore parati sint ad omnem pro Ecclesia curam & defensionem suscipiendam.* Item & quia illi vnctione vtebantur, qui electi erant, sed Reges successione & iure sanguinis, non electionis hodie succedunt in regno, vt Frater Alfonsus Venero *in enchirid. temp. fol. 86.* aduertit, olim enim apud Gothos non ita recta linea

15 *Ratio quare non coronam nec vnctionem Reges Hispani suscipiant.*

[e] *Gloss. fin. c. Valentinian. 63. dist. Abbas & DD. c. venerabilem, de elect. Castald. de Imp. q. 21. in fin. & quæst. 29.*

&iure propinquitatis, & sanguinis regnum suscipiebant Reges, vt hodie, sed electione vtebantur, vt colligitur ex Toletanis Conciliis maxime VI. *cap.* 17. VIII. *cap.* 10. & V. *ca.* 3. *& legib. Fori Iuzgo*, & id longius notāt Couaruuias, [f] Molina, Garsia Loaita, Morales, & alii. 16 *Gothi olim Reges electione creabantur.*

Post regnum autem susceptum in Hispania à Pelagio, & ab eo deriuatum in posteros recta linea, vt dictum est, Rex, qui volebat vti ritibus vnctionis, inungebatur, vt quosdam enumerauimus ex multis, qui hac ceremonia vsi sunt. & alii solum coronam suscipiebant, vt in Legionensi vrbe Rex Alfonsus VIII. seu VII. qui auctoritate summi Pōtificis Imperator vocatus, & corona Imperiali ornatus extitit. & Alfonsus XI. in Burgensi ciuitate, & Henricus II. an. 1369. in eadem vrbe, & Ioannes I. an. 1379. in eadem, vt refert frater Alfonsus Venero *d. loco*, sed alii, cū in potestate sua sit constitutum id omittere vel facere, diuersis ceremoniis vtebantur, primo enim Aragoniæ regno ex foro eorum, cum ex primogenitura succedant Reges, Ambr. Morales recenset *lib.* 13. *cap.* 2. *in* 3. *part.* visum fuisse, quod nocte antecedenti Rex in Ecclesia Metropolitana vel cathedrali vigilabat arma habens, quibus indui debebat, & sequenti die rem sacram audiens offerebat purpuram & monetæ summam quandam, & communione sacra accepta erigebatur in scuto à nobilibus & proceribus, qui dicuntur Hispane *ricos homes*, acclamantibus omnibus ter: *Regium, Regium, Regium*: & spargebantur 100. solidi monetarum, & ipse manu propria ensem ad modum crucis cingebat sibi, quia non erat æqualis & par, qui posset cingere, & eo die alter non equestrem ordinem armatus suscipiebat, quam formam suscipiendi Regem & coronandi etiam visitatam fuisse in regno Castellæ in scuto acclamationibus Regem eleuando, vestigia quædam sunt *in legibus partitarum*, nam *in l.* 3. *tit.* 22. *par.* 3. de generalibus exercitus ducibus, qui *adalides* dicebantur, quod in scuto erigerentur, fit mentio, q; ad similitudinem Regis introductum videbatur, qui visus eleuan-

17 *Diuersi rituum creationis in Hispania post regnum susceptum à Pelagio.*

18 *Ad l. 3. tit. 22. part. 3.*

19 *Quomodo Hispaniæ & Galliæ Reges in scuto erigebātur.*

[f] *Couarruu. c. 1. pract. nu. 7. Molin. li. 1. c. 2. nu. 12. Loaisa in not. ad c. 10. Concil. Tolet. IX. fol. 475 in collect. Concil. Hisp. Morales lib. 13. c. 6. in 3 par. hist. Io. Garsia de expens. c. 16 num. 17.*

20 eleuandi Reges in scuto tempore coronationis apud Francos antiquos inualuit, ex Adone [g] Viennensi & aliis, q. fiebat, tam manibus, quam alacritatis clamorib. plaudēdo, significatioq; huiusmodi erectionis ea erat, vt intelligeret Rex ea eleuatione supra alios electum & natum ad defensionem, & securitatem Reipubl. vt eius scutum, quo reciperet sagittas aduersus subditos eiectas, & eos ab iniuriis tueretur, secundū Forcatulum. De coronę aūt, sçeptri, purpuræ, diadematis, & insignium Regalium significatione, & prima inuentione agunt [h] Polyd. Virgilius, Cassanæus, & alii, P. Gregorius *libr. 6. cap. 20. de Repub.* vbi varios ritus inau-

21 gurandi Reges refert. Vsus autem hodiernus apud Hispanos est, vt cum primogenitus filius Regis, qui *Princeps Asturum* nuncupatur. cum ea fuerit primo regio, qua initium restaurationis Hispania sumpsit, eleuatur, tūc iurēt proceres, tituli, ciuitatesque in curia Regis, & procuratores earum, & qui dicuntur vt nobilissimi *ricos homes*, eum vt Principem & successorem regni, & accipitur iuramentum, si qui deficiunt, in manibus nobilis equitis ad id designati, & postea mortuo Rege tunc vexilla in singulis ciuitatib. eriguntur, & præcipue vbi Rex sedem tunc habet, dicentibus eleuatis acclamationib. Hispano sermone ter: *Castilla, Castilla, Castilla, por el Rey don Phelipe nuestro sennor:* adstantibus supra solium erectum ad id munus hominibus, qui Regia arma portant, scutiferi dicti apud nos *Reyes de armas*, vt in Ioannis II. successione ostend t *eius historia in Henrico III. cap. 15.* & in Ioanne Rege Nauarræ *in Ioanne II. cap. 76.* & quando Regina Elisabeth morte fratris Henrici IV. Regis successit, factum memorat Segobiæ Zurita *lib. 19. annal. Aragon. cap. 13.* & antea quando frater Alfonsus voluit eiicere fratrem, *libr. 18. cap. 2.* notat, quod ita seruatum fuerit, & morte Reginæ Elisabeth Methimnæ Campestri, cum Ioanna eius filia sponsa Philippi I. successit, Federicus Dux Albæ vexillum erexit, vt refert idem Zurita *libr. 5. cap. vlt. Regum catholicorum* & morte Ioannæ Reginæ Carolus V. eius filius erectus fuit in Re-

Significatio eleuationis in scuto, coronæ, sceptri, & insigniū Regalium.

De hodierno vsu apud Hispanos.

g Ado 6. ætat. Forc. de Gall. Imp. li. 5. f. 318 Annon. lib. 3. c. 61. Syntag. Iur. lib. 6. c. 12. num. 2. & lib. 6. c. 20. n. 26. de Repub.

h Polyd. Virg. lib. 2. c. 3. & 17. de inuent. rer. Cassan. 1. p consid. 38. Car. Grasal. iur. 2. Regal. Franc. Castaldus de Imp. q. 35. Petrus de Monte 5. q. de Monarch. Laudensis de Princ. notab. 152. Lucas de Penna in rub. C. de auro coron. lib. 10.

sed duabus præsertim animaduersionibus, quas cum meditarer, veras existimo.

Prima erit, quod in baptismate iam diu ita optato & præcogitato, cum antea catechumenus esset Clodouæus, non verosimile est, quod oleum & chrisma deficeret, q; omnib. paratum assiduo est, vt ex eius necesse esset defectu è cœlo demitti. Secunda, quod in epitaphio eius relato à Gaguino, in quo fit mentio de baptismo, hoc non silentio præteriretur, cum hæc tantum *carmina* de baptismate agant.

Mox purgatus aquis & Christi fonte renatus
Fragrantem gessit infuso chrismate crinem.

Eo enim loco, vbi agitur de frangrantia odoris in crine, id dicitur, quia Reges Francorum cæsariem comamq; prominentem nutriebant, cum cæteri circumtonderent, vt Agathias *lib. 5.* retulit, & de tempore Clodouæi B. Rhenanus *lib. 2. rer. German.* & Aimoinus *li. 1. c. 4. de gest. Franc.* & P. Gregorius *lib. 6. c. 16. num. 12. de Repub.* eamque comam vngebant odoribus, ex Forcatulo & Æmilio *supra*, & in baptismate hoc odoribus totum templum plenum extiterat, vt Gregorius Turon. *lib. 2. cap. 31.* his verbis narrat: *Nunciantur hæc antistiti, qui gaudio magno repletus iussit lauacrum præparari, velis depictis adumbrantur plateæ, Ecclesia cortinis albentibus adornantur, baptisterium componitur, balsama diffunduntur, micant fragrantes odore cerei, totumque templum baptisterii diuino respergitur odore, talemque ibi gratiam adstantibus Deus tribuit, vt æstimarent Paradisi odoribus collocari.* Et cum hæc adeo prolixe referat de baptismo, nihil de oleo cœlitus demisso agit, neque Rob. Cœnalis studiosissimus suæ nationis Gallus auctor *libr. 1. de re Gall. perioch. 12. fol. 93. & 94.* id asseuerat de Clodouæo sermonem instituens, solemneque baptisma à D. Rhemigio factum narrans. Sed qui vulgarem profluentemq; traditionem potius, quam probam & diligentem examinationem amplecti volunt, attendant obsecro, quod ab oleo baptismatis ad oleum, quo Reges inunguntur, argumentum deduci non potest: primo in Clodouæo, qui cum baptizatus est, tunc

non est in regem inunctus, iam diu enim rex erat eleuatus supra scutum, vt in illo mos erat, & deinde fuit in successoribus finitimis, de quibus nō refertur vnctos fuisse, nec hoc oleo vti, cum illis seculis maiori in pretio, vt recens factum habendum esset, & generaliter oleum, quo Imperatores & Reges inunguntur, non est oleum chrismatis, vt est baptismi, sed aliud oleum aliis exorcismis & benedictionibus cōsecratum, solum enim Pontifex chrismate in capite vngitur, ex balsamo & oleo confecto mystica ratione, sed Imperatores tantum oleo in brachio exorcizato in modū crucis inunguntur, non chrismate, *ex ceremoniali sacro lib. 1. sect. 5. cap. 3.* & ita *ex text. c. 1. §. vnde, de sacra vnct.* nō potest Rex chrismate inungi, sed solo oleo, vt verba sunt: *Differt autem inter Pontificis & Principis vnctionem, quia caput Pontificis chrismate consecratur; brachium vero Principis oleo delinitur, vt ostendatur, quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis potestatem.* Quod & Rest. Castaldus *de Imp. quaest. 19. num. 3.* notat, & videndus Varon us *5. tom. annal. anno 496.*

23 *Non potest Rex inungi chrismate, sed oleo tantum.*

24 *Ad. c. 1. §. vnde, de sacra vnct.*

In Hispania vero, quae potius silentio, quam diuulgatione vtitur, si attendimus baptisma, ingens miraculum refertur, & verum è Gallis, Italis, [1] & Hispanis auctoribus omnium consensu certum ac exploratum. Gregorius enim Turonensis narrat in Lusitania piscinam esse apud *Osen* Campum, vbi die coenae Domini conuenientibus cum ciuibus Pontifice, & statim odorem coeli sentientibus, die sabbati oratione facta piscinam, quam vacuam reliquerant, reseratis portis plenam aqua reperiunt, quae exorcismo & chrismate mixta ad baptisma applicatur, & ad salutē infirmorū & ad aegros, nihilq; minuitur, etiamsi innumerae amphorae hauriantur; & de vnctione Regis sigillatim visa est omnib. interessentibus insignis admiratio, quam Iulianus (nō Pomerius, vt Vaseus existimabat, & alii graues auctores) sed B. Iulianus Archiepiscopus Toletanus recenset oculatissimus testis diuersus à Pomerio, vt mihi haec scripta examinans eruditissime aduertit Garsia Loaisa, & postea vidi adnota-

25 *In Hispania miraculum in baptismate, & in vnctione Regum.*

[1] *Greg. Turon. lib. 1. de mirac. c. 24. Varon. 5. to. an. 417. fol. 407. & 7. to. fo. 365. & 366. Moral. li. 11. c. 54.*

notatum ab Ambr. Morales *lib.* 11. *cap.* 28. & melius *lib.* 12. *cap.* 58. & Rodericus Toletanus *lib.* 3 *cap.* 1. *hist.* meminit his verbis: *Nam cum Vuamba vngeretur ipsa hora, qua à Pontifice vngebatur in Ecclesia Toletana, cunctis cernentibus visus est vapor ab eo loco, vbi vnctionis oleum fundebatur, in modum virgæ fumeæ ascendisse, & visa est apis de eius capite prosiliisse, & ad cœlos continue volitasse, & qui diligentius cogitabant, intelligebant per eum Gothorum regnum fœliciter exaltandum.* Quod & confirmant plures alii [k] dicentes ex ore apem exiisse. Vnde patet potius retorqueri argumentum in Gallos, & ex eo Hispaniam maiores acquirere vires, cum ipsi non possint certo affirmare, nec de baptismate Clodouæi miraculum circa oleum, & in vnctione sit exploratum nullum accidisse, apud Hispanos verò & in baptismate, & in vnctione regum sint omnino certa miracula. Lucas Tudensis *æra* 704. dictat hæc verba: *Postquam autem Toletanam vrbem ingreditur, deuentum est, quo sanctæ vnctionis reciperet signum: Regio iam cultu conspicuus ante altare diuinum consistens, ex more catholicam fidem professus cum sacramento iuranti fidem populis reddidit, & mores bonos prædecessorum Regum atque leges firmauit, deinde curuatis genibus oleum benedictionis per sacri primatis & Pontificis Quiriaci manus vertici eius refunditur, & benedictionis copia exhibetur, vbi hoc statim emicuit mirabile signum; nam mox è vertice ipso, vbi oleum sanctum perfusum fuerat, euaporatio quædam fumo similis in modum columnæ sese erexit, & ex capite ipso apis visa est prosiliisse, & aeris alta petiisse, quæ vtique signum fuit secuturæ fœlicitatis. Post hæc quam gloriose rexerit regnum, non est nostræ differere valetudinis.*

k *Beuter in* 1. *p.* 4. *c.* 47. *Moral. lib.* 12. *cap.* 41. *Garibai li.* 8. *cap.* 39. *Valerian.* 3. *par. c.* 32. *Historia general.* 2. *p. c.* 51. *Vasæus an.* 672.

CAPVT XV.

DE NOBILITATE FAMILIÆ REGVM *Hispaniæ, insignium, armorum in scutis, & peculiaribus priuilegiis, quibus Reges Hispaniæ & Galliæ ornati videntur, ostendendo simul recta linea regnum Galliæ ad Regem catholicum & maximum Philippum III. iure pertinere.*

NOBILIS quantum ignobili præstet, natura ipsa quadam communi omnium consensione animis insita & vsu recepta satis indicat. Et cum duo in statu hominum sint gradus, nobilium & plebeiorum, ita duplex nobilitatis diuisio: alia qua nascimur, quæ generis & sanguinis dicitur, cum sit à natura data, non à nobis quæsita, quæ mutari non potest iure [a] aliquo: alia autem est exterius parta & quæsita, vel profluens ex diuitiarum abundantia, vel sapientiæ excellentia, vel rei militaris gloria, aut alio cœlesti munere priuato, quo deficiente deficit nobilitas ex eo descendens, & quia cum de dignitate Regum disseramus, in vtroque regno Hispano & Franco, instituti nostri erit nobilitatem vtriusq; aperire, cum nobiliori nobilior locus & sedes debeatur [b] iure. Quanquam autem in Regibus superuacanea videtur hæc disputatio, cum ipsi sint fons & origo, vnde in cæteros nobilitas dimanat, & dum regium genus appellamus, illico nobile & illustre intelligimus iuxta illud *in epistola* Petri: *Vos estis genus electum, Regium, sacrosanctum.* Tamen hoc obtinere potest, si comparare subditorum nobilitatem, & splendorem

1 *Diuisio & diuersitas nobilitatis.*

a *l. 3. ff. de interdict. l. iure sanguinis de R. I. l. 2. tit. 21. pa. 2. Tiraquel. de nobil. c. 15. n. 3. & c. 24. & 35. Osorius de nobil. c. 4. ex Arist. li. 4. polit. c. 3. Ioan. Garsia de nobilit. gl. 7. nu. 17.*

b *l. 3. §. sedendi, vbi glo. C. vbi senatores & c. l. 2. & 3. C. de offic. diuers. iud. Tiraquell. c. 20. nu. 51. de nobil.*

dorem generis cum Regio sanguine auderem; hæc enim contentio est extra omnem aleam, vt verbum illud vulgare
2 *Falsum vetus verbum, quod quis est sicut Rex nobilis.* falsum est, quod equites præ manib. habere solent, [c] quod æque sunt nobiles vt Reges, cum enim sit rex ipsa nobilitas, & fons à quo dimanat omnis regni dignitas, quomodo riuus cum fonte, & membrum cum capite æquari poterit? nec comparari, qui accipit, cum eo, qui tribuit; beatius enim dare esse, quam accipere Paulus prædicat, & ita explicatur *locus Esdræ 6. Hic honorabitur quemcumque voluerit Rex honorare.* Ex quo, & Plinio, & aliis optimis auctorib. Tiraquellus ostendit nobilitatem è regibus pendere, qui eam tribuunt, conseruant, [d] & honorant; itaque cum quæstio versaretur circa hæc, minuta absque fructu & otiosa esset: sed quando contentio agitur inter ipsos Reges, in quibus alii aliis sunt [e] nobiliores, attentius erit tractanda: sacra enim scriptura priuilegium asserit regionis esse concedi ei Regem nobilem, *Ecclesiast. 10. Beata terra, cuius Rex nobilis est.* Et *Sapient. 40. Quam pulchra est casta generatio cum claritate, immortalis enim est memoria illius, quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. Libr. 1. cap. 2. Esdræ* filii Berzelai è templo eiecti fuerunt, quod ex antiqua genealogia non descenderent, idq; ex aliis testimoniis iure diuino, naturali, & humano Tiraquellus confirmat *cap. 21. de nobil.* Quæ enim res tam salutifera Imperio? tam idonea ad conglutinandam regnorum
3 *Fœlicitas regni Regem esse nobilem.* concordiam, ad publicam orbis pacem tenacissimis vinculis astringendam, quam bonorum principum fœcunditas? Fere enim, vt inquit Horatius *in odis*:

Fortes creantur fortibus:
Neque imbellem feroces progenerant aquilæ columbam.

Fieri enim non potest, vt aliquis honesta exempla maiorum suorum intuens adeo sit demens, qui non assentiatur tacita quadam sensus voluptate rebus præclare gestis, & imitari illas studeat.

Quare vt cognoscatur, quo immortali beneficio Deus Opt. Max. ornauerit hoc Hispaniæ regnum, illud locupletando

[c] *Tiraquell. de nobilit. c. 37. num. 67. 10. Garsia de nobilit. gl. 48. §. 3. nu. 1.*

[d] *Tiraq. c. 6. de nobil. Pacian. lib. 2. c. 26. de probat.*

[e] *Tiraq. de nobil. c. 37. nu. 61 & 68. ex l. vt gradatim. ff. de muner. & honorib.*

tando Regibus non solum prosapia & nobilissima heroum familia, sanguine illustribus, sed & nobilitate exteriori, dotibus magnitudinis, potentiæ, fortitudinis, prudentiæ, religionis, aliarumq; virtutum, in hoc capite de his duobus gradibus nobilitatis circa Reges differendum erit. Vt ordiamur à nobilitate à natura data, quæ nascitur cum homine ipso, quæ quanto antiquior tanto excellentior & illustrior, non solum *ex nostris partitarum legibus*, vt *l. 2. tit. 21. part. 2.* habetur, sed omni iure, & communi existimatione gentium, ideoque Poetę heroum, quos carminibus extollebāt, originem à Diis trahere canebant, vt initium quodammodo immortale Diis simile præberetur, quod apud Homerū, Virgilium, & alios passim in vsu esse recitat Tiraquellus, [f] & alii, in qua re quantum excellant Reges Hispaniarū inter alios, notissimum certissimumque est ex omnibus annalium scriptorib. nam si attendātur familiæ, quarum iure in Hispania clauum & fastigium regnorum obtinent, ex Amalis & Baltheis Regiis Visigothorum & Ostrogothorū familiis deriuantur, ita recta linea, vt nunquam à recto tramite & serie deflectant adiunctis aliis clarissimis genealogiis, quæ stirpes Regiæ ita ab orbe condito eminent inter alias, vt sol emicat inter stellas radiantes, si vero mēte euoluatur immensa series Cæsarum in clarissima Austriæ familia, nulla vnquam fuit Regum, Imperatorum fæcundior, genusq; Imperatoriis imaginib. trophæis plenum, ipso Imperio præstantius, quæ cor & clypeus Romani Imperii dicitur, vt Gerhardus Roo *in annal. Austriac.* retulit *lib. 1.*

4 *Nobilitas antiquior excellentior.*

5 *De Amalis & Baltheis.*

6 *De familia Austria.*

f *Tiraq. de nobil. c. 19. Ioan. Garsia de nobilit. gl. 18. nu. 3. & gl. 7. nu. 27. & gl. 12. nu. 6. ex l. 2. §. qua omnia C. de vet. iure enucl. ibi: Vir ab antiqua stirpe.*

Si autem ipsarum Galliarum nobilitatem Regiam inquiramus, in ea nobiliorem & antiquiorem ipsis Regibus, qui hodie moderantur, esse Philippum nostrum certum ac indubitatum est, nam vt omittamus fabulosas origines, & initia omnium seculorum seriem excedentia, postquam Frāci Gallias occuparunt, sicut Gothi Hispanias, in illisq; regnarunt, Merouæorum familia clarissima extitit, ex eaque descendentes reges floruerunt, donec Childerici turpi igna-

7 *Regiam Galliæ nobilitatem splendere*

potius in Hispaniæ regibus, quam in Gallis.

ignauia & otio Stephanus summus Pontifex eum regno indignum iudicans, & cœnobio deserto collocans, eius ius tribuit Pipinorũ familiæ, cum Pipinus esset Childerici maximus dux in munere Maiordomi occupatus, vt gubernator ea ætate vocabatur in Gallia, & incipiente Pipinorum familia regia & Imperiali, ex qua Carolus Magnus & successores prodiere, etiam illa finem habuit ordine succedẽdi in Ludouico Rege, & floruit Hugonis Caperi stirps, & Capetinorũ coniuncta cum Valesiorũ genealogia, q̃ hodie viget, vndeq; initium sumpserit, sunt tot dissidentes sententiæ apud P. Æmilium, Gaguinum, P. Mausonium, & alios, quorũ annalib. instabilitates, mutationesque hæ & aliæ habentur, & notant P. Gregorius *in Syntag. Iur. lib. 18. c. 2. n. 22. & li. 45. c. 4.* Guil. Benedictus *n. 79. verb. duas habens filias. c. Rainũtius, de testam.* In his igitur familiis Galliæ, cum omnium nobilissima sit Merouęorũ genealogia, ab eo recto tramite deriuatur rex noster, non aũt rex ipse Galliarũ descendit ex illa, q̃ Valesiorum & Capetinorũ obtinet stirpes; similiter Pipinorũ genus in rege nostro rectius deriuatur, tantaq; nobilitas sanguinis est, vt nihil addat honoris regia dignitas, & iure illi ex generis serie debeantur omnia regna Europę. Et si velimus arbores constituere consanguinitatis vel deriuationis, narrando genealogiam Regis nostri catholici, amplissimos cõmentarios addere cogeremur, q; superuacaneum est, cum tot viri doctissimi integra de ea re scripserint accuratissima & doctissima volumina, ostendentes ex latere vno linea recta descendere à Pharamundo ex Regibus Sicambris, & ducibus Franconiæ, tam ab eo tempore, quo Antenor ex ruina Troiæ prorumpens sedem collocauit in Scythia ad ora Danubii, & littora lacus Meotidis anno 440. ante natum Christum, quam à Regibus Troiæ, vnde Antenor originem traxit, & post Antenorem à Regibus Sicambriæ, Regibus & ducibus Franconiæ, cum Franci diuiderẽtur, alii in Francos Orientales dicti Ostrofranci, qui in Franconia manserunt, alii in Francos Occidenta-

dentales, qui Gallias occupantes eis nomen Franciæ dedere, & ex vtrisque clarissima Austriæ familia deriuata est tam à Pharamundo ex Orientalibus Ostrofrancis, quam ex Occidentalibus à Merouæo Rege Galliæ, & etiam à Pipinorum seu Carolina familia ex parte Comitatus Flandriæ, Galliæ Belgicæ, ex latereque Regum Pannoniæ, quæ dicitur Vngaria ex Hunnorum stirpe descendens, & ex Sclauicis à latere regni Bohemię, ex Baltheis & Amalis Gothorū familiis Orientalibus Ostrogothis, & Occidentalibus Visigothis à latere Hispaniæ, aliisque eiusdem regni illustrissimis antiquioribus familiis, comprehendens omnes ducatus Brauantiæ, ducatus Burgūdiæ, Archiducatus Austriæ, comitatus Flandriæ, regnorum Bohemiæ, Vngariæ, Poloniæ, Hispaniæ, & denique in Sueuorum familia, in qua tot seculorum serie continuatum est Imperium Occidentale, vt ea sit genetrix tot Cæsarum, Imperatorum, Regum, vt numerari non possint, vt aduertit Pandolf. Collenutius *in compend. Neapol. lib. 4. cap. vlt.* & si quis velit arbores genealogiæ omnemque deriuationem Regis catholici Philippi II. & III. eius gnati euoluere, & à radice percipere, consulat [g] Guolfg. Lazium, Cuspinianum, P. Marenum, El. Reusnerum, & in margine allegatos: & quamuis circa Sicambrorum originem, an à Troianis deriuentur, vel an ipsi sint Troianis antiquiores, diuersas referant sententias Alb. Soter *lib. 1. sua Saxon. c. 16.* & Henr. Aquilius *in compend. chron. Geldr. c. 4.* vtcumque sit, antiquissimas Regum progenies cōtinere dubium non est; ab eisque Francos descendere, in quo omnes consentiunt, & similiter cum Garibai *in sua genealogia, & lib. 21. cap. 7. hist. Nauar.* Pelagium non à Gothis, sed ab antiquissimis Hispaniæ familiis descendere autumet, & ab eo dissentiat Morales auctoritate Sebastiani Salmanticensis Episcopi, Isidori Pacensis, Lucæ Tudensis, & Hieronymi Zuritæ, & priuilegiorum Alfonsi Casti Regis *libr. 12. cap.*

g Ioan. Trithemius, Iac. Mānlius, Io. Stabius, Ladisl. Sunthemius in peculiar. tract. Guolfg. Lazius in genealog. duc. Austriæ. Pet. Maren. de genealog. Caroli V. Imp. Gebuuo Lerius in geneal. Ferdinandi. El. Reusnerus. Leonor. in Basil. genea. Hadr. Barlan. de gest. duc. Brauant. L. Surius lib. 1. comment. sui temp. in princ. Garibai de geneal. Regis Philippi II. & lib. 20. hist. c. 2. 3. 4. & 5. Monarch. li. 14. c. 25. & lib. 17. c. 31. & lib. 27. c. 1. 2. & 3. Ioan. Garsia de nobi. gl. 48. §. 3. nu. 1. & c. 12. de expens. num. 11. Pala. Rubios de obtent. R. Nauarra. §. 7. & 8. Otalora de nobilit. 2. p. c. 5. num. 7. Lancel. in temp. ind. lib. 1. cap. 2. §. 3. num. 19.

cap.8. & 64. histor. Mariana *libr. 7. capit. 3. histor. Hispan.* tamen conueniri possunt, quod ex familia Gothorum & Hispanorum ex vtraque deriuetur Pelagii & Alfonsi Casti prosapia, quæ aperta & dilucida progenies clarior, illustrior, ampliorque multo est, quam Regum Galliæ, qui à Merouæi primo, & deinde à Pipini, & Carolina familiis deflectentes illustres solum obtinent Capetinorum & Valesiorum familias, recentiores tamen, & non recto tramite, sed à latere à Regibus deriuatas cum Capetina pluribus circa originem dissidentibus, quia ei nobilius initium dedere, asserunt descendere à Vuiticinda, aut Vuita, aut Vuitiun-

8 *Origo Capetinorum Regũ Franciæ.* do filio Badi Regis Saxoniæ, à quo duces Saxoniæ, Sabaudiæ, & Reges Galliæ Capetini deriuantur, ex Reusnero, Leonorino in margine citato, & P. Gregorio *in Syntag. Iur. lib. 18. c. 2. nu. 22. & lib. 13. c. 33 nu. 20. de Repub.*

9 *Quod ad Reges Hispaniæ iure pertinet regnum Galliæ.* Ex qua longi sanguinis & genealogiæ descriptione colligitur, quod etiamsi attendatur lex Salica, qua fœminæ in successione regni Francorum excluduntur, solumq; masculi succedunt, regnum Franciæ ad Philippum III. Regem catholicum Hispaniæ pertinet iure successionis & primogenituræ recta masculina linea à masculo in masculum, cũ ex linea masculina Merouæi & Clodouæi descendat, itemque ex alia Pipini ab illis descendens directo, & quia Conradinus ab ea veniens [*h*] ius suum in Federicum Castellæ transtulit, cum à Carolo duce Andegauensi Neapoli capite fuit exutus, tum etiam si ex alia causa Hugonis Capeti & Philippi Valesii successio à radice & stirpe inuestigetur, nam cum ad Ioannẽ Valesium Philippi Valesii filium Galliæ Regem delata esset inferior Burgundia, quæ ducatus nomen obtinet, is in prælio captus ab Anglis apud Pictones, ac deinde mortuus in Anglia captiuus filios reliquit quatuor, Carolum, Ludouicum, Ioannem & Philippum: ad Carolum natu maiorem delatus est principatus, fuit hic eius nominis V. & nominatus Prudens, in diuidenda hæreditate Ludouico concessit ducatum Andegauensem, &

h *Videndi Philip. Cominæus de reb. gest. Ludouici XII. & Io. Sleidanus ibid. Gaguinus, P. Æmil. Arnold. Ferronus & P. Mausonius in Carolo VI. VII. VIII. Ludouico XI. & XII. Phil. Argent. de reb. Gall. Inforтun. annot. 2. Tartagn. 3. to. fol. 409.*

Oo mini-

minimo fratri Philippo dedit Burgundiam à patre acceptã cum superiori suffragio & sede inter omnes Franciæ proceres *Pares* dictos, qui cognomento Fortis & Audax in matrimonium duxit Ludouici Comitis Flandriæ filiam vnicam, & auctus per eam Artesia fuit, Flandria, Burgundia superior, q̃ comitatus dicitur, cum Niuernensi & Rhetelensi ditione. Decedente Carolo V. Rege Galliæ successit ei Carolus VI. filius, qui cum exercitu profectus, vt Ioanni Britanniæ minoris duci bellum faceret, vbi ad Cœnomanos peruenerit, inter equitandum subito in mentis alienationem peruenit, & quanquam per interualla morbus redibat, summa tamen gubernationis erat penes ipsos patruos, fratrem Rex habebat Ludouicum ducem Aurelianum, inter hunc & Ioannem Burgundiæ ducem Philippi Audacis filium patrueles orta fuit æmulatio quædam atque simultas de principatu, dum ambo per valetudinem Regis primas administrationis partes obtinere studẽt. Augescente vero indies magis atq; magis eo d ssidio, cum dux Aurelianus de nocte cum paucis admodũ comitatus rediret domum, Lutetiæ fuit interfectus, cumq; dux Burgundiæ ea cæde esset infamat⁹, paruo con itatu profectus ascẽdit equum, & ad Atrebates perueniens pontem à suis, qua transibat, rescindi iubet, atq; ita incolumis euasit, cumque collectis c piis Par siensem populum haberet suis rebus fauentem, & auxilium Regis Angliæ, in factiones q; Gallia diuideretur, cumq; Angli Rhotomagum obside ent, eo deducta res fuit vt vtrinque data fide Burgundus & filius Regis natu maior, quem *Delfinum* Galli vocant, qui postea dictus est Carolus eius nominis VII. apud Monsteltum ad cõfluentem Sequanæ & Ionæ in collocutionem venirent, ibi tunc Burgundus in conspectu Delfini, ad quem transierat, fuit interemptus à quibusdam Aureliani ducis familiarib. quos ad colloquium Delfinus adduxerat an. 12. post Aureliani cædẽ. Hanc patris necẽ Philippus filius cognomento Bonus vlciscens fœdere se coniunxit Anglis, & illorum adiu-

adiutus præsidiis, capta Parisiensi vrbe, & maxima parte Galliæ continenter bellum fecit, donec compositio facta fuit, qua Rex Philippo duci dedit agrum illum omnem, & oppida, quæ sunt ad Somniam fluuium, ex eaque pace recuperauit, quod amiserat Rex, & à morte Caroli VII. renouatum fuit bellum inter Ludouicum XI. & Carolum Philippi filium successorem Burgundiæ, quo magna pars status Caroli fuit occupata, Burgundia vtraq; & bona Picardiæ & Artesiæ pars, cumq; filiam vnicā Mariam reliquisset hæredem florentissimarum ditionum, eam cum Maximiliano Imp. in matrimonium collocauit Federici Cæsaris filio, ex quo matrimonio Philippus dux Austriæ natus est, qui Carolum V. Inuictissimum Imp. procreauit natum ex Ioanna filia Regum catholicorum Ferdinandi & Elisabeth, matrisque iure Regem Hispaniarum, ex eoque procreatus inclytus & ab æuo in æuum memoria sempiterna dignus Philippus II. à quo noster maximus Philippus III. procreatus regnat Hispaniæ, cuius linea sic intellecta successio hoc modo ad eum defertur melius, quam ex linea fœminina Hugonis Capeti & Philippi Valesii, nam Ludouico XI. Regi Galliæ successit Carolus VIII. & Carolo VIII. decedenti absque liberis Ludouicus XII. collocatus matrimonio cū Maria quarto gradu consanguinitatis coniuncta cum Carolo VIII. & Ludouicus XII. vnicam filiam Claudiam habuit, quam duxit Franciscus Angulema declaratus à Ludouico XII. successor in regno, ita quod Franciscus primus ex vxore & fœmina regnum habuit, & eo tempore deferēda erat successio iure Mariæ vxori Maximiliani, & matri Caroli V. Imp. quæ recta serie à Philippo Valesio descendebat, & Carolo V. eius gnato, qui in linea masculina erat, & ab eo in Philippum II. & à Philippo II. in III. continuanda erat.

Recitata breui epilogo & compendio genealogiæ nobilitatis natiuæ, vt ita dicam, Regum Hispaniarum & Galliarum, relatis auctorib. à Noa incipientib. qui de illis tractāt,

Oo 2 reli-

reliquum est, vt de alia secunda parte nobilitatis acquisitæ & exterioris agamus, & primo de insignio armorum, quæ insignia schemata aut stemmata dicuntur, vt familias à familiis separarent, & antiquas ac longas agnationum nobilitates præ se ferrent, quæ insignia aliqui à Iulio Cæsare aquilam in clypeo portante initium sumpsisse existimant, cum Romani antea statuis & imaginibus solum vterentur, 10

De secunda parte nobilitatis exterioris Regum Hispaniæ, & Galliæ.

statuas triumphantibus erigendo, vt manerent ad memoriam gestorum omni æuo, & postea insignibus Hieroglyphicis vsi sunt ad magnitudinem gestorum memoria conseruandam sibi & posteris, qui eis insignibus & armis ornarentur, vt auctores sunt ex pluribus [i] Tiraquellus, Cassanæus, Tiberius Decianus, Iosephus Rusticus; & cum essent tria iura apud antiquos, agnationis, gentilitatis, & stirpis: Gentiles erant, qui inter se eodem nomine familiæ vsi sunt, & imagines & insignia generis sui proferre poterãt, vt Bruti, Cassii, Claudii, quod Budæus adnotat *l. 2. §. initium, ff. de orig. Iur.* sed multo ante insignia armorum hæc nomina in vsu fuisse post Troianum saltim excidium & retro, *ex pluribus Virgilii locis*, & aliorum optimorum auctorum testimoniis patet describentium, in clypeis gestari arma, etiamque colores, seu diuisæ inuentæ sunt, quæ syntheses dicuntur, ex Martiale *lib. 2. epigram. 46.* 11

De insignibus armorum.

[i] *Tiraquel c. 6. nu. 14. de nobil. Cassan 1. pa. conf. 58. Tib. Decian. li. 7. cap. 51. nu. 3. in 2. par. crimin. Ioseph. Rustic. in tract. An & quando liberi, li. 2 c. 6. Contilu tract. de armis.*

Sic micat innumeris arcula synthesibus.

Quod notant erudite Pompeius Rochus *de insign. familiar.* & Ant. Thesaurus *in vlt part decis. qua Pedemon ana dicuntur*, & Car. Sigonius *lib. 2. cap. 2. de iure ciuium Roman.* In hac igitur nobilitatis parte circa insignia & arma in clypeis insculpta coloribus ac diuisis hoc vtuntur argumento Galli, ex Cassanæo *in catal. glor. mundi*, 1 *part. conf. 38* quod ille excellit, qui excellentioribus armis & insignibus elucet, & sicut radii solis sunt fulgentiores ac digniores radiis stellarum, *ex 1. Corinth. 15.* (ea sunt insignia nobiliora, quæ à sole & Rege sublimiori conceduntur) & ita Rex Franciæ quia habet insignia à Deo omnium auctore & Rege, omnibus

Regibus

Regibus anteponi debet: ab ipso enim tria lilia è cœlo demissa fuerunt [*k*] cœrulei coloris, quæ significationes amplissimas habent, cum antea Pharamundi seculo tres aureos bufones in campo seu area nigri coloris gererent Frãcorum Reges, ea Hieroglyphica significatione, quod sicut bufones pinguiorem terram eligunt, ita Franci vberiorem sibi sumpserunt, eoque signo vtebantur, donec Clodouæo initio conuersionis ad fidem catholicam à cœli hortis scutum cum tribus floribus liliorum missum fuit in colore cœruleo serenoque, & celebrant Galli augurium fœlicitatis faustum semper extitisse, è cœlo scutum delapsum fuisse, vt tempore Numæ Pompilii pestis immanissima cessauit scuto è cœlo delapso, vnde aruspices fortunatum euentum pronuntiarunt, quod eo loco sedes Imperii collocanda erat, quo scutum caderet, Ouidius *lib.4. Fast.*

12 *De insignibus Gallorum & tribus liliis.*

Ecce leui scutum versatum leniter aura
Decidit, à populo clamor ad astra venit.

Virgilius *lib.8.*

---- Et lapsa ancylia cœlo.

Palladiumq; Troianum celebratum extitit in cœlo conspectum, Ouidius *lib.6. Fast.*

Creditur armiferæ signum cœleste Mineruæ
Vrbis in Iliacæ desiluisse iugo.

Et cum Palladium in munitissima turri Troiana è cœlo caderet, prænuntiatum fuit oraculo Apollinis, quod firmum Troianum Imperium foret, donec ibi Palladium seruaretur, Virgilius 2. *Aeneid.*

Palladium cæsis summæ custodibus arcis
Corripuere sacram effigiem.

Quod ita traditum ab antiquis R. Gaguinus *li.1. cap.8. hist. Franc.* retulit, nihil tamen affirmat, sed an id sit verum vereor, nam diligentes auctores, & veritatum assertores, qui non leuibus mouentur iactationibus, sed à radice rem explorant, non mentionem de scuto hoc è cœlo demisso faciunt, vt Æmilius, Gillius, Reginon & alii, *in vita Clodouæi,*

k *Cassan. conf.38. in ... tal. & 5. par. conf.31. Guil. Benedictus verb. duas habẽs filias c. Rainuntius. Car. Grasal. lib. 1. iure 2. regal. Selua de benef. 2. p. q. 23. nu.3. Cosmas in gl. pragma. sanct. verb. Deigratia, in proœm. Frater Io. Ludou. Viualdus de triun. pho 3. lilio. R. Chopinus lib.2 tit.9. nu.7. de dom. Franc. Relusf. in tract. de Christianissimi & Inuictissimi Franciæ Regis muneri.*

nec Gregorius Turon. *lib. 2. c. 36. cum aliis agens de conuers. Clodouæi.* Quare quod inquirere à bonis & prudentibus auctoribus potui, hoc est, primo ex Trithemio *libr. 1. in breuiar. histor. Franc.* & Lupoldo *de Iurib. Imper. c. 2. de diuis. regni Franc.* quos retulit P. Gregorius *in Syntag. Iur. p. 3. li. 45. c. 3. nu. 9.* nam cum antea Franci tres bufones seu ranas syluestres ex Scythia in albo vellere pro armis & insignib. adduxissent, anno Domini 253. cum cœpissent bellum gerere in Romanos cósilio Pontificum & vatum gentis suæ, insignia noua sumpserunt leonem cum anteriore corporis parte blauii coloris pedibus ad prædam extensis ore rugientis more aperto, cuius inferior pars corporis in caudam serpentis desinebat, cum qua collum Aquilæ subtus in vellereque aureo expãsisque alis depictæ fortiter alligatum videbatur comprimere & suffocare, quæ stemmata habuerunt, donec Clodouæus insignia trium liliorum accepit, & regno Ludouici I. per filios diuiso liliorum insigne Francis Occidentalib. siue Gallis remansit proprium, leonis atque caudæ serpentis insignia regnum Francorum Orientale seu Germanicum retinuit. Quod quando Imperio Romano connexum fuit, insignibus prioribus abolitis Aquilam habet Imperii notam. 13 *Insignia armorum antiqua Galliæ.*

P. Mausonius adprime diligens auctor Gallus de liliis *lib. 3. annal. in Philippo Augusto fol.* 305. (quem sequitur Morales *lib. 13. ca. 49. in 3. par.*) sic inquit: *In Bouinensi autem pugna præter Flammulam, regium signum liliis conspicuum ante Regem fuit, cuius rei Vincentium scriptorem illius temporis testem habeo, igitur de liliis aliquid commemorandum videtur. Lilia nostris Regibus à regno condito placuisse argumento erunt effigies Clotarii I. Clodouæo geniti, quæ in eius tumulo Suessiona visitur, calceum habens liliis aspersum: Chilperici filii effigies ad Lutetiam in templo Germani sceptrum manu tenens, in quo est lilium: Sigibertus in templo Medardi amictus tunica liliata: Caroli Simplicis tumulus Peronæ in æde Fursæi iisdem conspicuus. In antiquissimis Regum palatiis, in templis, altisque publicis Galliæ ædificiis lilia visuntur: In antiquo rituali inaugurationis Regum præfe-*

præfectus monasterio Dionysii iubetur inter cætera Rhemos afferre, coronam regiam sceptrũ, caligas, & tunicam liliis aureis intextas. Dantes lilia à Philippo III. polluta canit: Idem cum de impetu in Bonifacium iussu Philippi Pulchri facto loquitur, *Video,* inquit, *lilium Agnaniam introferri, Christique vicarium capi. Cæterum antiqui Reges lilia in cyaneo campo indefinita habuere: recentiores tribus duntaxat vsi sunt. Quorundam opinio est bufones in militari signo Francorum olim visos, quod illi nullo auctore dicunt.* Villanæus Philippo Pulchro Rege VI. vixit, is *lib. 4 hist. Hugo Capetus,* inquit, *gentilesque eius in campo cyaneo lilia aurea semper habuere, at Carolus Magnus in parte aurei campi fusci coloris aquilam gestasse traditur, in altera vero indefinito numero lilia*; quod commemorat nulla de cœlo demissis liliis habita mentione.

Steph. Forcatulus insignis ICtus, nec minus eloquens historiographus *libr. 6. de Imper. & philosoph. Gall.* magis elegantibus & facundis, quam fortibus argumentis improbat receptam traditionem, quod ante scutum liliorum tres bufones Franci in clypeo gererent, his verbis: *Pudebat enim bufonem clarissima genti adscribere animal veneno & pigritia tantummodo natum, cuius naturam parentem puduisse videtur propter fœditatem, ideoque in cauis terræ abdidisse, vt perenni carcere lateret, & virus fugeret, nullo obsequio officiosus aut amandus, errorque inde natus est, quod prisci Galli,* ex Cæsare *lib. 6. de bello ciu. antiquissimũ Gallorum insigne habuerunt, aram cum duobus tauris cãdidis sacrificio paratis, ac eorundem rutilis auro cornibus, & querna fronde, ac vario flore reuinctis, non sine conuolo per æstatem liliis simili, vt rudimento quodam naturæ lilium facere addiscentis, idque iam Gallorum decori præparantis, non est omittenda* (inquit Plinius *lib. 16. capit.* 44.) *Galliarum admiratio; nihil habent Druydes magis quercu ac visco sacratius. Viscum arbori innatum è cælo missum putant, & magna religione petunt sexta Luna, quæ principia mensium annorumque his facit, sacrificio epulisque rite sub arbore paratis, duos* (inquit) *admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tũc primum vinciantur, sacerdos candida veste cultus arborem scandit, falce aurea demetit, candido id excipit sago, tunc demum immolant*

lant victimas, precantes, ut suum donum Deus prosperum faciat, sterilitatem & venena coerceri eo remedio arbitrantur, sane quia eiusmodi sacrum Græca voce & vulgari vocarent Buphonia *à bobus mactatis*, ex Pausania *in Atticis lib.* 1. Æliano *libr.* 8. *variar. cap.* 3. *factum est, ut postea inoleuerit error existimantium, insignia Gallica bufones continuisse, sicut septem stellæ, quæ in capite Tauri sunt*, Suculæ *nominantur, quod ipsas Græci* Hyades *dicerent, quibus* ὕες *sues sunt, attamen Hyades non appellantur ab* ὕες, *sed ab eo, quod est* ὕειν, *id est, pluere, nam & cum oriuntur & occidunt, tempestates & largos imbres cient*, ut ex Cicerone *li.* 2. *de nat. Deor.* animaduertit A. Gellius *libr.* 13. *cap.* 9. *sed quia Clodoueo Christi legem edocto antiqua sacrificia exoleuerunt, ne Galli destituerentur insignibus, lilia cœlitus demissa sunt natiuo colore destituta, & auro tincta, quale labente scuto ab ipsis stellis solisve fulgore contingit accipi, nam & cæli color aureis liliis sparsis varie suberat, ut enim tria tantum lilia pingerentur pro multis, edixit Carolus VI. Rex, victis Anglis in Armoricis campis, dum per otium ternarii numeri dignitatem meditatur,* τρὶς *numerus super omnia ter Deus unus:* ex Nicolao Gillio *anno* 1381. *cum congestis per Ausonium.* Et P. Gregorius *in prælud. opt. ICti, pr obique magistrat. libr.* 1. *cap.* 11. *num.* 2. *Hoc autem lilium à cœlo semel concessum, cum antea Reges Galliæ bufones pro insignibus haberent, utrumque in natura sigillo abdito reconditum, nunc forsan à me primo scripto prolatum: siquidem quod non semel admiratus sum in capite galli gallinacei in cerebro integre sine fractura exossato (quod fit facile in multum elixato) comperies facie una bufonem, quo in dorsum verso altera facie exprimitur miro artificio lilium, unde mihi symbolum certissimum monarchiam ultimam in regem Galliarum deuolui debere, utpote qui à Deo tantis decoretur cœlestibus donis, ut quemadmodum à Gallis cœpit post inundationem aquarum disseminari genus humanum, ita in eos ultimum Imperium redeat, fuerunt enim Galli dicti hi qui in arca Noæ salui euaserunt, id est, inundati, hoc enim Galli nomen Hebraice denotare creditur.*

Hoc igitur pacto explicatis Galliarum stemmatibus, licet concedere possimus è cœlo demissa lilia, quod affirmare non audent boni auctores Galliæ & inuestigatores antiquita- 14 *Insignia Hispaniorum è cælo demissa, &*

lilia conuenire magis Regi Philippo.

quitatum, hoc stemma nō quadrat Regibus hodiernis Gallorum, qui non descendunt à Clodouæo, cui lilia sunt concessa: sed ab Hugone Capeto & Philippo Valesio, & illa insignia sunt genuina & propria nostri Regis Philippi, qui à Clodouæo recta linea deriuatur, & ita magis ea laude potiri debet, quam Reges Galliarum. Sed quia agitur de armis Hispaniarum, duplici genere excellere ostendemus: Primo quod lilia à Deo tributa summo pretio habēda propter auctorem Deum opificem omnium rerum concedimus, sed ea ratio obtinet etiam in Hispania, quæ à Deo insignia habet è cœlo demissa, & in alio excellit, quod in armis illa sunt potiora, & illustriora, quæ animal vel auem excellentiorem gerunt, vt leonem Regem animalium, Aquilam auium Reginam, & color aureus est sublimior, quam argenteus, & ita crux Christi vexillum, quo iudicandi sunt oēs, & insigne, quod ipse Deus portare debet in die vniuersalis iudicii, erit ipsa crux stemma omnibus pretiosius, vt Cassanæus *1.p.conf.38.concl.98.& 99.5 p.* aduertit, & Forcatu-
15 lus *lib.2.de Imp. & philosoph. Gall.* & ita crux ipsa nobilior est, quam lilia. Vnde ostendendo quod Hispania gerit pro stēmate crucem Christi à cœlo demissam, probatū erit, quod excellentiora & nobiliora arma habet, & vt id dilucide & certo constet, altius repetendum erit, quod traditum apud grauissimos auctores reperio, ad explicandū, quod & ante Christum natum & post stemma Hispaniæ fuerit crux: & vt incipiamus ante Christū mortuum & passum, fuisse crucem Cantabrorum Hispanorum stēma, & vexillum, ex locis non obscuris, sed certis declarabimus, licet à nemine animaduersum viderim, & vt facilius id perficiamus, est notandum, quod apud Romanos in vsu fuit mutuare imitarique signa hostium, quos maiori cum labore subiugassent ad modum triumphi, vt hodie cernimus apud nos exemplum in multis, & in duce Albano, cuius scutū armorum ex familia Toleti gerit, in circulo vexilla cum armis hostium, quos deuicit: & antiquius est exemplum in Romanis, qui

Quod ante natiuitatem Christi Hispaniæ prouincia Cantabria crucē in clypeo gerebat, & insignia eius erant crux, & à Cantabris ad Impp. Romanos deducta fuit in Labarum.

ante æuum Traiani non vsi sunt Draconum insignib. & postea in vexillis & scutis Dracones pictos, vt stēma proprium habuerant, eo quod Traianus bello Dacico Daciam subiiciens primus sumpsit, cum Daci illo signo vterentur in memoriam victoriæ labore & fortitudine partæ, vel à Persis, cum Vopiscus *in Aureliano* inter spolia à Zenobia capta & traducta etiam Persicos Dracones numeret, vt Iustus Lipsius vir apprime doctus obseruat *lib. 4. dial.* 5. *de militia Rom.* eodemq; pacto cum Augustus Cæsar magnis laborib. multoq; fuso Romano sanguine Cantabros Hispaniæ populos debellasset, eorū insignia sibi sumpsit, q̄ in vexillis, clypeis, & omnib. signis bellorum ferebat, q̄ signa à Cantabris Cātabraria dicebantur, & vexilla Labarum, q. labore partum esset; insigne aūt huius Labari Cantabrarii erat crux, qua Cantabri deuicti ab Augusto vtebantur, stemma genuinū & proprium, & eo signo vsi sunt Impp. Romani postea, vt cōstat ex Tertulliano *in apolog. c. 16.* qui liber tempore Seueri Imp. scriptus extitit: ait enim : *Sypara illa vexillorum & Cantabrorum stolæ crucum sunt, laudo diligentiam: noluistis nudas & incultas cruces consecrare.* Hæc ipse de velis illis loquens, quæ in hastula transuersa Labaro alligata crucem quodammodo vestire videbantur. Item & Minutius Fœlix *in Octauio: Ipsa signa, & Cantabra, & vexilla castrorum, quid aliud quam inaurata cruces sunt, & ornatæ?* Et ante eos Iustinus martyr ad Antoninum Pium scribens Apologiam sic ait: *Quin & signa vestra figuræ huius vim præferant, & declarant, vexillorum signa dico, aliorumque insignium & trophæorum, quæ per progressus à vobis in publicum quouis locorum fiunt, Imperii & potestatis indicia in his ostendentib. licet hoc non intelligentes faciatis.* Quod narrat, cū de figura crucis tractaret, & *in lege Honorii & Theodosii lt. 2. tit. 7. de collegiat. libr. 14. Cod. Theodos.* patet, his verbis: *Collegiatos, & Vituarios, & Nemesiacos signiferos Cantabrarios, & singularium vrbium corporatos simili forma præcipimus reuocari.* Quæ verba *Cantabrarii* sic explicat eruditissimus Cardinalis Cæs. Varonius *annal. 3. tom. anno 312. fol. 70. & 71.* dum declarat figuram

16 *Cantabrorum gloria in insignibus vetustissimis.*

guram Labari, in quo crux Christi à Constantino gerebatur, eratque signum Imperatorum vsque ad Iulianum Apostatam, qui reuocauit illud, ex eodem Varonio *tom. 4. anno 362. fol. 18.* sed restituit Valentinianus postea, vt *anno 364. fol. 169. eod. tomo 4.* ipse aduertit, nam ante Constantinum id signum crucis erat in vexillis & Labaris Romanorum, & ita reprehendit Adrianum Turnebum *lib. 15. cap. 16. aduersar.* & alios, qui non percipientes significationem vocis Cantabrariorum mutabant literam, ex hisque patet Cantabros Hispanos ante Christum natum vsos fuisse signo crucis, & vexillo, dum præsagium esset, quod illud Hispaniam saluam faceret omni seculo, & imperium eius in cruce stabiliretur.

17 *Post Hispaniam à Sarracenis recuperatã crux fuit signum Hispanorum.*

Post Hispaniam vero à Sarracenis captã & recuperari inceptã crux fuit Hispanorũ signum & vexillum, quamuis n. Vascus *anno 722.* Garibai *in vita Pelagii*, Palacio Rubios *de obtent. regni Nauarræ 6. part.* §. 8. & alii [l] existiment regis Pelagii insignia fuisse leonem rubrum in campo albo, vt hodie sunt insignia regni Legionensis in scuto Regio, & ideo quod Legionensem ciuitatem à Mauris recuperauit, figuram leonis sibi sumpsit. item quod Hieroglyphicum esset, quia leo est rex brutorum, vigilans dormiensque apertis oculis, & sic ad ianuas templorum depingitur, ex Pierio *libr. 19. Hieroglyph.* vt exinde intelligantur Reges Hispaniarum vigilantes esse in fide defendenda, conseruanda, & propaganda; & etiam leo fuit stemma Regum Iuda, & signum Iacob, *Genes.* 49 quo significatus fuit Christus *Apocal. 5. Vicit leo de tribu Iuda.* Et etiam fuit Herculis insigne, vt idem Pierius *libr. 1. de Herculano leone* obseruat, sed vt recte Ambros. Morales & prudenter aduertit, in regno Hispaniarum non soliti fuere Reges vsque ad Alfonsum Toleti recuperatorem scutum cum armis propriis sibi sumere, tunc enim cœpit vsus ab illo comite Peranzurio inclyto Heroe Asture: & quilibet Rex ex priuatis rebus gestis insignia sibi sumebat, itaque Rex

[l] *Monarch. lib. 18. c. 3. §. 5. & Madera de las excellencias de Espanna, c. 4. fol. 30.*

Pelagius non leonis figura fuit vsus, sed crucis, quam vt signum præclarum in vexillis & clypeis portabat, & in sepulchro eius insculpta, vt proprium stemma, quia, vt alteri Constantino Magno, in cœlo apparuit Pelagio crux, vel ex aliorum opinione à cœlo delapsa est, vt in eo signo vinceret, & ex Hispaniæ terminis Sarracenos expelleret, dum ipse forti & excelso animo exiens à spelunca, quæ dicitur *Cobadonga* in Sarracenos impetum faciens profligauit numero exiguo Christianorum innumeram corũ multitudinem, miraculo etiam accedente cœli simul, quod sagittæ & lapides à Mauris emissi reflectebant in iacentes, & infixi suis telis occumbebant prælio, posteaque ad imitationem cœlestis crucis in cœlo apparentis vel delapsæ quandam ex quercu formauit, quam pro vexillo ferens omnes terrebat hostes, & 60000. inimicorum 1000. Christianis prœliantibus solum interfecit, quo signo crucis in bellis semper vsus fuit, Ecclesiisque ab eo constructis nomen *S. Crucis* indidit, vt hodie constat in oppido Cangas de Tineo, vbi sepultus fuit, & in sepulchro scutum crucis signo & stemmate est insignitum, quæ crux seruata veneratione magna vt religio & numen à successoribus semper extitit, donec Alphonsus Magnus eandem crucem auro & gemmis pretiosis cooperuit, quamuis validam magnitudine, vt hodie in Ouetensi Ecclesia insigni cernitur, quæ titulum habet crucis Hispaniæ, vt sic magnis diligentiis & inquisitionibus adhibitis explorauit iussu Philippi II. catholici & religiosissimi regis Ambr. Morales ab eo ad eam rem inuestigandam missus, vt ipse asserit *lib 13. c. 3. & 9. & lib. 15. cap. 9 histor.* notans Fauilam Pelagii successorem eo signo vsum, vt in eius sepulchro videre licet, & Alphonsum Magnum id signum in scutis & vexillis gerere, Alphõsumque dictum Castum identidem solitum esse eo signo in bellis ingredi, testimonium est eius in crucem studium & propensio, ex illo euidenti & certissimo miraculo crucis Ouetensis ab Angelis artificibus manufactæ, quæ hodie in ea Ecclesia religione, qua decet, custodi-

18 *Crux Hispaniæ.*

19 *Crux Angelorum Ouetensis.*

ſtoditur; cum enim rex pius & catholicus arderet ſtudio fabricandi crucem conſpicuam & ſolemnem collectis gemmis vndique ad id opus ſummi pretii, & auri copia, diligentiaque adhibita ad quærendos artifices, illi ſe offerunt Angeli humano aſpectu, artifices ſe eſſe aſſerentes, quos in parte Palatii relinquēdo incluſos, vt opus ſecreto loco perficerent, cumque nuncios mitteret, vt animum adderent aurificibus, non inuenientes artifices crucem repererunt miro opere conſummatam, gemmis diſtinctam, & coruſco ſplēdore totius domus penetralia illuſtrantem adeo, vt non poſſent tantum ſplendorem intuentium oculi tolerare, quod Rex audiens feſtinauit, & tanto ſplendore comperto agens gratias Saluatori conuocato clero, & populo & Pontifice, glorioſam crucem altari obtulit Saluatoris, & iſta referens Leoni III. qui ſedi Apoſtolicæ præſidebat, obtinuit, vt in Eccleſia Ouetenſi Archiepiſcopus crearetur, idque ſatis apparet ex artificio admirabili eius, quæ hodie ab omnibus cernitur in eodem loco, vbi fuit fabricata, vt ex auctoribus vetuſtiſſimis manuſcriptis finitimis illo ſeculo patet, S. Pyro, S. Iſidoro Iuniori, & aliis, Luca Tudenſi *in Alphonſo Caſto libr.* 4. Roderico Toletano *lib. 4. cap. 9. hiſtor. Anacephal.* Alph. Carthagenæ *cap* 53. Vaſeo *anno* 792. Morales *libr. 13. cap. 9.* Volaterrano *libr. 2. comment.* Mariana *lib. 7. cap. 9. de reb. Hiſpan. Hiſtoria generali* Reg. Alphonſi *3. part. cap.* 10. Valeriana 4. *part. cap. 9.* Marin. Siculo *lib. 5. tit. de ſacris ædib. Hiſtoria Pontific.* D. Illeſcas *lib. 4. cap. vlt. de laud. Hiſp.*

Item *lib. 5. Indic. hiſtor.* Pet. Maffeus narrat, quod cum Alburquecius in explorandis circa regionib. hyemem potuiſſet ad ſolem occidentem, qua Regis Abaſſinorum Imperium eſt. purpureæ crucis in cœlo ſignum præfulgens aliquanto apparuit, quo viſo Luſitani omnes venerabundi procubuere, fœlicemque exitum habuerunt, & *libr.* 16. ſcribit, Luſitanos in periculo magno à Piratininganis poſitos virilis animi fœmina hortatur, vti ſigno crucis ſe muniant ac prœlium committant, quo facto tantus ardor & fidu-

cia inuasit, vt hostes in fugam auerterint intacti omnes duobus exceptis qui non cruce signati à sagittis infixi sunt.

Et quia non solum Castellæ, sed Aragoniæ, & Nauarræ crux est stemma, & insignia: vnde id acciderit narrant Beuter *libr. 2. capit. 5.* eius regni Historiographus, D. Illescas 20 *supra*, Tarapha *in vita Alphonsi Catholici*, Zurita 1. *part. lib.* 1. *cap. 5. annal. Aragon.* idque tribus ex causis memoratur: Primo, quia cum electus esset in Regem Garsia Ximenez, recuperauit Ainsam oppidum, quod cum recuperare Sarraceni contenderent maximis copiis paratis, Christianique essent animo defecti, apparuit in arbore viridi crux rubea valde fulgens victoriam promittens, qua exultantes & validi superarunt multitudinem maximam Sarracenorum, & inde, vt Beuter narrat, dictus Rex est *de Sobrarbe*, quasi supra arborem crux fuerit ostensa; sed quamuis ethymologia non sit certa, quia Sobrarbe Prouincia de Arbe deriuatur, vt Zurita explicat, tamen id miraculose accidisse consentiunt omnes, & ea crux est insigne eius regni Aragoniæ. Item est secunda causa, quia Ignatius Arista Rex cum multitudine & copia ingenti Maurorum opprimeretur, à Deo auxilium precans à dextra in cœlo sereno crucem splendidissimā vidit, in cuius signo superarunt innumeram hostium cohortem, & cum antea scutum armorum essent ardentes spicæ aristæ dictæ, loco earum crucem cādidam in campo cœruleo sereno sibi sumpsit, vt Beuter *libr. 2. cap. 6.* Zurita 1. *part. libr. 1. cap. 5.* narrant, & Garibai *in eius Regis vita.* Tertia victoria in signo crucis euenit in prœlio Oscensi, vbi Rex Sanctius Ramirius postea non fuit repertus, & ei Petrus filius successit, in quo bello D. Georgius apparuit cum signo crucis pro Christianis dimicans, & traditione compertum est, quod in equo candido ad pugnandum adduxit quendam equitem, qui eodem die fuit Antiochiæ visus pugnare, & quia ea in acie quatuor Reges Mauri fuerunt superati, Rex Petrus sibi & suis posteris accepit stemma &

Crux Aragonia & Nauarra stemma est.

ma & insignia crucem S. Georgii cum quatuor Regum capitibus, Beuter *lib. 2. cap. 9.* & Zurita *1. part. lib. 1. cap. 32.* & crux etiam visa est, cum Bernhardus Archipræsul Toletanus dimicauit in expugnatione oppidi Alcala la Vieja ; *Historia Regis Alphonsi VII. cap. 16.*

21 *Crux Siciliæ.* Item Sicilia crucem in scuto, vt proprium stemma habet, quod ab Arcado pro insignibus, & in maximum præmium concessum fuit, dum Messanæ illustri crucem albam in rubro campo dedit, quod à Gothis & Bulgaris mari terrave obsessus auxilium à cruce acceptum recepisset, vt auctores sunt Thom. Fascellus *libr. 2. de reb. Siciliæ, prior decad. cap. 2.* P. Gregorius *de Repub. lib. 12. cap. 16. num. 6.*

22 *Arma Lusitaniæ quinque vulnera Christi in crucis modum collocata.* Item & Lusitaniæ insignia sunt scutum in campo argenteo, & in eo crux cœrulea diuisa in alia quinque parua scuta, tum ob memoriam quinque Regum Sarracenorum, quos occidit Alphonsus I. Rex Lusitaniæ in agro Dourique, in loco nuncupato *Cabeças do Rey*, ibi enim Ismaelem & alios quatuor Reges superauit cum innumera plusquam 400000 Agarenorum multitudine, anno 1139. ex Zurita *lib. 1. cap. 21. annal. Aragon. in 1. part.* Garibai *in compend. histor. lib. 5. in Alphonso I.* Rasendo *lib. 4. antiquit. Lusitan.* tum etiam quia nocte ante prœlium Christus crucifixus Alphonso I. apparuit ad bellũ excitãs, & ita vna cũ significatione quinque Regum, quos vicit, præcipua fuit quinque scuta depingere in honorem quinque vulnerum Christi crucifixi qui ei apparuit, vt notat Nauarrus *c. nouit, de iudic. notab. 3. num. 152.* & etiam triginta argentei, quibus venditus à Iuda Christus fuit, in scuto continebantur: sed postea vt elegantius esset scutum, in quinque illis paruis scutis & magno scuto inclusi sunt, & postea Alphonsus III. quia plura oppida recuperauit à Mauris, septem aurea Castella in campo flauo addidit circulo scuti, vt eleganter recitat Petrus Mariz *in dialog. historiar. Lusitan. capit. 4.* vbi refert priuilegium Alphonsi Primi inuentum in archiuo monasterii Alcobacen-

bacensis ab eodem Alphonso fundato, ex Roderico *libr. 7. cap. 6. histor.* quod ob antiquitatem missum est Philippo II. Et verba eius huiusmodi sunt:

EGO Aldephonsus Portugalliæ Rex, filius illustris Comitis Henrici, nepos Magni Regis Aldephonsi, corã vobis bonis viris Episcopo Bracharensi, & Episcopo Conimbricẽsi, & Theotonio reliquisq; Magnatib. Officialib. Vasallis Regni mei, in hac Cruce ænea, & in hoc libro Sanctissimorũ Euangeliorum, iuro, cum tactu manuum mearũ, quod ego miser peccator vidi hisce oculis indignis, Deum Dominũ nostrum Iesum Christum in Cruce extentum, in hac forma: Ego eram cum meo hoste in terris vltra Tagum in agro Auriquio, vt pugnarem cum Ismaele & cum aliis quatuor Regibus Maurorum, habentibus secum infinita hominum millia: & gens mea timorata propter multitudinem, erat fatigata, & multum tristis, in tantum, vt multi dicerent esse temeritatem inire bellum: Et ego mæstus de eo quod audiebam, cœpi mecum cogitare quid agerem, & habebam vnum librum in meo papilione, in quo erat scriptum Testamentum antiquum, & Testamentũ Iesu Christi, & aperui illum, & legi victoriam Gedeonis, & dixi intra me: Tu scis Domine Iesu Christe, quia pro tuo amore suscipio bellum istud contra tuos inimicos, & in manu tua est dare mihi & meis fortitudinem, vt vincamus illos blasphemantes tuum nomen: Et sic dicens, dormiui supra librum, & videbam vnum senem ad me venientem, dicentemq;: Aldephonse, confide, viues enim, debellabisque reges istos, conteresque potentias illorum, & Dominus ostendet se tibi. Dum hæc video, accedit Ioannes Fernandus de Sausa vasallus meo cubiculo, dixitque: Surge Domine mi, adest homo senex, vultque te alloqui. Ingrediatur, dixi, si fidelis est: Et ingressus ad me, noui esse illum, quem in visione videram. Qui dixit mihi: Domine, bono animo esto, vinces, & non vinceris, dilectus es Domino: posuit enim super semen tuum post te oculos misericordiæ suæ, vsque in sextamdecimam generationem, in qua attenuabitur proles: sed in ipsa attenuata ipse respiciet & videbit. Ipse me iubet indicare tibi, quod dum audieris sequenti nocte tintinabulum dormitorii mei, in quo vixi sexaginta sex annis inter infideles, seruatus fauore altissimi, egrediaris extra castra, solus, sine arbitris, ostendet tibi

pieta-

pietatem suam multam. Parui & reuerenter in terra positus, & nuncium & mittentem veneratus sum, & dum in oratione positus sonitum spectarem secunda noctis vigilia tintinabulū audiui: & ense scutoq; armatus, egressus sum extra castra, vidiq; subito à parte dextra, Orientem versus, micantem radium, & paulatim splendore crescebat in maius, & dum oculos ad illam partem efficaciter pono, ecce in ipso radio clariore sole, signum crucis aspicio, & Iesum Christum in ea crucifixum: & ex vna & altera parte multitudinem iuuenum candidissimorum, quos Sāctos Angelos fuisse credo. Quam visionem dum video, deposito ense & scuto, & relictis vestib. & calceamentis pronus in terram me proiicio, lacrimisq; abunde missis, cœpi rogare pro confortatione meorum vasallorum, dixiq; nihil turbatus: Quid tu ad me Domine? credenti n. fidem vis augere? melius est vt te videant infideles, & credant, quā ego, quia fonte baptismatis te Deum verū filium Virginis & Patris æterni agnoui & agnosco. Erat aūt crux miræ magnitudinis, & eleuata à terra quasi decem cubitos. Dominus suauis vocis sono, quem indignæ aures meæ susceperunt, dixit mihi: Non vt tuam fidem augerē, hoc modo apparui tibi, sed vt roborarē cor tuum in hoc conflictu, & initia regni tui supra firmā petram stabilirem. Confide Alphonse, non solum enim hoc certamen vinces, sed omnia alia in quibus contra inimicos S. Crucis pugnaueris. Gentem tuam inuenies alacrem ad bellum & fortem, petentem, vt sub Regis nomine in hac pugna egrediaris: Nec dubites, sed quidquid petierint, libere concede. Ego enim ædificator & dissipator Imperiorum & regnorum sum. Volo enim in te & in semine tuo Imperium mihi stabilire, vt deferatur nomen meum in exteras gentes, & vt agnoscant successores tui datorem regni. Insigne tuum ex pretio, quo ego humanum genus emi, & ex eo, quo ego à Iudæis emptus sum, compones: & erit mihi regnum sanctificatum, fide purum, & pietate dilectum. Ego vt hæc audiui, humi prostratus adoraui, dicens: Quibus meritis, Domine, tantā mihi annuncias pietatem? quicquid iubes faciam: & tu in mea prole, quam promittis, oculos benignos pone, gentemque Portugallensem saluam custodi: & si contra eos aliquod paraueris malū, verte illud potius in me, & successores meos, & populum, quē tanquam vnicū filium diligo, absolue. Annuens Dominus inquit: Nō recedet ab eis, neq; à te vnquā misericordia mea: per illos n. paraui mihi messem multam: & elegi eos

in messores meos in terris longinquis: hac dicens, disparuit. Et ego fiducia plenus & dulcedine redit in castra: & quod taliter fuerit, iuro ego Alphonsus Rex per Sanctissima Iesu Christi Euangelia, hisce manibus tacta. Idcirco precipio successoribus meis in perpetuum futuris, vt scuta quinque in crucem partita, propter crucem & quinque vulnera Iesu Christi in insigne ferant, & in vnoquoque triginta argenteos, & super serpentem Moysis ob Christi figuram. Et hoc sit memoriale nostrum in generatione nostra. Et si quis aliud attentauerit, à Domino sit maledictus, & cum Iuda traditore in inferno maceratus. Facta Charta Colimbria 3. Kalend. Nouemb. Aera M.C.LII.

Ego Aldephonsus Portugalliæ Rex.

I. Colimb. Episcop.
I. Brachar. Metrop.
T. Prior.

Gondisaluus de Sausa, Procurat. Vimaranen.
Pelagius Menen. Proc. Brac.
S. Martini, Proc. Colimb.
Fernandus Petri Curiæ Dapifer.
Pet. Pelai Curiæ Signifer.
Velasc. Sanctii.
Alphons. Menen. Praef. Vlixb.
Menendus Petri, pro Magistro Alberto Regis Cancellario.

CAPVT XVI.

VBI PRIVILEGIA ALIA REGVM Hispaniæ & Galliæ, circa nobilitatem & dignitatem recensentur.

T vinitor qui in vindemiando minutos etiam racemos repetit, & colligit: ego omnia vel tenuia Galliæ, si quæ inuenio scripta, tradita, & audita bona fide refero, ne videar aliquid prætermittere, quod ad eius dignitatem attineat. Vnde

Vnde proſequendo quod in capite ſuperiori cœpimus, au-
1 ctores Galli eorum Regem cæteris vt anteponant, extollunt ſingulare beneficium in reges Galliæ à Deo collatum, ab eo enim vexillum miſſum eſſe, quod Auri flamma Latino ſermone vocatur, cum ſit ex purpureo ſerico, & ob ſplẽdorem ex aureo videtur contextum, & auctores alii aſſerunt fuiſſe Labarum & vexillum Conſtantino conceſſum, cum vidit ſignum crucis in victoria, quam à Magentio reportauit: alii affirmant, quod Angelus è cœlo Clodouæo attulit, & in ædibus ſacris B. Dionyſii ſeruatur, vt vexillum ſit regni in periculoſis & ambiguis pugnis, ex Baldo [a] & aliis, & Gaguinus *libr. 1. cap. 8. hiſt.* retulit ſic traditione receptum in Gallia, & quod euanuit, ita vt amplius auri flamma viſa non ſit, eo quod aduerſus Eccleſiam illa vſi ſunt Reges. Tum & Forcatulus *libr. 6 fol. 374. de Imp. & philoſoph. Gall.* maximis encomiis commendat auri flammam recenſendo, quod Clodouæi ſeculo catechumenos Chriſtianos illa contexta ex auro & purpura excitauit valde, ita enim terrebat hoſtes, vt parce viderentur laboraſſe, eratque floribus liliorum ornata ex cœli pomeriis collectis, & circa medium albicante cruce, quo vexillo Carolus Magnus libentius & fœlicius quam vllo alio vtebatur in bellis aduerſus infideles, & Philippus Auguſtus etiam, dum expeditionem ad Hieroſolymam capiendam faceret cum Richardo Rege Angliæ, eduxit è templo D. Dionyſii, & D. Ludouicus dum Africam proficiſceretur, & Carolus VI. aduerſus Anglos, ex Nic. Gillio *in Philippo Auguſto an 1490. & 1269. in B. Ludouico, & Carolo VI.* P. Maulonio *libr. 3. in vita Philippi Auguſti.*

Auri flamma Galliæ.

a Bald. conſ. 127. Graſalius li. 2. regal. Franc. Luc. Penna Rub. C. de præpoſ. labor. li. 10. Caſſan. in conſuet. Burgund. in proœm. verb. du S. Empire: & in catal. glor. conſ 38. concl. 59. in 1. p. Guil. Benedict. verb. 2. habens filias, in cap. Rainutius, de teſtam. num. 85.

Hæc inuenitur huius auri flammæ narratio, quæ aliam fidem, quam traditionem ex Gaguino non habet, & eam è cœlo demiſſam auctores, qui attentius hiſtorias ſcribunt, & vera recenſere curant, non referunt, vt P. Æmilius, & alii *in vita Clodouæi*, quod exploratum & à radice cognitum videtur, eſt, quod Morales *li. 13, cap. 49. in 1. part. hiſt.* ex P. Mau-

sonio *lib 3 de gest. Franc. in Philippo Augusto fol.* 303. narrat, cuius Mausonii verba, vt constet non ab Angelo, nec ex cœlo demissam auri flamam esse, recensebo: *Flammulam templo Dionysii restituit. Hoc loco prætereundum non videtur, vt de illa aliquid dicamus. Roberti Regis tabulæ extant in armario Dionysii, datæ mense Ianuario, anno regni primo, quibus narrat se erga id monasterium liberalitate vsum spe obtinendæ de hostibus victoriæ, referendaque in templum Dionysii Auriflammæ vexilli illius martyris & sociorũ, Dei beneficio inuicti. Crassus anno* 1124. *publicis tabulis quæ supersunt, agnoscit Comitatum Vilcassinum esse in clientela & iurisdictione Dionysii, Rustici & Eleuterii, martyrum: & Comites Vilcassinos retroactis temporibus ius habuisse ferendæ in bellu Flammulæ: idem Crassus deuoluto ad se Comitatu, eo bello quod aduersus Henricum Cæsarem acerrimum parabatur, Flammulam non ut Rex, sed vt Comes à Præfecto illius monasterii alacriter suscepit.* Sed præstat Sugerii viri clarissimi, qui Crasso admodum charus fuit, verba inserere: *Quoniam B. Dionysium specialem patronum & singularem post dominum regni protectorem, & multorum relatione & crebro cognouerat experimento, ad eum festinans tam precibus quam beneficiis pulsat, vt regnum defendat, personam conseruet, hostibus more solito resistat, & quoniam hanc ab eo habent prærogatiuam, vt si regnũ aliud, regnum Francorum inuadere audeat, ipse beatus & admirabilis defensor cum sociis suis, tanquam ad defendendum, altari suo superponatur, eo præsente fit tam gloriose quam deuote. Rex autem vexillum ab altari suscipiens, quod de Comitatu Vilcassini, quo ad ecclesiam feudatus spectat, votiue tãquam à domino suo suscipiens, pauca manu contra hostes vt sibi prouideat, euolat, vt eum tota Francia sequatur, potenter inuitat:* Hæc Sugerius. Ac ne quis sibi persuadeat Flammulam aliud fuisse quam vexillum Dionysii, Armorican⁹ *in descrip. Bouinensis pugnæ* sic ait:

At Regi satis est tenues crispare per auras
Vexillum simplex cendato simplice tectum,
Splendoris rubri, quali celebri Litania,
Vtitur in certis Ecclesia sancta diebus:
Flamma cui cum sit Francis vulgo Aurea nomen,

Omni-

Omnibus in bellis habet omnia signa praire,
Quod Regi præstare solet Dionysius Abbas,
In bellum sumptis quoties proficiscitur armis,
Idque gerit tollens equitum præfectus in altum,
Vectus equo, cunctas suetus præcedere turmas.

Ex his perspicitur, quid flammula, qualisque fuerit, *& ex li.* 12. Ioan. Villanæi, vbi de eodem vexillo ita scriptum reliquit: *Philippus VI. eduxit è templo D. Dionysii vexillum ex auro & flamma, quod educi inde non solet, nisi pro summis Regis regnique necessitatibus, idque ex auro & purpura compositum est.* Quod ex Sugerio Crassi Regis historico recitat R. Chopinus *libr. 2. de dom. Franc. tit. 14. numer. 14. & de sacra polit. libr. 2. tit. 2. num. 16.* Et ita *ex narratione hæc* constat, & *vetustissimis annalib.* esse vexillum hanc Auri flammam dicatam B. Dionysio Galliæ patrono, quod ex illius templo in oppressionib. Galliæ educunt Reges. Auri flammam cuiusdam vexilli speciem esse, apud antiquos scriptores Romanos constat, ex Vegetio *lib. 3. c. de re milit. Muta signa sunt Aquilæ, Dracones, vexilla, flammulæ, Ruffæ, Pinnæ*; Et *lib. 2. c. 1. Equitum ala, quod protegant acies, quæ nunc vexillationes vocantur, quia velis, hoc est, flammulis vtuntur.* Greg. Zedrenus Græcus Latine versus sic ait: *Vexillationes Romanorum equites, vexilla passim panni, seu vela purpura & auro in quadratam formam effecta, hæc adaptantes longis hastis circum Principes in orbem euntes eos tegunt, sint autem illa, quæ nunc flammulæ dicuntur.* Quod & declarat Iustus Lipsius *de milit. Rom. lib. 4. dial. 5. fol. 170.*

2 *Hispani vexillum è Basilica D. Isidori Regum Patroni educunt.*

Hispani autem non ita diligentes in rebus eorum extollendis, euoluendo historias non minus laudis & gloriæ in vexillis huiusmodi inuenient, sicut enim Auri flamma in Gallia è templo B. Dionysii, vbi seruatur, educi solet: ita apud nos in Legionensi vrbe in Basilica B. Isidori ex regio sanguine orti ac Regum patroni vexillum, quod ibi seruatur, educi solet, quo insignes victorias consecuti sunt, idq; delatū est in expugnatione Antequeræ à Ferdinādo Infante Castellæ, qui post Rex Aragonum extitit, vt patet *ex ca. 112. hist.*

Regis Ioannis II. & in vsu esse eo vexillo vti, refert Morales *lib. 12. cap. 21. hist.* describens ibidem cōtextam figuram B. Isidori equitem vestitu Pontificali alia manu cruce, alia ense ornatum. Esseque vexillum sericum mira arte elaboratum, & vetustissimis carminibus celebratam victoriam refert *Historia Alphonsi cap. 51. & 52.* Fratris Prudentii Sandoual. D. Isidorus enim Hispaniæ defensor & patronus, sicut B. Iacobus, est, & ita Alfonso VIII. seu VII. Imp. Regi Hispaniarum, dum obsessam Bætiam haberet, nocte apparuit, pollicitus auxiliatorem fore die sequenti, victoriamq; consecuturum, quod inito prœlio completum est, in quo visus est adiutor Isidorus, & victoriam obtinuit Rex capta Baetia, vt auctores sunt Rodericus, [b] Lucas Tudens. & alii: cum enim regio Gothorum sanguine esset ortus, Regum fautor apud Deum ostenditur, dum enim Alphonsus Toleti expugnator ægrotaret, tribus ante mortem Regis diebus fontes aquarum ex lapidibus templi Legionensis in ædibus S. Isidori manarunt, vt idem Rodericus [c] & alii testantur, & eodem pacto Ferdinando I. cognomento Magno olim obitum nuntiauit, dum recte valeret, ex eisdem [d] auctoribus. 3

D. Isidorus Hispaniæ patronus.

[b] *Roderic. lib. 7. cap. 11. Valerian. 4. par. cap. 108. Gener. Hisp. hist. 4. part. cap. 4. Marian. lib. 10. c. 18. Luc. Tudens. in Alphonso.*

[c] *Roderic. li. 6. c. 35. Gener. hist. 4. pa. c. 3. in fin. Marian. lib. 10. c. 7. Valera 4. par. c. 106. Venero an. 1102. in enchirid. Luc. Tudens. in Alphonso.*

[d] *Roderic. lib. 6. c. 14. General. hist. 4. par. cap. 1. ad fin. Marian. lib. 9. c. 5. Luc. Tudens. in Ferdinando.*

Sed apud Hispanos legitimum & notum vexillum est Christi crux, illo enim signo & vexillo Pelagius instaurator Hispaniæ fœlices victorias reportauit, eaque crux, qua vsus est in prœliis Sarracenos superans, in Basilica S. Saluatoris Ouetensis, vt depositum sacrum Hispaniæ custoditur, sicuti diximus *capite superiori*, & ita triumpharunt Reges Hispaniæ sæpe vexillo crucis in pluribus bellis aduersus Arabes, vt est illa memorabilis pugna anno 1212. in oppido Nauæ Tolosanæ ab Alphonso IX. habita, cuius memoria in titulo triumphi S. Crucis celebratur Hispaniæ singulis annis mense Septembris, cum 25. ex Hispanis non deficientibus 200000. Maurorum ceciderint in bello Cruce Domini nostri Iesu Christi præeunte, vt sunt verba Roderici, qui in eo bello adfuit, *lib. 8. cap. 10. Crux vero Domini, qua coram Toleta-* 4 5

4 Crux Christi, vexillum, auriflammaque est Hispaniarum, & ea seruatur in Ouetensi Ecclesia.

5 De victoria Alphonsi IX. signo crucis parta.

letano Pontifice cōsueuerat baiulari, praeferente eam Dominico Paschasii Canonico Toletano, per Agarenorum acies miraculose transiuit, & ibidem illaeso baiulo sine suis vsque ad finem belli, sicut Domino placuit,
6 *perdurauit: erat autem in vexillis Regum imago B. Mariæ Virginis, quæ Toletanæ Prouinciæ & totius Hispaniæ semper tutrix extitit & patrona, in cuius aduentu acies illa mirabilis & turba innumerabilis, quæ hactenus satis immobilis permanebat, & rebellis nostris obstiterat, cæsa gladiis, fugata lanceis, victa ictibus, terga dedit.* Idem *Anacephaleosis* Carthagenæ *cap. 80.* & [e] alii. Similiter de Beatissima Virgine Maria celebratur Cæsaraugustæ patrocinium, cum ad expellendos è ciuitate Sarracenos visa sit in medio Angelorum pro catholicis pugnare, in eiusque miraculi & auxilii memoriam eo loco templum D. Mariæ dicatum, quod porticus dicitur, constructum est, & apud Indos Araucos abdicasse eos à prœlio, ne perirent Christiani, vidisseque purissimam Virginem aliquos canit Alphonsus Erzilla *cant. 5.* suntque historiæ hisce testimoniis plenæ.

Imago B. Mariæ Virginis in vexillis Hispaniæ, & ipsa patrona & tutrix in pugnis.

[e] *Hist. gener. 4. p. 4. 9. Palen. 3. p. c. 35. Maria. lib. 11. c. 24. & 25. Valer. 4. p. cap. 110. Zurita lib. 2. c. 60. annal. Illescas in Pontif. hist. lib. 5. c. vlt.*

7 Item & fœlix in Æthiopiam appulsio Lusitanorum ad crucem refertur apparentem mane rebus omnibus illis desperatis, ad portum enim, vbi crux apparuit, peruenerunt accipientes exitum fortunatum, & secundum, cum Rex Æthiopiæ, qui aliis 40. præest, crucis obseruandus mirifice illos sit amplexus, vt Daminanus à Goes Lusitanus *in comment. Indiar.* refert, & ex eo P. [f] Gregorius, similiter Frater Laur. Surius *ex histor. Lusitan. in comment. rer. in orbe gest. fol. 6.* refert, quemadmodum Petrus Aluarus Lusitanus Indiarū Orientalium explorator in prouincia Brasilia primum crucem affixit in fastigio arboris admodum proceræ, atque ad eius imam partem sacrificium missæ peragi curauit, & regioni nomen *S. Crucis* indidit, & ita translatum est illud signum ad Idolorum cultores, & apud eos maximo pretio habitum, & certum est multis Indiæ locis cruces esse collocatas, & inde confugisse Dæmones, nec solita Indis responsa dedisse.

De vexillo crucis, & victoriis signo eius acquisitis.

[f] *P. Gregorius lib. 12. c. 16. nu. 5. de Repub.*

Habent-

Habentque Hispani non tantum è cœlo delapsum, sed omnibus cœlis gloriosius vexillum, cum Darocensi vrbe seruentur sex hostiæ consecratæ, vbi in carnis & sanguinis figura inspicitur Domini nostri Iesu Christi corpus, cum enim sex duces exercitus Aragonẽsium vellent sumere corpus verum Domini nostri de manu Abbatis Darocensis celebrantis rem diuinam in Castello dicto *Chio* circa Valentiam, nec possent, quia subito in eos inuehit impetus Maurorum. Abbasq; solicitus in linteo corporalium sex consecratas hostias abscondit, & cum victoria habita eas quæreret, infixas corporalib. in viuam carnẽ ostendentes reperit, miraculoseque Darocam delatæ sunt, quo & Vrbanus IV. eadẽ causa instituit festum corporis Christi, vt auctores sunt P. Beuter, & est historia priuata huius rei, notatque [g] Zurita. 8

Vexillum Hispanorum, Corpus Domini nostri Iesu Christi in hostiis consecratis Darocæ seruatis.

g Villegas c.52 de vitis SS. Beuter lib. 1. c. 42. Zurita l. b. 3. c. 47. Marin. Siculus de laud. Hisp. lib. 5. tit. de sacris ædib.

h Monachus & Dominicus c. 2. de præbend. in 6. Selua de benef. 2. p. q. 23 nu. 5. Guil. Benedict. ca. Rainuntius, ver. 2. habens filias. gl. in pragma. sanct. verb. Dei gratia. Cassan. 5. p. conf. 1. & 31. vers. Lilia. Franc. Marchis q. 456. n. 32. & 1024. n. 6. & 338. Grasalius lib. 1. iure 4. regal. Franc. Genebrar. in chron. lib. 3. an. 498.

Aliud extollunt singulare beneficium à Deo Regibus Franciæ concessum Galli, quod valetudinem recuperant morbo chœradum siue strumarum infecti tactu manus Regis Franciæ dictis his verbis: *Deus sanat te, & Rex Franciæ tangit*: vt celebrat excellens concionator Franciscanus Panigarola in *in conc. habita Parisiis anno 1572. in conspectu Regis Caroli* adducta auctoritate Prophetæ: *Manum tuam extendes ad sanitatem, & signa, & prodigia erunt*; & testimonio Euangelii: *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*: Et S. Thomæ *lib. 2. de regim. Princip. c. vlt.* Quod & ICti [h] eius regni prædicant vbique & posteris tradunt, id tribuentes, quod oleo sancto cœli sit inunctus, alii aliis & diuersis causis, & P. Gregorius *in prælud. lib. 1. c. 11.* scribit anno 1565. vidisse à Carolo IX. curari Tolosæ: nec desunt qui detrahere gloriæ Gallorum velint, id euenire dicentes occasione aeris Gallici curandis strumis salubris, & ita omnes aerem mutantes, & ad regionem Galliæ venientes valetudinem recuperare: sed ego sentio id accidere gratia concessa à Deo Opt. Max. obsequio deditis regibus Galliæ & fidelibus, præsertim tributa est D. Ludouico, adeo quod in oppido *Poblete* in regione 9

Priuilegiũ Regis Franciæ strumas sanandi.

gione Hispana Cataloniæ, vbi brachium veneratur D. Regis Ludouici, quos laborantes strumis tangit brachium illud, ad sanitatem reducit. Certa autem eius rei fides videtur originem ducere à sanctitate B. Marculphi, cuius precibus Regibus Galliæ concedit Deus hoc beneficium, ex his quæ adducit Morales *3. part. lib. 13. cap. 49.* & Rob. Cœnalis *histor. Gall. lib. 1. descript. Gall. perioch. 14. fol. 110.* his verbis: *Deinde ex cælesti priuilegio curandi à Beato intercessore Marculpho impetrato, quo Regni Francici successores in hunc vsque diem fruuntur.* P. Mausonius *libr. 3. de gest. Franc. fol. 347. in Ludouico Rege* sic ait: *Igitur Ludouicus vita sanctissime acta dignus post obitum iudicatus est, qui inter Diuos referretur. Longum esset enumerare Xenodochia templaque ab eo condita Lutetiæ & aliis Galliæ locis, quæ cæteri scriptores numerant. Itaque illis omissis pauca adiiciam de chœradum morbo. Chœrades Græci, nos strumas vocamus: quæ nihil aliud sunt, quam glandulæ indurata.* Nangius *in vita Ludouici* narrat, *cum decessores Reges in tangendis strumosis signo Crucis vsi non essent, illum primo vti cæpisse.* Hanc vim Regibus Galliæ à Deo datam, vt solo tactu strumas sanent, pro re certa habetur, ad eosque ex vltimis Hispaniæ finibus strumosi accurrunt. Marculphi precibus tantum eos posse constans fama est. Itaque ad eius templum in agro Laudensi Reges quam primum vncti sunt, solent proficisci. Marculphus apud Baiocasses in Lugdunensi secunda, quæ Neustria & Normannia est, nobili natus loco Clotarii II. & Childeberti temporibus vixit, id ex Sigeberti Chron. perspicitur, & eius vita, quæ ab æditúo ad nos Lutetiam missa est.* Ex qua explorata historia constat post Clodouæum hanc gratiam Regibus concessam. Illud tum à D. Ludouico additum est, vt crucis signo medela tactus regii fulciretur, ne non Regiæ potius quam cœlesti maiestati salutare miraculum tribueretur, ex Gillio *in Ludouico IX.* cum crucis signum adeo mirabilia vbique & semper cooperetur. Narrat Nicephorus *lib. 18. c. 20. histor. Eccles.* cum Cosroes de Persis rebellantibus illustrem victoriam obtinuisset, & Turcas captiuos ad Mauritium Imp. Orientis dono mitteret, Mauritius eos signo crucis in fronte insignitos cernens sciscitatus est,

10 *Origo strumas sanandi.*

quam ob causam circumferrent signa, quæ non colerent, tunc respõdisse fertur, *Persidem nuper pestilentia graui laborasse, vnde edoctos se à quodam Christiano, vt se tali stigmate præmunirẽt, quod experientia saluberrimum declarauit:* & Zonaras *li.3. annal.* cõpunctos liquato mox atramento Turcas prominẽte cruce narrat aduersus famẽ. Forcatulus aũt *li.1 fol.59. de Imp. & philos. Gall.* altius à longiori initio memorat originem, hæc proferens: *Clodouæo intimus & fidelissimus vir fuit Lanicetus nomine, quo armigero plurimum vtebatur, frigoris & æstus iuxta patiente atque consiliorum hostilium exploratore, is quantumuis strumis, morbo tam fædo quam pertinaci, correptus est glandulis concretis circa guttur tumẽtib. cumq; rusticorum experimento* Cornelius Celsus *li.5. de re medica c.28. admonuisset, si quis sanguinem ediderit, liberari, idque frustra bis tentatum esset, & medicina insuper herbis & ferro adurẽte armata, ac vi morbi totiens superata præ pudore delitesceret, per quietem visum est Clodouæo Regi se guttur Laniceti permulcere, & attrectare, ac confestim cælestem splendorem rutulis flammis totum cubile implere, & ibidem Lanicetum nullius cicatricis nota remanente sanum & integrum euadere; lætior solito Clodouæus, & pro amici salute anxius, cũ primum diluxit, surgens Deo primum operatus periculum fecit, an tactu suo morbum auellere quiret, vt quidem accidit plaudentibus omnibus & Deo gratias agentibus dulcissimo hymno & pro re nata accommodato, quod Dei suauissimum beneficium, & sanandi strumas facultas, vt hæreditas ad liberos & posteros Reges Gallorum sempiterna serie transmissa, & re diuina prius facta. Illud tamen quendam ex plebe Alexandrina oculorum tabe notum Vespasiani Imp. genibus aduolutum remedium cæcitatis poposcisse gemitu ac monitu Serapidis Dei, quẽ dedita superstitioni gens ante alios colit, rogasset, genas & oculos sputo respergere dignaretur: alius manu æger eodem Deo auctore, vt pede Cæsaris calcaretur, orauit, qui aliquandiu percunctans deniique cogitans peracti remedii gloriam penes se fore irriti, ludibrium penes miseros nec vltra quicquam incredibile ratus, lætus iussa exequitur. statim conuersa ad vsum manus, & cæco reluxit dies, quod soli Vespasiano cælestis fauor, & quædam inclinatio numinum accessit, non posteris. Item & Gunthramus Gallorum Rex,* ex Gregorio Turonensi *lib.*

9. cap.

9.cap.21.succurrit Massiliensibus lue dira & peste vastatis, Deum infensum placare docens oratione in Ecclesia habita, & diutina continentia, vt nihil nisi panem hordeaceum cum aqua munda sumerent, vigilarent frequenti prece, & mulier præbens in aqua fimbrias indumenti regalis, quasdam abstulit, restituit filio quartana laboranti salutem, & laruas aufugisse ab eo auctor est Gregorius dicto loco, *& declarasse crimina.*

11 Et Dio *lib.53.* refert Agrippam sanasse à morbo grauissimos annulo tradito ab Octauio Augusto, quod adducit testimonium R. Chopinus *lib. 2. tit. 9. num 8. de domin. Franc.* Plutarchus *in vita Pyrrhi Regis Epirotarum* recitat: *Splene laborantibus medebatur galli sacrificio albi facto, & resupinis iacentibus dextro pede pressis, nec quisquam adeo vilis, aut adeo pauper erat, cui huiusmodi auxilium postulanti denegaret.* Et idem Forcatulus *lib 7.* ex Polyd. Virgilio *lib. 8. fol. 143. Anglic. histor.* recitat Reges Angliæ strumis & comitiali morbo laborantibus salutem conferre, quod patet ex illius verbis, vbi agit de Edouardo Rege Angliæ: *Solebat rex Edouardus diuinitus solo tactu sanare strumosos, hoc est, strumam patientes: est enim struma morbus, quem Itali scrophulam vulgo vocant, à scrophis, quæ ea mala scabie afflictantur, id est, humor, in quo subtus concretæ quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriuntur, ac vt plurimum per pectus & guttur serpit. Quod quidem immortale munus iure quasi hæreditario ad posteriores reges manauit, nam reges Angliæ etiam nunc tactu ac quibusdam hymnis, non sine cæremoniis prius recitatis, strumosos sanant. His diuinis indiciis Edouardus Deo longe charissimus affectus, iam vigesimum quartum prope annum regnarat, cum ei, vt constans fama est, allatus fuit à quibusdam Hierosolymis venientibus annulus, quem ipse diu antea pauperi clā dederat, qui pro amore, quē erga D. Ioannem Euangelistā habebat, eleemosynā petierat. Sic iis diuinis monitis mors regis annuntiata est, qui haud multo post morbo affectus, per quietē à Deo Opt. Max. illud ipsum edoctus animam cælo reddidit, post annum quam regnare cœperat, quartum & vigesimum. Sepultus est in templo Vuest monasterii, ac breui post tempore inter Diuos relatus. Ille annulus in eodem templo multa veneratione perdiu est seruatus, quod salutaris esset membris stupentibus, valeretque aduersus co-*

Qui Reges morbis remedium adhibeant.

12 *Reges Angliæ salutem conferunt strumosis & comitiali morbo laborantibus.*

mitialem morbum, cum tangeretur ab illis, qui eiusmodi tentarentur morbis. Hinc natum, vt reges post ea Angliæ consueuerint in die Parasceues multa caremonia sacrare annulos, quos qui induunt, hisce in morbis omnino nunquam sunt. Quod confirmat Ren. Chopinus *lib. 1. de dom. Franc. tit. 9 num 8.* eam autem annuli virtutem ex eo euenisse quidam asserunt, quod Ioseph ab Arimathia Angliæ hospes & patronus expellebat Dæmones ex corporibus hominum, aliasque veneni ægritudines sanabat herbis ex fontibus Librorum Salomonis cognitis, cum tempore Iosephi ab Arimathia, & Iosephi historici adhuc vigeret memoria herbarum, quibus expellerentur Dæmones per annulos, vt auctor est Iosephus *libr. 8. cap. 2.* hisce verbis de Salomone loquens: *Quin & eam artem diuinitus consecutus est ad vtilitatem & medelam hominum, quæ aduersus dæmones est efficax. Incantationes enim composuit, quibus morbi pelluntur, & coniurationum modos scriptos reliquit, quibus cedentes dæmones ita fugantur, vt in posterum nunquam reuerti audeant: atque hoc sanationis genus nunc vsque plurimum apud nostrates pollet. Vidi enim ex popularibus meis quendam Eleazarum in præsentia Vespasiani, & filiorum, & tribunorum, rel. quorumque militum, multos arreptitios percurantem. Modus vero curationis erat hic: Admoto naribus dæmoniaci annulo, sub cuius sigillo inclusa erat radicis species à Salomone indicata, ad eius olfactum per nasum extrahebatur dæmonium: & collapso mox homine, adiurabat id, ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inuentas recitans. Volens inde Eleazarus his qui aderant ostendere suæ artis efficaciam, non longe inde ponebat poculum aut pollubrum aqua plenum, imperabatque dæmonio hominem exeunti, vt his subuersis signum daret spectantibus, quod reliquisset hominem.* Et Hyberni hoc habent singulare beneficium à Iosepho ab Arimathia collatum, quod nullum est animal venenosum in prouincia illa, imo terra ex illa ad alias regiones adducta liberat ab his animalibus veneno infectis, quod quidã tribuunt ex eo, quod herbas & radices à Salomone demonstratas adduxerit, quibus omnem regionem liberauit hoc damno. Sed ego nõ sapientia Sa-

tiæ Sa-

tiæ Salomonis, nec herbis ab eo edoctis, sed sanctitati eximiæ Iosephi ab Arimathia tribuendum censeo.

13 *Rex Hispaniæ strumas sanat expillitque dæmones.* Hoc autem ægros sanandi immortale munus diuinitus collatū est à Deo Opt. Max. etiam Regibus Hispaniæ, nam Reges Aragoniæ ægrotis morbo strumarum salutem contulisse auctor est Beuter *lib. 2. c. 50.* Et quod Reges Hispaniç signo crucis expellerent Dæmonia, notat Cassanæus in *catal. gloriæ mundi, 5 part. cons.* 1. *vers. prouisum etiam est à Deo.* & Car. Tapia *in Rub. de constit. Princ. cap. 1. nu. 3.*

14 *Reges Franciæ inter Diuos relati.* Addunt Galli sibi solis hanc gloriam tribuentes, quod ex Regibus nulla alia natio habet inter Diuos Reges relatos, nisi Gallia, vt Car. Grasalius *Regal. Franc. Iure 3. lib.* 1. memorat, ex Carolo Magno, Dagoberto, & D. Ludouico, sed & Angli habent Regem Edouardum, qui miraculis claret, 15 *Angli & Hispani habent Reges Sanctos.* & canonizatus est, ex Polyd. Virgilio *lib. 8. Angl. hist.* & aliis, vt supra retulimus: & Carolus Magnus, Dagobertusque, qui merito vt Sancti venerantur, non sunt canonizati, nec Carolus Magnus Gallus, sed Germanus fuit: sed D. Ludouicus tantum Sanctus eueniens ex institutione & doctrina, qua eum educauit Blanca eius mater (dum paruulus in regno succederet) filia Regis Alphonsi VIII. seu IX. Castellæ, qui in bello memorabili *de las Nauas de Tolosa* victoriam obtinuit, vt *ex eius historia*, & omnium Gallorum, Gaguini, P. Æmilii, Mausonii, Nangii, Gillii, & Domini de Ionuila patet *in D. Ludouico.*

Item in regnis Hispaniæ, in Castellæ, Aragoniæ, Lusitaniæ prouinciis plures Reges sanctitate florentes extiterūt, vt Hermenegildus Princeps Hispaniç martyrio pro fide tuenda coronatus, & canonizatus, ex omnibus Hispanis historicis [i] & Gallis, & tandem Gregorius Papa *dial. 3. cap. 31.* id celebrat, & refertur *in decreto Gratiani, c. cæpit Hermenegildus* 24. q. 1. ex regioque sanguine extitere Sancti excellentes, Theodosia coniunx Regis Leouigildi patris S. Hermenegildi, & mater eius martyris, & S. Isidorus Hispalēsis, S. Fulgentius, S. Leander Hispalensis præsul, S. Florentia, quo-

[i] *Roderic. lib. 2. c. 14. Anacephal. c. 26. Gregorius Turon. lib. 9. c. 64. S. Anton. 2. p. tit. 11. c. 1. Moral. li. 11. c. 67. Freculphus li. vlt. in chron. Franc. c. 25. Monarch. lib. 18. c. 2 Baron. in mart. 14. April & Beda.*

rum mentionem facit Morales *libr. 12. cap. 5.* Item & Recharedum sanctum fuisse Regem confirmat Innocentius Papa *c. maiores. §. item quaeritur, de baptismo*, & Sisebutũ, Vuambam, Pelagium, & Regem Alphonsum Catholicum, in cuius obitu voces Angelorum auditæ sunt canentium Antiphonam: *Ecce quomodo tollitur iustus, & erit in pace memoria eius:* Vt Sebastianus Episcopus Salmanticensis auctor ei ætati finitimus affirmat, [k] & alii. Et de Rege Ferdinando, qui Hispalim recuperauit, quod sanctus esset, omnes asserunt, & Garibai *lib. 13. cap. 6.* & de Alphonso VIII. in eius obitu, vt diximus, manauit fons aquarum tribus diebus in altari D. Isidori ex lapidibus viuis: & de Rege Ferdinando I. ex reuelationibus notant Rodericus *libr. 6. cap. 14. Anacephal. c. 74.* & de Carolo V. Imp. reuelatum est sanctis, quod eius anima salua facta fuit, cum regnum & omnia propter quietem Dei reliquerit post victorias aduersus Turcas plures partas, & 52. Reges Castellæ finem sanctum habuisse, refert Bozzius *de signis Eccl. libr. 20. sig 89. c. 8.* Zeruera discurs. 3. *cap. 16. de obitu Philippi II.* & Aragoniæ Petrus Catholicus, Inicus Arista, ex Zurita *in eis.*

k Roderic. lib. 4. c. 5. Anacephal. c. 47. Vaseus anno 376. Morales li. 13. c. 14. Marian. lib. 7. de reb. Hispan. cap. 4.

Addunt Reges Magnos cognominatos habuisse Gallos, vt Carolum Magnum diuisum ab aliis, qui Caroli Mani absque litera G. dicuntur: sed & Hispaniæ fuerunt Ferdinandus Magnus, ex Garibai *libr. 11. cap. 1.* Genebrardo *libr. 4. anno 1031.* & Vaseo *eo anno,* & omnibus historicis: & Alphonsus Magnus dictus Alphonsus III. Morales *lib. 15. cap. 1.* Garibai *lib. 9 cap. 20.* Sanctiusque Magnus dictus Rex Castellæ, Aragoniæ, & Nauarræ, Zurita *lib. 1. cap. 13.* & Petrus Magnus Rex Aragoniæ, Zurita *libr. 4. c. 1.* & alii. Et Carolo V. Regi Hispaniarum cognomen à Paulo III. non solum Magni, sed Maximi, & Fortissimi inditum est in diplomate, anno, 1547. vt habes *cap. 19. in fin. num. 92.* ex Natali Comite *historia sui temporis libr. 13. fol. 55.*

16 *Cognomen Magni.*

17 *Carolus V. non solum Magnus, sed Maximus dictus.*

CAPVT

Capvt XVII.

QVO AGITVR DEBERI REGIBVS HIspaniæ primam sedem ab Ecclesia ex titulo & iure Regni Hierosolymitani.

1 Quod regnum Hierosolymitanum primum locū in Ecclesia temporalem obtineat.

AVCTORES ipsi Galli concedunt Regi Hierosolymitano primum temporalem ab Ecclesia in eius pompis solemnibus & locis publicis deberi locum & sedem, vt [a] Corsetus, Car. Grasalius & alii notant ideo debitam esse primam sedē Regi Galliæ asserentes, quod titulum eius habeat regni. Sed quamuis antecedens, regno Hierosolymitano deberi primā sedem, concedamus, cum ibidem Christus prædicauerit, cum hominib. consuetudinem & colloquium habuerit, fidem seminauerit, Apostolos elegerit, ex quorū doctrina & missione cęteræ nationes, vt ex fonte susceperint fidem, ibidemque lex Euangelica sit instituta, & fundata sanguine Christi gloriosissimo: tamen consequens, quod titulus & ius eius regni pertineat ad Regem Galliæ, negamus, cum potius ex eo titulo & iure Regi Hispaniarum debito & possesso primus ei debeatur iure locus.

a Corset. de potest. Regia quæst. 14. & 21. Alber. Rub. ff. de statu homin. Aluar. c. 1. quis dicatur dux. C. Grasal. Regal. Franc. li. 1. Iure 1. Bart. l. is quod apud hostes, de leg. 1.

2 Regi Hispaniæ competit titulus & ius regni Hierosolymitani.

Primo quod Rex Hispaniæ sit in possessione eius tituli & iuris certum est, cum quotiens Pontifices summi scribunt Regibus Hispaniæ, vt Carolo V. Imp. gloriosissimo, & Philippo II. Catholico, & nostro III. vel dirigunt executoriales, vel literas apostolicas, tam ipsi, quam Rotæ, vel cancellariæ apostolicæ iudices, semper Reges Hispaniæ vocant Reges Hierusalem, non autem Reges Galliæ, vt id experimur re & facto. Secundo ab ouo, vt dicitur, initium.

rum mentionem facit Morales *lib. 12. cap. 5.* Item & Rechareдum sanctum fuisse Regem confirmat Innocentius Papa *c. maiores. §. item quaeritur, de baptismo,* & Sisebutũ, Vuambam, Pelagium, & Regem Alphonsum Catholicum, in cuius obitu voces Angelorum auditae sunt canentium Antiphonam: *Ecce quomodo tollitur iustus, & erit in pace memoria eius:* Vt Sebastianus Episcopus Salmanticensis auctor ei aetati finitimus affirmat, [k] & alii. Et de Rege Ferdinando, qui Hispalim recuperauit, quod sanctus esset, omnes asserunt, & Garibai *lib. 13. cap. 6.* & de Alphonso VIII. in eius obitu, vt diximus, manauit fons aquarum tribus diebus in altari D. Isidori ex lapidibus viuis: & de Rege Ferdinando I. ex reuelationibus notant Rodericus *lib. 6. cap. 14. Anacephal. c. 74.* & de Carolo V. Imp. reuelatum est sanctis, quod eius anima salua facta fuit, cum regnum & omnia propter quietem Dei reliquerit post victorias aduersus Turcas plures partas, & 52. Reges Castellae finem sanctum habuisse, refert Bozzius *de signis Eccl. lib. 20. sig 89. c. 8.* Zeruera discurs. 3. *cap. 16. de obitu Philippi II.* & Aragoniae Petrus Catholicus, Inicus Arista, ex Zurita *in eis.*

[k] Roderic. lib. 4. c. 5. Anacephal. c. 47. Lucas anno 846. Morales 13. c. 14. Marian. lib. 7. de reb. Hispan. cap. 4.

16 *Cognomen Magni.*

Addunt Reges Magnos cognominatos habuisse Gallos, vt Carolum Magnum diuisum ab aliis, qui Caroli Mani absque litera G. dicuntur: sed & Hispaniae fuerunt Ferdinandus Magnus, ex Garibai *lib. 11. cap. 1.* Genebrardo *lib. 4. anno 1031.* & Vaseo *eo anno,* & omnibus historicis: & Alphonsus Magnus dictus Alphonsus III. Morales *lib. 15. cap. 1.* Garibai *lib. 9 cap. 20.* Sanctiusque Magnus dictus Rex Castellae, Aragoniae, & Nauarrae, Zurita *lib. 1. cap* 13. & Petrus Magnus Rex Aragoniae, Zurita *lib. 4. c. 1.* & alii. Et Carolo V. Regi Hispaniarum cognomen à Paulo III. non solum Magni, sed Maximi, & Fortissimi inditum est in diplomate, anno, 1547. vt habes *cap. 19. in fin. num. 92.* ex Natali Comite *historia sui temporis lib. 13. fol. 55.*

17 *Carolus V. non solum Magnus, sed Maximus dictus.*

CAPVT

CAPVT XVII.

QVO AGITVR DEBERI REGIBVS HISpaniæ primam sedem ab Ecclesia ex titulo & iure Regni Hierosolymitani.

1 *Quod regnum Hierosolymitanum primum locū in Ecclesia temporalem obtineat.*

VCTORES ipsi Galli concedunt Regi Hierosolymitano primum temporalem ab Ecclesia in eius pompis solemnibus & locis publicis deberi locum & sedem, vt [a] Corsetus, Car. Grasalius & alii notant ideo debitam esse primam sedē Regi Galliæ asserentes, quod titulum eius habeat regni. Sed quamuis antecedens, regno Hierosolymitano deberi primā sedem, concedamus, cum ibidem Christus prædicauerit, cum hominib. consuetudinem & colloquium habuerit, fidem seminauerit, Apostolos elegerit, ex quorū doctrina & missione cęteræ nationes, vt ex fonte susceperint fidem, ibidemque lex Euangel ca sit instituta, & fundata sanguine Christi gloriosissimo: tamen consequens, quod titulus & ius eius regni pertineat ad Regem Galliæ, negamus, cum potius ex eo titulo & iure Regi Hispaniarum debito & possesso primus ei debeatur iure locus.

a Corset. de potest. Regia quæst. 14. & 21. Alber. Rub. ff. de statu hominum. Aluar. c. 1. quis dicatur dux. C. Grasal. Regal. Franc. li. 1. Iure 1. Bart. l. is quod apud hostes, de leg. 1.

2 *Regi Hispaniæ competit titulus & ius regni Hierosolymitani.*

Primo quod Rex Hispaniæ sit in possessione eius tituli & iuris certum est, cum quotiens Pontifices summi scribunt Regibus Hispaniæ, vt Carolo V. Imp. gloriosissimo, & Philippo II. Catholico, & nostro III. vel dirigunt executoriales, vel literas apostolicas, tam ipsi, quam Rotæ, vel cancellariæ apostolicæ iudices, semper Reges Hispaniæ vocant Reges Hierusalem, non autem Reges Galliæ, vt id experimur re & facto. Secundo ab ouo, vt dicitur, initium.

tiam faciendo explorati iuris est regnum Hierosolymitanum ad Iolantem, quam alii Violantem appellant, pertinuisse filiam Ioannis à Brena Regis Hierosolymitani ex stirpe & genealogia Goffredi primi regis Christiani ita ratiocinando: Nam diligentia & pio zelo Petri Eremitæ Morina ciuitate apud Belgas nati accidit, qui cum profectus esset ad S sepulchrum, cernens quam crudeliter, quam auare Christianis imperaretur, quod extremam per omnia vitam agerent, ipsaque templa ad scelus lud briumque patere, ægre ferens tantam indignitatem, ex Oriente peruenit, arguens Christianos Principes, qui occupati vanis in rebus hanc sui temporis labem ferrent, & eius diligentia & hortatione Vrbanus Pontifex Claramonte Galliæ vrbe Concilium congregauit anno 1094. quo expeditio decreta est ad expugnandam terram prouinciamque Hierosolymitanam, vt Christiani ab infima & infœlici seruitute liberarētur, & illa ciuitas Sancta veneraretur [*b*] à Cꝫ tholicis, quā infideles occupabant, & cum plures Principes Christiani vnirentur, vrbs & prouincia à Christianis debellata est, eisque tradita expulsis infidelibus, & tunc titulus Regis Hierosolymitani Goffredo Bullon tributus est, eo renunciato à Roberto duce Normanniæ filio Guillelmi Regis Angliæ, eo quod mortuo Guillelmo absque liberis ad eum regnum Angliæ delatum est iure, & Goffredo Bullon successit Balduinus frater Germanus eius, ex S. Antonino, § *9.c.13.tit.16.2.part hist.* & *relatis in margine*, & §.*11.* prosequitur lineam cæterorum Regum, nam Balduino I. successit Balduinus II. propinquus sanguine Goffredi Bullon, & Balduini I. fratris sui, & ei electione habita successit, dum abesset Eustacius Comes Boniensis frater Goffredi Bullon, qui ignorans & insciius an Rex electus esset, decreuerat expeditionem vltra mare facere pro successione ei debita, sed postquam comperta ei fit Brundusiæ electio consanguinei, magis visum fuit desistere, cum potius expediret bono publico & quieti vniuersali, vt conseruaretur regnū Hie-

1 *Linea Regum Hierosolymitanorum.*

[b] *Guil Tyrius lib.1 c.17.de bello sac. Blon. dec.2.lib.4. ab an.1095. ...alii de ...na triump. ...on. de reg. ...l.lib.9.in ...e Conrado ...1094 cū ...iu. S. Anton. ...p. hist. c.2. ti ...6.c.13.§.7. Sabell. libr.5. dec.1. Bened. Scot. de bello contra Barb. à Christ. gesto pro Christi sepulchro. Christian. Massæus lib.16. Platin. & P. Manson in Vrbano Papa. Monarch. lib 20.c.8. & 9. Benedictus de Accoltis. Aretin. de bello cōtra Barb. lib.1.*

Hierosolymitanum,& augeretur, quam vt debilitarentur vires in bellis ciuilibus. Balduino [c] II. succedit Melisenda maior ex puellis, quæ nupsit Fulconi Comiti Andegauensi, & alia minor ætate soror coniuncta est matrimonio cum Boemũdo Principe Antiochiæ. Fulconi successit Balduinus III. filius eius,& illi Amalaricus [d] filius, seu frater ex aliquorum opinione,qui hæres extitit Balduinus IV. filius,& illius Balduinus [e] V. filius Sibyllæ sororis, quæ primo nupsit Guillelmo Marchioni Montisferrati, & secundo Guidoni Lusiniano ex stirpe Regia Galliæ, [f] & alia Sibyllæ soror Elysa nomine maritum habuit Honfredum Turonensem. Balduino V. successit mater Sibylla & secundus eius maritus Guido Lusinianus, cuius seculo cum ab anno 1099. Hierosolyma possideretur à Christianis per 88.seu 89. annos, capta fuit per Soladinum anno 1187. & anno 1217. ad expugnandam & recuperandam reuersi sunt

4 Duces Bauieræ & Austriæ, & Rex Hungariæ Andreas adimplens votum à patre emissum eam expeditionem aggrediendi,cuius fit mentio *in decret.al.c.licet,de voto*, eoque tempore omnium consensu titulus regni Hierosolymitani cõcessus est Ioanni Brenæ duci Viennæ in Gallia, & in Tyro vrbe coronam suscepit,eo quod esset ex stirpe Goffredi de Bullon ipse,& successio pertineret etiam vxori filiæ Elysæ ex primo marito Conrado Marchione Mõtisferrati, in cuius ditione Sibylla,[g] vt supra diximus,primo nupsit,& Elysa soror Honfredo Turonensi. Postea cum spes summa esset consequendi regnum ex seditione orta inter Ioannem à Brena, qui contendebat statim expugnandam vrbẽ Hierosolymitanam absque alia pugna,donec recuperaretur,& legatum Pontificis Honorii Cardinalem Pelagium,qui expugnandas prius ciuitates Ægypti asseruit, eamq; 60000. militum secuti sunt, censuris prolatis aduersus eos, qui id non facerent,qua discordia excitata desperatus Ioannes à Brena, relicta ditione, quam in Syria obtinebat in administratione cõstituta,Italiam reuersus est, vt auxilium à Pon-

Ad text.c. licet,de voto;de voto Regis Hungariæ.

[c] *S. Anton. 2. p.tit.17.c.6. §.3. P. Æmil. libr.6.h ft. Franc. Monarch. li.20. c.15.h.ft.*

[d] *S. Anton. 2.p. tit.16.c.13.§. fi & tit.17.c. 7.§.1. Monarch.li.20. c.16.§.fi.*

[e] *S. Anton.d.c. 13.§.fi.& tit. 17.c.9.§.4. & vlt.c.28. & 29.§.1.*

[f] *S. Anton. d.c. 13.§.fin.& tit.17.c.9. Monarch. d. lib.20.c.9. §.2.*

[g] *S. Anton. 3. p.tit.19.c.3. §.1. Monarch. lib.21.c.30.§. 4.& 5.& c.31.*

tifice & Regibus Christianis peteret, cumque eo tempore Federicus Imp. Rex Siciliæ Neapolitanusque opinione & dexteritate in bello, fortitudineque excelleret, ad expeditionem sancti belli ad eum occurrit conciliatione eius facta cum Papa Honorio, cum quo dissensio erat, & vt vinculum fortius & strictius esset, vxorẽ illi concessit filiam Iolantem, nuptiis Romæ celebrat s, pollicitusque est Federicus intra biennium se profecturum Hierosolymam ad eam expugnādam, tuncq; Ioannes Brena omne ius, quod ad regnum Hierosolymitanum, & partes Syriæ habebat, in eum transtulit, vt vnitum maneret regnis Neapolitano & Siciliæ, quod factum est Regis ad vitam permanente ei titulo auctoritate Papæ Honorii. Quare perfecta ad Compostellanam Ecclesiam, vt corpus B. Iacobi coleret vt peregrinus, profectus est, & in regnis Castellæ secundo nupsit Berenguelæ filiæ Regis Alphonsi X. Legionensis, & ita est vnio Siciliæ vtriusq; facta, & regni Hierosolymitani, & Rex Hierosolymitanus Federicus est appellatus, vt literis apostolicis & testimonio Gregorii Pontificis scribit Car. Sigonius *de reg. Ital. lib. 17. anno 1223. tom.* 3. & omnes historici in eo conueniunt, duabus Siciliis Tinacriis, [*h*] vt sunt regna Siciliæ & Neapolitanum, vnitum regnum Hierosolymitanum eo iure, & quamuis S. Antoninus 3. *part. hist. tit. 19. cap* 3 §. 5. Federicum accusat, quod votum expeditionis non impleuerit, Blondus asserit relatus in margine, quod incepit bellum, & Pand. Colenutius *lib. 4. c. 6.* quod anno 1227. apparatum instituit, licet non perfecerit, & anno 1228. expeditionem fecit, & anno 1229. recuperauit Hierosolymam cõcerdia cum Soldane per 10. annos facta, coronamque regni suscepit, idemq; Sigonius *li. 17. de reg. Ital. anno* 1227. 1228. & 1229. affirmat, & idem S. Antoninus *tit. 19. cap* 4. §. 1. confirmat, notam Federico imponens, quod secundam expeditionem absque Pontificis consultatione fecerit, pacemque cum Soldane, non vt decebat, conciliauerit, cum sepulchrum Sanctum apud infideles maneret.

Titulus regni Hierosolymitani Siciliæ regno & Neapolitano vnitus est.

[h] *Platina in Honorio III. Blond. lib. 7. dec. 2. anno 1226. Alb. Krantz. lib. 7. Saxon. c. 39. Pand. Colenut. in compend. Neapol. lib. 4. cap. 5. Monarch. lib. 21. c. 31. Tarcagn. 3. to fol. 148. & 152. Infortunio fol. 89. hist.*

Cum

6 *Genealogia ab Imp. Federico, ex qua ad Reges Hispaniæ ius regni Hierosolymitani pertinet.*

Cum *ex annalibus & chronicis* constet, hoc initium & originem extitisse, vt titulus regni Hierosolymitani annexus & vnitus esset vtrique Siciliæ, reliquum est declarare, qua de causa regnum Siciliæ & Neapolitanum Regibus Hispaniæ competat, quod *ex historiis Siciliæ & Neapolis* facile est inuestigare, eas euoluendo à Federico Imp. cui successit Conradus ex eo & Iolante seu Violante secunda vxore filia Ioannis Brenæ natus, cum Iordanus obiisset antea, vt S. Antoninus *supra* memorat. Conradus autem decedens absque liberis Corādinum filium fratris Henrici, qui primo natus erat ex Federico, & in v nculis decessit, in vita patris instituit, & quia Conradinus esset impubes teneræ ætatis, & in Germania maneret, Manfredum filium spurium Federici tutorem ei in Neapolitano regno reliquit administratorē, vt hanc lineam describunt Pand. Colenutius, Ang. Constanzzus *in histor. Neapol.* Tarcagnota, Infortunius, Blondusque, Alex. Sculterus *in chronologia*, quamuis *Monarchia* Pinedæ *libr. 26. cap. 5.* Conradinum filium fuisse Conradi & Margaritæ Austriacæ vxoris, & Matt. Vicianus *libr. 3. chron. Valentinæ* Manfredum legitimum filium Federici narret, cū ex ancilla nothum & sceleratum appellet Hugonis Falcandi *de reb. Sicil. proœmium.* Cum vero Manfredus tutoris nomine relicto Regis proprii vellet assequi, & vi occupauerit regnum Neapolitanum, Pontifices Alexander IV. Vrbanus IV. Clemens IV. ex Platina *in eorum vita* inuestituram regni Neapolitani Carolo duci Andegauensi fratri Regis Galliæ D. Ludouici concesserunt, qui non solum Manfredum à regno expulit, sed Conradinum adolescentem, qui ad recuperandum regnum sibi iure delatum profectus erat, cœpit, in vinculaque coniecit, & immanitate fera ab omnibusque scriptoribus reprehensa, vniuersalique omnium dolore & gemitu iuuenem charum omnibus in flore ætatis, quæ specimen præbebat summæ virtutis, capite trūcari fecit simul cum Duce Austriæ pulchro & generoso, omnibus naturæ dotibus cumulatissime ornato ado-

lescente Conradini socio, cum vterque esset ex illa inclyta & nobilissima supra oẽs Sueuiæ familia, vt radice, ex qua tot Imperatorum rami, Regum, & Heroum procedunt, descendẽs ex linea masculina & fœminina ex generosis Clodouæis & Pipinis: sed licet Conradinus omnium adstantium & viuentium ea ætate mœrore & lacrymis decederet, non extinctũ omnino eius ius fuit, nam vt refert Pand. Colenutius à Pesaro *libr. 4. c. 22. in compend. Neapol.* eo tempore, quo ei atrox & violenta mors inferebatur, alta voce protulit, quod Carolus Audegauensis crudeliter tyrannicoq; iure & iniusto, quia recuperare regnum naturalem & propriam hæreditatem contendebat, eum vita priuaret, cum Rex aduersus Regem æqualem dignitate ius non haberet: sed quia non vt Rex, sed vt tyrannus id efficiebat, Deum vltorem poscebat, in quo fiducia posita erat, qua propinqui eius necis adeo sæuæ vltores essent, & chirothecam ex manu iecit ad populum in signum inuestituræ, alta voce clamans, quod regnum & hæreditatem relinquebat Federico Castellæ filio amitæ suæ, vt Æn. Syluius, qui postea Papa Pius extitit, scribit *in historia quam edidit*, quod illam chirothecam seruauit quidam nobilis equestris ordinis ex circũstantibus, & Regi Aragoniæ Petro tradidit.

Neapolitano & Siciliæ regnis à Carolo Andegauensi expugnatis, iugum Gallorum à se expellentes Siciliani viri Petrum Aragonensem maritum Constantiæ filiæ Manfredi in auxilium vocantes, ei tradiderunt Pontificis suasione regnum, vt *proœmium* Hugonis Falcandi *de reb. Sicil.* asserit, & ei induciis habitis cum Carolo Andegauẽsi successit Federicus filius, ita vt Siciliæ regnum apud Aragonensem familiam, & Neapolitanum apud Gallos manerent; & ideo regnum Siciliæ in regia stirpe Aragonensi cõtinuatum est, [1] ita Federico hæres filius Petrus extitit in regno, & Petro gnatus Ludouicus, & Ludouico frater eius Federicus III. qui nupsit Constantiæ filiæ Regis Aragoniæ Petri, & illi successit Maria filia, quam duxit in vxorem Martinus filius alte-

8 *Linea Regum Siciliæ.*

[1] *Monarch. Pineda li. 26. c. 6*

alterius Martini fratris Ioannis Regis Aragoniæ, Martinusque defectu Federici filii regnum moderatus est, nupsitq; Blancæ filiæ Regis Nauarræ, & successit deinde Martinus pater eius Rex Aragoniæ, & illi successor extitit Ferdinandus nepos ex fratre in Siciliæ & Aragoniæ regnis, & ei Alphonsus V. Magnanimus cognomine, qui vtramque Siciliam vltra & citra Pharum coniunxit, & ita copulata sunt regna Neapolitanum & Siciliæ, & cum à tempore, quo separata sunt, narratus sit ordo succedendi in regno Siciliæ, de regno Neapolitano agendum erit.

9 *Linea Regum Neapolitanorũ.* Neapolitanum autem regnum cum Carolus Andegauensis teneret, reliquit in eo successorem Robertum filium tertio loco natum aliis primis in vita eius decedentibus, & cum lis ageretur à Carolo nepote ex Carolo Martello primogenito, qui repræsentans patrem maiorem natu, succedere contendebat cum Roberto, pro quo consuluit *in celebri quæstione de patruo & nepote* insignis ille ICtus Bartholomæus à Capua, ex Ang. Cõstanzzo *in princ. lib. 5. hist.* & Pand. Colenutio *lib. 5. c. 7.* cuius editio vitium habet, dum legitur, quod consuluit pro Roberto Baldus, cum fuerit consulens Bartholomæus à Capua, & tandem ob publicam regni vtilitatem obtinuit Robertus, qui regnauit post obitum Caroli patris Neapoli, & Roberto successit Regina Ioanna prima neptis, quæ adoptauit in filium, dum deficerent liberi, Ludouicum ducem Andegauensem, sed Vrbanus VI. Pontifex regno priuauit eam, & inuestituram eius concessit Carolo Durazzo, qui regnũ obtinuit; ei successit Otho Ladislaus Bonifacio IX. Pontifice adiuuante, & illi Ioanna secunda soror, quæ vidua erat, marito Guillelmo duce Austriæ defuncto, quæ adoptauit Alphonsum V. Aragonensem, ei tradens regna Neapolitanum & Siciliæ, quæ ipsa obtinebat, & in eo coniuncta regna manserunt, id confirmante Martino V. Pontifice, vt scribunt Zurita *annal. Aragon. lib. 13. cap. 6. & 7.* Pand. Colenutius *in compend. Neapol. lib. 5. c. 20.* & quamuis postea concesserit Ludouico duci Ande-

gauensi, tamen iterum adoptionem Ludouici inutilem declarauit, & confirmauit anno 1423. adoptionem Alphonsi, ex Hier. Zurita *lib.13.cap.7.16.17.& 19.& lib.14.cap.12.* Colenutio, *cap.22.* ex qua variatione decernenda causa tam lite iudicibus nominatis relicta est, vt Zurita aduertit *lib.14. cap.12.37.& 38.* quam etiam bello quo Alphonsus regnum Neapolitanum obtinuit superatis Ludouico & Renato ducibus Andegauensibus, cui anno 1443. inuestituram Neapolitani regni concessit Eugenius Papa, coniungens vtramque Siciliam in Alphonso V. ex Zurita *li.15.cap.18 & 32.* Barthol. Facio *de reb gestis Alphonsi V. Neapolitani Regis*: & Alphonso V. successit Ferdinandus eius filius spurius à patre nominatus, cui Papa Pius II. in regno vtriusque Siciliæ coronam concessit, & illi successit Alphonsus II. Rex Neapolitanus filius, cui coronam & inuestituram concessit Alexander VI. Pontifex, qui regnum Ferdinando filio reliquit, cum ad illud expugnandum pergeret Carolus VIII. Rex Franciæ, & bello excitato Ferdinandus auxilio Catholici Regis Hispaniarum Ferdinandi, & illius ducis cognomento Magni Gundisalui Fernandez à Cordoua defendit regnum. Et Ferdinando successit Federicus patruus eius, quem auxilio Regis Catholici Ferdinandi à regno expulit Ludouicus XI. Galliarum Rex diuisione auctoritate Alexandri VI. facta, vt inuestitura regni Neapolitani & Hierosolymitani Regi Franciæ concederetur, & Calabria & Apulia Regi Catholico manerent, cum Rex Siciliæ esset legitimus, quod ita intelligeretur, vt ius saluum remaneret Regi, ex iure Alphonsi patrui, quod sibi & descendentibus, & in defectu eorum transuersalibus competeret ad regnum Neapolitanum consequendum, vt concesserat Eugenius Papa, ex Zurita *libr.4.cap.43 in historia Regum Cathol.* postea autem dissensione eueniente expugnatum est à Rege Catholico regnum Neapolitanum, atque facta est expugnatio, quia fœdera & conditiones non seruauit Rex Franciæ, sed bellum intulit Regi Catholico in comitatu Rosellon, vt notat

notat Pet. Mexia *lib.1.cap.3.in historia Caroli V.* quod consecutus est diligentia & fortitudine magni ducis Gundisalui Ferdinandez à Cordoua, & facta fuit inuestitura vtriusque Siciliæ Tinacriæ & Hierosolymitani regni à Põtifice Max. Iulio II. ex Zurita *libr.9.capit.11.in hist.Regum Cathol.* & Hub. Goltzio *genealogiam* scribente: & Ferdinando Catholico successit filia eius Regina Ioanna, & ei gnatus Carolus V. Imp. cui Catholicus Philippus II. filius extitit successor, & ei Philippus III. Catholicus & maximus, qui diu regnet & fœliciter, cui duobus titulis & iuribus sanguinis pertinet successio; tam ex linea legitima Alphonsi regis Neapolitani, cui regnum sibi, posteris & transuersalibus concessum erat feudi iure; quam ex linea Federici iniuste priuati, & Ferdinandi filii ducis Calabriæ, qui obiit dum Vicerex in Valentina ciuitate esset; tum etiam ex inuestitura Pontificum, & Iulii II. qui declarauit, vt Zurita *c.11.lib.9.in hist. Regum Cathol.* aduertit caussas legitimas inuestituræ & priuationis Regum Franciæ, cum nec conditiones feudi, nec iuramentum fidelitatis seruassent, quamuis Andr. Palladius & alii auctores fauentes Gallis alium ordinem seruent in successione narranda.

9 *Responde- tur obie- ctioni Re- gum Fran- ciæ.*

Nec supra dicto iuri à Pontificibus probato, & cõfirmato & in rem iudicatam transacto obstare potest, quod à Regibus Francorum obiici solet, tum quod Pontifices inuestituram concesserunt Carolo Andegauensi regni Neapolitani & Hierosolymitani, quod postea auferri absque causa non potuit, *ex Reg. Id quod nostrum est, sine causa nostra à nobis auferri non potest*: tum etiam ꝙ eidem Carolo alia via titulus regni Hierosolymitani à Pontificib. concessus est, cũ sub ditione Turcarũ esset, vt notant Bart. *l. id quod apud hostes, de leg. 1.* Grasalius *li.1.regal.Franc.Iure 1.* causa aũt ex historiis ea videtur, ꝙ an. 1276. Maria filia Principis Antiochiæ resignauit ius ei competẽs ad regnũ Hierosolymitanũ in Carolũ Andegauensem, ex quo coronã suscepit, ad Syriamq; misit guberna-

bernatorem Roggierum à S. Seuerino, qui ministros nomine Caroli elegit, & fidelitatis iuramentum à vasallis recepit auxilio Albertini Moresini Veneti in Acrensi vrbe, quo iure etiam Colenutius *in compend. Neapol. lib. 5. cap. 1.* affirmat regno Neapolitano ius regni Hierosolymitani competere, fatetur tamen, quod nunquam inuenire potuit euolutis historiis, quo iure ad Mariam regnum Hierosolymitanum pertineret; & Ang. Constanzzus *libr. 2. fol. 29. in historia Neapol.* solum asserit, quod Regina Hierusalem, quæ adhuc Antiochiam moderabatur, auxilium à Pontifice petens, ad recuperandam sanctam regionem omni solemnitate adhibita ius suum Carolo concessit, non tamen nominat Mariam, nec Reginam, quæ tunc erat, neque quo titulo & iure, & quia Ioanna II. postea Ludouicum Andegauensem adoptauit, Reges Galliæ ius ad Neapolitanum regnum simul cum Hierosolymitano sibi competere contendunt.

Sed dictis obiectionibus satisfieri potest: Primo quod Pontifex nunquam Conradino legitimo successori Neapolitano abstulit ius regni, nec illo priuauit, sed Manfredum solum declarauit priuatum: vnde Carolus eiiciendo vi armata Conradinum à regno violentus possessor extitit, nec sibi ius acquirere potuit, nec titulum legitimum, & iuste Conradinus inuestituram per chirothecam demissam & hæreditatem transtulit in familiam Regum Hispaniæ. Item licet Carolus Andegauensis ex duobus titulis & causis superius relatis ius haberet legitimum ad regna Neapolitanum & Hierosolymitanum, adoptione Ioannæ II. postea Alphonsus Rex in Neapolitano regno successit, quam donationem acceptatam iure non potuit ipsa Ioanna, & id quod semel donauit & placuit, postea displicendo reuocare, *ex Iuris Regulis*, quod si contendatur potuisse, & in Ludouicum Andegauensem transtulisse, eadem ratione potuit reuocare adoptionem in dictum Ludouicum factam, & transferre in Alphonsum, vt iterum fecit primam confirmando,

mando, & ita eodem iure, quo Carolus Andegauensis successit: eodẽ vti potest regnum Hispaniarum, tum etiam iure Siciliæ regni, quod semper Regi Catholico Ferdinando delatum fuit, & ab eo possessum, & ei regno vnitum est Hierosolymitanum à Ioanne Brena, sicuti Neapolitano, quia vtrique Siciliæ Tinacriæ annexum fuit, & diuidi separariq; non potuit, quinimo etiam postea Iulius II. declarauit sententia in rem iudicatam transacta & titulo inuestituræ cõcesso, iure feudi dictũ regnum Neapolitanum Regi Catholico Ferdinando cõpetere simul cum Hierosolymitano, ex quibus & possessione de qua nõ est dubitatio, & proprietate, & iure titulus hic ad Reges Hispaniæ, & Philippum nostrum III. pertinet. Item vt aduertit Pet. Mexia *in manuscripta historia Caroli V. Imp. Max. libr. 1. cap. 3.* Manfredus, qui anno 1208. regnauit in regnis Neapolis & Siciliæ, vnicam gnatã Constantiam habuit, quæ nupsit Petro Regi Aragoniæ, quẽ spoliauit regnis Carolus Andegauensium dux, sed ius semper mansit apud Constantiam, ex qua Alfonsus Rex Neapolitanus & Ferdinandus Catholicus Rex Aragoniæ originem duxerunt, & eo iure Petrus Rex Aragoniæ Siciliam obtinuit. Item licet Caroli Andegauẽsium ducis esset iusta successio, Ioanna II. Regina Neapolis, vt dictum est, Alphõsum adoptauit ratione iuris ei competẽtis, Eugenio IV. approbante, & quamuis postea ea adoptauerit Ludouicum Andegauensem, tamẽ, vt dictum est, ea adoptio nulla fuit, cum prima reuocari non posset, & etiam fuit conditionalis, si ea decederet sine liberis, & ipse absque descendentibus, succederet Renatus frater eius, & cum ille absque liberis decederet priusquam Ioanna II. expirauit conditio & non impleta fuit, quia adoptatus priusquam adoptans decessit, & sic adoptanti non potuit succedere, & ius, quod ex hac adoptione contendunt habere Reges Galliæ, nullum est. Item Regi Alfonso filius spurius Ferdinandus non potuit succedere: sed Ioannes Rex Aragonum frater legitimus, qui pater Ferdinandi Catholici extitit.

Caput XVIII.

Quo agitur de iure Hispaniarum, quod liberum habeat & absolutum dominium in regno, non agnoscens in eo temporalem superiorem, & quod cæteris antecedere debeat, cum Imperii titulum in regno habeat & nouo orbe, & ius ad Imperium Orientale: & quod tempore, quo Galli erant subditi Imperio, Hispani erant liberi ab illo.

MAXIME Regiæ dignitati conuenit habere sui regni integrũ ac plenum dominium & regimẽ: nec quidem immerito, quia pars humani boni & decoris est libertate frui, & diuinum munus esse p'eriq; sacrarum literarum script res tradunt, quod ratione satis demõstrari ad oculum potest, quia ad imitationem cœlorum, in quibus vnus Deus est superior, cui omnia, quæ in illis sunt, & quæ in inferiori orbe continẽtur, plene obediunt, & recognoscunt numen diuinum, à quo cuncta procedunt: eodem pacto in humanis ipse Deus vniuersorũ auctor & naturæ parens, vt eius vicarios & Deos corporeos constituit Reges in prouinciis singulis, quib. subditi ab eis moderati fidelitatem vt superiorib. sacramento religionis præstito polliceantur, ipsi vero nulli superiori iurent, nec agnoscant: quantoq; imitator Deo proximior extiterit nõ recognoscendo alium dominum, cui subditus sit in humanis, solum agnoscendo in spiritualib. Ecclesiam vt dominam & reginã, cum sit id vere regnare, seruire Deo & Ecclesiæ, tanto magnitudo & amplitudo eius erit excelsior & omnibus sublimior; vt de Ecphante Pythagorico cõmemorat

1 *Rex similis Deo est, dũ nõ agnoscit superiorem in humanis.*

morat Stobæus *serm. 46.* dicens: *Virtus autem, quæ suis rebus contentos facit, sumptuositas, & quæ sequuntur eam, haud quaquam probat, sed cum ipsa princeps quædam sit, præest quidem omnib. subesse vero nulli potest, quod primum Dei, deinde Regis proprium est, vt nulli subiiciantur, sibi vero ipsi imperent.* Vnde & Aphtarchis Græce vocatur Rex ab ἄρχειν, quod est *Imperare, & aliorum Imperio nõ subesse*: idemq; Stobæus *de Diogene Pythagorico*: *Rex autem Imperium gerens nulli obnoxium & lex viua existens Dei figuram inter homines repræsentat.* Quod & Horatius exprimit, dum describit Regem perfectum nulli subditum:

Vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, Rex denique Regum.

Martialis *lib. 2. epigram. 50.*

Qui Rex est, Regem maxime non habeat.

Tertullianus *in lib. ad Scapulam, cap. 2. Et hominem à Deo secundum, & quicquid est à Deo cõsecutum, & solo Deo minorem.* Ex quibus colligitur, quod Reges Hispaniarum sint ab initio rerum suarum liberi Domini plene temporalium, qui nulli subiiciuntur Imperatori, nec Regi, vt alii Reges, sed ipsis alii Reges subiiciantur, sitque in regnis Imperator & dominus plene & absolute, solum in spiritualibus Ecclesiam vt obediens filius matrem agnoscens, aliis debent Regibus ipsi antecedere, ex Syluestro Aldobrand. *in princ. nu. 24. Inst. de curator.* & quia eadem libertas & titulus à regibus Galliæ contenditur, sintque in ea quæstione tam dissidentes sententiæ, vt per Oceani immensum pelagus videamur nauigare, in quo auxiliante Deo portum tutum assequemur rem explorando.

2 *Prima opinio circa Imperatorem à Regibus recognoscẽdum.*

Prima opinio est aliquorum auctorum vltramontanorũ, Italorumque, & Germanorum, qui asserunt, quod quamuis absolute & de facto Reges Hispaniarum, Galliarum, & Angliæ non recognoscant Imperatorem, iure tamen omnes illi subditi sunt, quod adeo extẽdunt Imperatoris studiosi, & eius ditioni dediti, vt asserant Reges non recognoscẽtes in peccato mortali manere, & sentẽtiam illorũ, qui defendũt,

Capvt XVIII.

Qvo agitvr de ivre Hispaniarum, quod liberum habeat & absolutum dominium in regno, non agnoscens in eo temporalem superiorem, & quod cæteris antecedere debeat, cum Imperii titulum in regno habeat & nouo orbe, & ius ad Imperium Orientale: & quod tempore, quo Galli erant subditi Imperio, Hispani erant liberi ab illo.

Axime Regiæ dignitati conuenit habere sui regni integrũ ac plenum dominium & regimẽ: nec quidem immerito, quia pars humani boni & decoris est libertate frui, & diuinum munus esse plerique sacrarum literarum scriptores tradunt, quod ratione satis demõstrari ad oculum potest, quia ad imitationem cœlorum, in quibus vnus Deus est superior, cui omnia, quæ in illis sunt, & quæ in inferiori orbe continẽtur, plene obediunt, & recognoscunt numen diuinum, à quo cuncta procedunt: eodem pacto in humanis ipse Deus vniuersorũ auctor & naturæ parens, vt eius vicarios & Deos corporeos constituit Reges in prouinciis singulis, quib. subditi ab eis moderati fidelitatem vt superiorib. sacramento religionis præstito polliceantur, ipsi vero nulli superiori iurent, nec agnoscant: quantoq; imitator Deo proximior extiterit nõ recognoscendo alium dominum, cui subditus sit in humanis, solum agnoscendo in spiritualib. Ecclesiam vt dominam & reginã, cum sit id vere regnare, seruire Deo & Ecclesiæ, tanto magnitudo & amplitudo eius erit excelsior & omnibus sublimior, vt de Eophante Pythagorico cõmemorat

1 *Rex similis Deo est, dũ nõ agnoscit superiorem in humanis.*

morat Stobæus *serm.46.* dicens: *Virtus autem, quæ suis rebus contentos facit, sumptuositas, & quæ sequuntur eam, haud quaquam probat, sed cum ipsa princeps quædam sit, præest quidem omnib. subesse vero nulli potest, quod primum Dei, deinde Regis proprium est, vt nulli subiiciantur, sibi vero ipsi imperent.* Vnde & Aphtarchis Græce vocatur Rex ab ἄρχειν, quod est *Imperare, & aliorum Imperio nō subesse*: idemq; Stobæus *de Diogene Pythagorico: Rex autem Imperium gerens nulli obnoxium & lex viua existens Dei figuram inter homines repræsentat.* Quod & Horatius exprimit, dum describit Regem perfectum nulli subditum:

Vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, Rex denique Regum.

Martialis *lib.2. epigram.50.*

Qui Rex est, Regem maxime non habeat.

Tertullianus *in lib. ad Scapulam, cap.2. Et hominem à Deo secundum, & quicquid est à Deo consecutum, & solo Deo minorem.* Ex quibus colligitur, quod Reges Hispaniarum sint ab initio rerum suarum liberi Domini plene temporalium, qui nulli subiiciuntur Imperatori, nec Regi, vt alii Reges, sed ipsis alii Reges subiiciantur, sitque in regnis Imperator & dominus plene & absolute, solum in spiritualibus Ecclesiam vt obediens filius matrem agnoscens, aliis debent Regibus ipsi antecedere, ex Syluestro Aldobrand. *in princ. nu.24. Inst. de curator.* & quia eadem libertas & titulus à regibus Galliæ contenditur, sintque in ea quæstione tam dissidentes sententiæ, vt per Oceani immensum pelagus videamur nauigare, in quo auxiliante Deo portum tutum assequemur rem explorando.

2 *Prima opinio circa Imperatorem à Regibus recognoscēdum.*

Prima opinio est aliquorum auctorum vltramontanorū, Italorumque, & Germanorum, qui asserunt, quod quamuis absolute & de facto Reges Hispaniarum, Galliarum, & Angliæ non recognoscant Imperatorem, iure tamen omnes illi subditi sunt, quod adeo extēdunt Imperatoris studiosi, & eius ditioni dediti, vt asserant Reges non recognoscētes in peccato mortali manere, & sentētiam illorū, qui defendūt,

esse liberos ab ea recognitione, esse erroneam, quod affirmant glossæ, [a] & DD.

a Gl c.venerabilem, de elect. verb. transtulit. & c. venerabilem, qui filii sint legitimi, verb. recognoscat. Bart. l. hostes. ff. de cap. Ant. Gabriel plures referens libr. 5. commun. tit. de acquir. rer. dom concl. 3. Alciat. lib. 2. disp. ca. 22. Cagnol. in procœm. digest. nu. 64. Castald. de Imp. q. 52.

Secunda fuit sententia, quod reges Franciæ essent subditi Imperio, Reges autem Hispaniæ liberi, vt glossator antiquus decreti ***in c. Hadrianus 2. verb. singulas, dist.*** 63. notat, Oldraldusque ***cons. 63. & 69.*** Bernhard. Scobius ***in auth. habita. C. ne filius pro patre. §. eius ministru, nu. 4.*** ostendens quod rex Frāciscus Galliæ subditus erat Carolo V. Imp. & ita declarauit Bonifacius VIII. Pontifex ***in extrau. vnam sanctam, de maior. & obed. inter commun.*** sed hęc opinio, præter id quod vsus docet, non est recepta sententia, & in possessione sunt reges Galliæ non recognoscentes Imperatorem. Innocentius III. Pontifex ante Bonifacium VIII ***in c. per venerabilem, qui filii sint legitimi,*** declarauit, de rege Franciæ loquens, quod non recognoscit Imperatorem, his verbis: ***Insuper cum Rex superiorem in temporalibus non recognoscat.*** Et in eo, quod Bonifacius VIII. disponit, Clemens V. postea ***in extrau. meruit, de priuileg. inter commun.*** decreuit, nullum præiudicium ex illo decreto Bonifacii Regibus Franciæ inferri, omnesque auctores Galli & Hispani citramontani receptis & communibus sententiis probant, reges Galliæ liberos esse ab Imperio, nec recognoscere superiorem, in qua re est ***integer tractatus*** Ignei, ***an Rex Franciæ recognoscat Imperatorem,*** idque defendunt Cassanæus ***in catal. glor. mundi 5. part. cons. 28. & in consuetud. Burgund. in princ. verb. du S Empire,*** Molinæus ***in proœm. consuetud. nu. 29*** Franciscus Marchis ***decis.*** 1024. Car. Grasalius ***lib. 1. regal. Franc. iure 6.*** Lezerier ***lib. 1. de primogen. quæst*** 12. Nic. Festasius ***de æstim. 4 part. c. 7. num. 44*** P. Gregorius ***lib. 6 de Repub. c. 13. num.*** 22. Anastas. Germonius ***de sacror. immun. libr. 3. capit. 13. num. 51.***

3 Secunda opinio, quoad Reges Franciæ, & eius veritas.

Tertia opinio est aliquorum Galliæ auctorum, qui adeo infesti nostris Hispanis existunt, & eorum gloriæ cupidi, quod solam Galliam esse liberam ab Imperio vellent, & Hispaniam subditam, vt Franciscus Marchis ***decis. 309. n. 5.*** autumat, qui sibi repugnat, dum ***decis.*** 1024. Hispaniam fatetur

4 Tertia opinio est quoad Hispaniam, & veritas eius.

tetur ab Imperio immunem,& Bald.*l.1.ff.de offic.prator.* qui sibi aduersatur pluribus in locis,aliquando enim Franciam subditam imperio asserit,*cap.1.de pace iuram. firmanda in feud.* & alibi defendit,Hispaniam Galliamque esse regna libera ab Imperio. Deniq; quod Hispania sit libera & immunis, nec superiorem recognoscens in temporalibus, communis est omnium & concors sententia in citramontanis,& quibusdam vltramontanis Italiæ & Galliæ, vt notant *glos.c. & si necesse, de donat.inter virum & vxorem* , vbi DD. *& glos. verb. per singulas c. Hadrianus 2.63.dist.* Oldraldus *cons.69.* Fulgosius, Alexander,Iason *num.25.* & alii *in l.ex hoc iure.ff.de I. & I.* Felinus *num.11.c.cum non liceat,de præscript.* Ant. Gabriel *libr.5. commun.tit.de acquir.rer.dom. concl.3. num.4.* Cassanæus *5.part. cons.24.num.173.& cons.27.& 28.* Afflictis *in proœm. constitut. quæst. 2. num.7.* Balbus *de præscript.1 par.5.part. quæst.2. num.5.* Menochius *cons.2.num.103.& 92.num.3.lib.1.* Molinæus *in proœm consuetud.Paris.num.*30. Couar.*c.1.pract.*Nauar.*c.nouit , de iudic.notab.3.num.31.* Velluga *in spec.Princ.rubr.6 num.3. & rubr. 11.§.his igitur,num.1.& rubr.12.§.quadam,num.*70. Palacio Rubios *rubr.de donat.inter virum & vxorem,in princ.* Auendanno *1.part.c.1.num.*1. Soto *libr.4.de I.& I.quæst.4.art.2.* Et inde aduertunt , quod Sigismundus Imp.adeo studiosus vtilitatis publicæ & Christiani nominis amplificandi extitit , quod ipsemet ad Concilium Constantiense cõgregandum peragrauit,regna & Reges ad id suadens , vt schisma tolleretur,& ibidem,quis esset legitimus Pontifex ex illis, qui de Pontificatu contendebant, decerneretur , cumq; ea de re colloqueretur cum Ferdinando Rege Aragonum in Nizzensi & Perpinanensi ciuitate , postea cum literas Rex Aragoniæ & legatos mitteret ad Synodum Constantiensem, protestatus est , quod id non Imperatoris auctoritate præstabat,sed vt id , quod decet Catholicum & fidelem Principem , exequeretur , quia non recognoscebat in temporalibus Imperatorem , vt id notant Fulgosius & Iason *num. 25.in l.ex hoc iure.ff.de I. & I.* & Guerrerius Piso *de Roman. &*

Venet. inter se comparatione, num. 17. & ex historiæ veritate Zurita *libr.* 12. *annal. in Rege Ferdinando*, *c.* 37. 48 51. & 53. *anno* 1455. vbi de collocutionibus & protestatione diligenter agit, & inuictissimus Carolus V. Imp dum Hispaniæ regnum obtineret, in omnibus regni actis protestatus est, quod nihil vt Imperator decerneret: sed vt Rex Hispaniæ, ab Imperio liber, non recognoscens Imperatorem, vt in archiuo Septimacensi custoditur diploma huiusce protestationis, & refertur *apud* Petri Mexiæ *historiam manuscrip. lib.* 1. *c.* 16. & missa est schedula regia omnibus cancellariis & audientiis supremis, vt habetur *in ordinationibus huius Granatensis Prætorii summi fol.* 338. hisce verbis:

DON Carlos por la gracia de Dios, Rey de Romanos, futuro Emperador semper Augusto, y Rey de Castilla, y de Leon, &c. En vno cõ la muy alta y muy poderosa Reyna donna Iuana mi sennora madre. Por quanto despues que plugo a la diuina Clemencia (por la qual los Reyes reynan) que fuessemos elegido Rey de Romanos, futuro Emperador, y que de Rey Catholico de Espanna (con que eramos bien contentos) fuessemos promouido al imperio, conuino que nuestros titulos se ordenassen, dando a cada vno su deuido lugar. Fue necessario (conformando nos con razon, segun la qual, el Imperio precede a las otras dignidades seglares, por ser la mas alta y sublime dignidad que Dios instituyo en la tierra) de preferir la dignidad Imperial, a la Real, y de nombrarnos è intitularnos primero (como Rey de Romanos, y futuro Emperador) que la dicha Reyna mi sennora: lo qual hezimos mas apremiado de necessidad de razon, que por voluntad que dello tenemos, porque con toda reuerencia y acatamiento la honramos, y desseamos honrar y acatar: pues que (demas de cumplir el mandamiento de Dios, a que somos obligados) por ella tenemos, y esperamos tener, tan gran succes-

sion

sion de reynos y sennorios como tenemos. Y porque de la dicha Prelacion, no se pueda seguir, ni causar perjuyzio, ni confusion adelante a los nuestros reynos de Espanna, ni a los Reyes nuestros successores, ni a los naturales sus subditos que por tiempo fueren. Por ende queremos que sepan todos los que agora son, o seran de aqui adelante, que nuestra intencion y voluntad es, que la libertad y exemption que los dichos reynos de Espanna, y Reyes de ellos han tenido, y tienen, de que han gozado, y gozan, de no reconocer superior, les se aora, y de aqui adelante obseruada y guardada inuiolablemente, y que gozen de aquel estado de libertad è ingenuydad que al tiempo de nuestra promocion, y antes, mejor y mas cumplidamente tuuieron y gozaron, y deuieron tener y gozar libre y pacificamẽte, y que por preferir y anteponer los titulos de nuestras dignidades el del Imperio, no seamos, ni somos visto prejudicar a los dichos reynos de Espanna en su libertad y exemption que tienẽ, porque aquello, ni otros qualesquier autos que aora ni de aqui adelante se hagan de lo que antes se hazia, solia y deuia hazer, aunque sean cõsentidos tacita, o expressamẽte, no lo dezimos, ni ponemos en sennal de mayor subjecion, ni summission, sino por guardar el honor y ordẽ a cada vno deuido: segun lo qual se deue preferir el Imperio (en qualquier persona que este) a todas las otras dignidades seglares, aunque no le sean sujetas; quedando toda via en su fuerça y vigor la libertad y exempcion a los dichos reynos de Espanna deuida. Y porque esto sepã todos, y de nuestra voluntad, y de los dichos actos de aqui adelante pueda auer duda (como hasta aqui nunca jamas la ha auido, ni ay) mãdamos dar esta nuestra carta firmada del nuestro nombre, y sellada con nuestro sello: la qual queremos que valga, y tenga fuerça y vigor de pragmatica sanction, y declaracion general, o como mas cõuenga a los Reynos de Espãña. Dada en la ciudad de Barcelona, a 5. dias del mes de Septiem-

Septiembre, anno del Nascimiento de nuestro Saluador IESV Christo, de mil y quinientos y diez y nueue annos.

YO EL REY.

Francisco de los Cobos Secretario de su Cesar. Cathol. Magest. la fize escreuir por su mandado.

Mercurius de Gatinara.
Petrus Episcopus Palen.
Licenciatus don Garcia.
Licenciatus Zapata.
Doctor Caruajal.

Registrada Antonio de Villegas.

Et *l.8.tit.1.lib.6.recop.* cauet Carolus V. quod priuilegia concessa ab eo vt Imperatore non prosint subditis Regiæ ditionis, si vt Rex Castellæ non concesserit. Idemque de Carolo Magno, quod protestatus esset, dum regnum Galliarum teneret, licet tentaret regnum vnire Imperio, scribunt P. Æmilius *in eo*, & Molinæus *in proœm. consuet. Paris. nu.* 30. Firmianus *de gabell. 1. part.* eaque de causa Hispaniæ legibus Regiis sancitum est, *vt l 2. tit. 1 lib. 2. recop.* vt ius ciuile Romanorum non seruetur, nec allegetur, vt lex: sed vt doctrina sapientum, quod idem legibus Visigothorum decernebatur, *vt l. 9. tit. de iudic. lib. 2. leg. Visigoth.* & notant *glos. verb. per singulas, c. Hadrianus 2. dist. 63. & gl. l. 1. tit. 18 part. 2.* Palacio Rubios & Velluga *superius* citati, & *rub. 6 num. 3.* & alii, Camil. Gallinius *de V. S. lib. 10. cap. 35. num. 25.* Castaldus *de Imp. quæst.* 53. *num. 6.* sed cum non sufficiat asserere aliquid, quamuis auctoritate doctorum probetur, nisi id fundetur iure & ratione, reliquum est, vt euoluamus originem & caussas, cum nullum aliud regnum adeo iustum & legitimum titulum habeat, & absque violentia, sicut Hispania; sed quia in hoc sunt variæ rationes, aliquas commemorabo.

5 Rationes quare Hispania sit ab Imperio immunis & libera, Iurisque decisiones & testimonia.

6 Prima ratio quod Hispania sit

Prima erit, quod cum Hispania à Sarracenis esset violenter occupata, Hispani ipsi absque auxilio Imperatorum & alio-

ab Imperio libera. & aliorum Regum regnum è faucibus infidelium liberarunt & eripuerunt, proprio sanguine redimentes, caputq; & fortunas exponentes, & cum esset infidelium regnum, qui recuperat illud, quod alterius est, suum facit, Angelus *in l. hostes. C. de capt. DD. in l. 1 ff. de acquir. possess.* quod notãt glossatores antiqui Iuris Canonici, & quidam huius regni auctores, *gl. verb per singulas c. Hadrianus 2. dist. 63 gl. l. 1. tit. 18 par. 2.* Palacio Rubios, Veluga, Camill. Gallinius, & Castaldus *locis allegatis*, sed quamuis hæc ratio ex se ipsa iusta sit, non est originalis, quia antequam Hispaniam Arabes occupassent, libera erat, & vt immunis & non recognoscens Imperatorem ipsa se defendit & redemit, vt aduertit Nauarrus *c. nouit, de iudic. notab. 3. num. 167.* Ioan. Garsia *de expens. & meliorat. cap. 9. num. 70.* Gutierrez *2. tom. practic. lib. 3. q. 13.* & hoc est, quod *gloss. verb. per singulas*, *d. c. Hadrianus*, notat, quod ideo Hispania non suberat Imperio, quia seipsam absque Imperatore liberauit, cum constet multo ante liberam fuisse.

7 *Secunda ratio.* Secunda ratio redditur ab omnibus fere annalium scriptoribus, *de rebus Hispaniæ*, quod Concilio Florentino à Papa Victore II. declaratum est, Hispaniam ab Imperio liberam esse, nec recognoscere in temporalibus superiorẽ, idque ea occasione exortum esse narrat, quod cum Henricus III. Imp. ea ex caussa, quod Pontifex esset eiusdem regionis, cum eo publicam coram illo petitionem & querelam proposuisset aduersus regnum Hispaniæ, Regesque eius, quod non eum vt Imperatorem & superiorem recognoscerent, cumque Pontifex decerneret à Regibus Hispaniæ recognoscendum, vt superiorem, simul cum iussu & decreto Pontificis Imperator non solum iure, sed armis vtens auxilium ab Ecclesia temporale, & à Rege Galliæ petens, pergensq; aduersus Hispanos cum exercitu Ecclesiæ Galliarum, & Imperii, obuiam ei fecit Rodericus Diaz ille inuictissimus *Cidus* nuncupatus, quem nulla reticebit ætas, nec delebit obliuio, cum exercitu 10000. Hispanos

cõplectente, vt caussam tueretur Regis Ferdinandi I. vt fidelis subditus, & regni, vt Hispanus fortis, & nõ solum eiecit ab Hispania Imperialem exercitum, sed vsque ad Tolosam iter per Galliam faciens omnia vastabat, ex qua parte comitẽ Rodericum, & Aluarum Fannez Minnayam, aliosq; nobiles legatos misit ad Pontificem, circa eam contẽtionem allegans pro Hispaniarũ libertate legitimas & certas caussas, quibus disceptatis de iure in Concilio Florentino consentiente Imperatore à Pontifice fuit declaratum, iure Hispaniam liberam esse ab Imperio, nec ei debere recognitionem, vtque res tranquillas redderet, Robertus Cardinalis S. Sabinæ missus est à sede apostolica legatus à latere, & Imperator etiam legatos m sit, quod accidisse anno 1057. Garibai notat *libr.11.c.7.histor.* & Mariana *libr.9.c.15. anno 105. de reb. Hispan. Historia generalis Hisp. 4 part. in historia Ferdinandi Magni*, & Didacus Valera *4.p. hist.c.38.* & traductor Bodini *de Repub. libr.1.c.11.* & tempora Concilii Pontificis, & Regis Hispaniæ videntur satis congruere, sed Platina *de vitis Pontific. in Victore II.* & Panuinus *in chron. Eccles.* anno 1057. decessisse Pontificem Victorem II. affirmãt, & Hẽricum II. Imp. Sueuum natione, cuius etiam erat Pontifex, & Victori II. successit Stephanus Papa Gallus natione, & Henrico II. Henricus III. Imp. & ita Garibai decipi potuit, 8
dum pro Henrico II. Henrici III. facit mentionem, cum Victor & Henricus II. eodem tempore floruerint, Henricus III. autem postea. Itemque & temporis numeratione & serie falli potuit, nam anno 1056. Concilium Florentinum celebratum est, ex Platina & Panuino, & anno 1057. obiit Ferdinandus I. & ei in regno successit Sanctius filius eius, ex Alphonso Carthagena *in anacephal cap.75. & 4. part. cap.2.* 9
Deteriusque Pineda *in Monarch. Eccles. lib.18.c.3.§.vlt.* lapsus est, asserens tempore Vrbani II. Pontificis id contigisse, cum ex Platina *in Vrbano II.* ille Pontife anno 1088. in Põtificatu gubernauerit, quod non potuit ea ætate accidere, quia ille bellum cum Henrico III. Imp. gessit, & eo seculo

Error Garibai in tẽporum serie.

Error Pinedæ in Monarchia.

Con-

Concilium Florentinum non fuit congregatum, idemque auctor modo ait, modo negat, nam postea *lib. 18. cap. 24. §. vlt.* affirmat, accidisse anno postremo Ferdinandi I. qui animã egit anno 1066. & anno 16. Henrici III. & anno 2. Victoris II. Vnde constat, quam varia sit hæc annorum computatio cum alia antea facta, & corrigitur etiam error Beuteri *c. 33.* affirmantis, accidisse anno 1030. Addit autem huic narrationi Frater Alphonsus Venero *in enchirid. temp. fol. 95. & Generalis historia Regis Alphonsi 4. p. c. 1.* quod Cidus Rodericus Diaz à Biuar in hac expeditione duxit captiuum Remonem Comitem Sabaudiæ, qui filiam obsidem dedit in pignus, quo ad vincula rediret, à quibus liberatus est, ex qua postea rex Ferdinandus gnatum habuit Ferdinandum, qui Cardinalis fuit promotus Pontifice Patrino existente, cuius filii matre non nominata fit mentio *in anacephal. c. 73.* & cum adeo differant tempora, nec Archiepiscopus Rodericus scriptor annalium Hispaniæ mentionem faciat eius historiæ, nec alii prisci & graues auctores, valde dubito de fide eius, tum quia nec in Concilio Florentino, nec apud P. Æmilium, Gaguinum, Mausonium *in Hugone, Roberto, Henrico I. & Philippo I. Reg. Franc.* est aliquid scriptum de pugna inter Gallos & Hispanos hac de causa, nec est verosimile ab eis hoc tam memorabile factum reticeri, nec Hispania, quæ iam diu libera erat, initium ex euentu isto potuit habere libertatis, & quamuis vera esset historia, quæ ab aliis dedita opera, aut, vt fit, humana negligentia prætermissa sit, tamen Rex Hispaniæ bellum mouit, non vt de nouo Hispaniam ab Imperio liberaret, sed vt liberam ab initio & immunem conseruaret.

10 *Error Beuteri & Historia generalis Hispaniæ.*

11 *Alia ratio.*

Alia ratio redditur à Pineda auctore *Monarch. Eccl. lib. 18. c. 4. §. 6.* quod Pontifex Gregorius III. Leonem Imp. priuauit Imperio Latino & Occidentali, & regna ab eius obedientia exemit, ex qua libertate Hispania Galliaq; immunitatẽ habuere: sed hæc ratio non solum in Hispania, & Gallia, sed omnibus Christianis regnis locum habebit, ex alioque am-

ampliori & illustriori titulo Hispania libera est.

Alia à iuris interpretibus & foro versatis adiicitur caussa, quod immemorialis consuetudo, quæ titulum præcessisse indicat, & vim eius habet, *ex c. super quibusdam, de V. S. l. 2. §. ductus aquæ ff. de aqua quotid. & æst.* induxit, vt à tempore memoriam hominum excedente Hispania sit libera ab hac recognitione, vt Felinus notat *c. cum non liceat, de præscript.* Camill. Gallinius *de V. S. lib. 10. c. 35. num.* 16. Castaldus *de Imp. quæst. 53 num. 65.* 12 *Altera ratio.*

Quid autem sentiam, non ex sordidis riuulis & lacunis, sed ex ipsis fontibus splendidissimis hauriam, quod vt radicitus intelligatur, præloqui loco erit aduertendum, quod sex præcipuis caussis & titulis regnum obtineri potest, *l. 9. tit. 1. p. 2.* Bellarminus *libr. 1. c. 7. de translat. Imp.* Primus est ius belli, quo Cyrus, Alexander Magnus, Iulius Cæsar, & Romani regna sibi quæsierunt, non alio titulo, quam vt is habenas Imperii teneret, qui armis potentior esset, omne ius in illis constituendo; & ita Euripides inquit *in Phoen.* quos versus Iulius Cæsar conuertit ex Suetonio *in Iulio, c.* 30. & Cicerone 3. *Offic.* 13 *Tituli obtinendi regna.* 14 *Primus iure belli à se.*

Nam si violandum est ius, Imperii gratia
Violandum est, aliis rebus pietatem colas.

Et hic titulus à se ipsis tributus dicitur, iuxta illud Senecæ *in tragœdia Herculis furentis:*

Ius est in armis, opprimit leges timor.

Et *alibi ibidem:*

Quod ciuibus tenere te inuitis scias
Strictus tuetur ensis.

Eaque occasione omnia regna obtineri scribit Tertullianus *in apolog. aduersus gentes, c. 25. Ni fallor enim, omne regnum vel imperium armis quæritur, & victoriis propagatur.* De quo iure agit P. Gregorius *de Repub. lib. 7. c. 17. & 18.*

Secundus titulus est, quando non à se, sed ab alio accipitur, vt quando à Deo tribuitur regnum, spiritu suo dictante & ostendente, quem velit regnare, vt in regno Dauidis, Moysis, 15 *Secundus ab alio, vt à Deo.*

Moysis, Aaron, & similibus, & quando Petro concessit principatum, & Monarchiam Ecclesiæ, Bellarminus *supra*.

16 *Tertius ab hominibus, vt successione.*

Tertius titulus est, qui ab hominibus datur, vt successione sanguinis, sicut Salomon filius successit Dauid patri, & succeditur fere in omnibus regnis Christianorum hodie, Hispania, Gallia, Polonia, & receptior successio aspectu melior videtur, ex Ancarrano *cons. 339.* qui Gentilis honor à bonis auctoribus appellatur, cum veniat à gente & familia, & Princeps ex Principe nascatur, vt ex arbore annosa, & trunco noua, quæ antequam antiqua decidat, radices & vires accepit, & ita minori discrimine sumitur Princeps, quam quæratur, vt Corn. Tacitus *1. histor.* admonet, de qua successione Iustus Lipsius *politic. lib. 2. c.* 4. agit, P. Gregorius *lib. 7. de Repub. c. 4.*

17 *Quartus ab electione.*

Quartus titulus ab hominibus datus, vt qui tribuitur per electionem, quę diuersis modis fit, aliquando per exercitum & omnem populum, cum deceat ex Plinio *in Panegyr.* imperaturum omnibus ex omnibus eligi debere, vt Vespasianus fuit electus, & alii Imperatores acclamatione, ex Iusto Lipsio *lib. 2. polit. c.* 4. & P. Gregorio *lib. 7. c. 15. de Repub.* aliquando per sortem, vt 1. *Reg.* 10. Saul electus est, & P. Gregorius *c. 14. d. lib. 7.* recitat plures: quandoque etiam ex electione non omnino libera, sed ad certam speciem hominũ relata, vt ex certa familia fiat electio, & successoribus Regis, vt Salomon electus est ex filiis Dauid: & in Gothis moribus & lege receptum erat, August. de Ancona *de potest. Papæ q. 37. ar. 5.* & Castaldus *de Imp. q.* 8.

18 *Quintus ex nominatione.*

Quintus titulus ex nominatione Principis, qui successorem nominabat, vt Marcus Antonius Imp. nominauit Lucium Verum sibi successorem, & Diocletianus Maximianum creauit, Gratianus Theodosium, & in Gothis in Hispania vestigia huius successionis extant.

19 *Sextus à Papa.*

Sextus titulus est, cum Princeps Ecclesiasticus, vt Papa vel alii, auctoritate sua creant Reges; vt Pontifices formam

eligendi Imperatorem Occidentalem dederunt, postquã Gregorius III. à Leone Imp. segregauit, & Leo III. à Græcis in Carolum Magnum trãstulit, & successores, quibus coronam tribuere Pontifices, eosque nominabant electione, vt Stephanus IV. Pontifex coronam dedit Ludouico filio Caroli Magni, & à Paschali Papa suscepit coronam Lotharius successor Ludouici, & à Sergio II. Ludouicus filius eius, & a Ioanne VIII. Carolus Caluus, & deinceps, donec Ioannes XII. vel XIII. Pontifex eligens Othonem Imp. in Germanos transtulit Imperium, *ex tex. c. Hadrianus 2. cum aliis dist. 63. c. venerabilem, de elect. Clem. ne Romani, de elect.* donec Gregorius V. septem electoribus, tribus prælatis Moguntino, Coloniensi, & Treuerensi, & quatuor laicis Comiti Palatino, Comiti Rheni, Duci Saxoniæ & regi Bohemiæ, *glos. pen. c. ad apostolica, de re iud. in 6.* Castaldo *de Imp. q. 8.* dedit potestatem eligendi Imperatorem, quem coronare & confirmare debeat Pontifex Summus, ex Bellarmino *de translat. Imp.* id exacte appositeq; declarante, P. Gregorio *de repub. libr. 7. c. 15.* Castaldo *de Imp. q. 6. 7. 8. & 9. cum aliis.*

Commemoratis igitur hisce titulis & causis regnum obtinendi & quærendi, ex nullo eorum Hispania subdita est Imperio: nam vt de primo titulo, quo ius est in armis, agam᷉, iure gentium oẽs sui iuris gentes regem cõstituere sibi posse receptum est, & decretum legib. *ex l. ex hoc iure. ff. de I. & I.* hisce verbis: *Iure gentium fuerunt discretæ gentes, regna condita, dominia distincta, bellaque introducta.* Et *c. ius gentium dist. 1. Ius gentium est sedium occupatio.* Et *1. Reg. 8.* Samuelis historia videtur à Deo id probari, cum ad populi postulationem inuitus Samuel regium ius sancire ac contestari Dei monitu iussus est: idemque aliis gentibus tributum diuina promissione Esaias Propheta in Cypri regis persona notat *c. 45.* Cum itaque vnaquæque gens alteri nõ subiecta regem sibi asciscere queat, regnaque sint antiquiora Republica Romana, ita dum iuste Hispani legibus & regibus à se electis gubernarentur, Iulius Cæsar, Romanique iure belli eos in potesta-

10

Iure gentium gens libera regem sibi asciscere potest.

tem

tem redigere conati sunt, idque vi & armis efficientes, vitiosaq; possessione, *ex l. vitia. C. de acquir. poss.* acquirentes regnum, cum iure liceat[b] vim vi repellere, & excutere à se iugum tyrannice impositũ, quauis dum vires defecerunt, id tulerint, cum nullũ aliud cõtra immanẽ beluam Tyrannidis sit remedium cordatis & prudentib. q̃ dum non possint auferre, ferre, vt plura cumulat Iustus Lipsius *li. 6. polit. c. 5.* tamen dum vt sapientes ferre tutum consuluerunt, cum potuerunt auferre licuit, ad iniuriam n. propulsandam licitũ esse bellum Cicero *li. 1. offic.* sic indicat: ***Atque in Republica maxime sunt conseruanda iura belli, nam cum sint duo genera decertandi, vnum per disceptationem, alterum per vim, cumque illud proprium sit hominis, hoc beluæ, confugiendum est ad posterius, si vti non licet superiore, quare suscipienda quidem bella sunt ob eam caussam, vt sine iniuria imperetur natura.*** Nec iure conqueri debẽt, vt quod illi vsi sunt iure in acquirendo regno, patiantur idem ius[c] in auferendo, & libertatẽ adiiciendo, ex eodẽ Cicerone *li. 1. offic.*
21 ***Cauenda est gloria cupiditas, eripit n. libertatem, pro qua magna nimis viris omnib. debet esse contentio***: quare recte iure ius postliminii cõstitutũ est, [d] quo ad antiquũ statũ redire, & iusto bello quęrere id, q; iure prędationis spoliatũ est, licet: & ita ius regni Hispaniæ honestũ & iustũ est, q; ex eo cõfirmatur, nam cum Hispania à Sarracenis vastata fuerit, eamq; incolæ Hispani vindicarint & redemerint, Imperatorib. nõ auxiliantib. nec defendẽtib. *ex doctrina* Bal. *tit. de allod.* ius omne amiserũt; inquit n. ***Quãdo populi nõ habẽt lumẽ & suffragium Imperatoris, oportet quod ipsi sint ipsis sicut lumẽ, & qui nõ habent ducẽ, ipse est sibimet dux.*** Et ita recte Hispani se protegentes, ducẽ & Regẽ crearũt deficiente auxilio[e] & exercitu Imperatoris. Neque obiici potest, q; licet Hispanis hoc ius recuperandi, q; bello amiserunt, licuerit, Gothis vi occupantib. non licuit,
22 sed primo nũc de Hispanis agimus, q; iure belli & libertatis quæsitæ Regẽ crearũt, sed & non ipsis solũ, sed Gothis sicut Romanis licuit, cur n. Gothi Hispanias, vt Romani, occupare non potuerunt aliarũ nationũ exemplo? Etenim si Assyrii, Persæ,

Iure gentium & postliminii Hispania à Romanis resti tui potuit.

Eodem iure Gothi quo Romani occuparunt Hispaniam.

[b] *l. vt vim. ff. de I. & I. c. cum dilecto, de sent. excom. in 6.*

[c] *c. cum omnes, de const. l. 1 ff. quod quisque iuris. Costal. lib. 1. aduers. ad l. ex hoc iure. ff. de I. & I.*

[d] *Innoc. c. quod super, de voto. Cassan. catal. 5. p. cons. 28. Nauar. c. nouit, de iudic. notab. 3. nu. 161. ex l. 1. & toto tit. ff. de capt. & postlim reuers. c. ab exordio, 35. dist. l. auctoritatem. l. si qua C. de fund. & salt. lib. 11. iuncta l. origo, ff. quod vi. Nauar. c. nouit. notab. 3. nu. 114. de indic.*

Persæ, Medi, Scythæ, Parthi, Macedones, Afri, Romani, Franci, & alii suis egressi finibus aliena regna euertere, bellaque de Imperii dignitate gerere præclarum existimarũt, laudemque in ea re assecuti sunt, quis plane dubitet aliis nationibus siue Gothis, siue Sueuis aduersus Imperium licuisse, cum non magis bellum inferre Romanis, quam Gothis sit iure gentium concessum; sed inferre bella, referreque, ac vices fato rependere, ac victorem olim populum subigere, sibi virtute iure tributum erat, quod P. Orosius *lib. 7. cap. 28.* recenset, loquens de Gothis, Vandalis, Sueuis, Alanis: *Irrupta sunt Hispaniæ cædes, vastationesque passa sunt, nihil quidem nouum, hoc enim nunc per biennium, illud quo hostilis gladius sæuit, sustinere à Barbaris, quod per ducentos quondam annos passa fuerant à Romanis etiam sub Imp. Galieno per annos propemodum duodecim Germanis euertentibus exceperunt.* Hoc enim humanarum rerum, & regnorum volubilitas, & vicissitudo postulat, vt standi, cadendi, resurgendique caussam ad summi Dei prouidentiam referamus; nec semper in sceptri dignitate standum putetur. Vnde si ius belli Imperatorib. deficit, de cæteris titulis, quod desint, dubium nõ est, cum nec successionis, nec electionis, nec vocationis à Deo habeant, nec nominationis à Principe, qui id possit facere, nec à Pontifice summo, nec iure naturali, vel gentium, vel humano Pontificum, nam de legibus ab eis conditis, in quibus non est auctoritas vel potestas condendi, non est curandum; immo iure canonico, Pontificumque decretis liberam esse ab Imperio Hispaniam probare conabor.

Primo inducitur *textus* S. Gregorii I. Papæ *in c. 1. de probat.* 23 quam inductionem factam hucusque non vidi, ibi enim Gregorius scribit Recharedo regi Visigothorum, quamuis in voluminibus decretalium antiquis sit error editionũ, nam suprascriptione legitur: TANCREDO REGI VINCESTRIÆ: in emendatioribus codicibus & editione Gregorii XIII. accurata & expolita diligentia omnium doctissimorum virorum is error expulsus est, & legitur: RECHA-

Iure Canonico probatur, liberã esse ab Imperio Hispaniam.

redo Regi Visigothorum; & Antonius Augustinus Tarraconensis præsul omni antiquitatis genere & veritatis indagatione inter omnes excellens id adnotauit prius *in schol. ad eum textum, in collect. Eccles. collect.* 1. certissimumque est ex originali vnde ille textus desumptus est, cum sit B. Gregorii *l.* 1. *epist.* 126. *in registro epist. D. Gregorii*, in qua epistola agitur præter alia de fœdere & pactis initis Athanagildi Regis Gothorum Hispaniæ cum Imp. Iustiniano, quæ, vt refert Morales *lib.* 12. *c.* 4. illa extitere, quod cum inter Agilam & Athanagildum circa successionem regni contentiones ortæ essent, Athanagildus auxilium à Iustiniano petiit, vt auctor est B. Isidorus *in chron. Goth. æra* 593. pollicitusq; est, quod si præstaret, eius Imperio quædam oppida Hispaniæ ei submittere, qua occasione Iustinianus Liberium Patricium in Gallia commorantem cum exercitu misit, & interim Agila à suis interfectus fuit, Athanagildusque absque illo exercitu in Regem ab omnibus acceptus, ex Vaseo *anno* 714. Iornande *de Goth. circa fin.* Ioan. Magno *li.* 16. *de regno Goth.* Morales *lib.* 11. *c.* 55. *Monarchia li.* 18. *c.* 2. §. 1. & cum Athanagildus oppressus absque procerum & regni assensu consiliove non posset capitula statuere cum Iustiniano, exercitusque Iustiniani non victoriam obtinuisset, nec profuisset, Athanagildus, successoresque eius, Romanis conantibus occupare ea oppida, resistere cœperunt, cuius diuisionis terrarum videtur fieri mentio *in legib. Visigoth. l.* 16. *tit.* 1. *de diuis. & terris ad placitum datis, li.* 10. *l.* 8. *tit. de los repartimientos, li.* 10. *fori iuzgo*, Ioan. Garsia *c.* 9. *num.* 69. *de expens. & meliorat.* cumque circa hanc diuisionem & pacta inita inter Iustinianum & Athanagildum lites versarentur, Recharedus scripsit B. Gregorio, vt ex archiuo hæc pacta & capitula deducere iuberet, cui epistolæ respondit Gregorius *dicta epist.* 126. *lib.* 1. *epist.* cuius pars describitur *in c.* 1. *de probat.* ne solicitus sit hæc pacta inquirendi in archiuo, quia omnes ibidem reconditæ scripturæ combustæ fuerunt, & cum eis ipsorum pactorum instrumenta: ex qua historia & textu duo patent, quæ eui-

24 *Ponderatur textus c.* 1. *de probat.*

Xx denti

denti ratione cōcludunt: Primo, quod Athanagildus à Iustiniano non auxilium postulauit vt ab Imperatore superiore, sed vt ab amico æquali, neq; coram eo vt Imperatore lis versabatur, neq; pollicitus est Athanagildus recognitionē cum regno; sed quædam oppida paciscendo eodem pacto, vt cū alio Rege finitimo, quæ omnia probat & refert B. Gregorius Papa pro comperto habens, & scribens Gothos liberos esse, & Hispanos ab Imperio. Item cum in caussa propria Rex & Imperator iudex sit, *ex l. proxime. ff. de his quæ in testam. del. l. & hoc Tiberius. ff. de hæred. instit.* Abbas, Decius, & Felinus, *c. cum venissent, de iudic.* Iacobatius *de Concil. libr. 3. art. 1.* Mart. Laudensis *de Princ notab. 108.* Castaldus *de Imp. quæst. 91.* etiam si reus sit, ex Aretino, Felino, & Decio, *notab. 3. in c. 1. de probat.* Vnde si Imperator esset superior circa illam diuisionem, ab eo peteretur registrū ex archiuo, & coram eo lis ageretur, sed quia non erat, agebatur coram Gregorio Pontifice, qui inter pares & æquales Reges iudex est, *c. nouit, de iudic. c. per venerabilem, qui filii sint legitimi.*

Secundo ponderatur *textus* Innocentii IV. *c. grandi, de supplenda neglig. prælat. in 6.* qui inscribitur proceribus & nobilibus Lusitani regni, & in eo curator Regi Lusitanorum creatur à Papa, cum eo indigeret, datusque est frater eius Comes Boloniæ Gallicæ, & *ex historiis* patet, quod Rex is fuit Sanctius II. qui sepultus iacet in Toletana Ecclesia, cuius fit mentio apud Rodericum *lib. 7. cap. 6.* & Alph. Carthagena *in anacephal. cap. 75. & in historia Regis Alphonsi X. c. 7.* & frater Germanus curator Alphonsus vocabatur, qui vxoris Matildę caussa comitatum Boniensem in Gallia obtinebat, Genebrardus ex Vaseo *anno 1253 libr. 4. in chron.* & ita in illo textu Ancarranus, Francus, & DD. alii ibidem dubitant, quare Imperator temporalem curatorem non dedit Regi Lusitanorum, cum sit in temporalibus superior, & rationem reddunt, quod Hispania, cuius pars est regnum Lusitaniæ, non est subdita Imperio, nec recognoscit Imperatorem vt superiorem, sed cum in regno scandala seditionesque

25 *Ponderatur textus c. grandi, de supplenda neglig. prælat. in 6.*

que excitari possent, euitandi peccati caussa Pontifex inter Reges consulitur, iudexque est, *c. nouit, de iudic.* vt recte aduertit Parladorius *2. part. rerum quotid. capit. 21.* cui textui cum satisfacere non posset Car. Grasalius *libr. 1. regal. Franc. Iure 63.* inuidus Hispaniæ asserebat, ideo id accidisse, quia Lusitaniæ regnum est Ecclesiæ feudatarium & subditum in temporalibus, quod tamen alienum est à iure & veritate, cum sit legitimi iuris, & liberi, nec recognoscit aliquem superiorem in temporalibus, ex Speculatore *tit. de feud. §. 1.* Andr. Siculo *cons. 11. num. 15. vol. 1.* sed Pontifex dedit curatorem, vt iudex inter Reges est, & euitandæ seditionis & peccati caussa; & sicut inutilem Regem Childebertum in Gallia priuauit regno, tradiditque Imperii habenas & clauum Pipino, *c. alius 15. quæst. 6.* ita in Lusitania inutili Regi curatorem dedit.

26 *Ponderatur textus c. solita, De maior. & obed.*

Tertio confirmatur ea sententia ex textu Innocentii III. *in decretal. c. solita, de maior. & obed.* qui dirigitur Constantino Imp. & dnm Pontifex probat, quod habetur *c. duo sunt 96. dist.* vt vna sit potestas spiritualis, quæ apud Pontifices manet, & alia temporalis apud Reges, loquens de temporali inquit: ***Non negamus quin præcellat Imperator in temporalibus, in illos duntaxat, qui ab eo recipiunt temporalia***: Il is animaduersis verbis, (***in illos duntaxat***,) quod Pontifex non dixit generaliter, quod in temporalibus præcelli in omnes, sed regulam proposuit, quod præcellat Imperator cum limitatione tamen, quod non generaliter in omnes præcellat, sicut Pontifex in omnes præcellit in spiritualibus, sed in illos duntaxat, qui ab eo recipiunt temporalia, regna scilicet & feuda, & eum recognoscunt in superiorem, non vero in alios, potestas n. spiritualis in vno Pontifice residet vt capite temporalis, licet vna sit data à Deo, tamē in plures diuiditur, & ita loquitur Pontifex, excipiendo Reges, qui non recognoscunt Imperatorem, q; significat dictio ***Duntaxat*** q̄ restringit & limitat, *l. ob æs. C. de præd. minor.*

vbi DD. & inter eos, qui non recognoſcunt Imperatorem in temporalibus, ſunt rex Hiſpāniæ, Franciæ, & Angliæ.

Confirmatur eadem ſententia ex confeſſione Iuſtiniani 27
Imp. *in l. 2. C. de offi. præf. præt. Afric.* illis verbis: *Iubemus etiam, vt in traiectu, qui eſt contra Hiſpaniam, qui Septa dicitur, quantos prouiderit tua magnitudo de militibus vnacum tribuno ſuo homine prudente, & deuotionem ſeruante, Reipublica noſtra per omnia conſtituas, qui poſſint & ipſum traiectum ſemper ſeruare, & omnia quecunque in partibus Hiſpaniæ, vel Galliæ, ſeu Francorum aguntur, viro ſpectabili duci denũtiare, vt ipſe tuæ magnitudini referat: in quo traiectu etiam Dromones, quantos prouideris ordinari facias.* Et quamuis ex illa lege Car. Graſalius *lib. 1. reg. Franc. iur. 6.* deducat, Iuſtinianum in quibuſdam partibus Galliæ & Hiſpaniæ dominium habere non in omnibus, tamen id colligi non poteſt ex litera, & genuinus legitimuſque videtur ſenſus, quem Molinæus *in princ. conſuet. Pariſ. num. 30.* ſcribit, quod Iuſtinianus conſtitui validum exercitum iuſſit in traiectu, qui eſt contra Hiſpaniam, qui dicitur *Septa*, & nunc *Zeuta* in illa extremitate Africæ, quæ Gadibus opponitur, vbi eſt portus Zeutæ, nunc regni Luſitani, & ibi iubet dromones conſtitui, id eſt, naues veloces & curſorias, ſic dictas à Dromo, hoc eſt, curſu, ex Iſidoro *lib. 19. Ethymolog. c. 1.* Caſſiodoro *2. 4. & 5. variar.* Zonara *to. 3. in Mauritio*, vt denuntiarent quicquid fieret in Hiſpania & Gallia, eo quod eſſent finitimæ regiones, & in quas nullum Imperium habebat, vt ſibi caueret ab illis, & Africa recenter à Vandalis duce Beliſario vindicata tuta maneret, quod idem patet ex Iuſtiniano *in l. 1. C. de ſum. Trinit. & fide Cathol.* ibi: *Quos Clementia noſtra regit Imperium*, dictione illa, *quos*, perpenſa, quæ reſtringit, *ex l. ea tamen adiectio ff. de V. S.* vt ſignificet, quod non omnes regit Imperium ſuum, ſed aliqui erant, quos non regebat, vt Hiſpani. Item Honorius & Theodoſius *in l. mercatores 4. C. de commer. & merc.* fatentur regna non eſſe Imperio ſubdita, ibi: *Mercatores tam Imperio noſtro, quam Perſarum regi ſubiectos*; & ibi: *Nullus igitur poſthac Imperio noſtro ſubiectus.* Nam non generaliter in omnes ſtatuunt,

Ponderatur l. 2. C. de offi. præf. præt. Afric. l. 1. C. de ſumma Tri. l. mercatores C. de commer. & mercat. l. fi. C. de eunuc. Nouell. 8.

statuunt, sed in subditos Imperio, cum sint plures non subiecti Imperio; idemque habetur *l. fin. C. de eunuch.* ibi: *Extra loca Imperio nostro subiecta*: Et *in Nouella 8. quæ est in Auth. vt indices sine quo*, quo suffragio Iustinianus numerans prouincias sibi subditas, vbi præsides & præfectos constituebat, nō numerat Hispaniam, cum sibi subdita non esset, vt Guidus Pancirollus *in notitia Imp. Occid. cap.* 3. aduertit; ex quibus satis probatum manet Hispanos potuisse Romanos à patrio circere solo, redimentes regnum vi expugnatum, & vim vi repellendo.

28 *Titulus ex concessione Impp.* Sed vltra hunc titulum iure belli & gentium alium habet Hispania ex concessione Imperatorum, cum Iulius Cęsar expugnare Hispaniam omnem nō potuisset, Cantabros enim & Astures deuincere non potuit, & ita Octauius Augustus bellum in eos parauit, vt P. Orosius his verbis recitat *lib 6. cap. 20. Anno ab vrbe condita 726 Imp. Augusto Cæsare sexies & bis Marco Agrippa Coss. Cæsar parum in Hispania per ducentos annos actum intelligens, si Cantabros atque Astures duas fortissimas gentes Hispaniæ suis vti legibus sineret, aperuit Iani portas, atque in Hispanias ipse cum exercitu profectus est. Cantabri & Astures Galleciæ prouinciæ portio sunt, quæ extentum Pyrinæi iugum haud procul secundo Oceano sub Septentrione deducitur. Hi non solum propriam libertatem tueri parati, verum etiam finitimorum præripere ausi, Vacceos & Gurgonios, & Aurigonas assiduis irruptionibus populantur.* Et postquam Cantabros obsidione famis consumptos narrat, & vlteriores Galleciæ partes, quæ montes syluisque consitæ Oceano terminantur, obsiderent Romani, nec tolerare possent, nec vincere, ipsi certatim ad voluntariam mortē confugerunt, alii igne, alii ferro, alii veneno eligentes potius mori, quam quod Romani eos seruos appellarent; & de Asturibus inquit: *Astures vero positis castris apud Asturam flumen, Romanos, nisi proditi præuentique essent, magnis consiliis virtutibusque oppressissent.* Quod idem constat ex Liuio *libr.* 47. & Lucio Floro *in epit. ad fin.* Episcopo Gerundensi *lib.* 10. *hist.* Mar. Siculo *de reb. Hisp. li.* 10. & Morale *lib.* 6. & ita eo anno &

tempore, quo Hispaniam redegit Augustus in potestatem, pax in vniuerso orbe extitit, & natus est Christus Deus homo factus propter homines, vt Orosius *dicto loco* asserit: *Igitur eo tempore, id est, eo anno, quo firmissimam verissimamq; partem ordinatione Dei Cæsar composuit, natus est Christus, cuius aduentui pax ista famulata est*. Et ita exiit edictum à Cæsare Augusto, vt B. Lucas narrat, quod vniuersus orbis describeretur, quod nō paruus gloriæ Hispanis cumulus adiicitur, vt non domiti sint, donec Christus nasci paratus esset, cum eius potius voluntati, quam Romanis subiici viderentur, ex eoq; tempore Hispania Iuri Romanorum subdita fuit, eorumque legibus gubernabatur, prætores, prǽsides creando, proconsulesque, vt Pompeius testatur *l. 2. §. post aliquod. ff. de orig. Iur.* ibi: *Capta deinde Sardinia, mox Sicilia, item Hispania, deinde Narbonensi prouincia, totidem pratores, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati sunt.* Et Vlpianus *l. relegatorum. §. interdicere. ff. de interdict. & releg.* ibi: *Mœcio enim Probo Præsidi prouinciæ Hispaniarum rescripserunt.* Et patet *l. in Lusitania. ff. de censib.* & *notit. Imp. Occid. cap. 3.* donec imperarunt Arcadius & Honorius filii magni Theodosii diuiso Imperio, vt Occidentalis clauum teneret Honorius, & Orientalis Arcadius, cumque in Occidentali ingrederentur Barbaræ & peregrinę nationes, Vandolorum, Alanorum, Silingorum, Sueuorum, & ex Gallia intima Hispaniæ occupassent, Honorius potentiam eorum exhorrescens cum Alarico rege Gothorum de pacis conditionibus deliberans pacto conuento concessit sibi & suis Hispaniæ & Galliç regna, vt sibi expugnarent, & à Barbaris cæteris vindicarent nationibus, ex qua Honorii donatione, & expugnationis iurisque concessione Alaricus expellendo alias nationes sibi & successoribus, & Hispanis acquisiuit Hispaniam, vt auctores sunt Rodericus *lib. 2. cap. 4.* S. Antoninus *2. par. tit. 11. cap. 6.* Alphons. Areualo in Palentina *in vita Athanarici*, Morales *lib. 11 cap. 6. & 7. cum aliis*, Garibai *lib. 8. cap. 1.* Couaru. *c. 1. pract. num. 1.* Menchaca *lib. 1. controuers. c. 2.* Forcatulus *de Gall. Imp. & philosoph. lib. 6. fol. 389.* Itemque cum primum

primum Alarico certamen concessum esset expugnandi Hispaniam,& pacis conditione deliberatum,ac pacto conuento actum, Ataulfus vt Romæ dominus magis ad possidendã Romam,& appellandã Gothicam, q̃ ad expugnandam pficisceretur,data est ei vxor Galla Placidia, q̃ captiuam habebat Alaricus, strenua & insignis fœmina soror Honorii, filia Theodosii magni,& dotis nomine regna Hispaniæ & Galliæ sunt concessa,& pacto data, vt Italia propria libera relinqueretur,illaq; incredibili prudentia & sermone miti & blando permulcẽs maritum,pacem cum Honorio ita composuit,& ex Italia in Gallias migrauit,& facta est quædam permutatio,vt Car. Sigonius *lib.* 10.*de Imp.Occid. anno* 4.1.*&* 412.explicat,Steph.Forcatulus *de Gall.Imp.& philos.lib.*6 *fol.*389 *&* 390.ex P.Orosio *lib.*7.*cap. vlt.* Traditionem autem ab Honorio Alarico factam Iornandes *de reb. Goth.* his verbis describit: *Enimvero cum ciuitate Vesegothorum applicuisset exercitus,& ad Honorium Imp.qui intus residebat, legationem misisset, quatenus si permitteret vt Gothi pacati in Italia residerent,sic eos cum Romanorum populo viuere,vt vna gens vtraque credi possit, si autem aliter bellando quis quem valebat expelleret, etiam securus qui victor existeret,imperaret. Honorius Imp. vtramque pollicitationem formidans, suoque cum senatu inito consilio, quomodo eos extra fines Italos expelleret,deliberabat,cui [illegible]emum sentẽtia sedit, quatenus prouincias longe positas,id est, G[illegible]Hispaniasq;, quas iam pene perdidisset, Gizerizique Vandalorum Regis vastaret irruptio, si valeret Alaricus, sua cum gente sibi tanquam lares proprios vindicaret; donatione sacro oraculo confirmata consentiunt Gothi hac ordinatione,& ad traditam sibi patriam proficiscuntur, post quorum discessum nec quicquam mali in Italia perpetratum.* Quod & confirmat Io. Magnus *libr.*15.*cap.*14.15.*&* 17.*hist.Goth.* & Nic. Rauallus Archiepiscopus Vpsalensis *in protest.pro Eurico Gothorum Rege Cõcilio Basiliensis* edita apud Ioan. Magnum *libr.*16.*à cap.*28.*cum aliis*: is *cap.* 29 inquit: *Sublato Athanarico Constantinopoli è medio Alaricus proficitur, qui recto tramite Italiam petens Rauennam vsque fœliciter peruenit,& cum impetrasset ab Honorio Gallias & Hispanias*

iam

iam à Vandalis pene destructas; & infra: *Vnde ita factum est, vt fugatis inde in Africam Vandalis, Gallias Hispaniasque acquireret*: Et Guolfg. Lazius *lib. 10. de gent. migrat.* Mariana *lib. 4. cap. vlt. de reb. Hisp.* Alb Kranzius *lib. 1. Sueuia*, Iac. Zuinglerius *in Scandinauia*, Garibai *lib. 7. cap. 58. & li. 8. cap. 1.* Et deinde Auitus Imp. id Theodorico Regi Gothorum confirmauit, dum ei ad imperiale culmen obtinendum præsto & auxiliator esset, vt colligitur ex D. Isidoro *in chron. Goth.* & notant Morales *lib. 11. c. 30.* & Iornandes *de reb. Goth.* ideo rectè de Eurico Rege Gothorum loquens, cum Gensericus Vandalorum Rex Africa contentus manet, ait: *Hispanias Galliasque sibi iam iure proprio tenens, simul quoque & Burgundiones subegit.* Ponderato verbo *iure proprio* iudicante esse ita proprium, vt nullum agnosceret alium directum, nec proprium Dominum. Vnde ex dictis colligitur tam iure gentium, belli iusti, quam donatione, & permutationis contractu, quam etiam Imperatorum, & fortius Pontificum decretis Hispaniam iure optimo liberam ob omni recognitione Imperii manere, vt concludit Ioan. Magnus *libr. 15. ca. 26.* loquens de Eurico Rege Gothorum Hispaniarum: *Debent igitur vniuersa Hispaniarum & Galliarum regna Gothicæ gentis fortitudini non paruas gratias, quod tunc primum per eam à duro Romanorum Imperio liberata nunquam postea libertatem amiser[illegible]ed in maiorem gloriam conscenderunt.*

Ex qua declaratione ita iure fundata colliguntur aliqua, quæ nobilitant regna Hispaniarum. Primo quod Hispania prius libera ab Imperio extitit, quam Gallia, & ideo vt antea libera antecedere debet, idque probatur, nam quamuis eodem tempore Honorius Imp. Alarico & Ataulfo Hispanias Galliasque concessit, & Ataulfus vtrumq; regnum obtinuisset, vt Iornandes *de reb. Goth.* commemorat, tamen ipse Ataulfus Gallias Honorio donauit, & in ditione Romanorum constitutæ sunt, vt auctor est Io. Magnus *lib. 15. c. 14. in Gothorum Sueuorumque historia* hisce verbis: *Tali ergo modo Gallia venienti Ataulfus, quamuis iam confirmatus esset in regno*

30 *Quod prim Hispania libera fuit ab Imperio, quam Gallia.*

regno Galliarum, attamen quemadmodum prius Romam & totam Italiam in manu illius Honorii Imp. quem historici inertissimum fuisse affirmant, libere restituerat, ita nunc Gallias suorum Gothorum laboribus & periculis acquisitas expulsis inde fortissimis gentibus ad manus eiusdem Imperatoris gratis donare non dubitauit. Sed quando Gallias donauit, Hispanias pro patrimonio ab imperio liberas retinuit, ex eodem auctore *inferius: Nam Imp. Honorius, cum iam Ataulfi beneficio liberam teneret Italiam & Gallias, cogitauit per summam ingratitudinem, quomodo Ataulfum ex Hispaniis eiiceret, Gothorumque nomen penitus inde amoueret, sed non erat tam fluxa fides Hispanorum, vt sinerent Gothos tanta iniuria per ingratissimum Imperatorem affici, iam enim sedes ibi fata quietas pro sempiterna Gothici regni gloria disponebat, &c.* Interim vero dum Clodouæus dictus *Lodoinus* seu *Ludouicus* regnauit Galliæ, & Alaricum Gothum superauit, quandoque Galli Romanis, quandoque Hispanis, vt Eurico Regi, paruere, ex Roderico Toletano *lib. 2. cap. 10.* Ioan. Magno *lib. 15. cap. 25. hist. Goth. General. historia Hispan. 2. part. c. 29.* & D. Isidoro *æra* 504. & post Clodouæum etiam in Gallia Narbonensi Gothi regnarũt, vt de Leouigildo, Athanagildo, & Recharedo Isidorus *in chron Goth.* refert, Io. Magnus *lib. 16. c. 7. cum aliis,* Mariana *lib. 5. c. 7. cum aliis de reb. Hisp.* & Romani partem tenebant, vt diximus *c. 9 &* 10. sed in Hispania quamuis Romani contenderunt aliqua oppida occupare, tamen Sisebuto rege incepit omnino liberari, ex Ioan. Magno *lib. 16. cap. 14.* dicens de Sisebuto: *Hic est enim, qui Hispanos à Romano Imperio ita liberauit, vt nunquam amplius Romano Imperio subiecti fuerint*, teste Matthæo Palimerio *in supplem. Eusebii & Hieronymi.* Et Cintila Rex perfecit, ex Luca Tud. *2. part. Histor.* Isidori *æra* 661. dicens: *Postquam vero apicem fastigii regalis conscendit, vrbes residuas, quas in Hispaniis Romana manus retinebat, prælio concerto obtinuit, multisque triumphis gloriam præ cæteris Regibus fœlicitate mirabili reputauit, totius Hispaniæ infra Oceani fretum Monarchiam tenuit primus.* Ioan. Magnus *libr. 16. c. 1.* dicens: *Romanos sæpius quam fœlicius Hispanias impugnantes ita repressit & prostrauit, vt*

relictis omnibus ciuitatibus & terris, quas vel olim vel nuper post Sisebuti mortem occupauerant, in Italiam trepidi remearent, nec vnquam postea subiugandis Hispaniis animum adhiberent, itaque Cinthila primus Gothorum Regum suâ singulari virtute & prudentia totam Hispaniarum Monarchiam integra libertati restitutam ad suum principatum fœlici victoria perduxit.

Secundo ex dictis colligitur, quod, cum Reges Hispaniæ sint superiores in regno non recognoscentes in temporalibus alium superiorem, Imperatores in regno sint suo, Abb. *c. qua in Ecclesiarum, num. 6. de probat.* Redin. *de maiestat. Princ. verb. Imperator, num. 36.* habetque priuilegia Imperatorum, de quibus *l. 2 tit. 1 part. 2.* Cassanæus 5. *part. consi. 24. in catal. gloriæ mundi,* Castaldus *de Imp. quæst.* 110. merito ex illis aliqui Imperatores Hispaniarum vocati sunt, vt Rex Sanctius cognomento Magnus, in quo & vxore Castellæ, Legionis, Lusitaniæ, Nauarræ, & Aragoniæ regna, & ducatus Cantabriæ in vnum conuenere, & maxima pars Vasconum in Gallia, quam vendidit Comiti Pictauiensi, & ita his vnitis Imperatoris titulo acclamatus est & vocatus, Zurita *lib. 1, annal. Aragon. cap. 13.* & Garibai *in præem. hist. Regis Sanctii Maioris*, idque Garibai *ibidem & lib. 8. c. 32.* asserit Imperatorem dictum Sanctium Maiorem appellatum, eodemque titulo Ferdinandum Magnum appellatum affirmat idem Garibai *li. 11. c. 1. &* 7. & Alphonsus VI. eo insignitus est nomine, ex Zurita *libr. 2. cap. 2. annal. Aragon.* quod anno 1084. Garibai *lib. 11. cap. 17.* refert auctoritate Vrbani II. Pontificis factum fuisse in remunerationem, quod preces & diurnum Arabum dictum *Mozarabe* iusserit exterminari à regnis Hispaniæ, admittens solum Romano more recitari diuina, quod idem asserit idem Garibai *in proœm. Sanctii Maioris, & libr. 8. cap. 32.* Genebrardus *lib. 4. histor. anno 1119.* Mariana *libr. 11. cap. 4.* Item & Alphonsus Rex Aragoniæ, qui vxorem habuit Vrracam filiam Alphonsi VI. appellatus est vt socer Imperator, Beuter *lib. 2. c. 10.* Zurita *libr. 1. cap 36 annal.* & Alphonsus VII. ita vocatus fuit, ex *Anacephal.* Carthage-

31 *Quod Reges Hispani Imperatores dicti sunt.*

thagenæ *cap. 77.* & Roderico Toletano *li. 7. c. 7.* Garibai *li. 11. c. 27.* Rexque Alphonsus VIII. ab alius VII. dictus, coronatus inunctusque est Imperator in Legionensi vrbe à Raimundo Archiepiscopo Toletano, & confirmauit Innocentius II. Papa, ex Garibai *lib. 8. cap. 14.* solemnitatemque coronationis & vnctionis Imperialis refert *eius historia cap. 30.* edita à Fratre Prudentio Sandoual, atque opinionem fuisse plurium approbatam à Pontifice coronationem, & B. Petrus Abbas Cluniensis *epist. 8. ad Innocentium* appellat Imperatorem his verbis: *Imperator Hispanus magnus Christiani populi Princeps.* Vt mos fuit vsitatissimus coronari cognominarique Imperatores, qui Hispaniam simul obtinuerint, idemque refert Zurita *lib. 1. annal. Aragon. cap. 51. & 52.* quo titulo nullus alius Rex in Occidente ornatus fuit ob regnum, cum Imperatores alii non ob regna propria, sed quod Romæ ciuitati præsint, Imperatores dicantur in Occidentali Imperio, ex Ioan. Baptist. Ignatio *libr. 2. de Rom. Princip. in princ.* Molinæus *in consuetud. Paris. tit. de materia feud. in princ. nu 60. & 61.*

32 *Potiori iure, quam aliis Regibus, Philippo III. debetur titulus Imperatoris; & quare non Imperatorum titulo Hispani Reges vtantur.*

Vnde si concessione Pontificum titulus Imperii Regibus Hispaniarum conuenit, & qui illo vsi sint, ea ratione adducti fuere, quod aliqua regna Hispaniæ vnita possidebant, vt Sanctius Magnus, Rex noster Philippus III. Catholicus & omnium maximus multo potiori iure hoc titulo Imperatoris potiri debet, & priuilegiis eius frui, omnes antecedendo Reges, vt Imperator facit, quia non solum plura regna Hispaniarum coniuncta possidet & tenet, sed Hispanias vniuersas, quas in Philippo II. nostra ætas vidit in vno Principe adhærentes, quod nulla à Roderici seculo perspexit. Item & si Imperatores triplici corona ornantur, eoque honorifico & insigni titulo condecorantur, quod plura regna gubernent, orbisque partem maximam possideant: noster Philippus, qui orbem integrum Indiarum ab Oriente vsq; ad Occasum antea igno-

tum hodie Ecclesiæ subditum in spiritualibus labore & diligentia, sumptuque maximo regio habet, & vltra Indias Orientales & Occidentales in Asia, & Africa, in Europa tot regnorum fastigia regit, vt in Italia ditionem Mediolanensem, regna Siciliæ, Corsicæ, Minoricarum & Maioricarum, Neapolitanum, Calabriam, in Gallia Flandriam, Burgundiam, & in Germania tot ditionum iura habet, & ad regnum Britanniæ expugnatio à Pontificibus concessa est, merito Imperatoris Orbis Noui, & Europæ nomen ei debetur, dum nec Traianus, nec Alexander Magnus, nec vllus, vt suo loco ex Abrah. Hortelio diximus, notus fuit, qui tot regna & ditiones moderaretur, & iustiori titulo de eo dicere possumus, quod de Cæsare cecinit Ouidius *libr. 1. Fastor.*

Si petat à victis tot sumet nomina Cæsar:
Quot numero gentes maximus orbis habet.

Cum sit stylus Imperatorum variis nominibus subactarum gentium decorari, vt patet *ex proœm. Instit.* Iustiniani. 33 *Vnde originem habuit titulus Imperatoru.*
Sed attendi forsan debet, quod quamuis cum olim duces exercitus Imperatores dicerentur, vt Scipiones, Fabii, & similes, ex Corn. Tacito *lib. 3. annal. in fin.* & familiaris est modus dicendi apud Liuium, & Plutarchum, *& commentaria* Cæsaris, Salustium, Ciceronem, & alios, tamen quia postea Regum, quorum antiquius est nomen & titulus, *l. 7. tit. 1. p. 2.* Romanis odiosum vocabulum esset, & formidabile, postquam Tarquinius Rex expulsus fuit, Liuius *lib. 2. ab vrbe cond.* ideo Iulius Cæsar, Octauius Augustus, eius successor, & alii non sunt appellati Reges, ne apud Romanos male audirent, ex Dione *in Octauio lib. 52. & 53.* sed Imperatores dici cœperunt, & ita Imperatoris nomen, (quod antea ad exercitum & victoriam tendebat, ita vt ex Appiano Alexandrino *lib. 2. cap. 12.* qui 10000 hostes interfecit pugna vna, Imperator dici posset, non alius,) postea ad dominium & potentiam redactum est, & ad regimen regnorum, & ex duce generali exercitus, qui Imperator dicebatur, hodie appel-

appellatur Regum Rex & dominus, orbis Imperator, cum antea Monarchiæ Babyloniæ, Persiæ, Iudææ, Reges appellarent, qui clauum earum & fastigium tenerent. Apud alios autem præter Romanos Regum nomen in vsu est, non Imperatorum, & eo Reges Hispaniæ malunt vti, potius quã Imperatoris, quia Rex cum à regendo deriuetur, *c. cleros, dist. 21. c. scelus. 2. quæst. 1. l. 6. tit. 1. part. 2.* Pomp. Lætus *cap. 1. de magistrat. Rom.* S. Augustinus *lib. 5. de ciuit. Dei,* Imperator autem ab imperando dicitur, *l. 1. tit. 2. part. 3.* & facilius homines reguntur leuiter, placide, quod à gubernatoribus fieri solet, quã imperantur dominio & superioritate; & ita qui nimia seueritate vtebatur, imperiosus dicebatur, vt Titus Manlius imperiosus dicebatur apud Liuium *li. 8. ab vrbe cond.* A. Gellium *li. 9. ca. 13. Noct. Attic.* quia filium eximia asperitate interfecit, quod euentu fœlici & fausto non seruauerit disciplinam militarem, ex Valerio Maximo *lib. 2. cap. 7. Satius esse iudicans patrem forti filio, quam patriam militari disciplina carere.* Hincque deducitur ratio, quare Christus Deus & Dominus noster in tota sacra pagina non Imperator, sed Rex dicitur, & Beatissima Virgo Maria Regina, quia potius patronos & aduocatos apud Deum, gubernatores vt pastores gregis curam ita habentes, vt vigilent regendo & gubernãdo, quam vt appellemus Christum Imperatorem, & Mariam Imperatricem, cum sit nomen imperandi ad terrorem & formidinem impositum, ex B. Dionysio, quem refert Afflictis *in constitut. Neapol. quæst. 1. & 2.* & hæc caussa potissima extitit, cur non Imperatoris nomen sumpserit: non autem vera est, quam *lib. 8. histor.* quidam Mediolanensis Hispanæ nationi hostis infestus anno 1564. scribit, quod denegatus est Philippo II. petenti Imperatoris titulus à Pio IV. quod Ecclesia, dum diuisit Imperium Occidentale & Orientale, sit detrimentum passa, quin potius petitum est vt sibi sumeret hoc nomen, vt ei absque contentione locus dignior & potior tribueretur, cum nouum orbem possideret, & eicius titulus Imperialis deberetur.

Hinc etiam deducitur ratio, qua Gothi moti sunt, vt Flauii titulo vterentur omnes à Recharedo, vt patet *in Conciliis Toletanis, & aliis, & apud annales eorum ex notatis* per Morales *libr.12.cap.3.* id enim ideo fiebat, quod Imperatores Flauii etiam diceb ntur, vt Iustinianus *in princ. Instit.* quod intelligens Alciatus *li.5. parerg. cap 3.* legebat Sclauicus quasi Slauios q. nunc Sclauones dicuntur, vinceret, sed melius Balduinus, Hothomanus, & alii *in princ. Inst. Iur ciuil.* expli- cant, quod Flauius est titulus Imperatorũ, tum q. Flauium significat rem splendidam, & magnificam, sublimemque, ex Balduino *in proœm. Inst. verb. Flauius*, tum etiam quod famil a Flauia esset Imperatorum, quæ à Vespasiani Cæsaris præclara origine defluxit, ex Suetonio *c.12. in eo*, & Domitianus se Flauium nominauit, familiam paternam magis quam virtutem ostentans & referens, quamquam non defuerint, qui Flauios antiquos operarum vulgares mancipes fuisse, & ruri colendo assuetos perperam mentirentur, vt est insignis licentia scriptorum in Heroum maiores, vt tunc sibi verosimilia magis tradidisse videantur, cum illos apprime denigrauerint, quorum res gestæ candorem & lucem singularem patefaciunt, vt notat Forcatulus *de Gall. Imp. lib. 3. fol.170.* & ea occasione Longobardi à Flauio Authari Flauii dicti sunt, vt dignitatem Imperialem eo nomine indicarent, & libertatem, quod neminem recognoscerent superiorem, vt auctores sunt Paulus Diaconus *lib.3. de gestis Longobard. cap.8.* Reginon *lib.1. chron. anno 517.* Sigonius *de regno Ital. lib.1. anno 585. in Flauio Authari*, & S. Antoninus *2. part. hist. tit.11. cap 9.* Varonius *tom.4. annal. anno 306.*

34 *Flauii Gothi nomine vtebantur, quod esset titulus Imperatorum.*

35 *Error Alciati.*

36 *Quid Flauius significet.*

35 *Flauia familia.*

Addi potest etiam *ex Reg.* Qui actionẽ habet ad rẽ recuperandã, ipsam habere videtur, *de R.I. in 6.* q. Rex Catholicus Philippus noster cum actionem & ius habeat ad imperium Orientale, titulus Imperatoris Orientalis competere debet ei & priuilegium. Caussa autem, ex qua ad eum pertinet iure successionis, *ex historiis altius repetitis* ea videtur,

38 *Ius Hispaniæ ad Orientale imperium.*

quod

quod Andreas Paleologus, qui Despotus Moreæ dicitur, filius Thomæ Paleologi alterius Despoti legitimus successor & hæres Imperii Orientalis Constantinopolitani & Peloponnensis merito nuncupatus frater Constantini vltimi Imperatoris Constantinopolitani, qui ei succedebat in imperio, eo quod alius qui descenderet ex Imperatoribus Orientis Christianis non superstes erat, hunc titulum & ius, quod ad eum pertinebat, Andreas dictus in Reges Catholicos Ferdinandum, & Elysabeth, & successores trãstulit, vt auctor est Hieron. Zurita fidelissimus historiographus *in hist. Regum Cathol. libr. 4. cap. 30.* & prius Regi Aragoniæ Iacobo vxor Michaelis Paleologi Imp. Constantinopolitani donauerat ius, quod dotis nomine Imperium ei competebat, ex eodem Zurita *libr. 5. annal. Aragon. cap.* 105. Ex alioque capite successionis ius competit ob comitatum & statum Flandriæ, cum Balduinus Comes Flandrensis Imperator extiterit Constantinopolitanus, ex Blondo *libr. 6. dec. 2.* & ei successit frater Henricus, ex S. Antonino *3. part. tit. 19. cap. 2. §. 3.* P. Æmilio *libr. 6.* O. Panuino *de Rom. Princip.* Niceta *in fin. annal.* Nicephoro Gregora *libr. 3.* Bapt. Ignatio *lib. 2. Monarchia* Pinedæ *lib. 21. cap. 21. 25 32. 36. & 37.* & Henrico *ex eis* extitit hæres filia eius Iolanta, quæ nupsit Petro Altisiodorensi, cui successit Robertus gnatus, & eius obitu inter Theodorum Lascarum generum Roberti & Ioannem Ducas generum Theodori successit Theodorus Lascarus filius Ioannis Ducas, & postea Balduinus filius Roberti, in cuius Imperio bella exorta sunt, donec Michael Paleologus expugnauit & sibi retinuit, & ita in ditione Flandrensi imperium extitit, quod iure successionis competit per 42. seu ex aliis per 22. annos, ex *supra* citatis auctoribus.

39 *Responde-tur quibusdam Gallorum obiectionibus.*

His rebus ad fidem historiæ cumulatis, reliquum est, vt aliquibus Gallorum obiectionibus satisfaciamus, qui vbiq; & omni occasione Hispanorum gloriæ detrahere student, q̃ vt inuidi eius marcescunt reb. opimis, & primo Molinęus

in proœm.

in proœm. consuet. Parif. num. 26. & Ioan. Igneus *in tract. An Rex recognoscat Imperatorem, sub l. necessarios. §. non alias 3. part. num. 383. ff. ad Silanian.* & alii scribunt Hispaniam subditam fuisse Carolo Magno Regi Francorum, & colligunt *ex c. volumus 11. quæst. 1.* vbi Carolus Magnus numerat suæ ditioni subiectos, & inter illos Francos, Gallos, Germanos, & Hispanos. Itemque & Forcatulus *lib. 2. de Gall. Imp. & philos. fol. 112.* inquit, Caroli Magni auxilio Africanos Mahumetanos ab Hispania expulsos, & potest ponderari concessio Pontificis *in c. Hadrianus 2. dist. 63* vbi per singulas prouincias Episcopatuum patronatus iura donata sunt Carolo à Pontifice, & in illa dictione *Per singulas* Hispania potest intelligi, sed facilis est solutio. Primo quod *textus d. c. 2. Hadrianus* intelligitur *ex gl. ibi, verb. per singulas*, qui exteræ nationis vir antiquus glossator pro Hispanis respondet, nam conceditur inuestitura per singulas prouincias illi subditas, non vero per non subditas, vt est Hispania iam ab antiqua ætate libera, & vt omnino libera, non à Carolo Magno, sed à suis incolis recuperata, & *in textu d. c. volumus*, Carolus dum asserit suæ ditioni Hispanos subditos, non ideo sequitur, quod erant subditi, cum etiam Reges Galliæ se Reges Angliæ nominent, neque ideo sequitur, quod sint eius regionis Reges, immo Hispaniarum Catholicis principibus expugnatio Angliæ ab Ecclesia concessa est; sed ideo potuit Hispanos subditos nominare, quia aliquas ciuitates Hispaniæ à Mauris recepit, vt Pampilonensem, quam euertit, & muros destruxit, & Barchinonensem vrbem, quod ideo accidit, non quod ad regna Hispaniæ ius habere contenderet, sed quia cum Gothi Galliam Gothicam Narbonensem possedissent, & Africam Mauri cœpissent cum Hispaniæ parte à Roderico, Carolus Martellus auus Caroli Magni ex Gallia exterminauit eos, sibique cœpit, quod Carolus Magnus prosecutus est, & in partes Hispaniæ ingressus anno 801 Ludouicus filius Barchinonem à Mauris consecutus est bello, 12. annis antequam decederet, cum animam

mam Deo anno 813. reddiderit, & ex illa parte Barchinonensis comitatus & Cataloniæ Hispanis dicitur imperasse sumendo partem pro toto, vt doctissimus Couarruuias *in Reg. possessor 2. part.* §. 10. *num.* 6. & *ex eo* Gutierrez *2. tom. practic. lib.* 3. *quæst.* 13. obseruant Ioan. Ferrault, Igneum, & alios auctores Gallos arguentes mendacii, & si hoc foret, etiam ibi Carolus ditioni suæ Imperiali, *in d. c. volumus, & d. c. Ha-*

40 *drianus 2.* subditos Francos & Gallos asserit, cum ipsi contendant & vere quod sunt liberi, nec eis dominabatur Carolus vt Imperator, sed vt rex Francorum, vt patet aperte, quod Hispania non esset subdita ei, ex testamento Caroli Magni *2. tom. fol.* 83. *in annal. antiq. Franc. editis in lucem ex bibliotheca P. Pythoei,* vbi cum diuidat regna inter filios, Hispaniam non assignat vlli eorum, sed vt terminum regni adhibet,

Carolus Magnus Francis vt Rex, non vt Imperator dominabatur.

41 ferendo hæc: *Versus Hispaniam & Occidentem.* Et quamuis comitatum Barchinonensem Hispani aliquando in feudum à Gallis Regibus obtinuissent, tamen cum postea Reges Aragoniæ ius haberent ad prouinciam Prouenzæ, permutatio facta est, vt illi ab illa contentione desisterent, & Galli à feudo Barchinonensi, ex P. Beuter *libr.* 4. *cap.* 7. & *Historia Caroli Regis Nauarræ lib.* 3. *cap.* 6. & antea scripsit breui sermone Rodericus Toletanus *lib.* 4 *cap.* 10. *ad fin.* idque cum antiqua quæstio esset Gallorum, Rodericus Toletanus *d. cap.* 10. & 11. *libr.* 4. sentiens sigillatim vrbes omnes numerans, ostendit, quod Carolus non expugnauit Hispaniam, nec eius dominus extitit vllo tempore, & id probans numerat vrbes, à quibus Regibus captæ & redemptæ sint, & cum *textus d. c. Hadrianus 2. dist.* 63. loquatur de Carolo, *glos. ibi, verb. per singulas*, satis indicat, quod illa concessio Carolo in Hispania non concessa fuit, quia ille non liberauit eam à Sarracenis, sed Reges eius, immo cum Carolus contenderet, vel quod Hispania eum vt Imperatorem recognosceret superiorem, vt Lucas Tudensis asserit, vel quod vellet, vt Alphonsus Castus liberis carens adoptaret Bernhardum nepotem ex Pipino filio Regem Italiæ in regnis Hispaniæ, fi-

Quomodo Barchinonensis comitatus à feudo liberatus sit.

lium & successorem, ex P. Æmilio *in Carolo Magno*, & Zurita *lib.1.c.2.& 3.annal.Aragon.* vel vocatus ab Alphonso Casto veniret ad successionem eius, vt Rodericus *libr.4.cap.10.* narrat, & *Generalis historia Hispaniæ 3. part. capit.* 10. Valeriana *4.par.c.9.* Mariana *lib.7.cap.11. de reb. Hisp.* Vaseus *anno 809. Anacephal.c.53.* qui omnes asserunt Carolum deuictum apud Roncisuallem, ibique interfectos Rolandum & alios proceres, quod & P. Æmilius, & Gaguinus *in Carolo Magno* asserunt, id tribuentes proditioni Galalonis, Genebrardus *in fin.libr.3. in chron.* & quamuis id ex P.Mausonio *lib.2.annal. Franc.in Carolo Magno*, Ambr. Morales *libr.13.cap.23. & 48.* diuerso modo ex annorum serie & computatione narret, asserens non eo in bello Bernhardum Carpēsem existere potuisse, tamen illi ex Einhardo vel Reginartho *in vita Caroli Magni* asserunt, quod cum in ingressu Hispaniæ victoriam reportasset aduersus Mauros, vt etiam auctor est Monachus cœnobii S. Eperchii, & quidam incertus auctor *ex bibliotheca P. Pythoei*, in reditu Vasconum insidiis superatus est, occiso Rolando Britannici littoris præfecto, & Anselmo comite Palatii, & aliis ducibus amplissimis, Zurita *lib.1.cap.3.* 42 *Vt eiectus sit ab Hispania Caroli Magni exercitus.*

Addit Rob. Gaguinus *libr.1.regal.Franc.Iure 1.* ex comitatu Flandriæ, Galliæ Belgicæ feudatarium Regi Francorum esse Regem nostrum comitem Flandriæ, quod tamen hodie iam cessat, cum tempore, quo Franciscus I. Rex Galliæ captiuus in Hispania extitit Caroli V. Imp. Catholici, tunc vt liberaretur, ea pacis conditio & fœdus fuit, vt à feudo liber maneret comitatus Flandrensis, vt Arnoldus Ferronus, Hubertus Velleius *in Francisco I.* Guicciardinus *in historia sui temporis*, Iouius, Ioan. Sleidanus, & omnes fatentur Galli, & sunt pacta in archiuo Septimacensi regio recondita, & licet allegentur necessitatis oppressione celebrata capitula extitisse, obseruata manent: nec ea obiectio ad rem attinet, nam quamuis Flandria esset feudum, aut comes Flandriæ solueret, Hispania diuersa res est ab eo comitatu, & libera, & ea ratione nō amittit ius suum, vbi de feudo non 43 *Vt Flandrensis comitatus à feudo sit liber.*

44 do non agitur, vt aduertit Marinus Frechia *de sub feud.* §. *alia etiam fuit, num.* 40. & 41. sicut clericus ratione feudi conuenitur coram laico iudice domino feudi, non vero vt clericus, *c. cæterum, de iudic. c. ex transmissa, de foro compe.* eadem enim persona potest diuersa ex caussa & iure superior existere, & inferior altero, vt filius senator in dignitate præcedit patrem, in filiatione est minor, A. Gellius *lib.* 1. *cap.* 2. *Noct. Attic.*

Non quod vna prouincia feudum debeat, regnū liberum ius amittit.

45 & ita cum de feudo ageretur, & comitatu, tunc cessaret quæstio de præcedentia, cum de regno Hispaniæ tunc superior Hispania indicabitur argumento eorum, quæ notāt *gl. c. queritur.* 2. *quæst.* 5. Ostiensis *cap. indecorum, de ætate & qualitate,* immo si hoc attenderetur, Rex Franciæ feudum debet Regi Hispaniarum ex comitatu Tolosæ, cum comes Tolosæ vasallus fuerit Regis Alphonsi Aragoniæ, qui dominus & Rex Vasconum extitit, ex Zurita *li.* 1. *annal. c.* 13. & 40.

Rex Franciæ vt comes Tolosæ feudum debet Regi Hispaniæ.

Item nec digna hoc loco est alia obiectio Ioan Bodini *lib.* 1. *de Repub. c.* 9. viri aeris ingenii, sed ita petulantis, vt à sancto officio Inquisitionis damnatus sit liber ille iuste, Hispaniam Francos existimat recognoscere, quod auxilio eius à Rege Petro Henricus regnum susceperit, quod quam alienum sit ab omni ratione, quilibet cognoscere poterit, cum non sit vlla historia, qua recenseatur, quod ideo Henricus recognitionem pollicitus sit Gallis Regibus, neque vnquam postulata fuit, neque concessa: Neque potuit id, quod regni Hispanorum erat, sine facto eiusdem regni & cessione ei auferri, *l. id quod nostrum. ff. de R. I.* neque regnum, quod maioratus iure obtinetur, potuit pati præiudicium in successores ex facto decessoris sui, Molina *lib.* 2. *cap.* 10. *de primogen.*

Capvt XIX.

QVO OSTENDITVR DEBITAM ANTElationem Regibus Hispaniæ ab Ecclesia Romana esse, eo quod ab eis ampliora ac potiora quam ab aliis etiam Gallis acceperit obsequia.

DE Hercule præclare cecinit Boetius *lib. 8.*

Herculem duri celebrant labores,
Ille Centauros domuit superbos.

Certaminis enim corona tam ex testimonio D. 1
Pauli, quam omni diuino, naturali, & humano iure iuxta laborum mensuram tribuenda est, abundantiusque & fructuosius stipendium amplius laboranti, primaq; [a] sedes ab Ecclesia plus de se bene merenti concedenda est, vt ipsa grata præstat patronis, qui Ecclesias ditant, aut erigunt, vt cæteri ad sibi consulendum & cultum diuinum augendum inflammentur, [b] æquum enim est, vt operarius, qui teste Paulo 1. *Timoth. 5.* dignus est mercede sua, quanto in Ecclesia, quæ vinea Domini est, vberius & pinguius laborauerit, tanto præstantius & excellentius præmium consequatur, cum ex Aristotele *7. politic. c. 8. Prima sit curatio rerum diuinarum*: Quam Deus ipse principibus vt omnium nobilioribus ab eo creatis credidit, ita vt non cognitionem, sed tutelam eis reliquerit, decet enim ex Diogene *apud Stobæum: quod optimum est ab optimo coli, & quod imperat ab imperante.* Itaque omnipotens Deus operarios præcipuos vineæ suæ Principes constituit, vt eam colant, muniant, fidemque Catholicam per omnes orbis terrarum fines extendant, propagent, conseruent, & defendant, quod idem

Quod sublimior sedes amplius laboranti debeatur.

a *l. 2. C. de offi. magist. offic. l. contra publicam. C. de re mil lib. 12. l. semper. §. negotiatores. ff. de iure immun. l. vnicuique C. de prox. sacr. scrin. lib. 12. cum cumulatis per Boeriũ de auct. magni Concil. n. 145. Menchaca in* [illegible] *illust. controuers. num. 85 & 86*

b *c. 3. de iure patron. gl. pen. c. cum dilectus, eod. tit. Couar. c. 36. practic.*

idem S. Thomas *lib.2.c.16.& ult. de regim. Princip.* docet, & qui in fructu hoc ferendo opulentiores & fertiliores extiterint, in sede honoratiori consequenda, & sacris honoribus accipiendis digniores iure optimo iudicandi sunt, [c] cum & gentilis auctor Aristoteles *in Rhetor. ad Alexandrum* protulerit, *Deos proniores esse in eos, qui maxime illos colunt*; & Iustinus *lib.8. Ille iure à Diis proximus habetur, per quem Deorum maiestas vindicatur*; Ideo cum ex Lactantio *lib.5. instit. c.20. nihil sit in rebus humanis religione præstantius, eamque summa vi oportere defendi*: hoc Reges serio, semper, & vbique curare debent, vt sicut Dei beneficio immortali honore & sede antecellunt, ita alios pietate & religione superent, quod consequi debent tribus potissimum generibus officiorum in Ecclesia præstandis. *Primum* est obedire præceptis Ecclesiæ, augere fidem eius expugnando infideles, & reducendo hæreticos ad gremium eius. *Secundum* erit Ecclesiam ab hostibus liberare, munire, & protegere. *Tertium* erigere templa ad Deum colendum, & Diuos venerandos ditare, omniaque ad id conducentia instituere.

[c] *arg. c. fin. dist. 96. c. sicut excellentiam. 23. quæst. 4. c. principes 23. quæst. 5. 4. Reg. 12. 2. Paralip. 24. Guil. Benedict. c. Raimuntius, verb. 2. habens filias, nu. 112. Cassan. in catal. glor. mundi 5. par. cons. 17.*

2 *Regum officium est Ecclesiæ subuenire, & curare vt vna fides sit.*

3 *Tria genera officiorum, quæ Reges præstare debent erga Ecclesiam.*

4 *De primo genere curandi, vt vna sit fides in Ecclesia, expugnatis infidelibus & hæreticis, & obedientia ei præstanda.*

Primum genus præstatur ex Lactantio *lib.1. instit c.20. vt nulla alia religio & veneratio nisi vnius Dei tenenda sit.* Quæ religio, vt ipse ait *c.28. libr.4. non dicitur à relegendo, vt Cicero, sed quod hac conditione gignimur, vt generanti Deo iusta ac debita obsequia præbeamus, hunc sequamur, & hoc vinculo pietatis obstricti Deo & religatissimi, vnde ipsa religio nomen accepit.* Et ita quod Princeps religiosus præstare debet, est, vt sicut vnus est Regum & populi Rex Deus immortalis, ita vna fides, vna religio, vna Ecclesia sponsa Christi, vnum ouile, vnus pastor, vnus grex apud omnes sint, vnum fidelium cor, & anima vna, *ex Act.4.* quod commendat Paulus *Ephes.4. Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus spiritus, sicuti vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides, vnũ baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui super omnes, per omnia, & in omnibus vobis.* Quod quidem officium, vt recte geratur, tunc adhibenda sequentia: in hoc primo officiorum genere vnum

re vnum est à se ipso incipere, vt sicut ab aliis obtemperari cupiunt, ita ipsi Deo & præceptis Ecclesiæ obtemperent, ab iniuris se temperent, quæ sunt æqua & iusta faciant. Aliud erit ex Xenophonte *in pædia*, quod omnes subditi Dei metuentes sint in fide & religione vna, rectis & honestis morib. vitam degant, maiorum instituta in diuinis tueantur, ceremoniasque sacras retineant. Alterum vero est hæreticos ad fidem reducere, vel hortationibus, vbi illæ sufficiunt, cum sæpe sensibus insident, tollantur, ex D. Augustino *epist.65. Docendo magis quam iubendo, monendo quam minando.* Infidelibus enim si quid discrepat, non obrumpis per iracundiam, sed paulatim reducis ad concentum, quod intelligendum erit, vbi integer populus, vel gens aliqua, & ratio peccent: nam si inter fideles aliqui dissentiant à fide catholica, hi illico puniendi sunt, vt fit in Hispania: vbi autem non audiunt monitionis placidam ac quietam vocem, tunc ex Tacito *lib.3. annal. vt rei agi possint, acie vincendi sunt,* quia ex B. Augustino *melius est vt pereat vnus, quam vt pereat vnitas:* & *l.4.C.de haret. Quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam.* Et ita Cyprianus *de vtili pœnitētia* Principes hortatur: *Punientur à te, ne tu pro illis puniaris.* Quod Mœcenas vir grauis monuit Cæsarem Augustum Octauium apud Dionem *libr.52. Deum semper & vbique cole, vt moribus patriæ est receptum, ad eundemque cultum alios compelle, peregrinarum vero religionum auctores odio & suppliciis prosequere.* Et hæc bella sacra erunt in conterendis & profligandis hæreticis, cum pro aris & focis dimicetur, & cum censuris Ecclesiæ non obediant, cum gladio spirituali iungendum est temporale, & temporalia regna, ditionesque illis adimi æquum est, & iure diffinitum, & *2. Macchab. vlt.* patet, quod Ieremias extendit dextram Iudæ & aureum, dicens: *Accipe gladium sanctũ munus à Deo, in quo eiicies aduersarios populi mei Israel.* Et *3. Reg. 18.* Elias Propheta occidit Prophetas Bahal & Iehu; Item *4. Reg.* 10. Ethnicos autem ad veritatem & lumen fidei adducere Regibus præceptum est, sed in his cum cogi voluntas non

5 *Hæretici vi compellendi ad fidem, Ethnici hortationibus.*

tas non

tas non possit, quia ex Curtio *li.8. nemo Rex perinde animis imperare potest, ac linguis*, religio debet esse spontanea, & ita docenda hortationibus, Lactantius *lib.5.instit.cap.14. Quis enim* 6 *imponat mihi necessitatem vel credendi quod nolim, vel quod velim nõ credendi*; & alibi *ibidem* : *Nihil tam voluntarium, quam religio, in qua si animus auersus est iam sublata, iam nulla est.* Et bene Theodoricus Rex olim apud Cassiodorum *lib.2.Variar.epist.27.Religionem imperare non possumus, quia nemo cogitur, vt credat inuitus.* Idemq; iure canonico constitutum est *in c. sicut Iudai, de Iud.* & notant [e] DD. & ita in sacro tribunali Inquisitionis Hispaniarum non puniuntur infideles non baptizati, sed solum apostatæ baptizati, qui negant & deficiunt in fide, quam semel professi sunt, & eam seruare vouent & pollicentur in susceptione sacri baptismatis : igitur infideles hi non baptizati expugnandi sunt, non vt credere compellantur, sed vt moneantur ad vere credẽdum, cum ex Bernhardo *in cant. serm. 66. fides suadenda sit, non imperanda.* Ingenia enim nostra ex Seneca *lib.1. de clement. vt nobiles & generosi equi, melius facili freno reguntur.*

Ad c. sicut Iudai, de Iud. In sacro tribunali Inquisitionis Hispaniarum nõ puniuntur non baptizati peccantes in fidem, & negantes quod in baptismate promiserunt.

e Innoc. & Anton. c. quod super his, de voto Anast. Germonius de sacr. immun. li.3.c.13.nu.33. P. Gregorius de Repub. lib.12.c.4.nu.11. Iust. Lipsius lib.4. polit.c.4.

7 Alterum & secundum genus, quo obsequia grata Deo Reges Ecclesiæ præstare debent, est, eam ab hostibus liberare, tranquillum eius statum curare, vt ipsa brachium seculare solet implorare in omnibus fere negotiis, *c. nouimus, de V.S. c. cum non ab homine, de iud.* & in Conciliis Cõstantiensi & Basiliensi ad sedandum schisma & tollendum, quantum Sigismundus Imp. & Reges laborauerint, compertum est.

Secundum genus obsequiorum Ecclesiam ab hostibus liberare.

8 Tertium genus officiorum erga Ecclesiam describitur à Cassanæo, [f] & Guil. Benedicto, cum Reges erigunt templa Deo, vt ipse colatur, & Diuis, vt venerentur, cœnobia ædificant, hospitalia construunt, Ecclesias ditant, maiestatem cultus diuini ampliant, militares ordines ad pugnam pro Christi fide habendam instituunt, exemplo Ioiadis Regis Israelitæ, qui auctoritate sua templa instaurauit, 4. *Reg.12. & 2. Paralipom.* 24. hocque officium in Regibus cõmendatur, *c. filius & nepotibus, 16. quæst.7. l. si in aliquam. ff. de*

Tertium genus est erigere templa & ditare ad Deum colendum & Diuos venerandos.

f Cassan. in catal.5.p.cons.17. Guil. Benedict. c. Raynũtius, verb. si absque liberis tit. de fideicomiss. subst. nu.34. & 35.

ff. de offic. proconf. l. hæreditas. ff. de petit. hæred.

In hoc autem triplici genere officiorum duo Christianæ Reipublicæ capita Hispania & Gallia cum ad inuicem cōtendant, vtraque natio conferenda erit sigillatim enumeratis vtriusque obsequiis erga Ecclesiam, vt inde diiudicari facile possit, quæ sit iure potior Ecclesia.

9 *Obsequia regum Galliæ in augenda & defendenda fide Catholica.*

Vt autem aggrediamur rem de qua agimus, in primo genere, quo tractatur de fide augenda, conseruanda, & defendenda in Ecclesia, Galli Reges eximia laude & encomio digni semper habiti sunt, & habentur apud Romanam sedem.

10 *Clodouæi obsequia.*

Incipiendo autem ab obsequiis Clodouęi Protochristiani Regis eorum, ipse commendatur, quod Francos adduxerit ad fidem, cum Gothis Arrianis bellum gesserit, ægre ferens Galliæ prouincias ab eis possideri, vt scribit Gregorius Turon. ***lib. 2. de gestis Franc. cap. 37.*** qua de caussa Anastasius Imp. vt Æmilius ***libr. 2. in Clodo. ao i.*** narrat, legatos cum corona aurea, patriciatu, & consulatu misit ei, quod defenderit Christianum nomen à Visigothorum furore, & eius laudes scribunt Gregorius Turon. ***libr. 2. de gestis Franc. c. 38.*** [g] & alii.

[g] *P. Mausonius li. 1. annal in Clodouæo. Nic. Gillius. Gaguinus in Clodouæo. Annon. li. 1. c. 22. Forcatulus de Gall. Imp. lib. 6. fol 381. Sigibertus in chron. anno 499.*

11 *Caroli Martelli obsequia.*

Secundo loco prodiit in medium Carolus Martellus præfectus Palatii sub Theodorico Rege Gallorum, cuius victoriæ aduersus Sarracenos Hispanos celebrantur, qui Galliam Gothicam inuadebant, & aduersus Idololatras in Amnia, Strachia, Astrachia, & Sueuia insulis Rheni, & aduersus Sarracenos, Auinionem, Narbonam, Arelatum occupantes, & Aquitaniam, Septimaniamque dictam hodie *Languedoc*, vt hæc & alia narrant Blondus, [h] & alii.

[h] *Blondus li. 10. dec. 1. Sigibert. anno 725. Ado æt. 6. anno 727. Genebrar. lib. 3. an. 730. Ibo Carnot. Æmilius, Gillius, Gaguinus, Mausonius in Carolo Martello.*

12 *Pipini obsequia.*

Successit Pipinus, qui deposito Childerico auctoritate Zachariæ Pontificis, vt habetur *c. alius. 15. quæst. 6.* Rex Franciæ creatur, plurima bella pro Ecclesia & fide gessit aduersus Longobardos, ex auctoribus Gallis *meo*, & Genebrardo *lib. 3. anno 756. cum aliis.*

13 *Caroli M. obsequia.*

Sed longe fœlicior & laudabilior fuit Caroli Magni filii eius

lii eius, Romanorumque Imp. Augusti progressus, cuius Imperio Ecclesiæ regnum maxima in Septentrione præsertim incrementa cœpit, tunc enim Germania, tunc Saxonia, tunc Dania suauitatem Christi gustare cœperunt, tunc Poloniæ religionis fundamenta publice iacta sunt, Bulgaria, Vngaria, Bohemia, Moscouia, Lithuania, pleræque aliæ Septentrionis gentes se deinceps Christo dediderunt, & in eo nouum Occidentis Imperium surrexit, Sarracenos è Galliæ finibus exterminauit, & in pluribus Hispaniæ oppidis eos, vt Barchinonæ & Pampilonæ, superauit, aliaque trophæa aduersus infideles consecutus est, vt auctores recensent, Reginus, Hincmarus, Carnotensis, Froduardus, Æmilius, Gaguinus, Annonius, Mausonius, Gillius *in eius vita*, Ado *ætate 6. anno 796.* Alb. Krantzius *in Saxon. lib. 1. c. 5 & lib. 2. c. 14.*

14 *Ludouici Imp. obsequia.* Ludouicus Imp. filius in fide Catholica continere regna à patre quæsita fecit, à Siciliaque Sarracenos expulit, ex dictis auctoribus *in eius vita*, Genebrardo *libr 4. anno 844.* Sigiberto *eo anno*, Sigonio *de reg. Ital. anno 819. in Ludouico.*

In sacris autem expeditionibus ad recuperandam à Turcis & Sarracenis terram sanctam Hierosolymitanam, quantum reges & proceres Galliæ excelluerint, omnibus patet, maxime in bellis sacris, quæ quatuor præcipua numerantur.

15 *Primum bellum sacrum ad expugnandam Hierosolymam regnante Philippo I.*

Primum cœptum est regnante Philippo I. Rege Galliæ, suadente Petro Eremita Gallo, iubente & excitante Vrbano II. Pontifice Maximo in Concilio Claramontensi ducibus Goffredo Bilionensi, siue Bullo, Gallo oriundo ex Bononia, & Principe Lotharingiæ Eustatio, & Balduino eius fratribus, Hugone Magno fratre regis Francorum, Raimũdo comite Tolosæ, Roberto comite Normannorum, & aliis innumeris, in quibus & Alphonsus VI. Rex Castellæ numeratur, qui & Hierosolymam recuperarunt, & eius regni Regem Goffredum Bullonem crearunt, aliasque ditiones à Turcis [i] eripuerunt.

16 *Alphonsus VI. Rex Castellæ numeratur in primo bello sacro.*

[i] *Fucherius Carnot. c. 2. cum aliis in hist. Guil. Tyrius de bello sacro li. 1. c. 17. Blondus lib. 4. dec. 2. Platina in vita Vrbani II. Benedict. Accoltis de bello contra Turcas pro Christi sepulchro, lib. 1. Ritius li. 3. de R. Neapol. Genebrard. li. 4. an. 110. Æmilius li 4. Mausonius, Gaguinus, Gillius, & alii in Philippo I. Sigibert. chron. anno 1096. Zonato 3. Christ. Masseus libr. 16. hist. Sabell. lib. 5. dec. 1. hist. Venet. Krantz. li. 5. Sax. c. 14.*

ff. de offic. proconſ. l. hæreditas. ff. de petit. hæred.

In hoc autem triplici genere officiorum duo Chriſtianæ Reipublicæ capita Hiſpania & Gallia cum ad inuicem cõtendant, vtraque natio conferenda erit ſigillatim enumeratis vtriuſque obſequiis erga Eccleſiam, vt inde diiudicari facile poſſit, quæ ſit iure potior Eccleſia. 9

Vt autem aggrediamur rem de qua agimus, in primo genere, quo tractatur de fide augenda, conſeruanda, & defendenda in Eccleſia, Galli Reges eximia laude & encomio digni ſemper habiti ſunt, & habentur apud Romanam ſedem.

Obſequia regum Galliæ in augenda & defendenda fide Catholica.

Incipiendo autem ab obſequiis Clodouçi Protochriſtiani Regis eorum, ipſe commendatur, quod Francos adduxerit ad fidem, cum Gothis Arrianis bellum geſſerit, ægre ferens Galliæ prouincias ab eis poſſideri, vt ſcribit Gregorius Turon. *lib. 2. de geſtis Franc. cap. 37.* qua de cauſſa Anaſtaſius Imp. vt Æmilius *libr. 2. in Clodouæo l.* narrat, legatos cum corona aurea, patriciatu, & conſulatu miſit ei, quod defenderit Chriſtianum nomen à Viſigothorum furore, & eius laudes ſcribunt Gregorius Turon. *libr. 2. de geſtis Franc. c. 38.* [g] & alii. 10

Clodouæi obſequia.

[g] P. *Mauſonius li. 1. annal in Clodouæo. Nic. Gillius. Gaguinus in Clodouæo. Annon. li. 1. c. 22. Forcatulus de Gall. Imp. lib. 6. fol 381. Sigibertus in chron. anno 499.*

Secundo loco prodiit in medium Carolus Martellus præfectus Palatii ſub Theodorico Rege Ga lorum, cuius victoriæ aduerſus Sarracenos Hiſpanos celebrantur, qui Galliam Gothicam inuadebant, & aduerſus Idololatras in Amnia, Strachia, Aſtrachia, & Sueuia inſulis Rheni, & aduerſus Sarracenos, Auinionem, Narbonam, Arelatum occupantes, & Aquitaniam, Septimaniamque dictam hodie *Languedoc*, vt hæc & alia narrant Blondus, [h] & alii. 11

Caroli Martelli obſequia.

[h] *Blondus li. 10. dec. 1. Sigibert. anno 725. Ado æt. 6. anno 727. Genebrar. lib. 3. an. 730. Ibo Carnot. Æmilius, Gillius, Gaguinus, Mauſonius in Carolo Martello.*

Succeſſit Pipinus, qui depoſito Childerico auctoritate Zachariæ Pontificis, vt habetur *c. alius. 15. quæſt. 6.* Rex Franciæ creatur, plurima bella pro Eccleſia & fide geſſit aduerſus Longobardos, ex auctoribus Gallis *in eo*, & Genebrardo *lib. 3. anno 756. cum aliis.* 12

Pipini obſequia.

Sed longe fœlicior & laudabilior fuit Caroli Magni filii eius 13

Caroli M. obſequia.

lii eius, Romanorumque Imp. Augusti progressus, cuius Imperio Ecclesiæ regnum maxima in Septentrione præsertim incrementa cœpit, tunc enim Germania, tunc Saxonia, tunc Dania suauitatem Christi gustare cœperunt, tunc Poloniæ religionis fundamenta publice iacta sunt, Bulgaria, Vngaria, Bohemia, Moscouia, Lithuania, pleræque aliæ Septentrionis gentes se deinceps Christo dediderunt, & in eo nouum Occidentis Imperium surrexit, Sarracenos è Galliæ finibus exterminauit, & in pluribus Hispaniæ oppidis eos, vt Barchinonæ & Pampilonæ, superauit, aliaque trophæa aduersus infideles consecutus est, vt auctores recensent, Reginus, Hincmarus, Carnotensis, Froduardus, Æmilius, Gaguinus, Annonius, Mausonius, Gillius *in eius vita*, Ado *ætate 6. anno 796.* Alb. Krantzius *in Saxon. lib. 1. c. 5. & lib. 2. c. 14.*

14 *Ludouici Imp. obsequia.* Ludouicus Imp. filius in fide Catholica continere regna à patre quæsita fecit, à Siciliaque Sarracenos expulit, ex dictis auctoribus *in eius vita*, Genebrardo *libr 4. anno 844.* Sigiberto *eo anno*, Sigonio *de reg. Ital. anno 819. in Ludouico.*

In sacris autem expeditionibus ad recuperandam à Turcis & Sarracenis terram sanctam Hierosolymitanam, quantum reges & proceres Galliæ excelluerint, omnibus patet, maxime in bellis sacris, quæ quatuor præcipua numerantur.

15 *Primum bellum sacrum ad expugnandam Hierosolymam regnante Philippo I.*

Primum cœptum est regnante Philippo I. Rege Galliæ, suadente Petro Eremita Gallo, iubente & excitante Vrbano II. Pontifice Maximo in Concilio Claramontensi ducibus Goffredo Bilionensi, siue Bullo, Gallo oriundo ex Bononia, & Principe Lotharingiæ Eustatio, & Balduino eius fratribus, Hugone Magno fratre regis Francorum, Raimūdo comite Tolosæ, Roberto comite Normannorum, & aliis innumeris, in quibus & Alphonsus VI. Rex Castellæ numeratur, qui & Hierosolymam recuperarunt, & eius regni Regem Goffredum Bullonem crearunt, aliasque ditiones à Turcis [i] eripuerunt.

16 *Alphonsus VI. Rex Castellæ numeratur in primo bello sacro.*

[i] *Fucherius Carnot. c. 2. cum aliis in hist. Gul. Tyrius de bello sacro li. 1. c. 17. Blondus lib. 4. dec. 2. Platina in vita Vrbani II. Benedict. Accoltis de bello contra Turcas pro Christi sepulchro, lib. 1. Ritius li. 3. de R. Neapol. Genebrard. li. 4. an. 110. Æmilius li 4. Mausonius, Gaguinus, Gillius, & alii in Philippo I. Sigibert. chron. anno 1096. Zonato 3. Christ. Masseus libr. 16. hist. Sabell. lib. 5. dec. 1. hist. Venet. Krantz. li. 5. Sax. c. 14.*

 Secun-

Secundum bellum sacrum alii numerant, cum Calixtus 17 *Secundum bellum sacrum.*
II. Pontifex capto Balduino II. Rege Hierosolymitano à
Balahac Parthorum Rege, post innumeras victorias, ne reliqui Christiani amisso Rege opprimerentur, instante Veramundo Patriarcha Hierosolymitano, Venetos excitauit ad opem ferendam, qui magna classe comparata Dominico Michaele duce anno 1122. ad Ioppen delati eam vrbem obsidione liberant, aliasque victorias obtinentes inuidia Emanuelis Imp. Græci reuersi Balduinum iam redemptum animatumque [k] relinquunt.

Tertium bellum sacrum, quod secundum Mausonius ap- 18 *Tertium bellum sacrum.*
pellat *li. 3. in Ludouico VII.* dum valde vrbs Hierosolymitana, totumque regnum & exercitus Christianorum opprimerentur, ne perirent, D. Bernhardo oppidatim & regionatim ad bellum exhortante, Eugenioque III. Pontifice laborante in ea expeditione, profecti sunt Conradus Imp. & Ludouicus VII. dictus Iunior rex Galliæ contracto magno exercitu ex Germania, Gallia, Italia, Hispania, Anglia, & fere omni Europa, vbi cum exercitus per Germaniam & Pannoniam itinere facto in Thraciam perueniret, in Asiam traiectus fame, ferro, errore viarum, hostiumque dolis maxime interiit. Coacti igitur reges cum reliquo exercitu in Syriam nauigare ad Hierosolymam peruenerunt salui atque incolumes recreatis copiis, cum Damascum obsiderent, dissidio ac dolo cuiusdam Assyrii obsidionẽ soluunt, & cladibus acceptis Græcorum artibus, & perfidia, & Turcarum dolis, stratagemateq;, nulla re memorabili gesta in patriam rediere, vt multi commemorant [l] auctores.

Quartum bellum sacrum, quod tertium Mausonius *lib.* 19 *Quartum bellum sacrum.*
3. annal. in Philippo Augusto appellat, inde ortum est, quod Saladinus Vidonem Regem Hierosolymitanum capiens ac superans in potestatem suam vrbem sanctã deditione redegit, quæ die Veneris à Christianis capta eodem die amissa, & ab Vrbano II. Papa recuperata, Vrbano III. Põtifice perdita, qui nuntio accepto præ mœrore animam egit, Clemens

[k] *Platina in Calixto II. S. Anton. 2. p. hist. tit. 17. c. 6. §. 3. cum aliis. Tyrius de bello sacro, li. 12. c. 13. & 14. Pontacus & Palmerius in chron. Monarch. lib. 20. c. 15. §. 1. & 2.*

[l] *Nicetas Chon li. 7. de reb. gest. Manuelis Comeni. Tyrius de sacro bello li. 16. c. 18. Helmodius in chro. Sclau. c. 61. Platina in Eugenio III. Mausonius, Æmil. Gaguinus & alii in Ludouico VII. Supplem. Sigiberti in chro. an. 1147. & 1148. Genebrar. li. 4. an. 1145. Sigon. de reg. Ital. lib. 11. an. 1147. in Conrado II. Krantz. lib. 6. Sax. c. 14. S. Anton. 2. p. tit. 17. c. 8.*

mens III. post Gregorium VIII. valde laborauit, vt expeditio ad recuperandam fieret, & cum auctor esset eius expeditionis, Federicum Imp. Philippum II. Regem Galliç, Hẽricum I I. Angliæ, & eo mortuo Richardum I. & Guillelmũ Siciliæ Regem, & Ducem Burgundiæ, aliosque innumeros in vnum cõtraxit, factaque expeditione maiori, q̃ visa fuerit in Occidente, ardore & alacritate animorum cruccem omnibus recipientibus per Pontificem, postea tamen Philippi & Henrici patris, deinde Richardi filii dissidio Philippus reuersus est, & Richardus Cyprum insulam, pluresque vrbes ab infidelibus cœpit, vt colligitur ex multis [m] auctoribus, qui hoc bellum sacrum commemorant.

20 *Quintum bellum sacrum à B. Ludouico rege Galliarum.*

Quintum bellum sacrum à B. Ludouico rege Galliarũ bis expeditionem faciente gestum est, & in prima captiuitate detentus fuit, in secunda post victos in Africa Sarracenos & alias obtentas victorias animam Deo reddidit, ex Io. Dño Ionuilæ *in eius historia*, & aliis [n] auctoribus.

21 *De obsequiis Regũ Hispaniæ circa Ecclesiam.*

Quibus Regum Galliarum obsequiis erga Ecclesiam enarratis, reliquum est, vt ad res gestas ab Hispanis regibus circa fidem Ecclesiæ augendam & colẽdam deueniamus. In qua re describenda, vt quæ translatitia sunt & communia omnibus, omittamus, illæ peculiares Hispaniæ caussæ recensendæ erunt, in quibus neque gens est vlla, neque natio (absit inuidia) cuius vel plura, vel maiora, vel, vt ausim dicere, paria in Christianam Rempublicã, cuius Roma caput est, & in Ecclesiam eius argumẽta sint fidei, pietatis, religionis, & beneuolentiæ, neque auderem ista profiteri, nisi & vera esse constaret, alioquin sciebam scelus esse coram Ecclesia parum certa dicere, nedum falsa, cum mẽdax impetratori iure optimo gratia apud eam carere debeat, *c. super literis, cum aliis, de rescript.*

22 *Nerua Hispanus Imp. edicto sanxit, ne Christiani trucidarentur.*

In hac autem sacra scæna primam personam agat Coccius Nerua Imp. quem licet Narniensem Eutropius *lib. 10. in Nerua* affirmet, cum Narnia sit oppidum in sexta regione Italiæ ex Plinio *libr. 3. cap. 14.* tamen Sex. Aurelius Victor

m *Blondus li. 6. dec. 2. S. Anton. 2. p. ti. 17. c. 9. §. 18. Polyd. Virgil. lib. 14. in Richardo I. Æmilius, Gaguinus, Mausonius & alii in Philippo II. Sigon. li. 15. de reg. Ital. an. 1118. Genebrar. eo anno Supplem. Sigiberti. Monarch. Pineda li. 21. c. 8. §. 2. & c. 9. §. 3.*

n *Blond. lib. 9. dec. 2. Palerm. chro. an. 1266 Genebr. lib. 4. eo anno. Add. Sigiberti, Mausonius, Gaguinus, Æmilius, Gillius in B. Ludouico. Sigon. lib. 19. c. 20. de reg. Ital. S. Anton. 3. p. tit. 19. c. 5. & 9. Monarch. lib. 21. c. 35. §. 1. & li. 22. c. 4.*

in Nerua, quem Narniensem prius dixerat, extra Italiam genitum affirmauit, & ita Hispanum fuisse, qui Hispanũ Traianum adoptauit, omnes asserunt, cui Hispano Imperatori licet Ethnico Ecclesia gratam memoriam exhibere debet: is enim cum Domitianus sæuissimus & impius odio immani in Christianos sæuierit alios crudeliter trucidando, alios relegando, in Insulasque deportando, edictisq; prohibuerit, ne fides Catholica profiteretur, ipse Nerua edicto sanxit vniuersali, vt religio Christiana publice prædicari posset, exules Catholicos præcipue D. Ioannem Euangelistam in Pathmos Insulam relegatum restituit, vt auctores sunt omnes [p] historici.

Secundo in lucem prodeat Vlpius Traianus, quem li- 23
cet Onuf. Panuinus *libr. 1. de Rom. Princip* ex vrbe Tudertina in Vmbria natum asserat, tamen errore deceptus est, ex eo, quod Aurelius Victor *in Traiano* & Eutropius *libr. 10. in Traiano* scribunt ex vrbe Tudertina in Hispania ortum fuisse, sed certius est natum in oppido Italicæ, quod est prouinciæ Tudertinæ in Hispania, vt colligitur ex omnibus [q] historicis. Italicam autem alii dicunt oppidum esse hodie, quod Hispane dicitur *Seuilla la vieja* prope Hispalim, vt videntur sentire Morales *lib. 9. c. 28.* Pineda *in Monarchia lib. 11. c. 28. §. 3. 2. par.* alii dicunt esse oppidum *Azagua* in Bætica, ex Mariana *de rebus Hisp. lib. 4. c. 5.* alii *Pedraza*, ex *generali historia 1. par. c. 119.* Huius Imperatoris seculo licet Ecclesia passa sit persecutionem, plurimique martyres cœlestem coronam sint adepti, tamen in eo adeo iustitia, probitas, & omne virtutum genus floruit, vt quæstio sit valde anceps in Ecclesia Dei volumine integro disputata, an anima Traiani orationibus B. Gregorii à pœnis inferni sit liberata; & hisce verbis laudatur apud Suidam *in dictionario histor. lit. T. verb. Traianus. Traianus Rom. Imp. adeo bonus, & osor improbitatis, & iustus, vt aliquando strictum ensem coram proceribus suis præfecto prætorii tradiderit his verbis: Cape hunc ensem, & si bonus fuero, pro me, sin malus, contra me eo vtitor.* Et tandem sæuitiam in Chri-

p Euseb. lib. 3. c. 15. & 16. hist. Eccl. Niceph. lib. 3. c. 11. Oros. lib. 7. c. 7. Dio & Eutrop. in Nerua. Varo. 1. to. annal. an. 98. & 99.

q Strabo lib. 3. Varon. 2. to. annal in prin. Dio in Nerua in fin. Pacatus in panegyr. Theodosii. Baptista Ignatius in Traiano. Eusebius in chron. an. 105. Marin. Siculus li. vlt. cap. 2. Vaseus an. 100. in chron.

Traianus Hispanus optimus moribus edicto sanxit, ne Christiani iniurias & ærumnas paterentur.

Christianos reprimens, eorumque probitatem vt vir probus agnoscens, edicto iussit, ne persequerentur, nec suppliciis afficerentur Catholici, vt Plinius Iunior hortatus est *lib. 7. c. 8. epist.* & consecutus, vt *in relatione ad Traianum de Christianis* asserit, & obseruant omnes [r] auctores.

24 *Ælius Adrianus Hispanus vetuit fieri iniuriam Christianis & templa Deo cōdidit.* Tertio adducitur Ælius Adrianus, quem Hispanum affirmat *Generalis historia Regis Alphonsi 1. p. c. 20.* & Italicæ eodem oppido quo Traianus natum asserit Vaseus *anno 119.* Morales *lib. 9. c. 31.* & alii [s] auctores, municipem Traiani appellat Dio *in Adriano*. Aliqui tamen, vt Spartianus *in Adriano*, & Varonius *2. to. an. 119.* Romæ natum asserunt ex genere Hispano, Ælio Adriano Traiani consobrino parente, & matre Hispana Gadicensi, is tamen licet initio falsa opinione ductus in Christianos sæuierit, ad meliorem frugem & sententiam rediens vetuit, ne eis fieret iniuria, & Christum vt vnum ex Diis coluit, delubraque in eius honorem condidit, vt patet ex [t] historicis.

25 *Antoninus Pius Catholicorum fautor.* Quarto Antoninus Pius Imp. profertur, quem Hispanū fuisse generum Adriani affirmant Mar. Sieulus *lib. vlt. cap. 4.* Vaseus *anno 140.* Originem autem à Gallis duxisse, auctor est Iulius Capitolinus *in Antonino Pio*, & Varonius *ex eo, 2. to. anno 140.* qui Catholicis non fuit infestus, sed fautor eorū, ex Eusebio *lib. 4. cap. 10.* Nicephoro *lib. 4. cap. 19.* Varonio *supra*: Sed vt Ethnicos Imperatores omittamus, ad Catholicos sermonem conuertamus.

26 *Theodosius Hispanus Catholicus Ecclesiam auxit & fidem ampliauit.* Primus ex Catholicis Imperatoribus in memoriam reducatur magnus ille robore animi & maior religionis sanctitate Theodosius, quem Hispanum fuisse nemo negat, Italicæ natum, Traianoque sanguine coniunctum, vt omnes historici consentiunt, & Latinus Pacatus *in panegyr. coram eo habito* protulit dicens: *Nam primum mater tibi Hispania est, terris omnibus terra fælicior.* Idem Claudianus cecinit, vt B. Ambros. *in orat. funeb. Theodosii* concionatus est. Is autem, vt Aurelius Victor *in Theodosio* narrat, Theodosius dictus est à verbo Græco θεός, quasi *à Deo datus*, vt sunt verba eius: *Huic ferunt*

r Euseb. lib. 3. c. 27. Niceph. li. 3. c. 17. Oros. li. 7. c. 8. Tertul. in apol. c. 2. Varon. 2. to. an. 104. Suidas verb. Traianus. Sulp. Seuerus Sacra histor. li. 2.

s Mariana li. 4. c. 5. Monarch. li. 11. c. 31. ex Eutropio lib. 10. in Adriano.

t Ex Lampridio Varon. 2. to. an. 124. Epistolam edictique verba recensent Euseb. lib. 4. c. 3. 8. & 9. Nicephor. lib. 3. c. 27. Oros. lib. 7. ca. 8. Iustinus martyr apolog. 2. Scotus li. 2. chron. atate 6.

runt nomen somnio parentes monitos sacrauisse vt Latine intelligimus à Deo datum, de hoc etiam quibusdam oraculis in Asia diuulgatum est, vt cum eum Valenti dicerent successurum, cuius nomen à THEO atque Græcis literis initiaretur, qua cognitione principii deceptus Theodorus, cum sibi compertum præsumeret, scelesta cupiditatis supplicia perfecit. Et non solum nomen ei diuina & cœlesti monitione impositum fuit, sed vt omnia eius diuina essent, diuinitus etiam Theodosium participem Imperii Gratianus sibi fecit, cum enim, vt ait Cassiodorus *in tripart. libr. 9. cap. 4.* Hispaniæ natus ac educatus esset, & ab illa vt dux exercitus euocatus: *Conceperit in somniis, quod S. Melitius Antiochenæ ciuitatis antistes chlamyde ipsum vestiret imperiali, & corona caput ornaret.* Cuius electionem S. Augustinus *libr. 5. cap. 25. de ciuit. Dei* commendat, & Claudianus *de 4. consulatu Honorii* hæc carmina condidit: 17 *Vnde dictus Theodosius.*

Hæc sunt innumeris per se quæsita trophæis,
Non generis dono, non ambitione potitus.
Digna legi virtus vltro se purpura supplex
Obtulit, & solus meruit regnare rogatus.

Itaque sicut Nerua Traianum Hispanum adoptauit ad Reipublicæ libertatem restaurandam, finesque & terminos Imperii dilatandos Occidentalis, ita Theodosium Hispanum Gratianus sibi consortem coniunxit ad sustinendum, reficiendum, & ampliandum Imperium Orientale, & præcipue ad fidei Catholicæ propagationem, & Ecclesiæ Romanæ triumphum, vt Orosius *lib. 7. cap. 20.* demonstrat his verbis: *Itaque Theodosius afflictam Rempublicam ira Dei reparandam credidit misericordia illius.* Nec solū robur animi, & ingentes vires in expugnandis barbaris nationibus, & ad fidem catholicam redigendis omnibus aperuit, Scythicas gentes debellando, Gothos superando, Constantinopolimque trophæo ingrediendo, vniuersique Orientis, Occidentis, Septentrionis gentes subiiciendo: sed ea in re Constantinum superauit, quod ille Idolorum delubra permisit, sed Theodosius funditus euertit, Idololatriamque penitus excirpa- 18 *Constantinum Theodosius in fide superat.*

stirpauit, & æterna lege sanxit, vt legitur *in C. Iustin. l. ne quis. C. de sacrific. Pagan.* & notant [v] auctores. Nec reticendum vllo æuo erit illud humilitatis exemplum & obseruantiæ in præsules Catholicos, & censuras Ecclesiæ, nam cum iracundia concitatus plures neces in Thessalonica exequi iussisset, censura notatus à B. Ambrosio ei paruit, neq; Ecclesiam ingredi ausus est, donec veniam ab eo postularet, & pœnitentiam publice in Ecclesia gereret, statueretque legem, quæ habetur *in Cod. Iustin. l. vindicari. C. de pœn.* vt sententia Principis super animaduersione prolata in 30. dies ab executoribus differretur, quod Gratianus scripsit *ex histor. Ecclesi. c. cum apud Thessalonicam 11 quæst. 3.* & ex pluribus historicis notat Couarruuias eruditissimus & piissimus vir Hispanus *libr. 2. variar. capit. 8.* Conciliis congregandis auctoritatem & auxilium Theodosius præbuit, Ecclesiæ libertatem auxit, dedit, & restituit, religionem catholicam in patrocinio suscepit, Idololatras hæreticosque profligauit, ac radicitus euellit, & tandem Hispania, vt aduertit Eugubinus Bozzius *de Italiæ statu cap. 5. aduersus Machiauel.* fœlicior omnibus regionibus iudicatur, quod hoc tempore in Orientali & Occidentali Imperio Theodosium in temporalibus, & Damasum Papam in spiritualibus habuit, vt nobilissima regio gloriari possit tantæ fœlicitatis euentu, quâ ta nulla in orbe terrarum toto omnium seculorum decursu, vt vtrumq; imperium Ecclesiasticum & seculare obtinerent originarii eius, & hoc vnũ habuit Imperium Theodosii, quod eius progenies & familia diutius imperauit in orbe Romano, quam Imperatoris vllius, qui fuerit ante ipsum, cuius laudes recensent omnes [x] auctores. Et hodie fœlicissima memoria eius ab Ecclesia grata & pia supplex ꝑ patria Hispana orat, vt patriæ locus cōcedatur debitus, cum ipse ab illa prodiens locum excelsum dederit Ecclesiæ simulq; offert eandem rem petentes Arcadium & Honorium Impp. filios, & Theodosium nepotem omnes Catholicos, qui zelo fidei Hispano religionem Catholicā confer-

nit. Ad l. ne quis. C. de sacrif. Pagan.

29. Exemplum Theodosii circa obedientiam Ecclesiæ, & censurarum eius.

30. Ad l. vindicari C. de pœn. c. cum apud 11. q. 3.

30. Hispania eodem tempore Theodosiũ in temporalibus, & Damasum in spiritualib. habuit.

31. Progenies Theod. plus durauit in Imperio, quam vllius Imp. ante eum.

32. Arcadius & Honorius filii Theodosii, & Theodosius nepos.

v *Ruffin. lib. 11. c. 22. in addit. ad Euseb. Niceph. lib. 12. c. 15. Tripart. lib. 9. c. 27. & 35.*

x *Zonar. 3. to. Zosimus lib. 4. hist. Marcell. in chron. Claudian & Pacatus in Paneg. B. Ambros. in orat. funeb. Varon 4. to. an. 379. cum aliis. Sigon. li. 8. in fin. & lib. 9. in prin. de Imp. Occ. Onuf Panuin. lib. 1. de Rom. Princ. Moral. lib. 10. c. 43. Vaseus an. 382. Marian. li. 4. c. 20 Marin. Siculus lib. 22. de Impp. Hisp.*

conseruarunt & coluerunt, hæresesque profligarunt, & Idololatriam extirparunt, vt de eis testātur omnes [y] scriptores.

y Oros. li. 7. c. 24. Paul. Diaconus ad Eutrop. in eorum vita. Marin. Siculus supra. Morales li. 11. c. 1. cum aliis. Marian. lib. 4. c. 21. Gener. hist. Hisp. 1. par. c. 148. Sigon. lib. 11. de Imp Occid. Niceph. lib. 13. c. 38. Varon. 5. tom. an. 395. Monarch. lib. 14. c. 7. & 8.

Præter Imperatores, quos genetrix fœcunda Hispania plures genuit, in medio Ecclesiæ theatro pro se Constantinum Imp. producit non Hispanum nec genere nec origine, sed Hispani Osii consilio, doctrina, atque hortatione Christianum institutum, eiusque consilio à Constantino fides Catholica profiteri publice cœpit, radices egit, congregata sunt Concilia, Idololatria extirpata, ædes sacræ sunt constructæ miro artificio & diuitiis affluentes, Ecclesia locupleta donationibus opulentissimis, ditionibus, regnis, aureumque seculum illuxit Romanis Pontificibus, & sedi apostolicæ, nam certum est, vt diximus c. 8. quod Osii industria & opera Constantinus lucem fidei & veritatis agnouit, ex Zosimo *lib. 2. hist.* & Euagrio *lib. 2. cap. 40. hist. Eccles.* vt ita Osii ope, religione, & diuina eruditione totus orbis terrarum fidem profitetur. 33

Osio Hispano Ecclesia debet Constantini donationes ei factas & officia eius in Ecclesiam.

Neque hoc loco abs re erit regnum Hispaniæ, de cuius dignitate agitur, in memoriam reuocare ab eo gesta, & incolis Hispanis, cum à Gothis, Vandalis, Alanis, Sueuis, Silingis, & aliis nationibus corruptissimis moribus imbutis cruciarentur Hispani, omnibusq; neruis intenderent barbari tunc illi Catholicam lædere fidem, & hæresim Arrianam inducere, sed quamuis opprimerētur ab eis, assiduamque habitationem & consuetudinem haberent, simul in eadem domo commorantes, ex Zurita *lib. 11. annal. Aragon. cap. 1.* tamen ita viguit constantia Hispanorum in fide Catholica conseruanda & tuenda, vt nihil illis noceret aliorum perfidia, sed Vandalos à se abiecit in Africam, & Alanos, Gothos, & Sueuos & alios superatos fide Hispanorum ad eam adduxerunt, nam eo ipso tempore, quo perfidiam Arrianam Gothorum Reges fouere conati sunt, nunquam Catholici incolæ Hispani vllis persecutionum procellis ab orthodoxæ fidei confessione potuerunt auelli, vt numerosus mar- 34

Regnum Hispaniæ Gothos Sueuosque ad fidem reduxit.

35 *Commendatur solus fideiHispanorum, quod reges exuerunt regno ob mores corruptos.*

ſus martyrum chorus, & Concilium Toletanum II. Tarraconenſe, Gerundenſe, Ilerdenſe, Cæſarauguſtanum, quæ per ea tempore maximo cum Chriſtianæ Reipublicæ bono celebrata ſunt, indicāt, & ita pietatis & religionis Chriſtianæ conſtantia illorum perfidiam ſuperauit, & Chriſtiani omnes manſerunt, vt Saluianus Maſſilienſis, & Oroſius *alio lo.o* citati dixerunt, prouidentia Dei effectum fuiſſe, vt Gothi tranſirent in Hiſpanias, tum vt probaretur fides eorum, tum etiam vt ea vinceret Gothos & alios, adducendo ad veram fidem, & ſemel adductis illis ita religio floruit

56 *Suintilla in Concilio Toletano IV. regno ob ſceleſtā vitam priuatus, cum tamen non conſtet quibus vitiis laborauerit.*

Hiſpaniæ, vt auctoritatem Concilia & præſules exuendi imperio Reges turpiter & flagitioſis moribus vitam agentes haberent, veluti ſi hæretici forēt, vt Eugubinus Bozzius *capit.13. aduerſus Macchiauel. in tract. Imperia pendere à virtutibus:* aduertit, vt *in Concilio IV. Toletano in fine* legitur de Suintilla, quem Concilium narrat ſe ipſum priuaſſe regno metuentem, quod Concilium eum exueret Imperio, cum tamen adhuc non conſtet, qua corruptione morum Suintilla laborauerit, nam aliqui hiſtorici potius eum laudant, patrēque pauperum nnncupant, reſtauratoremque patriæ, qui è finibus totius regni Romanos eiecit, vt notant multi [z]

37 *Diſſenſio inter auctores de Suintilla moribus.*

auctores. Et Lucas Tudenſis *in hiſtoria collecta à Bb. Iſidoro & Ildephonſo, & à ſe ipſo in lib. 2. in fine in collectis à B. Iſidoro æra.* 661. aſſerit Vaſcones ſuperaſſe Suintillam, plura geſſiſſe laudabilia, priorem Monarchiam in Hiſpania inſtituiſſe omnibus Romanis profligatis, pluresque virtutes vſque ad extremum vitæ habuiſſe, & Ioan. Magnus *libr.16. Goth. hiſtor. cap.16.* hæc de illo ait: *Itaque Cinthila primus Gothorum Regum ſua ſingulari virtute & prudentia totam Hiſpaniarum Monarchiam integræ libertati reſtitutam ad ſuum principatum fœlici victoria perduxit, deinde Vaſcones in vicinas terras erumpere auſos non ſolum forti manu repreſſit, verum etiam ſubiugatos coegit, vt ſuis ſumptibus & laboribus ciuitatem Olitenſem ædificarent, demum toto Reipublicæ ſtatu domi & foris optime inſtituto Toleti extremum vitæ ſuæ diem abſoluit, tanto omnium ſubditorum luctu, quantus vix poſſit in funere*

z Roder. Tolet. li.2.c.18. hiſt. Hiſp. Didac. Valera 3.p.c. 26. General. hiſt. Regis Alphonſi 2.p. c.47.

vnici atque optimi parentis impendi. Alii asserunt crudelem & immanem fuisse, & ideo Dagoberti I. Regis Francorum auxilio Sisenandum eiecisse regno, vt S gibertus *in chron. anno 644.* refert, & P. Æmilius *libr. 1. histor. Franc. in Dagoberto I.* Vaseus *anno 631.* conciliat has sententias dissidentes Ambros. Morales *lib. 12. cap. 16. & 17.* Mariana *lib. 6. cap. 4. & 5.* quod initio regni mansuetus, optimus, & strenuus extitit, postea vero deficiens in virtute vitiis abundauit, quibus conuictus reliquit regnum metuens eo priuandum fore, sed id repugnat supradictis tum Isidori oculatissimi testis historiæ relatæ apud Lucam Tudensem, cuius mentionem fecimus, tum etiam scriptis à Ioanne Magno & ab aliis grauissimis auctoribus, ex quibus patet tam progressum, quam exitum vitæ fœlicissimum habuisse, nisi dicamus tres fuisse Cintilas: alium Cintilam patrem, de quo dicti auctores agunt: alium Cintilam filium, quem frater Sisenandus exclusit à regno, & occidit, cum primogenitus frater esset, ad quem iustè regnum deferendum fuisset, & de hoc agunt DD. Galli, cum Dagobertus ad expellendum Cintilam auxilium dederit Sisenando, vt notat Ioan. Magnus *lib. 16. cap. 17.* de quo Concilium Toletanum agit, vt Sisenandi regnum confirmaret, cum huius regis tempore IV. Concilium Toletanum sit congregatum, vt ex eo, & auctoribus patet, & hunc, vt iusta occupatio videretur Sisenandi, corruptis moribus præditum constituunt auctores Galli: alter Cintila fuit, qui post Sisenandum regnauit, ex B. Ildephonso *lib. 3. in princ. in historia* Lucæ Tudensis *æra 674.* quem per quinque annos agnouit B. Isidorus *ex eadem historia*, de hocque scripsit Ioan. Magnus *libr. 16. cap. 18.* optimum Regem describens fuisse, & quod gloriosa morte sublatus gloriam meruit immortalem, Valera *3. p. hist. cap. 28.* Mariana *lib. 6. cap. 6.* Palentina *historia Alphonsi*, Areualo *3. part. cap. de Suintilla 28. Rege, & Generalis historia. 2. part. cap. 47.* cuius tempore floruit B. Eugenius Toletanus præsul; & denique constantia Hispanorum digna fuit, quod cum Gallia non

38 *Tres Cintilæ Reges Hispaniæ.*

Fran-

39 *Galli nomē amiſerunt per Francos, non Hiſpani per Gothos.*

Francos ad fidem reduxiſſent, ſed ipſi Crotildis vxoris Clodouæi induſtria cum Clodouæo ſint conuerſi, Franci non Gallorum nomen aſſumpſerunt, & Galli Franci deinceps dicti ſunt, at vero Gothi per Hiſpanos ad fidem redacti nomen, vt fidem retinuerunt, & Gothi nomine derelicto Hiſpani omnes dicti ſunt, vetuſto & originario conſeruato nomine.

40 *Extollitur fides Hiſpanorum capta Hiſpania à Sarracenis.*

Gothorum autem ætate tranſacta, cum vitiis Roderici Regis & ſubditorum in manus incidiſſet Hiſpania infidelium Sarracenorum ex Africa venientium, Hiſpani capti, & ſub poteſtate Maurorum fidem ſaluti anteferre, & in fidei decore vitam cum morte commutare, pro ea dura pati non dubitarunt, & ex Aſturibus reliqui, qui ſalui euaſerunt, bella aſſidua cum Sarracenis gerere cœperunt, & illi, ſucceſſoreſque ſequentes eos ab Hiſpania exterminarunt nomine deleto, tropheo & triumpho ſummo Hiſpanorum conſecuto.

41 *Reges Hiſpaniæ munera offerunt Eccleſiæ Rom. ex victoriis*

In omnibuſq; victoriis Dei auxilio habitis ita grata Hiſpania extitit Eccleſiæ Romanæ, vt ſemper eam vt matrem agnoſceret, eiuſq; precibus fatentur conſecutos Hiſpanos victorias, & ita reddebat rationē omnium rerum geſtarum Pontificibus, ſic enim legimus de Alphonſo IV. in illa inſigni victoria prope Vbedam in oppido Nauæ à Toloſa, quam à Mauris obtinuit, in cuius memoriam feſtum exaltationis crucis menſe Septembri celebratur; ille enim ſtatim vt triumphum conſecutus eſt, Deo gratias primum agens, ſpoliaq; Eccleſiæ Toletanæ offerens, Innocentium III. per literas certiorem fecit, victoriæq; miſit dona, vt epiſtolam integram refert Mariana *de reb. Hiſp. libr. 11. ca. 25.* & eius facit mentionem Zurita *annal. Aragon. 1. par. lib. 2. cap. 60.*

42 *Alphonſus VI. mittit Eccleſiæ Rom. victoria nuntium.*

Item cum Rex Albohazenus Belamarinus, qui ex Africa cū claſſe ingēti transfretauerat, Hiſpaniam adiens, 20000. equites, & 400000. pedites ſecum adferens, & præter eos Regem Granatæ, & alios cum innumeris gentibus ſibi

adhærentes, Tarifam obsidione oppressit, & eam defendens Alphonsus XI. Rex Castellæ vna cum Alphonso Rege Lusitaniæ auxiliante, ita insignem victoriam in bello, quod nuncupatur à Salado, obtinuit, vt solum 20. ex Christianis deficientibus 200000 Maurorum in prœlio fugaque ceciderint, aliis captiuis manentibus, vt hæc longius narrantur *in historia Regis Alphonsi XI. c. 242. vsque ad caput 257.* apud Marianam *lib. 16. c. 7. & 8.* asserentem hoc accidisse anno 1340. & Zuritam *lib. 7. annal. c. 53. in 2 p.* Insigni autem hac victoria parta, postquam festa sacra anniuersariis institutis solemni lætitia celebrantur, statim ad Benedictum XI. Pontificem legatus cum literis & muneribus sedi apostolicæ debitis à Rege Alphonso mittitur, vt sigillatim refert Garibai *in compend. hist. lib. 14. c. 16.* narrans, quod offerens sedi apostolicæ Alphonsus XI. primitias victoriæ, misit Benedicto XI. Pontifici, qui Auenione in Gallia commorabatur, legatum Ioannem Martinum à Leiua, & cum eo vexillum regium, quod in pugna consecutus fuit, & viginti quatuor signa, vexillaque inter alia præcipua à Sarracenis capta, quæ à viginti quatuor Africanis Mauris ferebantur, centumque equos stratos variis sericis, sellis pretiosis ornatos, à quibus enses & scuta pendebant, & vnumquemque equum Maurus pedestris habenis ferebat, in eisque vehebatur ipse equus regius, qui in bello adfuit insigniis armorum ornatus Castellæ & Legionis, in quo assidebat Alphõsus Castellæ Rex vexillo erecto, gemmæ, aliaque munera maximi pretii delata sunt, cuius legationis certior factus Pontifex obuiam Cardinales ire iussit, vt exciperent legatos, qui vbi ad Pontificem peruenerunt, à solio Pontificio ipse descendit in Regis honorem, & manibus suscipiens hastam vexilli Regii hymnum cœpit alta voce canere in laudem Dei:

41 *Munera mittit Alphonsus XI. Benedicto XI. Pont.*

Vexilla Regis prodeunt:
Fulget Crucis mysterium.

Et rem sacram Pontificali dignitate & ceremoniis celebrans

44 *Calixtus Hērico IV. Regi Castellæ mittit ensem & galerum nocte Natiuitatis Domini benedictũ.*

brans oratione eleganti Regis & Regni Hispaniæ extulit dignitatem, supplicationibusque habitis gratias Deo agentes signa templis suspenderunt, & affixerunt vexilla, vt P. Æmilius *libr 9. in princ. in Philippo VI.* scribit, & alia recenset *Historia regis Alphonsi XI. c.* 157. Ludouicus Domenichi *fol.* 294. Venero *in enchirid. temp. fol.* 91. *Monarchia lib.* 22. *c.* 28. Et ita cū Pontifex Calixtus regnum Hispaniæ adeo deditum obsequiis Ecclesiæ, & ei obediens agnosceret, vt gratum se ostēderet, Henrico IV. Regi Castellæ misit Galerum & ensem, quæ solent benedici nocte sanctissima Natiuitatis Christi in missa prima, ex Garibai *lib.* 17. *c.* 5.

45 *Sixtus IV. Romæ cum triumpho celebrat Regum Catholicorum victoriam Granatæ Regno expugnato.*

Item & cum Catholici Reges Ferdinandus & Elysabeth anno 1492. omnino è finibus Hispaniæ regnum Granatense expugnantes Mauros expulissent, sectamque Mahumetanam radicitus exstirpassent à Mahumetanis adductam, Sixtus IV. Pontifex certior factus de victoria, eam Romæ solemni pompa celebrauit vt Ecclesiæ propriam curru triumphali ad exemplar antiquorum Romanorum pergens ad sacras ædes D. Iacobi Hispanorum, vt Zurita *lib.* 20. *cap. vlt. in hist. Regum Cathol.* tradit.

46 *Quod Hispani in expeditionem terræ Sanctæ profecti sunt.*

Cum autem Galli in sacris bellis circa expugnationem Regni Hierosolymitani valde glorientur, quod & Reges profecti sint & proceres ex Gallis, aliquo modo notari possunt, cum in primo bello sacro Rex Galliæ non sit profectus, licet ex Gallis duces fortissimi exierint, sed ex Hispanis Alphonsum VI. Regem Castellæ in illa prima expeditione profectum, cruceque signatum fuisse, scribunt Platina *in Anastasio IV.* narrans quod in Arabia in illa expeditione filius eius Sanctius occubuerit fortiter dimicando, Ritiusque *li.* 5. *de Regib. Neap.* asserit, & ex eo Genebrardus *in chron. libr.* 4. *anno* 110. & quamuis P. Æmilius Gallus infestus Hispanis numerans nationes ad eam expeditionē euntes scribat *lib. 4. in Philippo I. Germani, Galli, Itali, Angli, Scoti, extremisque ab orbe terrarum regionibus Insulisque orbe terrarum summotis, Hispani suum sacrum bellum domi aduersus Sarracenorum terras reliquas*

47 *Alphonsus R. Castellæ primo bello sacro interfuit, in quo Sanctius occubuit.*

persequebantur. Tamen decipitur absque hæsitatione, nam quamuis affirmare certo non ausim Alphonsum Regem iter illud fecisse, tamen etiamsi domi cum Sarracenis Hispani assidua & sine intermissione aliqua bella gessissent, profecti sunt plures ex Hispaniis cruce signati in illa sacra expeditione, & præter allegatos aduertunt [a] alii multi. Et addit Hier. Zurita 1. *part. annal. cap.* 32. *libr.* 1. quod Vrbanus II. Pontifex in Concilio Claramontēsi hoc exemplo inflammauit animos plurium, narrans, quod ex finibus vltimis orbis Hispani venere. In aliis autem bellis sacris Sancti sepulchri non satis patet, quo pacto Reges Galliæ adfuerint, hoc saltim cognoscimus, quod Philippus Rex eo profectus ad Galliam reuertitur, & ea occasione bellum tertium & quartum ob dissidium Regum non ad exitum peruenerunt. 48 *Reges Galliæ non adfuerunt bellis sacris, & qui profecti sunt, illico reuersi sunt.*

a Sigibertus in chron. an. 1096. S. Anton. 2. p. tit. 16 c. 3. §. 1. Vaseus in chron. li. 2. an. 1096. Tancus in palinod. Turc. c. 2. Monarch. lib. 20. c. 3. §. 1. 3. p.

Item Pii II. pontificatu, dum congregaret Pontifex ad expeditionem sacri belli plures nationes, ex Hispanis absque stipendio plures profecti sunt, vt testatur Pand. Collenutius *lib.* 7. *cap.* 19. *in historia Neapol.* 49 *Pii II. Pontificatu Hispani ad expeditionem terræ sanctæ profecti sunt.*

Item Rex Iacobus Aragoniæ in aliis bellis sacris Sancti sepulchri, vt est auctor Zurita *lib.* 3. *cap.* 73. 85. & 86. *annal.* profectus est ipse, & quamuis vi tempestatis, & præ exagitatione ventorum reuerti cogeretur iam nauigans, cum ea mente constans esset iter perficiendi, adfuit in Concilio Lugdunensi ad eam rem congregato, & cum eo ex Hispaniis plures profecti sunt, & 50 *Iacobus R. Arag. profectus est ad bella sacra.*

in Hispania dum bella gesserunt ad Sarracenos depellendos, Hispani eodem præmio digni sunt, & pari merito, sicut qui iter ad bella sacra fecerunt, cum id sit iustum à iure bellum iudicatum, quo hostes fidei à patria expelluntur, *c. fortitudo, cum aliis,* 23. *quæstion.* 3. D. Eulogius *in memoriali Sanct. lib.* 1. *Ita magni meriti esse credo subuertere impios, & Ecclesiæ hostibus contraire, bellum parare in incredulos.* Vnde in *c. pessimam* 23. *quæstion.* 8. ab Innocentio II. statuitur, vt incendiariis pœnitentia imponatur, vt vel ad bellum sacrum sepulchri proficiscantur, vel in Hispano bello aduersus Sarracenos 51 *Æquale meritum habent expellentes à patria hostes fidei cū profectis ad expeditionem terræ Sanctæ.* 52 *Pœna incendiariorum.*

consi-

consistant, cum æquale meritum iudicetur.

Gloriantur & merito Galli, quod Carolus Magnus plures nationes ad fidem Catholicam profitendam traduxit, quod summoperè laudandum esse fatemur, quamuis hoc Imperatoris titulo sicut Regis Galliæ tribuendum est, sed nemo æquus rerum æstimator negare poterit, quod multo plures prouincias, regna, ditiones, gentes Hispaniarum Reges ad iugum suaue doctrinæ Euangelicæ reduxerint, nefarios ritus, superstitiones dæmonum abstulerint, salutarem Christi doctrinam in remotissimas nationes propagauerint, quæ lumen Euangelii vel antea nunquam acceperant, vel acceptum incuria seu longinquitate restinxerant, & vt verbis vtar Genebrardi non Hispani sed Galli Parisiensis auctoris *libr. 4. chron. anno 1492. Quo anno bellum Hispanum perfectum est contra Mauros, eorundem expeditio aduersus Indos Occidentales cœpit, quasi Hispanorum opus sit, expugnare infideles & Paganos.* Nam præter id, quod Insulas Baleares, Maioricæ, Minoricæ, & Corsicæ à Mauris eripuere, & ad fidem reduxerunt, ex Zurita *lib. 3. capit. 4 annal. ab anno 1492.* quo Alexandri VI. Pontificis Maximi auctoritate Reges Catholici Ferdinandus & Elysabeth *Christophorum Columbum*, & Henricus Lusitanus Rex *Petrum Aluarum*, & alios fortes viros ad ignotas ad id tempus terras, ignotiora Maria, tum ad Ortum solis, tum ad Occasum scrutari miserunt, nouasque in Oceanum Reges classes parant, semper curarunt vt rectam religionem in omnes partes, quoad eorum fieri posset, extenderent, verbumque Dei longe & late disseminarent, denique nouum orbem aperuerunt, arcanum depositum & limitem ad nouum Imperium à prouidentia diuina, ita vt America sola *dicta ab Americo Vesputio Florentino inuentore* quartam partem orbis contineat, ex Genebrardo *libr. 4. anno* 1497. quod fœliciter consecuti sunt, nam ex longinqua nauigatione (ad quam neque fabulosi illi Argonautæ, neque in cœlestium numerū falso relati Bacchi, Herculesue vnquam

53 *Reges Hispaniæ plures gentes ad fidē adduxerunt, quam Galliæ.*

54 *Opus Hispaniarum expugnare infideles.*

55 *Nouum Imperium ab Hispanis quæsitum tempore Catholicorum Regum.*

vnquam aspirarunt) effectum est, vt cum orbem terræ vni- 56
uersum tres in partes diuiserit antiquitas, inuenti demum
hi noui tractus quartam adiecere, si quarta appellanda est,
q̃ vna reliquis omnib. magnitudine ferme par est, cum plu
ra regna contineat, vt diximus *cap. 12.* quam quæ Alexan-
der Traianusue expugnauerint, & quam quæ omnes vna
Reges simul possideant: tempore enim quo nationes, quæ 57
Catholicam fidem summa cum admiratione amplecti so-
lebant, vt Gallia, Germania, Anglia illam fœde maculant,
damnatas sectas hæreticorum & sequacium sectantes vio-
lando religionem patriæ, & debitam Pontifici Maximo
obedientiam & Ecclesiæ Romanæ denegando, tunc loco
gentium, quæ cum ab ea sint educatæ vberibus doctrinæ,
ab illa deflectunt, Hispania nouas plantas nouosque filios
matri Ecclesiæ adfert, & acquirit, detestabilique Deorum
inanium cultu sublato ex regione eorum, qui falsam do-
ctrinam docent, ad Insulas longe, vt inquit Esaias, atque
ad vltimas terras per Hispanos allata migrat religio Chri- 58
stiana, vt impleatur illud *Ecclesi. 10.* *Auferetur à vobis regnum
Dei, & dabitur genti aliena*; & apertius *Matth. 8.* *Amen dico vo-
bis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum A-
braham, Isaac, & Iacob in regno cœlorum, filii autem regni eiicientur
in tenebras exteriores.* Quod quidem à primo tempore Ca- 59
tholicorum regum cœpit, deinde Caroli V. Imp. Regis Hi-
spaniarum seculo nauigatio ipsa vlterius prosecuta est, am-
plissimaque terrarum spatia patefacta, ita vt Caroli V. se-
culo 18. prouinciæ cum 18. Regibus sint ad fidem redactæ
in Occidentali parte, & plures aliæ in Orientali Lusitanis
Regibus subditæ, & in solo Mexicano regno baptizati sunt
1400000. homines, ita vt in archiuis Caroli Cæsaris habea- 60
tur quendam sacerdotem baptizasse 700000. homines, a-
lium 300000. alium 100000. alios plures, alios pauciores,
vt refert Laur. Surius *in comment. hist. anno 1518. fol. 515.* quod
fœlici ætate Catholici & Inuictissimi Philippi II. non ces- 61
sauit, cum eius prudentia & gubernatione singulari radii
lucis

Hispanorum industria ad 3. orbis partes quarta adiecta est.

Nationib. Catholicis desistentib. ab Ecclesia, Hispani fidem plantant in regionib. infidelibus.

Carolo V. Imp. expugnatio Indiarū prosecuta est.

18. prouincias cum 18 Regib. subiecit Carolus V. & plures Rex Lusitanus.

Innumeræ gentes baptizatæ.

Philippo II. plures pro-

uincia sunt ad fidem redacta. lucis Euangelicę vndique per inauditas antea regiones sint diffusi, vt indicant Philippinæ regiones, sed proferri non potest, quam diligenti studio explorauerit Rex ille summus, qua gubernatione regi & moderari debent prouincię remotissimæ, cum ibi vt sol videretur interesse, Episcopos, presbyteros, aliosque egregios sanctitate, religione, & pietate viros ad docendos Indos in fide mittens indies; & hodie eius filii Philippi III. Catholici & clarissimi Regis diligentia in hac re elucet, non solum patriam prudenter tuendo, sed noua acquirendo, vt de innumeris his regionibus, quæ narrari præ multitudine non possunt, ad Ecclesiam redactis, & quantum religio profecerit, & de moribus scribũt historici Occidentalium Indiarum Ouetus Valdesius, Costa, Petrus martyr, & plures alii, & Orientalium Pet. Maffeus, Damianus Goes, Barros, & alii excellentes auctores, & Christianam diligentiam extollit Lauren. Surius *in comment. ab anno* 1500. & [b] alii. Quo igitur pacto Ecclesia Catholica & Euangelica gratias agere & remuneratione vicissitudineque par pari referre potest Regibus Hispaniæ, ad Ecclesiam innumeras & amplissimas nationes & gentes adducentibus, vt sedi apostolicæ obediant, & toto studio & firmo pectore inseruiant, ita vt ex prima nauigatione Columbus 47. Insulas explorauerit, Fortunatæ enim Insulæ, Mexicanum regnum, Noua Hispania, Regnum Peru, Philippinum, Abasinum, Æthiopicum, Brasilium, Beangalum, Calecutum, Cambaium, Goanum, Iaponium, & alia q̃ proferri non possunt, ita vt neque annus sufficeret ad iter peragendum, si adiri deberent omnes regiones & regna, quæ obtemperant Pontifici Romano, & quæ incolebant regna barbari prorsus nudi, humanas carnes vescentes, Idolis sacrificantes, hodie placide fidem Catholicam profitentur & colunt, cum plures Europæ nationes repudient, itaque hæc postulant, vt Hispaniæ olim fœcundæ genitrici Imperatorum, hodie regnorum & nationum ad fidem venientium

62 *Philippi III. continuatur diligentia conuertendi gentes.*

63 *Hispania genitrix Imperatorum olim, & hodie regnorum.*

[b] *P. Iouius li. 12. hist. Zuri- lib. 1. in hist. Cathol. Regum, c. 13. & 19. Vargas de Episcop. iurisdict. confir. 10. Anast. Germonius de sacr. immun. li. 3. c. 13. nu. 30. Eugub. Bozius aduersus Machiauellum, in tract. Imperia pendere à virtutibus, c. 13. in fin. & c. 14. & de Ital. statu, lib. 3. c. 5. & de sig. Ecclesiæ, li. 17. sig. 77. c. 4. Nat. Comes in hist. sui tẽp. li. 1. fol. 8. & li. 21. an. 1570 fol. 445.*

vnquam aspirarunt) effectum est, vt cum orbem terræ vniuersum tres in partes diuiserit antiquitas, inuenti demum hi noui tractus quartam adiecere, si quarta appellanda est, q̄ vna reliquis omnib. magnitudine ferme par est, cum plura regna contineat, vt diximus *cap.* 12. quam quæ Alexander Traianusue expugnauerint, & quam quæ omnes vna Reges simul possideant: tempore enim quo nationes, quæ Catholicam fidem summa cum admiratione amplecti solebant, vt Gallia, Germania, Anglia illam fœde maculant, damnatas sectas hæreticorum & sequacium sectantes violando religionem patriæ, & debitam Pontifici Maximo obedientiam & Ecclesiæ Romanæ denegando, tunc loco gentium, quæ cum ab ea sint educatæ vberibus doctrinæ, ab illa deflectunt, Hispania nouas plantas nouosque filios matri Ecclesiæ adfert, & acquirit, detestabilique Deorum inanium cultu sublato ex regione eorum, qui falsam doctrinam docent, ad Insulas longe, vt inquit Esaias, atque ad vltimas terras per Hispanos allata migrat religio Christiana, vt impleatur illud *Ecclesi.* 10. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti alienæ*; & apertius *Matth.* 8. *Amen dico vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum, filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores.* Quod quidem à primo tempore Catholicorum regum cœpit, deinde Caroli V. Imp. Regis Hispaniarum seculo nauigatio ipsa vlterius prosecuta est, amplissimaque terrarum spatia patefacta, ita vt Caroli V. seculo 18. prouinciæ cum 18. Regibus sint ad fidem redactæ in Occidentali parte, & plures aliæ in Orientali Lusitanis Regibus subditæ, & in solo Mexicano regno baptizati sunt 1400000. homines, ita vt in archiuis Caroli Cæsaris habeatur quendam sacerdotem baptizasse 700000. homines, alium 300000. alium 100000. alios plures, alios pauciores, vt refert Laur. Surius *in comment. hist. anno* 1518 *fol.* 515. quod fœlici ætate Catholici & Inuictissimi Philippi II. non cessauit, cum eius prudentia & gubernatione singulari radii lucis

56 *Hispanorum industria ad 3. orbis partes quarta adiecta est.*

57 *Nationib. Catholicis desistentib. ab Ecclesia, Hispani fidem plantant in regionib. infidelibus.*

58 *Carolo V. Imp. expugnatio Indiarū prosecuta est.*

59 *18. prouincias cum 18 Regib. subiecit Carolus V. & plures Rex Lusitanus.*

60 *Innumeræ gentes baptizatæ.*

61 *Philippo II. plures pro-*

uincia sunt ad fidem redacta. lucis Euangelicę vndique per inauditas antea regiones sint diffusi, vt indicant Philippinæ regiones, sed proferri non potest, quam diligenti studio explorauerit Rex ille sum-
62 *Philippi III. continuatur diligentia conuertendi gentes.* mus, qua gubernatione regi & moderari debent prouincię remotissimæ, cum ibi vt sol videretur interesse, Episcopos, presbyteros, aliosque egregios sanctitate, religione, & pietate viros ad docendos Indos in fide mittens indies; & hodie eius filii Philippi III. Catholici & clarissimi Regis diligentia in hac re elucet, non solum patriam prudenter tuendo, sed noua acquirendo, vt de innumeris his regionibus, quæ narrari præ multitudine non possunt, ad Ecclesiam redactis, & quantum religio profecerit, & de moribus scribűt historici Occidentalium Indiarum Ouetus Valdesius, Costa, Petrus martyr, & plures alii, & Orientalium Pet. Maffeus, Damianus Goes, Barros, & alii excellentes auctores, & Christianam diligentiam extollit Lauren. Surius *in comment. ab anno* 1500. & [b] alii. Quo igitur pacto Ecclesia Catholica & Euangelica gratias agere & remuneratione vicissitudineque par pari referre potest Regibus Hispaniæ, ad Ecclesiam innumeras & amplissimas nationes & gentes adducentibus, vt sedi apostolicæ obediant, & toto studio & firmo pectore inseruiant, ita vt ex prima nauigatione Columbus 47. Insulas explorauerit, Fortunatæ enim Insulæ, Mexicanum regnum, Noua Hispania, Regnum Peru, Philippinum, Abasinum, Æthiopicum, Brasilium, Beangalum, Calecutum, Cambaium, Goanum, Iaponium, & alia q̃ proferri non possunt, ita vt neque annus sufficeret ad iter peragendum, si adiri deberent omnes regiones & regna, quæ obtemperant Ponti-
63 *Hispania genitrix Imperatorum olim, & hodie regnorum.* fici Romano, & quæ incolebant regna barbari prorsus nudi, humanas carnes vescentes, Idolis sacrificantes, hodie placide fidem Catholicam profitentur & colunt, cum plures Europæ nationes repudient, itaque hæc postulant, vt Hispaniæ olim fœcundæ genitrici Imperatorum, hodie regnorum & nationum ad fidem venientium

[b] *P. Iouius li. 12. hist. Zurita lib. 1. in hist. Cathol. Regum, c. 13. & 19. Vargas de Episcop. iurisdict. confir. 10. Anast. Germonius de sacr. immun. li. 3. c. 13 nu. 30. Eugub. Bozzius aduersus Machiauellum, in tract. Imperia pendere à virtutibus, c. 13. in fin. & c. 14. & de Ital. statu, lib. 3. c. 5. & de sig. Ecclesiæ, li. 17. sig. 77. c. 4. Nat. Comes in hist. sui tẽp. li. 1. fol. 8. & li. 21. an. 1570 fol. 445.*

debitus locus à sede apostolica tribuatur.

Explicatis quibusdam expugnationibus Paganorum, Turcarumque pugnis, alio sequenti capite narrandis relinquendo, de Iudæis & hæreticis expulsis à regno Hispaniarum agendum erit, nam quamuis inuidi Galli Hispanos studiosos in Iudæos appellent, vt Iacobus de Bonaudi *in panegyr. ad Reges Franciæ, in vers. Hispani siue Iberi*, tamen arguere eum ex fide historiarum mendacii facile possumus, nam tempore, quo Gallia Iudæos in perfidia sua sustinebat, Sisebutus, qui religiosissimus dicitur *in cap. maiores, de baptis. & c. de Iudæis. 45. dist.* & à B. Gregorio *lib. 7. epist. 126.* ex finibus Hispaniæ Iudæos in secta perseuerantes & Christum non agnoscentes eiecit, qui in Galliam effugerunt, & iuncti veteribus suæ sectæ incolis ingentem numerum cumularunt, donec Dagobertus Rex Franciæ cernens, quod primus Rex Sisebutus hanc palmam tulit, vt Iudæi vel anima sanarentur, vel procul eiicerentur, turpe iudicauit, vt in regno suo eiecti ab alio diutius detinerentur, & diem præstituit, intra quem decederent à regno, vt P. Æmilius Gallus *in Dagoberto Rege* narrat, & ex eo Vaseus *anno 616.* Isidorus *in historia Visigoth. in Sisebuto*, & alii Hispani[c] auctores, ex quibus Didacus Valera asserit *in Sisebuto* 90000. Iudæos baptisma suscepisse ex animo sponteque, cum enim Sisebutus vellet vi trahere eos ad baptismum suscipiendũ, statutum est Concilio Toletano IV. *can. 57 & 59.* quod non compellerentur fidem profiteri, nisi qui semel sponte eam suscepissent, sed liberi ad fidem traherentur, vt refertur *in decreto c. de Iudæis. 45. dist.* & notat Alphonsus Areualo *in Palentina histor. cap. 24. de Sisebuto Rege*, & habetur *lege Visigothorum libr. 12. tit. 3. de Iud. l. 3.* Mariana aduertit *de reb. Hisp. libr. 6. cap. 3.* Cumque ea occasione conuersionis aliqui manerent in Hispania, Rex Cintila prorsus regno eiecit, vt constat ex Concilio Toletano VI. *cap. 3.* Mariana *libr 6. c. 6.* sed quia Egica inclementiori lege vsus eos in regno seruitute oppres-

64 De Iudæis & hæreticis ab Hispanis reductis ad fidem & expulsis.

65 Sisebutus Iudæos expellit ab Hispania, qui in Galliam fugerunt.

66 Ad c. de Iudæis, 45. dist.

67 Cintila eiecit Iudæos Hispania.

[c] *Roderic. lib. 2. c. 17. hist. Morales lib. 12. c. 4. General. hist. 1. p. c. 44. Valera c. 24. 2. p. 10. Magnus libr. 16. c. 14. hist. Goth.*

pressos, rebusque omnibus exutos permanere passus est, & ex Concilio Toletano XVII. *cap. 8. & leg. b. Gothicis lib. 12. tit. 3. leg. Visigoth.* multa statuta essent in eos, quia herba noxia altius radices agit, vere ac integre Catholici Reges Ferdinandus & Elysabeth omnino ab hac colluuie Hispaniam purgarunt, vt hodie sunt expulsi, & lege regni sancitum extat, *l. 2. & 3. tit. 2. lib. 8. recop.* quod factum est anno 1492. quo religiosissimi Reges non curantes de tributis, quæ summa persoluebant, nec consilium admittentes eorum, qui muneribus excæcati aduersabantur, potius puritatem fidei & religionis in Hispania absque labe aliqua eligentes, quam auaritiam cum copia auri, & argenti, & tributorum omnino exterminarunt, idemque statuerunt Mauris, vt vel conuerterentur, vel exirent à regno, lege statuta ad eam rem, *l. 4. tit. 2. lib. 8. recop.* ne in regno adeo Catholico alia religio, quam vna fides, & vnum baptisma haberetur, nec ab incolis, nec ab aliis, vt aduertit Zurita *libr. 1. in histor. Regum Cathol. c. 6.* Itaque laudandi sunt Reges, qui ad fidem redegerunt sponte ex Iudæis & Mauris, pertinaces vero exterminarunt ex finibus regni, ne fece & sentina eorum aliqua macula adhæreret Christianis, quod vitandum esse iure cauetur, *c. omnes, c. nullus, cum aliis. 28. quæst. 1.* qui Catholicus fidei zelus adeo in filia Catholicorum Regum dicta Elysabeth infixus corde & animo fuit, quod cũ de nuptiis eius cũ Emanuele Rege Lusitaniæ ageretur, noluit à regno Castellæ discedere, neque coniugalem cohabitationem facere, donec à Regno Lusitano hæretici & Iudæi, qui aufugerant ex regnis Castellæ, eiicerentur, & alii qui ibidem habitarẽt, quod liberalissime religiosus & pius Rex perfecit omnino, ex Zurita *lib. 3. hist. Regum Cathol. cap. 6.* Et non solum ab Hispania, sed ex terminis regni Neapolitani Rex Catholicus Ferdinandus eos abiecit, ex eodem Zurita *lib. 9. c. 26.* Quod & Galliæ à Philippo Augusto factum fuisse eorum bonis fisco regio adiectis Pap. Mausonius *in eodem Philippo* auctor est.

68 *Reges Catholici Iudaos eiiciunt. Ad l. 2. & 3. tit. 2. li. 8. recop.*

Ad l. 4. tit. 2. lib. 8. recop.

c. omnes, c. nullus. 28. q. 1.

69 *Zelus fidei in Elysabeth vxore R. Emanuelis Lusitani in expellendis Iudæis & infidelib.*

70 *A Gallia Philippus Augustus exterminauit Iudaos.*

Circa hæreticos autem expellendos à regno nulla natio cum Hispanis comparari potest, quippe cum nulla Hispaniæ *attestatione historiarum*, nulla *poetarum salibus* fidei defectio, postquam eam susceperunt, aut nota inuri, minusque obiici potest; regio enim Hispana, vt B. Hieronymus *c.17. in Esaiam* inquit, monstra hæreticorum non generauit, & vnũ partum Prisciliani vt abortiuum & impium pia mater procul à se abdicauit, pariterq; ablegauit, qui licet hæresi infectus fuit, tamen hæresiarcha & magister errorum non extitit, cum antiquam sectam sit secutus, non nouæ inuentor. Marcus n. veniens ex Ægypto, vt Epiphanius *hæres.26.* auctor est, Galliam transiens aliquos ibi seducit, tandem ad Hispaniam peruenit, vbi Priscilianum falsis doctrinis decepit, & ad sectam Gnosticorum damnatam adduxit, & ita ab eo Marco veneno illo infectus fuit, ex B. Hieronymo *c. 44. in Esaiam*, quem vt hæreticum Hispania non tulit, sed à se procul abiecit, & ad eius errores expellendos congregata fuit Synodus Cæsaraugustana, cuius faciunt mentionem Seuerus Sulpitius *lib. 2. sacra histor.* Varonius. 4. *tom. annal. anno 381. fol. 455.* & Garsia Loaisa Toletanus præsul *in notis ad Concil. Toletanum I.* Arriana autem hæresis alibi nata, alibi oppugnata, in Hispaniam à Gothis inducta ibidem vno die penitus extincta est Recharedi seculo, Vandalis antea eiectis. Vigilantius autem, quem Varonius *5. tom. anno 406. fol.* 246. Hispanum Callagurritanum facit, ex Genandio *cap.35. de scriptor. Ecclesi.* constat fuisse Gallum, & saltim ex omnibus auctoribus certum est, quod licet Hispanus natione esset, non in Hispania, sed in Gallia errore hæresum infectus fuit, vt *c.9.* diximus; Hispania etenim in hoc inprimis floret, vt quemadmodum Psyllis populis hoc natura ratione quadam occulta dedit, vt non solum in ipsis venenum non hæreat, verum id etiam suctu ab aliis eximant: ita in fidei puritate Hispanorum non solum zelus religionis in Hispania viget, sed extra eam ipsa est gladius dissecans in aliis regionibus hæreses, & eius respiratione & afflatu hæresum venena tol-

71. Hispania excellit in hereticis exterminandis.

72. Hereticos non generauit Hispania, nec ex ea Heresiarcha aliquis prodiit.

73. Priscilianus non heresiarcha Hispania eiectus in aliis regnis deceptus fuit.

74. Arriana heresis alibi nata Hispania extincta est.

75. Vigilatius Gallus extitit, & in Gallia errores accepit.

76. Vt Psylli eximunt venenum suctu, ita Hispani hereses exterminant.

na tolluntur, vt testes sunt Gallia, Flandria, Germania, Anglia, in quibus Hispani concionatores & religionem profitentes tot gẽtes deprauatas ad rectam viam ducunt; & Re-
77 ges Inuictissimi & Maximi Carolus V. Philippus II. & III. nec sumptui nec labori vnquam parcentes, nec sanguini tot Hispanorum, hoc vnum curantes, in hoc vno innumeras opes, copiasque auri & argenti expendunt ex Indiis allatas, vt hæreses in aliis regnis extirpentur, quandoque fauendo Gallis Catholicis, quandoque alios expugnando, vt omnes obediant Ecclesiæ Romanæ, hoc student, vt Angli collegia habeant in Hispania, ex quibus proficiscantur ad suadẽdos patrios ciues Anglos, vt seducti ab errore resipiscant & veritatem agnoscant. In hoc studio antea nauarunt Hi-

Carolus V. Philippus II. & III. multum expendunt in hæresib. expugnandis.

78 spani operam, vt B. Isidorus Hispalensis præsul testis est in Concilio Hispalensi II. *act.* 12. nam dum quidam Episcopus natione Syrus ex hæresi Acephalorum duarum in Christo naturarum proprietatem negaret, & Deitatem passibilem assereret, pertinaxq; in errore fuisset, à B. Isidoro & patribus Concilii testimoniis sacræ scripturæ & sanctorum patrum sententiis conuictus hæresim propriam abdicauit illi, qui ex Syria profectus erat, ad subuertendos Hispanorum animos, vt *in Conciliis* Garsiæ Loaisæ habetur *in Hispalensi II.* Itemque Teudium & Pelagium hæreticos ex Gal-

Isidorus hæreticos reducit.

79 lia Gothica in Hispaniam venientes, & inuiolatam Beatissimæ Sempervirginis Mariæ virginitatẽ sacrilego ore polluere conantes, insanum ac blasphemum Heluidii dogma restaurare volentes, Antistes Toletanus B. Ildephonsus & facundiæ gratia, & scripturæ sacræ testimoniis ita refutauit, vt confusionis & verecundiæ plenos exules Hispania cedere coegerit, quod obsequium adeo gratum extitit Sacratissimæ Virgini matri, vt in festo Annuntiationis sanctorum agminibus & virginum stipata fulgore eximio ipsi apparuerit cum ad matutinas horas nocte cum clero se conferret, librum, quem de virginitate perpetua ipsius matris Mariæ ediderat, in manu gerens, tuncque cœlestem ami-

B. Ildephõsus expugnator Teudii & Pelagii veste sacra à B. Maria virgine induitur.

ctum vestemque sacram manu Angelorum elaboratam, & contextam, qua ad peragendam rem sacram solemnioribus diebus vteretur, manibus suis Sacratissima Virgo capiti inseruit in pignus & obsidem gratitudinis, quod eius virginitatem tueretur, quæ vestis sacra hodie seruatur in Ecclesia Ouetensi, & lapis quo stetit Virgo Sacratissima, & pedes 80
tunc fixit, in augusto templo Toletano veneratur: indeq; *Festum Expectationis partus Virginis in Hispania colitur.* festum, quod dicitur *Expectatio partus* in Hispania colitur octo diebus ante Natiuitatem Domini in honorem Virginitatis B. Mariæ, eodemq; anno, seu vt alii malunt proximo, 9. Decemb. quæ Virgini Leocadiæ memoria sacra est,
Rege Recesuintho adstante, & D. Ildephonso sacra operāte, lapis, quo sepulchrum Virginis Leocadiæ tegebatur, & 81
quē vix triginta validissimi homines loco mouere possent, *B. Leocadia exit è sepulchro.* sponte sublatus est, tumuloq; egressa Leocadia manum Ildephonsi tangit, proferens hæc verba: *Ildephonse, per te viuit Domina mea*; tuncq; gladio è vagina Regis detracto veli partem, quo virginis caput tegebatur, priusquam se recepit in sepulchrum, abscidit, quæ hodie cum gladio in sacro ærario Toletano conseruatur & visitur, vt hæc omnia fide digni auctores narrāt, & habetur *in officiis Toletanis* à Gregorio XIII. *approbatis*, & Hispani [d] veteres scriptores & recētes, aliiq; exteri scribunt, & refertur *apud Concilia* Loaisæ *in decreto Gundemari fol. 277. & in notis ad Concil. Toletanum X. c. 1.*

[d] Roder. Tolet. li. 2. c. 22. Lucas Tud. 3. par. æra 686. Valera 3. p. c. 31. Gener. hist. li. 2. c. 50. Mariana li. 6. c. 10 Vaseus in chr. an. 655. Morales li. 12. c. 39. Garibai li. 8. c. 38. Monarch. li. 2. c. 39. Io. Magnus li. 16. c. 21.

Item in hæreticos Gallos Albigenses, cuius hæresis au- 82
ctorem Petrum Brusium Gallum tempore Ludouici VII. *Albigenses heretici ab Hispanis expugnati.* cōstituunt omnes, qui nefariè & impiè docebat tēpla dirui, cruces deiici oportere, nuptias negabat, communes vxores fieri asserebat, in eucharistia verum corpus Domini nostri Iesu Christi non esse affirmabat, aliaque scelestissima dogmata & sacrilegia disseminabat, qui licet igne crematus sit in Ægidii populo Volcarum, Henricus ex monacho eius vestigia secutus est, & plures peruertit, ita vt quamuis D. Bernhardus concionibus hortaretur Tolosanos, ad depellendos errores, epistolis scriptis, indies malum illud ita serpit,

83 pit, vt Tolosa, Albiga, Carcasso, Biteræ, Agatha, Castrum Vaurum, ac singula fere oppida viciq; Volcarum in sectam transiere, quæ flamma ex parua scintilla nata cum ita arderet, B. Dominicus decus & gloria Hispaniæ, familiæ prædicatorum institutor primus ad hæreses profligandas & conuincendas ab eo fundatæ, & Didacus Episcopus Oximensis ab Innocentio III. Pontifice missus prædicationibus, exhortationibus, & miraculis hæreticos conuincebant, vt P. Æmilius *in Philippo II. Augusto Rege 4* ait: *Dominici in tollenda Albiorum hæresi virtus enituit*: Ioan. Tilius *in chron. anno 1207.* & Genebrardus *anno 1216.* referens verba Platinæ *in Innocentio III. Eius temporibus orta hæresis in Tolosæ partibus, quam D. Dominicus mira celeritate compescuit*; quod & alii [e] recensent. Et cum non posset hæc hæresis extingui, cuius originẽ & fautores refert P. Mausonius *lib. 3. annal. in Philippo Augusto*, tandem hæc hæresis Blanchæ Hispanæ Reginæ Franciæ filiæ Regis Castellæ Ferdinandi cognomento Sancti diligentia omnino extincta est, anno 2. D. Ludouici filii eius, qui tunc puer erat, & momento concidit secta, quæ nullis armis extingui potuit; vt ex verbis Mausonii *lib. 3. annal. in D. Ludouico* constat: *Hoc Raimundi edicto, & Episcoporum vigilantia Albigensium secta breui extincta est, qua in re Blancha, qua in regni procuratione erat, multum laborauit, vt videantur Albigenses vnius fœminæ auspiciis victi ad officium rediisse*. Itaque intra fines Galliæ Hispani, D. Dominicus, Didacus Episcopus Oximensis, quem Dominicum eius Ecclesiæ canonicum secum duxisse ferunt, & Regina Blancha hæreses adeo excitatas & pullulantes extinxerunt, quod & nunc Reges religiosissimi Hispaniarum omni studio conantur.

B. Dominicus Hispanus Albigenses expugnat doctrina, & Didacus Hispanus.

84 *Blancha Hispana Regina Galliæ extinguit omnino hæresim Albigensium.*

[e] *Zurita 1. p. anna. Arag. li. 2. c. 62. Maria. li. 12. c. 2. Miedes in vita Iacobi Aragoniæ, li. 1. c. 15. S. Ant. 3. par. tit 19. c. 1. §. 3. Polyd. Virg. de Regib. Angliæ lib. 16. Monarch. lib. 21. c. 18. & 24*

85 Item anno 1415 in Concilio Constantiensi *Ioannem Hus* & 2000. hæreticos cum eo, qui Bohemiam fere omnem peruertebant, Magister Didacus Hispanus ex regnis Castellæ ita conuictos reddidit, vt abiurarent errores, qui ita nefarii erant & impii, vt omnem religionem Catholicam euertere conarentur.

Didacus Hispanus in Concilio Constantiensi Ioannem Hus reduxit cum aliis multis

Item

Item & S. Vincentius Ferrerius Valentinus Hispanus ordinis prædicatorum vna cum D. Bernhardo Franciscano Senēsi Husillos hæreticos furētes, & alios concionibus extinxerunt, & plures Iudæos ad fidem reduxerunt, vt Bozzius Eugubinus auctor est *c. 15 fol. 167 in tract. Imperia pendere à virtutibus, aduersus Machiauel.* hos, ac B. Antonium à Padua Lusitanum, & huius generis sexcentos possem proferre, qui ex Hispania profecti aliarum regionum hæreticos sanctitate, religione, miraculis, & omni genere virtutum cōpescuere, hodieq; in Germania, Gallia, Flandria, Anglia, & aliis regionibus ex religione sanctissima mendicantes, & societatis nominis Iesu nihil aliud student viri religiosissimi Hispani, offerētes pro Christi fide tuenda caput & fortunas libentissime: Cumq; Hispana regio in hac re omnes superet, teste Varonio *7. tom. annal. anno 563. fol. 486.* vt diximus *c. 13. ad fin.* quod non solum hæresim non sustinet, sed nec suspicionem eius, ita ab omni macula abstinere curat, vt cum populus facilis sit ad mutandam in bonum vel malum sententiam, & opinione ducatur, antequam rem serio perpēdere possit, occurrere initio omni hęresi duxit satius, antequam serpat incēdium, quam post natum extinguere, quod eleganter Seneca *epist. 123.* aduertit inquiens: *Genus hominum videbatur, qui verba gestarent, quidam qui vitia gestant, horum sermo multum nocet, nam etiamsi non statim officit, semina in animo relinquit, sequiturque nos etiam, cum ab eo discesserimus, resurrecturum postea malum, quemadmodum qui audierunt symphoniam, ferunt secum in auribus modulationem, ac dulcedinem cantus, quæ cogitationes impedit, nec ad seria patitur intendi.* His igitur & aliis vehementissimis rationibus adducti Reges Catholici, quāuis in Hispania vt in Italia quæsitores essent fidei, aduersus hæreticam prauitatem cognitores, vt patet *in titulis de hæret. in decretal. & Sexto,* tamen exactius & accuratius tribunal fidei erectum est in Hispania, cui etiam Reges subessent, anno *1483.* ordine à sede apostolica illis concesso cognitorib. de fidei rebus, vt narrat Zurita *lib. 20. c. 49. in hist. Regum Cathol.*

86 *S. Vincentius Ferrer Hispanus hæreticos Husillos expugnauit.*

87 *Hispania non solum abstinet ab hæresi, sed à suspicione eius.*

88 *Tribunal Inquisitionis in Hispania accuratius est, & murus ahenenus aduersus hæreses.*

thol. seu anno 1478. ex Garibai *lib. 18. histor. compend. cap. 12. &* 17. cuius institutionem commendat Eugubinus Bozzius *aduersus Machiauel. de Italiæ statu lib. 2. c. 5. & de signis Eccles. lib. 17. Sign. de admiranda progress. sacræ potest.* Genebrardus *lib. 4. anno* 1492. quo officio sacro quæsitorum fidei vinea Domini in Hispania ab omnibus vepribus, spinis, & zizaniis culta in religione & fide manet, cum omnia regna periclitentur, alia abundent erroribus, negent Ecclesiæ obedientiam, quam integram omnis Hispania, & regna Indiarum adiacentia, & Sicilia sedi apostolicæ tribuunt, quia in eis hoc diuinum officium floret, nam eius tribunalis religione, & integritate, vigilantiaque nemo quisquam hiscere

89 *Commendatur tribunal sacrum Inquisitionis.* contra Sacrosancta Ecclesiæ statuta quicquam audet: alibi forsan impie facere non licebit, in Hispania nec eloqui quidem nisi pie conceditur: alibi errores forte iam nati extirpantur, in Hispania ipsa etiam errorum seminaria antequam pullulent, opprimuntur: alibi opinionibus prauis

90 *Laus Ferdinandi Valdesii Inquisitoris generalis Hispaniarum Hispalensis præsulis.* imbuti existentes in Hispania ex animo resipuerunt, in qua re excellit zelus ingens & ardens Ferdinandi Valdesii Hispalensis præsulis in omnibus regnis Caroli V. generalis quæsitoris, qui instructiones & leges adeo vtiles & prudentes instituit, vt absque vlla mutatione in viridi obseruantia sint, ex cuius industria & religione flammæ hæresum, quas ex Anglia, & aliis regnis quidam adduxerunt, omnino extinctæ sunt, vt narrat Natalis Comes *lib. 10. hist. sui temporis fol. 229. & lib. 13. fol. 265. & lib. 12. fol. 260.*

91 *Caroli V. erga sacrũ officium Inquisitionis studium* Nec reticeri possunt res gestæ à Carolo V. Maximo, vt hæreses quæ pullulabant in Germania & regionibus aliis, extirparentur, cuius diligentia integris voluminibus Pauli Iouii, Petri Mexiæ, Alphonsi Vlloæ, & Ludouici Auilæ commendatur, quod plures conuentiones ad Lutheri sectam euertendam congregauerit, omnes ditiones hæreticorum principum debellauerit, tota Germania fœliciter domita, quod nulli vnquam Cæsari Romanorum obtigit, nam anno 1547. exercitum supra 60000. protestantium pro-

fligauit,& ita à Paulo III. Pontifice Maximo in diplomate, quod Halæ accepit, Maximi & Fortissimi cognomine ornatur, cum Carolus Rex Francorum solum Magnus dictus sit, ex Natali Comite *lib. 3. histor. sui temporis, fol. 55.* Olim enim Carolus Magnus multis bellicis rebus clarissimus triginta annis Saxones ægre domare potuit, noster Carolus Maximus an. *1546.* intra tres fere menses Saxoniam omnem sibi parere coegit, & intra quindecim menses Germaniam tãta celeritate, & sine cęde, rapinis, incẽdiis, furtis, stupris, raptib. incestis, vt illud Iulii Cæsaris de Carolo V. trib. verbis dici possit: *Venit, Vidit, Vicit*; q̃ obsequia, & alia in Ecclesiam scribunt Laur. Surius *in comment. ab anno* 1500. qui videndus erit, Comes Natalis *histor. sui temporis libr. 1. 2. & 3. cum aliis,* Mich. Burchingerus *in histor. Eccles. in Clemente VII.* Hadrianus Barlandus *anno* 1546. Sleidanus *lib. 19. histor.* Genebrardus *lib. 4. anno 1547.* 92 *Cognomen Maximi à Paulo III. Pontifice Carolo V. tributum.*

Nec silentio æquum est præterire, quam diligens in eradicandis hæresibus Catholicus Rex Philippus II. Caroli V. filius exititerit, quã seuerus in hæreticos, quanta & quali animaduersione in eos vsus fuerit, quãtũ auxilii Inquisitorib. præstiterit, nam adstante in sacri officii quæsitorum solẽni actu Pinthiæ celebrato, cuius mẽtionem facit Natalis Comes, iuramentum à Rege Maximo recepit Fernandus Valdesius quæsitor generalis in illo publico theatro, quo sententiæ damnatorum legebantur, se auxilium præstiturum contra hæreticos & fautores eorum, & defensurum sacrum tribunal Inquisitionis, quod religiose præstitit & vbique & semper operatus est, quam operam & opem hodie Philippus III. eius filius auo & patre dignus, & maiori imperio præstat, vt Ecclesiæ defensor acerrimus, & Catholicus, ac religiosissimus Princeps. 93 *Laus in hæresibus depellendis Philippi II. & filii eius Philippi III.*

CAPVT XX.

QVO AGITVR DE SECVNDO GENERE obsequiorum circa defensionem & patrocinium Sedis Apostolicæ.

1 Secundum genus obsequiorum circa patrocinium Ecclesiæ Rom.

VM sit actum de primo genere obsequiorum circa hæreticos & infideles expellendos & reducendos ad fidem, reliquum est, vt deueniamus ad secundum genus circa patrocinium & auxilium sedi apostolicæ præstandum, vt salua, integra & incolumis maneat eius libertas & auctoritas, sartaq; tecta omnia sua iura conseruentur, in quo genere Galli pcipuum ius & robur huius contētionis constituunt, idq; allegauit Franciscus I. Rex Galliarū *in epistola* à S. Germano *oppido missa Cardinalium collegio* obsequia Pipini, Caroli Magni, & aliorum regum Franciæ memoria repetendo, & plura scribunt auctores [a] Franci, aram & asylum Pontificū Galliam appellātes, & initium sumitur à Carolo Martello, à quo Gregorius III. Pontifex auxilium postulauit aduersus Luintprandum Regem Longobardorū, qui bona, ditiones, & oppida Ecclesiæ Romanæ vi armata abstulerat, quod Carolus Martellus illico curauit efficere, & fœdere amicitiæ ac vinculo, quod cum Luintprando gerebat, ab eo obtinuit, vt restitueret Ecclesiæ, quæ eripuerat quatuor oppidis retentis sibi, vt Platina *in Gregorio III.* testatur & Sigonius *de Regno Italia lib. 3. anno 739.*

2 Caroli Martelli obsequia.

3 Pipini obsequia.

Pipinus filius eius meliori fato Aistulphum Regē Longobardorum cōpulit restituere Ecclesiæ Romanæ & Stephano II. Papæ ad eum venienti Exarchatum Rauennæ, Pentapolis, & alia oppida, bellaq; gessit cum Gaifiro, siue Vafiro duce Aquitaniæ, qui bona & res Ecclesiæ vsurpabat, vt Platina *in Stephano II.* narrat, & alii [b] auctores.

a Rebuff. in concord. rubr. de approb. cōuent. per Lateranense Cōcil. verb. bene meritis. Guil. Benedict. n. 14. verb. & vxorem nomine Adelasiam decis. 2. in c. Raynuntius gl. in pragma. sanct. in princ. Grasalius regal. Franc. Iur. 5. lib. 1. Io. Ferrault Iur. 2. de iuribus Reg. Franc.

b S. Anton. 2. p. tit. 14. c. 1. §. 3. Blondus li. 10. dec. 1. & li. 1. dec. 2. Æmilius, Gaguinus, Mausonius & alii in Pipino. Sig. li. 3. de reg. Ital. an. 753. & 754 Reginon li. 2. in Pipino Sigibertus in chron. an. 752 Genebrar. an. 752. Ado in chron. ætate 6.

Post hæc Caroli Magni filii eius grata & plurima circa 4
Ecclesiam officia numerantur, qui Adriano I. Pontifici fa-
uens Desiderium Regem Longobardorum sæpe supera-
uit, & bona ditionesque Ecclesiæ restituit ab illo vsurpa-
tas, Leonemque venientem ad se in sede collocauit ab il- 5
lo erecta, vt habetur *in decreto Gratiani, c. volumus. 11. quæst. 1. c. Adrianus, dist. 63.* Sigibertus *ab anno 774 & 799.* & alii [c] auctores.

Obsequia Caroli Magni.

c. volumus 11. q. 1. c. Adrianus 2. dist. 63.

[c] *Reginon in chron. lib. 2. in Carolo Magno Æmilius, Annonius, Mausonius, Gaguinus & alii in eo. Sigonius li. 3. de reg. Ital. an. 786. & 799. Genebrar. an. 772. Blond. li. 2. dec. 1. Ado ætate 6.*

Item & Ludouicus Pius Caroli Magni filius, & Caro- 6
lus Caluus Reges Franciæ aduersus Sarracenos & comites Tusculanos auxilium Ioanni VIII. Pontifici præstiterunt, ex P. Æmilio, Gaguino *in Ludouico Pio & Carolo Martello*, Sigonio *de regno Italiæ anno 877* Gelasius II. Gallias adiit opem
postulans à Ludouico Rege patre D. Ludouici Regis ad- 7
uersus Henricum Imp. ex Platina *in Gelasio II.* & Sigonio *lib. 10. de regno Italiæ, anno 1118.* Innocentius II. & Eugenius III. ex Platina *in eis* Gallias à Romanis expulsi adierunt, & septem Pontifices restituisse Reges Galliæ, ex Palatio Rubios *de obtent. Regni Nauarræ, 4. p. § 1.* asserit Nauarrus *de oration. concl. 10. num. 90.* & ab anno 1306. Pontifice existente 8
Clemente V. vsque ad Gregorium XI. anno 1376. sedes apostolica in Gallia Auenione sedem habuit, & domicilium ibi Pontifices constituerunt, vt notum est, & Æmilius *lib. 5. hist.* perpendit. Quæ obsequia magno pretio habenda fatemur, sed quia lucri spe & Italiam possidendi caussa gesta sunt, mercedem suam receperunt, vt dicitur in sacro euangelio, & non eodem præmio ac corona afficiendi sunt, sicut illi, qui solum fidei zelo liberali præstiterũt, 9
& vt id demonstremus, indicandum erit, ampliora & opulentiora beneficia à sede apostolica accepisse reges Galliæ, quam contulisse officia, & vt incipiamus à Caro o Martello, qui licet Stephanum II. adeuntem Gallias iuuauerit, tamen omnia hæc deleuit, cum plura impia & nefaria in Ecclesiam gesserit, nam Frodoardus antiquitate & veritate historiæ celebris auctor *in vitis Rhemensium Pontificum* de Caro-

Ludouici Pii, & Caroli Martelli obsequia.

Gelasius II. Gallias adiit opem postulans à Ludouico.

Pontifices qui Gallias adierunt, & ibi domicilium constituerunt.

Maiora beneficia acceperunt Reges Galliæ à sede apostolica quam contulerunt.

10 *Carolus Martellus in Ecclesiam impius.* Carolo Martello inquit, agés de Rigoberto Episcopo Rhemensi, quod cum aduersus Chilpericum Regẽ Carolo properanti portas aperire noluisset, Episcopatu eum depulit, Milonemq; successorem dedit, & ait: *Hic Carolus ex ancillæ stupro natus, vt in annalibus Regum de eo legitur, cæteris qui ante se fuerunt audacior, non solum Rhemensem, sed alios etiam Episcopatus regni Francorum laicis hominibus & comitibus dedit, ita vt Episcopis nihil potestatis in rebus Ecclesiæ permitteret.* Quod & recitat P. Mausonius *lib. 1. circa fin. in Dagoberto, Chilperico & Theodorico Regibus*, & P. Gregorius *lib. 13. de Repub. cap. 17. num.* 15. aduertit, quod primus inter Reges Franciæ res Ecclesiarum ab Ecclesiis separauit, ac diuisit militibus, & eius iniquo exemplo laici homines solebant Episcopalia diuidere iura & monasteriorum reditus, relinquentes Episcopis & Abbatibus solum necessaria, & canonicis, & monachis, quod postea emendatum fuit Concilio habito Aquis, de quo habe-

11 *Ad c. quia iuxta 16. q. 1.* tur *c. quia iuxta sanctorum, 16 quæst.* 1. descripto *ex libr. 1. capitul. Caroli Magni, cap 83.* ea occasione, quia *in vita S. Eucherii Aurelianensis Episcopi, & S. Rhigoberti Rhemensis Archiepiscopi* legi-

12 *De morte Caroli Martelli.* tur, quod post mortem Caroli Martelli per Angelum reuelatum fuit, eum in inferno inferiori torqueri, ob illam diuisionem Ecclesiarum, quod conspicitur, nam aperto eius sepulchro corpus nõ fuit repertum, sed loco eius Draco exiit, inuento interius sepulchro denigrato, quod etiam propter decimas vsurpatas Ecclesiarum narrant Gaguinus *in Carolo Martello*, & alii [d] scriptores, quod etiam Æmilius *libr. 2. de Regib. Franc. in Chilperico III. Rege 21.* recitat his verbis: *Quod in conditorio Martelli serpens inuentus est, siue quod ex hominis spina id animantis genus enascatur, sed diuinæ iræ testimoniam eo certius fuit.* Et id significat Ado *ætate 6. ab anno 726.* dum Episcopatus Viennensem & Lugdunẽsem pastore carere asserit eo tempore, quia bona laici occupauerant, itaq; licet Ecclesiæ semel opem tulerit, sæpe damnum deterius intulit spirituale, quod flagitiosius est quam temporale, cum Episcoporum dignitatem vilipendere, & res Ecclesiæ sacrilega manu v-

[d] *Rebuff de dec. q. 10. nu. 7. Guil. Benedict n. 14. ver. & vxorem, decis. 1. in c. Rainuntius. P. Gregor. Syntag. Iur. lib. 33. c. 16. nu. 18. & lib. 2. c. 15 n. 7.*

surpare curauerit; item & conabatur à sede apostolica impetrare, vt Pontifices regnum ei eiusque descendentibus tribuerent, auferendo à Clodouæi legitimis successoribus.

13 *Pipini præmium & lucrum.*

Pipini obsequia relata sunt, quæ extollit P. Æmilius *libr. 2. in Pipino*, sed quantum excellat præmium, quod ei collatum est a Zacharia Pontifice, satis patet, nam Chilpericus Rex vltimus ex posteritate Clodouæi deponitur à Pontifice, indignusque regnandi munere iudicatur, & coronatur inauguraturque à Pontifice ipso Pipinus ob auxilia Ecclesiæ præstita, & ita Rex Francorum fit tot ditionibus adiectis, absoluitque à iuramento Chilperico præstito subditos idem Pontifex, vt habetur *c. alius. 15. quæst. 6.* Ibo Carnotensis & Reginon *in chron. in Pipino*, Annonius *libr. 4. cap. 61.* Sigibertus *anno 750.* Ado *ætate 6. eo anno*, Genebrardus *lib. 3. anno 751.* Mausonius *libr. 2 in Pipino*, Blondus *lib. 10. dec. 1.*

14 *Ad c. alius 15. q. 6.*

15 *Præmium & lucrum Caroli Magni.*

Carolus autem Magnus quantum pro libertate sedis apostolicæ laborauerit, omnibus compertum est, cum Desiderium Regem Longobardorum depopulatorem patrimonii Apostolorum deiecerit ex finibus Italiæ, sed non tam pro aris & focis Ecclesiæ dimicasse certum est, quam quod sua interesset, nam cum filiam Desiderii Theodoram repudiasset Carolus, ea de caussa aduersus eum iratus Desiderius in clientelam & fidem suscepit Bertam vxorem Carolomani, qui frater erat Caroli Magni, vt ei concederet ablata, restitueretque duobus filiis partem magnam Galliarum, quam contendebant à Carolo Magno occupatam, cum esset patrimonium & hæreditas fratris Carolomani, conatusque est vt Pontifex Adrianus filios Reges consecraret aduersus patruum Carolum Magnum, quod cum consequi non posset, in Pontificem & eius bona impetum fecit, cui obuiam occurrit Carolus Magnus, cuius caussa & defensionis eius bellum mouebatur, & etiam vt ope Pontificis captiuos haberet consobrinos filios fratris Carolomani, vt Veronæ suscepit, quibus captiuis saluum & integrum

regnum

regnum obtinuit, vt P. Æmilius *lib.2. in Carolo Magno*, & Sigonius *lib.13. de regno Italiæ anno 772.* referunt, itaque dum bellum pro Pontifice gerit, de eius agebatur caussa, & pro se pugnabat. Præmium autem quod à Pontifice pro mutuo auxilio præstitum est, fuit adeo excelsum & amplum, vt nullus Regum nedum assequi sed ne cogitare potuerit,
16 nam primo concessit, vt ipse & successores eius Imperium Occidentale tenerent, & Reges Romanorum forent, sibique vincerent, quod è Longobardis ereptum fuit. Item quod eligerent Pontificem Romanum, & patricii Italiæ fierent, pluraque alia priuilegia concessit, de quibus *in c. Adrianus 2. c. in Synodo 63. dist. c. volumus. 11. quæst. 1.* Guil. Benedictus *verb. & vxorem 1. nu. 61.* & alii [e] auctores, quæ Ecclesiæ beneficia per longa tempora durarunt.

Ad c. Hadrianus 2. c. in synodo, 63. dist. c. volumus. 11. q. 1.

17 *Damnosa fuit Ecclesiæ Auenionensis commoratio.*

Illa autem commoratio Pontificum in Auenionensi vrbe non solum laudi tribuenda non est Regibus Galliæ, sed vitio, cum ea fuerit cum detrimento vniuersæ Reipublicæ Christianæ, vt plura oppida sedes apostolica amiserit, quam recuperauerit. Gil. Albornotius *ex eius historia*. Platina *in Clemente V.* & Mausonius auctor Gallus *de vitis Pontificũ in Clemente V.* asserit, id euenisse ob peccata populi, & captiuitatem Babylonicam Itali appellant, donec Gregorius XI. Romam venit, vt Volaterranus *libr. 22. geograph.* & Christ. Masseus *libr. 17.* affirmant, Genebrardus *in chron. libr. 4. anno 1305.* præter id quod Auenionensis vrbs fuit vẽdita à Ioanna Regina Neapolitana tricies mille Florentinis nummis, & eam emerunt Pontifices, ex Matth. Villanæo *libr. 1. annal.* Pap. Mausonio *libr. 4. annal. in Philippo VI.*

18 *Auenione fuit empta à Pontificibus.*

[e] *Bozzius de sign. Eccles. li. 19. sig. 8. c. 4. & de Italiæ statu lib. 3. cap. vlt. Einardus in vita Caroli Magni. Mausonius, Æmilius in eo, Platina in Adriano Pontifice. Sigibertus an. 800. Reginon & Ibo Carnot. in Carolo Magno. Genebrardus ab anno 700. Ado an. 799. Aimonius lib. 4.*

19 *Obsequia regum Hispaniæ.*

Sed vt ad Hispanorum Regum obsequia deueniamus erga sedem apostolicã collata, vt omittamus, quod omnia præstita à Pipino, Carolo Magno & filiis eius potius sibi tribuere poterunt Carolus V. Philippus I. II. & III. Reges Hispaniarum, cum ab ea stirpe rectiori linea, quam Reges

20 *Gesta à Carolo M. Pipino & aliis.*

Reges Francorum descendant, & etiam sibi sumere possunt, quod Otho aliiq; Germani Impp. in vtilitatem Ecclesiæ gesserint, sed cum solum de regnis Hispaniarum & ditionibus earum agendum sit, silentio præterire debemus officia erga Ecclesiam collata à magnanimis & heroicis familiis Austriacis, & quamuis cum Hispania adeo distet ab Italia Mediterraneo mari intermedio & Galliæ regno, ideo Pontifices, cum aliquid accidebat inopinatum, auxilio egẽtes Galliam finitimam adibant non Hispaniam, & quia tunc ardebat Hispania domesticis bellis cum Sarracenis eam occupantibus, vt eos sectamq; ipsorum euellerẽt radicitus, sed omni occasione ablata pii tutores ac vindices Reges Hispaniæ sedis Apostolicæ extiterunt, libertatisq; eius propugnatores strenuissimi, nulloq; proposito prẹmio semper spectarunt eorum studia, vt sarta tectaq; maneret auctoritas Ecclesiæ, nunquamq; solii Pontificalis à se iugum excutere curarunt, sed omni tempore & occasione filii obedientiæ fuerunt.

potius sibi tribuere possunt Reges Hispaniæ Austriaci, quam Galliæ.

21 *Quare Pōtifices potius adirent Galliam, quam Hispaniam.*

Petrus I. Aragoniæ Rex, vt Pet. Beuter *lib. 2. c. 9. anno 1095.* dum in Oscẽsis ciuitatis agris illam insignem victoriam cõsecutus esset, Reges Sarracenos superans, innumerasq; copias eorum trucidans, statim Deo & sedi Apostolicæ gratus munera obtulit victoriæ, & ad Vrbanum II. misit plures captiuos ex Sarracenis, vestesq; pretiosas mirificè contextas plures, equosq; frenatos ornatos variè, & palliatos, stratosq; sellis ditissimis, in qua pugna Rex Sanctius Ramirus ita auulsus est à suis, vt de eo nihil certum cognosci posset, vt auctor est Zurita *lib. 1. annal. cap. 32.* 22

Petri I. Regis Aragoniæ obsequia.

Rex Alfonsus XI. Castellæ, vt diximus *cap. superiori*, dum tot Mauros caperet & interficeret, splendidissima & opulentissima dona Pontifici Benedicto misit. 23

Rex Alphōsus XI. Castellæ.

Rex Ramirus I. Aragoniæ, ex Zurita *lib. 1. cap. 18.* Christianissimus à Gregorio VII. nuncupatus *in diplomate* merito fuit, quia Romanas preces in regnis suis introduxit, Gothicis repudiatis, & Concilio Iacensi omnia statuta, leges, 24

Rex Ramirus I. Aragonia.

cano-

canonesque Ecclesiæ recipi iussit & seruari in sua ditione
& regno, ipso præsente, vna cum filiis adeo studiosus Eccle-
siæ Romanæ extitit, vt ei tributum persolueret, quod reco-
gnoscens soluit filius eius Rex Sanctius Alexandro II. vt
idem Zurita *lib.1.cap.21.* notat, & Beuter *lib. 2. cap. 8.*

Petrus II. Aragoniæ Rex.

25 Petrus II. Aragoniæ Rex, vt obseruat Beuter *lib. 2. c. 20.*
Zurita *lib. 2. c. 50.* Miedes *lib. 1. c. 9 in historia Regis Iacobi* (dum
Pontifices Alexander II. Vrbanus II. & Gregorius VII.
concederent decimas & patronatus Ecclesiarum Sanctio
III. vt Beuter *libr. 2. c. 8.* aduertit,) cum Romam proficisce-
retur, vt coronam susciperet à Pontifice, vt dictum est a-
libi, aduersantibus incolis, regnum à se, & Regibus abdica-
uit priuilegium, & feudatarium se ac posteros Ecclesiæ red-
didit, & in recognitionem obtulit singulis annis persoluere

Moneta Iafecinæ quæ sint.

26 250. monetas Mazonodinas Iafecinas, quæ erant cuiusdam
generis nummorum, quas cudere iussit Iuceff Mahozemu-
tus M gnus Almãzor precii 7. solidorum Aragoniæ, & alio

Rex Aragoniæ antesignanus Ecclesiæ, & vexillum fert eius coram Pontifice, & bullæ diplomata filiis ex coloribus armorum Aragoniæ sumptis pẽdent.

27 nomine nuncupabantur *Mahozemuti aurei*, quamuis Beuter
4. solidorum Valentinorum pretii fuisse narret, & recogni-
tio erat 1000. solidos soluere, vel 50. libras monetæ aureæ,
cuius rei meminit Zurita *in Indic. & historiis Latinis Aragoniæ*,
& persolutum fuit feudum, donec Rex Iacobus Aragoniæ
omni obseruantia & humilitate debita abstulit, & Inno-
centius III. Pontifex ea de causa concessit, vt Reges Ara-
goniæ antesignani essent Ecclesiæ, & vexilla eius portarẽt
cum insigniis armorum regni Aragoniæ, & vt omnes bul-
læ & diplomata gratiæ, quæ expedirentur Romæ in Can-
cellaria apostolica, fila rubea & pallida, quæ sunt colores
scutorum Aragoniæ, pendentia haberent, vt hodie est in
vsu.

Rex Iacobus II. Aragoniæ.

Rex Iacobus Aragoniæ cognomento Debellator, ex
28. Zurita *lib. 2. c. 32.* Gregorio IX. Pontifici aduersus Federi-
cum Imp. opem tulit, cum diuersas legationes ad eam præ-
standam à Pontifice habuisset, ei offerente protectionem
status Ecclesiastici, & Mediolanum, Placentiam, Fauen-

tiam,& Longobardiæ prouinciam. Item quod tributum solui Imperatoribus solitum ei præstarent,quod Rex libenter annuit,pollicitus iter per se ipsum agere, & expeditionem parare, & cum non posset perficere, Valentiam obsessam habens, quam à Mauris recuperauit, ad tuendum Pontificem plures ex regnis suis misit milites.

30 *Rex Iacobus II. Almiraldus Ecclesiæ dictus Cāfolonerius. Bonifacius VIII. eum omnibus Regibus prætulit.*

Rex Iacobus II. Aragoniæ, ex Zurita *libr.5.c.17.* & aliis [*f*] auctoribus à Bonifacio VIII. Pontifice expeditionem ad sanctum sepulchrum recuperandum parāte creatus est sedis Apostolicæ Almiraldus & antesignanus dictus *Confalonerius Ecclesiæ*, & qui præesset exercitui, quod munus Imperatoribus demandari solebat, in eoque omnibus Regib. Christianis prælatus,adeoq; ingenti studio Ecclesiæ fautor & protector extitit, vt aduersus fratrem Germanum Federicum Regem Neapolitanum & Siciliæ cœperit vexillum Ecclesiæ, & Pontificis benedictionem, & bis per se ipsum bellum exitiosum & immane cum fratre gessit,eum,vt Ecclesiæ faueret,odio prosequens, naualemq; pugnam celebrem cum eo gessit anno 1298. 4. Iulii,ita vt licet sagitta in pede infixa esset, in dimicatione constans fuit viriliter pugnando,ne animus deficeret militibus,si nossent eum percussum fuisse,qui belli congressus cæde plurima memorabilis fuit, in quo duo Reges erant duces ambo fratres Germani milites eiusdem nationis inter se dimicantes, & vno sanguine, regno,& patria orti,vt auctores sunt Zurita *lib. 5. c.25.38.& 47.* & [*g*] alii.

31 *Idem aduersus fratrem Federicum Regem Neapo. & Sicil. pro Ecclesia pugnauit.*

32 *De Ferdinando IV. Rege Castellæ, & eodem Iacobo II. Rege Aragoniæ.*

Rex Ferdinandus IV. Castellæ,& Iacobus II. Aragoniæ aduersus Philippum Regem Galliæ prosequentem odio Bonifacium VIII. Pontificem tueri conati sunt, ita vt sedes apostolica non vexaretur, nec conciliabula aduersus sedē apostolicam & eius Pontificem fierent,& non solum in vita Pontificis ei auxilium præstiterunt, sed ea finita memoriam Bonifacii VIII. quam Galli damnare curabant,constanter Reges Hispaniæ in honorem sedis apostolicæ defenderunt tempore Clementis V. Pontificis, & tunc Aragoniæ

33 *Hispani certamen ineunt pro memoria Bonifacii VIII.*

[*f*] *Collenutius lib.5.c.6. in hist. Neapol. Ang. Constāzius ead. hist. lib.3. ad fin. Tarcag. anno 1296. in hist. vniuers.*

[*g*] *Collenutius in hist. Neapo. Constanzius in ead. lib.4. Mar. Siculus li.11. de Regib. Aragon. in Rege Iacobo II.*

goniæ milites Campaniam à Gallis abstulerunt pro vindicta Romani Pontificis, vt auctor est Zurita *libr.5. annal. cap. 60. & 87. Monarchia lib. 22. cap. 20. §. 4. in fine*, adeo quod in ire singulare certamen Hispani pro ea caussa non dubitauerint in Concilio Viennési habito à Clemente V. vt recitat Pap. Mausonius *lib. 3. in Philippo III.* his verbis: *Et duo equites Catalani Carrozius & Guillelmus cognomento Debolus ad singulare certamen prouocassent eum, si quis esset qui Bonifacium hæresis accusare vellet, ac ne Philippus alieno à Pontifice animo discederet, sanxere iniuriam Bonifacio illatam ipsi hæredibusque eius nunquam exprobratum iri.*

34 *Alphonsus V. Rex Aragoniæ & Neapolis.*

Plura obsequia erga Ecclesiam & sedem apostolicam collata ab Alfonso V. Rege Aragoniæ & I. Neapolitani regni in auxilium Eugenii IV. & Nicolai V. Pontificum narrãtur ab historicis eius ætatis, vt Platina *in Eugenio IV. & Nicolao V.* & aliis [h] auctoribus, sigillatim autem aliqua officia eius Regis, in quo omnis virtutum cumulus accessit, à Zurita *in V. libris vlt. annal. Aragon. 2. part.* narrantur, is enim *lib. 16. cap. 7.* memorat, quemadmodum cum Federicus Romam pergeret ad coronam Imperii suscipiendam, de eiusque amicitia non satis fideret Nicolaus V. Pontifex, solum Regi Alphonso arcana pectoris credidit, de eoque confidit, vt securum & saluum redderet, quod pollicitus est Rex, obtulitque, quod quamuis Imperator duxisset vxorem consobrinam, se aduersus eum pro Ecclesiæ dignitate & sedis apostolicæ auctoritate arma suscepturum, omniaque discrimina subiturum, copias, regna, ac facultates vniuersas in eam rem collaturum, quod facere intendebat, nec sumptui, nec vitæ parcẽs, vt filius Ecclesiæ & Rex Catholicus. Item ex eodem *lib. 16. ca. 19. 20. 31. & 33.* cum anno 1453. Mahumetus atrocissimus Christiani nominis hostis Constantinopolim victo Constantino cœpit, violatis templis, sacrisque profanatis, tunc Alphonsus V. quem vt ducem & Imperatorem suum Ecclesia totaque Italia respiciebat, & ad benemerendum de omni Republ.

[h] *Collenutius in hist. Neap. lib. 6. c. 9. cum aliis. Barth. Faccius de reb. gest. Alfonsi I. Neap. Regis lib. 8. Laur. Valla de reb. gest. eiusd. Reg. Sabell. lib. 3. & 4. dec. 3. Ludouicus Dominichi anno 1452. fol. 67. & 94.*

natum, ipse solus ex Regibus Nicolaum Pontificem hortatus est ad bellum aduersus Turcas, proferens se licet sexagenarium pro fide certare, pro religione effundere vires, pro sede apostolica tuenda vitam exponere paratum, curauitque vt omnes Italiæ ditiones pace conciliarentur & vnione ad expeditionem in Turcas obeundam, ad id suadendum elegantem, omniq; facundia & venustate plenam orationẽ habens, ad inflammandos animos, pollicitus se primum in agmine & discrimine dimicaturum, obiturumque, cum opus fuerit, quod re complere cœpit, & perficeret, nisi intestina bella Italiæ impedirent, *& libr. 15. c. 19. 20. 21. 32. 38. 40. & 43.* scribit quemadmodum agrum Picenum dictum *Marchia Ancone*, pleraq; Romanæ ditionis oppida, quæ occupata Franciscus Sfortia obtinebat, Ecclesiæ restitui coegit, non semel, sed bis, & iterum bello & armis, vt etiam Barth. Faccius eiusdem Regis familiaris *libr. 8.* commemorat, & Pand. Collenutius *libr. 6. c. 9.* Item *& dicto loco libr. 15.* Zurita *c. 43.* narrat, quemadmodum anno 1446. cum Pontifex Eugenius à Sfortianis & hostibus oppressus in statu eo esset, vt Romam occupatam pene haberent aduersarii, Pontifexque in manus inimicorum incidere esset obstrictus, Rex Alphonsus pecuniis & exercitu ita ex tempore opem tulit, vt hostes illis finibus exterminarentur, & ipse ad debellandos reliquos expeditionem fecit, quam *c. 45.* scribit aduersus Florentinos & Venetos factã fuisse, eiusq; auxilio diuertisse à bello contra Pontificem illato, vt Martinus Viciniana *lib. 3. chron: Valentini* adfert, & antea anno 1434. vt ipse refert Zurita *libr. 14. c. 18.* & Platina *in Eugenio IV.* cum Antonius Columna Princeps Salernitanus vna cum nobilissimis Romanis ex familia illa & aliis hostis declararetur Eugenii IV. Pontificis, & Romam cum exercitu inuaderet, ipse Eugenius in conflictu positus habitu Franciscano indutus per flumen Tyberim nauigans vsque ad Ostiæ portum peruenit, & ab illo portu Pisam, & inde Florentiam, quod Ioannis Mellæ Zamorensis Hispani archidiaco-

diaconi Mantuani in Ecclesia Toletana, postea Cardinalis, & Abbatis Alfari, Capellani Regis Castellæ industria effectum fuit, cumque certior de ea re factus fuisset Rex Alphonsus, legatum misit Martinum Galloz Episcopum Cauriensem, & Ramonem Boill Viceregem Neapolitanum, vt illi offerrent se, & regna sua, in quibus commoraretur, & naues quibus transfretaret ad regna, & vt castella & arces minitissimas sibi traderet, & potestati suæ committeret, hæcque & alia erga Ecclesiam officia Alphonsi Regis nulla conticescere ætas poterit, vt omittam expeditiones in Turcas Sarraecenosque, quemadmodum Tunetum expugnauit, aliasque Insulas & oppida, & ita studiosus &

35 *Insignia Regis Alphonsi, quæ indicant studium in Ecclesiam.* obseruantissimus religionis & legis Euangelicæ fuit, vt ostendens sanguinem pro ea effundendum, Pelicanum pinxerit ex pectore elicientem sanguinem ad pullos pascendos, cum titulo hoc: *Pro lege, & pro Rege:* vt notat Ren. Chopinus *de sacra polit. in præfat. num. 14.*

36 *Ioannes II. Rex Aragoniæ.* Ioannes II. Rex Aragoniæ, vt Zurita refert *libr. 16 annal. cap. 58.* ad Concilium Mantuanum Piumque II. Pontificem misit Ioannem Margarit Episcopum Eluensem, Pierrem Peraltam Maiorem domus, Ioannem Gallac Vicecancellarium, Franciscum Ferrer procuratorem eius in curia Romana, vt auxilium aduersus Turcas pol iceretur, & de bello expeditioneq; ad sanctum sepulchrum ageretur: sed de

37 *Mauri Siciliæ eiecti à Petro & Iacobo Regibus Aragoniæ.* his, neq; de Mauris eiectis ab Insula Ecclesiæ Sicilia à Petro & Iacobo Regibus Aragoniæ, neq; de aliis aduersus infideles expugnationibus nunc agendum non erit, cum solum de obsequiis circa tutelam & defensionem sedis apostolicæ agamus.

38 *Obsequia Regum Catholicorum Ferdinandi & Elysabethæ.* Prodeant in medium postulantes ab Ecclesia Romana dignitatem Hispaniæ cumulatissimam; illa fœmina Isabella non fœmina, sed vero verbo Heroina, inclytusq; eius maritus Ferdinandus, qui eminent magnitudine rerum gestarum erga sedis Apostolicæ conseruationem & protectionem, pro cuius auctoritate & defensione bella in Italia

Palmerius in chron. Pontanus de bello Ferdinandi. Collenutius lib. 8. & 9. hist. Neap. Genebrar. in chr. li. 4. an. 1488. Guicciard. li. 11. hist. sui temp. Mamb. Rosseus supplem. ad Tarcagn. an. 1488 Ælius Nebrisensis & Mar. Siculus in hist. eorum. Monarchia lib. 26. c. 36. cum aliis.

gesserunt, in Galliam arma intulerunt, quorum gesta circa eandem rem scribunt P. Iouius, pluresque alii [1] auctores: sed in quibusdam narrandis sequemur Zuritam diligentem fidelissimumque auctorem, qui *tribus fere volumnibus historiam Regum Catholicorum* scripsit, *& ex eius annalibus* repetendo expeditiones factas ob tutelam & præsidium Ecclesiæ Romanæ ab eis.

Primo enim cum Carolus VIII. Rex Galliæ cum multis cohortibus ad spoliandum regno Neapolitano Alphōsum II. per Italiam pergeret, inuito Pontifice Alexandro VI. & in arce Palatii S. Petri antea mole Adriani constituto, Romam ingressus fuit cum validissimis copiis 20000. peditum, & 5000. equitum, cum antea Ostiam & alia oppida status Ecclesiastici occupasset, Rex autem Catholicus Ferdinandus, cum prius Antonium Syluam misisset legatum, Antonium Fonsecam & Ioannem Albionem de nouo mittit, quibus Regem Galliæ obsecrans monuit, vt opes Romani stat', Ostiamque, & oppida sedis Apostolicę restituat: Carolus alioquin, cum ipse protestationem Ecclesiæ susceperit, omnibusq; rebus sanctissimam religionem anteposuerit, dum cum eo de fœdere egit, non poterat deesse Ecclesiæ auxiliaribus copiis, & propria persona, statimque magnum illum Gundisaluum à Corduba cum exercitu misit, vt opitularetur, auxiliatorque esset & præsto Pontifici, quod Zurita *libr. 1. c. 36. 38.* 40. *41. 42. &* 43. *anno* 1494. *&* 1495. narrat *in hist. Regum Cathol.* & ipse auctor *libr. 2. cap.* 3. cum aliis agit, quemadmodum cum Pontifice coniunxit potentatus Italiæ, vt salua manerent bona Ecclesiæ, & *libr. 3. c. 1.* scribit, quod auxilio & fortitudine Gundisalui Ferdinandez à Corduba à Rege Ferdinando ad eam rē missi Ostiam aliaque oppida Ecclesiæ restituit Rex Franciæ. Postea vero cum Carolus Rex Franciæ VIII. è vita humana excesserit, eique succederet Ludouicus XII. in regno Galliæ, omni studio & neruis contendit Rex Ferdinandus, vt aduersus Turcam immanissimū & communē hostem vires omnium

Princi-

Principum conuerterentur, ne Ecclesiam & ditiones eius vexaret Turca Baiazetus, qui in Albania Venetis bellum inferebat, in cuius classem impetum faciens Gundisaluus magnus dux Cordubensis prouinciam Corphu & Cephaloniam Venetis tradidit, & *lib. 3. cap. 39. & 46. & lib. 7. per totum* describit, q. cum Italiam inuadere Turca minaretur classicas naues in sinu Lepanti habens, Alexandro VI. Pontifici, Pio III & Iulio II. successoribus semper fauit, ex eodem *lib. 4 c. 1. 3. 11. 24. & 25.* & cum Iulio II. fœdus & vnionem coniunxit, ad defendendã Ecclesiam & cum principib. Christianis Bernhardo Delpuez magistro militiæ Montesæ, & Antonio Augustino à consiliis eius, legatione ad eam rem missis, Pōtifexq; memor & gratus obseruantię, q̃ Rex erga Ecclesiam ostendebat & gerebat, magistro Montesæ concessit, vt ad Regem rosam deferret, quam solent Pontifices benedicere solemnibus ceremoniis, vt eam alicui ex amplioribus & excellentioribus Regibus largiantur, vt missa alia Ioanni II. Regi Castellæ *in historia eius* legitur, & eam Iulius Pontifex Ferdinando Regi vt excellentiori Principi seruauit, quam magister Montesæ comitatu, pompa, & apparatu celebri anno 1507. triumpho incedens per vias Romanæ vrbis secum tulit, tuncque Gundisaluo Ferdinandez à Corduba titulus *Generalis Ecclesiæ*, vt eam tueretur incolumemque redderet, assignatus est, qui ita strenue munus gessit, vt quietam pacatamq; sedem apostolicam, & Pontificem incolumem securumque conseruaret, cum Rex Ferdinandus Ecclesiæ Venetis aduersantibus resisteret, opem & patrocinium ei præstans vna cum Ludouico XII. Rege Galliæ, vt plura circa hanc rem scribit idem Zurita *li. 7. c. 33 47. & 49. cum aliis*; & cum interim insolentissimi conatus ferocis Turcæ magno classium & exercitus apparatu Italiam turbauerint, dissensio excitata est inter Regem Ferdinandū & Galliæ Regem, nam Ludouicus Gallus in Venetos inuehi demoliebatur, Hispanus ne religio Catholica discrimē pateretur in Turcas arma conuertere, ex eodē Zurita *li. 8. c. 39.*

40. &

40.& 41. rectius sentiebat, & ita Pontifex cum Rege Ferdinando decreuit pacem componere cum Venetis, dum illi prius restituerent Ecclesiæ, quicquid ab eius patrimonio eripuerant, quam deliberationem ægre ferens Ludouicus, quia Pontifex à bello destitit, & à cẽsuris absoluit, in Ecclesiam arma mouit, ex eodẽ Zurita *libr. 9. cap. 5. 17. 18. & 21. cum omnibus totius libri*, sed Ecclesiæ defensor accerrimus Ferdinandus Rex extitit, & post Tunetum, Buxiam, Tripolim, aliasq; arces & oppida à Mauris capta exercitum ad tuendum Pontificem obsessum Bononiæ à Rege Galliæ misit, quẽ Fabricius Columna adduxit, cumq; Rex Galliæ Bononiam ciuitatem insignem Ecclesiæ ditionemq; illius comitatus occupasset, schismaq; in Ecclesia inducere conaretur, & conciliabulum Pisæ aduersus Pontificẽ congregare Rex Catholicus impedire curauit, & auxiliator extitit, vt Concilium Lateranẽse à Pontifice conuocatum celebraretur, & requisito Rege Galliæ, vt restitueret sedi Apostolicæ comitatum Bononiæ, cum impetrare ab eo non posset, fœdus iniit cum Imperatore & Rege Anglo, vt Pontifici opitularentur, & tandẽ Rex Catholicus cum Rege Galliæ exitiosum & ingens bellum gessit pro recuperatione bonorum Ecclesiæ, duce generali exercitus Ecclesiastici constituto Ramone à Cardona Prorege Neapolitano, fortiterq; Hispano exercitu pro sede apostolica prœli[illegible]nte, donec illa atrox & memorabilis pugna Rauennæ congressa fuit, in qua ex acie Gallorum 12000. mi[illegible]itum ceciderunt, & ex Hispanis & Italis 1500 & ita Bononiam, Seruiam, Rauennam, Fauẽtiam, Forum Iulii, & reliqua ecclesiæ oppida à Venetis & Gallis occupata restituit sedi apostolicæ Rex Catholicus, & ex Italia hostes Gallos expulit: vnde tributus est ei titulus *liberatæ à Gallis Italiæ*, ex P. Iouio *in continuat. Palmerii*, Surio & Genebrar. *anno* 1510. quod accidit post acies in Longobardia vtriusq; regis sæpe prœliantes, ex Zurita *libr. 10. c. 2. 3. 22. & 24.* Collenutio *libr. 9. c. 11. & 12. hist. Neapol.* & tandẽ decedente Iulio II. ex eodem Zurita *lib. 10. c. 57.* col-

39 *Titulus Ferdinandi Catholici liberatæ à Gallis Italiæ.*

c.57. collegium Cardinalium, vt libere & quiete omni remota ambitione & metu posthabito electio fieret Pontificis in vtilitatem publicam religionis, congregatum est, & vbiq; & semper opem ipse Hispanus rex tulit Romanæ Ecclesiæ aduersus Turcas eos comprimens, aduersus Gal'os & Venetos aduersantes, aduersusque omnes hostes Ecclesiæ, & ita auxilio an. *1514. & 1515.* Leo X. ex Zurita *li. 10. c. 85. & 97.* fœliciter Ecclesiam gubernauit, victoriaque fausta &

Vexilla Ecclesiæ à Turcis capta ab Hispanis restituta.

40 fœlix aduersus Turcas habita est, cum enim Solimannus Arrayz triremes Iulii II. superans, vnam ex eis cepisset, Ludouicus Requesens dux Regis Ferdinandi in nauali pugna eum occidit & superauit, & ad Iulium II. Romam detulit, vexillumque Ecclesiæ à pyrata captum triumphi forma vestigia antiquorum secutus, portauit Ramirus Nunnius Guzmannus, qui tunc Romæ commorabatur.

De obsequiis Caroli V. Imp. Regis Hispaniæ.

41 Post Ferdinandum sequitur Carolus V. Catholicus Hispaniarum Rex & Maximus Romanorum Imperator, vere virtute bellica & togata maximus, moderati bonique exẽplar imperii, statim enim vt fastigium & culmen regni accepit, ex Tilio *in chron. anno 1521.* Arnoldo Ferrono *in Francisco I.* & Onuf. Panuino *in supplem. ad Platinam in Leone X.* cum Francisco I. rege Galliarum pro sedis apostolicæ auctoritate & dignitate congredi non dubitauit, cum enim Parmam & Placentiam Ecclesiæ vrbes occuparet, & ducatum Mediolanensem, auspiciis Caroli V. Leone X. instãte breui tempore ducatus Mediolanensis Francisco Sfortiæ, Parma & Placentia Ecclesiæ restitutæ sunt, pulsatis ab Italia Gallis, cuiusque ope & auxilio Leo X. & Adrianus VI. eius pueritiæ formator à bellis intestinis salui incolumesq; redditi sunt, & quamuis ab initio Leo X. & postea Clemẽs VII. ei infesti essent, Franciscique I. Galliæ Regis fautores, adeo vt Clemens ditionem, quam in Italia obtinebat, ab eo eripere tentaret, cum Venetis & Gallo Rege fœdus iniens, vt Panuinus Pontificem auaritiæ insimulans *in Clemente VII.* scribit, nihilominus tamen cum opus fuit, & Italici à

Turcis vexabantur, quos ad Galliam cum ingenti classe aliquando gemitib. [...] iis adduxerat Franciscus I. Gallus, tunc Carolus V. præsto erat o[...] itulari, & pro salute religionis, sedis apostolicæ cõseruatione, & liberatione Italiæ pugnare, Barbarusam è Lesbo Insula pyratã cum fratre Orucio præfectum classi Solimanni, populantẽ oras Italiæ insulasq; oẽs maris Mediterranei, sæpe vicit ac profligauit, Viennæ Turcam memorabili, ambigua, & atroci, sed fœlici tandẽ, & victrice pugna superauit, eumque sæpe ab oris Italiæ expulit, Tunetumq; redegit in potestatẽ, impetumq; sæpe cohibuit Turcarũ, æstuans desiderio ardẽti Hierosolymam recuperare, q̃ Deo volente perficeret, si nõ impediretur ciuili bello fortissimi regis Francisci Galli, & intestino hæreticorum Germanorum, & domestico Hispano; Landgrauios, Saxonesque à fide discedentes edomuit, Paulo III. Pontifici aduersus Perusinos ab eo deficientes opem tulit, qua cæteri expectantes euentum rei continuerunt, in belloque Parmensi Iulium III. Pontificem pecuniis iuuit, & exercitũ misit opem ferens aduersus ducẽ Octauium, cui fauebat Henricus II. Rex Franciæ, & in quem inuehit Rex, ex Cromerio *de gestis Henrici II. fol. 61.* adeoque obseruantissimus sedis apostolicæ & Pontificum fuit, vt memor fœderis, quod pepigit cum Clemente VII. olim acerrimo hoste, & vt fidem datam, licet iam pridem ex viuis excessisset, inuiolatam seruaret, Alexandrum Medicem ducem Mediolani constituit, repudiatis patriciorum precibus, qui ei quotannis grandem auri summam offerrent, si pristinam ciuitati libertatem restitueret, adeoque obseruauit Pontifices, vt *anno 1558. fol. 509.* Surius *in comment.* notauit, vt amans & colens solium Pontificale, & bello & pecuniis efferos animos militum, qui Pontificem obsidebant, vicerit & placauerit; & tãdem Carolus V. qui Solimannum tantarum virium fastu solo prope castrorum fremitu aliquotiens profligarat, qui Ariadenum Barbarusam acie deuictum, ac Tunetano regno exutum Africa depulerat,

42 *Laudes Caroli V.*

qui.

qui Imperium superiorum Imperatorum ignauia labefactatum, ac pene deperditum restituerat, qui coniurantem populum ducibus victis & captis superauit, qui Regem Franciscum Gallum, & eo inscio Clementem Pontificem in potestate habuit, qui Concilio Tridentino congregando auxilium præstitit, qui in orbe nouo multa præclara in Dei & Ecclesiæ decus per suos gesserat, 18. prouinciis ad fidem redactis cum Regibus, ædificatis vrbibus, templis, cœnobiis, qui omnes Imperatores Occidentales & Orientales vicit, & cum Constantino & Carolo Gallo Magnorum cognomen inditum esset, ei Maximi Imperatoris in superiori gradu titulus à Paulo III. sit tributus, parens regnorum, defensor & protector Ecclesiæ, religione tactus, quam sanctissime semper coluit, hæreticos odio prosequens & domans, tædio rerum humanarum affectus propter cœlestium æternarum desiderium, primus post conditum Germanum Imperium & translatum, maiestate Imperii fratri Ferdinando abdicata reliquis regnis atque ditionibus, vnico filio Philippo tradit verbis sanctitate & prudentia plenis, quæ describit Cromerius *in Henrico III. lib.* 4. ad vitam religiosam in cœnobio S. Iusti prope Placentiam Hispaniæ vrbem ordinis B. Hieronymi se contulit, & in sacram solitudinem secessit, vbi vita functus cœlestem gloriam adeptus est, vt religiosus frater Franciscus Nicolaus Fator Valentinus affirmauit sibi relatum fuisse, vt *in vita eius*, qui vt sanctus veneratur, legi potest: neque reticendum erit, quod Petrus Gregorius *libr. 6. de Republica capit. 3. num. 8.* scribit in hæc verba: *Fertur de prudentissimo Carolo V Imp. in oratione funebri eius Sueuica, cum anno 5. ante mortis periodum inter maxima regni sui negotia sarcophagũ sibi adstrui curasset cum omni supellectili, quæ eo mortuo ad sepeliendum necessaria esset, idque clanculum, ne ad hominum ostentationem, aut simulatam religionem factum videretur, quem apparatum habuit apud se 5. annis, vbicumque locorum*

esset, secretissime, etiam dum Mediolanum contra Gallos proficisceretur: arbitrabantur autem quidam homines etiam quibus rerum magnarum demandata erat cura, thesaurum aliquem illic detineri aut cõseruari, alii nonnihil librorum, quibus historia veteres continerentur, alii aliud quippiam magni, Cæsar vero sibi conscius, in quem vsum secum deferret, subridendo in rei cuiusdam sibi omnium charissima vsum id secum deferri dicebat. Ita autem religiosissimus fuit, quod priusquam libellum pacis & fœderis cum Germanis & protestantibus perficeret, Romano Pontifici misit Romam, vt ipse animum suum declararet, & cum quidam protestantes peterent, sibi facultatem dari prædicandi, eis animo vere heroico, pureque & Germane Christiano respondit, *Non est meum de puritate verbi cognoscere, munus hoc Episcoporum est, quorum iudicio etiam ego ipse lubens me submitto, quorumque iurisdictionem in omnibus saluam esse volo*: vt Laur. Surius *in comment. anno 1548. fol. 437 & 439.* recitat. Res autem gestas Caroli V. plures scribunt, sed nemo pro dignitate materiæ: videndi tamen sunt P. Iouius, Pet. Mexia, Alphonsus Vlloa, & alii [i] multi, qui eius historiam scribunt.

43 Philippi II. obsequia.

Philippi II. vnici Caroli V. Imp. filii obsequia pleno theatro spectata sunt in orbe terrarum, cum in eo vno, vt testes oculatissimi sunt omnes, vt in anchora firmissima nauis Ecclesiæ Catholicæ firmaretur, quamuis enim initio Paulus IV. turbans pacem Italiæ, renouansque bella iam diu sopita inter Galliæ Regem Henricum II. & Philippum II. aliquando Rempublicam turbauerit, & in causa fuerit, vt Philippus V. anno 1557. ibidem præsens S. Quintinum à Gallis armorum iure cœperit, vt præter auctores Gallos & Hispanos aduertit Surius *in comment. anno 1557.* cumque Pontifex spoliare Philippum regno Neapolitano contenderet, desperatus omnino spe conatuque suo deceptus in gratiam rediit, expertus ipsius Philippi religionem, comitatem & obseruantiam erga sedem apostolicam, cum omnia oppida salua reddiderit, Romam capere impedierit, semper

[i] *Guicciard. li. 12. in hist. sui temp. Marc. Guazzus in hist. sui temp. Nat. Comes in hist. ab anno 1545. Mamb. Roseus in supplem. ad Tarcag. Barlandus l. b. 3. hist. an. 1517. Panuinus in Leone X. Adriano VI. Clemente VII. Paulo III. & Iulio III. Genebrard. li. 4. an. 1517. Tillius in chro. ad an. 1517. Laur. Surius in comment. ab anno 1500. ad 1574.*

ſemper & vbique pacem poſtulauerit, ſe ſubieceerit obedientiæ matris Eccleſiæ, profitereturque ſe inuictum & reluctantem pro defenſione patrimonii & ſalute regni obuenientis iure hæreditario arma ſuſcipere, vt id Panuinus & alii [k] recitant, & modeſtia, prudentia, religio commendantur valde Philippi II. dum à capienda Roma abſtinere vetuit, & dum infenſum hoſtem Pontificem haberet, ipſe eum vt patrem Eccleſiæ venerans, ne vexaretur, quantum fieri poſſet, iubet. Poſtea vero Pii IV. & Pii V. & Gregorii XIII. Sixti V. Clementiſque VIII. hodierni Sanctiſſimi Pontificis temporibus, quantum pro Eccleſiæ ſalute, incolumitate & dignitate laborauerit, teſtis illa eſt Lepantica victoria anno 1571. 7. Octobr. in qua duce fratre eius Ioanne Auſtriaco innumera cohors Selimi Turcarum Imp. nauali pugna cecidit, teſteſque ſunt tot victoriæ aduerſus Turcas, & Melita inſula in conflictu poſita ab eo defenſa anno 1565. teſtes tot pugnæ in hæreticos Anglos negantes Eccleſiæ obedientiam, cum diſcrimine opum, exercitus, & claſſium habitæ, cumque Eccleſia à Gallis Lutheranis, à Germanis hęreticis, ab Anglis contumacibus, à Turcis immaniſſimis hoſtibus, à Græcis perfidis, à turba hæreticorum vexetur, & vndique ſepta hoſtibus prematur, in hac vna columna orbem ſuſtinente religionis ſuſtinetur tutela, ita vt cum tot ſint hæretici, Iudæi, Mahumetani, Pagani, aduerſus omnes hoſtes Eccleſiæ vnus pugnauerit, iſque vnus pro mille & innumeris ſufficiat, impetum omnium cohibens, & eius maieſtas, integritas admiratio orbi erat, in eo portus Catholicorum confidebat, infidelium gladius extitit, Pontificum ara & aſylum, Cardinales aluit, vniuerſos potentatus Italiæ in protectionem ſuſcepit, hæreſes ex Anglia adductas mira celeritate in Hiſpania compeſcuit, & cum officium Principis exerceret, vt decet, prius ipſe diuinum numen coluit iuxta leges Eccleſiæ, deinde, vt alii colerent, effecit, Tridentini Concilii decreta ſuſcepit, & ſeruari in regnis curauit, vt religioſus & exactus executor

[k] Panuin. in Paulo IV. Alex. Andreas de bello Neapol. Thom. Freigius & Cormerius in Henrico II. Mamb. Roſeus in ſuppleм. ad Tarcag. Nat. Comes lib. 10. & 11. an. 1545. Naugerius in chron.

eorum ab Ecclesia constitutus in nulla re defecit, in nouo orbe plura & vetera & noua regna ad fidem redegit, curando vt id hortationibus & concionibus, nō violentia fieret, vt obseruat Anast. Germonius *de sacror. immun. lib. 3. c. 13. num. 31.* cumque omni virtutum cumulo abundaret, vt cæteræ sileantur, quas posteritas non conticescere poterit, floruerunt in eo præcipue primum præcipua virtus, religio, deinde in Rege regina virtutū Iustitia, quam laudat in eo, Carolo V. & Ioanne III. Lusitanorum Rege Nauarrus *in extrau. de dat. & promiss. notab. 12. num. 27.* cum illi nec episto- 44 *Laudes Philippi II.*
las iudicibus, vt iustitiam alicuius attente considerarent, vnquam miserunt, neque nuntium, vt ex eo flecteretur eorum animus, hæcque illustria sydera in illo virtutum choro, non fuit aliquis à natis regibus, qui magis sibi vendicauerit, sedatum regimen & quietum vt gubernator in magna naui habuit, qui flectit & regit omnia paruo motu, & vt summus ille cœli & mundi rector Deus, qui ei hoc munus largitus est, machinam hanc quatit & mouet ipse incōcussus, talis ille regnandi securus, qui tandem 13. Septemb. prima luce anno 1598. naturæ concessit animam Deo reddens, cum diebus aliquot antea sarcophagum, quo includendus erat, in sepulchro ferri iussisset, vt præ oculis haberet, patienterq; summo cum exemplo ferens ægritudinem, quę longa ac grauis erat, dum intentus esset electioni passionis Domini à D. Ioanne scriptæ, cui deditus erat, sepultus est in loco, quo obiit, & cœnobio regio dicto *Escorial* ordinis D. Hieronymi dicato S. Laurentio, vbi Mausolæum miraculum orbis inspicitur ab eo conditum, vbi manet, & in æterna luce illa despector aut irrisor eorum, quæ nunc miramur: *Eius historiam* describit Herrera, *& Obitum* Cerueta *peculiari tractatu.*

Patri Philippo II. Philippus III. successit, eius indolis Rex, 45
vt ab orbe condito non fuerit, qui maior in re aut spe extiterit, is enim *Magno Philippo Magnus Alexander futurus* specimen conspicuum præbet, vt omnes Asiatici Darii Ecclesiæ *De Philippo III.*

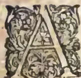
hostes

hoſtes ſe contrahent,& ad motum eius timebunt,qui nunc timentur,prima enim fundamenta iecit ſtatim, vt regnum adeptus eſt, circa venerationem ſedis apoſtulicæ, illico enim certiorem Clementem VIII. Sanctiſſimum Pontificem fecit de obitu patris & ſucceſſione regni ſibi delata, totumq; ſe Eccleſiæ obtulit, benedictionem apoſtolicam, vt fauſtum & fortunatum eſſet imperium, poſtulauit, vt exemplum refert Ceruera Capellanus regius *in libr. de obitu Regis Philippi II. diſcurſ. 3.c.14.* ſimulque Iubilæi indulgentias, vt omnes fideles à Deo precibus impetrarent,eius ſpiritum immitteret,vt recte & iuſte moderaretur, Margaritã vxorem manu ampliſſima & benedictione Pontificis duxit,miniſtro exiſtente inter ſummos Reges ſummo Paſtore, claſſem aduerſus Sarracenos direxit, opem contra hæreticos Anglos Hybernis contulit, Argellum expugnare ad Sarracenos expellendos curat captiuos redimendos, itaque omnia maxima magno illi præſagiunt, ſimulacrum enim cœleſtium aui & patris animorum refert, decerpta ab illis aura; cuius ſpei & virtutis iam orbi declaratæ & dexteritatis in gubernando,religionis, pietatis dotes ſi narrare vellem,ingens ſe hic aperiret curriculũ orationis, ſed contrahi facit admirabilis modeſtia, quæ veras laudes iudicat dignum eſſe illis, factiſque propriis potius, quam orationibus alienis ſe imperio dignum præbere.

CAPVT

CAPVT XXI.

DE TERTIO GENERE OBSEQVIORUM in constructione & dotatione Ecclesiarum.

D tertium genus officiorum circa Ecclesias dotandas & construendas, vt deueniamus, quam grata sint Deo obsequia, aras ipsi, eiusq; genetrici Mariæ, ac Diuis ab eo selectis dicare, regiis prouentibus ditare, templorum sacerdotes colere, quorum precibus potissime nititur reipublicæ salus, testantur testimonia [a] sacræ scripturæ, & iuris canonici decreta; Ethnicumque Seleucum commendat Pausanias *lib.* 1. hac laude & encomio, quod delubra Diis ædificauerit, indicatque quam acceptum sit Deo munus, templum Salomonis ab Esdra renouatum, à Macchabæo Iuda purgatum, & passim legitur *in sacra pagina*, Deusque ipse in honorem templorum se templum esse profitetur *Ioan. 6 Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud*; & omnes fideles Dei templum vocat Paulus 1. *Corinth.* 3. *Nescitis quia templum Dei estis*; & *cap.* 6. Qua gloria Carolus Magnus apud Francos floret, quod Aquisgrani Basilicam eximiæ pulchritudinis construxerit, columnas & marmora à Roma & Rauenna ad eius structuram euehi faciens, vt Sigibertus *in chron. anno* 795. & alii de eo testantur, nouemque cathedrales, duas Metropolitanas sedes erexit, vt Krantzius *lib.* 1. *Saxon. c.* 5. 6. *&* 10. *& libr.* 2. *c.* 14. narrat, & ex eo & aliis Genebrardus *lib.* 4. *anno* 817. obitusque tempore diuitias & opes distribuit, vt vna pars familiaribus, duæ Ecclesiis tribuerentur Metropolitanis, quas vnam & viginti habebat in Imperio, ex Annonio *lib.* 5. *histor. Franc. cap.* 10. & [b] aliis.

Ante

Tertium genus obsequiorum circa Ecclesias dotandas & construendas.

1 *Meritum ædificandi templa.*

2 *Templa à Carolo Magno condita, & distributiones opum.*

a 4 *Reg.* 12. *Paralip.* 24. *c. fin. dist.* 96. *c. filiis* 16. *q.* 7. *c.* 1. *ne sede vacante. S. Thomas de regim. Princ. lib.* 2. *c.* 16. *Cassan. in catal.* 5. *part. consid.* 17.

b *Gaguinus lib.* 4. *in Carolo Magno, Sigibertus in chron. an.* 810 *Genebrar. eod. anno.*

3 Ante Carolum Magnum, qui ex Regibus Franciæ Ecclesias dotauerit ex fisco regio, Dagobertum fuisse S. Antoninus *tit. 13. cap. 6 §. 8. in 2. par. histor.* testis est, præcipueque Basilicam S. Dionysii antiquam auro & gemmis ornauit, solido argento texit, & oppidis ditauit, pluraque cœnobia
4 construxit, vt sunt auctores Gregorius Turon. [c] & alii, is tamen Rex prius infestus fuerat Ecclesiis in adolescentia, diripuitque bona earum, præcipue S. Hilarii Pictauiensis, vt Forcatulus [d] narrat. Senior autem alter Dagobertus monasteria construxit ea occassione, vt fertur, quod cum ære fusili valuas Ecclesiæ fabrefactas in Basilica D. Hilarii ad exornandum templum D. Dionysii extraheret, aliaque sacra & profana legeret, sine delectu raptus fuit ante thronum diuinæ maiestatis, accusatusque est à patronis Ecclesiarum, quarum bona erant rapta & destructa, quod cum non fuisset ausus negare, à D. Dionysio patrono defensus obtinuit pœnitendi tempus, & ob id vouit & fundauit monasterium in loco dicto *Vinsembourg* cum adiacentibus syluis, ex Trithemio [e] & aliis. *Aliter vero narrat Sigibertus *in chron. anno 615.* quod eum iam mortuum eripuit à pœnis inferni B. Dionysius, cuius festum celebratur die, quo eius miraculum hoc loco refertur: sed quamuis S. Antoninus palmam primi Ecclesiarum fundatoris tribuat Dagoberto, tamen id potuit intelligere dotando ex fisco regio,
5 nam ante eum Childibertus duo cœnobia erexit, & dotauit, vt auctor est Pap. Mausonius *lib. 1. annal.* & Childibertum & Clotarium Suesione fundasse ædes sacras S. Medardi, quæ sunt caput monasteriorum Galliæ, idem Mausonius *in Childeberto Rege & Clotario II. lib. 1. annal* refert, aliaque templa & cœnobia à Regibus Galliæ sunt condita, quæ omnes nationes superare Cassanæus *12. part. consl 17. in catal. gloriæ mundi* affirmat: sed quantum in templis erigendis, vt Deo victori exercituum accepta referant, Reges Hispaniæ excellant, notissimum est, cum semper parem rationem pietatis & armorum habeant, ita vt alius quisquam

Dagobertus Ecclesiarũ instaurator.

Dagobertus primo spoliauit Ecclesias quã dotaret eas.

Historia Dagoberti alterius de spoliatione Ecclesiarum.

Childibertus fundator monasterii ante Dagobertum & Clotarius.

c *lib. 11. de Reg. Franc. c. 79. Genebrar. in chron. lib. 3. an. 640 Reginon lib. 1. an. 612. Naucler. 2. vol.*

d *lib. 5. de Imp. & philosoph. Gall. fol. 351. Annonius li. 4 c. 20. & 30.*

e *lib. 1 annal. Franc. & in breuiar. eius lib. in fin. P. Gregor. de Repub. lib. 13. c. 17. n. 18. & lib. 33. c. 16. nu. 18. in Syntag. Iur. Gul. Benedict. verb. & vxorem, n. 14. dec. 2. in c. Raimuntius.*

Nec pietate fuit, nec bello maior & armis.

Quantumque in dotandis cœnobiis pauperum, valetudinariis, xenodochiis, & sacris ædibus præ aliis n tionibus præstent, de illis potest illud Virgilii *Eclog. 1.* proferri: 6 *Hispani excellunt in erigendis & dotandis templis.*

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Alii enim reges vnam vel aliam extruxisse Basilicam leguntur, Hispani vero integrum regnum Deo dicarunt, vt Alphonsus, qui hæredem instituit in omnibus regnis sanctum Domini nostri Iesu Christi sepulchrum, vt auctor est Zurita *lib. 1. annal. Aragon. cap.* 49. Petrus etiam II. Rex Aragoniæ cognomento Catholicus, vt *capite superiori* animaduersum extat, omni regna sedi apostolicæ obtulit, eoque encomio extollitur Martinus Rex Aragoniæ reditibus regiis cœnobia ditans, vt eum extollit Pontifex Bonifacius VIII. *in cap. abbate, de re iudic. in 6.* Velluga *in spec. princip. tit. de samortization*, Ren. Chopinus *libr. 2. de dom. Franc. tit. pen. num.* 16. Vt autem ad priuatas Ecclesias & templa deueniamus, illa Basilica nunquam pro dignitate satis laudata Ecclesia Toletana, quæ secundum locum obtinet post Romanam sedem, caput & magistra reliquarum, *ex decreto Gundemari edito in Conciliis* Garsiæ Loaisæ, quamuis ita prisca sit origine, vt à B. Eugenio disci; ulo B. Petri sit instituta, tamen postquam amplificata fuit à Gothis, & celebris Concilii in ea habitis floruerit, cum Hispania à Mahumetanis deuastata extitit, possessiones amisit, & ab Alphonso VI. qui eam ab illis eripuit, ita magnifice & splendide dotata est oppidorum numero & possessionum, vt reditus 300000. Ducatorum singulis annis Archiepiscopus percipiat ratione dignitatis præter ærarium sacrum: & fabricæ & præbendarum innumeras opes, partemque dotationis, & arrharum spõsalitiarum, quas obtulit Alphonsus VI. referunt Rodericus Toletanus, [f] & alii scriptores, cum qua certat opulentia, apparatu, & magnitudine Hispalensis Ecclesia amplissimis facultatibus dotata à Ferdinãdo III. cognomento

7. Alphonsus Aragoniæ rex sepulchrum sanctum instituit hæredem.

8. Petrus II. rex Aragoniæ obtulit regnum sedi apostolicæ.

9. Martinus rex Aragoniæ dotator monasteriorum.

10 *Diuitiæ Ecclesiæ Toletanæ ab Alphonso VI. Rege Hispaniæ concessæ.*

11 *Hispalensis à Ferdinãdo III.*

[f] *lib. 1. hist. c. 24. & 25. General. hist. Alphons. 4. par. 3. §. cortes de Toledo. Venero in enchirid. fol. 57. Mariana de reb. Hisp. lib. 9. c. 18. & 19.*

Sancto,

12 Sancto, *ex historia eius cap. 74. & generali 4. part. c. vlt.* eodemque loco constituendæ sunt omnes Basilicæ Metropolitanæ & cathedrales totius Hispaniæ & Indiarum, pluresque in Siciliæ & Neapolitano regnis, Insulis Maioricę, Corsicæ, Minoricæ, ita vt sint innumeræ, & adeo pingues reditibus, vt superent vehementer opulentia & diuitiis omnes Episcopatus Galliæ & Italiæ, qui tenues sunt, ex Nauarro *monit. 49. quæst. 1. num. 6. vers. 5.* & aliquas Ecclesias numerant Vaseus *in chron. c. 20.* & [g] alii, & nō solum præcipuas & cathedrales Ecclesias matrices, sed & Abbatiales plures, quæ ditissimæ & reditibus opulentissimæ sunt patronatus regii, vt ex dictis auctoribus colligere licet, cœnobia vero & monasteria tam virorum, quam fœminarum adeo sunt numero & diuitiis copiosa & affluentia, vt explicari non possit, & ita abundant facultatibus, vt ex eorum prædiis & oppidis multi proceres & titulares heroes in regnis hisce titulo feudi & emphiteusis alantur, præcipuaq; rerum copia sunt Dd. Benedicti & Hieronymi monasteria, quæ fere omnia sunt à

Metropolitana & cathedrales Ecclesiæ.

13 *Abbatiales & Collegiatæ Ecclesiæ.*

g *Medina de las grandezas de Espanna. Morales in 3. par. hist.*

14 Regibus fundata, præter plura alia ordinum S. Dominici, Francisci, Præmostatensium ordinis Sacratissimæ Mariæ à mercede nuncupatæ, Sanctissimæ Trinitatis, S. Francisci à Paula, cum sint plusquam 300. cœnobia regia, & inferiores aliæ ædes sacræ numerari non possunt; Granatensi enim, & Malacitano, & Indiarum regnis omnia templa dote dicata sunt, & ædificiis constructa sumptu regio, xenodochia autem & hospitalia amplissima & magnifica plura sunt, aliæq; piæ memoriæ prælertim omnia D. Lazari xenodochia, quæ ex lege [h] regia patrimonii regii sunt, in qua laude florent

Cœnobia regia, & ædes sacræ priuatæ, xenodochia & hospitalia.

15 Recharedus Rex, qui extollitur à B. Isidoro *de Gothis*, & Abbate Valclariensi, quem recitat Morales *libr. 12. c. 2.* quod plures Ecclesias construxit, dotauit & refecit, omnia reddens, quæ maiores abstulerant, eodemque encomio extolluntur Sisebutus & Chindasuindus, pluresq; alii ex Regibus Gothorum, vt Ioan. Magnus *lib. 16. hist. eorum*, Morales *li. 12. c. 14. & 36*, & alii [i] narrāt, & postquā Hispania à Sarra-

Recharedus Rex Ecclesiarum fundator, Sisebutus & Chindasuindus.

h *l. 4. tit. 6. lib. 1. recopil.*

i *Varonius 8. to annal. an. 649. fol. 417.*

 cenis

cenis occupata cœpit iure postliminii ad pristinum statum 16
restitui, Catholicus Rex Alphonsus adeo abundans in fundandis, ditandis, reficiendis Ecclesiis & cœnobiis extitit, vt ideo cognomen Catholici sibi & posteris acquisierit, vt affirmat Venero *in enchirid. temp. fol. 111.* Morales *libr. 13. c. 4.* 17
Regemque Iacobum Aragoniæ plus quam 2000. templa fundasse, *in eo* asserunt Beuter & Miedes. Alphonsus autem VI. Castellæ Rex statim vt oppida (quæ innumera fuerunt) 18
à Mauris eripiebat, primum iaciebat fundamēta Ecclesias condendo, quod ex aliis Madera *c. 6. Monarch. Hispan.* refert, & cœnobium S. Facundi ab Alphonso Magno conditum ita ditauit in honorem D. Benedicti, & Sanctorum martyrum Facundi & Primitiui, vt 30000. Ducatos singulis annis in reditibus habeat: eodemque pacto Alphonsus IX. ex Roderico *lib. 7. c. 33. & 34.* monasterium Virginum D. Mariæ dicatum, & *de las Huelgas* nuncupatum erexit, quod viginti sex monasteria subdita continet, & plures Ecclesias & cœnobia à Regibus fundata referunt Bozzius *de signis Ecclesi. libr. 20. sig. 87. cap. 60.* Ceruera *de obitu Regis Philippi II. discurs. 2. cap. 15.* ex sodalitiis vero monachorum capita 19
sunt in Hispania ordo B. Mariæ à mercede à Rege Iacobo institutus in Hispania, ex Genebrardo [k] & aliis, cuius ordinis extant amplissimis facultatibus dotata cœnobia plura, magnificentissimaque operis pulchritudine. Item & or- 20
do D. Hieronymi in Hispania viget, & in ea erigitur confirmatus à Martino V. Pontifice, & instauratus à Fratre Lu- 21
po à Seuilla, cuius monasteria regia opibus opulentissima, ædificiis clarissima, & religione insignia plura Hispaniā nobilitant à Regib. erecta, ex Venero *in enchirid. temp. fol. 99.* sed 22
præcipue non solum in regnis Hispaniarum, sed in totius orbis ambitu vt miraculum eius Mausolæum Augustum, & omnium artificum artem & industriam superans conspicitur cœnobium ex ordine D. Hieronymi S. Laurentio dicatum à maximo Philippo II. constructum nuncupatum *Escorial*, opulentia enim & copia facultatum ita abundat, vt plus

Alphonsus Rex Catholicus. *Rex Iacobus Aragonia.* *Alphonsus VI. Alphonsus Magnus & Alphonsus IX.* *Capita ordinum in Hispania.* *Ordo mercedis.* *Ordo D. Hieronymi.* *Cœnobium à Philippo II. conditum.*

[k] *libr. 4. in chron. anno 1245. & Venero in enchir. fol. 99. Zurita li. 2. annal. cap. 70.*

vt plus quam 40000. Ducatos in reditibus singulis annis habeat, ædificium ita splendidum ac magnificum ex totius orbis remotissimis & selectissimis lapidibus & lignis constructum, vt non solum narrari, sed nec mente concipi adeo mirificum opus potest, ordine dispositum, structura elaboratum, magnitudine ingens, religione excellens, vbi & bibliotheca copiosior, & ex selectioribus codicibus est, quam vlla alia sit cognita, & quia exitum habere non potest oratio, satius est reticere, quam de re tam magna ieiune & non pro dignitate loqui. Ordo autem tam virorum, quam virginum B. Mariæ à Carmelo discalceatorum in Hispania à venerabili & admiranda Teresa à Iesus conditus est, & floret sanctitate & vitæ auctoritate summa cum omnium admiratione, qui omnes ordines capita & generalem prælatum in Hispania habent, & Dd. Francisci, Augustini, Bernhardi & Benedicti sodalitiis plura cœnobia striɑtiora vitæ austeritate, (quæ recollecta dicuntur) in Hispania initium sumpserunt, & Dd. Benedicti & Bernhardi ordines quamuis in Hispania non originem acceperint, tamen non agnoscunt superiorem alium, quam Hispanum generalem auctoritate Pontificia, ordoque D. Dominici Italiæ originem habens à B. Dominico Hispano fundatur, ab Ignatio Loiola Hispano anno 1540. insignis & clarissimus ordo societatis Iesu instituitur, breui tempore ita propagatus, vt non solum in Hispania, cuius conditor municeps & incola esset, sed in Italia, Germania, & Indiarum remotissimis regionibus, & omni orbe fulgent eruditissimi & sanctissimi viri, & plura augustaq; cœnobia, eorumque doctrina regna moderantur, & hæretici expugnantur, & ex duobus Hispanis B. Dominico & Ignatio venerabili, vt ex equo Troiano plures filii spirituales, qui orbem doctrina illustrant, procreati sunt, & familiæ nobilissimæ vigent virorum, qui fidem Catholicam sustinent integram. Ordines militares mam militarium equitum, quam orantium clericorum crucib. signatorũ ita ditissimi in Hispania

23 Ordo discalceatorũ B. Mariæ à Carmelo.

24 Recollectorum origo in Hispania.

25 Generales & capita in Hispania ordinum Dd. Benedicti & Bernhardi.

26 Ordo D. Dominici ab Hispano fundatus. Ordo societatis Iesu.

27 Ordines militares, militantes & orantes.

florent instituti ibidem à Regibus, vt plures facultates quā Reges aliorum regnorum obtineant, nempe ordo D. Iacobi in regnis Castellæ & Lusitaniæ, ordo Calatrauæ, & ordo Alcantaræ in regione Castellæ & Lusitaniæ, ordo Montesæ in regno Aragoniæ, ordo Christi in Lusitania, quorum ordinum Rex ipse ob reditus ingentes, & magnitudinem oppidorum & facultatum administrator est & magister, cū sint etiam regiæ fundationes, vt *ex chronica ordinum* patet, *& historiis*, suntque plures D. Ioannis Hierosolymitani commendæ ditiores, quam aliis regnis tam militum, quam clericorum, insulaque Melitensis à Regibus Hispaniæ concessa est, vbi sedem habet caput religionis, itaque cum Reges Hispaniæ adeo diligentes fuerint in religione cultuq; diuino ampliando, tot opes Ecclesiis contulerint, & alii proceres, & priuati ita eas ditarunt, vt tres ex omnibus possessionibus partes regni obtineant Ecclesiæ, nec seculares vitam traducere possent, nisi feuda, emphiteuses, census, & bona ab Ecclesiis obtinerent, neque proprio iure quisq; res familiares & facultates vindicare posset, nisi vt depositum & custodiam Ecclesiarum teneret. Nec etiam curia Romana sustineri posset, nisi reditus Hispania tribueret, & tot summas & aceruos pecuniarum ex spoliis Episcopatuum quindeniorum, annatarum expeditionibus, bullarum & diplomatum sumptibus, qui iuste sedi apostolicæ ad sustinendam eius dignitatem & familiares alendos persoluantur: & adeo studiosum sedi apostolicæ regnum Hispaniæ legitur, vt ei oblatum à Regibus Gothis fuisset, soluerentque in recognitionem censum annuum Romanis Pontificibus, donec iniquus Vuitizza negauit, vt ex Gregorio VII. Papa *lib. 1. epist. 7. & lib. 4. epist. vlt.* vt legitur 3. *tom. epist. Roman. Pontific.* notat Varonius. *8. to. anno 701. fol. 642.* Quæ commemoratio obsequiorum & rerum à Regibus Hispaniæ & incolis gestarum, quasi quædam exprobratio beneficii videtur, cum enim non illotis manibus, nec sicco, vt aiunt, pede Hispania non donatione liberali & gratuita, non gratia, sed

[1] Cassan. 9. part. cons. 4. cum aliis in catal. gloriæ mundi.

28 *Opulentia Ecclesiarū in Hispania alit curiam Romanam.*

ſed ex remuneratione & iuſtitia; quæ ius ſuum cuique tribuere dictat, primam ſedem poſtulet, non æquum eſt, vt cum ea contendere, nec conferri alia regio poſſit, cum adeo excellat cæteris meritis officiorum & obſequiorum, quę ſemper & vbique, omni loco & tempore parata eſt ſumma cum obſeruantia, conſtantia, ac vigilantia omnia obſequia & officia erga Eccleſiæ defenſionem & auctoritatem exhibere, ſicut omni loco & tempore exhibuerunt, cum de illis iuſte Bozzius Eugubinus Italus auctor *de ſignis Eccl. lib. 20. ſig. 87. c. 6.* referat, quod non poteſt vllis ſcriptis comprehendi, quantum in religione amplianda laborauerint Reges Hiſpaniæ, neque numerari poſſunt Eccleſiæ, ſacella & cœnobia ab illis condita, præſertim quæ ſumma cum religione & celebritate fundarunt Reges Catholici Ferdinandus & Elyſabeth, quæ narrari vix poſſunt, & ideo ex eodem Bozzio *li. 20. ſig. 89. c. 8. & 87. in 3. tom.* Deus gratiam conceſſit, quod Reges Hiſpaniæ nec in prœliis, nec infœlici morte obierunt, & dici poteſt de illis, quod Deus prædixit *Eſaia 60. Me enim Inſulæ ſpectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longe, argentum eorum, & aurum eorum cum eis in nomine Domini Dei tui, & ſancto Iſrael, qui glorificauit te.* Ideo enim quia ſtudioſiſſimi fabricatores Eccleſiarum fuerint Reges Hiſpaniæ, Deus Indiarum opes & diuitias conceſſit, vt Eccleſias ditiores conſtituerent, & centuplum acciperent eleemoſynas largientibus promiſſum.

29 *Numerari non poſſunt Eccleſiæ à regibus Hiſpaniarum condita.*

30 *De catholicis Regibus Ferdinando & Elyſabeth.*

31 *Ratio Indiarum expugnationis pro Hiſpaniis.*

CAPVT

Capvt XXII.

QVO AGITVR, AN GALLIA EX ALIquibus causis & seditionibus in sedem apostolicam excitatis locum & ius amiserit.

NGRATITVDO vitium est adeo Deo & hominibus detestabile, vt nullum aliud maiori & foediori nota inscribatur in sacris literis, & apud bonos auctores, ac ideo merito ius eam statuit poenam ingrato, vt beneficio, cuius memor nō est, non potiatur, donatioque ex ingratitudine [a] reuocetur, neque vtatur liberalitate donatoris, qui non debito loco collocat beneficium collatum, cum exhauriat benignitatis fontem siccitas immemoris & ingrati, & abutens priuilegio [b] illo vti non poterit, praesertim vbi priuilegiis Ecclesiae non vt decet & honestum est, vsus sit. Vnde cum Gallia sit regnum ab Ecclesia maioribus & amplioribus beneficiis ornatum, quam vllum aliud, magisque remuneratum, cum olim reges Galli Pontifices elegerint, & Imperium Occidentale à sede apostolica concessum habuerint, nullum aliud est regnum ita infestum Pontificiae sedi, nec in quo iura canonica minus recipiantur, quam Galliae, neque vllum vbi floreant, vigeant, colantur, & obseruentur, & venerentur, vt in Hispania. Quare sicut indigni beneficio primo ius concessum Imperii amiserunt, qui eo abuti coeperunt, & in Germanos translatum est per Romanos Pontifices, vt per Leonem Papam *c. in Synodo. c. tibi 63. dist.* ita licet competeret prima sedes Galliarum Regi, quod omnino negamus, illa ex ingratitudine iuste deneganda erit, & gratissimo regno Hispaniarum concedendam esse ius postulat & ratio, vt Cassa-

1 *Ex ingratitudine priuilegia amittuntur.*

2 *Galli ex ingratitudine in Ecclesiam amiserunt ius Imperii Occidentalis.*

a l. fi. C. de reuoc donat. c. propter, de donat. Tiraquel. l. si vnquam verb. susceperit liberos, nu. 215 Molin. de primog. li. 1. c. 9. num. 31.

b c. suarum 11. de priuileg. c. priuilegium 11. q. 3.

Cassanæus *in consuetud. Burgund. tit. des iustices, rubr.* 1. § 4. *nu.* 35. *aduersus Philippum Pulchrum Regem Galliæ* auctor Gallus fatetur, & vt ad inuicem certent officia Gallorum in Ecclesiam cum illatis ab eis aduersus Ecclesiam bellis, & obsequia eorum cum officiis Hispanorum, inueniemus non minorem gloriam peperisse Hispanos in tuenda ac liberanda sede apostolica ab irruptionibus & vexationibus Gallorum, vt conqueritur Alexander IV. de illis *in c.* 1. *de immun. Eccles. in* 6. inuidos dignitatis Ecclesiasticæ appellans, quam olim Galli vindicarunt, eandem sedem à Longobardis & aliis hostibus defendendo, & vt initium hisce temporibus sumamus, cum Concilia rite & legitime congregata auctoritate Pontificis, & ab eo confirmata *iuxta text. c. significasti, de electione*, sint vt Euangelia suscipienda, *c. sicut dist.* 15. *cum aliis eiusdem distinct.* & sequentium plura Concilia, & maxime Tridentinum legitime congregatum, habitum & confirmatum, à sede Apostolica ad propulsandas hæreses coactum, reges & regnum amplecti noluerunt, nec adduci ad recipiendum & obseruandū potuit Henricus II. Rex Galliarum à Pontifice nec Imperatore, & patribus eiusdem Concilii, vt Thom. Cromerius *in Henrico II.* scribit, & alii [c] narrant. immo nec ad Concilium Tridentinum fuit passus Rex Galliæ ire Episcopos regni eius, excusante in eo Concilio legato Regem, quod propter Parmense bellum, ex quo nonnulla offensio inter Pontificē & Regem erat, non essent profecti, cum Rex esset erga Ecclesiam syncero animo, ex Laur. Surio *in comment. Caroli V. anno* 1551. *fol.* 456. & paucos ex Galliis extitisse prælatos scribit Arnoldus Ferronus Gallus *libr.* 8. *in Francisco I.* Hispaniæ vero Reges & regna, omnesque eorum ditiones, Insulæque non solum canones, decreta sacri Tridentini Concilii & aliorum colunt & suscipiunt, sed tuentur omnino, & ad disciplinam, doctrinamque eorum custodiendam, vt subditi in officio & obseruatione contineantur, regia manus in executione adhibetur consilio regio supremo executore, & cul-

3 *Non minorem gloriā peperere Hispani Ecclesiam à Gallis tuendo, quam Galli liberando ab hostibus.*

4 *Concilium Tridentinum Gallia non recepit.*

5 *Hispani tuentur decreta Tridentini Concilii, & Rex exequitur.*

c *li.* 2. *fol.* 60. *Herrera in hist. Regis Philippi, li.* 10. *c.* 12. *& li.* 6. *c.* 4. *Thom. Sanchez de matrim. lib.* 3. *disp.* 18. *& Freig. in supplem. ad P. Æmil. in Henrico II. Ren. Chopinus lib.* 1. *de sac. polit. tit.* 5. *nu.* 17.

& cultore decretorum, rege alumno. Carolusque V. non solum Hispaniæ, vbi regnabat, sed Germaniæ vbi imperabat, & omni orbe recipi Concilium Tridentinum curauit, & in Augustano conuentu omnes Principes se submittunt illi, ex Laur. Surio *in comment. Caroli V. anno 1547. & 1548 fol. 436.* & filius Philippus II. an. 1564. 21. Iul. regia mādata expediuit vt in vniuerso Regno custodirentur decreta sancti Concilii Tridentini, & Concilia Prouincialia conueniri curauit iuxta eiusdem Concilii Tridentini disposita, vt reciperent dictam Synodum, quod notat Herrera *libr. 6. c. 1. anno 1564. histor. Regis Philippi II.* & Flandriæ cum discrimine maximo publicare fecit Philippus II. imperando, vt custodiretur, Herrera *lib. 6. c. 3. in hist. eiusdem Philippi II.*

6 *Galli 6. librum decret. non admittunt, neque iurisdictionem aliquam fere habent Ecclesiastici in criminalibus & ciuilibus.*

Item cum Ius canonicum, Pontificum decreta, Conciliorum canones sint recipiendi, *c. sic omnes, dist. 19.* dictentque vt Ecclesiasticus iudex de Ecclesiasticis & spiritualibus rebus cognoscat, non obstante quacumque consuetudine, neque secularis de illis iudicaret, *c. decernimus, c. quanto, c. clerici, c. nouit, de indic. cum mille aliis notissimis iuribus*, in Gallia nulla fere iurisdictio Ecclesiasticis iudicibus, nec in personas Ecclesiasticas, nec circa negotia Ecclesiastica & spiritualia relinquitur; nam clericum reum, quem conueniri e laicus coram Ecclesiastico iudice debet, *c. cum sit generale, c. si quis contra clericum, de foro compet. c. si diligenti, eod. tit.* omni Iure canonico & ratione diuini iuris repugnantibus in criminalibus seculares iudices multis criminibus clericos Deo dicatos & spiritualium ministerio oblatos puniunt, vt in crimine falsæ monetæ, læsæ maiestatis, perduellionis portus, armorum, & aliis delictis, quorum exempla aliqua recensent Guil. Benedictus *in c. Rainuntius, de testam. verb. & vxorem nomine Adelasiam, decis. 2. n. 141. cum seqq.* Cassanæus *in consuet. Burgund. tit. des iustices, rubr. 1. §. 5. nu. 79.* in quo nō aduertunt, quod, cum maiestati Dei, non honori personarum indulgeatur priuilegium, *ex l. non distinguemus. §. caussa.*

cauſſ.ff.de recept.arbit.c.contingit,de ſentent.excommun. c.ſi diligenti, de foro compet. maieſtatem Dei & Eccleſiæ lædunt non perſonas clericorum, illos ad tribunal ſeculare in criminalibus & ciuilib.s trahendo, nam in ciuilibus fere in omnibus cauſſis, vbi eſt actio realis, & mixta, & hypothecaria, & recognitio chirographi, & multis aliis rebus, excepta actione perſonali mera, de clericis & eorum bonis in Gallia cognoſcit ſecularis iudex, & fructus beneficii exequitur, vt notant [d] auctores; & quamuis ad vitandum hoc damnum omne ſtatutum contrarium tollens emanauerit conſtitutio Pontificia *in c. penult. de foro compet. in* 6. cenſuræque il atæ ſint, ne prohibeantur ad ſedem apo-

7 ſtolicam recurrere clerici, *cap. quoniam, de immun. Eccleſ. in* 6. Gallia nec illa iura, nec Sextum decretalium admiſit, ſed omnem iuriſdictionem in clericos exercent circa caſus ſuperius commemoratos, & ab Aufrerio *Clem.1.de offic.ordinar. Regula, de poteſt.ſecularis in cleric.* & non ſolum in perſonis & rebus Eccleſiaſticorum diminuitur auctoritas Ec-

8 cleſiæ, & Pontificis, ſoliique Apoſtolici, ſed in tribunalis erectione, cum alio loco non detur locus iudicandi niſi intra Eccleſiam, vt idem Guillelmus *dicto loco* aſſerit, *num.* 114. cumque clerici omni iure ſint immunes à tributis & vectigalibus, Reges Galliæ ſubſidia & tributa propria auctoritate imponunt illis, ex Caſſanæo *in conſuetud Burgund. tit. des iuſtices, rubr.* 1. *§.* 4. *num.* 23. *de Franciſco I. Rege Galliæ agen-*

9 *te*, & quamuis Alexander IV. Pontifex *c.1. de immun. Eccleſ. in* 6. confirmatus à Bonifacio VIII. *c.clericis, eod.tit. in 6.& c. quanquam, de cenſib.in 6.* curauerit cenſuris id prohibere, nihil quicquam profuit, neque Bonifacii VIII. admittunt decreta, vt ex Aufrerio *deciſ.Toloſana* notat Rupellanus *lib. inſtitut.cap.6.lit.C.* In cauſſis autem mere Eccleſiaſticis etiam cognoſcunt ſeculares in poſſeſſorio, Guillelmus *ſupra num.* 38. Franciſ. Marchis *part. 2. deciſ. 44.* loquens non ſolum in beneficiis, ſed in Epiſcopatib. Caſſanæus *loc.cit.n.*110.§.1.&

Gallia non datur locus iudicandi Eccleſiaſticis, niſi in Eccleſiam.

Tributa propria auctoritate imponunt clericis Reges Galliæ.

In Eccleſiaſticis & beneficialibus cognoſcunt in Gallia ſeculares.

[d] *Guil.Benedict.c.Rainutius, verb.& vxorem, deciſ. 2.nu.34 123. 134.41. & 42.cum aliis. Maſſuerius in prax.tit.de iudic.nu.9.Tiraquel.de retract.Linagier §.32.gl.vn.n. 81.Caſſan. loco allegato §. 6.n.33.Rebuff.1.to.tit.de Schedul.recognit.art.1. num.5.*

alii [e] auctores. Item cum auctoritati Pontificis hoc tribuatur in iure, vt contentis in literis credatur, *Clem. literis, de probat.* Franciæ derogatum est, vt *in concord. tit.* derogatur *Clem. literis, de probat.* vbi *glos. pragmat. sanct.* Cosmæ & Rebuff. Annatæ autem quæ soluuntur Romano solio pro sumptibus sedis apostolicæ, & bullarum expensæ, & narrationes veri valoris, omnia hæc in Gallia prohibentur tribui sedi apostolicæ, vt *in concord. tit. de annat. vbi glos. pragmat. sanct.* & Rebuffi, Ren. Chopinus [f] aliique, idque cum iniuria & contumelia Romanæ sedis bursales constitutiones appellando, quas vt fulgura odio habere Gallos asserit Rebuffus *in præfat. ad rubr. de collation. in fine, & quæst. 9. num. 32. in tract. nominat.* neque motus proprios confidentiarum Pii IV. & Pii V. admittunt, ex P. Gregorio & [g] aliis, fructus Episcopatuum & beneficiorum vacantium Reges Galliæ sibi colligunt, quæ regalia appellantur, R. Chopinus cum [h] aliis, de qua re agit in historia Mausonius *libr. 3. annal. in Philippo Augusto*, beneficiaque confert Rex, vt *in concord. tit de nominat.* vbi Rebuffus, & *tit. de collat.* P. Gregorius *de benefic cap 40. num. 17 & 19.* & plures alios vsus in beneficiorum prouisionibus narrat Car. Grasalius *per totum librum 5. reg. Franc.* & Ioan. Ferrault *de iurib. Franc. priuileg. 5. cum aliis*, quæ omnia seruant, non custodientes nec sectantes exemplum D. Ludouici Regis, cuius legatus Romæ commorans, cum impetrasset à Pontifice diploma, vt Rex prouideret Ecclesias vacantes & Episcopatus, ipse in ignem proiecit relinquens cælestia cælestibus, vt ex Vincentio *libr. 22. histor.* referunt *glos.* & [i] alii, sed piam illam & sanctissimam mentem hodiernus vsus in diuersam conuertit consuetudinem, cum Henricus II. edictum publicauerit, quo seuerissime cautum fuit ne quis vllam ob caussam Romã aut alium quemuis in locum, vbi Romanus Pontifex agitet, pecuniam è Gallia mitteret comportaretve, in eos, qui contra agerent, qui non sint initiati sacris, capitis ac bonorum publicationis pœna proponitur, sacerdotibus fructuum sacerdotio-

rum

[e] *P. Gregorius de benefic. c. 40. n. 10. Grasalius li. 5. regal Franc. Iur. 5.*

[f] *de sacra polit. li. 1. tit. 8. nu. 16. P. Gregorius de benefic. c. 15. n. 8.*

[g] *In Syntag. Iur. lib. 17. c. 17. n. 10. & Flaminius Paris. de confid. q. 11. n. 18. & 27.*

[h] *De dom. Franc. lib. 2. tit. 9. an 3. P. Gregorius in Syntag. Iur. lib. 25. c. 12. n. 25. & lib 17. c. 8. Rebuff. de pacific. possess. nu. 294.*

[i] *gl. pragm. sanct. de reseruat. verb. reseruationes. Rebuff. in proœm. concord. verb. optabamus.*

10. Galli nõ credunt dicto Pontificis, nec admittunt Clement. literis, de probat.

11. Sumptus expeditionum bullarum in Gallia prohibentur solui sedi apostolicæ.

12. Motus proprios cõfidentiarũ non admittunt Galli.

13. Fructus Episcopatuum vacantium Reges Galliæ colligũt.

14. D. Ludouicus in ignem proiecit bullam, qua concedebatur prouisio beneficiorum & Episcopatuum regibus.

15 *Edictum aduersus Ecclesiam Romanam Henrici II.* rum cæterorumque bonorum ademptio, cuius edicti fit mentio apud Thom. Cromerium *libr. rerum gest. in Henrico II. fol.60.* & Thom. Freigium *in supplem. ad P. Aemilium in Henrico II.* cumque ipsi Galli pro bullis expediendis nihil persoluerent, nec pati poterant, vt ex aliis regnis portarentur pecuniæ, exprobrantes Pontifices, quod ingentia auri pondera

16 *Commentaris Caroli Molinai ad edictum Henrici II.* sacerdotiorum diplomatumque venalium caussa Romam portarentur, & *in eam rem commentarios ad edict. Henrici II.* Car. Molinæus edidit, Regique obtulit, detrahens potestati amplitudinique Pontificiæ sedis, & Regum auctoritatem contra Romanos Pontifices defendens, quos impios & scelestos commentarios damnauit schola Theologorum, ita

17 *Hispanorum fidelitas circa Ecclesiam.* vt Molinæus per biennium è Gallia eorum caussa abfuerit, vt ipse Cromerius *lib.3.fol.68.* recitat, licet postea ab exilio reuocatus est, *ex eodem fol.74.* cum gloriaretur, quod libellus plurimum valuit, eo quod extimesceret Pontifex se à Gallis deseri, itaque quamuis damnatus esset editus liber à Theologorum schola, & aduersus eum doctissima *Apologia* Raimundi Ruffi & duplicatio eius in patronum Molinæi scripta sit, tamen in Francia ita grate accepta est diminutio auctoritatis Pontificiæ, vt libellum & auctorem susciperent. Contra autem Hispani, qui omni ætate & seculo fidelissimi fuerunt, ita obsequentissimi & obseruantissimi extiterunt: & sunt Ecclesiæ Catholicæ, sedis apostolicæ, Pontificum Romanorum, decretorum à Conciliis & Pontificibus editorum, vt omnes caussæ ciuiles & criminales tam in bonis beneficiorum, quam patrimonialium clericorum ad ordinarios Ecclesiasticos spectent, vt omnes caussæ Ecclesiasticæ etiam si seculares sint ad potestatem Ecclesiasticam trahantur, tribunal Ecclesiasticum vbique erigi potest, ministri eius libere procedunt cum insigniis iurisdictionis, bullæ, & diplomata expediuntur Romæ omnibus iuribus solutis, quindenia, annatæ, & spolia, vacantesque fructus Episcopatuum ad Pontificem pertinent, habetque collectorem apostolicum ad eos percipiendos, be-

neficiorum prouisiones, præbendarum gratiæ impetratio-nes, Episcopatuum institutiones præsentatione regia antecedente Romæ expediuntur, itaque regnum est Hispania Ecclesiæ studiosissimum, & ita in spiritualibus ei subditũ, vt matrem Ecclesiam omni deuotione amplectatur, colat, & veneretur.

18 *Philippus IV. Pulcher quæ gesserit aduersus Bonifacium VIII. Pontif.*

Ea autem quæ gesta sunt aduersus Bonifacium VIII. Pontificem à Philippo IV. dicto Pulchro Rege Franciæ, à seculo non sunt audita. Primo enim commercium regni & Ecclesiasticorum ne exerceretur Romæ, interdixit, nec in terris Ecclesiæ. Secundo censuris Pontificis nõ paruit, nec consensit regnicolas obedire, & literas Pontificias dirumpit, Episcoposque in carcerem immisit, & Cardinalem legatum, & prælatos captos detinuit, ne ad Concilium à Põtifice conuocatum proficiscerentur. Tertio Concilium prouinciale Parisiis aduersus summum Pontificem conuocauit. Quarto in Concilio prouinciali inferiori, & non iudice accusauit summum præsulem orbis, eum notãs hæresis & simoniæ inculpatum. Quinto ipsum Anagniæ in carcerem immittere fecit. Sexto eo mortuo damnare eius memoriam contendit, & quod vt hæreticus igni traderetur; quæ omnia & alia nec audire quilibet Christianus audet, nec videtur Regem potuisse cogitare, quæ tandem executioni tradidit, cum diuinitus coniuncta ac connexa ita inter se munera hæc Pontificalis & regiæ dignitatis sunt, vt si quis diuiserit, aut Christiano ouili periculum, aut sibi ipsi labem contraxerit, vt hæc omnia colliguntur ex Villanæo *lib. 8. & 9. histor.* & [*k*] aliis: & ne videamur infesti Gallis, audiamus de hac re loquentes auctores Gallos, & eos studiosissimos dignitatis regni, nam Pap. Mausonius *li. 4. annal. Franc. in Philippo Pulchro* hæc ait *fol. 376. Ante hunc Flandricum tumultum odia inter Philippum Regem & Bonifacium maximum nata constat.* Nangius *refert anno 296. Philippum exegisse à laicis & clero regni omnium bonorum centesimã, mox quinquagesimam, vt sumptus Anglici belli sustineret; id Bonifacio displicebat: itaque sanctione ve-*

[k] Nangius in Philippo Pulchro. Christ. Masseus lib. 7. chron. Krantzius li. 8. Saxõ. c. 36. S. Anton. 3. p. tit. 20 c. 8. §. 1. & 21. Platina in Bonifacio VIII. & Clemente V. Monarchia Eccles. lib. 21. c. 11. §. fi. & c. 12. P. Æmilius, Gaguinus & alii in Philippo Pulchro.

[l] c. 3. de immun. Ecclesi. in 6.

ne vetuit in ordinem ecclesiasticum huiusmodi exactiones fieri: ac per legatos regios Philippum non obsequentem monuit, vt à clero vexando abstineret. Non parenti postea literas per Iacobum Normannum Notarium suum acrimonia plenas misit, quibus præfatus Reges omnes Romano Pontifici & Ecclesiæ subesse, plurima ab illo contra æquitatem & iuris ordinem fieri querebatur, plebem & clerum exactionibus opprimi, Ecclesiasticas dignitates conferri, bona sacerdotum occupari, iurisdictionem illis suam eripi, Lugdunensem nobilem Ecclesiam ad inopiam pene redactam, in qua ipse Bonifacius in minori fortuna Canonicus fuisset, annuos fructus sedium vacantium fisco inferri, moneta deprauatione subditis atque extraneis iniuriam fieri. Philippus nuncium illum, qui literas attulisset, male acceptum dimisit. Pontifex Ioannem Ss. Marcellini & Petri presbyterum Cardinalem genere Gallum nihilominus in Galliam ad Regem venire iussit, qui illum vt amicus beneuole moneret, Romanæ sedi merito succensenti vltro audiens esset. Hunc datis custodibus obseruari iubet, insuper mandat, ne quis cum eo colloqui, ne cui literas dare aut accipere à quoquam possit. Qua re cognita Bonifacius, per Nicolaum Benefractum Cardinalis seruum missis literas, quibus mandabat Regi denunciari, sacris ipsū interdictū esse. Nicolaus antequam literas dare domino suo potuisset, apprehensus atque in carcerem coniectus est, Cardinali frustra vt dimitteretur petente. Tandem Bonifacius Ecclesiastica pœna in contumacem vsus ipsi interdixit, subditosque eius omnes sacramento solutos pronūciauit. Hæc ex ipsis Bonifacii literis, quarum exemplaria habemus, narrare placuit. At Philippus vocatis Lutetiam ad Concilium proceribus regni, & Episcopis, Abbatibusque & œconomis templorum, coram eis primum se excusauit, deinde recriminatione vsus est, Bonifacio per Guillelmum Nogaretum hæresis & simoniæ accusato. Postremo voce Guillelmi Plesiani testatus est, se à Bonifacio ad successores eius aut futuram Synodū prouocare, eique appellationi Ecclesiasticos ordinis viros adhærere coegit, Abbate Cistercienſi, qui factum non probaret, Lutetiæ detento, vt Villanęus *ait. Accusationis & prouocationis acta habemus: Nogaretus militis ac legum professoris titulos præfatur: Plesianus vero militem ac dominū Vicenobii se vocat. Sed acta illa, quia maledictis plena sunt, hic omittere præstat.* Deinde *fol.* 739. notat quemadmodum Anagniæ

gniæ indutus ornatu Pontificali, & à Nogareto illusus minitante, se illum in Galliam perducturum, vt in Synodo Lugdunensi spoliaretur Pontificia dignitate, captus est, donec Anagniæ incolæ ne proditionis arguerentur, repente arma arripiunt, & Pontificem Romam perducunt, ibi reuersus præ nimio dolore incidit in morbum, ac furenti similis decessit 5. Idus Octobr. alii vero captum Romæ animam egisse testantur, & Genebrardus Gallus *li.4. anno* 1503. hæc profert de Bonifacio loquens: *Ingentia bella in Italia excitauit. Excommunicauit Regem Gallicum Philippum, & totum regnum donauit Alberto Austriacæ domus Cæsari. Captus est postremo Anagniæ in paterno domo dormiens, nihilque tale metuens, indeque Romam perductus, in carcere periit. Atque hinc dicitur*: Intrauit vt vulpes, regnauit vt leo, mortuus est vt canis; *Quod tamen falso & temere vsurpatum à maleuolis & Principum assentatorib. plerique existimant, quoniam* Platina *valde alioqui pronus ad notandas Pontificum maculas, nihil tale retulit, sed nec alii, qui eorum vitas descripsere. Vnde & eum laudant, tanquam Ecclesiasticæ libertatis amulum, Imperatoribus Regibusque sua potestate abutentibus formidabilem. Sed & Philippus Rex, cuius opera captus fuerat atque interierat, Deo vnctum suum vlciscente, nunquam deinceps prospere se habuit, vt ab aliquo eius Episcopo prædictum fuerat.* Idemque Pap. Mausonius *libr.5. de vitis Pontific. in Benedicto II.* ait, Benedictum absoluisse regem, sed an id metu & timens similem sortem Bonifacii fecerit, non audet asserere. Contra autem Hispani Reges Castellæ & Aragoniæ Bonifacium defendunt, & sedem apostolicam tuentur, & dum Philippus Rex Galliæ Bonifacii memoriam contendit damnare in Concilio Viennensi, & apud Clementem V. Pontificem, quem ad eam rem id pollicitus facere eligere curauit, duo equites Hispani singulare certamen obire pro honore Bonifacii parati erant, & effecerunt, vt pro eo declararetur in Concilio Viennensi, ex eodem Mausonio *fol.392. in Philippo Pulchro*, & Rex Iacobus Aragoniæ requisitus à Philippo Rege, vt cum eo aduersus Pontificem concordiam sumeret, renuit

60 Hispani Bonifacium defendunt.

Rex,

Rex, auxilium Pontifici offerens, ex Zurita *libr. 58. cap. 5. & 60.*

21 *De Ludouico XI. Rege Galliæ.* Ludouicus XI. Rex Galliæ instituit contra libertatem Ecclesiasticam pragmaticam sanctionem, metuque Pium induxit ad consentiendum, qua omnia Iura Canonica & disciplina Ecclesiastica in Gallia concidere, vt auctor est idem Mausonius *li. 4. in Ludouico XI.* hæc inquiens: *De sanctione pragmatica hæc Pius scribebat metu, vt ipse ait, idq; verum erat, ne si conuentus publici haberētur, Episcopi & Clerus Galliæ pro pragmatica sententiam dicerent*; quam rem deinceps prosequitur.

22 *De Carolo VIII. Rege Galliæ & Ferdinando Catholico Rege Hispaniæ.* Carolus VIII. Rex Galliæ vt ingressus sit Romam inuito Alexandro VI. Pontifice, & quemadmodum Ecclesiæ bella intulerit, diximus *c. 20. hoc tractatu*, & de defensione & auxilio Pontifici præstito à Ferdinando V. Rege Catholico Hispano.

23 *De Ludouico XII. rege Galliæ, & Ferdinando Catholico Hispano fauente Pōtificibus aduersus eum.* Ludouicus autem XII. Rex Galliæ quam infestus extiterit sedi apostolicæ, quæque bella excitauerit, & Ecclesiæ ditiones occupauerit Iulio II. Pontifice, dictum est *c. 20.* dum de auxilio Ferdinandi Catholici diximus, sed illud sane omnino fuit & exemplum atrox hæreticis pullulantibus ea tempestate, quod primum Concilium Gallicanum Turonense anno 1510. congregauit Rex aduersus Pontificem, deinde Pisanum translatum Mediolanum, & postea Lugdunum citando Pontificem, eique negando obedientiam, ita vt necesse fuerit Concilium postea Lateranense

24 *Concilia Pisana & Turonica.* congregari à Pontifice, adulterinum pronuntiando Pisanum fuisse, vt aduertit Surius *in comment. rerum ab orbe gest.* anno 1500. 1504. & 1511. cum [m] aliis.

25 *Concilium Lateranense à Iulio II.* Philippus autem II. Rex Galliæ dictus Augustus cum Isburgem legitimam duxisset vxorem, aliam viuente prima superinduxit propria auctoritate, diuortium quoad vinculum cum prima faciens, vt auctor est Pap. Mausonius ex

26 *De Philippo II. Rege Franciæ.* *Rigordo eius ætatis scriptore* his verbis: *Illi consilio fauere, Philippus Bellouacorum Pontifex, & Carnutum nescio quis Episcopus, certe indignus successor illius Ibonis, qui Philippum Augusti proauum à*

[m] *Genebrard. li. 4. an. 1510. & 1511. Guisciard. lib. 11. hist. Panuinus in Iulio II. Alexandro VI. & Leone X. Zurita li. 9. hist. Regum Cathol. c. 30. 31. 35. & 52. & li. 10. c. 1. Pol. Virgilius lib. 27. Angl. hist. in Henrico VIII. Ferronus in Ludouico XII.*

nefariis nuptiis discedere compulit, vt supra ostendimus: cum hi Regem & Reginam consanguineos esse affirmassent, matrimonium solutum est, hæc & alia de Philippi coniugio apud Neubrigensem *illius ætatis scriptorem libr. 4. reperi: qui Episcoporum ac Iudicum in ea causa improbitatem merito damnat. Cælestinus Romanus pontifex illam diuortii sententiam contra iuris ordinem prolatam rescidit, ac per Meliorem presbyterum Cardinalem & Cincium subdiaconum Regem monuit, ne aliam vxorem superinduceret. Nihilominus Mariam Ducis Bohemiæ Moraniaque filiam duxit, quam ob causam non solum Regi, sed regno quoque sacrificiis est interdictum, Synodo Diuione habita à Petro Capuensi. Ad cuius interdicti famam Episcopos Galliæ, qui Synodo interfuerant, Rex sedibus suis exegit, rebus eorum fisco addictis, deinde mitescente ira Pontificiæ auctoritati parere visus est.* Idque Gaguinus *libr. 6. in Philippo Augusto* narrat inquiens: *Qua legis seueritate exasperatus Philippus in clerum sæuitia vsus est, pulsis è suis sedibus Pontificibus, quorum assensu hanc ignominiam accepisset, itaque nec dignitati nec vicariatui pepercit, quin etiam plebeios sacerdotes rebus suis exutos extrudi ret;* quod narrat Paulus Æmilius *libr. 6. in Philippo Augusto*, & [n] alii.

[n] S. Anton. 2. par. tit. 17. c. 9 §. 28. 30. & 31 Monarchia li. 21. cap. 13. §. 1.

27 *De Philippo I. Rege Franciæ.*

Philippus vero I. proauus eiusdem Regis Philippi eodem crimine infectus fuit, non parendi Pontificis summi præceptis, & sedis apostolicæ mandatis, vt idem P. Mausonius *libr. 3. annal. in Philippo Rege* his vel bis ait: *Philippum Synodo Claromontana inter reos fuisse demonstratum est, id cur acciderit pluribus narrare opera pretium videtur. In matrimonio habebat Bertam Florentii Comitis Batauorum filiam, spretis coniugii legibus, rapuit Bertradam vxorem Fulconis Comitis Andegauorum affinis sui. Fulco per legatos de ea re questus est, cum Rex Pontifici bene monenti non paruisset, ipsi in Synodo Claromontana templi aditu & sacrificio interdicit, coactus Bertradam dimittere, aliquanto post eam reducit, quam ob causam Synodus Pictauis habita est à Ioanne & Benedicto Cardinalibus, qui Regem cœtu piorum indignum rursus pronunciarunt: Episcopi aliquot prouinciæ Belgicæ ad Bertradæ nuptias inuitati, ipsi, Regique coronam imponere contra Vrbani interdictum improbe sunt ausi.*

ausi. Solus Ibo Carnutum Pontifex nec auro corrumpi, nec rerum suarum amissione flecti vnquam, aut adduci potuit, vt incestum probaret. Regis odium decennio & amplius sustinuit, pro hoste habitus exutusque Episcopii sui fructibus. Philippus per legatos minabatur, nisi Vrbanus sibi coronam & sacrorum vsum restitueret, se cum regno ab eius & Romana Ecclesia obsequio discessurum, ne hoc quidem virum sanctissimum inflexit. Paschalis temporibus Regem, etsi inuitum resipiscere oportuit, neq. n. aliter anathemate liberari poterat: plusq. virium religio, quam sceptrum & diadema, & inuictum Regis nomen maiestasque habuit. Quod & colligi potest *ex epistolis* Ibonis & [o] aliis, qui addit ex P. Æmilio *libr. 3. in Philippo I.* quod Vrbanus II. etiam excommunicauit eos, qui in Gallia à laicis ad dignitates Ecclesiasticas eueherentur, quare Henricus Suessionum Episcopus Pontificatum, quem à Rege Philippo acceperat, Pontifici tradidit.

[o] *Ibo epist. 99. 100. 102. 105. 134. & 212. cum aliis. Sigibert. in chron. an. 1095. Genebrar. an. 1100*

28 *De Ludouico Crasso Rege Galliæ.*

Ludouicus VI. dictus Crassus Rex Gallorum alioquin studiosus Ecclesiæ Romanæ, qui pro auctoritate & tutela eius Paschalem Pontificem summum defendit ab Henrico Imp. congregato exercitu, ex Suggerio eius ætatis scriptore, amplius quam 200000. homines continente, quo continuit impetum Henrici, & redire in gratiam cum Põtifice dimisso exercitu coegit, & aduersus Henricum I. Regem Angliæ Calixtum tuetur, itaque fautor Ecclesiæ extitit, vt viderit quinque Pontifices in Gallia, Paschalẽ, Gelasium, Calixtum, Vrbanum, & Innocentium, ex Genebrardo *anno 1118. libr.* 4. & Æmilio *libr. 5. in eo*, is tamen postea ita persecutus est Ecclesiam, vt anathema & execrationes Põtificis spernens tributa Ecclesiis intulerit, vt *ex* Ibonis Carnotensis tunc viuentis *epistolis* satis dilucide patet, tum *ex epistol. 266.* missa ad Ludouicum Regem, *& epist. 72. 82. & 151.* tum *ex epist. 271.* missa Turgedo Abrincensium Episcopo his verbis: *Cogit enim vos ex vna parte legatio sedis apostolicæ, vt præceptis eius obediatis, vrget vos ex altera parte regia potestas, vt resistatis, cum igitur sibi inuicem aduersentur præcepta Apostolica & regalia, sanum consilium nemo vobis dare potest aliud, quã quod Susanna dictãte*

Spiritu S. sibi dedit, Melius est mihi incidere in manus hominum, quam derelinquere legem Dei mei. Aliamque *epistolam* ad Paschalem Pontificem scribit hoc sermone: *Regem multo meo labore & sudore à vexatione Ecclesiæ, ab incẽdiis, & direptionibus Ecclesiasticorum bonorum proculsfeci.* Quod etiam refert *libr. 3. annal. in Ludouico Crasso* Pap. Mausonius, vbi & literas D. Bernhardi ad Honorium II. pro Episcopo Parisiensi recitat: *Rex Ludouicus non tam Episcopos, quam in ipsis iustitiæ persequitur zelum, pietatis cultum, habitumque religionis: quod vestra quoque prudentia sanctitatis vel ex eo aduertere potest, quod qui ante in habitu actuque seculari honorati sunt sublimes, iudicati fideles habiti familiares, modo inimici facti sunt, dignè suo sacerdotio conuersantes, & per omnia honorificantes ministerium suum. Hinc grauibus contumeliis & iniuriis Episcopi Parisiensis innocentia pulsata est, sed non quassata, quia dominus supposuit manum suam, cum vestram opposuit. Hinc & nunc domini huius Senonensis constantiam concutere & labefactare conatur, vt Metropolitano quod absit eiecto, facile prout voluerit grassetur in suffraganeos. Postremo quis ambigit, non aliud eum quam oppugnare religionem, quam nimirum aperte sui regni destructionem, sua corona pronunciat inimicam? & alter Herodes Christum non iam in cunabilis habet suspectum, sed in Ecclesiis inuidet exaltatum.* Quod & Genebrardus *anno* 1123. *libr.* 4. *in chron.* confirmat.

Ludouicus VII. dictus Iunior contentionem circa Archiepiscopatum Bituricensem cum Innocentio II. gessit adeo, vt toto integro triennio excommunicatus fuerit, referente Mausonio *libr. 3. annal. in eo*, *& supplem.* Sigiberti *in chron. anno* 1141. vbi *anno* 1143. notat, quod eo, quod comes Theobaldus caussam Pontificis suscepit, Vitriacum Castrum eius cœpit Rex, vbi igne admoto Ecclesia incensa in ea 1300. animæ diuersi sexus consumptæ ex hac vita migrarunt. 29 *De Ludouico VII. Iuniore.*

Carolus dictus Pulcher Ioanni XXIII. Pontifici decimas denegauit, vt *ex* Paulo Æmilio *libr. 8. in Carolo Pulchro* Petrus Gregorius *libr. 2. capit. 20. num.* 4. & alii notant. 30 *Carolus Pulcher.*

31 *De Francisco I. & Henrico II.*

Franciscus autem I. & Henricus II. Reges Gallorum, vt præter historiarum testimonia plures viderunt cum magno gemitu Christianorum, Turcis portum dedere aduersus Christianos in regno suo, & hæreticos milites induxerunt, vnde accidit vt captiui ducerentur Catholici, & religio eorum vel deficeret vel periclitaretur, & impleta est Gallia hæresibus, vt testes sunt Iouius & [p] alii, & Parmense bellum Hēricus aduersus Iulium III. Pontificem habuit, Carolo V. Pontificias partes tuente, ex Th. Freigio *in Henrico II. fol.* 4. Surio *in comment. de Carolo V. anno* 1551. *fol.* 456.

[p] *Guicciard. Genebrard. an.1515. Comes Natalis lib.5. hist. fol. 111. de Henrico II. conducente classem Turcicam. Herrera c.1. & 2. in hist. Philippi II.*

32 *Carolus V. & Philippus II. eiiciebāt Turcas, quos vocabat Franciscus & Henricus.*

Contra autem Carolus V. Imp. & Philippus II. eius filius Rex maximus Turcas debellabant, eosq; procul ab Italia & Ecclesiæ ditionibus abiiciebant, ne eis nocerēt, quos ad eas vastandas vocabant Reges Galliæ, omne ius violando, quo cauetur, ne inconsulto Papa Rex aliquis non possit inducias, nec vocationem infidelium facere, vt *arg. c. quod olim, c. significasti, de Iud.* notat Oldraldus *cons.* 87. & [q] alii.

[q] *Hier. Paulus in ipsa reconsultus in Cancellaria Apostolicæ pract. verb. An Imperator vel aliquis Rex.*

33 *De Henrico III. & Henrico IV.*

Henricus III. primo bullam cœnæ Domini, quæ Romæ cum pompa celebri legitur, vt omnibus regnis suscipiatur, contra omne ius relegauit à Francia, vt conqueritur Nauarrus *cons.* 1. *tit. de foro compet.* deinde Aloisum Lotharingum Cardinalem Guisum suis satellitibus confodiendum tradidit, & Carolum Cardinalem Borbonium, & Lugdunensem Archiepiscopum in carcerem coniecit, qua de causa fuit à Sixto V. citatus ad dicendum, cur non deberet declarari excommunicatus, & postremo die termini sibi statuti in propriis castris inter custodes & milites ab inermi & ignoto fratre Iacobo Clemente Dominicani sodalitii Sesonensi paruo gladio ad id dedita opera paulo ante elaborato subter vmbilicum vulneratus est & interfectus Kalend. August. anno 1589. cui successit Henricus IV. Borbonius hodie fœliciter regnans, qui primo hostis Ecclesiæ declaratus, & iure succedendi priuatus à Sixto V.

honorificentia cœpit, vbi vero in templis sacrisque delubris pro frequentia populorum solitudo, & pro sacrorum cura negligentia introducta fuit, simul etiam desolatio afflixit, vt Paulus Diaconus de Longobardis retulit, nullaque meo iudicio facilior aut aptior caussa ad mortalium mentes moresque religionis officio continendos introducta fuit, quam regnorum diuersitas atque æmulatio, vt vnaquæque gens in imperio constituta perspiceret ab alterius gentis rege vel regno periculum sibi oriri à vicinitate & æmulatione posse, eoque periculo edocta sciret vnum esse Deum omnium regnorum compositorem, eundemq; destructorem, quo potestas vni adimi, & alteri accresci, vnus erigi, & alter à solio deiici ad ipsius Dei votum nutumque posset, vt de Hebræis Zacharias *c. 2.* testatur: *Ecce ego manum meam super eos, & erunt præda illis qui seruiebant eis: & c.* 7. Instant enim nimis humanas mentes perpetui honores, & à religionis tramite seducunt.

39 *Responsio ad obiectiones Gallorum, quod [capta] sit Romæ à Carolo V.*

Sed Gallos obiicientes Hispanis video Carolo V. regnante in Hispania captam Romam fuisse ab eius exercitu, Clementemq; VII. Pontificem maximum arce inclusum, ditiones item Ecclesiæ damna accepisse, quod vindicare conatus fuit Franciscus I. Gallorum rex: sed vt innocentia tuta sit Caroli V. & illis quibus impetitur iaculis Hispania, in Gallos reuerberent iaculatores, audiendæ sunt & euoluendæ historiæ, quibus patet quantum in sedem apostolicam Caroli V. animus propensus extiterit, & deditus ei in ea tuenda fuerit. Primo enim, vt *c. 20. & 21.* diximus, Leoni X. Pontifici, Adriano VI. & Clementi VII. initio Pontificatus aduersus Gallos fautor extitit, deinde vero cum Franciscus de Imperio cum eo contenderet, & electionem rite & recte factam impedire conaretur, coronamque imperii à Carolo V. suscipiendam detineret, cumque in hisce contentionibus collatis signis decertatum varie esset, captusque Rex Franciscus in Ticinensi pugna, liberatusque certo fœdere & pacto, reddita Burgundia, liberata Flandria

dria à feudo, & aliis conditionibus obsidibus filiis à Francisco datis, interim dum dicta peragerentur: Tandem Frãciscus liber factus dum se ab implendis pactis liberari vellet, cum Clemente VII. Pontifice, Venetis, & aliis Italiæ principibus fœdus & vnionem componere studuit, consecutusque est, vt aduersus Carolum V. Hispaniæ commorantem, bellaque in infideles parantem fieret vnio, vt eum & exercitum ab Italia exterminarent, regnumque Neapolitanum ab eius potestate eriperent, cuius rei certior factus Carolus V. omni qua decuit obseruantia & mansuetudine per legatos varios Pontificem obsecrauit & hortatus est, vt pacem componeret, nec aduersus eum arma inferre pateretur, & vt tueretur patrimonium, exercitum collegit, & Hugonem Moncada ducem creauit, misitque legatum cũ mandato, ne Romæ damnum inferret, qui etsi Romam ignorante Carolo V. ingressus sit cum exercitu, minatus Pontificem ni discederet ab iniuria inferenda Carolo, tamen omni reuerentia tractauit sacram eius auctoritatem, illicoque discessit fœdere certo inito, quod fœdus & pactum cum recepisset Pontifex, & antea à iuramento absoluisset Gallum de fœdere inito cum Imperatore, tandem eius occasione & culpa inscio Imperatore Carolo dux eius Carolus Borbonius Gallus Romam exercitum Hispanorũ & Germanorum perduxit, vbi eo in muri ascensu mortuo milites inuadunt Romam, capiunt, damna inferunt, cum antea protestationes factæ à Carolo Lanoya Prorege Neapolitano essent, neque preces Ducis Sesæ legati Imperatoris, neque omnes diligentię adhibitæ sufficerent ad placandum Pontificis animum, isque frangeret pacem & fœdus, idque non Hispaniæ regni caussa & occasione, sed imperii factum extitit, vt ex Gallis & Italis auctoribus constat *anno 1527.* quo hæc contigisse fertur, vt P. Iouius, Guicciardinus, Mamb. Rosseus *in supplem. Tarcagnota*, & Panuinus *in Clemente VII.* notant, & quamuis Henricus VIII. Anglus dissentiret à Carolo, in eumque cum aliis inueheret, tamen hoc

neficiorum prouisiones, præbendarum gratiæ impetrationes, Episcopatuum institutiones præsentatione regia antecedente Romæ expediuntur, itaque regnum est Hispania Ecclesiæ studiosissimum, & ita in spiritualibus ei subditū, vt matrem Ecclesiam omni deuotione amplectatur, colat, & veneretur.

Ea autem quæ gesta sunt aduersus Bonifacium VIII. Pontificem à Philippo IV. dicto Pulchro Rege Franciæ, à seculo non sunt audita. Primo enim commercium regni & Ecclesiasticorum ne exerceretur Romæ, interdixit, nec in terris Ecclesiæ. Secundo censuris Pontificis nō paruit, nec consensit regnicolas obedire, & literas Pontificias dirumpit, Episcoposque in carcerem immisit, & Cardinalem legatum, & prælatos captos detinuit, ne ad Concilium à Pōtifice conuocatum proficiscerentur. Tertio Concilium prouinciale Parisiis aduersus summum Pontificem conuocauit. Quarto in Concilio prouinciali inferiori, & non iudice accusauit summum præsulem orbis, eum notās hæresis & simoniæ inculpatum. Quinto ipsum Anagniæ in carcerem immittere fecit. Sexto eo mortuo damnare eius memoriam contendit, & quod vt hæreticus igni traderetur; quæ omnia & alia nec audire quilibet Christianus audet, nec videtur Regem potuisse cogitare, quæ tandem executioni tradidit, cum diuinitus coniuncta ac connexa ita inter se munera hæc Pontificalis & regiæ dignitatis sunt, vt si quis diuiserit, aut Christiano ouili periculum, aut sibi ipsi labem contraxerit, vt hæc omnia colliguntur ex Villanæo *lib. 8. & 9. histor.* & [k] aliis: & ne videamur infesti Gallis, audiamus de hac re loquentes auctores Gallos, & eos studiosissimos dignitatis regni, nam Pap. Mausonius *li. 4. annal. Franc. in Philippo Pulchro* hæc ait *fol. 376. Ante hunc Flandricum tumultum odia inter Philippum Regem & Bonifacium maximum nata constat.* Nangius *refert anno 296. Philippum exegisse à laicis & clero regni omnium bonorum centesimā, mox quinquagesimam, vt sumptus Anglici belli sustineret; id Bonifacio displicebat: itaque sanctione ve-*

18 *Philippus IV. Pulcher quæ gesserit aduersus Bonifacium VIII. Pontif.*

[k] Nangius in Philippo Pulchro. Christ. Masseus lib. 7. chron. Krantzius li. 8. Saxō. c. 36. S. Anton. 3. p. tit. 20 c. 8. §. 2. & 21. Platina in Bofacio VIII. & Clemente V. Monarchia Ecclesi. lib. 21. c. 11. §. fi. & c. 12. P. Æmilius, Gaguinus & alii in Philippo Pulchro.

[l] c. 3. de immun. Eccles. in 6.

ne vetuit in ordinem ecclesiasticum huiusmodi exactiones fieri: ac per legatos regios Philippum non obsequentem monuit, vt à clero vexando abstineret. Non parenti postea literas per Iacobum Normannum Notarium suum acrimonia plenas misit, quibus præfatus Reges omnes Romano Pontifici & Ecclesiæ subesse, plurima ab illo contra æquitatem & iuris ordinem fieri querebatur, plebem & clerum exactionibus opprimi, Ecclesiasticas dignitates conferri, bona sacerdotum occupari, iurisdictionem illis suam eripi, Lugdunensem nobilem Ecclesiam ad inopiam pene redactam, in qua ipse Bonifacius in minori fortuna Canonicus fuisset, annuos fructus sedium vacantium fisco inferri, moneta deprauatione subditis atque extraneis iniuriam fieri. Philippus nuncium illum, qui literas attulisset, male acceptum dimisit. Pontifex Ioannem Ss. Marcellini & Petri presbyterum Cardinalem genere Gallum nihilominus in Galliam ad Regem venire iussit, qui illum vt amicus beneuole moneret, Romanæ sedi merito succensenti vltro audiens esset. Hunc datis custodibus obseruari iubet, insuper mandat, ne quis cum eo colloqui, ne cui literas dare aut accipere à quoquam possit. Qua re cognita Bonifacius, per Nicolaum Benefractum Cardinalis seruum misit literas, quibus mandabat Regi denunciari, sacris ipsi interdictũ esse. Nicolaus antequam literas dare domino suo potuisset, apprehensus atque in carcerem coniectus est, Cardinali frustra vt dimitteretur petente. Tandem Bonifacius Ecclesiastica pœna in contumacem vsus ipsi interdixit, subditosque eius omnes sacramento solutos pronũciauit. Hac ex ipsis Bonifacii literis, quarum exemplaria habemus, narrare placuit. At Philippus vocatis Lutetiam ad Concilium proceribus regni, & Episcopis, Abbatibusque & œconomis templorum, coram eis primum se excusauit, deinde recriminatione vsus est, Bonifacio per Guillelmum Nogaretum hæresis & simoniæ accusato. Postremo voce Guillelmi Plesiani testatus est, se à Bonifacio ad successores eius aut futuram Synodũ prouocare, eique appellationi Ecclesiasticos ordinis viros adhærere coegit, Abbate Cisterciensi, qui factum non probaret, Lutetiæ detento, vt Villanęus *ait. Accusationis & prouocationis acta habemus: Nogaretus militis ac legum professoris titulos præfatur: Plesianus vero militem ac dominũ Vicenobii se vocat. Sed acta illa, quia maledictis plena sunt, hic omittere præstat.* Deinde *fol. 739.* notat quemadmodum Anagniæ

gniæ indutus ornatu Pontificali, & à Nogareto illusus minitante, se illum in Galliam perducturum, vt in Synodo Lugdunensi spoliaretur Pontificia dignitate, captus est, donec Anagniæ incolæ ne proditionis arguerentur, repente arma arripiunt, & Pontificem Romam perducunt, ibi reuersus præ nimio dolore incidit in morbum, ac furenti similis decessit 5. Idus Octobr. alii vero captum Romæ animam egisse testantur, & Genebrardus Gallus *li. 4. anno* 1503. hæc profert de Bonifacio loquens: *Ingentia bella in Italia excitauit. Excommunicauit Regem Gallicum Philippum, & totum regnum donauit Alberto Austriacæ domus Cæsari. Captus est postremo Anagniæ in paterno domo dormiens, nihilque tale metuens, indeque Romam perductus, in carcere periit. Atque hinc dicitur*: Intrauit vt vulpes, regnauit vt leo, mortuus est vt canis; *Quod tamen falso & temere vsurpatum à maleuolis & Principum assentatorib. plerique existimant, quoniam* Platina *valde alioqui pronus ad notandas Pontificum maculas, nihil tale retulit, sed nec alii, qui eorum vitas descripsere. Vnde & eum laudant, tanquam Ecclesiasticæ libertatis æmulum, Imperatoribus Regibusque sua potestate abutentibus formidabilem. Sed & Philippus Rex, cuius opera captus fuerat atque interierat, Deo vnctum suum vlciscente, nunquam deinceps prospere se habuit, vt ab aliquo eius Episcopo prædictum fuerat.* Idemque Pap. Mausonius *libr. 5. de vitis Pontific. in Benedicto II.* ait, Benedictum absoluisse regem, sed an id metu & timens similem sortem Bonifacii fecerit, non audet asserere. Contra autem Hispani Reges Castellæ & Aragoniæ Bonifacium defendunt, & sedem apostolicam tuentur, & dum Philippus Rex Galliæ Bonifacii memoriam contendit damnare in Concilio Viennensi, & apud Clementem V. Pontificem, quem ad eam rem id pollicitus facere eligere curauit, duo equites Hispani singulare certamen obire pro honore Bonifacii parati erant, & effecerunt, vt pro eo declararetur in Concilio Viennensi, ex eodem Mausonio *fol. 392. in Philippo Pulchro*, & Rex Iacobus Aragoniæ requisitus à Philippo Rege, vt cum eo aduersus Pontificem concordiam sumeret, renuit

60 Hispani Bonifacium defendunt.

Rex,

Rex, auxilium Pontifici offerens, ex Zurita *libr. 58. cap. 5. & 60.*

21 *De Ludouico XI. Rege Galliæ.* Ludouicus XI. Rex Galliæ instituit contra libertatem Ecclesiasticam pragmaticam sanctionem, metuque Pium induxit ad consentiendum, qua omnia Iura Canonica & disciplina Ecclesiastica in Gallia concidere, vt auctor est idem Mausonius *li. 4. in Ludouico XI.* hæc inquiens: *De sanctione pragmatica hac Pius scribebat metu, vt ipse ait, idq; verum erat, ne si conuentus publici haberetur, Episcopi & Clerus Galliæ pro pragmatica sententiam dicerent*; quam rem deinceps prosequitur.

22 *De Carolo VIII. Rege Galliæ & Ferdinando Catholico Rege Hispaniæ.* Carolus VIII. Rex Galliæ vt ingressus sit Romam inuito Alexandro VI. Pontifice, & quemadmodum Ecclesiæ bella intulerit, diximus *c. 20. hoc tractatu*, & de defensione & auxilio Pontifici præstito à Ferdinando V. Rege Catholico Hispano.

23 *De Ludouico XII. rege Galliæ, & Ferdinando Catholico Hispano fauente Pontificibus aduersus eum.* Ludouicus autem XII. Rex Galliæ quam infestus extiterit sedi apostolicæ, quæque bella excitauerit, & Ecclesiæ ditiones occupauerit Iulio II. Pontifice, dictum est *c. 20.* dum de auxilio Ferdinandi Catholici diximus, sed illud [m] sane omnino fuit & exemplum atrox hæreticis pullulantibus ea tempestate, quod primum Concilium Gallicanum Turonense anno 1510. congregauit Rex aduersus Pontificem, deinde Pisanum translatum Mediolanum, & postea Lugdunum citando Pontificem, eique negando obedientiam, ita vt necesse fuerit Concilium postea Lateranense

24 *Concilia Pisana & Turonica.* congregari à Pontifice, adulterinum pronuntiando Pisanum fuisse, vt aduertit Surius *in comment. rerum ab orbe gest.* anno 1500. 1504. & 1511. cum [*m*] aliis.

25 *Concilium Lateranense à Iulio II.* Philippus autem II. Rex Galliæ dictus Augustus cum Isburgem legitimam duxisset vxorem, aliam viuente prima superinduxit propria auctoritate, diuortium quoad vinculum cum prima faciens, vt auctor est Pap. Mausonius *ex*

26 *De Philippo II. Rege Franciæ.* *Rigordo eius ætatis scriptore* his verbis: *Illi consilio fauere, Philippus Bellouacorum Pontifex, & Carnutum nescio quis Episcopus, certe indignus successor illius Iuonis, qui Philippum Augusti proauum à*

m Genebrard. li. 4. an. 1510. & 1511. Guicciard. lib. 11. hist. Panuinus in Iulio II. Alexandro VI. & Leone X. Zurita li. 9. hist. Regum Cathol. c. 30. 31. 35. & 52. & li. 10. c. 1. Pol. Virgilius lib. 27. Angl. hist. in Henrico VIII. Ferronus in Ludouico XII.

 nefa-

nefariis nuptiis discedere compulit, vt supra ostendimus: cum hi Regem & Reginam consanguineos esse affirmassent, matrimonium solutum est, hæc & alia de Philippi coniugio apud Neubrigensem *illius ætatis scriptorem libr. 4. reperi: qui Episcoporum ac Iudicum in ea causa improbitatem merito damnat. Cælestinus Romanus pontifex illam diuortii sententiam contra iuris ordinem prolatam rescidit, ac per Meliorem presbyterum Cardinalem & Cincium subdiaconum Regem monuit, ne aliam vxorem superinduceret. Nihilominus Mariam Ducis Bohemiæ Morauiæque filiam duxit, quam ob causam non solum Regi, sed regno quoque sacrificiis est interdictum, Synodo Diuione habita à Petro Capuensi. Ad cuius interdicti famam Episcopos Galliæ, qui Synodo interfuerant, Rex sedibus suis exegit, rebus eorum fisco addictis, deinde mitescente ira Pontificiæ auctoritati parere visus est.* Idque Gaguinus *libr. 6. in Philippo Augusto* narrat inquiens: *Qua legis seueritate exasperatus Philippus in clerum sæuitia vsus est, pulsis è suis sedibus Pontificibus, quorum assensu hanc ignominiam accepisset, itaque nec dignitati nec vicariatui pepercit, quin etiam plebeios sacerdotes rebus suis exutos extrudere:* quod narrat Paulus Æmilius *libr. 6. in Philippo Augusto*, & [n] alii.

[n] *S. Anton. 2. par. tit. 17. c. 9 §. 28. 30. & 31 Monarchia li. 21. cap. 13. §. 1.*

27 *De Philippo I. Rege Franciæ.*

Philippus vero I. proauus eiusdem Regis Philippi eodem crimine infectus fuit, non parendi Pontificis summi præceptis, & sedis apostolicæ mandatis, vt idem P. Mausonius *libr. 3. annal. in Philippo Rege* his verbis ait: *Philippum Synodo Claromontana inter reos fuisse demonstratum est, id cur acciderit pluribus narrare operæpretium videtur. In matrimonio habebat Bertam Florentii Comitis Batauorum filiam, spretis coniugii legibus, rapuit Bertradam vxorem Fulconis Comitis Andegauorum affinis sui. Vrbano per legatos de ea re questus est, cum Rex Pontifici bene monenti non paruisset, ipsi in Synodo Claromontana templi aditu & sacrificio interdicit, coactus Bertradam dimittere, aliquanto post eam reducit, quam ob causam Synodus Pictauis habita est à Ioanne & Benedicto Cardinalibus, qui Regem cœtu piorum indignum rursus pronunciarunt. Episcopi aliquot prouinciæ Belgicæ ad Bertradæ nuptias inuitati, ipsi Regique coronam imponere contra Vrbani interdictũ improbe sunt*

eusi. Solus Ibo Carnutum Pontifex nec auro corrumpi, nec rerum suarum amissione flecti vnquam, aut adduci potuit, vt incestum probaret. Regis odium decennio & amplius sustinuit, pro hoste habitus exutusque Episcopii sui fructibus. Philippus per legatos minabatur, nisi Vrbanus sibi coronam & sacrorum vsum restitueret, se cum regno ab eius & Romana Ecclesia obsequio discessurum, ne hoc quidem virum sanctissimum inflexit. Paschalis temporibus Regem, etsi inuitum resipiscere oportuit, neq. n. aliter anathemate liberari poterat: plusq. virium religio, quam sceptrum & diadema, & inuictum Regis nomen maiestasque habuit. Quod & colligi potest *ex epistolis* Ibonis & [o] aliis, qui addit ex P. Æmilio *libr. 3. in Philippo I.* quod Vrbanus II. etiam excommunicauit eos, qui in Gallia à laicis ad dignitates Ecclesiasticas eueherentur, quare Henricus Suesionum Episcopus Pontificatum, quem à Rege Philippo acceperat, Pontifici tradidit.

[o] *Ibo epist. 99. 100. 102. 105. 134. & 212. cum aliis. Sigibert. in chron. an. 1095. Genebrar. an. 1100*

28 *De Ludouico Crasso Rege Galliæ.*

Ludouicus VI. dictus Crassus Rex Gallorum alioquin studiosus Ecclesiæ Romanæ, qui pro auctoritate & tutela eius Paschalem Pontificem summum defendit ab Henrico Imp. congregato exercitu, ex Suggerio eius ætatis scriptore, amplius quam 200000. homines continente, quo continuit impetum Henrici, & redire in gratiam cum Pōtifice dimisso exercitu coegit, & aduersus Henricum I. Regem Angliæ Calixtum tuetur, itaque fautor Ecclesiæ extitit, vt viderit quinque Pontifices in Gallia, Paschalē, Gelasium, Calixtum, Vrbanum, & Innocentium, ex Genebrardo *anno 1118. libr.* 4. & Æmilio *libr. 5. in eo*, is tamen postea ita persecutus est Ecclesiam, vt anathemā & execrationes Pōtificis spernens tributa Ecclesiis intulerit, vt *ex* Ibonis Carnotensis tunc viuentis *epistolis* satis dilucide patet, tum *ex epistol. 266.* missa ad Ludouicum Regem, *& epist. 72. 82. &* 151. tum *ex epist. 271.* missa Turgedo Abrincensium Episcopo his verbis: *Cogit enim vos ex vna parte legatio sedis apostolicæ, vt præceptis eius obediatis, vrget vos ex altera parte regia potestas, vt resistatis, cum igitur sibi inuicem aduersentur præcepta Apostolica & regalia, sanum consilium nemo vobis dare potest aliud, quā quod Susanna dictāte*

Spiritu S. sibi dedit, *Melius est mihi incidere in manus hominum, quam derelinquere legem Dei mei.* Aliamque *epistolam* ad Paschalem Pontificem scribit hoc sermone: *Regem multo meo labore & sudore à vexatione Ecclesiæ, ab incēdiis, & direptionibus Ecclesiasticorum bonorum proculfeci.* Quod etiam refert *libr. 3. annal. in Ludouico Crasso* Pap. Mausonius, vbi & literas D. Bernhardi ad Honorium II. pro Episcopo Parisiensi recitat: *Rex Ludouicus non tam Episcopos, quam in ipsis iustitiæ persequitur zelum, pietatis cultum, habitumque religionis: quod vestræ quoque prudentia sanctitatis vel ex eo aduertere potest, quod qui ante in habitu actuque seculari honorati sunt sublimes, iudicati fideles habiti familiares, modo inimici facti sunt, dignè suo sacerdotio conuersantes, & per omnia honorificantes ministerium suum. Hinc grauibus contumeliis & iniuriis Episcopi Parisiensis innocentia pulsata est, sed non quassata, quia dominus supposuit manum suam, cum vestram opposuit. Hinc & nunc domini huius Senonensis constantiam concutere & labefactare conatur, vt Metropolitano quod absit eiecto, facile prout voluerit grassetur in suffraganeos. Postremo quis ambigit, non aliud eum quam oppugnare religionem, quam nimirum aperte sui regni destructionem, suæ coronæ pronunciat inimicam? & alter Herodes Christum non iam in cunabilis habet suspectum, sed in Ecclesiis inuidet exaltatum.* Quod & Genebrardus *anno* 1123. *libr.* 4. *in chron.* confirmat.

Ludouicus VII. dictus Iunior contentionem circa Archiepiscopatum Bituricensem cum Innocentio II. gessit adeo, vt toto integro triennio excommunicatus fuerit, referente Mausonio *libr. 3. annal. in eo*, & *supplem.* Sigiberti *in chron. anno* 1141. vbi *anno* 1143. notat, quod eo, quod comes Theobaldus caussam Pontificis suscepit, Vitriacum Castrum eius cœpit Rex, vbi igne admoto Ecclesia incensa in ea 1300. animæ diuersi sexus consumptæ ex hac vita migrarunt. 29 *De Ludouico VII. Iuniore.*

Carolus dictus Pulcher Ioanni XXIII. Pontifici decimas denegauit, vt ex Paulo Æmilio *libr. 8. in Carolo Pulchro* Petrus Gregorius *libr. 2. capit. 20. num.* 4. & alii notant. 30 *Carolus Pulcher.*

Fran-

31 *De Francisco I. & Henrico II.*

Franciscus autem I. & Henricus II. Reges Gallorum, vt præter historiarum testimonia plures viderunt cum magno gemitu Christianorum, Turcis portum dedere aduersus Christianos in regno suo, & hæreticos milites induxerunt, vnde accidit vt captiui ducerentur Catholici, & religio eorum vel deficeret vel periclitaretur, & impleta est Gallia hæresibus, vt testes sunt Iouius & [p] alii, & Parmense bellum Hēricus aduersus Iulium III. Pontificem habuit, Carolo V. Pontificias partes tuente, ex Th. Freigio *in Henrico II. fol.* 4. Surio *in comment. de Carolo V. anno* 1551. *fol.* 456.

[p] *Guicciard. Genebrard. an.* 1515. *Comes Natalis lib.* 5. *hist. fol.* 111. *de Henrico II. conducente classem Turcicam. Herrera c.* 1. *&* 2. *in hist. Philippi II.*

32 *Carolus V. & Philippus II. eiiciebāt Turcas, quos vocabat Franciscus & Henricus.*

Contra autem Carolus V. Imp. & Philippus II. eius filius Rex maximus Turcas debellabant, eosq; procul ab Italia & Ecclesiæ ditionibus abiiciebant, ne eis nocerēt, quos ad eas vastandas vocabant Reges Galliæ, omne ius violando, quo cauetur, ne inconsulto Papa Rex aliquis non possit inducias, nec vocationem infidelium facere, vt *arg. c. quod olim, c. significasti, de Iud.* notat Oldraldus *cons.* 87. & [q] alii.

[q] *Hier. Paulus in ipsa reconsultus in Cancellaria Apostolicæ pract. verb. An Imperator vel aliquis Rex.*

33 *De Henrico III. & Henrico IV.*

Henricus III. primo bullam cœnæ Domini, quæ Romæ cum pompa celebri legitur, vt omnibus regnis suscipiatur, contra omne ius relegauit à Francia, vt conqueritur Nauarrus *cons.* 1. *tit. de foro compet.* deinde Aloisum Lotharingum Cardinalem Guisum suis satellitibus confodiendum tradidit, & Carolum Cardinalem Borbonium, & Lugdunensem Archiepiscopum in carcerem coniecit, qua de causa fuit à Sixto V. citatus ad dicendum, cur non deberet declarari excommunicatus, & postremo die termini sibi statuti in propriis castris inter custodes & milites ab inermi & ignoto fratre Iacobo Clemente Dominicani sodalitii Sesonensi paruo gladio ad id dedita opera paulo ante elaborato subter vmbilicum vulneratus est & interfectus Kalend. August. anno 1589. cui successit Henricus IV. Borbonius hodie fœliciter regnans, qui primo hostis Ecclesiæ declaratus, & iure succedendi priuatus à Sixto V.

motu proprio edito anno 1585. Idus Septemb. hodie ad sanam frugem rediens, absolutus est, & Catholicus declaratus à Clemente VIII. Pontifice maximo, qui regnum prudentissime & disertissime moderatur in bello & togata pace insignis.

Qua nota omni seculo Galli laborarunt, nam Gentilium ætate Vopiscus *in Proculo* de illis ait: *Francis familiare est ridendo fidem frangere*, & Procopius *lib. 2. de bello Goth.* narrat, humanas cecidisse hostias, dum pagani esset, nec à sacrificandis hominibus temperari, postquam Christiani fierent. Secundo vero tempore post Christi fidem ab illis susceptam, Saluianus Gallus sæpissime improbat infidelitatem & irreuerentiam eorum in Ecclesias & sacerdotes, vt *libr. 4. cap. 7. de prouid. Dei*, & Nicolaus Pontifex *c. quorundam, dist. 34.* Gallos irreuerentes vocat, ibi: *Germanos & Gallos irreuerentes.* Eaque de caussa Genebrardus *libr. 3. chron. anno 750.* inquit, regnum Galliæ à Clodouæi descendentibus in Pipinum träslatum Dei prouidentia fuisse, quod Ecclesias & bona earum diriperent, sacerdotes non colerent, hæc proferens: *Caussam cur Clodouæani Monarchiam amiserint, historici tribuunt eorum vitiis, præsertim sacrilegiis in Ecclesias, & vsurpatis electionibus sacerdotiorum quibus non modo indignos, sed & laicos intrudebant*; Et eadem ratio describitur à Varonio *8. tom. anno 660. fol. 480.* dum Clodouæum iuniorem Ecclesiam B. Dionysii spoliasse, eiusque brachium fregisse, notat ex Aimoino *li. 4. c. 41. & 44.* & Sigiberto *in chron.* & Theodoricum impium Episcopos occidentem S. Columbanum & alios persequẽtem narrant Beda *lib. 5. hist. Anglic. cap. 20.* Varonius *8. tom. anno 614. fol. 129.* Hodiernus autem status ex Turcarum vocationibus & minima erga Ecclesiam obseruantia eueniens deploratur, recte à Stephano Duranto Catholico & celebri religione & eruditione viro *libr. 2. de ritib. Eccles. cap. 31. num. 21.* hoc sermone: *Sane hodie is est Galliarum status, ea rerum omnium perturbatio atque conuersio, vt sua quemque fortunæ pœniteat, nemoque fere sit, qui non vbiuis potius, quam vbi est, esse malit.*

34 *Tituli Gallorum & mores.*

35 *Nicolaus Papa irreuerentes vocat Gallos.*

36 *Caussa cur à Clodouæi successoribus regnum in alienos sit translatum in Galliа.*

37 *Epilogus de translatione regni.*

Non

Non solum enim rei familiaris iactura, sed totius Galliæ imminere videtur interitus: & quod maximum est, veræ & Catholicæ religionis ereptio. Hæretici siquidem templa diruunt, altaria prophanant & euertunt, sacras Christi & Sanctorum imagines incendunt, Catholicos insectantur, captos vinculis, verberibus, atque omni supplicio excruciatos necant: Germanorum & barbarorum copias in Galliæ vastationem aduocant. Ac quod omnẽ impietatem superat, sacrosanctũ Christi corpus, quod in Eucharistia latet, passim proterunt & conculcant. Rursus; *Catholici non oẽs idem sentiunt, complures in varias partes & factiones diuidũtur, multos spes rapiendi & prædandi excæcat: nullus Regis, aut legũ metus: illinc præstigiæ, hinc fallacia.* Quare cum sit Dei testimonium 1. *Reg.* 2. *Quicumque honorificauerit me, glorificabo eum, qui aũt contemnunt me, erunt ignobiles.* Et ex peccatis incolarum de gẽte in aliam gentẽ transferatur fides, *Matth.* 8. & *Eccles.* 10. vt translatũ est Imperium *c. venerabilem, de elect. glo. c. in apib.* 7. *q.* 1. sitq; vera doctrina S. Thomę *li.* 2. *de regim. Princip. in fine*, q; infœlices Reges & regna erunt, vbi Ecclesia nõ colitur, & præmio omni indigni, cõmunisq; sit & certa sententia Doctorum, q; regnũ infidele & hæresib. plenum amittit

38 *Status Hispaniæ, & ex ea fructus erga sedem apostolicam.*

priuilegium Ecclesiæ, ex Io. Andrea & [r] aliis, licet Galliæ priuilegium aliquod antelationis esset, ob vitia & hæreses incolarum recte in Hispanos fideles transferri debet nõ solũ Catholicos, sed ab omni suspicione & nota hæresis liberos, apud quos floret religio, viget Pontificia maiestas, alitur Roma, abundat pace & diuitiis Italia, affluit rerũ copia cancellaria apostolica, pensionib. Cardinalium familiæ sustinentur, fides Catholica in gẽtes remotas adducitur, quãuis n. Gallis, quod semper negamus, sedis priuilegium concederetur, tamen abutentes priuilegio, male de fide Catholica plures sentientes, ingrati circa beneficia sedis apostolicæ, & immemores existentes recte ius amittunt, tãdiu enim stabit regnũ, atq; libertas, & exẽptio, quãdiu religio, ac sacrorũ celebratio eiusdẽ curæ fuerit, vt de regno Galliæ solit⁹ fuit vaticinari Francisc⁹ I. corũ Rex, teste Nauarro *cons.* 1. *ti. de foro cõpet, li.* 2. *cons.* vbi vero flaccescere diuini cultus hono-

r Ostiensis, Io. Lignano c. quod super his, de voto. Ant. Butrio c. fin. de caussa poss. Bart. l fin. C. de postul. Iason in Rubr. ff. de 1 & 1. Card. per text. ibi Clem. ne Romani, de elect.

honorificentia cœpit, vbi vero in templis sacrisque delubris pro frequentia populorum solitudo, & pro sacrorum cura negligentia introducta fuit, simul etiam desolatio afflixit, vt Paulus Diaconus de Longobardis retulit, nullaque meo iudicio facilior aut aptior caussa ad mortalium mentes moresque religionis officio continendos introducta fuit, quam regnorum diuersitas atque æmulatio, vt vnaquæque gens in imperio constituta perspiceret ab alterius gentis rege vel regno periculum sibi oriri à vicinitate & æmulatione posse, eoque periculo edocta sciret vnum esse Deum omnium regnorum compositorem, eundemq; destructorem, quo potestas vni adimi, & alteri accresci, vnus erigi, & alter à solio deiici ad ipsius Dei votum nutumque posset, vt de Hebræis Zacharias *c. 2.* testatur: *Ecce ego manum meam super eos, & erunt prædæ illis qui seruiebant eis: & c. 7.* Inflant enim nimis humanas mentes perpetui honores, & à religionis tramite seducunt. 39

Responsio ad obiectiones Gallorum, quod capta sit Roma à Carolo V.

Sed Gallos obiicientes Hispanis video Carolo V. regnante in Hispania captam Romam fuisse ab eius exercitu, Clementemq; VII. Pontificem maximum arce inclusum, ditiones item Ecclesiæ damna accepisse, quod vindicare conatus fuit Franciscus I. Gallorum rex: sed vt innocentia tuta sit Caroli V. & illis quibus impetitur iaculis Hispania, in Gallos reuerberent iaculatores, audiendæ sunt & euoluendæ historiæ, quibus patet quantum in sedem apostolicam Caroli V. animus propensus extiterit, & deditus ei in ea tuenda fuerit. Primo enim, vt *c. 20. & 21.* diximus, Leoni X. Pontifici, Adriano VI. & Clementi VII. initio Pontificatus aduersus Gallos fautor extitit, deinde vero cum Franciscus de Imperio cum eo contenderet, & electionem rite & recte factam impedire conaretur, coronamque imperii à Carolo V. suscipiendam detineret, cumque in hisce contentionibus collatis signis decertatum varie esset, captusque Rex Franciscus in Ticinensi pugna, liberatusque certo fœdere & pacto, reddita Burgundia, liberata Flandria

dria à feudo, & aliis conditionibus obsidibus filiis à Francisco datis, interim dum dicta peragerentur: Tandem Fräciscus liber factus dum se ab implendis pactis liberari vellet, cum Clemente VII. Pontifice, Venetis, & aliis Italiæ principibus fœdus & vnionem componere studuit, consecutusque est, vt aduersus Carolum V. Hispaniæ commorantem, bellaque in infideles parantem fieret vnio, vt eum & exercitum ab Italia exterminarent, regnumque Neapolitanum ab eius potestate eriperent, cuius rei certior factus Carolus V. omni qua decuit obseruantia & mansuetudine per legatos varios Pontificem obsecrauit & hortatus est, vt pacem componeret, nec aduersus eum arma inferre pateretur, & vt tueretur patrimonium, exercitum collegit, & Hugonem Moncada ducem creauit, misitque legatum cũ mandato, ne Romæ damnum inferret, qui etsi Romam ignorante Carolo V. ingressus sit cum exercitu, minatus Pontificem ni discederet ab iniuria inferenda Carolo, tamen omni reuerentia tractauit sacram eius auctoritatem, illicoque discessit fœdere certo inito, quod fœdus & pactum cum recepisset Pontifex, & antea à iuramento absoluisset Gallum de fœdere inito cum Imperatore, tandem eius occasione & culpa inscio Imperatore Carolo dux eius Carolus Borbonius Gallus Romam exercitum Hispanorũ & Germanorum perduxit, vbi eo in muri ascensu mortuo milites inuadunt Romam, capiunt, damna inferunt, cum antea protestationes factæ à Carolo Lanoya Prorege Neapolitano essent, neque preces Ducis Sesæ legati Imperatoris, neque omnes diligentię adhibitæ sufficerent ad placandum Pontificis animum, isque frangeret pacem & fœdus, idque non Hispaniæ regni caussa & occasione, sed imperii factum extitit, vt ex Gallis & Italis auctoribus constat *anno 1527.* quo hæc contigisse fertur, vt P. Iouius, Guicciardinus, Mamb. Rosseus *in supplem. Tarcagnota*, & Panuinus *in Clemente VII.* notant, & quamuis Henricus VIII. Anglus dissentiret à Carolo, in eumque cum aliis inueheret, tamen hoc

Kkk respon-

respondisse recenset Pol. Virgilius *histor. Anglor. libr. 27. in Henrico VIII. Sub eosdem dies nuntius affertur Clementem Romanum Pontificem in potestatem Caesarianorum militum venisse, quo certe nũtio Volsaus ante omnes valde perculsus, qui suae iam legationi timebat, cœpit orare regem Henricum, vt suis opibus & auxilio vellet iuuare cõmunem Christianorum omnium patrem: & cum animaduerteret regem non admodum magni rem facere, de ea sic argumentatur: Optime Princeps, cum sis fidei defensor, tua maxime interest gubernatorem, custodem, & caput fidei, hoc est, religionis tueri. Ad ea Henricus respondit: Si Romanus Pontifex pugnasset pro religione, non item pro Imperio, illud ipsum mihi faciendum putarem: sed vt manifestum ac notum sit omnibus mihi curae esse de salute summi Pontificis, tu nulla interposita mora, adibis Franciscum regem Francorum, hortabereque nostris verbis, vt exercitum quem habet paratum, velit mittere in Italiam, Caesarianos compellendi causa, ad missum faciendum Pontificem, ac nomine meo in partem sumptuum pecuniam curabis dabis.* Itaque constat de Imperio certari, & de re temporali, sed licet caussa ipsa excusationem omnibus adferret, vbi Carolus quae acta sunt resciuit, Pinthiae nobili Hispaniarum ciuitate manens dolore pene confectus fuit, eo quod ipso ignorante Pontifex detineretur, Romaque fuerit damnum passa, & vt ostẽderet animi mœrorem externis signis, quamuis Philippus II. eius filius natus esset anno *1527. 21.* Maii, & eius festiuae natiuitatis gratia laetitiae publicae celebrarentur, omnes cessare iussit, squalorem potius & luctum hortans pro regesta, liberarique statim Pontificem iussit, & omnia componere, vt haec Surius narrat *in comment. anno* 1527. hisce verbis: *Atque haec quidem omnia insciente ac inuito Caesare acta fuisse vel inde facile perspici potest, quod nec approbauit nec rata habere voluit, quae profanus miles à Pontifice & Cardinalibus vi ac metu extorserat, & simul atque in Hispaniam captae vrbis nuncius allatus est, illico cessare iussit ludos & spectacula, quae propter recens natum ei filium Philippum edebantur, deditque operam, vt Pontifex in pristinam libertatem restitueretur.* Quod idem Alphonsus Vlloa *libr. 2. de*

vita

vita Caroli V. eo anno 1527. scribit, latius verba epistolæ, quam Carolus scripsit Regi Henrico Anglico, recensens, qua se excusat de illa vrbis iactura, & quod facta sit, cum de pace ageretur, & dum instrueret legatos ad eam componendam, declaratque animum oblatum obsequio sedis apostolicæ, & paratum ad omnem compositionem, idem Pet. Mexia *in manuscripta historia lib.* 4. *cap.* 3. 6. *&* 7. recitat, Ioannesque Ochoa Delasalde *in historia Caroli V. anno* 1527. & aduersarius Caroli Gallus auctor Arnoldus Ferronus *in supplem. ad P. Aemilium in Francisco I.* id fatetur, dum scribit, quæ responderit Carolus nuntiis Regis Galliæ & Angliæ, petentibus, solui & liberari Pontificem inquiens: *Expostulatis Pontificem captum, quasi is me ignorante non captus sit, captiuumque adhuc liberari vultis, qui multos iam menses iussu imperioque meo liberatus est.* Quod etiam Clementis VII. nuntius legatus à latere, qui Hispaniæ commorabatur, testatus est *epistolis ea de re* ad Clementem VII. *scriptis*, quarum aliquæ inueniuntur *in libro epistolarum Venetiis edito Italico sermone*, vbi refertur quali & quanta diligentia vsus fuit Carolus, ne vexaretur sedes apostolica, licet Pontifex eum curasset exulem ab Italia exterminare, addíque debet, quod vt id ab omnibus cognosceretur, nulla celebratio gaudii in Hispania, nec lætitia ob eam victoriam fuit facta, sed potius mœror ostensus fuit, cymbala non pulsabantur, omnia mœstissima cernebantur, & vltimo vitæ spiritu religiosissimus Rex & Imperator significans se eo extremo tẽpore dolere de re illa, potestatus est nullam scientiam habuisse eius rei, neque id cõsensisse, sed potius & dolere & doluisse semper, posteaque aduersus Gallos & Florentinos restituit nepotem Pontificis in Florentino statu, ipsumque Pontificem induciis factis & reconciliata pace defendit. Item illa irruptio à Carolo Borbonio Gallo duce Cæsariano facta fuit eo tempore, quo Carolus Lanoya Prorex Neapolitanus profectus ipse fuit ex Neapolitana vrbe ad impediendum exercitum, ne pergeret ad expugnationem vrbis

Romanæ, & Cæsar Ferramusca ex Hispania ad Italiam iter habuit, vt impediret exercitum, ne Romam properaret, quod consequi non potuit, cum in exercitu essent Germani aliique, quibus infestus erat Pontifex, adeo quod ipse Cæsar Ferramusca in periculo fuit constitutus & discrimine vitæ, iussum Caroli exequens, & curans impedire expugnationem, & nisi celeri cursu equitando fugam arr peret, ab exercitu interficeretur, vt sunt auctores Itali Marcus Guazzus *in historia sui tẽporis anno 1524 & 1527.* & Mamb. Rosseus & Guicciardinus *eodem anno 1527.*

Neque obtrectari potest, quod hæreticos in exercitu aliquando passus fuit Carolus, & eos tulit non extirpans, nam cum effrenata esset multitudo eorum, nec vna falce præscindere noxiam herbam posset, ferre, in quos inferre quis statim non potest gladium, prudentis est, veluti cum inuadente incendio tectam partem in qua fuerit ignis demolitur quis, ac separat, vt quod inflãmari cœptum est tantum pereat reliqua parte seruata: sic si subita & intempestiua vindicta sæuiret in hæreticos Imperator, ipsi hæretici potentia sua Catholicis damnum inferrent, & oppida expugnarent, vnde potius visum fuit tolerare, dum non potuit vindicare, bonos à pernicie seruando, & ita vt potuit in eos inuehit, hæresesque exterminauit expectans eos & suadens, & compellens quos posset vi adducere, vt ad rectam viam venirent, & dum vsus fuit hæreticis in exercitu, id erat non vocans eos ex alienis regionibus, & Turcas adferens ad bellum inferendum Catholicis, vt Franciscus fecit, sed vtens Germanis subditis & vasallis Imperii, non eligendo vt hęreticos, sed vt obstrictos fidelitatis iure. 40

Responsio quod hæreticos in exercitu passus sit Carolus V.

Neque obiici potest Philippum II. Regem Catholicum & religiosissimum bellum intulisse Paulo IV. Pontifici, nam illa bella potius laudi tribuenda sunt Philippo magno, cum enim de Imperio ageret Paulus IV. non de religione, & à Philippo vellet auferre regnum Neapolitanum iure proprio & hæreditario quæsitum, ac suscitaret Henricum II. 41

Ad obiectionem quod Philippus II. bellum intulit Paulo IV.

Regem Galliæ ed eam rem, cum Philippus in re temporali ius ſuum tueri deuinctus eſſet, nec pati ſpolium deberet, ſolum exercitum ad tuendum regnum, & vim vi repellendam paratum habuit, & cum poſſet dux Albanus Imperator ſummus exercitu Romam inuadere, capereque Pontificem iuſſu Philippi, ſecutus ab hac pugna exercitum continuit, perſonaq; Pontificia ſumma cum obſeruantia colitur, & maieſtas dignitatis in ſolio defenditur, vt Panuinus *in Paulo IV.* auctor eſt, & epiſtolas ad id miſſas, omniumq; diligentiam adhibitam, ne perueniretur ad pugnam, ſcribit Alexāder Andreas *de hiſce bellis in hiſtoria priuata eorū*, Mamb. Roſſeus & alii, & Galli auctores, Cromerius & Thom. Freigius *in Henrico II.* Comes Natalis *in hiſtoria ſui temporis, li. 10. in fine, anno 1556.* vbi refert mandatum & literas Pauli IV. & Philippi II. in eam rem ſcriptas, & quomodo ægre tulit Philippus bellum gerere cum Pontifice, & non ex animo, ſed inuitus id tentauit, vt ſunt verba eius: *Philippus Rex cùm ad pacem ſemper magis quam ad bellum fuiſſet propenſus, vt qui prope inuitus aduerſus omnium communem Chriſtianorum patrem ſuſcepiſſet, eam videbatur libenter admiſſurus.* Et tandem nullus eſt auditus à ſeculo Rex, vt Philippus Chriſtianæ fidei robur ac ornamentum, ita Eccleſiæ obediens, Pontificumque fautor, libertatis Eccleſiaſticæ propugnator, gerens cum Turcis, cum Anglis, Gallis hæreticis, cum hoſtibus omnib. Romanæ ſedis æterna bella, Chriſtiani nominis propagator auguſtiſſimus ad remotas toto orbe nationes perducens fidē Catholicam, Pontificiæ dignitatis aſſertor & vindex, templorumq; auctor & reſtaurator, aureæ ætatis in Eccleſia cōditor, vbi pax, quies, iuſtitia, omniſq; eo regnante virtus regnauit, Italiaq; à Turcis tuta, & ſalua Roma triumphante & exultante Eccleſia. Neque ſilentio illud præteriri fas eſt, quod notiſſimum lippis & tonſoribus extitit, vt epiſtolam manu Regis omnem ſcriptam legiſſe Herrera *in hiſt. Philippi II. li. 5. cap. 2.* refert, cum enim ea eſſet circa primum conſidendi locum contentio orta, quam commemorauimus *c. 3.* inter le-

42 *Tituli Philippi II.*

gatos Regis Catholici Hispaniarum & Christianissimi Galliarum, eaq; de caussa Concilium dirimi vel deferri timeretur, quod Galli optabant, ipse Philippus scripsit legato Comiti Lunensi Claudio Quinnones, *Quod si caussa hac & occasione Concilii progressus, & religionis Catholicæ defensio & incrementum subire damnum poterat, se malle ab omni homine plebis abiectissimo præferri, quam vt Ecclesia & eius cultus aliquod discrimen nec minimum subiret*; digna tam regio, quam pio & Catholico pectore sententia; Et recte Clemens VIII. summus ac prudentissimus sanctissimusque Pontifex noster omni Cardinalium collegio adstante tempore, quo certior de obitu Philippi factus est, orationem habuit, qua declarauit interitum Reipublicæ, & quemadmodum plus ipse Rex expenderit in expellẽdis ab Ecclesia hæreticis solus, quam omnes alii Reges Christiani simul collecti in vnum, neque aliud solatium in omnium vniuersa iactura reperiri, quam effigiem ei⁹ in Philippo III. successore cernere, in quo heroum proauorum Ferdinandi & Elysabeth Catholicorum Regũ, aui Caroli V. patris Philippi II. res gestæ in excelso pectore elucent & conspiciuntur, vt Cerucra retulit *sermonem habitum in libro, quem de obitu & vita Philippi II.* accurate edidit. 43 *De Philippo III.*

Tu autem inclyte Philippe immo Alexander alterius Philippi gnate, cum fortuna præstiterit, vt possis quæ velis, & virtus ingenita, vt velis, quæ liceant, Ecclesiam sub tuo clypeo munitam tuere, & tunc triumphum per te Hispania consequatur, vt ei prima sedes ab Ecclesia debita tribuatur, quid enim interest, quod vt Claudianus *ad Honorium* cecinit?

Te, licet extremos late dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent.

Si alia regio antecellit Hispaniæ, non enim omnia tenere si hoc fiat possit dicere, sed vt teneas Deus faxit, teque incolumem & saluum seruet, vt facias quæ licent & decẽt, sicut adhuc præstas, cum nullum vitium cognoscatur in regio pectore, sed omne virtutũ genus, & religionis eluceat.

HAEC

HÆC autem sunt, Beneuole Lector, quæ mihi se obtulerunt in Maiestatis Catholicæ defensione Regum Hispaniæ & regni eius dignitate. Vellem equidē Hispaniæ venustatem & honorem ita formare, vt quasi Venus quædā è mari exiens omnium in se oculos conuerteret, & mirificos amores, & cupiditates excitaret, sed nos vt potuimus attigimus, reliqua omnia sunt augustiora illustrioraque, quam quo conatus mei infirmitas possit aspirare, in quibus licet sciam calumniis hæc obnoxia in vulgus, nec quicquam tam probe, aut prouide hic dici, quod nō ex Seneca vellicare malignitas possit, maxime quod Galli obtrectare non desinent, tamen subibo hoc discrimen hac excusatione, quod nihil ex me assero, sed pono quicquid scriptum ab aliis est, adfero decreta Pontificum, Conciliorum testimonia, auctorum sententias, & historiarum fidem, & ita nos nostrum pensum absoluimus: tuum est Lector iudicare; sed quilibet sciat à pia puraque mente hæc esse, & si aliter videbuntur, primo matris Ecclesiæ, Pontificis summi, deinde prudentiorum cognitioni & censuræ me & omnia mea lubens & obediens subiicio.

FINIS.

INDEX

INDEX MEMORABILIVM,

QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR: CVIVS PRIOR NVMERVS CAput, secundus capitis numerum denotat.

A

Aucto-

D.

E.

Edictum

Hen-

N.bi-

Cura

L.

Obse-

* *

PRÆTERMISSA,

QVÆ ALIAS, SICVBI AVCTOR non fuisset breuitatis studiosus, commode hinc inde inseri potuissent.

IN *Procem. num. 28. de contentione inter Parmensem Principem & ducem Florentiæ legatosque eorum in capella regia regis Hispaniæ* agit Herrera in historia Philippi II. Regis Hispaniarum lib. 4. c. 6. fol. 104. & de aliis contentionibus inter duces Bauieræ, Florentiæ, & Esguizaros in Concilio Tridentino lib. 3. c. 2.

In cap. 4. num. 16. de lite hac circa sedem honoratiorem inter reges Galliæ & Hispaniæ coram Pio IV. agit, sed non recte, Herrera lib. 3. c. 3. anno 1561. & lib. 5. c. 6. anno 1563. & in Concilio Tridentino lib. 5. c. 2. & lib. 4. c. 9.

In cap. 6. num. 32. de sancto Indalecio, quod fuerit Vrcitanus Episcopus in Almeria Zurita lib. 1. annalium c. 27.

In cap. 10. num. 13. quod tempore Recharedi & B Gregorij essent hæreses in Gallia & Gentiles, ex B. Gregorio lib. 6. epist. 33. indict. 15. & lib. 7. epist. 5. indict. 2. notat Varonius 8. tom. annal. anno 507. fol. 110. in Hispania vero fides vigebat anno 591. fol. 28. & anno 599. fol. 134.

In cap. 13. num. 19. quod ab antiquo ante Cinthilanum expellentem Iudæos ab Hispania, & quia iurabant Reges non recepturos nisi Catholicos in regno, ex Concilio Toletano VI. c. 3. sit inditum regibus Hispaniæ nomen Catholicorum notat Varonius 8. tom. annal. anno 638. fol. 346. & quod Cinthilanus sit dictus Christianissimus.

In cap.

In cap. 6. num. 8. confirmauimus B. Iacobum Zebedæum Hispanias adiisse, ibidemque prædicasse, sed post editionem factam hanc apud doctissimum Cæsarem Varonium Cardinalem amplissimum tom. 9. annal. anno 816. fol. 633. reperi, cum antea nec in martyrologio, nec 1. tom. asseruerit, ibidem affirmasse B. Iacobum in Hispaniam non accessisse, solum Roderici Ximenii Archiepiscopi Toletani in Hispanos adductum testimonio, qui in quodam manuscripto libello à Garsia Loaisa in Conciliis Hispaniæ, relato in decreto Gundemari pag. 291. cum ageretur in Concilio Lateranensi controuersia circa primatum Ecclesiæ Hispanæ inter Compostellanam, Tarraconensem, & Toletanam Ecclesias, allegassetque Compostellanus præsul præferendam Compostellanam, quod primus B. Iacobus, cuius corpus ibi quiescit, in Hispania prædicauerit, Rodericus id negauit duplici vsus argumento: Primo quod non legitur in diuina pagina, sed solum quod eum ei credita esset Hispania iter agens cum per Iudæam transiret, ab Herode occisus est: Secundo quod traditione id solum constat recepta apud religiosas fœminas: Tertio addit Varonius, quod si vera esset epistola Calixti Papæ affirmantis B. Iacobum Hispanias adiisse, id adduceret testimonium Compostellanus, nec auderet repugnare Rodericus, hæc tamen argumenta facile tolli possunt. Primo negari non potest adeo dil gentem & studiosum virum Varonium summum ea in re aliqua mentis affectione motum, forsan quod dicaret Gallo Regi volumen illud, & Hispanis vellet detrahere gloriam antiquitatis, cur enim labofactare fidem intendit Calixti, ac Leonis Pontificum epistolarum, quæ seruantur in archiuo Compostellanæ Ecclesiæ, & agunt de priuilegiis & translatione Ecclesiæ, & libello manuscripto Roderici eo quod sit in archiuo Ecclesiæ Toletanæ, fidem præstat, cum eius non fiat mentio in historia Roderici, qui vbique agit de primatu Ecclesiæ Toletanæ, vt lib. 6. c. 26. 27. & 28. verosimiliusque esset quod si libellum eum scripsisset, eaque agitata esset quæstio in Concilio illo, quod narraret in historia, neque in Concilio sub Innocentio III. Lateranensi fit mentio eius controuersiæ, itaque fidem habere libello non verosimili, & negare epi-

epistolis Calixti Leonisque Pontificum, Isidori, Bedæ, & aliorum sanctorum testimonia suspecta res videtur. Secundo licet Rodericus neget in diuina pagina non legi, id concedimus, sed multa non leguntur, quæ certa sunt, vt diximus num. 15. dicto c. 6. neque legitur quod apud eum refertur, quod Hispania sit credita D. Iacobo, & quod dum ad eam accederet sit occisus. Tertio traditio illa licet dicatur à religiosis fœminis recepta, non negatur à viris etiam fide dignis teneri, nec declamatoris & oratoris testimonium & oratio, quæ totum negat, est adducenda ad fidem, cum nec historia sit, sed contradictio & oppositio. Quarto Calixti Papæ non adducitur testimonium, quia nullus auctor ibi refertur, sed vt certum, exploratum, & absque vlla hæsitatione recitatur, & si negante Roderico non est, replicatio ideo fit, quia nulla legitur nec Tarraconensis, nec alterius, nec silentium legitur, verosimileque est replicationem fuisse. Quinto quod B. Iacobus adierit Hispaniam, certissimum est, quia in libris antiquissimis laminis plumbeis scriptis Arabica lingua editis à discipulis B. Iacobi inuentis in monte Illiberitano Granatensi, de quo egimus d. c. 6. id legitur, quod ibidem B. Iacobus eo in loco adfuerit, vt mihi affirmauit religiosissimus eruditissimusque præsul Dominus Petrus Castro à Quignones eius Ecclesiæ Archiepiscopus, qui id constanter asseuerat ad regium consilium circa eam rem scribens, citoque edendos libros istos spero, quos auide expectamus, cum ibidem arcana mira, & sacratissima sint, tum etiam magni Castellæ Comestabilis liber, aliaque historia Marietæ de aduentu D. Iacobi ad Hispaniam edentur, vbi id ad oculum patebit.

In cap. 6. num. 26. de diuino Hierotheo Hispano D. Pauli discipulo non est æquum transire silentio, quod in exequiis B. Virginis Mariæ celebratis triduo concionem habuit, cum Angeli & Apostoli omnes haberent simul, in qua excelluit post Apostolos omnes, vt B. Dionysius qui ibi adfuit c. 3. de diuinis nominibus testatur, & ex eo Hieronymus Natalis Theologus Societatis IESV in annotatio-

tationibus ad Euangelia fol. 585. in transitu matris Dei, & verba sunt: *Post Apostolos omnibus aliis laudantibus superior erat Hierotheus totus excedens, totus se deserens: & eorum quæ laudabat, consortium patiens, ab omnibus denique, à quibus audiebatur, videbatur, & agnoscebatur & non agnoscebatur, afflatus Deo, & diuinus laudator esse iudicabatur.* Cumque sit Astigitanus, facienda est hic mentio Crispini beati martyris & præsulis Astigitani antiquissimi Apostolici viri, cuius festum celebrari & officium recitari diplomate concesso 4. Idus Augusti anno 1602. iussit Clemens VIII. noster Sanctissimus Pontifex diligentia piissimi erga patriam Astigitani, & doctissimi senatoris nostri, & Sancti Officii consultoris, nobilissimique genere viri Alfonsi Erasso, qui id in honorem patriæ curauit omnes euoluens ad eam rem consequendam historias.

In cap. 10. *num.* 27. *addendum* ex B. Eulogio in memoria sanctorum lib. 1. num. 12. & Samsone Abbate S. Zoili relato apud Moralem in præfatione ad Eulogium, & Cardinali Varonio tom. 9. annal. anno 716. fol. 10. quod impii Sarraceni Ecclesias, quibus Christiani Deum venerarentur, illis concedebant, eo quod singulis lunis & mensibus tributũ ea de re soluebant, spoliando mensa Christi, vt ditarent palatia fisci, vnde patet cultum Christianorum & religionis ita floruisse, vt nunquam defecerit in Hispania.

In cap. 10. *num.* 7. *licet ætate & seculo Caroli Martelli & Pipini Gallia floruerit in religione Catholica, tamen plurimos Episcopos hæresibus laborasse, necessumque fuisse mitti à Romano Pontifice Zachariam doctorem fidei, vt conciliaret dissidentes doctrina præsules, vt postulauit B. Bonifacius, cui hac Pontifex cõmisit*, constat ex eiusdem Pontificis epistolis ad Bonifacium relatis, lib. 2. c. 8. tom. 2. epistol. Roman. Pontif. referuntur à Varonio tom. 9. anno 748. fol. 198. & 191. & anno 751. fol. 198. qui recitat epistolas Zachariæ, Principes Francorum ignauos in auxilio fidei propagandæ appellantis.

In cap. 13. *num.* 21. *Varonius tom.* 9. *annalium anno* 744. *fol.* 168. *Catholicum cognomento Aldefonsum appellat, ex Luca Tudensi,*

quod

quod Catholicus Catholicam propagauit religionem, & anno 738. fol. 122. quod ex Recharedi successione id euenit, qui in Episcoporum Concilio Rex Catholicus est acclamatus, & Aldefonsus sicut regni ita & tituli voluit esse successor, atque dici cognomento Catholicus, vnde Catholici cognomen antiquius esse in Hispania, quam in Gallia Christianissimi pater, cum viguerit anno 739. Aldefonsus Catholicus, licet Pipinum anno 755. Stephanus Pontifex Christianissimum in epistolis nuncupauerit, & Anastasius Pontificum scriptor in Stephano, vt memorat Varonius tom. 9. anno 755. fol. 229. cum tamen constet ex eodem anno 755 fol. 226. & 231. Excellentissimum vocari in titulis epistolarum, in quibus, cum gloriam Francorum Stephanus extollat super omnes gentes, interpretandum est de ea ætate, qua Hispani à Sarracenis subiugati extiterant, non de superiori vel sequenti seculo, cum de omni æuo & tempore non loquatur Pontifex, sed solum de eo instanti.

In cap. 20. *num.* 11. *dum damnatam animam Caroli Martelli recitauimus ex pluribus Galliarum scriptoribus*, Varonius tom. 9. anno 741. fol. 138 suscipit defensionem pro Carolo, commentitiam eam narrationem asserens, cuius testimonium post scripta hæc cum vidissem, ne aliquid detrahere videar Gallis, adduco, fides autem quibus sit adhibenda, quisque videat.

FINIS.